ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼ 1
MERCREDI 1er AVRIL 2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·174
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22·174

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ՆԻՍՏԸ

Մարտ 27ի Սփիւռքի նախարարութեան կից ատեանի նիստին քննարկուած են Հայաստան - Սփիւռք կրթամշակութային գործակցութեան հարցեր: Անոնցմէ են «Հայերն այսօր» ելեկտրոնային ծրագիրը, «Արի՛ տուն», «Մեծարման օր» եւ հայկական գաղութներու մշակութային կեանքին աջակցութեան ծրագիրները:

«Հայերն այսօր» ելեկտրոնային թերթը նպատակը պիտի հետապնդէ Հայաստան - Սփիւռք կապերու ամրապնդումին. հոն լայն տեղ պիտի ունենան Սփիւռքի մշակութային, տնտեսական, կրթական եւ հոգեւոր ոլորտներու խրադարձութիւնները: Թերթը կը հրապարակուի երեք լեզուով:

«Մեծարման օր»ը նուիրուած է Սփիւռքի ծանօթ Հայերու մեծարումին: Այս տարի ընտրուած են Ալեք Մանուկեանի, Շ. Ազնաւուրի, Քըրք Գրիգորեանի կեանքին ու գործունէութեան նուիրուած ձեռնարկներ: Նախատեսուած է համաժողովներու, բանաստեղծութեան օրերու, շարադրութեան մրցումներու, համերգներու կազմակերպութիւնը:

* * *

ԼՂՀ

ՇՈՒՇԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻ ՎԻՃԱՅԱՐՈՅՑ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 29ին կատարուած է Շուշիի քաղաքապետի ընտրութիւնը: Երկու թեկնածուներու քաշուելէն ետք ան տեղի ունեցած է Կարէն Յովակիմեանի ու Ալպէր Խաչատրեանի միջեւ: Առաջինը վայելած է պետութեան զօրակցութիւնը, երկրորդը՝ ժողովրդական անկախական հակաառաջադրութիւնը:

Ընտրութեան մասնակցած է 1617 հոգի (72%). Կ. Յովակիմեան ստացած է 777 ձայն, Ա. Խաչատրեան՝ 774: 65 քուէ անվաւեր հռչակուած է: Նկատի առած երկու թեկնածուներու ստացած ձայներուն այնքան մօտ ըլլալը, վիճելի տասնեակ մը քուէները կրկին քննուած են: Ի վերջոյ, Կ. Յովակիմեան յաղթական յայտարարուած է թէեւ, բայց վերջնապէս չէ վճռուած երեք քուէի տարբերութեան յստակ ըլլալը: Եթէ հաստատուի հաւասարութեան պարագայ մը, ԼՂՀ օրէնքները կը նախատեսեն որ ընտրութեան գօտիին ընտրական յանձնախումբին քուէներով որոշուի յաղթականը:

ՇՈՒԷՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՕՊԱՄԱՅԻ

Շուէտի հայկական ընկերակցութիւններու միութեան խորհուրդի նախագահ, պատմաբան Վահագն Աւետեան որ նաեւ խմբագիրն է համայնքի համացանցային թերթին, բաց նամակ մը ուղղած է ԱՄՆ նախագահին:

Նամակին սկիզբը զետեղած է Շուէտի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՂԹԻ Ֆրանսայի նախարարը՝ Էրիք Պէսոն, Մարտ 30ին չկրցաւ բացումը կատարել «Գաղթի Սիթէ»ին, այնքան բուռն ցոյցեր եղան իրեն դէմ, որ լուռ մեկնումի մը դիմեց քովընտի դռնէ մը: Այդ վայրը (Սիթէ Նասիոնալ տը լ'Իսթուար տը լ'Էմիկրասիոն) կը գտնուի Փարիզի 12րդ թաղամասը եւ բացումը պէտք է կատարէին Պէսոն եւ Տարքոս, ժամը 11.30ին: Այդ ժամէն առաջ ալ հաւաքուած էին «Առանց ինքնութեան թուղթի հաւաքականները» եւ անոնց զօրավիգ տարրեր: Բողոքները, ցոյցերը այնքան մեծ տարողութիւն առած են, որ բացումը փակումի վերածուած է:

ՉէՉէՆԻՈՅ նախագահին՝ Ռամզան Կադիրովի մէկ մրցակիցը՝ Սուլիմ Իամադաեւ սպաննուած է Մարտ 28ի առաւօտուն, Տուպայի իր տան կառատան մէջ: Դեռ վերջերս հոն ապաստան գտած էր 36ամեայ այս Չէչէնը, մանաւանդ երբ նախօրդ օրը նախագահ Մեդվեդեւ ընդունած էր Տուպայի էմիրը՝ Մ. Պէն Ռաշէտ ալ-Մաքթում: Այս սպանութիւնը եւ շարք մը սպառնալիքներ կը մտահոգեն այլ ընդդիմադիրներ, որոնք ապաստան գտած են Պոլիս եւ Վիէննա:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ ռումբ զետեղողներու եւ թալանողներու ձեռքն է եւ ամէն օր ծանր միջադէպեր կը պատահին: Մարտ 29էն 30ի գիշերը, շուրջ 30 պատանիներ, իրենց դէմքը քօղարկած, քոքթէյլ մոլոտովներով յարձակում գործած են իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան կեդրոնավայրին եւ չորս դրամատուներու վրայ, թալանի տալով ամէն բան: Յունաստան տեւականօրէն անիշխանականներու բեմն է, մանաւանդ այն օրէն ի վեր (Դեկտ. 26), երբ ոստիկանութիւնը սպաննեց յունահայ պատանի մը: Յարձակումները կը գործուին գիշերը, բայց երբեմն նաեւ օրուան մէջ:

ՍԱՐՔՈԶԻ կը պահանջէ որ ԺԷ-20ի վեհաժողովը որ կը բացուի Ապրիլ 2ին, Լոնտոն, շօշափելի արդիւնքներ տայ: Մարտ 18ին արդէն Նախարարաց խորհուրդի նիստէն ետք, գրեթէ դաղտագողի ըսած էր. «Եթէ Լոնտոնի մէջ յառաջդիմութիւն չըլլայ, պարապ աթոռի հարց կը ծագի, ոտքի կ'ելլեմ ու կ'երթամ»: Սարքոզի կ'ուզէ առաւելաբար ֆինանսական կանոնաւորման եւ «հարկային դրախտներ»ու մասին իր վճռակամութիւնը յայտնել, երբ հանրային կարծիքը խորապէս մտահոգուած է: Էլիզէ կը նախընտրէ ձախողութիւն մը քան չինծու յաջողութիւն մը, որ արդիւնք ալ չի տար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ութ սենտիքաները, առաջին անգամ ըլլալով որոշեցին միասնաբար տողանցել Մայիս 1ին, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ մըն է: Կ'ուզեն կրկնել Յունուար 29ին եւ Մարտ 19ին ծնունդ առած իրենց միասնական արտայայտութիւնը: Պահանջը չէ փոխուած, կ'ուզեն որ կառավարութիւնը բարեփոխէ իր ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը:

ԳՈԼՈՆԱ, որ Մարտ 27ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ (անընդմէջ 22 տարուան պարտադիր բանտարկութիւն) նահանգապետ Էրինեաքի սպանութեան համար, Բեկանիչ ատեանին որոշեց դիմել: Այս ատեանը կրկին չի դատեր, այլ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ նախկին դատավարութեան անկանոնութիւն:

ԶԱՒԱԽՔ

Վ. ՉԱԽԱԼԵԱՆԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

«Միասնական Ջաւախք» կազմակերպութեան նախագահ Վահագն Չախալեանի դատին Մարտ 26ի նիստը տեղի ունեցած է բազմաթիւ ապօրինութիւններով որոնց դերակատար եղած են դատաւորն ու դատախազը: Անոնք առանց յստակ մեղադրանք ներկայացնելու ամբաստանեալին, քանի մը վկայութեան տեղ տուած, ապա շտապած են նիստը աւարտելու: Նոյնիսկ ընթացք չէ տրուած քանի մը տուժող ունկնդրելու պաշտպան կողմին առաջարկին:

Յաջորդ նիստը տեղի կ'ունենայ Ապրիլի կէսերուն: Չախալեանի պաշտպան փաստաբանը նախորդ նիստերէն դատելով կասկած յայտնած է որ արդար դատավարութիւն մը կ'ըլլայ, բայց աւելցուցած է թէ նահանջելու նպատակ չունին:

ԱՄՆ

ԳՈՆԿՐԷՍԷՆ ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ

ԱՄՆ-ու Ներկայացուցիչներու ժողովէն չորս դեմոկրատ երեսփոխան մէյմէկ նամակ ղրկած են Հայաստանի ու Թուրքիոյ նախագահներուն: Այդ ճամբով զօրակցութիւն արտայայտած են երկու երկիրներուն մերձեցումի ջանքերուն:

Նամակագիրներն են ժողովին արտաքին գործերու յանձնաժողովին եւ Եւրոպական ենթայանձնաժողովին նախագահը Ռ. Ուէքսլէր, զինեալ ուժերու յանձնաժողովի նախագահը Ի. Սքէլթըն, պաշտպանութեան ենթայանձնաժողովի նախագահ Ճ. Մըրթհա եւ Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.ի յանձնաժողովի նախագահ Ա. Հասթինկս: Անոնք չեշտած են թէ Հայաստանի ու Թուրքիոյ շահերէն զատ, ԱՄՆ-ու եւս շահուն յարիր են հակադրութիւններու աստիճանաբար կարգաւորումը, գործակցութեան եւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու նպատակով առնուելիք առնուելիք հաստատ քայլերը:

ները: Իր փաստաբանները երեք դրդապատճառ գտած են բեկանել տալու համար վճիռը: Կը գտնեն որ պարկեշտութեան եւ անաչառութեան նշոյլն իսկ չըկար, պաշտպանութեան չէին յանձնուած երկու նամակներ, զորս նախագահը ստացած էր եւ դատավարութեան երկու վերջին շաբաթներու նիստերը պաշտպանութեան փաստաբաններու բացակայութեան տեղի ունեցած էին: Եթէ Բեկանիչ ատեանը մերժէ, վճռած են Մարդկային իրաւանց եւրոպական ատեանին դիմել:

ԼԱ ՀԷ հաւաքուած են շուրջ 100 երկիրներու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները օրակարգ ունենալով Աֆղանիստանը: Ժողովը կը բանայ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը՝ Պան Քի-Մուն եւ Աֆղանիստանի նախագահը՝ Քարզայ: Առաջին անգամ ըլլալով, Իրանն ալ կը մասնակցի, ինչ որ հետեւանք է Օպամայի բռնած նոր դիրքին՝ Իրանի նկատմամբ: Այս վերջինը սակայն մօտէն կը գնէ կացութիւնը, որովհետեւ իր երկիրը կը լեցուին Աֆղանիստանէն եկող գաղթականները, բայց նաեւ հէռոյինը: Այս ժողովը կը կայանայ գլխաւորաբար ահաբեկչութեան դէմ պայքարին մէջ, քանի Մարտ 30ին, 9 ժամ հարկաւոր եղած էր բանակին, որպէսզի կարենայ դըլուխ ելլել խուժական այն խմբակին հետ, որ Լահորի մօտ յարձակած էր ոստիկանական դպրոցին վրայ, սպաննելով ութ սպաներ եւ վիրաւորելով 89 ուրիշներ:

Պ. ՕՊԱՄԱ, Մարտ 31ին ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա, որուն շատ ծանօթ չէ: Շրջապտոյտը կը սկսի Լոնտոնով, ուր նաեւ կը մասնակցի ԺԷ-20ի վեհաժողովին: Իր վերջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Թուրքիա, ուր կը հասնի Ապրիլ 6ին եւ 7ին ալ կլոր սեղան մը պիտի ունենայ Պոլսոյ ուսանողներուն հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԷՐԿԷՆԷՔՈՆ»Ի ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԷՆ ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

«Էրկէնէքոն» ուրուային պետութեան դատավարութեան երկրորդ ամբաստանագրին մէջ տեղ տրուած է ազգայնամոլ «Գաղափարական օճախներ» (Իւլքիւ օճաքլարը) կազմակերպութեան Պոլսոյ նախկին նախագահին տունէն գտնուած փաստաթուղթի մըն ալ («Հիւրրիյէթ», Մարտ 30). հոն թուումը կատարուած է ծրագրուած պետական հարուածին յաջորդելիք քայլերուն. «Նախ վերջ պիտի տրուի ժողովրդավարութեան վարչաձեւին որ Թուրք ցեղին, խղճին ու անհատին անյարիր, հակոտնեայ համակարգ է: Սրբազան Թրքական յեղափոխութեամբ պիտի բնաջնջուին Թուրք ցեղին թշնամիները եւ Թրքավայել պետութիւն մը պիտի հիմնուի»:

Փաստաթուղթին մէջ արձանագրուած են փոքրամասնութիւններու համար նախատեսուածներն ալ, որոնք քիչ մը շատ կը յիշեցնեն Բ. աշխարհամարտի հակահրեայ կարգադրութիւնները: Հոն կ'ըսուի. «Փոքրամասնութիւնները իրաւական եւ կալուածային բոլոր իրաւունքներէն պիտի զրկուին, անոնց ստացուածքը պիտի պետականացուի ու Թուրք ցեղին շահագործումին յանձնուի: Փոքրամասնութիւններէ անոնց որոնք մահմետական չեն, ցեղասպանութեան քարտեր պիտի տրուին: Պիտի ջնջուին փոքրամասնութեան պատկանողներու կրթութեան իրաւունքը եւ ակադեմական տիտղոսները: Անոնք պիտի հանուին պետական պաշտօններէն: Պիտի պարտաւորուին ցեխի գոյնով միատեսակ համազգեստ մը հագնելու եւ կրելու ցեղասպանութեան խորհըրդանշանը: Պիտի փակուին մամուլի բոլոր հիմնարկները ու ղեկավարները գնդակահարուին: Նոյնն է պարագան Թրքական աւանդութիւններու, բարքերու հակասող վայրերուն եւ անոնց ղեկավարներուն: Պիտի փակուին նաեւ բոլոր կուսակցութիւնները, միութիւնները, վագըֆները: Թուրք ցեղը այս մեծ յեղաշրջումով վերջ պիտի տայ Թուրքին դէմ տարիներէ ի վեր տեւող ստոր խաղին»:

Հարցը այն է որ հակառակ «Էրկէնէքոն»ի գոնէ մասնակի բացայայտումին, քանի որ ոչ ոք համոզուած է որ արմատական մաքրագործում կ'ըլլայ, կարելի՞ է վստահութիւն ունենալ թէ փոքրամասնութիւններու սպառնացող նման հեռակարներու մասին մտահոգուելու պէտք չկայ:

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ՛ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ...

Վստահաբար աւելորդ եւ բոլորովին ապարդիւն է կրկին ու կրկին վերադառնալ Մելգոնեան կրթական հաստատութեան փակումին. ատիկա ընել, այլեւս հոմանիշ է անտեղի կերպով վէրք մը փորփրելու, ցաւը նորոգելու: Առաջին անգամն ալ չէ մեր պատմութեան մէջ որ եթէ ոչ անձնական, նեղ շրջանակի մը ենթադրեալ շահուն զոհը կ'ըլլայ հաւաքական եւ յատկապէս քաղաքական ազգային գրաւարկ մը:

Այս մասին կարծիք, յօդուած, զգացում արտայայտող անթիւ գրութիւններ լոյս տեսան հայկական մամուլի էջերուն մէջ: Ամէն անգամուն կրկնուեցաւ կարաւանին ու շուներուն ասացուածքը: Ոչ ոք գրիչը ձեռք առաւ եթէ ոչ հակառակ թեզին պաշտպանութեան, գոնէ կատարուածը արդարացնելու ջանքով: Ու այնպէս կը թուի թէ փակումին առընչուած նպատակներով գծուած ընթացքը անվերադարձ է:

Ճիշդ է. Մելգոնեանի նախկին սաները պարբերաբար կը նորոգեն այդ ընթացքին այլ ուղղութիւն տալու ճիգերը. անոնք արձագանգ կը գտնեն եւ թէ որոշ յոյսերով, գոհունակութեամբ, աջէն ու ձախէն. բայց փափաքելի գործնական զարգացումը ժամանակին հետ ա՛լ աւելի անկարելի կը թուի: Այս տպաւորութենէն բան չի փոխուիր, նոյնիսկ երբ մօտիկ կամ հեռաւոր ապագային հայ ժողովուրդը վերջնական փաստը ունենայ թէ վարժարանին փակումը զայն ծրագրողներուն նպատակին ալ չէ ծառայած: Թերեւս այդ փաստը միայն նոր դառնութիւն աւելցնէ միջոցներով այնքան սահմանափակ մեր իրականութեան անդրադարձին վրայ:

Այս դրուագին ամէնէն անհասկնալի կողմը հաստատութեան ու անոր փակումին «տէր» ՀԲԸՄ-եան ընթացքն է: Մօտ դարաւոր կազմակերպութիւն մը, որ այնքա՛ն պատկառելի անուն մը ունի իր մեկնակէտին վրայ, որ իսկապէս փրկարար դեր կատարած է մեր վերջին 80-90 տարուան ամէնէն ճգնաժամային պահերուն, ա՛յս աստիճանի թեթեւութեամբ անտեսէ անցեալ, կոչում, եւլն. ... Գոնէ տրամաբանական բացատրութեան մը ձանձրոյթը յանձն առնուէր ժողովուրդը լուսաբանելու համար ու չտրուէր անոր մտահոգութեան, զայրոյթին անտարբերութեան ապացոյցն ալ: Ի վերջոյ, դպրոցին մակարդակի անկումին պատճառաբանութիւնը որ տրուած միակ բացատրութիւնը եղաւ, շատ հեռու էր գոհացնելէ:

Ինչ որ այս ցաւալի դրուագին նոր անդրադարձին կը մղէ, Հայաստանէն ցոյց տրուած անհասկնալի զօրակցութիւնն է ՀԲԸՄ-ի ընթացքին. զօրակցութիւն որ շատ հեռու չէ մեղսակցութեան վիճակէն:

Մելգոնեանի փակումին պահուն, յայտարարուած էր թէ փոխարինող հաստատութիւն մը կը հիմնուի Հայաստանի մէջ: Թէ նման ծրագիր որքանո՛վ կ'արդարացնէր Եւրոպական միութեան սրտին վրայ, Կիպրոսի նման վայրի մը մէջ, նման վարժարանի փակում, ո՛չ հարցում ուղղուեցաւ ՀԲԸՄ-ի որոշողներուն, ոչ ալ հանրային վիճարկումի նիւթ եղաւ: Պէտք է ըսել որ Հայաստանեան «փոխարինութեան» հեռանկարը ընդհանուր առմամբ ընկալուեցաւ որպէս աւուր պատշաճի տուեալ. ոչ ոք ատոր մէջ նոր Մելգոնեանի մը հաւատիքը տեսաւ. չէր ալ կրնար տեսնել:

Բայց այդ նիւթը պարբերաբար տեղ կը գտնէ հայաստանեան լրասփիւռներու մէջ, ամէն անգամ որ ՀԲԸՄ-էն պատասխանատու մը կ'երթայ հանդիպում ունենալու ղեկավար դէմքերու հետ: Լուրեր կը տրուին թէ կազմակերպութիւնը սա կամ նա մարզի գործունէութիւն պիտի տանի Հայաստանի մէջ, թէ ատոր համար արժանացած է երկրին ղեկավար դէմքերուն գնահատականներուն, քաջալերանքին: Ըսուածին, գրուածին մէջ ոչ իսկ կէս բառով տեղ կ'ունենայ Մելգոնեանով գործուած մարտավարական սխալը:

Վերջին օրերուն հայաստանեան լրասփիւռներու մէջ տեղ ունէին ՀԲԸՄ-եան նախագահ Պ. Սեդրակեանի Երեւան այցը, ունեցած հանդիպումները զանազան պատասխանատուներու հետ. նախագահ, նախարար, կաթողիկոս, եւլն.: Այս մասին լուրերու մէջ տեղ գտած էր հասարակաց տուեալ մը որ կը զանցէր ընթացիկ արարողակարգը, նման այցերու առիթով արտասանուած պարագայական հոգեշահ խօսքերու շրջանակը: Նոյն ատեն խոր յուսախաբութիւն ու ընդվզում կը պատճառէր բոլոր անոնց որոնք փակած են այդ խօսքերով գոհանալու շրջանը ու բան մը ըսող արտայայտութիւն կ'ակնկալեն պատասխանատու դէմքերէ:

Այդ հասարակաց տուեալը որ անփոփոխ կաղապարով տեղ գտած էր ՀԲԸՄ-եան նախագահին Սփիւռքի տեսակէտէն երկու կարեւոր հանդիպումին լուրերուն մէջ, հետեւեալն էր. «Իր գոհունակութիւնն է յայտնել ՀԲԸՄ-ի ազգանպաստ, արդիւնաւոր գործունէութեան առընչութեամբ՝ ե՛ւ հայրենիքում, ե՛ւ Սփիւռքում»: Կաղապար-նախադասութեան երկու ենթականերն են Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը եւ Սփիւռքի նախարարուհին: Լուրին մնացեալը կը տեղեկացնէ թէ օրակարգի վրայ եղած են Հայաստան–ՀԲԸՄ, Հայաստան Սփիւռք, Հայաստանեայց եկեղեցի ՀԲԸՄ գործակցութիւնը, անոր հեռանկարները:

Պ. Սեդրակեան Ազգային Ժողովի նախագահին հետ ալ տեսակցած է. բայց այդ մասին տեղեկացնող լուրին մէջ ՀԲԸՄ-ի հայրենիքի ու Սփիւռքի գործունէութեան պատճառած գոհունակութեան մասին խօսք չկար, գոնէ մեզի հասած տարբերակով: Հիւր նախագահը այդ զրոյցին խօսած էր իրենց ծրագիրներուն մասին. Նոր Նորքի մէջ 1.5 հեկտար հող գնուած էր, որուն վրայ կառուցելի կեդրոնը պիտի շարունակէ Մելգոնեանի կրթական գործը: Ամէն տարի աշխարհի տարբեր երկիրներէն հոն ուսանելու պիտի երթայ աւելի քան հազար հայ երիտասարդ: Նաեւ յատուկ կարելիութիւններով կեդրոնը պիտի ըլլայ «երիտասարդ հայ մասնագէտներու եւ մտաւորականներու համաշխարհային եզակի կեդրոն»:

Վերադառնալով Գարեգին Բ.ի եւ Հ. Յակոբեանի «գոհունակութեան», ան կը յիշեցնէ Մելգոնեանի փակումին դէմ Հայաստանի քաղաքական ու հոգեւոր ղեկավարներուն քար լռութիւնը: ՀԲԸՄ-եան նիւթական կարելիութիւնը Հայաստանի ծառայեցնելու խոհեմութեամբ կը բացատրուէ՞ր ան: Թերեւս: Բայց ի՞նչ ըսել նոյն կազմակերպութեան Սփիւռքի մէջ տարած գործունէութեան դրուատումին մէջ Մելգոնեանի նման արատ մը ամբողջովին մոռնալու ներկայի յօժարութեան: Կարելի՞ է պահ մը իսկ մտածել որ կաթողիկոսին ու Սփիւռքի նախարարուհիին արժեւորումէն վրիպած է Մելգոնեան փակելու ճակատագրական սխալին իմաստը: Վրիպած՝ նաեւ նոյն փակումին դէմ համընդհանուր ընդվզումի երեւոյթը:

Կամ արդեօ՞ք պէտք է եզրակացնել որ կաթողիկոս ու նախարարուհի համամիտ են Մելգոնեանով ծրագրուած պատարագին, կարենալ ՀԲԸՄ-եան նախագահին հետ կազմելու համար այնքան զարմանալի երրորդութիւն մը...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ – ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ ՍՆՆԴԱԿԱՆՈՆ

Ժամանակակից մարդուն համար սննդարար ուտելիքներու պահանջը հիմնուած է երկար ժամանակաշրջանի փորձառութեան մը վրայ: Փաստերը ցոյց կու տան, որ եղափոխութեան երկար դարերու ընթացքին մարդոց ուտելիքներէն կը պակսէր խտացած իւղի քանակը: Անոնց ուտելիքները սովորաբար հարուստ էին քոլեսթերոլով, նատրոնով, սպիտով, կենսանիւթերով եւ քալսիումով: Հակառակ անոր որ տասը հազար տարիներ առաջ հողագործութեան ծագումը փոփոխութիւններ բերաւ մարդուն կեանքին մէջ, սակայն չազդեց անոր ծինային կազմին: Կը տեսնենք, թէ քարէ դարու մարդ-անհատին ապրելակերպը, մարզանքն ու սննդականոնը առողջապահական բնական տարրեր դարձան եւ պաշտպանեցին մարդը սրտի հիւանդութենէն, շաքարախտէն, գերճնշումէն, ոսկորներու հիւանդութենէն, զանազան տեսակի յօդացաւերէն եւ քաղցկեղի կարգ մը տեսակներէն:

Պատմութեան մէջ Յոյները եւ Հռոմէացիները կը յիշուին իրենց մշակոյթով՝ բանաստեղծութեամբ, թատրոնով եւ քանդակագործութեամբ: Անոնց կը տրուի նաեւ ժողովրդավարութեան հիմերը հաստատելու պատիւը: Ներկայիս ուսումնասիրողները կու գան փաստելու այլ տուեալ մը եւս: Անոնք կ'ըսեն, թէ Յոյներն ու Հռոմէացիները իրենց բնակչութեան համար հաստատած էին սննդականոն մը, որ կը մօտենայ առողջ սննդականոնի մերօրեայ չափանիշներուն:

Միջերկրական ծովը շրջապատող երկիրները կը ճանչցուէին իբրեւ «քաղաքակրթութեան օրրան»: Յատկանշական է անոնց բարեխառն կլիման եւ բերքառատ հողը, որուն շնորհիւ զարգացաւ հողագործութեան յատուկ ձեւ մը, եւ տեսակաւոր բերքեր սկսան արտադրուիլ:

Միջերկրականի ժողովուրդներուն սննդականոնը ուժ կու տայ փասթային, հացին եւ այլ ընդեղէններու, ինչպէս նաեւ՝ պտուղին, կանաչեղէնին եւ ձէթին: Սննդականոնի բուրգին մէջ նշուած չէ ճարպին քանակը, սակայն կը տեսնենք, թէ ճարպի սնունդը կու գայ ձէթէն, հետեւաբար արեան քոլեսթերոլը կ'աւելնայ, սակայն մարմնին ընդհանուր քոլեսթերոլին աստիճանը կը նուազի: Հարկ է շեշտել, որ անասուններուն խտացած ճարպը յանձնարարելի չէ, որովհետեւ ան մարդոց արեան քոլեսթերոլի աստիճանը կը բարձրացնէ եւ սրտի հիւանդութիւններու վտանգը կ'աւելցնէ:

Եթէ բաղդատութիւն մը ընենք Միջերկրականի եւ Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդներու սննդականոններուն միջեւ, կը տեսնենք, թէ առաջինին սննդականոնը իր մէջ կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ ձկնեղէն, կանաչեղէն, պտուղ եւ ընդեղէն: Միջերկրականի ժողովուրդը աւելի խմիչք կը սպառէ եւ նուազ քանակութեամբ միս եւ հաւկիթ կ'ուտէ: Հետեւաբար տուեալները ցոյց կու տան, որ Միացեալ Նահանգներու մէջ սրտի հիւանդութենէ եւ քաղցկեղէ տառապողներուն թիւը շատ աւելի է, քան՝ Միջերկրականի մէջ: Քրոնիկ հիւանդութիւններու պարագային յունական սննդականոնը լաւագոյնը կը նկատուի:

Միջերկրականեան սննդականոնի ցուցակը իր մէջ կ'ընդգրկէ հետեւեալները.

1.– Բոյսերէ յառաջացած ուտելիքներ՝ պտուղներ, կանաչեղէններ, գետնախնձորի տեսակներ, հացի տեսակներ, կաղինի եւ հունտերու տեսակներ:

2.– Եղանակային եւ տեղական ուտելիքներ, որոնք սննդարար են, բարձր քանակութեամբ կենսանիւթեր եւ հանքանիւթեր կը պարունակեն:

3.– Ձէթը՝ իբրեւ գլխաւոր ճարպ:

4.– Իւղին ընդհանուր քանակը 25էն 35 առ հարիւրի միջեւ ջերմուժ կը պարունակէ, իսկ խտացածը եօթէն ութ առ հարիւրէն պակաս է:

5.– Օրական սպառում՝ պանիրի եւ մածունի, քիչ կամ միջակ քանակութեամբ:

6.– Շաբաթական դրութեամբ ձուկի եւ հաւի տեսակներու սպառում՝ քիչ կամ միջակ քանակութեամբ: Ինչպէս նաեւ քանի մը հաւկիթ՝ շաբթուան մը ընթացքին:

7.– Թարմ պտուղ՝ ճաշէն ետք: Որոշ քանակութեամբ շաքար եւ խտացած ճարպ պարունակող անուշեղէն՝ քանի մը անգամ, շաբթուան ընթացքին:

8.– Կարմիր միս՝ ամիսը քանի մը անգամ:

9.– Օրական՝ ֆիզիքական շարժում, այսինքն՝ մարզանք:

10.– «Միջակ» քանակի սպառում՝ գինիի, ընդհանրապէս ճաշի ընթացքին, գրեթէ այր մարդոց կողմէ:

Այս ցուցակը ա՛լ աւելի տպաւորիչ դարձնելու համար կը ներկայացուի բուրգի ձեւով: Բուրգին իւրաքանչիւր կաղապարը կը ներկայացնէ օրական սպառելիք ջերմուժին համեմատութիւնը:

Միջերկրականեան ժողովուրդներու ճաշի բուրգը կը նպատակա-

ԵՐԲ ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՇՈՒԿԱՅ Կ'ԵԼԼԷ

Չինական ձեռնարկութիւնները փետրուարին միլիառաւոր տոլարի գնումներ ըրին Ռուսաստանի, Իրանի, Պրազիլի, Աւստրալիոյ, Ֆըրանսայի, Վենեզուէլայի մէջ: Մանաւանդ որ տնտեսական տագնապին պատճառով օգտուած են զեղչեալ գիներէ: Շնորհիւ այդ գնումներուն, երկիրը քարիւղի, հանքանիւթերու, մետաղներու, մարտավարական բնական այլ հարստութիւններու պաշարներու տիրացած է: Բաներ որոնց պէտք ունի իր աճին համար:

Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, բազմաթիւ պետութիւններ կասկածամտութեամբ կը մօտենային Չինաստանի գնումի առաջարկին: Բայց, այսօր, տագնապին մէջ, երկիրը մեծ կարեւորութիւն ստացած է ունեցած հնչուն դրամի պաշարներով: Փոխատուութիւն եւ յատկացումներ կ'ընէ: Օրինակ, ալիւմինիումի չինական ձեռնարկութիւնը 19·5 միլիառի համաձայնութիւն ստորագրեց աւստրալիական Ռիօ Թինթոյին հետ. քարիւղի ազգային ընկերութիւնը իր կարգին Ռուսաստանի եւ Վենեզուէլայի հետ համաձայնագիր ստորագրեց. անոնցմով յանձնառու եղաւ մօտ 30 միլիառ յատկացնելու քարիւղի փոխադրութեան:

2008ին Չինաստանի արտասահմանեան ներդրումները աւելի քան 50 միլիառ տոլար էին: Այս տարուան Յունուարէն չինական ձեռնարկութիւնները արդէն 16·3 միլիառի յատկացումի տէր էին: Եթէ նոյն թափով շարունակուի, 2009ի արդիւնքները կրնան կրկնապատկել անցեալ տարուանները: Որոշ վերլուծողներ 1980ական տարիներու Ճափոնին զուգահեռ մը կը նշմարեն Չինաստանի ներկայի կացութեան մէջ:

Չինական ձեռնարկութիւնները չեն միայն որ տնտեսական տագնապի ցած գիներէն կ'օգտուին, թէ՛ ուրիշներու օգնելու, թէ՛ շահ ապահովելու համար: Կառավարութիւնը արդէն դժուարութեան մատնըւած երկիրներէն Ճամայիքային եւ Փաքիստանին օգնած է, անոնցմէ իրեն դաշնակիցներ ստեղծելու ատաջադրանքով: Անցեալ Փետրուարին առեւտուրի նախարարը 90 նախաձեռնարկի հետ արտասահմանեան այցերու ձեռնարկեց: Անոնք 10 միլիառ տոլարի պայմանագրեր ստորագրեցին Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Սպանիոյ, Մեծն Բրիտանիոյ հետ: Յաջորդով չինական հետաքրքրութիւնը պիտի կեդրոնանայ ինքնաշարժի օտար ընկերութիւններուն վրայ: Անոնք արդէն կ'ըսեն թէ այդ ընկերութիւնները դրամական հարցեր ունին, իսկ անոնց չինացի պաշտօնակիցները պէտք ունին թէքնոլոժիի, մակնիշներու, վաճառքի ցանցերու: Մանաւանդ որ կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է զօրավիգ ըլլալու չինական ընկերութիւններուն:

ՔԱՂՀԱՆ

դրէ քաջալերել բոյսերու վրայ հիմնուած սննդականոնին օգտագործումը: Այս բուրգին հիմքը կը կազմեն ընդեղէնը, պտուղն ու կանաչեղէնը, ինչպէս նաեւ՝ լուբիային տեսակները, կաղինը, հակիթը, ձուկը եւ հաւը, որոնք նաեւ սնունդի անհրաժեշտ տարրեր են: Սննդականոնին մաս կը կազմեն նաեւ կաթնեղէնները, յատկապէս՝ կաթը, որ իր մէջ քալսիում կը պարունակէ: Բուրգին մէկ այլ գլխաւոր տուեալներէն է այն, որ կը քաջալերէ ոչ խտացած կանաչեղէնի իւղին օգտագործումը, յատկապէս ձէթին, քան՝ անասունի ճարպին օգտագործումը:

Հակառակ անոր, որ միջերկրականեան ժողովուրդներու սննդականոնը կը ներկայանայ իբրեւ առողջ սննդականոնի օրինակ, սակայն ան քննադատուած է շատերու կողմէ: Անոր մէջ գտնուող իւղի առատութիւնը պատճառ կը դառնայ գիրութեան: Հարվըրտ համալսարանի ուսումնասիրողները կու գան ըսելու, սակայն, թէ մարմինը պէտք ունի կարգ մը ճարպերու, հետեւաբար պէտք չէ մտահոգուիլ ճարպի քանակով: Ուսումնասիրողները կը յանձնարարեն մարզանքը:

«ՀՈՐԻԶՈՆ»

ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ

205 ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ՆՈՊԷԼԵԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ

Նոպէլեան խաղաղութեան մրցանակը շահելու համար առաջադրըւած են 205 թեկնածուներ, որոնց կարգին են Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահ Պարաք Օպաման եւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Նիքոլա Սարքոզին:

Վերոյիշեալ թիւը մրցանիշ մը կը հաստատէ այս բնագաւառէն ներս: 2005ին առաջարկուած էին 199 թեկնածուներ. ընտրուեցաւ Ֆինլանտայի նախկին նախագահը: Այս տարուան առաջադրանքները կատարուած են 172 անհատներու եւ 33 կազմակերպութիւններու կողմէ:

«Թեկնածուներ առաջարկելու պարագան շատ դիւրին է, բայց ատիկա չի նշանակեր վաւերացում» կ'ըսէ Նոպէլեան կոմիտէի ընդհանուր քարտուղարը:

Նախագահ Սարքոզի առաջարկուած է շահելու վերոյիշեալ մըրցանակը, Միջին Արեւելքի եւ Ռուսիա—Վրաստան ընդհարումներուն իր թափած ճիգերուն համար: Ա. Մ. Նահանգներու նախագահի թեկնածութիւնը առաջարկողները չեն յայտնաբերուած, բայց կը խորհինք որ ան մեծ հաւանականութիւն ունի շահելու մրցանակը, եթէ խաղաղ լուծում մը գտնէ Իրաքեան պատերազմին վերջ տալու համար:

Նոպէլեան մրցանակի հիմնադիրն է շուէտացի Ալֆրէտ Նոպէլ: Ծընած է 1833ին, Սթոքհոլմի մէջ: Ան բացառիկ գիտնական մըն էր որ հնարեց վառօդը (տինամիթ): Ան կը խօսէր եւ կը գրէր շուէտերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Իր մահէն առաջ, որ տեղի ունեցաւ 1896 Դեկտեմբերին, իր մեծ հարստութիւնը կտակեց բոլոր անոնց, որոնք օգտակար կը հանդիսանան մարդկութեան բարօրութեան: Նոպէլեան մրցանակները — գրական, խաղաղութեան, քիմիական, բժշկական — կը վայելեն միջազգային բարձր վարկ. զանոնք շահողները յատուկ արարողութեամբ կը պարգեւատրուին:

Նոպէլեան խաղաղութեան մրցանակ կը տրուի անձնաւորութիւններու եւ կազմակերպութիւններու, 1901էն սկսեալ: Այդ պատիւին ցարդ արժանացած են ծանօթ դէմքեր: Ա. Մ. Նահանգներու նախագահներ Թէոտոր Ռուզվէլթ, Վուտրօ Ուիլսըն, Ճիմի Գարթըր, Մայր Թերեզա, Ֆրիտհոֆ Նանսէն, Անուար էլ-Սատաթ, Լեխ Վալեսա, Միխայէլ Գորբաչով, Եասէր Արաֆաթ, Նելսոն Մանտէլա եւ ուրիշ անուանի դէմքեր:

Այս անունները կարդալով կ'ունենանք զանազան բնոյթի յիշողութիւններ: Օրինակ, Խորհրդային միութեան վերջին ղեկավար Մ. Գորբաչով, որ կրնար շատ արդար լուծում մը տալ Լեռնային Ղարաբաղի հարցին, մերժեց:

Հայերս երախտագիտութեամբ կը յիշենք եւ կը մեծարենք բոլոր անոնք որոնք ձեռք երկարած են մեզի: Մեր պատմութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն անոնք: Օրինակ, նորվեկիացի Ֆ. Նանսէն, որ պաշտպանած է հայ ժողովուրդի ոտնահարուած իրաւունքները, գաղթականներու յատկացուցած է Նանսէնեան անցագիր եւ այցելած է Հայաստան: Նախագահ Վ. Ուիլսըն գծած է մեր հողային իրաւունքներու Սեւրի դաշնագրի քարտէսը:

Մեր ջերմ փափաքն է որ Հայ մը շահի Նոպէլեան մրցանակը: Կարելի՞ է: Անշուշտ, որովհետեւ կան տաղանդաշատ ու յայտնի դէմքեր զանազան մարզերու մէջ եւ կարելիութիւնները ունինք անձամբ, կազմակերպութիւններու, միութիւններու եւ օտար բարեկամներու միջոցաւ առաջադրելու զանոնք վերոյիշեալ մրցանակներուն որպէս թեկնածու: Եթէ աշխատինք, կը հաւատանք որ կը յաջողինք:

ԱԲՕ ՊԻԼԵԱՆ

ԼԱԹ-ՄԱՐԳԱՐ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

– 2 –

Լառ-Մարգարը գիշերուայ ջրտուքից բեզարած պառկում էր բարդիների տակ, ոտն ու ձեռը փռում, լայն ու հանգիստ: Բարդիների մօտ հերուայ գերաններ կային, փչակով գերաններ:

Եւ երբ Լառ-Մարգարը պառկում էր գերանների մօտ, բարդիների տակ, այնպէս էր թւում, թէ ինքն էլ փչակով մի գերան է, չորացած բարդի:

Լինում էին օրեր, երբ Լառ-Մարգարը ջուրը տալիս էր հերթի համաձայն, ինքը չէր ջրում:

– Քէֆսըզ եմ, – կ'ասէր եւ կը պատուիրէր որ հերթով ջրեն մինչեւ ինքը գար:

Առուի ափն ի վեր քայլում էր, մինչեւ մօտակայ ձորակը, ուր ծիրանիներ կային: Պառկում էր ծիրանու տակ կամ քընում ժայռի շուաքում, կամ էլ մէջքի վըրայ դառնում, ոտքերը ձգում, հսկայ մկրատի պէս: Կարծես մէկը խաչել էր ծիրանու տակ:

Ծառի ճղների արանքից վեր էր նայում Լառ-Մարգարը երկնի կապոյտին: Մի ճերմակ ամպ, թափանցիկ ու անձեւ, հանդարտ լողում էր լազուրի մէջ: Լառ-Մարգարին թւում էր, թէ երկինքը մի հսկայ տաշտ է, մէջը լի լեղակած ջուր եւ ամպը՝ լուացքի մոռացուած կտոր տաշտի ջրի մէջ: Լառ-Մարգարը նայում էր ամպի կտորին, ինչքա՜ն հանդարտ էր լողում, ձեւը փոխում, մերթ չուանը ձգում, մերթ ետ քաշում:

Եթէ բարձրանար ամպի վրայ, Լառ-Մարգարը հեռու սարերի յետեւ պահուած իրենց գիւղը կը տեսնէր, կտուրները եղէգով ծածկած, գիւղի մօտ բարդիները, իր ծիրանուտը, տան դռնակը, որի մօտ կարասի կտոր կար, մէջը ջուր՝ հաւերի համար:

Ամէն առաւօտ կանուխ Լառ-Մարգարի կինը հաւերի դռնակը բաց էր անում, հաւերը կչկչալով վազում էին նրա յետեւից մինչեւ կարասի կտորը, ուր պառաւը հաւերին կուտ էր տալիս:

Մի հաւք թռչում էր, օդի ոլորտում պտոյտներ անում, եւ երբ Լառ-Մարգարը նայում էր ծիրանի ճղների արանքից, նրա ծերացած աչքերին այնպէս էր թըւում, թէ հաւքը լազուրի վրայ միայնակ սահող ամպի կտորի հետ է խաղում:

...Կտաւատը կապոյտ ծաղիկներ էր բացել, ծիրանն արդէն դեղնել էր: Վար էր անում, արօրը փափուկ հողում ամբրան ցելի ակօսներ էր ծրում: Երբ մի անգամ էլ դարձաւ, աչքն ընկաւ արահետին: Մասրենու մօտ պառաւը կանգնել, ձեռքով էր անում:

– Գեղը խռովութք կայ մարդ, – կանչում էր պառաւը:

Եզներն արձակեց, արօրը հողի մէջ խրած թողեց: Վարից բեզարած եզները երեկոյեան տան իրերով բարձած սայլն էին քաշում դէպի անծանօթ հեռուները:

Տեղահանութեան օրերն էին:

Սայլը ճռնչում էր օր ու գիշեր, փոշի կար ճանապարհին, շիւար դէմքեր: Գիւղերը խառնուել էին իրար, ճանապարհին նոր խմբեր էին միանում քարաւանին, նորեկներից հարցնում էին յետ մընացած հարազատների մասին, հարցնում էին գնալիք ճանապարհի մասին: Եւ ոչ ոք հաստատ ոչինչ չէր ասում, մարդիկ կասկածից աւելի էին շուարում:

– Մա՛րդ, թոնրին քարը մոռացայ վրայ դնել, – ասաց պառաւը սայլի վրայից:

Լառ-Մարգարը որդու մասին էր մտածում ամէն անգամ, երբ սայլին նայելիս տեսնում էր կնոջը՝ թոռանը գրկած:

– Ամուր նստէ, նայէ, Թորոսիկը չըմսրէ...

Թորոսիկը մերթ քնում էր տատի գըրկում, մերթ զարթնում, զարմացած հարցնում.

– Պապէ՛, դհա կ'երթանք... Հօ՛, ա՞ս ի՞նչ երկէն գացինք, պապէ...

Եւ երբ պապից պատասխան չէր ստանում, Թորոսիկը խռովկան էր դառնում, շրթունքը կախում, նայում սայլի վրայից գլխիվայր կախած հաւերին:

Սայլը ճռնչաց չարաթներ, փոշին ճամբի վրայ անպակաս էր գիշեր – ցերեկ: Ուրիշ ջրեր էին, ուրիշ երկրներ: Մարգարը ինչքան էլ խմում է, ծարաւը չէր յագենում:

Երբ չուանը առան մի ամայի աւազուտում, ոչ սայլ կար, ոչ զոյգ եզները: Փոքրիկ կապոցներ էին մնացել, Թորոսիկի երեսն արեւն այրել, մաշկահան էր արել:

Պառաւի մազերի վրայ ճամբի փոշին նստել էր, մազերը դեղնել, աղօտ գոյն էին ստացել: Մարգարը տեսաւ, որ աղէտը կնոջ դէմքին նոր ակօսներ է ծրել:

...Լառ-Մարգարը երբ «քէֆսըզ եմ» կ'ասէր եւ ծիրանուտի տակ պառկած՝ ցերեկուայ շոգին ծիրանի ճղների արանքով կը նայէր երկնքի կապոյտին, ամպը սպիտակ քուլային, որ ճերմակ լաթի պէս մէկ սուզւում էր, մէկ էլ պտոյտները հանում, թռչուններին, որոնք բարձրում պտոյտներ էին անում եւ հագիւ երեւում սեւ կէտի չափ, – Լառ-Մարգարը մտաբերում էր հարաւի աւազուտները, շարունակ վրաններ, վրանների վրայ գունաւոր լաթեր, որ տարագիրները բերել էին հեռաւոր գիւղերից: Աւազուտի մէջ հատուկենտ ծառեր կային, որ Մարգարի աչքին մեծ աւելներ էին թւում՝ խրուած աւազի մէջ:

(Շար. 2)

Madame Mary GORTZOUNIAN,
son épouse.
Madame Nadia GORTZOUNIAN,
sa fille.
et Monsieur Aris ATAMIAN
Armen et Achren ALLAHVERDIAN,
ses petits-enfants.

Madame Chakée GORTZOUNIAN,
sa belle-sœur.
Madame Valérie GORTZOUNIAN,
Monsieur Eric GORTZOUNIAN,
Monsieur et Madame Thierry GORTZOUNIAN,
ses neveux et leurs enfants.

Les Familles GOURDIKIAN, MELKONIAN, TCHERPACHIAN, MOUNDJIAN, TCHIRBACHIAN,
La Famille GORTZOUNIAN (Arménie),
Les Familles YACOUBIAN, DJEBIGUZELIAN, MOURADIAN (Argentine)
ont la grande tristesse de vous faire part du rappel à Dieu de

M. Souren GORTZOUNIAN

le 29 mars 2009, dans sa 89ème année.

La cérémonie religieuse sera célébrée le Vendredi 3 avril à 14h30, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste, 15 rue Jean-Goujon, Paris 8e.

En lieu de fleurs, des dons pourront être adressés aux œuvres arméniennes.

Տիկին Մարի Գործունեան, կինը,
Տիկին Նատիա Գործունեան, աղջիկը
եւ Պ. Արիս Աթամեան,
Արմէն եւ Աշխէն Ալլահվերտեան,
թոռները,

Տիկին Շաքէ Գործունեան, հարսը,
Տիկին Վալերի Գործունեան, Պ. Էրիք Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Թիէրի Գործունեան, եղբօր զաւակներ եւ թոռները,

Կուրտիկեան, Մելքոնեան, Չրբաշեան, Մոմճեան, Չիրբաշեան ընտանիքները,
Գործունեան ընտանիքը (Հայաստան),
Եագուպեան, Ճեպիկիւզելեան, Մուրատեան (Արժանթին) ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՍՈՒՐԷՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 29ին, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 14·30ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ

15 rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: փափաքողները կրնան նուէրներ ընել հայկական հաստատութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Մարի Գործունեանի, զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Գործունեան, Չրբաշեան եւ Մոմճեան ընտանիքներուն:

DISPARITION de M. SOUREN GORTZOUNIAN

L'UGAB Europe a appris avec une grande tristesse le décès de Monsieur Souren Gortzounian.

Né à Erevan d'une famille émigrante de Van, Monsieur Gortzounian s'est éteint hier à l'âge de 89 ans. Ses funérailles auront lieu **le vendredi 3 avril à 14h30** en la Cathédrale arménienne St Jean-Baptiste de Paris (15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris).

Le Président Alexis Govciyan et les membres du Conseil d'Administration de l'UGAB Europe et de l'UGAB France adressent leurs sincères condoléances à son épouse Mary, à sa fille Nadia, à ses petits-enfants, Armen et Achren, à toute sa famille et ses très nombreux amis.

Rappelons que Souren et Gourguen Gortzounian (décédé l'année dernière) ont toujours soutenu le Saint Siège d'Etchmiadzine pendant l'époque communiste où visionnaires, ils ont vu la nécessité de garder des liens forts avec le Saint Siège afin de préserver notre héritage pour les générations futures.

En France, ils ont toujours été un soutien de l'Eglise Arménienne ainsi que de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance et la fille de M. Souren Gortzounian, Nadia, est un membre éminent du Conseil d'Administration de l'UGAB Europe.

La Nation Arménienne a perdu un de ses meilleurs fils, défenseur de son patrimoine et de ses valeurs. L'UGAB Europe se rappellera avec respect et émotion de ses qualités personnelles et aussi de son immense travail.

Paris, le 30 mars 2009

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ԼԻՈՆ – ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ

Երեկոյեան՝ Դռնբացէք ժամը 16ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Դռնբացէքի արարողութիւն:

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

(Շար. Ա. Էջէն)

Կ. Պոլսոյ դեսպան Կ. Օ. Գ. Անդարսվարտ իր երկրին արտաքին գործերու նախարարութեան ուղղուած 1915 Յուլիս 6 թուակիր նամակէն հետեւեալ տողերը.

«Հայերու հալածանքը սարսափելի համեմատութիւններ առած է ու ամէն բան ցոյց կու տայ թէ Երիտասարդ Թուրքերը առիթը օգտագործել կ'ուզեն վերջնապէս փակելու համար Հայկական հարցը, մանաւանդ որ, նկատի առած զանազան պատճառներ, արտաքին ճնշումներու վախը չունին: Միջոցները շատ պարզ են ու նպատակը կը հետապնդեն հայ ազգը հիմնապէս բնաջնջելու»:

Վ. Աւետեան այս նախարանէն ետք ըսած է թէ մէջբերուածը չուէտական աղգային եւ զինուորական արխիւներէն յայտնաբերուած նոյն բնոյթի բազմաթիւ փաստաթուղթերէն մէկն է: Անոնք իրենց կարգին կը հաստատեն Ա. աշխարհամարտին օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը, զոր քեմալական շարժումը ուրացած է, իսկ ներկայի Թուրքիան կը շարունակէ նոյն կեցուածքը, տնտեսական եւ քաղաքական գրաւարկներու շնորհիւ միջազգային գիտակցութիւնը իր պատանդին վերածած:

Ծանրանալէ ետք Թրքական ուրացումին մօտ դարու մը շարունակութեան վրայ, նամակագիրը կը յիշեցնէ իր ընթարցողին Պ. Օպամայի յանձնառութիւնը այդ ուղղութեամբ. յոյս կը յայտնէ որ ի տարբերութիւն իր նախորդներուն որոնք չյարգեցին իրենց խոստումը, ներկայի նախագահը պիտի յայտարարէ իրականութիւնը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ — Հ.Ց.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
ՍԻՄՈՆ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ
ՀԵՏ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

«Pénélope, ô Pénélope»

գիրքի ներկայացում
հեղինակին ներկայութեամբ:

* Editeur Actes SUD; Grand Prix de la Meilleure Création Française 2008.

Le mardi 7 avril à 20 h 45
Le Centre Culturel Saint Mesrob
à Paris
recevra
Christine GARDON
petite fille de **Victor GARDON**
(Vahram GAKAVIAN)
qui présentera l'œuvre de son grand-père

LE VANETSI, UNE ENFANCE ARMÉNIENNE

Cette réédition regroupe la fameuse trilogie : **Le vert soleil de la vie** (1959), **Le chevalier à l'émeraude** (1961) et **l'Apocalypse écarlate** (1970).
Un témoignage émouvant sur la création de cette œuvre magnifique par la petite-fille de son auteur.

Vente du livre
Cocktail

10 bis rue Thouin 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômé(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org
Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MESSE

La Section de Lyon-Villeurbanne de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'une Messe de Requiem sera célébrée le **Dimanche 5 avril**, en l'église apostolique Saint Jacques de Lyon, 40 rue d'Arménie, Lyon 3ème, à la mémoire de ses membres disparus.

Pour commémorer leur souvenir, la messe sera suivie d'un repas offert par la Section, à l'Espace **Garbis Manoukian** sise à l'église.

Pour prendre part à ce repas, veuillez vous inscrire en téléphonant :
— A la MCA de Villeurbanne :
au 04 78 26 28 71
— ou au **04 74 04 74 97**

* * *

PARIS

Section Archalouïs Tathéossian de Paris
Réunion pour élection des délégués à l'Assemblée Générale

Samedi 4 avril à 13 heures

17 rue Bleue — 75009 Paris

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին

«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ
60 rue La Fayette, 75009 Paris

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
- 01· 45· 93· 00·25
- 06· 64· 38· 00· 25

LE CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
organise un
RECITAL DE PIANO
avec
Michaël EKMEKTCHIAN
Premier Prix du Concours Excellentia de Belgique en 2009
Mercredi 8 avril à 19 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 Marseille
Au programme :
Bach, Chopin, Schumann, Clémenti, Ligeti

— Entrée libre —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 2
JEUDI
2 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.175
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.175

ԱՄՆ

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՋՈՒԵԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՆ-ու մտածումի կարեւոր կազմակերպութիւններէն Մարտավարական եւ միջազգային հետազօտութեան կեդրոնը Թուրքիոյ մասին ընդարձակ տեղեկագիր մը հրապարակած է. հոն թելադրըւած է Նախագահ Պ. Օպամայի որ 1915ը ցեղասպանութիւն չկոչէ եւ զօրավիգ չըլլայ Գոնկրէսին յղուած հայկական նոր բանաձեւին: Տեղեկագիրը հանրութեան ներկայացուած է նախկին նախագահ Ճ. Գարթըրի ազգային ապահովութեան խորհրդական Զ. Պրզեզինսկիի, նոյնպէս նախկին նախագահներ՝ Ճ. Ֆորտի եւ հայր Պուշի խորհրդական Պ. Սքորոֆթի կողմէ:

Ներկայացումին Զ. Պրզեզինսկի շեշտած է Թուրքիոյ կարեւորութիւնը, տասնըեակ մը կէտերով. ըսած է թէ Թուրքիա ԱՄՆ-ու փորձուած եւ խսկական դաշնակիցն է, աշխարհամարտավարական տեսակէտէ ՕԹԱՆ-ի կարեւոր անդամ է, թեկնածու է Եւրոպական միութեան անդամակցութեան, մահմետական եւ ժողովրդավար երկիր է, շրջանին մէջ կայունութեան երաշխիք է, կառուցողական մէկ գործընկերն է Իսրայէլի, Իրանի վրայ դրական ազդեցութեան գործօն է, օրինակ է Թրքալեզու հանրապետութիւններուն, միջնորդ է Հայաստանի ու Ազրպէյճանի միջեւ, կարեւոր դեր ունի Եւրոպայի ուժանիւթի աղբիւրներուն բազմազանութեան հոլովոյթին մէջ:

Այս կէտերէն ետք նշուած է թէ Պ. Օպամայի Ներկայացուցիչներու ժողովին յղուած հայկական բանաձեւը չխոչընդոտելու, կամ անոր նեցուկ տալու, մանաւանդ «ցեղասպանութիւն» բառը արտասանելու պարագային, Թուրքիոյ հակազդեցութիւնը խիստ պիտի ըլլայ եւ փոխադարձ յարաբերութիւններուն մէջ դէշ շրջան մը պիտի բացուի:

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԻ ՕՐ ԴԱՌՆԱԼՈՒՆ 90ԱՄԵԱԿԸ

Ցեղասպանութեան թանգարան – հիմնարկէն հաղորդուած է որ այս տարուան Ապրիլ 24ին կը լրանայ այս թուականը որպէս Մեծ եղեռնի զոհերու ոգեկոչման օր նշելու աւանդութեան 90ամեակը: 1919 Մարտին Ցեղասպանութենէն վերապրած արեւմտահայ խումբ մը մտաւորականներ յատուկ յանձնաժողով մը կազմած են, նպատակ ունենալով 1915ի զոհերուն չորրորդ տարելիցին առթիւ յուշահանդէս կազմակերպել: Այդ յանձնաժողովը ծանօթ է որպէս «Ապրիլ 11ի սգահանդէսի մասնախումբ»: Ունեցած է 13 անդամ, որոնք եղած են՝ Եփիմէ Աւետիսեան (Անայիս), Զարուհի Գալէմքեարեան, Մարի Ստամպուլեան, Պերճուհի Պարսամեան, Մերուժան Պարսամեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Գէորգ Մեսրոպ, Թադէոս Սուքիասեան, Շահան Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պօղոսեան, Օր. Արփիար, Տիգրան Զաւէն, տոքթ. Բարսեղ Տինանեան:

Ապրիլ 24ը պաշտօնապէս սուգի եւ յիշատակի օր յայտարարուած է երկու տարի ետք, 1921ին, կաթողիկոսական յատուկ կոնդակով. հաղորդուած է Պոլսոյ պատրիարքին որ այդ օրը համազգային սուգի օր սահմանուած է: Նոյն տարուան Ապրիլ 24ին պատրիարքարանի կարգադրութեամբ Պոլսոյ հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգիստի պատարագ մատուցուած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԿՈՏՈՐԱԾՆ ԱՆԳՈՒԹ»ՈՎ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ՏՐՈՒԱԾ ԴԱՍԸ

Հարիւր տարի առաջ, Ապրիլ 1ին սկսաւ Ատանայի կոտորածը որ շէն Կիլիկիան եւս 1894–96ի սպանդներու շղթային մէկ օղակին վերածեց: 10–12 օրուան ընթացքին դիակոյտեր ու մոխրակոյտ մնաց արեւմըտահայութեան այդ հատուածէն ալ. մինչ ոչ իսկ տարի մը անցած էր Իթթիհատի խոստումներէն թէ Թուրքիա այլեւս կ'ըլլայ եղբայրութեան, հաւասարութեան երկիր...

Երիտասարդ Թուրքերուն եւ անոնց քաղաքական կազմակերպութեան Իթթիհատի խոստումներուն հաւատացողներուն տրուած առաջին դասն էր Ատանայի կոտորածը, նոյն կազմակերպութեան իշխանութեան գլուխ անցնելու վաղորդայնին: Ան գործնապէս կ'ազդարարէր ոչ միայն հայութեան, այլեւ ամբողջ աշխարհին, թէ հաւասարութեան, եղբայրութեան, ազատութեան խոստումները պարզ խայծեր էին զանգուածները սիրաշահելու եւ թէ բուն նպատակը անխառն թրքական պետութեանստեղծումն էր:

Ատանայով տրուած դասը կըրկնուեցաւ անթիւ անգամներ. 1915-ը այդ «դասաւանդութեան» գագաթնակէտը եղաւ:

Այսօր բազմաթիւ վայրերու մէջ, բազմատեսակ ձեռնարկներ ծրագրուած են նշելու համար Ատանայի կոտորածներուն դարադարձը. ոգեկոչում, գիտաժողով, հանդիպումներ: Պոլիսն անգամ կայ ոգեկոչուած վայրերուն մէջ:

Մէկը հարց պիտի տա՞յ արդեօք թէ «աշակերտ»ը ի՞նչ սորված է այդ դասէն. աւելի կարեւորը՝ պիտի գտնուի՞ պատասխանել փորձող մը, ըսելու համար «ոչ մեծ բան»:

Տխուր է հաստատումը, բայց շատ այլընտրանք չունի, երբ հարիւր տարի ետք ալ իթթիհատական խայծեր կլլելու պատրաստակամներ ունինք, մինչ «ուսուցիչ»ը պարբերաբար կը կրկնէ դասը որուն նորագոյն դրուագը կը կոչուի Հրանդ Տինք:

«Կոտորածն անգութ, Հայերը
թող լան,
Անապատ դարձաւ շէնը Ատանան»

կ'ըսէ երգը:

Թո՛ղ լան, բայց նաեւ ա՛լ սկսին մտածել, իրենց մանրիկ եսերը փակագիծի մէջ դնելու արիութիւն ցոյց տալով:

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ նկատուած Լոնտոնի Ժէ-20ի վեհաժողովը, որ կը բացուի Ապրիլ 2ին, արդէն իսկ մեկնաբանութիւններու առիթ եղած է, մանաւանդ Սարքոզիի արտայայտած վճռական խօսքերով կրկնըւած Մարտ 31ին ալ Շաթէլըրօ (եթէ ժողովը հարկ եղած արդիւնքները չտայ, կը ձգեմ կ'երթամ): Լոնտոնի մէջ, ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, յաւելեալ Օպամայի ժամանման պահուն, արդէն իսկ ապահովութեան միջոցներ հասած էին Միացեալ Նահանգներէն: Ամէն պարագայի մէջ, ինչպէս բրիտանական մամուլն ալ դիտել տուած է, Օպամա Ֆրանսայի մէջ իսկ աւելի սիրուած է քան Սարքոզի: Այս վերջինը Շաթէլըրոյի մէջ ալ ցոյցերու առարկայ եղած է, բայց կարգադրութիւններ եղած էին, որ չտեսնէ...: Ինը ցուցարարներ հարցաքննուած էին: Ապրիլ 1ին ալ (Եւրոպա 1 կայանէն) կրկնեց –եւ կատակ չէր– որ ժողովը կը ձգէ կ'երթայ եթէ ուզածը չըլլայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընկերային մթնոլորտը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

Սփիւռքի նախարար Հ. Յակոբեան Մարտ 31ին այցելած է Ամերիկեան համալսարան ու հանդիպում ունեցած հայկական մատենագիտութիւնը թուայնացնող գիտական խումբին անդամներուն հետ: Հայկական մատենագիտութեան թըւային գրադարանի տնօրէն պատմաբան Մերուժան Կարապետեան բացատրութիւններ տուած է տասը տարի առաջ սկսած իրենց գործունէութեան մասին: Մաշտոցէն սկսած 68 հատորնոց «Մատենագիրք Հայոց» մատենաշարը բարձր մակարդակի թէքնիքով թուայնացուած է, զետեղուած մէկ սկաւառակի վրայ: Մ. Կարապետեան շեշտած է թէ մեծապէս կարեւոր է հայ պատմագիտական ու մատենագիտական ժառանգութիւնը համացանցի ճամբով մատչելի դարձնել:

Հ. Յակոբեան նկատած է որ կատարուած աշխատանքը համահայկական նշանակութիւն ունի եւ պէտք է շարունակուի Հայաստանէն ու Սփիւռքէն անհատներու եւ կազմակերպութիւններու աջակցութեամբ: Համաձայնութիւն գոյացած է գործակցութիւն ծաւալելու գիտական խումբին եւ Սփիւռքի նախարարութեան միջեւ, մատեաններու թուայնացման աւելի լայն ծրագիր իրականացնելու համար:

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԵՐԱՆԳՈՎ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հայկական շրջանակներու արդար ընդվզում պատճառած է գրող Տ. Թիլինաք որ Մարտ 29ի առաջին ժամերուն Ֆրանս-2 կայանին «Պառկած չենք» յայտագրին հիւրը եղած է, ներկայացնելու համար իր վերջին հատորը՝ «Ռիւ Գորնէյ»: Լ. Ռիւքիէի վարած յայտագրէն ան խստօրէն դէմ արտայայտուած է «յիշողական» որակուած օրէնքներուն, այդ կարգին Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակելու կոչուածին. մինչեւ իսկ ծաղրանքով արտայայտուած է նիւթին մասին, խնդրոյ առարկայ դարձնելով պատմական եղելութեան իրողութիւնը, զայն դատելու կարելիութիւնը:

Իրեն ձայնակից գտնուած են յայտագրին մասնակիցները Զէմմուր եւ Նօլօ, կրկնելով ժխտողական կեցուածքը:

Եւ ըսել թէ Թիլինաք 2008ին Ազգային ժողովի նախագահ Պ. Աքուայէի ձեռնարկած յիշողական հարցերու մասին տեղեկատու առաքելութեան մաս կազմած էր...

Եւ տակաւին ունինք բարեմիտներ որոնք կը սպասեն 1915ի իրողութեան ժըխտումը քրէականացնող Ֆրանսական օրէնքի մը...

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՐՏ 29ԻՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԸ

Թուրքիոյ տեղական ընտրութեան եօթը Հայեր յաջողած են Պոլսոյ զանազան քաղաքապետական ժողովներու անդամ դառնալ: Անոնք են Վերգին Արըօպա, Վազգէն Պարըն, Յարութիւն Կինէչ, Րաֆֆի Արաքս, Երուանդ Իօզուզուն, Յովհաննէս Կարապետեան, Պետրոս Աւետիքեան:

Հայ թեկնածուներու ընդհանուր թիւը 14 էր:

Թուրքիոյ միակ հայկական գիւղին՝ Վաքըֆլըի մէջ յաղթանակած է ընդդիմադիր Հանրապետական ժողովրդական կուսակցութեան թեկնածուն, մինչ նախորդ ընտրութեան յաղթականը իշխանութեան գլուխ գտնուող ԱԶՓ-ի թեկնածուն եղած էր:

Վաքըֆլըի մէջ 83 հոգի քուէարկած է:

«L'HISTOIRE»

(Avril 2009)

LE GENOCIDE DES ARMENIENS

Պարբերականը 14 նկարազարդ էջեր նուիրած է Հայոց ցեղասպանութեան, ծուղն ու չիտակը խառնելով, տեսակ մը մեթիւնկփոթ կը ներկայացնէ եւ ի վերջոյ ընդհանուր տպաւորութիւնը անորոշ է: Գլխաւոր նիւթը հարցազրոյց մըն է Թուրք պատմաբան Ֆուատ Տիւնտարի հետ, որ ըստ խմբագրութեան «կ'օգնէ մեզի որ հասկնանք թէ ինչպէս որոշուած եւ գործադրուած է Հայերու տեղահանութիւնը 1915ին»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

« ՄԷԿ ԱԶԳ, ՄԷԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ՄԷԿ ՀԱՅՐԵՆԻՔ » . . .

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՕՏԱՐԵՐԿՐԱՑԻ ԵՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Նոր տարուց երկու օր առաջ ազգութեամբ Հայ, ԱՄՆ քաղաքացի Հրանդը վայր է ընկել եւ ստացել ոտքի վնասուածք:

«Սառոյցի վրայ քայլելիս սահեցի եւ ընկայ, ոտքս ջարդուեց, գնացինք Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ հիւանդանոց: Տաքսիով գնացինք, քանի որ ընկերներս խորհուրդ տուեցին շտապ օգնութիւն չկանչել՝ աւելորդ քաշքշուկներից խուսափելու համար»,— պատմում է Հրանդը, ով արդէն երկու տարի ապրում ու աշխատում է Երեւանում:

Բժշկական կենտրոնում ախտորոշուեց՝ աջ սրունք-թաթային զոյգ պճեղների փակ բեկորային կոտրուածք՝ տեղաշարժով: «Խորհուրդ տուեցին, որ վիրահատենք եւ բեկորները ի մի բերենք երկաթի միջոցով»,— պատմում է Հրանդը:

Յունուարի 6ին ողնուղեղային անզգայացման տակ կատարուել է վիրահատութիւն՝ օստէոսինթէզ մետաղական հարթակով եւ պտուտակներով: Վիրահատութիւնից յետոյ Հրանդը մնաց հիւանդանոցում մինչեւ Յունուար 13ը:

«Տօնական ժամանակահատուած էր եւ շատ մարդ էլ չկար, մանաւանդ՝ հաշուապահական կողմում: Բժիշկը պատահաբար մտաւ եւ ասաց, թէ արդեօք ես գիտեմ, որ իմ «հիւանդութեան պատմութեան» թերթիկի վրայ գրել են այս մեծ գումարը՝ 750·000 դրամ: Նա ասաց՝ որ տեղեակ լինեք, զգուշացնում եմ: Պաշտօնապէս ամբողջ հաշուապահութիւնից ոչ մէկը ինձ չէր ծանօթացրել վճարման կարգին, որպէսզի իմանամ, թէ ինչի համար այդքան շատ պէտք է վճարեմ: Միայն խօսքով ասացին, թէ քանի որ Հայաստանի քաղաքացի չես, դիտւում ես որպէս օտար, ապա պէտք է մուծես հնգապատիկ աւելի»,— յիշում է տուժածը:

Վիրահատութեան համար գանձուած 750·000 դրամով հարցը չի աւարտել: Հրանդը 42·000 դրամ վճարել է սենեակի (օրական երեք հազար դրամ) եւ մի քանի հազար դրամ էլ՝ այլ մանր-մունր ընթացիկ բժշկական ծառայութիւնների համար: Սփիւռքահայի ոտքի վնասուածքն արժեցաւ շուրջ 850·000 դրամ այն դէպքում, երբ ՀՀ քաղաքացուց նոյն ծառայութիւնների համար կը գանձուէր 150·000 դրամ՝ որպէս գանձարկղի վճար:

«Գլխաւոր բժիշկն էր Օրդուեանը, որի հետ ընկերներս նախքան վիրահատութիւնը գնացին բարեխօսելու, ասաց, որ վիրահատութիւնից յետոյ գումարի մասին կը խօսենք, ուստի որոշեցինք մնալ: Վիրահատութիւնից յետոյ էլ բաժանմունքի վարիչի հետ խօսեցի եւ ասացի, թէ ելք չկայ, պէտք է մի քիչ պակասեցնել գումարը, ասացին, որ օրէնքով է այդպէս, նրանք (գլխաւոր տնօրէնութիւնը) ապառնացին, թէ գումարը պակաս վճարելու դէպքում ոստիկանութիւն կը դիմեն: Երբ ասացինք, թէ դուրս կը գանք, բաժնի պետը եկաւ եւ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ ԱՄՆ անձնագրերս ուզեց: Նրանք ուզեցին իրենց մօտ պահել, որ ես դուրս չգամ: Որպէս պատանդ հայկական անձնագիրս վերցրին, վճարելուց յետոյ տուեցին ինձ»,— պատմում է Հրանդը եւ աւելացնում, որ ինքը երկու տարի է բնակւում է Երեւանում, բացի այդ էլ՝ 10 տարուայ կացութեան յատուկ կարգավիճակ ունի, որը միայն վիզայի խնդիրն է լուծում, քանի որ մէկ այլ պարագայում դրա գոյութիւնը հաշուի չի առնւում:

Նշենք նաեւ, որ Հրանդը ՀՀ հարկատու է, իր ստացած աշխատավարձից նա հարկեր է վճարում պետութեանը:

«Հիւանդանոցում խորհուրդ աըւեցին դիմել երկքաղաքացիութիւն ստանալու համար, որպէսզի 5 ամիս յետոյ, երբ գնամ երկաթները հանելու, 5 անգամ աւելի չվճարեմ, այսինքն՝ երկաթները հանելը տեղացու համար 60 հազար դրամ է իսկ ինձ համար՝ 300·000: Պէտք է փորձեմ այլ հիւանդանոց գտնել, օրինակ՝ Էրեբունի հիւանդանոցում ասացին, թէ նոյնը կ'անեն աւելի քիչ գումարով»,— պատմում է Հրանդը:

Այս հարցով Հրանդը Սփիւռքի եւ Առողջապահութեան նախարարութիւններ չի դիմել: Մենք փորձեցինք Սփիւռքի նախարարութիւնից պարզել, թէ որքանով էր օրինական եւ բարոյական սփիւռքահայի նկատմամբ նման վերաբերմունքը:

«Իւրաքանչիւր սփիւռքահայի տուն համարուող» նախարարութեան իրաւաբանական բաժնի պետ Համլէտ Աղոյեանը մեզ ասաց, թէ ժամանակ չունեն մեր հարցերին պատասխանելու: Խնդրեցին հարցերը ներկայացնել գրաւոր: Գրաւոր հարցմանը պատասխան ստացանք ուշացումով, որտեղ նախարարի տեղակալ Ստեփան Պետրոսեանը մէկ նախադասութեամբ գրել էր. «Սփիւռքի նախարարութիւնը դիմել է Առողջապահութեան նախարարութիւն»:

Սփիւռքի նախարար Հրանոյշ Յակոբեանին ուղղուած հարցերին, թէ ինչ իրաւունքներ եւ արտօնութիւններ ունի 10 տարուայ կացութեան յատուկ կարգավիճակ ունեցող սփիւռքահայը, ինչ կարգով են լուծում տրւում սփիւռքահայերի առողջական խնդիրներին, ինչպէս է աջակցում Սփիւռքի նախարարութիւնը նման դէպքերում, որպէս պատասխան մեզ տրուեց իրաւական նորմերի մի փաթեթ, ըստ որի՝ սփիւռքահայը նոյն օտարերկրացին է, եւ նրա իրաւունքներն ու պարտականութիւնները սահմանուած են «Օտարերկրացիների մասին» ՀՀ օրէնքով: Այս պարագայում գուցէ հարց առաջանայ՝ եթէ սփիւռքահայը նոյն օտարերկրացին է, ինչ անհրաժեշտութիւն կայ, որ գործի Սփիւռքի նախարարութիւնը:

Ստեփան Պետրոսեանը, երեւի ակնկալելով, որ իրենց պատասխանից յետոյ նման հարց կը ծագի, գրել է. «Սփիւռքի նախարարութիւնն իր ուշադրութեան կենտրոնում է պահում սփիւռքահայերի՝ ՀՀ-ում կացութեան կարգավիճակի, նրանց երկքաղաքացիութիւն ստանալու եւ ուսման հետ կապուած խնդիրների լուծման օժանդակութեան հարցերը: Ներկայումս նախարարութիւնը մի քանի օրէնքներում եւ կառավարութեան մի շարք որոշումներում փոփոխութիւններ եւ լրացումներ կատարելու մասին նախագծեր է մշակել եւ քննարկման դրել, որոնք ուղղուած են սփիւռքահայերի կարգավիճակի ձեռքբերման գործընթացի բարելաւմանը եւ սփիւռքահայերի ուսման վարձավճարի նուազեցմանը»:

Առողջապահութեան նախարարութիւնից մեզ պատասխանեց նախարարի առաջին տեղակալ Հայկ Դարբինեանը. «ՀՀ օրէնսդրութեան մէջ չի օգտագործւում "սփիւռքահայեր" եզրոյթը, կիրառւում է միայն "օտարերկրացի" եզրոյթը: Հայաստանում գտնուող օտարերկրացիները իրաւունք ունեն ստանալ բժշկական օգնութիւն եւ սպասարկում, որոնք տարբեր պետութիւնների քաղաքացիների համար կարող են տարբեր լինել»:

Գրիգոր Լուսաւորիչ բժշկական կենտրոնը համարւում է ՓԲԸ, իսկ ըստ «Բաժնետիրական ընկերութիւնների մասին» ՀՀ օրէնքի՝ վճարովի ծառայութիւնների գները, ինչպէս նաեւ առանձին հիւանդութիւնների եւ ծառայութիւնների գներ, բժշկական կենտրոնը որոշում է ինքնուրոյն:

«Առողջապահութեան նախարարութեան կողմից բժշկական հաստատութիւնների վճարովի բժշկական եւ սպասարկման գների վերաբերեալ առանձին քաղաքականութիւն չի կիրառւում: Նախարարութիւնը հաստատում է միայն այն բժշկական հաստատութիւնների վճարովի ծառայութիւնների գները, որոնց հիմնադիրը ինքն է»,— գրել է փոխնախարար Հայկ Դարբինեանը:

Առողջապահութեան նախարարութիւնը ոչ միայն գնային քաղաքականութեան հետ «գործ չունի», այլեւ՝ մատուցուած բժշկական ծառայութիւններից դժգոհ սփիւռքահայի «Բժշկական օգնութիւն ստանալու ընթացքում առաջացած դժգոհութիւնները կամ որոշակի խնդիրները կարգաւորելու նպատակով օտարերկրացին կամ սփիւռքահայը կարող է դիմել փակ բաժնետիրական ընկերութեան տնօրէնին, վերադաս մարմնին՝ հիմնադրին, իսկ խախտուած իրաւունքների վերականգնման համար կարող է դիմել դատարան»,— ասում է Հայկ Դարբինեանը:

Հրանդն էլ ասում է, որ պէտք է չուտափոյթ կերպով երկքաղաքացիութիւն ձեռք բերի, որպէսզի երկրորդ անգամ ստիպուած չլինի հինգ անգամ աւել վճարել ծագած առողջական խնդիրների համար:

«Հայաստանում մեծ թուով սփիւռքահայեր կան, Աստուած չանի նոյն վիճակում յայտնուեն նրանք,— ասում է Հրանդը եւ ընդգծում,— իմ բժիշկների հանդէպ որեւէ գանգատ չունեմ, հոգատար էին եւ շատ լաւ գործ են արել ոչ այնքան բարենպաստ պայմաններում: Ես աւելի դժգոհ եմ հիւանդանոցի տնօրէնութեան անբարեացակամ վերաբերմունքից: Նրանք օրէնքից են խօսում, բայց Հայաստանում դա մի քիչ անհեթեթ է հնչում: Սփիւռքից եկող Հայերի հանդէպ մի քիչ վերաբերմունքը պէտք է բարելաւուի: Խօսքս պարզ զբօսաշրջիկների մասին չէ, այլ նրանց, ովքեր Հայաստան են գալիս վերահաստատուելու մտադրութեամբ»:

«Փաստօրէն, հիւանդանոցի տնօրէնութիւնը ինձ խաբեց՝ սկզբից ասելով, որ թող վիրահատուի, յետոյ գումարի մասին կը խօսենք, իսկ վիրահատութիւնից յետոյ պնդեց, թէ սակագները սահմանուած են ՀՀ կառավարութեան կողմից եւ իրենք իրաւասու չեն որեւէ ինքնակամ փոփոխութիւն անելու: Իրականում որպէս մասնաւոր հաստատութիւն իրենք կարող էին զիջման գնալ: Ճիշդ՝ թէ սխալ, այն տպաւորութիւնը ստեղծուեց, որ ուզում էին օգտուել իմ սփիւռքահայ լինելուց եւ առաւել գումար պոկել: Որպէս այս խտրական վերաբերմունքի փաստ՝ ընկերներիցս մէկն ականատես էր նրան, երբ գանձարկղի մօտ մի Վրաստանի քաղաքացուց գանձեցին ընդամէնը 150 հազար դրամ, այսինքն՝ ՀՀ քաղաքացուն համարժէք գումար: Հարցին, թէ ինչու այս դէպքում օտարերկրացուն զիջում են, պատասխանեցին՝ Վրացի է, էլի, գումար չունի»,— շարունակում է Հրանդը:

«Օրինակի համար, եթէ ես առիթ ունենայի՝ տեսնուելու Սփիւռքի նախարարի հետ, խորհուրդ կը տայի աւելի լրջօրէն ուշադրութիւն դարձնել այն բազմապիսի խնդիրներին, որոնց առջեւ կանգնում են Հայաստանում ապրող սփիւռքահայերը: Ոգեւորիչ չէր, երբ որ ընկերս իմ խնդրանքով գնաց Սփիւռքի նախարարութիւն՝ իմանալու, թէ ինչ փաստաթղթեր են պէտք երկքաղաքացիութեան համար եւ նրան իրաւաբանական բաժնում տուեցին կիսատ-պռատ պատասխաններ: Նրանք նոյնիսկ անտեղեակ էին իրենց նախարարի պաշտօնական յայտարարութիւններից ազգանունների հայեցի ճշգրիտ թարգմանութեան մասին: Միայն բարեհունչ լոզունգներով եւ հնամաշ հռետորութեամբ չի, որ նախարարութիւնը պիտի կարողանայ իր գոյատեւութիւնն արդարացնել»,— ասում է Հրանդը:

Այնուամենայնիւ, մինչեւ անհրաժեշտ բարեփոխումները կատարուեն, առողջապահութեան համակարգը միեւնոյն ձեւով պիտի դիմաւորի այլ սփիւռքահայերի: Իսկ բժիշկները մի «դեղ ու դարման» կը գտնեն: Հիւանդանոցի բժիշկներն ահա թէ ինչպէս են սփոփել Հրանդին՝ ասելով. «Լաւ է՝ այստեղ է պատահել, եթէ ԱՄՆ-ում լինէր, աւելի շատ կը վճարէիք»:

«Հետք»
Մարտ 16,

«ՄԷԿ ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ՄԷԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ», ՄԷԿ, ՄԷԿ ՈՒ ՔԱՆԻ ՄԸ «ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ»...

Մարտ 24ի մեր թիւով արձագանգած էինք միջին արեւելեան երկիրներէ քրիստոնեաներ, այդ կարգին Հայեր դուրս բերելու գործունէութեան մը: Նիւթին անդրադարձած էր Երեւանի «Լրագիր»ը, լուրը առնելով Աթէնքէն, Պէրլինէն: Շեշտուած էր նաեւ թէ այդ քաղաքականութենէն լրջօրէն կը տուժէր Իրանի հայ համայնքը որ արտագաղթին պատճառով քայքայման շեմին հասած է:

Նոյն հարցին մասին իր լրատուութեան Վիեննայէն ընթերցողի մը արձագանգ-նամակին տեղ տուած էր «Ազգ»ը: Պալին Դաւթեան գրած էր.

«Պարսկաստանից չարաթը միջին

հաշուով 280 Հայ է տեղափոխւում Վիեննա «Հիաս» կոչուող կազմակերպութեան միջոցով: Նրանք 3-5 ամիս սպասելով Վիեննայում, ըստանում են ԱՄՆ-ի մուտքի վիզա եւ գնում են Ամերիկա: Շատերը վաճառում են իրենց տները եւ տանում խնայողութիւնները: Դրանք կազմում են մեծ գումարներ:

Ինչո՞ւ Հայաստանի իշխանութիւններին եւ յատկապէս Սփիւռքի նախարարութեանը չի հետաքրքրում այս մեծ հարցը:

Նրանք հեռանում են Հայաստանի դեսպանութեան եւ եկեղեցու լուռ հայեացքների ուղեկցութեամբ:

Ես փորձեցի «Հիաս» հրէական կազմակերպութիւնից տեղեկանալ, թէ ինչքան Հայեր են մինչեւ հիմա հեռացել Պարսկաստանից, բայց ապարդիւն:

Հրեաների համար սա մեծ պիզնէս է, քանի որ նրանք մի մարդու հաշուով աշխատում են 7-8 հազար տոլար:

Իմ բացատրական աշխատանքները պարսկահայերի շրջանում ոչ մի օգուտ չեն տալիս: Նրանք բողոքում են Հայաստանի ղեկավարութեան բացարձակ անտարբերութիւնից, ասելով, թէ շատերն են փորձել գնալ Հայաստան ապրելու ու գործ դնելու, բայց նրանց չի յաջողուել: Քանի որ նրանցից պահանջում են կաշառք, հայաստանցիներից շատերը մեզ ծաղրելով անուանում են «պարսկահաւեր», ինչը նրանց շատ է վրդովեցրել:

Մենք ակնկալում ենք Հայաստանի Հանրապետութեան ղեկավարութեան ուշադրութիւնն այս մեծ հարցը լուծելու համար»:

Livres reçus

GLI ARMENI

GABRIELLA ULUHOGIAN

Il Mulino, Bologna (Italia).

• • •

LA STRADA DI SMIRNE

ANTONIA ARSLAN

Rizzoli romanzo
Milano

«ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ ԱՒԵՏԵԱՑ ԵՐԿԻՐ ՉԷ»

Գաղտնի գաղթողներու համար Գալէի բրիտանական գօտիին մէջ նոր կեդրոնի մը հիմնումը բանակցութեան նիւթ է Լոնտոնի ու Փարիզի միջեւ: Հոն ապաստանողները պիտի վերադարձուին իրենց երկիրները: Ներկայիս Գալէ խմբուածներու մեծ մասը Աֆղանիստանէն, Քիւրտիստանէն եւ Ափրիկէէն է: Անոնք ընդհանրապէս կ'օգտուին գաղթի եւրոպական եւ միջազգային օրէնքներու հակասութիւններէն, անորոշութիւններէն ու կը խուսափին արտաքսուելէ: Արտաքսուողներն ալ արդէն կրկին ու կրկին կը փորձեն որեւէ ձեւով Բրիտանիա մտնել:

Եթէ կեդրոնի ծրագիրը իրականանայ, անմիջապէս պիտի հրաւիրէ մարդկային իրաւունքներու եւ քաղաքացիական ազատութիւններու պաշտպան կազմակերպութիւններուն ուշադրութիւնը: Անոնք մինչեւ իսկ կրնան նման կեդրոնի մը ու Կուանթանամոյի բանտին միջեւ զուգահեռներ գծել:

Նիւթին առընչուած ֆրանքօ-բրիտանական բանակցութիւններու մասին տեղեկացնողը եղաւ Բրիտանիոյ գաղթի նախարարը Ֆ. Ուլաս: Բացատրեց թէ գաղթողները արգելափակման այդ կեդրոնին մէջ պիտի պահուին գաղթի գրասենեակ ներկայանալէ ետք, մինչեւ որ իրենց երկիրը ղրկուելու պահը հասնի: Նոյն նախարարը ըսաւ նաեւ թէ կարեւորութեամբ պիտի կեդրոնանան արտաքսումներու վրայ, որպէսզի Աֆղանիստանի, Իրաքի մէջ յստակ ըլլայ թէ Մեծն Բրիտանիան Աւետեաց երկիր չէ:

Այս բացատրութիւնը երգիծական բնոյթի արձագանգներ ունեցաւ բրիտանական մամուլէն. իսկ ֆրանսական կառավարութիւնը թէ՛ զայրացած էր, թէ՛ նեղ կացութեան մատնուած, որովհետեւ «արգելափակման կեդրոն» արտայայտութիւնը պատմական մռայլ յուշեր կ'արթնցնէ Ֆրանսացիներու մտքին մէջ:

Այսուհանդերձ, բանակցութիւնները կը շարունակուին, Գալէի մէջ խնդրոյ առարկայ կեդրոնին շինութեան մասին: Ներկայիս ֆրանսական առեանները կը մերժեն իրենց երկիրը վերադարձնել այն գաղտնի գաղթականները որոնց համար հալածանքի հաւանականութիւն կայ: Իսկ անոնք որ կ'ուզեն Բրիտանիա անցնիլ, ապաստանի դիմում չեն տար Ֆրանսա, որովհետեւ մերժումի պարագային, միջազգային եւ եւրոպական ուխտերու համաձայն, չեն կրնար նոյն դիմումը կրկնել Բրիտանիա. մինչդեռ անոնք համոզուած են որ այս երկիրը աւելի լաւ հեռանկարներ կ'ընծայէ իրենց:

Ընդհանրապէս այդ մարդիկը Գալէ հասնելէ ետք, եւ Բրիտանիա տանող բեռնակառքի մը մէջ պահուըտելէ առաջ կը ձերբակալուին. Ֆրանսական իշխանութիւնները զիրենք քանի մը օր ետք ազատ կ'արձակեն: Անոնք կը վերադառնան Գալէ, կրկին փորձելու համար իրենց բախտը: Ֆրանքօ-բրիտանական ներկայի ծրագիրը, յոյս կայ որ փոխէ այս կացութիւնը: Ապօրինի վիճակի մէջ գտնուողները կարելի պիտի ըլլայ իրենց երկիրը ղրկել: Ստոյգ է որ այդ կարգադրութիւնը մարդկային իրաւունքներու պաշտպաններու շանթերը իր վրայ պիտի հրաւիրէ, նոր բնոյթի գլխու ցաւ ըլլալով երկու երկիրներուն:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԿԲՄ-ի Սահակեան Լեւոն Մկրտիչեան վարժարանի սրահին մէջ, Մարտ 12ին, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի մշակութային միութեան, կլոր սեղան մը տեղի ունեցած է «Հայ երիտասարդը եւ ազգային դիմագիծը» նիւթով: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է յանուն Նոր Սերունդի մշակութային միութեան Անի Եփրեմեան, որ նշած է թէ սերունդներու պահպանման մէջ, մշակոյթը հաւաքականութեան գոյատեւման եւ դիմագիծի պահպանման հիմնական երաշխիքն է: Կլոր սեղանի առաջին զեկուցաբերը եղած է Հ. Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կըռանեան: Ան ըսած է թէ երիտասարդութիւնը լիբանահայութեան արժէքներուն ժառանգորդն է եւ ան պէտք է ճիշդ ձեւով կատարէ համապատասխան գնահատումը: Հ. Կռանեան Հայու դիմագիծին յատկանիշերը ներկայացնելէ ետք յայտնած է որ ներկայ ժամանակաշրջանին հոգեւոր արժէքները հեդնանքի կ'ենթարկուին, աւելցնելով որ հոգեւոր հարստութեան կորուստը կրկնակի աղէտ կը յառաջացնէ: Օրուան երկրորդ զեկուցաբերը եղած է տոքթ. Փօլ Հայտոսթեան որ հաստատած է որ հայութեան ինքնութիւնը կերտուած է ցաւով եւ պայքարով, ու անդրադարձած է անհատական եւ հաւաքական ներդրումներու: Աւելցուցած է թէ Հայը սուղ գին վճարած է իր դիմագիծը կերտելու գործընթացին, որուն համար գնահատուած է: Վերջին զեկուցաբերը եղած է Գրիգոր Ծ. Վրդ. Չիֆթճեան: Ան ըսած է որ Հայը անդիմագիծ չէ: Ունի միեւնոյն անցեալը եւ միեւնոյն ազգային մտահոգութիւնները: Յայտնած է թէ երիտասարդը ունի ինքնութեան փնտռտուք, որու ընթացքին երբեմն կը հեռանայ իր արժէքներէն ու մուտք կը գործէ յուի երեւոյթներու եւ աղանդներու մէջ: Ձեռնարկի աւարտին, երեք զեկուցաբերներէն ետք, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ կաթողիկէ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ տիկնանց միութիւնը, Մարտ 11ին կազմակերպած է Միջինքի հաւաքոյթ մը, նպատակ ունենալով եկամուտը յատկացնել հայ կարօտեալ աշակերտներու: Օրուան տօնին մասին խօսած է Մարալ Հարպոյեան, բացատրելով Մեծ Պահքի իմաստն ու նշանակութիւնը, աւանդութիւններն ու սովորութիւնները: Ապա, Մ. Հարպոյեան հրաւիրած է Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ժողովրդապետը Հ. Սարգիս Վրդ. Դաւիթեանը որ իր խօսքը ըսէ: Ան նշած է Միջինքի ձեռնարկին կարեւորութիւնը եւ աւելցուցած է որ Մեծ Պահքը ժողովուրդը կը պատրաստէ հոգեպէս զօրանալու ու մասնակից դառնալու Քրիստոսի Երուսաղէմ մուտքին: Գեղարուեստական յայտագիրը ամբողջացուցած է հանդիսութիւնը: Եղած են սրտաբուխ նուէրներ:

ԼԱՌ-ՄԱՐԳԱՐ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

- 2 -

– Քար պիտի չկայ, մարդ, աս ո՞ւր բերին մեզ,– գանգատւում էր Մարգարի կինը, որ ամէն իրիկուն իր տան բանալիներին նայելիս ափսոսում էր հաւերին, տանը թողած իրերը:

– Գիտենայի նէ, հետս կ'առնէի, – ասում էր:

Մի անգամ Մարգարը փորձեց որդու մասին խօսել, բայց պառաւը փղձկաց, հեծկլտոցը կոկորդը սեղմեց, գոգնոցի ծայրով աչքերը սրբեց եւ պինդ, շատ պինդ գրկեց Թորոսիկին: Մարգարն էլ խօսք չասեց որդու մասին:

Ձմեռն անցաւ, բայց եւ ոչ ոք չնկատեց գարնան գալը: Աւազուտների վրայ կոշտ, փշոտ բոյսեր կանաչեցին, յետոյ չորացան: Նրանց հետ էլ անցաւ հարաւի կարճատեւ գարունը, աւազուտները նորից լերկացան, կէծացան հրավառ արեւի տակ:

Մարդահաւաք արին, վրանների աշխատող ձեռքերը հանեցին նոր շինուող ճամբի վրայ բանելու: Մարգարն էլ գնաց: Աշխատում էին օրն ի բուն, հեռուներից քար էին կրում, հող էին բերում: Հազարաւոր բահ ու բրիչ ամէն օր փորում էին, ճանապարհը սարքում: Միւսների հետ Մարգարն էլ էր աշխատում: Ծանօթներ կային, շինականներ: Խիճ էին պատրաստում, եւ երբ արեւը պահւում էր շեղջակոյտերի յետեւ, ծառերը երկար ստուերներ էին ձգում, վերադառնում էին վրանները, որ արեւածագին նորից գնան:

Մի իրիկուն էլ պառաւն իրեն վատ ըզգաց, գանգատուեց սրտի ծակոցից: Մարգարը ելաւ վրանի առաջ քար փնտռելու, պառաւի կրծքին դնելու: Իրենց գիւղում այդպէս էին անում: Փնտռեց, ձեռնունայն ներս մտաւ:

– Քար պիտի չկայ, մա՛րդ, աս ո՞ւր եկանք, – տնքաց պառաւը: Էլ չխօսեց:

Եթէ այդ ժամանակ այգիներից մի մարդ ձայն էր տալիս, թէ՝

– Լառ-Մարգա՛ր, Ջուրը բարակեց...

Լառ-Մարգարը յանկարծ վեր էր թըռնում տեղից, բահն առնում եւ դէպի Ջրի բանդը գնում: Եւ ոչ ոչ չգիտէր, որ Լառ-Մարգարը առուի բանդը սարքելիս մըտքով ուրիշ տեղ էր, գիւղից հազարաւոր վերստեր հարաւ:

Մարգարն էլի խիճ էր ջարդում, պառաւն աչքի առաջին: Ի՞նչ լաւ կը լինէր, եթէ ճամբի քարերից գիշերով գողանար, պառաւի գերեզմանի վրայ դնէր: Աւազուտը կը բացուէր, շնագայլերը կը քըրքրէին պառաւին: Քար պիտի դնել, ծանր քար՝ աւազի շեղջակոյտի վրայ:

Իր կեանքում Մարգարը երկու անգամ է ծեծ կերել. մէկ երբ տղայ էր, շան պոչից ցախաւել էր կապել, մէկ էլ պառաւի գերեզմանին քար դնելուց յետոյ:

Էլի արեւի տակ խիճ էր կոտրում, երբ երկու հոգի մօտեցան իրեն:

– Այս ծերո՞ւկը, – հարցրեց մէկը, եւ երբ միւսը գլխով նշան արեց, զինուորականը կրունկը մեխած սապոգը կըրծքին զարկեց, կրծքի տախտակը գնգաց պարապ կարասի պէս: Քթից արիւն եկաւ, եւ երբ երկրորդ անգամ սապոգով խփեցին, խիճը ճզեց Մարգարի բութ մատը:

Բահով առուն մաքրելիս, հիմա էլ, երբ Մարգարի աչքին է ընկնում բութ մատի սալին, մատներն աւելի պինդ են սեղմում բահի կոթը, բայց զայրոյթն անցնում է, երբ միտն է բերում շեղջակոյտի վրայ դրած քարը:

– Կը մնա՞յ դեռ, քամին չմաշե՞ց, չըգողացա՞ն: – Շատ կը տար Լառ-Մարգարը, թէ հարցին պատասխան տուող լինէր:

Երբ վրանները հաւաքեցին, եւ վրանների տակ ծուարած ժողովուրդը ուրիշ երկրների ճամբան բռնեց, Մարգարն էլ շալակեց կապոցները, Թորոսիկի ձեռքը բռնեց:

Մարգարի շալակին՝ կնոջ աղլուխի մէջ ծիրանի կորիզներ կային: Գիւղի ծիրանուտում մի ծիրանի կար, պտուղը մեծ ու համեղ: Պառաւն այդ ծիրանի կորիզներն էր հաւաքել, պահել, որ գալ տարի տնկի տան առաջ: Ծիրանի կորիզներն էլ պառաւի հետ ճոնչան սայլի վրայ շաբաթներ էին լուսացրել մինչեւ հեռաւոր աւազուտները:

Երբ վրանները հաւաքեցին եւ հեռացան, Մարգարը երկու միտք ունէր՝ Թորոսիկին պահել եւ ծիրանի կորիզները պահ տալ մի ապահով հողում:

(Շար. 3)

Madame Mary GORTZOUNIAN,
son épouse,
Madame Nadia GORTZOUNIAN,
sa fille,
et Monsieur Aris ATAMIAN
Armen et Achren ALLAHVERDIAN,
ses petits-enfants,

Madame Chakée GORTZOUNIAN,
sa belle-sœur,
Madame Valérie GORTZOUNIAN,
Monsieur Eric GORTZOUNIAN,
Monsieur et Madame Thierry GORTZOUNIAN,
ses neveux et leurs enfants,

Les Familles GOURDIKIAN, MELKONIAN, TCHERPACHIAN, MOUNDJIAN, TCHIRBACHIAN,
La Famille GORTZOUNIAN (Arménie),
Les Familles YACOUBIAN, DJEBIGUZELIAN, MOURADIAN (Argentine)
ont la grande tristesse de vous faire part du rappel à Dieu de

M. Souren GORTZOUNIAN

le 29 mars 2009, dans sa 89ème année.

La cérémonie religieuse sera célébrée le Vendredi 3 avril à 14h30, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste, 15 rue Jean-Goujon, Paris 8e.

En lieu de fleurs, des dons pourront être adressés aux œuvres arméniennes.

Տիկին Մարի Գործունեան, կինը,
Տիկին Նատիա Գործունեան, աղջիկը եւ Պ. Արիս Ադամեան,
Արմէն եւ Աշխէն Ալլահվերտեան,
թոռները,

Տիկին Շաքէ Գործունեան, հարսը,
Տիկին Վալերի Գործունեան, Պ. Էրիք Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Թիէրի Գործունեան, եղբօր զաւակներ եւ թոռները,

Կուրտիկեան, Մելքոնեան, Չրփաշեան, Մունճեան, Չիրպաշեան ընտանիքները,
Գործունեան ընտանիքը (Հայաստան),
Եագուպեան, Ճեպիկիւզելեան, Մուրատեան (Արժանթին) ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՍՈՒՐԷՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 29ին, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 14·30ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ

15 rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: Փափաքողները կրնան նուէրներ ընել հայկական հաստատութեանց:

ESPOIR POUR L'ARMENIE

VOYAGE EN ARMENIE
DU 30 MAI AU 6 JUIN

Logement en hôtel 3* en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie.
Lac Sévan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc...

Prix : 1350 euros
Serge Kurkdjian, Tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : **serge@kurkdjian.org**
www.espoirpourlarmenie.org

Possibilité d'extension au Karabagh

LE CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
organise un
RECITAL DE PIANO
avec
Michaël EKMEKTCHIAN
Premier Prix du Concours Excellentia de Belgique en 2009
Mercredi 8 avril à 19 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 Marseille
Au programme :
Bach, Chopin, Schumann,
Clémenti, Ligeti
— Entrée libre —

(Շար. Ա. էջէն)

օրէ օր աւելի լարուած է եւ աշխատաւորներն ալ չեն խուսափիր ծայրայեղ միջոցներու դիմելէ: Այսպէս, Կրընոպլի մէջ, ամերիկեան Գաթըրփիլար խումբին ֆըրանսական ճիւղին աշխատաւորները գըրասենեակին մէջ բանտարկած են 4 ղեկավարներ Մարտ 31էն ի վեր (հինգերորդը ազատ արձակուած է առողջական պատճառներով), որովհետեւ հարիւրաւոր պաշտօնազրկումներ եղած են եւ կ'ըլլան: Փարիզի մէջ ալ, Մարտ 31ին, ժամը 18ի շուրջ իր Թաքսիին մէջ շրջափակուած է ՖՆԱՔ-ի սեփականատէրը՝ Ֆրանսուա-Անրի Փինօ եւ միայն ժամ մը յետոյ կարելի եղած է աշխատաւորները հեռացնել, երբ ապահովութեան ուժերը միջամտած են: ՖՆԱՔ 1200 պաշտօնազրկում յայտարարած էր:

ԼԻԲԻԱԿԱՆ ափերու բացը, աւելի քան 300 ափրիկեցի գաղթողներ (մեծ մասամբ կիներ եւ մանուկներ) խեղդուած են երբ զիրենք փոխադրող չորս նաւերը ընկղմած են Մարտ 31ին: Նաւերէն մէկը 365 հոգի կը փոխադրէր, երբ իր տարողութիւնը 75 հոգիի համար էր միայն:

ECOLE
TEBROTZASSERE
1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

Date à retenir

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, **GALA de DANSES** avec l'Ensemble **NAVASART**, organisé par les Sections d'Issy-les-Moulineaux et de Chaville,
le DIMANCHE 17 MAI
à 14 heures 15
au PACI d'Issy-les-Moulineaux.

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 4
41րդ օր Մեծ Պահոց
Յիշատակ Յարութեան Ղազարու
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, որու ընթացքին կը բացուի Ս. Սեղանի վարագոյրը:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Ծ Ա Ղ Կ Ա Զ Ա Ր Դ
Տօն գալստեան Յիսուսի Քրիստոսի յաւանակաւ յԵրուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 8ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին,
Դռնբացէք՝ *ժամը* 16ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ԼԻՈՆ - ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ
Երեկոյեան՝ Դռնբացէք *ժամը* 16ին :

ՄԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Դռնբացէքի *արարողութիւն:*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին

«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ
60 rue La Fayette, 75009 Paris
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

- 01 · 45 · 93 · 00 · 25
- 06 · 64 · 38 · 00 · 25

Le mardi 7 avril à 20 h 45
Le Centre Culturel Saint Mesrob
à Paris
recevra
Christine GARDON
petite fille de **Victor GARDON**
(Vahram GAKAVIAN)
qui présentera l'œuvre de son grand-père

LE VANETSI, UNE ENFANCE ARMÉNIENNE

Cette réédition regroupe la fameuse trilogie : **Le vert soleil de la vie** (1959), **Le chevalier à l'émeraude** (1961) et **l'Apocalypse écarlate** (1970).
Un témoignage émouvant sur la création de cette œuvre magnifique par la petite-fille de son auteur.
Vente du livre
Cocktail
10 bis rue Thouin 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ — Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ
Ս Ի Մ Ո Ն Ա Բ Գ Ա Ր Ե Ա Ն Ի
Հ Ե Տ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

«Pénélope, ô Pénélope»

գիրքի ներկայացում
հեղինակին ներկայութեամբ:

* Editeur Actes SUD; Grand Prix de la Meilleure Création Française 2008.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MESSE

La Section de Lyon-Villeurbanne de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'une Messe de Requiem sera célébrée le **Dimanche 5 avril**, en l'église apostolique Saint Jacques de Lyon, 40 rue d'Arménie, Lyon 3ème, à la mémoire de ses membres disparus.

Pour commémorer leur souvenir, la messe sera suivie d'un repas offert par la Section, à l'Espace **Garbis Manoukian** sise à l'église.

Pour prendre part à ce repas, veuillez vous inscrire en téléphonant :
— A la MCA de Villeurbanne :
au **04 78 26 28 71**
— ou au **04 74 04 74 97**

* * *

PARIS

Section Archalouïs Tathéossian de Paris
Réunion pour élection des délégués
à l'Assemblée Générale

Samedi 4 avril à 13 heures

17 rue Bleue — 75009 Paris

* * *

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Գաթրին Ռէֆէ 50 եւրօ, նաեւ Կ. Թորոսեանէ 50 եւրօ Կարօ Վեքիլեանի *մահուան առիթով:*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 3
VENDREDI
3 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.176
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.176

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ռազմավարական եւ ազգային հետազօտութիւններու կեդրոնին մէջ Ապրիլ 1-ին ներկայացուած է Հարաւային Կովկասի մէջ ռազմական ուժերու հաւասարակշռութեան մասին զեկուցում մը։ Հոն ըսուած է թէ այդ հաւասարակշռութիւնը երկու գործօնով կրնայ փոխուիլ. առաջինը զինական պիւտճէներու կանոնաւոր կերպով մեծցող ծաւալներն են, երկրորդը ռազմականամէտ ընթացքը։ Այս երկրորդը կը շեշտէ լարուած վիճակը, կը մեծցնէ պատերազմի սպառնալիքը։

Ինչ կը վերաբերի ռազմական պիւտճէին, մեծագոյնը ունի Ազրպէյճանը. բայց զինական ծախքերը ամէնէն մեծ թափով կ'աւելնան Վրաստանի մէջ։ Առաջինը 2004ի 175 միլիոն տոլարի պիւտճէն մօտ 2,5 միլիառի բարձրացուցած է 2009ին։ Սակայն կաշառակերութեան չափերը արդելք են որ այդ աճը ծառայէ աւելի կարող զինեալ ուժեր ունենալու, կամ ժամանակակից ռազմամթերք ձեռքձգելու։

Հայաստանի ռազմական պիւտճէն աւելի փոքր չափերով կ'աւելնայ ու երկիրը շրջանին մէջ ամէնէն փոքր ռազմական ծախքերը կ'ընէ։ Այսուհանդերձ, նախկին խորհրդային պետութիւններու շարքին Հայաստան եւ ԼՂՀ կը նկատուին ռազմական ամէնէն հզօր ուժերէն։ Նոյնիսկ, ըստ զեկուցումին, շատ մը առումներով ԼՂՀ զինուած ուժերը կը գերազանցեն հայաստանեանները, աւելի կարող եւ արհեստավարժ իրենց բնոյթով։ Հակառակ իր փոքր թիւին, Ղարաբաղի բանակը միշտ պատրաստ վիճակի մէջ է։

* * *

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԱԼՈՒՉ ԿԱՅԱՆ

Ապրիլ 1ին վարչապետ Տ. Սարգսեանի մասնակցութեամբ «Գէոդեզիայի եւ քարտէսագրութեան կեդրոն»ին մէջ գործարկուիլ սկսած է տիեզերական ընկալուչ կայանը։ Անոր նպատակն է երկրի մակերեսէն տեղեկատուական նկարներ ստանալ ռատիօալիքներու միջոցով։

Ստացուած նկարները կը գործածուին քարտէսագրութեան խնդիրներու լուծումին, բնապահութեան, գիւղատնտեսութեան, քաղաքաշինութեան, բնական աղէտներու, բնական միջավայրի հսկողութեան նպատակներով։

* * *

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱԾ

Երեւանի արգելարանին մէջ Մարտ 18ին գտնուած է Արմէն Խաչատրեան անուն բանտարկեալի մը դիակը։ Ան կախուելով անձնասպան եղած է։ Բանտարկութեան դատապարտուած է 2007 Յուլիսին, մերժած ըլլալով զինուորական ծառայութիւն կատարել։

Դժբախտ երիտասարդին ծնողները, կը յայտնուի թէ Եհովայի վկաներ են, ինք ալ կը փափաքէր անոնց համոզումին հետեւիլ։ Այսուհանդերձ, չէ ճշդուած որ անձնասպանութիւնը կրօնակա՞ն ազդակով գործած է թէ կային այլ պատճառներ։

* * *

ԹԱՆԳԱՐԱՆԷՆ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ազգային պատկերասրահի Հրազդանի մասնաճիւղի շէնքէն տարբեր արուեստագէտներու 18 նկարներ գողցուած են։ Գողերը կոտրած են պատուհանի մը ապակիները ու ներս մտած։ Կոտայքի մարզի ոստիկանութիւնը հետաքննութեան ձեռնարկած է։

* * *

ԼՂՀ

ՆՈՐ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄ

Ղարաբաղի Բերքաբեր գիւղի սահմանի գիծին վրայ ԵԱՀԿ-ի նախագահի անձնական ներկայացուցիչ Ա. Կասպրշիկի մասնակցութեամբ նոր դիտարկում մը կատարուած է Մարտ 31ին։ Ցետոյ Իջեւանի մէջ հանդիպում մը տեղի ունեցած է, Ա. Կասպրշիկի, օգնականներուն, Տաւուշի մարզպետարանին եւ Հայաստանի պաշտպանութեան նախարարութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Այդ հանդիպումին կարեւոր նիւթերէն եղած է հրադադարին յաճախակի խանգարումներու պարագան։ Այդ մասին տեղեկացնելով ԼՂՀ արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի բանբերը, ըսած է թէ նախարար Գ. Պետրոսեան նամակ մը գրած է ԵԱՀԿ-ի ներկայի նախագահ Տ. Պաքոյանիսին։ Մտահոգութիւն յայտնած է հրադադարին յաճախակի խանգարումներուն, օրինակ տալով Փետր. 26ի պատահարները։ Այդ օրը ազրպէյճանական կողմի կրակոցները բաւական մօտեցած էին դէտերու խումբին որ ընդհատած էր դիտարկումը, հակառակ տեղական հրամանատարներու ապահովութեան երաշխիքներուն։

* * *

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԳՆԵԼՈՒ ՎԱՐԿԵՐ

Արցախի Ներդրումային հիմնադրամին միջոցով վարկեր պիտի տրամադրըւին. շրջաններու բնակիչներուն, գլխաւորաբար զանոնք բնակարանի տէր դարձնելու նպատակով։ Նախատեսուած է մինչեւ 4,5 միլիոն դրամ տրամադրել վեց տարուան պայմանաժամով եւ 5% տոկոսով։ Իսկ տուներու նորոգութեան համար մինչեւ 2,5 միլիոն դրամ պիտի տրուի, հինգ տարուան պայմանաժամով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, ուր Ապրիլ 1ին կը սկսէր Ժէ-20ի ժողովը, հակառակ ձեռք առնըւած ապահովութեան բացառիկ միջոցներուն, խռովութիւններ ալ եղան ցոյցերէն զատ եւ մէկ մեռեալ ալ կար, հաւանաբար հրմշտուքներու հետեւանքով։ Ժողովին պարզած պատկերը դէմ առ դէմ կը դնէ Սարքոզի-Մերքէլ եւ Օպաման։ Մինչ առաջին երկուքը առայժմ հաշտուած, կ'ուզեն կարգաւորել փինանսական մար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ ՆԱԽԿԻՆ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Քանի կը մօտենայ Ապրիլ 24 թուականը, Ցեղասպանութեան ճանաչումի իմաստով որեւէ քայլ կանխելու թրքական ջանքերը կ'աշխուժանան։ Ապրիլ 1ին ալ նախկին 154 դեսպաններ նամակ մը ղրկած են ԱՄՆ-ու Ներկայացուցիչներու ժողովի նախագահուհի Ն. Փէլոզիի։ Անգամ մը եւս կրկնած են թէ պէտք է մերժել Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւը, քանի որ ան միակողմանի պնդումներու հիմնուած է։ Կրկնուած է նաեւ խրատին չանսալու պարագային փոխյարաբերութիւններու կրելիք մեծ վնասին սպառնալիքը։

Դեսպանները, այսուհանդերձ, խոստովանած են թէ տեղահանութեան հարկաւոր միջոցներ տրամադրելու օսմանեան պետութեան անկարողութիւնը ցաւալի հետեւանքներու պատճառ եղած է։ Սակայն, շեշտած են, տեղահանութիւնը երբեք ամբողջական բնաջնջումի նպատակով չէ ծրագրուած, այլ՝ գայն վարելու մէջ թերացող պաշտօնատարները պատժուած են, պատերազմի պիւտճէէն կարեւոր յատկացումներ եղած են, եւլն.։

* * *

Էրզրումի համալսարանէն դասախօս մը Ի. Է. Աթնուր Ցեղասպանութեան մասին Ֆրանսայի Թուրքերուն լուսաբանող դասախօսութիւններ կու տայ։ Կը բացատրէ թէ երբ օսմանեան բանակը Տարտանէլի մէջ կը պատերազմէր, Հայերը արեւելեան շրջանին մէջ ապստամբեցան, ուստի պետութիւնը ստիպուած՝ «Առժամեայ փոխադրութեան եւ բնակութեան օրէնք» մը հրապարակեց։ Ոչ մէկ ձեւով կատարուածը ցեղասպանութիւն էր։ Ֆրանսացի հանրութիւնը այս իրականութիւնները անգիտանալով, հաւատացած է հայկական Սփիւռքին քարոզչութեան։ Աթնուր ֆրանսերէնի դաս մըն ալ տուած է իր հայրենակիցներուն, յորդորելով որ «տեղահանութիւն» բառին փոխարէն ֆրանսերէն տէփորթասիոնը չգործածեն, ան կը նշանակէ տէփլասման...

ՔՐՏԱՄԷՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ

Քրտամէտ կուսակցութեան (ՏԹՓ) երկրին հարաւ-արեւելեան շրջանին -Վան, Իգտիր, Տէրսիմ, Սղերդ, Շըրնաք, Հաքքեարի, Պաթման, Տիյարպէքիր- մէջ արձանագրած յաջողութիւնը մտահոգած է իշխանութեան դէմքերը։ Վարչապետի օգնական եւ կառավարութեան բանբեր Ճ. Չիչէք այդ արդիւնքը մեկնաբանելով ըսած է. «Թուրքիոյ որոշակի մէկ շրջանին մէջ ՏԹՓ-էն տարբեր կուսակցութիւն չմնաց։ Իգտիրը առին, այսինքն՝ Հայաստանի սահմանին վրայ են։ Կրնանք ուրախանալ Անգարայի մեր յաջողութեամբ, կամ Հանրապետական կուսակցութիւնը կրնայ գոհ ըլլալ որ Իզմիրը ձեռք անցուցած է, բայց այս գոհունակութիւնները օգուտ չեն ունենար Թուրքիոյ ապահովութեան տեսակէտէ խնդրայարոյց գօտիին»։

Քրտամէտ կուսակցութեան ներկայացուցիչներ պատասխանելով յայտնուած մտահոգութեան, ըսած են թէ նոր ընտրութեան արդիւնքները ցոյց կու տան թէ իշխանութեան գլուխ գտնուողներու քաղաքականութիւնը սնանկացած է։ Իսկ իրենց մօտեցումը դրական մասնակցութիւն չունենար քրտական հարցին կարգաւորումին։

Մտահոգութեան տէրերու կուսակից Իգդիրի երեսփոխան մը Ճ. Չիչէքի արտայայտութիւնը մեղմացնելու նպատակով ըսած է. «Հոս քիչ մը զգայուն շրջան է։ Մէկ կողմը կայ Հայաստանը, միւս կողմը՝ Նախիջեւանը։ Լպրծուն գետնի մը վրայ ենք։ Նախարարը այս պատճառով կրնայ կասկած յայտնած ըլլալ։ Սակայն, ի վերջոյ, ժողովուրդը իր քուէներով վճռած է. կը մնայ յարգանքով վերաբերիլ։ Ժողովրդավարութեան մէջ կարելի չէ հարց տալ թէ ինչո՛ւ այդպէս վճռած, այդ մարդիկը ընտրած են»։

Հետաքրքրական է տեսալը թէ նըշուած շրջանը կարեւոր մեծամասնութեամբ ազրպէյճանցի բնակիչներ ունի։ Անոնք ալ քրտամէտ կուսակցութեան քուէ տուած են։

ԿԱՍԿԱԾՆԵՐ ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ ԱՐԿԱԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մեծ միասնութիւն կուսակցութեան պարագլուխ Մ. Եազըճըօղլուի մահուան պատճառ դարձած ուղղաթիռի արկածը առաջին կասկածներ յարուցանած է։ Կըրօնամոլ պարագլուխ Ֆ. Կիւլէն ըսած է թէ ամէն բանէ հարկ է կասկածիլ ու պըրպըտել ամէն բան։ Ան մանաւանդ յիշած է Եազըճըօղլուի նախկին արկածները, որոնցմէ յաջողած է փրկուիլ։

Թրքական թերթերու մէջ տեղ գտած էր տեղեկութիւնն ալ թէ ուղղաթիռին օդաչուն ճամբորդութեան նախօրեակին յայտնած է թէ ուղղաթիռը խնամքի, վերաքննութեան կը կարօտի։

ՖՈՒԹՊՈԼ 2010

ԶՏՈՒՄԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԷՍՏՈՆԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
1 – 0

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1ին, Էստոնիա իր դաշտին վրայ 1 – 0 յաղթեց Հայաստանի։

Նոյն (5րդ) խումբին մէջ, Թուրքիա պարտուեցաւ Սպանիայէն 1 – 2։ Դասաւորման գլուխն է Սպանիա 18 կէտով, կը յաջորդեն Պոսնիա (12), Թուրքիա (8), Պելժիա (7), Էստոնիա (5), հուսկ Հայաստան (1)։ Յաջորդ խաղերը տեղի կ'ունենան Սեպտեմբեր 5ին. Հայաստան կը մրցի Պոսնիոյ դէմ։

7րդ խումբին մէջ, Ֆրանսա յաղթեց Լիթուանիոյ 1 – 0 եւ բարելաւեց իր դիրքը դասաւորման մէջ, ուր կը գրաւէ երկրորդ տեղը, 10 կէտով։ Գլուխն է Սերպիա 12 կէտով,, կը յաջորդեն Ֆրանսա, Լիթուանիա (9), Աւստրիա (7), Ռումանիա (4), Ֆէրոյէ կղզիները (1)։ 4րդ խումբին մէջ, Ազրպէյճան կը գրաւէ 5րդ տեղը, գլուխն է Գերմանիա։

8րդ խումբին մէջ ալ վերջին դիրքի վրայ է Վրաստան 3 կէտով. գլուխն է Իտալիա 14 կէտով։

«ՄԵԾ ՑԱՒԸ»

«Տիկին Նալբանդեանը, ծաղումով դանիուհի, ողբում է նահատակ եւ հերոսական մի ժողովրդի համար, որ դարձել էր իրենը, եւ դա անում է այնպէս, որ ալեկոծում է մեր երակները եւ արցունքներ է խլում մեր աչքերից»:

(Սկանդինաւեան մամուլից)

Հեռախօսազանգ Վանաձորից... Արդեօք ո՞վ կարող է լինել, յիշողութիւնս փորփրեցի, ապարդիւն. ո՞վ կարող է լինել: Հեռախօսը նորից զրնգաց,— այո՛ լսում եմ,— պատասխանեցի,— Տիկին Գոհար Աճէմեանն է, ուրախ եմ ձեր հետ հաղորդակցուելուս համար, Վանաձորից Գառնիկ Կուրղինեանն է,— Այո լսում եմ ձեզ,— եղաւ պատասխանս: Աղջիկս՝ Ցամիկ Կուրղինեանը ապրում է Դանիայում, ուսանող ասպիրանտ է. տարիներ առաջ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ում տպագրած «Ձեր եղբօր արիւնը կանչում է» ակնարկի հետքերով Գոփենհակէնում ծանօթացել է հանրայայտ բանաստեղծուհի, արձակագիր Ինգա Նալբանդեան—Քոլինի ստեղծագործութիւններին և թարգմանել նրա «Մեծ ցաւը» աշխատութիւնը, այն ուղարկել եմ ձեր փոստին, ստանալու դէպքում՝ հեռաձայնեցէք: Այսքան:

— Շնորհակալութիւն,— եղաւ պատասխանս:

Յաջորդ շաբաթ փոստատարը բերում է ինձ փաթեթը: Թերթում եմ «Մեծ ցաւը» գրքի էջերը: Մակագրուած է «Այս գրքի ծնունդը նախապատրաստողին՝ Գոհար Աճէմեանին, հաճելի զգացումով»: «Մեծ ցաւը» գրքի դանիերէնից թարգմանութիւնը Ցամիկ Կուրղինեանինն է: Խմբագրի եւ վերջաբանի հեղինակ Գ. Կուրղինեան: Գիրքը Հայոց Մեծ եղեռնի մասին է: Այն դանիերէն լոյս է տեսել իննսուներկու տարի առաջ՝ 1917թ., հայերէն լոյս է տեսնում առաջին անգամ:

Ոչ ոք չի կարող աւելի շնորհակալ լինել քան ես. դանիացի Ինգա Նալբանդեանի ընտանիքի պատմութիւնը նորովի է ալեկոծում հոգիս:

Տարիներ առաջ էր, 1968 թուականի աշնանը:

Հայաստանի արտասահմանեան հաղորդումների գրական բաժնի վարիչ Արեւիկ Աւագեանի հետ նախօրօք պայմանաւորուածութեամբ գնացինք անկողնային հիւանդ, մեծանուն գրող Կոստան Զարեանի Արովեան փողոցի վրայ հինգերորդ յարկում գտնուող բնակարանը: Ձայնագրեցինք խօսքը եւ մի փունջ բանաստեղծութիւններ: Անրոնադրօս զրոյցից յետոյ իմանում ենք, որ Կոստան Զարեանի աւագ որդին՝ Վահէ Զարեանը աշխատում եւ ապրում է Դանիայի մայրաքաղաք՝ Գոփենհակէնում:

Երբ գրողն իմացաւ իմ Դանիա մեկնելու մասին, խնդրեց անպայման տեսնել իր որդուն՝ Վահէ Զարեանին, որպէսզի դեղօրայք բերեմ իր համար: Ես յանձն առայ, նամակը մեզ յանձնեց Արմէն Զարեանի տիկինը:

Մէկ շաբաթից մեկնեցի Դանիա Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մշակոյթի գործիչների հետ: Մեզ դիմաւորեց հէնց ինքը՝ Վահէ Զարեանը: Աչքերիս չհաւատացի. մեր առջեւ կանգնած էր ոչ թէ եղբայրի, ինչպիսին էր իր եղբայրը՝ Երեւանում ապրող ճարտարապետ Արմէն Զարեանը, այլ խոշոր, խաժ աչքերով, երկայն ու սուր պեխերով, չիկաւոն արեւելքցին: Տարիներ են անցել, սակայն չեմ կարողանում մոռանալ Վահէ Զարեանին: Նա կարճատեւ կեանք ունեցաւ:

Վահէ Զարեանի օգնութեամբ ես հնարաւորութիւն ունեցայ Դանիայում ծանօթանալու ոչ միայն մի խումբ հայ երիտասարդների, այլեւ հետաքրքիր տեղեկութիւններ իմանալ Ինգա Քոլին-Նալբանդեանի՝ հանրայայտ բանաստեղծուհու, արձակագրի եւ նրա զաւակներից մէկի՝ Սվենդ Նալբանդեանի մասին:

Ինգա Նալբանդեանը ծնուել է 1879թ. մի ընտանիքում, ուր ապրել եւ ստեղծագործել է դանիացի յայտնի հէքեաթագիր Հանս Անդերսէնը: Յայտնի է նաեւ, որ գրողը թաղուած է Քոլինների ընտանեկան շիրմատանը:

Հանս Անտերսէնի մահից երեք տարի անց, այդ ընտանիքում ծնուում է Ինգան, որը յետագայում, Ժընեւում սովորելու տարիներին, սիրահարուել եւ ամուսնացել է հայ մանկավարժի՝ Փաւլ Նալբանդեանի հետ: 1909թ. նրանք տեղափոխուել են Կոստանդնուպոլիս, ուր փորձառու մանկավարժ Նալբանդեանը նուիրուում է հայ երիտասարդութեան դաստիարակութեան գործին:

Հայ մտաւորականութեան դաժան բնաջնջումը Թուրքիայում յուսալքում է Նալբանդեանին եւ իր ընտանիքին: Նա մահանում է 1916 թուականին, թողնելով կնոջը՝ Ինգային իր չորս զաւակների հետ՝ երեք տղայ եւ մէկ աղջիկ:

Բանաստեղծուհին, որ մինչ այդ երգում էր գարուն, սէր, մայրական քնքշութիւն, ամբողջովին նուիրուում է հայկական դատին: Հանդէս է գալիս մամուլում, դասախօսութիւններ կարդում, գրում տեսածն ու լսածը, եւ Եղեռնի հետ առնչուող նիւթերը դառնում են հատորներ:

Նրա «Սպիտակ շուկայ»ն, «Անհետացածները», «Մեծ ցաւը», «Մարիամ»ը, «Նահապետին աչքերը», «Մի գիշեր լուսնոյ լոյսին», «Ծեբացած ձեռքը», «Քո եղբօր արիւնը կանչում է» գրքերը, պատմուածքները, փորձագրութիւնները, նորավէպերը Հայերի տառապանքի մասին են:

Յաւօք, Գոփենհակէնում Վահէ Զարեանի միջոցով չկարողացանք գտնել բանաստեղծուհու որդիներից՝ Սվան Նալբանդեանին. նա քաղաքից բացակայում էր: Ես նամակ թողեցի անծանօթ հայրենակցիս, որի միջոցով հնարաւոր կը լինէր մօտիկից ծանօթանալ Ինգայի գրականութեանն ու արխիւին, ուր, անշուշտ, պահպանուած կը լինեն հայ ժողովրդի դատին նուիրուած նրա յօդուածներն ու գեղարուեստական գործերը:

Պատասխան նամակը չուշացաւ:

«Թանկագին տիկին Աճէմեան: Ձեր նամակը մեծ հաճոյք պատճառեց ինձ: Շնորհակալ եմ նաեւ գեղեցիկ ձայնապնակի եւ երեւանեան կոնեակի համար: Ափսոսում եմ իմ բացակայութեան համար, շատ կ'ուզէի հանդիպել Հայաստանի մայրաքաղաքից եկած հայուհու հետ: 1967թ. եղել եմ նոյնիսկ Անիի սահմանի մօտ եւ յոյս ունեմ շուտով, թերեւս 1970ին այցելել Երեւան: Այդ դէպքում չեմ մոռանայ թակել ձեր դուռը: Ես կ'ուզէի, որ ձեր օփերայի հիանալի երգչուհին(*) հնարաւորութիւն ունենար իր գեղեցիկ ձայնը հնչեցնելու Տանմարքայում:

Ընդունեէք, տիկին,
յարգանացս հաւաստիքը՝
Սվան Նալբանդեան
18.07.1969թ.»

Անցան տարիներ... Հնարաւորութիւն չընձեռուեց տեսնուելու Սվան Նալբանդեանին ոչ Գոփենհակէնում եւ ոչ էլ Երեւանում:

1998թ.-ին Փարիզում այցելեցի Նուպարեան գրադարան եւ յայտնաբերեցի Ինգա Նալբանդեանի հինգ հատորները՝ նուիրուած հայ ժողովրդի 1915թ. Եղեռնին:

Յետագայում, Վահէ Զարեանը, չմոռանալով խնդրանքս, այդ հինգ հատորները բերում է իր հետ Երեւան եւ նուիրում Ազգային գրադարանին:

Տիկին Ինգա Նալբանդեանի վկայութիւնները Եղեռնի մասին ամփոփուած են նրա հեղինակած հատորներում:

Ցեղասպանութեան դաժան դրուագները «Իմ ցաւը» վէպում հանգիստ չեն տալիս Դանիայում ապրող ուսանողուհի Ցամիկ Կուրղինեանին, եւ այսօր նրա շնորհիւ է, որ մենք ունեցանք այդ գործի հայերէն թարգմանուած տարբերակը:

«Իմ խրատունքը ցաւի խրատունքն է: Այն ցաւը, որն անասելի թանկ էր գնուած, գրում է Ինգա Նալբանդեանը,— սուրբ ժառանգն եմ մի ժողովրդի, որ դարձել է իմ ժողովուրդը, եւ հիմա նա ընկել է այն մեծ արեան ալիքի անդունդը:

... Ես պիտի կաղապարէի իմ պատմելիքն արհեստական ինքնատիրապետման հնազանդութեամբ: Ես պիտի տեսնէի ուրիշների աչքերով ու զգայի ուրիշների սրտերով, որպէսզի ի զօրու լինէի պատկերացնել այն ամենասարսափելի ու անհաւատալի իրադարձութիւնները, որոնց անհատոյց պատճառը համաշխարհային պատերազմը դարձաւ: Այն իրադարձութիւնները, որոնք մահուան անջնջելի հետքը թողեցին իմ եւ իմ փոքրիկ զաւակների կեանքի վրայ:

... Իսկ եթէ որեւէ մէկը պիտի կասկածի, ես վկայակոչում եմ անգլիական Կապոյտ գրքի տուեալները Հայերի ջարդերի մասին: Այն հրատարակուել է վերջերս (The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire): Այնտեղ Հայոց զոհերի թիւը 600.000 է: Դա ճիշդ չէ: Եւ մինչեւ իմ Կոստանդնուպոլսից տուն վերադառնալը՝ 1916թ. Սեպտեմբերին, ես եւս մի հաւաստի աղբիւրից տեղեկութիւն ստացայ, որ զոհերի թիւը հասել է մէկ ու կէս միլիոնի:

... Իմ դերը սահմանափակւում է նրանով, որ ես պատմեմ այն, ինչ տեսել ու լսել եմ սեփական աչքերով ու ականջներով: Եւ ինչ ապրումներ եմ ունեցել: Ընդամէնը կատարուածի մի չնչին մաս:

... «Իմ ցաւը» գրքի առաջին գլուխը գրուել է Կոստանդնուպոլսի մերձակայ Հայոց հիւանդանոցում: Մնացածը՝ Գոփենհակէնում:

... Պատերազմի երրորդ տարուայ ամրանը Յունիսին որոշեցինք մեր երկու փոքրիկ տղաներին 6 եւ 8 տարեկան, մենակ ուղարկել Կոստանդնուպոլսից Գոփենհակէն՝ 5 պատերազմող երկրների միջով: Պատերազմի դանակը մեր կոկորդին էր. հնարաւոր էր սով, ռումբեր եւ ամենասարսափելին՝ տեղահանութիւն: Հարկաւոր էր խիզախել: Փառք Աստծոյ այն յաջող անցաւ: Սակայն, չէր յաջողուի, եթէ չլինէր գերմանական պետական մարմինների, գերմանացի պատահական ճանապարհորդների, բարեհամբոյր սպաների օգնելու պատրաստակամութիւնը:

... Միաժամանակ իրականացւում էր գերմանական հիւպատոսի գիտութեամբ եւ նրա աչքի առաջ այն Մեծ վիշտը Փոքր Ասիայում, Կոստանդնուպոլսում եւ ամէնուր, որտեղ թուրքական երկնքի տակ Հայեր էին ապրում:

... Այդ մասին չոր թուերով ու սխեմաներով վկայում է 667 էջանոց անգլիական փաստաթուղթը, որը լի է ամէնաանհաւատալի սարսափներով:

... Ես սահմանագծի միւս կողմում եմ, նրանց մօտ, ովքեր լուռ ու մունջ նահատակւում են, այն ժողովրդի մօտ, որ իմը դարձաւ:

...Օրօր, կանաչ արեւներուն լուսաւէտ: Աչուըներուն, որ մարեցան առյաւէտ:

Մարտ 1917թ.
Ինգա Նալբանդեան

Իննսուներկու տարի առաջ Հայոց գողգոթայի եղերական իրադարձութիւնների արիւնոտ օրերին է շարադրել դանիուհի Ինգա Նալբանդեանը իր վէպը: Դեռեւս 1917 թուականին այն վերահրատարակուել է եւ թարգմանուել է ֆրանսերէն, անգլերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով: Մինչդեռ մենք, Հայերս, միայն այսօր ենք հնարաւորութիւն ստանում ընթերցելու այն, շնորհիւ Դանիայում ապրող մեր հայրենակցուհու՝ Ցամիկ Կուրղինեանի:

Մենք չպէտք է մոռանանք, որ տիկին Ինգա Նալբանդեանի այս եւ նրա միւս վկայութիւններն ամփոփուած են նրա հեղինակած հինգ հատորներում: Մեծ եղեռնի սարսափազդու դրուագները ներկային եւ ապագան ներկայացնող ականատեսի վաւերական պատմութիւններ են, որոնք երբեւէ չեն թաղուելու անցեալի մոռացութեան շեղջով, քանի դեռ սերունդների արեան մէջ չի խամրել հոգու եւ արեան յիշողութիւնը:

ԳՈՀԱՐ ԱՃԷՄԵԱՆ

2009թ. Մարտ 27
Երեւան

(*) Խօսքը Լուսինէ Զաքարեանի մասին է:

ՔԷՐՔԻՒՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹՕՃԱԽԸ

Քէրքիւք ներկայ Իրաքի հիւսիսային նահանգներէն մէկն է, բլուրներով շրջապատուած, պատմական քաղաք մը:

Քրիստոնէութեան ծագումէն ետք, Եդեսիոյ եկեղեցիէն ղրկուած քարոզիչներ եռանդով տարածած են քրիստոնէութիւնը՝ ըստ Վարդան Մելքոնեանի («Գաղութահայ տարեգիրք», 1940): 409ին, 12-16 հազար քրիստոնեաներ «վասն հաւատոյ» նահատակուած են Արրափայի մէջ: 470ին այդ նահատակներուն ի յիշատակ վանք մը կը շինուի Մար Թահմազկերտ անունով: Դարերու ընթացքին այս բլուրի վրայ եկեղեցին հողին տակ կը թաղուի, հաւանաբար երկրաշարժի մը պատճառով: Յետագային նոյն տեղը նոր եկեղեցի մը կը կառուցուի:

Լենկ Թիմուրի արշաւանքներու ատեն (1336-1405) շրջանը հրոյ ճարակ եղած է, մէջը ըլլալով եկեղեցին: Դարձեալ նոր մը կառուցուած է տեղը, որ ժամանակի ընթացքին զանազան նորոգութիւններու ենթարկուած է եւ ցայսօր կանգուն կը մնայ, կը գտնուի Քէրքիւքի հիւսիսային կողմը, մօտ 5 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Շրջանը կը կոչուի Ղըրմըզը քիլիսէ (Կարմիր եկեղեցի), հոն տեղի ունեցած ջարդի յիշատակին:

Քաղդէացիներու գերեզմանատունն ալ այս եկեղեցւոյ շրջափակէն ներս է: Առաջին պատերազմի գաղթականութեան ընթացքին Քէրքիւք մահացած Հայերէն ոմանք թաղուած են այս գերեզմանատան մէջ:

Քէրքիւք քաղաքը բաժնուած է երկու մասերու, Գալաա (բերդ) եւ Ղորեա՝ դաշտային թաղամաս մը: Աւանդութեան մը համաձայն, Դանիէլ մարգարէի գերեզմանը կը գտնուի Գալաայի մզկիթի մը մէջ, որ տեղացիներու բացառիկ յարգանքի առարկան եւ ուխտատեղին է:

Քէրքիւք միատարր բնակչութիւն մը չունի, 20րդ դարի սկիզբը հոն կային Քիւրտեր, Արաբներ, Թիւրքմէններ, քրիստոնեայ Քաղդէացիներ, Հրեաներ, Ասորիներ եւ Հայեր: Թիւրքմէնները՝ Լենկ Թիմուրի շառաւիղի յետնորդներն են, որոնք չորս դարեր առաջ Թրքական կառավարութեան կողմէ բերուած են Քէրքիւք եւ Իրաքի ուրիշ քանի մը գիւղաքաղաքներ, ուր բնակութիւն հաստատած եւ տակաւին հոն են, կը պահեն իրենց յատուկ լեզուն: Քաղդէացիները վերոյիշեալ քրիստոնեաներու մնացորդներն են. Լենկ Թիմուր՝ Միջագետքը գրաւած ատեն վանքն ու թաղամասը՝ Արրափա, հրոյ ճարակ կ'ընէ: Աղատողներ կը փախին Քէրքիւք, նախ կայք կը հաստատեն Ղորեայի դաշտային մասին մէջ, ապա կը տեղաւորուին Գալաա, ուր եկեղեցի եւ եպիսկոպոսական աթոռ կ'ունենան մինչեւ 1950 թուականները: Երբ Ղորեայի մասը աւելի կը զարգանայ, հոն նոր եկեղեցի մը կը կառուցեն եւ եպիսկոպոսական աթոռն ալ կը փոխադրուի:

Հին ժամանակներէ ի վեր Քէրքիւքի հայ գաղութ մը ունեցած ըլլալը հաստատող տուեալներ գրեթէ չկան, միայն թէ 1847ին սուլթան Ապտիւլ Մեճիտ իր երրորդ սենեկապետը Պաղտատ ղրկած ատեն անոր կ'ընկերանայ հայ բժիշկ Բարունակ պէյ Ֆերուհխան, որ պէտքի ճամբու վրայի քաղաքներու եւ գիւղերու հիւանդները դարմանէ եւ պատուաստէ: Բարունակ պէյ այս առթիւ գրի առած է «Ճամբորդութիւն ի Բաբելոն ընդ Հայաստան» անուն գիրք մը՝ տպուած Արմաշ, 1876ին: Արշակ Ալպոյաճեան իր «Իրաքի Հայերը» գիրքին մէջ յիշատակելով զայն՝ կը գրէ, թէ 1847ին Քէրքիւք ունէր մօտ 8000 տունի չափ բնակիչ քիւրտ, թուրք, հայ, քաղդէացի, հրեայ եւ արաբ: Քաղաքը ունէր 10 մզկիթներ եւ իւրաքանչիւր ազգ ունէր եկեղեցի մը. Հայերն ալ ունէին եկեղեցի, թէեւ Բարունակ պէյ բացորոշ չէ յիշած, սակայն Հայոց եկեղեցին կա՛մ լքուած կա՛մ գրաւուած պէտք է ըլլայ 1847էն ետք:

Նաեւ հետեւեալ երեք անգլիացի ուղեւորներու հրատարակութիւններու մէջ մեր մասին յիշատակութիւններ կան. J. S. Buckingham «Travels in Assyria, Media and Persia» գիրքին մէջ, հրատարակուած Լոնտոն՝ 1830ին, A. Locher «With star and crescent journey from Bombay to Constantinople» գիրքին մէջ, հրատարակուած Լոնտոն՝ 1868ին եւ Sir Robert G. Porter (1775-1841)՝ յայտնի անգլիացի նկարիչ ու հնագէտ 19րդ դարու սկիզբը, իր նշանաւոր ճամբորդութիւններով: Ան այցելած է Անդրկովկաս, Պարսկաստան, Միջագետք եւ Թուրքիա՝ 1817-1820ին, իր ուղեւորութիւնը հրատարակած է Լոնտոն, 1822ին, երկու ստուար հատորներով:

Ըստ մեր ուսումնասիրութեան, օսմանեան տիրապետութեան շրջանին 19րդ դարու կէսերէն սկսեալ հայ երիտասարդներ, որպէս պետական կարեւոր պաշտօնեաներ, ղրկուած են Քէրքիւք՝ Կեսարիայէն, Անգարայէն եւ այլ վայրերէ՝ իբրեւ դարմանատան եւ նամակատան տնօրէններ, նաեւ՝ հաշուապահական պաշտօնեաներ:

Այս հայ երիտասարդները, կտրուած ըլլալով հայկական այլ համայնքներէն, Քէրքիւք մնալով, ամուսնացած են տեղացի քրիստոնեայ աղջիկներու հետ, հաստատուած են հոն եւ՝ ձուլուած: Ասոնց շառաւիղներէն մինչեւ այսօր կը յիշուին Սարաֆեան, Մինաս եւ փոստաճի Եուսուֆ ընտանիքները, սակայն՝ որպէս տեղացի քրիստոնեաներ, որոնք գիտեն, թէ ծագումով Հայ են:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմին հայ աքսորեալներ կը սկսին հասնիլ Քէրքիւք: Զաւէն արք. Տէր Եղիայեան իր «Պատրիարքական յուշերս» գիրքին մէջ կը յիշէ, որ նախքան Տէր Զօրի կոտորածը սկսիլը, այդ ճամբով երկու խումբեր հասած են Մուսուլ, եւ վերջը՝ Քէրքիւք ղրկուած: Այս խումբը եւ աւելի ուշ սահմանափակ թիւով հայ ընտանիքներ կը մնան Քէրքիւք, պատերազմի տեւողութեան: Մաս մը տեղացի քաղդէացի ընտանիքներ այս Հայերուն օգտակար կը հանդիսանան, երբ օսմանեան ոստիկաններ տունէ տուն Հայեր փնտռելով՝ ձերբակալել փորձած են:

Պաղտատ անգլիացիներու կողմէ գրաւուելէ ետք, հայ ընտանիքներ մեծ մասամբ կը մեկնին Քէրքիւքէն: Այսպէս, 1920-1926 ժամանակամիջոցին հազիւ քանի մը ընտանիքներ կը մնան, որոնցմէ մէկ մասը կառապաններ իրենց արհեստին բերումով կը հաստատուին: Նաեւ աւելի ուշ, հոն կային հայ 6 խանութպաններ, 2 լուսանկարիչներ, 2 ատամնաբոյժներ, մէկ բժիշկ, մէկ դեղագործ եւ 6 սափրիչներ, մաս մըն ալ արհեստաւորներ եւ մանր առեւտրականներ, ամէնքն ալ քիչ շատ բարեկեցիկ:

Պատրաստեց՝

ՏՈՔԹ. ՎԵՀ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Արագած շրջանին մէջ, նախաձեռնութեամբ «Ուըրլտ Վիժըն» հաստատութեան, Մարտ 12ին տեղի ունեցած է հանրային պարտէզի բացումը, ներկայութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Գեղամ Եպիսկ. Խաչերեանի եւ գաղութի պատկան մարմիններու ներկայացուցիչներուն: Պուրճ Համուտի քաղաքապետութեան անունով խօսք առած է խորհուրդի անդամ Ժօզէֆ Պշարա Քահուաժի: Ան դիտել տուած է որ քաղաքապետական խորհուրդը կ'աշխատի, կը կառուցէ, հարցերը կը փորձէ լուծել եւ ջանք չի խնայեր այդ ուղղութեամբ: Պէյրութի մէջ «Ուըրլտ Վիժըն»ի տնօրէնը Լենա Ապի Ռըզք Խուրի արաբերէն արտասանած իր ելոյթին մէջ շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր հաստատութիւններուն, որոնք սատարած են հանրային պարտէզի կառուցման աշխատանքներուն, յատկապէս Պուրճ Համուտի քաղաքապետութեան եւ քաղաքապետ Անդրանիկ Մսրլեանին եւ դիտել տուած է որ կազմակերպութիւնը կը գործէ նաեւ լիբանանեան այլ շրջաններու մէջ: Ապա, անգլերէնով «Ուըրլտ Վիժըն»ի ընդհանուր տնօրէնը՝ Փերի Մենսֆիլտ նկատել տուած է որ կազմակերպութիւնը քրիստոնէական մարդասիրական կազմակերպութիւն մըն է, որ կը գործէ աւելի քան 100 երկիրներու մէջ, հիմնուած է 1950ին եւ շեշտը կը դնէ փոքրիկներուն, անոնց ընտանիքներուն եւ համայնքին վրայ անոնց ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն պատճառելու նպատակով: Աւարտին շրջանի մանուկներուն անունով երկու փոքրիկներ հայերէն եւ արաբերէն շնորհակալութիւն յայտնած են բոլոր անոնց որոնք օժանդակած են հանրային պարտէզի ծրագրի յաջողութեան:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արթ Լաունչ»ի մէջ Մարտ 13ին բացումը կատարուած է Արա Ազատի գործերուն եւ որոնց համար տօքթ. Մովսէս Հերկելեան ըսած է.- «Արային արուեստը կը բխի իր ներքին տագնապներէն, տառապանքներէն, զգացումներէն եւ կ'արտացոլայ իր գործերուն մէջ, այդ պատճառով ալ անիկա կեղծ չէ եւ տուրք չի տար ժամանակի ճաշակին»: Ցուցահանդէսը իւրայատուկ նկատուած է ամէն իմաստով՝ ցուցասրահի մթնոլորտ, ներկայացուած ստեղծագործութիւններ, կենդանի յօրինում եւ նոր գործի մը իրագործում, ձեռնարկի ծրագիր եւ այս բոլորին ձգած իւրայատուկ դրոշմ: Գծելու սկսելէ առաջ, Արա Ազատ ձեռքերը կը լուայ ածուխով սեւցած ջուրի մէջ, զոր արուեստագէտը ինք կ'անուանէ «մկրտութիւն» եւ զոր կը կատարէ ամենայն խորհրդաւորութեամբ: Ցուցահանդէսը կազմակերպած էին «Բագին»ի եւ «Կամար»ի խմբագրութիւնները եւ բացումը կատարած է «Բագին»ի խմբագիր Յակոբ Պալեան:

ԼԱՌ-ՄԱՐԳԱՐ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

\- 3 -

Տարիներ անցան: Մի տեղ չգտաւ Մարգարը, որ չունչ առնէր: Հեղեղի բերանն ընկած մրջիւնի պէս վեր ու վար էր անում, մագլցում մի ծղօտի վրայ, բայց հեղեղը ծղօտն էլ էր քշում, մրջիւնին էլ:

Մարգարն աշխատում էր, ղրկում իրեն եւ բերանի պատառը պահում Թորոսիկի համար, որ պապի թեւի տակ մեծանում էր: Մի օր էլ Թորոսիկը շոգենաւի տախտակամածի վրայ ելաւ:

Պապն էլ էր, ուրիշ հարեւաններ էլ, որոնք Կալալայի մօտերքն էին ապրում վրանների տակ, պատմում անցած-գնացած առասպել-օրերից, ցերեկով աշխատում ագարակներում, նաւահանգստում, քաղաքում:

Մարգարն ուրախ էր, երիտասարդացել էլ: Եւ երբ Թորոսիկը հարցրեց, թէ՝

– Պապէ, նաւը մեզ ո՞ւր պիտի տանի:

Մարգարը նայեց թոռան կայտառ աչքերին, աչքերի մէջ տեսաւ անհետ կորած որդու պատկերը եւ զսպելով իրեն, ասաց.

– Մեր երկիր, եաւրիս...

Այդ երկրի համար Մարգարը Թորոսիկից եւ ծիրանի կորիզներից բացի ուրիշ ոչինչ չունէր ընծայ տանելու:

Նաւը օրօրալով ալիքներն էր ճեղքում իր սուր քթով, ալիքները հեռանում էին մի պահ, յետոյ մօտենում, զարկում նաւին, փշրւում կոհակների:

Մարգարը տախտակամածից նայեց ծովեզրի լեռնաշղթային, որի սրածայր գագաթներին ամպը նազով էր նստել, նայեց եւ իր հին տան բանալիները կամացուկ հանեց գրպանից, տրորեց բռի մէջ, նետեց ծովը: Փոքրիկ օղակներ ելան նետած տեղից, օղակները լայնացան, հալուեցան, մի մեծ ալիք եկաւ, ծածկեց բանալու ընկած տեղը: Բանալիներն արդէն սլուել, ընկել էին անդունդ:

Լառ-Մարգարը ոչ ոքի չասեց, թէ ինչու արցունքներ երեւացին աչքերին, երբ առաջին անգամ գնացքի պատուհանից Արարատի ձիւնոտ գագաթը տեսաւ: Այդ երկրում պիտի ծլէին ծիրանի կորիզները:

...Եւ եթէ մէկը հերթից դուրս ջուր էր գողանում, զայրանում էր Լառ-Մարգարը, խրատում.

– Ծառդ պտուղ չի տայ, եաւրիս...

Եթէ իր խօսքին կասկածող էր լինում, եւ Լառ-Մարգարն ասում էր, թէ՝

– Էս հասակս քաշեր, նո՞ր պիտի սուտ խօսիմ, – իհարկէ, գիւղում շատ քչերն էին իմանում թէ ինչ դառնութեամբ է Լառ-Մարգարը այդ հասակը քաշել: Իսկ եթէ մէկին մի լաւութիւն էր ուզում անել, Լառ-Մարգարը ժպտալով ասում էր.

– Կեցիր, ծիրաններս բոյովանան, քեզ մէկ հատ պիտի տամ: Նայէ՛, ինտոր համեղ են: Աստեղուանքը հիչ չկայ իմինիս պէս ծիրանի:

Լառ-Մարգարի փոքրիկ, ջրակալած աչքերում փայլատակում էր մի մեծ հրճուանք, մանաւանդ, երբ գարնան ջրտուքին, առուի բանդը սարքելու համար դպրոցի մօտովն էր անցնում եւ ցեխապատի ճեղքից նայում, թէ ինչպէս դպրոցի բակում վազվզում են երեխաները, խաղում, կանչում, եւ երեխաների հետ խաղում է Թորոսիկը:

Իսկ դպրոցից մի քիչ հեռու, իրենց տան առաջ, ծիրանու տունկերն են ձգտում արեւի տակ...:

(ՄԹՆԱՁՈՐ)

(Շար. 4 եւ ՎԵՐՋ)

ԻՆՁ ԿԱՅ ՁԿԱՅ ԻՇՈՒԿԻՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Քառասուն կապոյ փաթթոց մէջը
Մրծեռնակը, բոյնը, գարունը
Հովը, ծովը, արեւը
Սխտորը, խնձորը։
Ամուր կապուած գօտիկը
Զանգակը, զնգոցը
Տհոլը, արձագանգը
Պտղունց մը աղ,
Ափ մը խաղ,
Ծափ ու ծիծաղ։

Le mercredi 15 avril
à 16 heures 30

un spectacle tout public (en arménien)
d'ANAHID SARKISSIAN

Péniche Anako
Bassin de la Villette
face au 61 quai de la Seine, Paris 19e
M° Riquet, Stalingrad, Jaurès
Contact : 01. 42. 06. 74. 26
info@penicheanako.org

P.A.F. : 5 euros

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը մաքրութեան, տարեց անձ խնամելու կամ երախայ պահելու գործ կը փնտռէ։

Հեռաձայնել՝ Ցամիկ Ցովսէփեանի՝
01· 39· 87· 42· 88

(Շար· Ա· էջէն)

պը, Օպամա աւելի ուժ կու տայ նոր աճի մը։ Կը մնար միջին ճամբայ մը գըտնել, թէեւ Սարքոզիի «կը ձգեմ կ'երթամ»ը մեծ մտահոգութիւն չէր պատճառած։ Օրակարգի հարցերն էին.– աճին զարկ տալ, ֆինանսական ճակատը կանոնաւորել, պայքար՝ «հարկային դրախտներ»ուն դէմ, դրամատուներու տնօրէններու աշխատավարձը, դրամական միջազգային ֆոնտի պարագան։ Ժողովին կը մասնակցին 20 պետական ղեկավարներ կամ վարչապետներ· հիմնուած է 1999ին եւ առաջին նիստը տեղի ունեցած է Պէրլին։ Ժողովին կը մասնակցին աշխարհի ամէնէն զօրաւոր ութ երկիրները (Գերմանիա, Գանատա, ԱՄՆ, Ֆրանսա, Իտալիա, Ճափոն, Մեծն Բրիտանիա, Ռուսաստան), տասը այլ երկիրներ (Հարաւի Ափրիկէ, Սաուտի Արաբիա, Աւստրալիա, Պրազիլ, Չինաստան, Հարաւային Գորէա, Հնդկաստան, Ինտոնէզիա, Մեքսիքա, Թուրքիա) եւ Եւրոպական Միութեան երկու ներկայացուցիչներ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ, ընդդիմադիր լրագրող մը եւս սպաննուած է։ Այս անգամ Մոսկուայի արուարձանի մը մէջ, Մարտ 28ին խոշտանգուած է «Գրաճանսկոյէ Սոկլասիէ»ի խմբագիրը՝ Սերգէյ Պրոտազանով եւ մեռած է յաջորդ օրը, հիւանդանոցէն տուն դրկուելէն յետոյ։ Այլ լըրագրողներ ալ կան հիւանդանոցը, ծանր վիճակի մէջ։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ բանտին մէջ աւելի քան երկու ամիսէ ի վեր հացադուլի շարժում մը կը շարունակուի։ Քիւրտ բանտարկեալներ այդ միջոցին դիմած են, բողոքելու համար քրտերէնի գործածութեան արգելքին դէմ։ Քրտամէտ կուսակցութենէն (ՏԹՓ) երեսփոխան մը հարցը ներկայացուցած է արդարարութեան նախարարին որ բացատրած է թէ քրտերէնի գործածութեան համար պայման է որ ենթական ուրիշ լեզու չգիտնայ։ Բաւած է այսուհանդերձ թէ արգելքին ջնջումին համար դիմած են պետական խորհուրդին ու անոր պատասխանին կը սպասեն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 4
41րդ օր Մեծ Պահոց
Յիշատակ Յարութեան Ղազարու
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, որու ընթացքին կը բացուի Ս· Սեղանի վարագոյրը։

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Տօն գալստեան Յիսուսի Քրիստոսի յաղթական յԵրուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 12·30ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին։

ԼԻՈՆ – ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ
Երեկոյեան՝ Դռնբացէք ժամը 16ին։

ՍԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Դռնբացէքի արարողութիւն։

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս·թ· Յունիսի 22-23ը Երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հայաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք։ Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին։

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան – Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտներու համահայկական ընկերակցութիւն։

Դիմելով նշուած տարիների հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ։

Հաւաքին մասնակցելու ձեր դիմումը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք· Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ ելեկտրոնային փոստով՝
hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ
www.mindiaspora.am
համացանցի կայքից։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ
ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին
«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ
60 rue La Fayette, 75009 Paris

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

– 01· 45· 93· 00·25
– 06· 64· 38· 00· 25

Le mardi 7 avril à 20 h 45
Le Centre Culturel Saint Mesrob
à Paris
recevra
Christine GARDON
petite fille de **Victor GARDON**
(Vahram GAKAVIAN)
qui présentera l'œuvre de son grand-père

LE VANETSI, UNE ENFANCE ARMÉNIENNE

Cette réédition regroupe la fameuse trilogie : **Le vert soleil de la vie** (1959), **Le chevalier à l'émeraude** (1961) et **l'Apocalypse écarlate** (1970).
Un témoignage émouvant sur la création de cette œuvre magnifique par la petite-fille de son auteur.
Vente du livre
Cocktail
10 bis rue Thouin 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

LE CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
organise un

RECITAL DE PIANO
avec
Michaël EKMEKTCHIAN
Premier Prix du Concours Excellentia de Belgique en 2009
Mercredi 8 avril à 19 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 Marseille
Au programme :
Bach, Chopin, Schumann,
Clémenti, Ligeti
— Entrée libre —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ — Հ·Յ·Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
ՍԻՄՈՆ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ
ՀԵՏ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

«Pénélope, ô Pénélope»

գիրքի ներկայացում
հեղինակին ներկայութեամբ։

* Editeur Actes SUD; Grand Prix de la Meilleure Création Française 2008.

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MESSE

La Section de Lyon-Villeurbanne de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'une Messe de Requiem sera célébrée le **Dimanche 5 avril**, en l'église apostolique Saint Jacques de Lyon, 40 rue d'Arménie, Lyon 3ème, à la mémoire de ses membres disparus.

Pour commémorer leur souvenir, la messe sera suivie d'un repas offert par la Section, à l'Espace **Garbis Manoukian** sise à l'église.

Pour prendre part à ce repas, veuillez vous inscrire en téléphonant :
— A la MCA de Villeurbanne :
au **04 78 26 28 71**
— ou au **04 74 04 74 97**

* * *

PARIS

Section Archalouis Tathéossian de Paris
Réunion pour élection des délégués à l'Assemblée Générale
Samedi 4 avril à 13 heures
17 rue Bleue — 75009 Paris

Date à retenir

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, **GALA de DANSES** avec l'Ensemble **NAVASART**, organisé par les Sections d'Issy-les-Moulineaux et de Chaville,
le DIMANCHE 17 MAI
à 14 heures 15
au PACI d'Issy-les-Moulineaux.

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 4

SAMEDI
4 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·177 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22·177

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ Ժէ-20ի վեհաժողովը պատմական անկիւնադարձ մը կը նկատուի մասնակցողներուն կողմէ եւ կը թուի որ եթէ յանձնառութիւնները գործադրուին, նոր դրամատիրութիւն մըն է որ ծնունդ կ'առնէ: Գլխաւոր արդիւնքները կը վերաբերէին նախ կանոնաւորելու ֆինանսական դրութիւնը եւ զարկ տալու աճին: Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ հարկային դրախտներու վերջ տալու շուրջ, եւ այս կէտին վրայ բաւական դժուար եղած է Զինացիները համոզել: Որոշուած է 1000 յաւելեալ միլիառներ տրամադրել աճին համար: Ինչ կը վերաբերի հարկային դրախտներու՝ երկու ցանկեր կան, որոնցմէ մէկը կը պարունակէ 38 երկիրներու անուններ, ի շարս որոնց Մոնաքօ, Զուիցերիա, Լիւքսամպուրկ: Ամէն պարագայի մէջ, կարեւորը կը մնայ տրուած որոշումներու գործադրութիւնը: Սարքոզիի համար՝ «այս արդիւնքները աւելի հեռու կ'երթան քան ինչ որ կ'երեւակայէինք», Օպամա ալ շատ գոհ է եւ լաւատեսութիւնը սապէս արտայայտած է.- «Շատ արդիւնաւոր վեհաժողով մը փակեցինք, որ պիտի ներկայացնէ, կը խորհիմ, անկիւնադարձ մը տնտեսական վերականգնումի ճամբուն վրայ»: Նոյն գոհունակութիւնը յայտնած է Ա. Մերքէլ, ըստ որու «պատմական համաձայնութիւն մըն է՝ արտակարգ տագնապի մը համար»: Այս առթիւ, ջերմացած են նաեւ Ֆրանսա - Զինաստան յարաբերութիւնները եւ Սարքոզի բացարձակապէս կը հերքէ որ այդ նպատակին յաջողութեան համար զիջումներ ըրած ըլլայ Թիպէթի շուրջ: Սարքոզիի համար, Զինացիները շատ դործնական մարդիկ են եւ իրենց միտքէն չանցնիր բաներ պահանջել զորս ձեռք պիտի չձգեն: Նոյն կարծիքը չունին Զինացիները, քանի արտաքին նախարարը ըսած է թէ գոյացած համաձայնութիւնը կ'արգիլէ Ֆրանսացի ղեկավարներուն որ հանդիպին Տալայ Լամային:

ԱՆԳԱՐԱ Օպամայի ժամանումէն հինգ օր առաջ կ'ուզէ ցոյց տալ որ միջնորդի կենտական դեր կրնայ խաղալ, ընդունելով Աֆղանիստանի եւ Փաքիստանի նախագահները եւ հանդիպումէն ետք ալ Թուրքիոյ նախագահը լաւատես արտայայտութիւն ունեցած է եւ յայտնած թէ շփումները պիտի շարունակուին զանազան մակարդակներու վրայ:

ՔԱՆՏԱՀԱՐԻ մէջ (Աֆղանիստան) 13 հոգի մեռած է Ապրիլ 1ին, անձնասպանական ոճրափորձի մը հետեւանքով: Ահաբեկին հեղինակներն էին չորս քամիքազներ, որոնք կը յարձակէին Քանտահարի Գաւառական ժողովին վրայ:

ԻՍՐԱՅԷԼ 30 անդամներէ բաղկացած կառավարութիւն մը կազմած է, ուր զանազան հոսանքներ կան, բայց փորձած է ծայրայեղ-աջին պատանդը չըլլալ: Իր արտաքին նախարարն է սակայն Ա. Լիպըրման, որ ծայրայեղ աջ է թէեւ, բայց դէմ չէ՝ պաղեստինեան պետութեան մը: Ինչ կը վերաբերի աշխատաւորականներուն, մեծ վերապահութեամբ է որ գօրավիգ են Լիքուտի հետ գինակցութեան: Նեթանիահու կը մերժէ սակայն պաղեստինեան պետութեան մը մասին խօսիլ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարտքը բոլոր մրցանիշները կոտրած է 2008ի վերջ հասնելով 1327 միլիառ եւրոյի, ինչ որ 21000 եւրօ կը նշանակէ մարդ գլուխ: Եւ այս կացութիւնը ա՛լ աւելի պիտի վատթարանայ 2009ին եւ յաջորդող տարիներուն:

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ, Ապրիլ 2ին, Պաղեստինցի մը տապարով սպաննած է պատանի մը և վիրաւորած՝ երախայ մը: Արարքը պատահած է Պաթ Այինի շրջանը, ուր Իսրայէլացիները տուն-տեղ եղած են եւ կը թուի որ Պաղեստինցին ուզած է վրէժ լուծել: Վիրաւորուած մանուկը զաւակն է ծանօթ եւ գործօն Իսրայէլացիի մը, որ բանտն է, որովհետեւ մասնակցած է ոճրափորձի մը՝ պաղեստինեան դպրոցի մը վրայ, 2002ին: Սպաննուած պատանին ալ զաւակն է Իսրայէլեան գաղթավայրին հիմնադիրներէն մէկուն:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ խորհրդականներ եւ մարդկային իրաւանց շարժումներ խստօրէն դատապարտած են Ապրիլ 2ին, նոր օրէնք մը որ արտօնութիւն կու տայ այրերուն իրենց կիները բռնաբարելու, քանի կինը պարտաւոր է դրական պատասխան տալու իր ամուսնոյն սեռային փափաքին, նաեւ իրաւունք չունի դուրս ելլելու առանց ամուսնոյն արտօնութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ դատարանը ութ տարուան արգելափակման դատապարտած է չէչէն ուսանող մը, որ մահափորձի մը մասնակցած էր 2007ին ռուսամէտ նախագահ Կադիրովի դէմ:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐՈՒ ՇԱՌԱՒԻՂՆԵՐԸ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Ցեղասպանութեան զոհերու 2400 ժառանգորդներու միջազգային խումբը բաց նամակով մը դիմած է նախագահ Ս. Սարգսեանին:

Նամակով ըսուած է թէ որոշած են մարդկային իրաւունքներու յայտարարութեան համաձայն քայլերու դիմել, պահանջելու համար աշխարհի բոլոր երկիրներու Հայերուն իրաւունքները:

Ատիկա ընելու համար երեք այլընտրանք նշուած է.

- Շարունակե՞լ սպասել Թուրքիոյ միջազգային ճանաչումին որ տեղի չունենար 90 տարիէ ի վեր, թէ սկսիլ հետապնդել սեփական իրաւունքները,

- Ստանալ նախնիներու պատկանող ժառանգութիւնը կալուածներու ձեւով, կամ ստանալ անոնց համարժէք հատուցումը,

- Այսօր մասնակի կերպով ստանալ անշարժ կալուածներու արժէքով հատուցում, բայց շարունակել հարցին լուծումին սպասել, հանրային իրաւունքներու հիմով:

Խումբին նպատակն է նշուած ժառանգութեան փոխարէն դրամական մասնակի հատուցում ունենալու համար դատական լայնածաւալ նախադէպ մը ստեղծել: Այդ նախադէպին հիմով ցեղասպանութեան ամէն մէկ յետնորդ կը ձեռնարկէ ժառանգութեան ամբողջութիւնը ստանալու աշխատանքի:

Խումբը քանի մը տարուան իր գործօնութիւնները կեդրոնացուցած է «Յետնորդներու յիշատակին» ծրագրով որ ունի համաժողովրդական, մարդասիրական բնոյթ:

Բաց նամակը կը խնդրէ որ Հայաստանի նախագահը ներկայացնէ իր դիրքորոշումը «Յետնորդներու յիշատակին» ծրագրին մասնակիցներուն գործունէութեան մասին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը (351) հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Արուեստագէտը
եւ իր բնորդը — ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

Լեւոն Շանթ՝ «Դուրսեցին»
— Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ԴԱՐՉԻՆԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆԻ ԳՕՏԻՆ ՆՈՒԻՐԱԾ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻՆ

Կոփամարտիկ Վախթանգ Դարչինեան որ աշխարհի բացարձակ ախոյեան է, իր գօտիներէն մէկը նուիրած է Մայր Աթոռին, զայն անձամբ յանձնելով Գարեգին Բ.ի:

Ողջունելով մարզիկը, կաթողիկոսը ըսած է թէ ինք միշտ կը հետեւի անոր մըրցումներուն եւ իր օրհնութիւնը կը յղէ բոլոր հայ մարզիկներուն, որպէսզի յաղթանակի հասնին ու բարձր պահեն հայկական եռագոյնը:

Նուիրուած գօտին իւրայատուկ է, կոփամարտի պատմութեան մէջ անկէ ունին միայն եօթը կոփամարտիկներ:

* * *

Լ. ԱՐՈՆԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՑԵՐՈՐԴՆ Է

Ճատրակի վարպետ Լեւոն Արոնեան Ճատրակի Համաշխարհային դաշնակցութեան ցանկին վրայ վեցերորդ տեղը գրաւած է, 2754 կէտով:

Առաջինն է պուլկարացի Վ. Թոփալով՝ 2812 կէտով, երկրորդը՝ Հնդկաստանէն Վ. Անանտ ((2783), երրորդը Նորվեկիայէն Մ. Գարսլըն (2776), չորրորդը՝ ռուս Վլ. Կրամնիկ (2759), հինգերորդը՝ ազրպէջանցի Թ. Ռաճապով, եւլն.:

Աշխարհի հարիւր լաւագոյններու մէջ են Հայաստանէն Վլ. Յակոբեան (34րդ), Գաբրիէլ Սարգսեան (63րդ), Արման Փաշիկեան (71րդ). կիներու ցուցակին վրայ կան Էլենա Դանիէլեան (13րդ) եւ Լիլիթ Մկրտչեան (22րդ):

* * *

ԼՂՀ

ԱՐՑԱԽԻ ԹԵՄԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԻՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Նախագահ Բ. Սահակեան պաշտօնատարներու հետ հանդիպում ունեցած է, քննարկելու համար նաեւ Արցախի թեմին վերաբացումին 20րդ տարեդարձը: Հանդիպումին ներկայ գտնուած է առաջնորդ Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեան եւս. ան երախտագիտութիւն յայտնած է երկրին իշխանութիւններուն որոնք որոշած են Պատմաերկրագիտական Թանգարանին մէջ պահուած Աւետման սրբապատկերը նոյն տարեդարձին առթիւ Գանձասարի վանքին վերադարձնել: Յանձնումի հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 7ին:

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒՐՔԻԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Այս անգամ աղբիւրը Թրքական թերթ մը չէ, այլ «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ը: Հիմնուած է Պրիւսէլի դիւանագիտական շըրջանակներուն վրայ: Կը գրէ թէ Թուրքիա կրնայ Հայաստանի սահմանը բանալ Ապրիլ 16ին իսկ եւ երկու երկիրներուն միջեւ կրնան հաստատուիլ դիւանագիտական յարաբերութիւններ:

Այս առումով լուրջ յոյսեր կապուած կը թուին նախագահ Օպամայի Անգարա այցին: Հոն կ'ըլլայ նաեւ ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու յատուկ ներկայացուցիչը Մ. Պրայզա: Թերթը հաւանական կը նըկատէ որ Թ. Էրտողան մօտ ատենէն յայտարարութեամբ հանդէս գայ այդ մասին:

«Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ը երեք արդիւնք կ'ակնկալէ Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները բնականոնացնող համաձայնագրի մը ստորագրումէն. Կովկասի մէջ լարուած վիճակը կը մեղմանայ, Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորումը դրապէս կ'ազդուի անկէ եւ շըրջանին մէջ կը հեշտուի Թուրքիոյ ազդեցութեան գօտին:

* * *

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՍՊԱՌՆԱԼ

Վերջին օրերուն միջազգային լրատուութիւններու կողմէ յաճախ նիւթ եղած Հայաստան - Թուրքիա սահմանին մօտ ատենէն բացումի հաւանականութեան զուգահեռ կը հեշտուի Բաքուի հակադրութիւնը: Այդ հեռանկարը կը նկատէ Թուրքիոյ կողմէ արհամարհանքի, դաւի քայլ մը, նաեւ հակազդեցութեամբ սպառնալով:

Նոր սպառնալիքը որ ըրած է նախագահ Ի. Ալիեւ, Թուրքիոյ տրուած կազին խզումն է: Ան յայտարարած է թէ այն պահէն երբ առանց սպասելու Ղարաբաղի հարցին մասին Հայաստան - Ադրբեջան վերջնական կարգադրութեան, Թուրքիա Հայաստանի սահմանը բանայ, իրենք ալ կը փակեն Թուրքիոյ կազ տուող ծորակը: Այդ սպառնալիքը աւելի լրջացնող ազդակ է բնական կազի հարցով Բաքուի անցեալ շաբաթ Ռուսաստանի հետ ստորագրած սկզբունքի համաձայնագիրը:

Ադրբեջանական հակազդեցութիւններու, քննադատութիւններու թիրախ է յատկապէս Թուրքիոյ իշխանութեան գըլուխ գտնուող ԱԶԲ կուսակցութիւնը. ան կ'ամբաստանուի երկու եղբայր ու դաշնակից երկիրներու աւանդական կապերը առ ոչինչ համարելու կեցուածքով, ի սէր Հայաստանի հետ հաշտութեան:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԽԱՂԻ Ո՞Ր ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՎ ԼԻԲԱՆԱՆ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿԷ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Ժողովրդավարական ծէս է քուէարկութիւնը, հաւասարութեան եւ ժողովուրդի կամքի արտայայտութեան առաջին քայլը, միշտ վերտանգուած: Որպէսզի ան սոսկ ծէս չըլլայ, անհրաժեշտ է որ կենսագործուին նախապայմաններ եւ անոնց մասին հարկ է խօսիլ, ձգտիլ անոնց իրականացման, որպէսզի քաղաքացիական իրաւունքները յարգուին եւ անհատներու փառասիրութիւններէն ու շահերէն անդին՝ ընկերութիւնը յառաջդիմէ, գերակշռէ ծառայութիւնը:

Լիբանան, յաղթահարելու համար իր աւանդութիւն եւ սովորութիւն դարձած ու չզարմացնող պառակտումները, ազգային իրաւ համախոհութեամբ պիտի ընդունի՞, դեռ կրնա՞յ, դէպի ժողովուրդը բացուելու կոչուած բովանդակութիւն տալ ժողովրդավարութեան: Գաղտնիք չէ, երկրին մէջ մշակուած եւ գումարուած են հակասութիւններ. համայնքային դրութիւն, աւատապետական իրաւունքներ, ինչպէս այլ երկիրներու տակ նաեւ հոս՝ դրամի իշխանութիւն, մօտ եւ հեռու երկիրներու ազդեցութիւններ, ռազմագիտական եւ այլ, երբեմն ալ ընկերաքաղաքական բարդութիւններ, գաղափարաբանական ուղղութիւններու եւ կենսամակարդակի առնչուող տարակարծութիւններ:

Երկրի «ղեկավարութիւնները», անկախութենէն ի վեր, միշտ խախտելու հակամէտ հաւասարակշռութիւնը ստեղծելու, պահելու կամ վերականգնելու կրկնուող «ալխիմի»ին ձեռնամուխ եղած են: Այս մթնոլորտին մէջ իսկական քաղաքացիական գիտակցութեամբ ընտրագանգուած չէ յառաջացած, քանի որ իշխանութիւնը պահելու կամ իշխանութեան տիրանալու ձգտողներ հաշուետուութիւն չեն կատարեր կամ ծրագիր չեն ներկայացներ, որոնց հիման վրայ կարենայ կողմնորոշուիլ ընտրողը եւ ըստ այնմ քուէարկել: Այսինքն, քուէարկողը պիտի յայտնէ իր ակնկալութիւնները իր ներկայացուցիչին կամ այդ ներկայացուցչութեան ձգտողին, ան ալ իր կարգին պիտի ըսէ թէ ինչո՞ւ կը ձգտի իշխանութեան:

Եզրակացութիւնը այն է, որ կողմնապաշտութիւնները, որոնց վրայ կը գումարուի դրամի հզօրութեամբ իշխանութեան տիրանալու «ծաւալապաշտութիւն»ը, կը վարագուրեն կարողութիւնները եւ արժէքները: Հռոմի սրբազան քահանայապետերէն մին խօսած էր «դրամի միջազգային ծաւալապաշտութեան» մասին: Արդարեւ, ժողովրդավարութեան կը սպառնան ոչ միայն զինուորական կրունկները, այլ նաեւ դրամը, որ կը խանգարէ ազատ ընտրութեան իրականացման ընթացքը, մեղսակից դարձնելով դրամը եւ իշխանութիւնը: Այս պարագային քաղաքացին է ի վնաս ինքզինքին թերացողը, քանի որ թոյլ կու տայ, կրաւորականութիւն կը ցուցաբերէ: Աւատապետական անգիր կարգ ու կանոն, ընտանեկան իրաւունքի նոյնքան անգիր օրէնքներ, զորս կը կոչեն Նէփոթիզմ, դրամի ամենազօր իշխանութիւն, այս բոլորին վրայ պատուաստուած անհանդուրժողութիւններ եւ մոլեռանդութիւն, կը խանգարեն ժողովրդավարութեան ընթացքը, որ կը դադրի առաջնորդուելէ «ձայն բազմաց ձայն Աստուծոյ» հիմնական եւ հիմնարար ըմբռնումով: Իրարանցումին զոհ կ'երթան իրաւ հեղինակութիւնները:

Ֆրանսացի իմաստասէր մը ըսած էր. «Միւսին իրաւունքը իմ պարտականութիւնս է»: Ժողովրդավարութեան համար առանցքային նշանակութիւն ունի այս իմաստութիւնը, աւելի քան այն ժամանակաւոր կերպով ճեղքերը խցող «ոչ յաղթող եւ ոչ պարտուող» տարազով ընդունուած հաշտութիւնը, որ ինչպէս պատմութիւնը ցոյց տուած է, իր մէջ պահած է անհասկացողութիւններու ժահրը: Այս ճշմարտութեան գիտակից են բոլոր կողմերը, բայց ոչ ոք առաջինի յանդգնութիւնը կ'ունենայ եսերէն, կողմնապաշտութիւններէն եւ անձնական շահերէն վեր բարձրանալու եւ իմաստասէրին հետ կրկնելու՝ «միւսին իրաւունքը պարտականութիւնս է»:

Համայնքներու կարելի-անկարելի համակեցութեան ընդհանուր և տեւաբար խանգարուող խճանկարին մէջ, բնականօրէն, ներքաշուած են երկրի բոլոր համայնքները, անոնց շարքին նաեւ հայկական համայնքը, որ զերծ չէ մրցակցութիւններու եւ փառասիրութիւններու հասկնալի հոսանքներէն, որքան լաւ պիտի ըլլար որ անոնք թելադրուած եւ ներշնչուած ըլլային համայնքի լիիրաւ մասնակցութեան իրաւունքներէն, ինքնուրոյնութենէն, որոշելու անկախութենէն, եւ այս՝ համայնքի եւ երկրի շահերու պաշտպանութեան առանց արտաքին ճնշումներու մասնակցելու նպատակին:

Ինչպէս քաղաքակիրթ եւ ժողովրդավարական փորձ ունեցող երկիրներու մէջ, ժողովուրդի վստահութեան դիմողները նշուած խնդիրներու կապակցութեամբ պէտք է որ բացայայտեն իրենց տեսակէտները եւ յանձնառութիւնները: Հայկական ինքնուրոյն եւ հաւասար իրաւունքներ ունեցող համայնքը պիտի ըդունի՞ թէ ոչ «լրացուցիչ»ի աթոռիկ ունենալ, կամ ինչպէս կ'ըսուի, ըլլալ կառքին հինգերորդ անիւը: Աւելին, անցնող ժամանակաշրջանի հաշուետուութիւնը եւ առանց կիրքի գնահատումը պիտի կատարուի՞ թէ ոչ, որպէսզի ժողովուրդը լուսաբանուած երթայ քուէարկելու, այսինքն՝ իսկապէս ընտրութիւն կատարէ, առանց ենթարկուելու զանազան տեսակի ճնշումներու, պահէ իր ազատութիւնը՝ առանց որուն ժողովրդավարութիւնը մեռեալ տառ է, եւ քուէարկողը զոհը սրբազան քահանայապետի բանաձեւումով ներկայացող չարիքին՝ «դրամի միջազգային ծաւալապաշտութեան»:

Այսքանը ըսել եւ գիտնալ ազատ քաղաքացիի պարտականութիւնն է, երկրի խճանկարին մէջ ուր որ ալ գտնուի ան: Որպէսզի զոհ չերթայ աւանդութեամբ ժառանգուած կիրքերու, անձերով մըտածելու և կողմնորոշուելու հակաժողովրդավարութեան, եւ մանաւանդ՝ սրբազան պապի բանաձեւած դրամի միջազգային ծաւալապաշտութեան:

Այս մտածումները պիտի նմանի՞ն նաւաբեկեալի շիշի մէջ դրած եւ ծով նետած՝ մարդոց ուղղուած օգնութեան կանչին, յուսալով որ ան տեղ կը հասնի…

Մարտ 9

ՔԷՐՔԻՒՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹՕՃԱԽԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1927ին, Քէրքիւքի մէջ նաւթահորեր պեղելու գործողութիւնները երբ սկսան եւ փաստուեցաւ քարիւղի գոյութիւնը, Իրաքի Փեթրոլիում Քամփընի (Այ. Փի. Սի.) ընկերութիւնը կեդրոնատեղին կը հաստատէ Քէրքիւք՝ աստիճանաբար շատցող պաշտօնեաներու եւ որակաւոր արհեստաւորներու մէջ զգալի թիւով Հայեր կային: Իրաքի զանազան քաղաքներէն Հայեր կը փոխադրուին այստեղ, ուր նոր համայնք մը կը ստեղծուի, որուն ամենաշատ եղած ատենը 160 ընտանիք, 1000 անձ եղած է: Զանազան ճիւղերու մէջ կարեւոր եւ պատասխանատու պաշտօններու տիրացող շատ մը Հայեր եղան, որոնք մնացին մինչեւ քարիւղի պետականացումը Իրաքի կառավարութեան կողմէ 1973ին եւ մաս մը անկէ վերջ ալ: Յիշատակութեան արժանի է, որ տարբեր բերումով գործէ արձակուողներ կը հեռանան Քէրքիւքէն, Պաղտատ կամ այլուր գործ փնտռելու:

Հայ գաղութի բազմանալ սկսելէ ետք, Քէրքիւք ճանչցուած է որպէս հայաշատ շրջան մը Պաղտատի Առաջնորդարանի կողմէ: Առաջին առիթով դպրոց մը բանալու ձեռնարկներ կ'ըլլան 1929–1930 թուականներուն, Պաղտատի Ազգային Իշխանութեան օժանդակութեամբ, որպէս ուսուցիչ կը նշանակուի զէյթունցի Համբարձում անունով երիտասարդ մը: Կ'ունենան 17 աշակերտներ, սակայն հազիւ 5-6 ամսուան կեանք կ'ունենայ դպրոցը:

1931ի վերջերը, օրուան Առաջնորդ Ռուբէն եպսկ. Մանասեանի եւ Ազգային Իշխանութեան կարգադրութեամբ Մեսրոպ քհնյ. Օրջանեան կը նշանակուի հովիւ Քէրքիւքի: Տէր հօր առաջին գործերէն մէկը կ'ըլլայ հոգաբարձութիւն մը նշանակել տալ ազգային գործերը վարելու իր նախագահութեան ներքոյ:

Պաղտատի Ազգային Իշխանութիւնը կը նշանակէ հետեւեալ երեք անձերը՝ Յովհաննէս Ս. Յովհաննէսեան, Տիգրան Գասպարեան եւ Գրիգոր Փորթոյեանը:

Տուն մը կը վարձուի, սենեակներէն մէկը աղօթատեղիի կը վերածուի, ուր պաշտամունք կը կատարուի: Մնացեալներուն մէջ Տէր հայրը կը սկսի հայերէն դասաւանդել: Աշակերտութեան թիւը բարձրանալով, քանի մը դասաւանդելու յատկութիւն ունեցող երիտասարդուհիներ օգնութեան կը կանչուին:

1932ին աւելի մեծ շէնք մը կը վարձուի որպէս դպրոց, մանկապարտէզ եւ նախակրթարանի չորս դասարաններով, Տէր Մեսրոպ կը նշանակուի որպէս տնօրէն դպրոցին: Նոյն տարին դպրոցի շրջափակէն ներս՝ առաջին հողաշէն աղօթատեղին կը կառուցուի:

1948ին այս շէնքը ազգապատկան կը դառնայ, դպրոցը կը կոչուի Խըրիմեան վարժարան, հինգ դասարաններով: Իսկ եկեղեցւոյ կառուցման համար՝ կցուած հողամաս մը ծախու առնելով 1948ին, նոր եկեղեցիի մը հիմնարկէքը կը կատարուի 1952ին ձեռամբ Արշաւիր քհնյ. Սեւտալեանի: Ապագայ եկեղեցիի գաւիթին մէջ պիտի զետեղուի Երուսաղէմէն յատկապէս բերուած օծուած քարը եւ քարին վրայ փորագրուած եկեղեցիի անունը, Ս. Աստուածածին: 1956ին վէմ քարը կ'օծուի ձեռամբ գերպ. Տ. Զգօն վրդ. Տէր Յակոբեանի ու պաշտամունքը կը սկսի այս եկեղեցւոյ մէջ:

1990ական թուականներէն եկեղեցւոյ կառոյցը կը կարօտէր հիմնական նորոգութիւններու, որ իրականացաւ համայնքի զաւակներու եւ Ազգային Իշխանութեան օժանդակութեամբ, որոնք լրացան 1997-1998ին: Իրաքի թեմի առաջնորդ գերպ. Աւագ արք. Ասատուրեանի Քէրքիւք այցելութեան ընթացքին 1998ին, նկատի ունենալով, որ միայն եկեղեցւոյ վէմ քարը օծուած էր, կատարեց եկեղեցւոյ եւ նորակառոյց սեղանի օծումը:

1932ին վարձուած ու 1942ին ազգապատկան դարձած դպրոցի շէնքը հայաշատ կեդրոնի մէջ էր: Ժամանակի ընթացքին Հայեր կը հեռանան այս թաղամասէն սեփական բնակարաններ կառուցանելով, նաեւ օգտուելով քարիւղի ընկերութեան ընծայած բնակարաններ տրամադրելու ծրագրէն: Քէրքիւքի թաղական խորհուրդը ազգային դպրոցի թաղային դրութեան վիճակը կը ներկայացնէ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հաստատութեան, որ տեղւոյն քարիւղային ընկերութեան բաժնետէրերէն մէկն էր, խնդրելով իր օժանդակութեան հարցը լուծելու: Հաստատութիւնը 1962ին կ'ընդառաջէ դիմումին, քաղաքին նորաճ ու արդիական թաղի մը մէջ հողամաս մը ծախու առնելով:

Հաստատութեան ծախսով, անմիջապէս կը կառուցուին.–

1) Արդիական նախակրթարանի համար 12 դասարաննոց շէնք մը՝ յարակից բաժիններով ու դպրոցը կը կահաւորուի: Դպրոցը՝ նոր շէնքը կը փոխադրուի 1965ին 100 աշակերտներով, հինգ դասարաններու բաժնուած: Աշակերտութեան թիւը վերջէն կը հասնի 165ի: Այս դրութիւնը կը շարունակուի մինչեւ համայնքային վարժարաններու պետականացումը 1975ին:

2) Տեղւոյն հոգեւոր հովիւին համար բնակարան մը:

3) Համայնքի համար սրահ մը բեմով եւ մարզական դաշտերով:

4) Թաղական գործածութեան համար գրասենեակներ:

Կը մնայ հողաշերտ մը՝ վերա-

ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ազնիւ ու առաքինի մարդոց եւ հաւաքականութիւններու յատուկ է յիշողութիւնը այն երախտաւորներուն, որոնք իրենց ժամանակը, հոգեմտաւոր կարողութիւնները, կեա՛նքը ամբողջ ի սպաս դրած են իրենց պատկանած հաւաքականութեան:

Փարիզի եւ շրջակայքի հայ գաղթավայրերուն հաւաքական կեանքին ու յիշողութեան մէջ իր անմոռանալի դրոշմը դրած է անձնդիր հովիւը՝ Առաջնորդ եւ Հայրապետական Պատուիրակ երանաշնորհ Սերովբէ արք. Մանուկեանը, որու վախճանումէն քառորդ դար ետք, ընդառաջելով իր ձեռնասունին՝ Թեմակալ Առաջնորդ Նորվան արք. Զաքարեանի հրաւէրին, զինք ճանչցողներ եւ իր յիշատակը յարգողներ փութացած էին Ազգային Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը, ներկայ գտնուելու համար իր վախճանման 25ամեակին առթիւ կազմակերպուած յուշ–երեկոյին, Կիրակի Մարտ 22ի երեկոյեան ժամը 4ին:

Նորվան արքեպիսկոպոս աղօթքով բացումը կատարելէ ետք լսել, թէ արդէն իսկ այս յիշատակի օրուան բացումը կատարուած էր պատարագէն ետք, երբ գացած էին Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը եւ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարած էին Թեմակալ Առաջնորդներու գերեզմանին վրայ, ուր կը հանգչին Վռամշապուհ արք. Քիպարեան, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան եւ Սերովբէ արք. Մանուկեան: Ապա սրբազան հայրը յայտնեց, որ օրուան բանախօսը՝ Տ. Ներսէս ծ. վրդ. Փապուճեան, որ հայերէն լեզուով պիտի ներկայացնէր Սերովբէ արքեպիսկոպոսի կեանքն ու գործունէութիւնը, աչքի գործողութեան ենթարկուած ըլլալով պիտի չկարենար ներկայ ըլլալ: Յայտագիրը ներկայացնելէ ետք խօսքը տուաւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ատենապետ եւ Սերովբէ արքեպիսկոպոսի գործակից պրն. Գեղամ Թորոսեանին:

Պրն. Գեղամ Թորոսեան ֆրանսերէն լեզուով ներկայացուց Սերովբէ արք. Մանուկեանի կեանքն ու գործունէութիւնը, ծանրանալով ֆրանսահայ գաղութին բերած անոր ծառայութեան վրայ: Ապա հայերէն լեզուով շարունակելով, սահիկներու ցուցադրութեամբ գարգացուց իր բացատրութիւնները, մտերմիկ մթնոլորտի մէջ անձնական վկայութիւններ ալ տալով: Ներկաները իրենք ալ կը մասնակցէին անոր բացատրութիւններուն, յուշելով նկարներուն մէջ գտնուող այլ անձերու անունները, որոնք երբեմն կը վրիպէին բանախօսի յիշողութենէն:

Գեղարուեստական յայտագիրը տարբեր բոյր տուաւ յիշատակի հանդիսութեան: Միւռոն ծ. վրդ. Գըվըրգեան ներշնչումով մեկնաբանեց Կոմիտասի Անտունին եւ «Տըլէ Եաման»ը՝ նկատի ունենալով որ Սերովբէ արքեպիսկոպոս վանեցի էր: Ապա խոր ապրումով արտասանեց Վահան Թէքէեանի հանրածանօթ «Եկեղեցին հայկական» եւ «Հաշուեյարդար» բանաստեղծութիւնները, օրուան խորհուրդն ու իմաստը աւելի եւս շեշտաւորելով:

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ մեր բոլորին ծանօթ արուեստագիտուհի տիկ. Ռոզին Թաշճեան–Ադամեան, որ իր քաղցր եւ գերող ձայնով մեկնաբանեց «Սիրտ իմ սասանի», «Նոր ծաղիկ» եւ «Յայս յարկ» մեղեդիները, մեր երաժշտութեան քաղցր պտուղները ճաշակելու առիթ ընծայելով ներկաներուն:

Ապա առաջնորդը՝ Նորվան արք. Զաքարեան եզրափակիչ խօսքով հանդէս գալով, անձնական վկայութիւններով եւ յուշերով խօրացուց Սերովբէ արքեպիսկոպոսի վարչական եւ հոգեւորական բազմաշերտ գործունէութեան մէջ: Իր օրով նոր եկեղեցիներ կառուցուեցան, եկեղեցիներու շուրջ գարկ տրուեցաւ մշակութային գործունէութեան, երիտասարդ հոգեւորականներ ձեռնադրուեցան, ան որպէս Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ իր գործունէութիւնը տարածեց նաեւ այլ գաղութներու մէջ, յատկապէս Գերմանիոյ համայնքի կազմակերպման մէջ ունեցաւ իր վճռական դերը: Քաղաքական դժուար տարիներ էին, եւ երանաշնորհ Սրբազանը յաջողեցաւ խաղաղութեամբ առաջնորդել մեր գաղութի նաւը:

Այս փակման խօսքէն ետք եկեղեցւոյ Տիկնանց մարմինը հիւրասիրութեամբ մը քաղցրացուց ներկաներու քիմքերը: Մտերմիկ խօսակցութեանց ընթացքին ներկաները մաղթեցին որ այսպիսի յուշ–երեկոներ յաճախ կազմակերպուին, մեր երախտաւորները միշտ յիշուին սերունդներու կողմէ:

Գ. Դ.

ԻԶՄԻՐԻ ՃԱՄԲԱՆ

Անթոնիա Արսլան, Ալտօ Ֆէրրարի եւ Տանիէլա Փիցցակալլի Միլանոյի Իտալական անկախութեան Թանգարանին մէջ Ապրիլ 1ին, ժամը 18ին, ներկայացուցած են «Արտոյտներու ագարակ»ին շարունակութիւնը նկատուող հեղինակին նոր լոյս ընծայած վէպը՝ «Իզմիրի ճամբան». հրատարակութիւն Ռիցցոլի տան որ Իտալիոյ մեծագոյններէն է:

* * *

Երեք դեռատի աղջնակներ եւ կանացի հագուած մանչուկ մը Իտալիա մեկնող նաւ մը կը բարձրանան: Որբերէն մաս մը ապաստան կը գտնէ նախ Հալէպի մէջ, ապա կ'ուղղուին Իզմիր: Հայերու ցեղասպանութենէն վերապրած բեկորներ. անոնց տառապանքը դեռ պիտի շարունակուի:

1916 Յուլիս 25: Զարդերէն հրաշքով փրկուած Շուշանիկ եւ իր չորս զաւակները կը յաջողին դէպի Իտալիա մեկնող նաւ մը բարձրանալ: Շուշանիկի եւ իր չորս զաւակներուն համար անորոշ հորիզոն մը կը բացուի, խոստումներով եւ մտահոգութիւններով լի: Իտալիան եւ Երուանդ հօրեղբայրը, վենետկուհի ինքնատիպ քեռկինը, չափահաս զոյգ զարմիկները: Ընդհակառակն տեղւոյն վրայ կը մնան Շուշանիկի փրկարարները՝ Իսմէնէ յոյն աղախինը, Իսահակ յոյն տէր հայրը, եւ Նազիմ՝ ծերացած Թուրք մուրացիկը: Հալէպի մէջ Իսմէնէ եւ Իսահակ քահանան իրենց ուժերը կը կեդրոնացնեն քաղաքին մէջ թափառող հայ մանուկներուն օգնութեան հասնելու՝ որոնք թէեւ ամէն ինչ կորսնցուցած էին բայց մնացած էին կենդանի, իրենց կմախքացած կերպարանքով եւ խոշոր փայլուն աչքերով քաղաքին նրբանցքներուն մէջ պատառ մը սնունդ փնտռելով կ'անցընէին օրերնին:

Այն ինչ կը թուէր անմարդկային ոդիսականի վերջն ըլլալ, իրականին մէջ պիտի դառնար ողբերգական նոր դէպքերու սկիզբը՝ Միջերկրականի զոյգ ափերուն վրայ... Մէկ կողմէն Շուշանիկի, միւս կողմէն Իսմէնէի որբերուն համար:

Անթոնիա Արսլան այս երկրորդ վէպով իր ընթերցողներուն կը հրամցնէ իր ընտանիքի արկածներուն երկրորդ դրուագը որ Փոքր Ասիայէն կը հասնի մինչեւ Իտալիա: Գրաւիչ պատմուածք մը բանաստեղծական եւ մոգական արձակով ներկայացուած՝ տաղանդաւոր գրիչի մը կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԷՅՐՈՒԹԷ ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանը աշակերտութեան նիւթապէս օգտակար դառնալու նպատակով ամէն տարի բարեսիրական ճաշ մը կը կազմակերպէ եւ հանգանակուած ամբողջ գումարը կը փոխանցէ կարիքաւոր սաներու ֆոնտին: Այդ նպատակով վարժարանը հիմնած է նաեւ «Սան մը որդեգրէ» ծրագիրը, որ նախորդ տարի մեծ յաջողութիւն արձանագրած է: Այս տարուան ճաշը տեղի ունեցած է Իլ Միչիլիանօ ճաշարանին մէջ: Օրուան հանդիսավարը եղած է Արամ Գարատօղլեան, որ խօսք առնելու հրաւիրած է վարժարանի տնօրէնը Կրեկուար Գալուստ: Ան ողջունած է կաթողիկոս–պատրիարքը եւ բոլոր ներկաները ու շնորհակալութիւն յայտնած Իտալիայէն ժամանած բարեկամներու, բարերարներու: Վերյիշած է ճաշին նպատակը եւ նախորդ տարիներուն արձանագրած յաջողութիւնը: Այս ճաշէն հանգանակուած է 150 հազար տոլար:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան բարձրագոյն վարժարանի նոր մանկապարտէզի հիմնարկէքի արարողութիւնը տեղի ունեցած է Մարտ 14ին, հովանաւորութեամբ Ներսէս Պետրոս ԺԹ. պատրիարքին եւ նախագահութեամբ Իտալիոյ Պրեշիա քաղաքի «Տի. Էմ. Էս. Օնլուս» բարեսիրական կազմակերպութեան նախագահ Անճելօ եւ Պարպարա Պոզիօ ամոլին: Նախքան արարողութիւնը «Յ. Ֆարաճեան» լսարանին մէջ տեղի ունեցած է օրուան հանդիսութիւնը: Հանդիսավարը եղած է աշակերտուհի Դալար Խաչատուրեան: Բացման խօսքը արտասանած է Սանտրա Տաքքաշ, որ նշած է թէ մանկապարտէզը յոյսով կը լեցնէ աշակերտութիւնը եւ վստահութիւն կը ներշնչէ վարժարանին նկատմամբ, որ երիտասարդ կը մնայ իր հիմնադրութենէն 70 տարի ետք: Վարժարանին տնօրէնը, հայերէն եւ անգլերէն արտասանած իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնած է Պոզիօ ամոլին, որ զօրավիգ կը կանգնի վարժարանին: Կ. Գալուստ յայտնած է նաեւ որ մանկապարտէզը ներկայիս 200 աշակերտ ունի եւ այդ թիւը 350ի պիտի հասնի նոր կառուցուելիք մանկապարտէզով: Իր կարգին խօսք առած է փրոֆ. Անճելօ Պոզիօ եւ նկատել տուած է որ 5րդ անգամն է որ «Տի. Էմ. Էս Օնլուս» կազմակերպութիւնը իր գործունէութիւնը կը ծաւալէ նաեւ Լիբանանի մէջ: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է, հայերէն եւ իտալերէն, կաթողիկոս–պատրիարքը, որ յիշած է թէ դպրոցը ունի առաքելութիւն մտային եւ հոգեւոր սնունդ տալ ապագայ սերունդին որպէսզի այդ սերունդին անդամները երբ ծնողք դառնան, կարենան իրենց կարգին լաւ դաստիարակել զաւակները: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Աւարտին տեղի ունեցած է հիմնարկէքի արարողութիւնը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԲԸՄիութեան Տեմիրճեան կեդրոնին մէջ, Մարտ 15ին բացումը կատարուած է Սուրէն Ոսկանեանի եւ Դաւիթ Դաւթեանի գեղանկարներու ցուցահանդէսին: Առաջինը Սուրէն Ոսկանեան կը նկարագրէ կիներ, անոնց տալով գեղարուեստական իւրայատկութիւններ եւ բնորոշումներ: Իսկ երկրորդը՝ Դաւիթ Դաւթեան կը պատկանի անհեթեթ գերիրապաշտութեան դպրոցին:

պահուած ապագայ եկեղեցիի կառուցման համար:

Քէրքիւքի գաղութը 1931 թուականէն սկսեալ, յաջորդաբար հովուած են Տ. Մեսրոպ քհնյ. Օրջանեան, Տ. Ղուկաս քհնյ. Ղազարեան, Տ. Արշաւիր քհնյ. Սեւտալեան, Տ. Վարդան քհնյ. Առաքելեան, Տ. Օշական քհնյ. (յետագային Աւագ քհնյ.) Գլըճեան, Տ. Նարեկ քհնյ. Թընկրեան, Տ. Վազգէն քհնյ. Ագիզեան (այժմ կարգալոյծ) եւ Տ. Գէորգ քհնյ. Արշակեան: Այժմու հոգեւոր հովիւն է Տ. Աւետիք քհնյ. Մարտիրոսեան:

Գալով համայնքային կեանքին, Քէրքիւքի գաղութի կազմութեան սկզբնական շրջանին եղած են մաս մը կազմակերպութիւններ, որոնք կարճ կեանք մը ունեցած են, եւ յիշատակելի գործունէութիւն չեն ձգած:

Իրաքի Հայ Կարօտելոց Խնամակալութեան 1932 թուականին կազմուած Քէրքիւքի մասնաճիւղը միայն փայլած է իր գործունէութեամբ: Ան պահած է նուագախումբ եւ երգչախումբ, որոնք զանազան առիթներով ելոյթներ ունեցած են: Իր երկսեռ անդամներու թիւը հասած է 150ի: 1959ի պետական հրամանով, Խնամակալութիւնը դադրեցուց իր գործունէութիւնը:

Ներկայիս, Քէրքիւքի մէջ կը գործէ ՀՄԸՄ–ը 1959էն սկսեալ (այժմ «Նահատակ Մասիս Մարգարեան Ակումբ» անուան տակ) որուն երկսեռ անդամներու թիւը 2000ին՝ 160 էր:

Այսօր Քէրքիւքի մէջ 72 տուն Հայ կը բնակին:

Պատրաստեց՝
ՏՈՔԹ. ՎԵՀ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

«Ազդակ»

Այրի Տիկին Ժիւլիէթ Անդրէասեան,

զաւակները՝

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ եւ Ալիս Տուֆարեան,

Տիկին Արաքսի Անդրէասեան,

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ եւ Անի Անդրէասեան,

թոռները՝

Նոյեմի, Ալեքսանդր, Անոյշ, Վրոյր, Նունէ եւ Անիթա,

ինչպէս նաեւ Անդրէասեան, Տուֆարեան, Մանճիկեան, Փէրէն, Թորոսեան, Թունկրեան եւ Տէր Մկրտիչեան ընտանիքները,

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 2ին, 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8, ժամը 15ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

4 rue Komitas, 94140 Alfortville

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրեմլէն-Պիսէթրի գերեզմանատունը:

A. Andréassian
54 Boulevard Saint-Marcel,
75005 Paris

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Անդրէասեան ընտանիքին:

ԻՆՉ ԿԱՅ ՉԿԱՅ ԻՇՈՒԿԻՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Քառասուն կապոյտ փաթթոյ մէջը
Ծիծեռնակը, թոյնը, գարունը
Հովը, ծովը, արեւը
Սխտորը, խնձորը:
Ամուր կապուած գօտիկը
Զանգակը, զնգոցը
Տհոլը, արձագանգը
Պաղունց մը աղ,
Ափ մը խաղ,
Ծափ ու ծիծաղ:

Le mercredi 15 avril
à 16 heures 30

un spectacle tout public (en arménien)
d'ANAHID SARKISSIAN

Péniche Anako
Bassin de la Villette
face au 61 quai de la Seine, Paris 19e
M° Riquet, Stalingrad, Jaurès
Contact : 01. 42. 06. 74. 26
info@penicheanako.org

P.A.F. : 5 euros

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին

«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ
60 rue La Fayette, 75009 Paris

Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

- 01 · 45 · 93 · 00 ·25
- 06 · 64 · 38 · 00 · 25

Le mardi 7 avril à 20 h 45
Le Centre Culturel Saint Mesrob
à Paris
recevra
Christine GARDON
petite fille de **Victor GARDON**
(Vahram GAKAVIAN)
qui présentera l'œuvre de son grand-père

LE VANETSI, UNE ENFANCE ARMÉNIENNE

Cette réédition regroupe la fameuse trilogie : **Le vert soleil de la vie** (1959), **Le chevalier à l'émeraude** (1961) et **l'Apocalypse écarlate** (1970).
Un témoignage émouvant sur la création de cette œuvre magnifique par la petite-fille de son auteur.

Vente du livre
Cocktail

10 bis rue Thouin 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

LE CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP

organise un

R E C I T A L D E P I A N O

avec

Michaël EKMEKTCHIAN

Premier Prix du Concours Excellentia de Belgique en 2009

Mercredi 8 avril à 19 heures

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 Marseille

Au programme :
Bach, Chopin, Schumann,
Clémenti, Ligeti

— Entrée libre —

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 4
41րդ օր Մեծ Պահոց
Յիշատակ Յարութեան Ղազարու
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, որու ընթացքին կը բացուի Ս. Սեղանի վարագոյրը:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Ծ Ա Ղ Կ Ա Զ Ա Ր Դ
Տօն գալստեան Յիսուսի Քրիստոսի յաւանակաւ յԵրուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 12·30ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ԼԻՈՆ - ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԽՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ
Երեկոյեան՝ Դռնբացէք ժամը 16ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 5
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Դռնբացէքի արարողութիւն:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 7
Աւետումն Ս. Աստուածածնի
Յիշատակ տասն կուսանացն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 7
Յիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ — Հ.Յ.Դ.
ՓԱՐԻԶ — ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ
Ս Ի Մ Ո Ն Ա Բ Գ Ա Ր Ե Ա Ն Ի
Հ Ե Տ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

«Pénélope, ô Pénélope»

գիրքի ներկայացում
հեղինակին ներկայութեամբ:

* Editeur Actes SUD; Grand Prix de la Meilleure Création Française 2008.

Communiqué de Presse

Le Fonds Arménien de France va fournir des meubles de classe neufs à 10 000 élèves en Arménie et au Karabagh

Le Fonds Arménien de France est heureux d'annoncer le lancement d'un grand programme de fourniture de meubles de classe neufs à 10 000 enfants et à leurs enseignants, en Arménie (5000) et au Karabagh (5000). D'un coût total d'environ 330 000 euros, ce programme sera financé grâce notamment à la troisième tranche du legs de Madame Vergine Atamian, de Courbevoie, en région parisienne, représentant 227 000 euros. Une première tranche de 274 000 euros a servi à la construction de l'école de Kotchoghod et une seconde de 175 000 euros à la construction de la Route dorsale du Karabagh, conformément à ses vœux. En hommage à cette grande bienfaitrice, deux écoles porteront son nom, l'une en Arménie, l'autre au Karabagh.

Le Fonds Arménien a construit à ce jour plus de 110 écoles en Arménie et au Karabagh, dont 24 ont été financées par le Fonds Arménien de France. La branche française du Fonds a aussi fourni, ces dernières années, du mobilier de classe neuf à 12 000 écoliers (5000 au Karabagh, 7000 en Arménie) et à leurs enseignants, ainsi que des équipements de laboratoires, des ordinateurs et du matériel de sport. Tout le mobilier est fabriqué en Arménie et au Karabagh. Le programme lancé aujourd'hui permettra de donner du travail à une centaine d'ouvriers dans la ville de Gumri, en Arménie, durement éprouvée par le séisme de 1988.

L'objectif est de fournir ces meubles neufs aux écoliers d'ici la rentrée de septembre 2009 au plus tard. La somme complémentaire nécessaire à ce projet, soit environ 103 000 euros, sera constituée de dons que le Fonds s'emploiera à recueillir dans les mois à venir.

Au terme de ce programme, 7000 enfants auront encore besoin de mobilier neuf dans les écoles du Karabagh. Le gouvernement du Karabagh et le Fonds Arménien de France ont convenu de redoubler d'efforts pour résoudre ce problème au plus vite. En Arménie, le nombre d'écoliers qui utilisent encore des bancs et des pupitres vétustes et délabrés est malheureusement beaucoup plus élevé. Or, la crise économique a considérablement reduit les moyens de l'Etat et diminué les investissements publics et privés.

Nous lançons donc un appel à la générosité de nos donatrices et donateurs. Leurs noms seront gravés sur des plaques apposées à l'entrée des classes qui seront équipées. Des reçus Cerfa leur permettront, en outre, de bénéficier de déductions fiscales, à hauteur de 66% de leurs dons.

Assurons aux enfants d'Arménie et du Karabagh des conditions d'étude décentes.

Paris, le 2 avril 2009

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14

VOYAGES EN ARMÉNIE
PARIS EREVAN PARIS
à partir de 325euros TTC
WEEK-END à partir de 460 euros TTC, comprenant l'avion + 3 nuits hôtel 4*
CIRCUITS ACCOMPAGNES de 8 et 11 jours à partir de 1540 euros
Voyages personnalisés, sur mesure.

Renseignement et réservation:

S A B E R A T O U R S
11 rue des Pyramides — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 61. 51. 13.
E-mail : armenie@saberatours.fr
Site-web : www.saberatours.fr
En partenariat avec Armavia.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ ԱՊՐԻԼ 5
DIMANCHE 5 AVRIL 2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 351

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - Թիւ 22.178 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.178

Արուեստագէտը եւ իր բնորդը (*)

Շանթի «Կինը» վէպը մեր առջեւ կը դնէ գեղարուեստի հարցեր, որ խորագիրս ամփոփեց. արուեստագէտը եւ իր բնորդը: Այս երկուքին պէտք է աւելցնել նաեւ զանոնք կերտող արուեստն ու երկը, որ կ'ամբողջացնեն եռանկիւնը: Ասոր մէջ պիտի ջանամ ի յայտ բերել երկին մէկ կարեւոր եզրը. ինչպէ՞ս վէպը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ գեղարուեստական երկը եւ կը հասնի անոր սահմանումին:

ՎԷՊԸ

Նախ՝ քանի մը անհրաժեշտ տեղեկութիւններ:

Շանթ ունի 8 վիպական երկեր. Մնաք-Բարովի իրիկունը (1891), Երազ օրեր (1892), Դուրսեցիները (1894), Վերժին (1896), Դարձ (1897), Դերասանուհին (1898), «Կինը» (1908 / 1912), Հոգիները ծարաւի (1944): Երկերու շարքին մէջ նշուած է որ «Կինը» գրուած է Պոլիս 1912ին եւ ըստ այնմ՝ ժամանակագրական կարգով զետեղուած է Հին Աստուածներէն ետք: Ճիշդ է որ լոյս տեսած է Պոլսի «Բագին» գրական շաբաթաթերթին մէջ, վեց թիւերով (Դեկտեմբեր 13էն - 26 Յունուար 1912): Միայն թէ այս հրատարակութեան մէջ տրուած է գրութեան ուրիշ թուական մը. 1908 ամառ, Լօզան: Այս նշումը հեղինակային բնոյթ չունի: Հասկնալի չէ թէ ինչո՞ւ Շանթ զանց կ'առնէ գրութեան այս թուականը: Գուցէ 1945ին կը յիշէր տպագրութեան թուականը: Միայն թէ ասիկա դուռ բացած է թիւր հետեւութիւններու:

Արդարեւ՝ Գրիգոր Շահինեան Ջիւներն ի վեր Շանթի մասին գրած իր մենագրութեան մէջ կը հետեւի Երկերու ծանօթութիւններուն եւ դիտել կու տայ որ երկը Հին Աստուածներէն ետք «տեղատուութիւն» մը կը կազմէ, գլուխ-գործոցէ մը ետք լոյս կը տեսնէ եւ «յարաբերական գնահատանքի» միայն կ'արժանանայ: Փաստը հակառակը ցոյց կու տայ: Կառուցման ու կերպարային կերտումի գետնին վրայ կ'աւարտէ վէպերու առաջին շարքը (Հոգիները ծարաւին կը բացառեմ) եւ կը պատրաստէ մեծ թատերակները: Ուրեմն ոչ թէ թատերական արտադրութեան ընդմիջում մըն է «Կինը» այլ անոր սկիզբը եւ վիպական արտադրութեան մէկ հաշուեփակային փուլը:

Խորագիրը մեզի կու գայ չակերտներով. «Կինը»: Ասիկա անունն է իւղանկարին, որ կը ցուցադրուի Միւնխի մէկ ցուցահանդէսին, ըստ վերջաբանին: Կարելի է պատմել երկու բառով այդ տասը գլուխներուն բովանդակութիւնը:

Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ ուրեմն՝ Միւնխ, Գերմանիա, բոլորովին ոչ-հայկական միջավայրի մէջ: Սուրէն նկարիչ մըն է, որ կարծէք դադրած է նկարելէ: Առաջին տեսարանին մէջ կը տեսնենք մուտքը իր բարեկամին՝ Մաքսին աշխատանոցը: Նիհիլիստ արհամարհանքով մը կը խօսի փողոցէն բերուած մոտէլներուն, տափակ խորհրդանիշներուն, աշխատանքին, ստեղծագործութեան մասին, որոնց մէջ կը տեսնէ դռեհկութիւն: Մաքս կը ճամբէ բնորդ երիտասարդուհին եւ կ'առաջարկէ որ միասին անցընեն երեկոն, երթան օրինակ համերգի: Այստեղ Սուրէն Պէթհովէնի երաժշտութիւնը մտիկ ընելէ աւելի կը տարուի համերգասրահին մէջ նստած Ֆինուհիով: Ֆինուհին հին ծանօթ մըն է, որ կը կոչեն «Վեստալուհի», երիտասարդ բժշկուհի մը, փանսիոնի մը մէջ բնակող: Սուրէն հեռուէն կը դիտէ այդ նուագով տարուած աղջիկը: Կ'ուզէ բիրտ ժեստով մը «պատռել» անոր պատրանքները: Ընդմիջումին՝ մէջը կ'արթննայ ցանկութիւնը երթալ հանդիպելու աղջկան: Համերգէն ետք հանդիպումները կը դառնան աւելի սերտ: Ակնյայտ է որ կինը կը հմայէ զինք իր տարբերութեամբը նախապէս ճանչցուած կիներէն: Օր մը աղջկան կիսամութ սենեակին մէջ՝ նկարիչը յափշտակուած կը դիտէ օրիորդ Մարգրիտ Ստեկլըն՝ վառարանի ցոլքերուն դիմաց: Միտքը կու գայ «Վեստալուհի» բառը, սակայն նոյն ատեն հետզհետէ մթնցող սենեակի մթնոլորտին մէջ կը յայտնուի ցանկութիւնը Ֆինուհին նկարելու: Ահաւասիկ բնորդը: Շանթ ոչինչ կը պատմէ նկարելու պահերէն, որոնք գրութիւնը պիտի երկարէին եւ վերածէին «սիրային-արկածախնդրական»: Առաջինը որուն Սուրէն ցոյց կու տայ նկարը՝ Մաքսն է որ կը հաւնի, հարց կու տայ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ գործին անունը: Այդ մասին Սուրէն չէ մտածած, միայն կը թելադրէ որ կ'ուզէ դուրս գալ «աշխարհայիննէն ու մարմնեղէնէն, սովորականէն ու պայմանականէն»: Կ'ուզէ կնոջ մէջ «աւելի խոր բան մը, աւելի բարձր ու աւելի ազնիւ, քան կինը...»: Ասիկա անոր «հոգին» է: Այդ պահուն՝ Մաքս տեսակ մը անսպասելի շրջումով մը Սուրէնը կը ջանայ վար բերել իր իտէալական երկինքէն, «պաշտամունքէն»:

Այստեղ՝ վէպին մէջ տեսանկիւնի փոփոխութիւն մը կը յայտնուի: Շանթ կ'անցնի Ֆինուհիին, կը ներկայացնէ զայն իր հիւանդանոցին մէջ: Օրիորդ Ստեկլըն կը մտածէ նկարիչին մասին, անոր ստեղծագործութեան: Բայց «այդ նոր ստեղծագործութիւնը չէ՞ որ ինքն է, ինքը»: Ցայտնօրէն Ֆինուհին տարուած է Սուրէնով: Որ ահա կը յայտնուի: Գործը նոր աւարտած՝ նկարիչը անակնկալ այցելութեան եկած է Ֆինուհիին հիւանդանոցը եւ զայն կը հրաւիրէ իւղանկարի «բացման» ընթրիքի: Ընթրիքը տեղի կ'ունենայ նկարիչի աշխատանոցին մէջ: Սկիզբը ամէն ինչ բնականոն կերպով կ'ընթանայ մինչեւ այն պահը երբ օրիորդ Ստեկլըն կ'անդրադառնայ որ եղած է միայն նկարիչին «մուսա»ն, այսինքն՝ բնորդը: Այդ պահուն՝ ընկրկումի զգացում մը կ'ունենայ, տեսակ մը ամօթի զգացում եւ իբրեւ հակազդեցութիւն՝ զայրոյթով սեղանին վրայ գտնուող դանակը կը հանէ եւ կը պատռէ իւղանկարի կտաւը: Որմէ ետք՝ խելայեղ կը փախչի: Նկարիչը կը մնայ մինակ իր պատռուած նկարին դիմաց որ կը շպրտէ մէկդի: Խառնակ գիշերէ մը ետք՝ կը դիմէ աղջկան տունը, որ արդէն լքած է Միւնխը ու մեկնած՝ իր երկիրը: Այն ատեն կ'անդրադառնայ որ կինը իր «հոգիին ընկերն է եղեր, որ իր սէրն էր եղեր...»: Երբ աշխատանոց կը վերադառնայ՝ եւ ձեռք կ'առնէ դիմանկարը, կը դիտէ զայն, կը վճռէ... Բայց ի՞նչ բան: Հարցումին պատասխան չունինք: Պարզապէս նկարիչը նոր շրջանակի մը վրայ կը քաշէ կտաւը...: Միւնխի ամրան պատկերահանդէսին նկարը կը ցուցադրուի, կ'արժանանայ ընդհանուրի ուշադրութեան իբրեւ «երիտասարդ հայ նկարիչի մը» մէկ տաղանդաւոր գործը: Մարդիկ անոր զանազան անուններ կու տան. «Իսկ հեղինակը ինքը պատկերին տակը դրեր էր միայն մէկ բառ մը. "Կինը"»: Այսպէս վէպին վերջին բառը կը յանգի իր անունին:

Գրեց՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Ինչպէ՞ս հասկնալ այս նիւթը: Արուեստագէտի ու բնորդի քիչ թէ շատ բարդ կամ սովորական յարաբերութեան մը պատմութի՞ւնը: Ի՞նչ է անոր բո՛ւն նիւթը շանթեան «գրաբանութեան» իմաստով. «Բուն նիւթը ինչ որ ըսել կ'ուզէ բուն իսկ իր ըսածը չէ, այլ այն որ այդ ըսածին ետեւէն պէտք է հասկընանք...»: —

«Կինը» արժանացած է քանի մը մեկնաբանական ձեռնարկի:

1– Շանթի յատկացուած իր ընդարձակ ուսումնասիրութեան մէջ՝ Օշական վէպը ձախողանք մը կը նկատէ. «Գերման օտարութեան մէջ ընկղմած, իրենց առհաւական ազդեցութիւններէն կարելի չափով ազատագրուած այդ զոյգը պատեհութիւն մըն էր վիպասանին համար, որպէսզի իրենց զգացական բախումը բարձրանար յաւիտենական տրամին, որուն մէջ երբեմն կ'ընենք մեր ալ դերը, բայց զոր իր ճշգրիտ սարսափին մէջ կը վախնանք արժեւորելէ...»: Ձախողանք, որովհետեւ այնտեղ չկայ կիրքերու, մարմիններու բախում մը: Օշական երբեք հարց չի տար թէ վէպին նիւթը ա՞յդ է, թէ ոչ:

2– Գր. Շահինեան, որ ծանօթ չէ Օշականի այս էջին, կը գրէ. «ԿԻՆԸ մաքառումի մը ամփոփ պատկերացումն է, այր ու կին յարաբերութեան հարցի քննութիւնը, կանացի հոգիի, տեսակ մը կանացի հոգիի պեղումը»: Աւելի անդին՝ «Ջակերտաւոր է վիպակի խորագիրը. "Կինը": Որովհետեւ Սուրէնի նկարին յատուկ անունն է և կանացիութեան իր ըմբռնումին խտացումը: Բայց այս ըմբռնումը Շանթինն է նաեւ, յաւերժական իգականին մասին ունեցած իր մտածումներուն համադրական ներկայացումը»: Ի հարկէ քննադատը բոլորովին փակագիծի մէջ չի դներ իւղանկարը. «Ի վերջոյ ներշնչողի եւ վերելքի մղողի այս դերին մէջ է որ Շանթ կը տեսնէ կնոջ կոչումը եւ սէրի իմաստը: Ու կը յանգի եզրակացութեան մը, որ նոյնն է միշտ բոլոր երկերուն մէջ. մարդը կնոջ ու սէրի հմայքէն կը հասնի արուեստին. այդ հմայքի զանցումով կը գտնէ կեանքի իմաստը ստեղծագործ երկունքի մէջ»: Ինչպէս կարելի է տեսնել սիրոյ բարձր գաղափարի մը փնտռտուքը կը կազմէ վէպին բուն նիւթը:

3– Իր վերջին դասախօսութիւններէն մէկուն մէջ՝ Աղբալեան 1947ին կ'անդրադառնայ «Կինը»ին եւ չափազանց դիպուկ դիտողութիւններ կ'ընէ ընդհանրապէս Շանթի սիրոյ առարկայի ոչ-իրական, պատրանային եզրին վրայ: Քննադատը գոհն է անշուշտ իրապաշտ հանդանակին: Աղբալեան գուշակած է որ իբրեւ մտաւորական գրագէտ, Շանթ մեր առջեւ կը դնէ յօրինուած իրականութիւն մը, Փիքսիոն մը, որուն նշանակութիւնը կ'ամփոփէ սապէս. «Մարդիկ էգեր են, եւ արուներ, մինչդեռ նրանք պէտք է լինեն այրեր եւ կիներ: Նա՛ է այրը, որ ստեղծագործում է, բայց ոչ թէ զաւակներ, այլ արուեստ, եւ նա է կինը որ նպաստում է այր մարդուն ստեղծագործելու արուեստ: Յիսուսն ասում էր. կան Ներքիններ, որ ակամայ դարձած են Ներքինի, բայց եւ կան, որ իրենց անձերն ըրած են Ներքինի երկնքի արքայութեան համար: Արուից վեր կանգնած է կամաւոր Ներքինին, որ կերտում է արուեստ եւ էգից վեր է կանգնած կամաւոր ամուլը, որ նպաստում է արուեստի ստեղծումին: Այո, աշխարհն ունայն է եւ խաղ անիմաստ ուժերի բայց լաւագոյն խաղն արուեստն է եւ լաւագոյն սէրը ստեղծագործ ոգիների մտերմութիւնը, որից ծնւում է արուեստի գործը: Սեռական հզօր եւ ստեղծագործ բնազդի վեհացումն է սա, եւ ունայնութեան փոսի գեղեցկագոյն լիցքը: Լ. Շանթ հասած է ա՛յս կէտին (Կինը)»: Աղբալեան յստակօրէն կը կապէ կնոջ խնդիրը (սիրոյ, կեանքի խնդիրը) արուեստին որ կը նըկատէ վեհացում: Չեմ գիտեր թէ քննադատը ուղղակի Ֆրէօյտի հոգեվերլուծական տեսութեա՞ն կը յղուի, թէ ոչ: Վեհացումը կ'ենթադրէ ուժեր որոնք կը կազմակերպուին, կը ստանան ձեւ, կը դառնան արուեստի գործին հիմունքը:

Աղբալեանի տողերը կարդալով մարդ կը տարուի մտածելու որ

(Շար.ը Գ. էջ)

(*) Այս գրութիւնը հատուած մըն է այն դասախօսութենէն, որ տրուեցաւ անցեալ Յունուարին, Լոս Անճըլըս:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ՝ «ԴՈՒՐՍԵՑԻՆ»

(ՓՈՐՁ-ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ ՄԱՐԴՈՒ ԵՒ ԳՈՐԾԻ ՀՈԳԵՄՏԱՒՈՐ ԿԵՆԴԱՆԱԳՐՄԱՆ)

Գրեց՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՈՒՐՔՃԵԱՆ

Այս տարազը իբր խորագիր, կարծեմ, անհրաժեշտ կը դարձնէ սկզբնական բացատրութիւն մը. այսպէս, Լ. Շանթի «Դուրսեցիները» վիպակէն փոխառուած այսօրինակ բնորոշում մը՝ հեղինակին կիրարկուած՝ կրնար տեղի տալ թիւրիմացութեան, գոնէ անհասկացողութեան: Ուրեմն կը ճշդուի, որ եզրը հոս կը գործածուի 1894ին Լայփցիկ գրուած վիպակի համագրութենէն դուրս՝ միանգամայն անմիջական եւ շատ ընդհանրական իմաստով մը. պիտի փորձուի ցուցահանել Լ. Շանթի 'հոգեմտաւոր կառոյցին եւ գործին էական գիծը կազմող՝ տարբերութեան, հեռաւորութեան, պարզապէս «դրսութեա՛ն» յատկանիշը, այնքան քիչ սեւեռուած, այնքան աննկատ ձգուած: Ո՞չ արդեօք՝ իր հոգեկազմին եւ գործին հետ նոյնանալու ատոր նման անոնց հետ միս-ոսկոր դարձած ըլլալուն պատճառաւ...

Նախքան վերլուծական փորձով մը Լ. Շանթի այս հանգամանքը ուրուագծելը, կ'արժէ նշել, որ նկարագրային «դրսութիւն»ը, մարդու թէ գործի, յաճախ ուղեկից ունի կենսագրական-աշխարհագրական բաղադրիչ մը՝ ծնուցիչ բնավայրէն հեռանալու ձգտում, կամ երկար ատենով հեռացած ըլլալու փաստ...: Ի հարկէ, պայմանը բացարձակ չէ. տարաշխարհի ծնունդ կամ թափառումի հարկադրուած ամէն հեղինակ «դուրսով ապրող» հոգի չէ...:

Միւս կողմէ, հարկ է նկատի ունենալ «դրսութեան» տարբեր ձեւերն ու աստիճանները, տարբեր խառնուրդները կամ համադրումները «բնավայրային» յատկութիւններու հետ: Տիպաչարային այսպիսի փորձ մը կրնայ ունենալ լուսաբանիչ արժէք. արեւմտահայ թէ արեւելահայ հեղինակներէ՝ Դ. Վարուժանի մը, Ինտրայի մը, Զ. Եսայեանի մը, Վ. Տէրեանի մը գործերը հետաքրքրական պարագաներ են: Կ'արժէ միայն աւելցնել, որ ասոնք բոլորն ալ՝ հաստատ «բնավայրային» կազմաւորումով ծնունդներ՝ իրենց մտքի եւ գեղարուեստական ճաշակի յետագայ փուլերն է որ ճարած են արտաշխարհային աղբիւրներէ, մշակութային շփումներու թէ արտասահման կեցութեան ճամբով, բայց անհատական կազմաւորման հիմնական փուլերէն՝ մանկութենէն եւ պատանութենէն աւելի ետք: Նշուած սերունդներէն՝ շատ քիչ հեղինակներ իրենց անհատական-հոգեբանական զարգացումը ապրած են լրիւ «արտաշխարհային», եւ արդէն ըսելու համար բառը՝ avant la lettre սփիւռքեան, պայմաններու մէջ:

Լ. Շանթ ինծի կ'երեւի իբր այդ շատ քիչերէն մէկը:

* * *

Ակնարկ մը՝ Շանթի կենսագրութեան սկզբնական տուեալներուն – եւ արդէն կ'երեւի մարդաբանական – մշակութային բազմակի պատկանելութեան ամենատիպական ենթակառոյց մը – ու նախքան այդ՝ նաեւ հոգեբանակա՛ն «անարմատութեան մը» նախադրեալները: Ծնած՝ Պոլիս, շատ փոքր տարիքին կորսնցուցած՝ նախ հայր, ապա եւ մայր, մնացած է ազգականներու խնամքին: Հարազատներու հովանին՝ նոյնիսկ ջերմ՝ միշտ ալ էրզաց մըն է, «դրսութեան», այլութեան եթէ ոչ օտարութեան զգացումի ենթահող...: Դեռահաս պատանի՝ 14-15 տարեկանին Էջմիածին՝ Գէորգեան ճեմարան զրկուիլն ալ, թերեւս, օտար չէ որբութեան այս փաստական կարգավիճակին – որ ի դէպ, եղած է պարագան նաեւ ուրիշ պատանեակի մը՝ Կուտինեցի Սողոմոն Սողոմոնեանի, ապագայ Կոմիտաս վարդապետի:

Պոլսահայ նախակրթութեան, արեւմտահայերէնի եւ ընտանեկան-տոհմական առօրեայ մշակոյթի տարրերը ամուր պահելով հանդերձ իր անհատականութեան տարքին մէջ, պատանի Լեւոնը անոնց առընթեր պիտի աճեցնէ տարրեր՝ իրեն աւանդուող «Հայոց արեւելեան կողմանց»՝ Այրարատի, Էջմիածնի, աւելի ուշ եւ հայկական Թիֆլիսի ոգիէն ու մթնոլորտէն (իր մասնակցութիւնն ու դերը՝ Վերնատան հոյլին մէջ): Սկսնակային գործերը կնքուած պիտի ըլլան որոշ հիւմորով, իրապաշտութեան եւ վիպապաշտութեան որոշ ինքնայատուկ խառնուրդով. տարրեր՝ որոնք կու գան փոխնիփոխ մէկ կամ միւս միջավայրէն – առանց մոռնալու դեռ՝ ասոնց մէջ միշտ փոխնիփոխ երեւցող գործողութիւններու տարբեր շրջանակները. առաջինը՝ «Մնաք Բարով Իրիկունը», պիտի կերպարանէ Կովկասէն Պոլիս վերադարձած նորաւարտ երիտասարդ պաշտօնեայ մը, որ առեւտրական տան հին տոմարներուն մէջ կովկասեան երէկի իր առօրեայով ու կերպարներով երկ կը սեւադրէ...: Հոս, ձգելով գործերու խառնուածքային վերլուծումը, բաւարարուիմ նոյնպիսի թանձրացական տուեալներով.– Մինչ «Լերան Աղջիկը» վիպերգին եւ «Երազ Օրեր» օրագրային վէպին մէջ՝ Այրարատ, Արագած, Դիլիջան եւ Սեւան կը յաղթանակեն, անմիջապէս հետեւող «Դուրսեցիները» թատերաբեմ ունի պոլսական միջավայրը, ուր կը հանդիպին վանեցի, տրապիզոնցի ու կարնեցի հայ երիտասարդներ, երբեմն ապրած Կովկաս ու Ռուսաստան, երբեմն եւ իւրացուցած՝ արեւելահայերէն խօսք ու խօսելաձեւ:

Սկիզբն ենք տիպաչարի մը ստեղծումին երիտասարդ հեղինակէ մը, որ ինքը հաւասարապէս «դուրսեցի» է – դուրսեցի՝ ե՛ւ Պոլիս, եւ Կովկաս, եւ այլուր: Հայ է, առանց յաւելեալ տեսակարար յատկանիշներու. հայ՝ «ընդհանրական», «համադրական» հայութեամբ մը, ուղղակի շրջանցը հայկական տեղական – բնավայրային ինքնութիւններու. առայժմ գոնէ ձգտումը՝ անոնց բոլորէն հաւասար հեռաւորութեան մը:

Հեռաւորացման այս կեցուածքը, որ սակայն –կա՛յ կարիքը ճշդելու– արդէն անտարբերութիւն կամ մերժում չէ բնաւ, որակային նոր ու վերջնական իր կերպարանքը պիտի ստանայ 1890ական տարիներու վեցամեայ եւրոպական կեցութեամբ մը – Գերմանիա, Զուիցերիա...: Այս շրջանը, մեզ հոս հետաքրքրող տեսանկիւնէն, փաստօրէն Շանթի գործին պիտի տայ իր վերջնական կերպարանքը: «Վերժին»էն մինչեւ «Դերասանուհին»՝ գործ ունինք Արշակներու, Հրանտներու, Մինէներու հետ, որոնք կ'ապրին աշխարհագրական – մարդկային երկուութեան մէջ (ուսումի թէ ասպարէզի բերումով), ինչպէս եւ բնավայրէն հեռաւորութիւն առնելու իրենց ձգտումներով: «Հեռաւորացում»ի նոյն բուռն ձգտումով կ'ապրին բնավայրէն դեռ չըմեկնած Վերժինները, Սիրաքեանները: Բոլորն ալ առճակատուած՝ բնավայրային հեղձումի, ճահճացումի զոհ հակադիր կերպարներու: Եւրոպան եկած է՝ «հեռաւորացման» նոր խաւով մը, այլեւս դրականօրէն՝ համադրումի փուլով հարստացնելու գրագէտին անհատականութիւնն ու գործի աշխարհը:

Առանց նուազագոյն չափով ծանրանալու՝ երեւոյթի բովանդակութեան վրայ, նշեմ, որ Լ. Շանթ ունի մշակութային փոխ-ազդեցութիւններու երեւոյթին շուրջ անդրադարձ՝ իր «գրաքննական» էջերուն մէջ – ամփոփ, պարզ, բայց ինքնին օրկանական ամբողջութիւն կազմող [1]: Եւ որ լրիւ կը լուսաբանուի իր անհատականութեան ու գործին օրինակներով:

Հեռաւորացումը այքա՛ն անտարբերութիւն կամ մերժում չէ, որ գրեթէ պայմա՛ն իսկ է... սիրելու «սեփական»ը: Լ. Շանթ կանուխէն գիտակից է եղած այս, ըսենք, փարատոքսին, մարդկային-գրողական իր կարգավիճակի այս բարդութեան –գիտակցօրէն տիրապետելով ալ անոր: Վկայ՝ 1902ին արդէն, Փարիզէն՝ «[իր] Օհանճէսին» գրած նամակը, ուր կը շեշտէ. «Կարօտով եմ յիշում մե՛ր կեանքը, մե՛ր շրջապատը, մե՛ր տեղերը, մե՛ր բնութիւնը, մե՛ր ժողովուրդը. հիմա սկսեր եմ մինչեւ անգամ ազգային դառնալու. սիրելու համար պէտք է հեռանալ երեւի»: Ընդգծումները (բոլորագիր)՝ նամակի բնագրէն:

Բայց հեռաւորումը միայն գրագէտի անձին, գործերու միջավայրին ու կերպարներուն վերաբերող կեցուածք չէ. չի կրնար ըլլալ արդէն՝ եթէ վաւերական է: Ան մանաւանդ իսկական ստորագրութիւն մըն է՝ գրական ստեղծագործութեա՛ն ըմբռնումի: Ու այս է որ գրական գործի շանթեան պատկերացումը կը զանազանէ, լրիւ կ'անջատէ իր ժամանակի գրական ընկալեալ ըմբռնումներէն. Առաւելագոյն խտութեամբ ըսուած՝ իրեն համար գրական երկը, կեանքի պատկերումէն անդին ու աւելի, պիտի տայ մարդկային հոգեմտաւոր աշխարհը, անոր հարցադրումները: Ուրիշ բան չի նշանակեր արդէն Աղբալեանի՝ «Շանթը բուն իմաստով մտաւորական գրող է» բնորոշումը՝ 1947 Յունիսի յոբելենական ձեռնարկի իր խօսքին մէջ:

Հետեւող՝ կովկասեան առաջին երկարատեւ կեցութիւնը, մինչեւ 1910, ամբագրումն է վերը նշուած շրջանին, եւ պատրաստումը «մեծ թատերակներու շրջան» բնորոշուած փուլին: Հոս է, որ գրական երկի ու առհասարակ գրական ստեղծագործութեան շանթեան ըմբռնումները առաւել ցայտուն պիտի ներկայանան, պիտի շեշտուի գործերու բովանդակութեան «մտաւորական» այդ ըմբռնումը, թեքումը:

Հասունութեան փուլը կը ցուցաբերէ ներքին խոր միութիւն, անցնող՝ հինգ թատերակներու եւ զանոնք միջարկող ու այս անգամ վիպակա՛ն վաստակին նոր որակ բերող «Կինը» վիպակի ընդերքէն: Յաճախ մեծ թատերակներու ստուերին մնացած այս վիպակը, գլխաւոր կերպարներ Սուրէնի եւ Մարգարիտ Սոեկլենի միջոցով, տպաւորիչ խտութեամբ կը հարցադրէ մարդկային կացութիւնը՝ ընդմէջ կենսաբանական, կենդանական բնոյթի մը եւ հոգե-մտաւոր ձգտումներու ոլորտին. խնդիրը՝ անիմաստ ճակատագրի մը իմաստաւորման. ուրեմն միանգամայն թեմաթիք առընչութեամբ կապուելով առաջին մեծ թատերակներուն՝ «Հին Աստուածներ»ուն եւ «Կայսր»ին: Այս դրուածքին ուղղակի ընդելուզուած՝ կը պատկերուի կարգավիճակը արուեստի գործին՝ շանթեան արուեստին – Սուրէնի ստեղծած գեղանկարով եւ բնորդուհիին այդ գործին մէջ ստեղծած «պատռուածք»ով: Այսպէս առած՝ Սուրէնը մէկ տարբերակն է տաճար կառուցող վանահօր, նոյնպիսի երկդիմութեամբ առճակատուած (եկեղեցին ո՞ր Մարիամին է նուիրուած. Աստուածամօ՞ր, թէ իր հին սէրին...). ե՛ւ ի հարկէ մերձ ազգական է աշխարհական Օհան Գուրգէնի: Մինչ «վեստալուհի» Սոեկլենը կը ներկայանայ զուգահեռ՝ նոյն Մարիամ իշխանուհիին, ապա եւ ի հարկէ դեռատի Հաննային: Երկերու այս եռաբանութեան հիմքին՝ մարդն է, ասուն-բանաւոր կենդանին, որ կը ձգտի զերծանիլ անասնութենէ, վերանալ, դառնալ ստեղծագործ: Այս առընչութեամբ կ'արժէ, առանց յաւելեալ մանրամասնումներու, յղուիլ Աղբալեանի արդէն նշուած՝ 1947ի յոբելենական հանդէսի կուռ վերլուծումին:

Բայց ուշադի՛ր. «մտաւորական հարցադրումներ»ու բնորոշումը առնել իր նախնական իմաստով՝ կրնայ տանիլ սխալ տեղ: Եւ արդէն այդ չէ աղբալեանական վերլուծումին հիմնական շեշտը: Ընդհակառակը, հոն թէ այլ առիթներով, քննադատը նրբին դիտողութիւններով կ'արժեւորէ շանթեան գործին մէջ «պատկերներու», գոյներու-երանգներու, ինչպէս և «ներշնչում»ի դերը: Շանթեան կառոյցներու հիմնական յատկանիշը պատկերային – խորհրդանշական թելադրականութիւնն է, յաճախ առասպելային տարրերի հետ համախառն (միթոսներու օգտագործում), տրամային-իրական կացութիւններու ներուժին համադրուած: Ի դէպ, այս գիծերն են առիթ տուած բանգէտ-անգէտ գրիչներու՝ հեղինակաւոր շեշտերով Լ. Շանթը հետեւակ-հետեւորդ յայտարարելու գերմանօ-սքանտինաւեան գրականութիւններու կամ դպրոցներու վկայակոչելով Իպսէններ, Նիցչէներ եւ այլք, յաճախ իրենց անծանօթ...

* * *

Ուրեմն քանի մը բառ ալ՝ Շանթի գործի ընկալման մասին – ընկալում՝ իր ժամանակակիցներէն:

Ուրոյն գիծերու, շեշտուած «տարբերութիւն»ներու այսպիսի զումարով մը, ալ չենք զարմանար շանթեան գործի՝ իր ատենին առաջացուցած վերապահութիւններուն, երբեմն ուղղակի մերժումին համար, յատկապէս հայ գրականութեան աւանդական դէմքերէն ոմանց մօտ. եւ հեղինակի պիտակումին՝ իբր օտարաշեշտ, «դուրսեցի»...: Այսպէս՝ դե՛ռ դարադարձի գծին մօտերը՝ Շիրվանզադէի մը նախնական իրապաշտութեան դիրքէն մեկնող ելոյթը Շանթի առաջին տասնամեակի գործերուն մասին. «Մենք կարօտ չենք հեղինակի հերոսների՝ գրքերից քաղուած դատողութիւններին, պերճախօսութեան. մենք նրանցից պահանջում ենք կեանք. նրանք պիտի ներկայանան մեզ պատկերներով, գործերով, շարժուն, կենդանի, պիտի ապրեն, մտածեն, զգան, եւ ոչ թէ դատողութիւններ անեն» [2]:

Այլ է Յ. Օշականի մը մեկնակէտը: Իրեն համար շանթեան կերպարները սոսկ հեղինակային աշխարհահայեացքի «կըրողներ» են, առաւել ստեղծուած եւրոպական սեմպոլիզմի ազդեցութեան տակ. խեցեվճիռ՝ ի դէպ՝ բաւական անսպասելի, գալով «Խորհուրդներու Մեհեան»ի մը կամ «Մնացորդաց»ի մը հեղինակէն, լաւ ծանօթ՝ իր յածումներով ֆրանսական թէ այլ եւրոպական գրական-գրադատական հոսանքներու շուրջ, կամ իր կերպարներու հանդէպ ինքնիրեն շնորհած հեղինակային «ազատութիւններով» [3]...

Այսօրինակ քննադատութիւններ լրիւ կ'անգիտանան շանթեան վաստակի համադրական բնոյթը: Պատկառելի ձեռնարկ՝ ե՛ւ իբր հայ ինքնութեան սեւեռման ճիգի նորոգում, ե՛ւ իբր ստեղծում գործերու, որոնք ազգային մշակոյթի ենթահողը կը հարստացնեն նոր տեսակներով: Անգիտացում՝ որուն լաւագոյն պատասխանը Լ. Շանթի կողմէ, այնքան բնորոշ իրեն, եղած է օհանգուրգէնեան վեհափառ անտարբերութիւն մը [4]:

Նոյնիսկ մտաւորական պայծառ հորիզոնի տէր Աղբալեան մը, եւ այն ալ՝ տասնամեակ մը աւելի ուշ, «Հին Աստուածներ»ու առիթով, սկզբնապէս պիտի բանաձեւէ վերապահութիւն՝ նոյնպիսի հիմնաւորումով – օտարամուտ գրական ըմբռնումներ, մտացածին կերպարներ եւ կացութիւններ: Բանաձեւում՝ որ հաւանօրէն կրնանք տարածել գոնէ մասամբ դէպի ետ, դէպի վիպակներու եւ առաջին թատերակներու շրջանը, ուր հաւանօրէն կազմաւորուած է իբր տեսակէտ [5]: Հիացախառն, ուրեմն նաեւ ներքին պառակտում մը ցուցահանող, Լ. Շանթի գործին աղբալեանական վերլուծումը, անոր հոլովոյթը՝ կրնայ ծաւալուն մենագիտութեան մը նիւթը դառնալ, ցոյց տալու՝ թէ ինչպէ՛ս գրական երկ մը, վաստակ մը կը փոխեն, կը յեղափոխեն զիրենք արժեւորելու կոչուած քննադատը, անոր կեցուածքը: Պայմանաւ անշուշտ, որ այդ քննադատը Աղբալեանի մը արժանիքները ունենայ...: Հոս կարելի է միայն նշել, որ Աղբալեան հիանալի կը տնտեսավարէ իր վերապահութիւնը վերլուծական նոյն ու միակ փորձի մը (թո՛ղ ըլլայ ծաւալուն) սկիզբէն մինչեւ եզրայանգումը, կ'ամբողջացնէ ինքզինք՝ վերափոխելով իր հայեացքները – տրամախոհական համադրութեան մը մէջ յաղթահարելով իր պառակտումը:

* * *

Ահա Լ. Շանթ-մարդը եւ իր գործը՝ ամփոփ տրուած՝ շեշտօրէն անհատ-ինքնութեան մը յատկանիշներու ցուցահանումով: Թէեւ երբե՛ք անջատ ու խըզուած՝ հաւաքականէն, սակայն անիկա –ըսի– կը բնորոշուի առաւելաբար «դըրսութեամբ»: Ա՛լ կարծեմ փաստը, թէ ան, չըլլալով «տիպական հայ մարդ», այսուհանդերձ այնքան հարուստ եւ արգասաբեր ինքնութիւն է, – ոչինչ ունի զարմանալի: Կ'արժէ հոս կրկնել իր դիտողութիւնը, վերը արդէն վկայակոչուած. «Հիմա սկսեր եմ մինչեւ անգամ ազգային դառնալու, սիրելու համար պէտք է հեռանալ երեւի»: Անշո՛ւշտ ան աւելի կը սիրէ՝ երբ... մեկնած է, հեռու է: Երբ հեռու կը մնայ, կը խուսափի «ներսի» սէրէն, այնքան յաճախ հեղձուցիչ, կըրկնաբան ու ամուլ...

Մեկնած՝ ան կը մնայ միանգամայն ներկայ, ներ-կա՛յ. կը մնայ՝ տեսական ու համաժամ մեկնումի-վերադարձի հա-

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ ԵՒ ԻՐ ԲՆՈՐԴԸ

(Շար. Ա. էջէն)

ժուժկալութիւնը, մարմնեղէնի, աշխարհայինի մերժումը, անոնցմէ վեր երճալու ձգտումը պայմաններն են արուեստի գործին: Անշուշտ, վէպին մէջ, սկիզբը Ֆինուհին այ կը թելադրէ Սուրէնին «միշտ վե՛ր, միշտ վեր, հորիզոնէ հորիզոն, նոր ճիգերէ նորագոյն ճիգեր: Ձեր հոգիին այդ անվերջ ձգտումն է ձեր ամէնէն մեծ գեղեցկութիւնը... Նըկարեցէք ձեր այդ ձգտումը, ձեր այդ ծարաւը, ձեր խարխափումները, ձեր երազները»: [7]

Ճշդեմ. հոգեվերլուծութեան մէջ վեհացումը (sublimation) խօսքը, քաոսային ու քիչ թէ շատ քանդիչ ուժերուն կը վերաբերի եւ ոչ բոլոր սեռային ուժերուն, որոնք անպայման խանգարիչ չեն: Անոնց խափանումը կրնայ դառնա՛լ խանգարիչ: Ի հարկէ Աղբալեան չի թելադրեր որ սեռային զօրութիւնը պէտք է ենթարկուի ճգնաւորական սանձումի կամ հերքումի, թէեւ ներքինիի պատկերը սանձումէ աւելի բաներ կ'ըսէ: Արուեստի երկի ստեղծումով արուն կը դառնայ այր, էգը կը դառնայ կին: Կ'այլափոխուին: Այսպէս Աղբալեան կնոջ կը վերապահէ չքեղ դեր մը, որ է նպաստել երկի մը ստեղծումին, տեսակ մը կամովին ինքնազսպումով: Էգը այս պարագային ուրիշ բան չէ եթէ ոչ օժանդակ մը, գեղարուեստական երկի ստեղծումին սատարող դէմք մը որ ատով կը դառնայ կին: Ո՛չ մէկ խօսք ինքնանըկարի պատռուածքին մասին: Պէ՞տք է ենթադրել թէ այդ դանակի հարուածը սեռային ժխտական ուժերուն արտայայտութիւնն է եւ զանցելի է եւ թէ արուեստի երկը կը դառնայ երկ միայն վեհացումով: ...Առանց պատռուածքի:

ՊԱՏՌՈՒԱԾՔԸ

Ես պիտի մեկնիմ ա՛յս «մանրամասնութենէն»: Նշած բոլոր մեկնաբաններս վէպին միակ դէպքը, անոր կատարը՝ Ֆինուհիի արարքը, կ'անտեսեն: Կարծէք անիկա իր սեռային շատ յստակ պատկերով կը խռովէ զիրենք: Հարց է սակայն թէ ի՞նչ դեր կը կատարէ այդ արարքը իսկապէս: Արդեօք քանդումին ժըխտականութի՞ւնն է միայն: Կարելի չէ՞ մտածել զայն այլ կերպ, իբրեւ արուեստի երկի ստեղծարար հարուած: Այս հարցումները կը նշանակեն անշուշտ որ «պատռուածք» կոչածս վիպային հնարք մը չէ, վէպը աւարտելու ձեւ մը: Ուստի՝ անհրաժեշտ է որոշել գրութեան մէջ անոր օրինավիճակը:

Անկէ առաջ կ'արժէ նկատել որ գրութիւնը Ֆինուհիի ժեստին անուն մը չի տար: Ահա տողերը. «Ստեկըն բնազդօրէն, առանց գիտակցելու վերցուց սեղանէն առաջին հանդիպած դանակը, գինիէն ազդուած ոտներովը երկու քայլ ըրաւ դէպի նկարը եւ յանկարծ սենեակի լռութեան մէջ լսուեցաւ վերէն վար պատռուող քաթանի խըղճուկ ճռոցը» (ԵԳ 124-125): Նախադասութիւնը կը կտրուի երկուքի եւ կնոջ ժեստէն կ'անցնի կտաւի ճռոցին: Կոչենք զայն շատ արագ, կէս-գինով վիճակի մը մէջ գործըւած արարք, որ թարգմանութիւնը կը գտնէ նախադասութեան ալ մակարդակին:

Պատռուածքի թեման վէպին մայր թեման է: Ան կը յայտնուի համերգի ընթացքին, երբ Սուրէն կարծէք առաջին անգամ ըլլալով կը դիտէ Ֆինուհիին դիմագիծերը հեռուէն, կինը երաժշտութենէն տարուած կը սլանար «վեր, միշտ վեր պատրանքներուն անհուն կարօտովը, ունայնութիւններու անյագ ծարաւովը... / Եւ Սուրէն յանկարծ անդիմադրելի պահանջ մը զգաց, որ երթայ, երթայ իսկոյն ու պատռէ բիրտ ձեռքով աղջկան այդ երերուն երազները ու քաշէ վար, դնէ անոր ոտքը պինդ հողին վրայ» (ԵԳ 96): Պատռելու ցանկութիւնը այստեղ կը բանի իբրեւ պատրանազերծում. այդ վերին դիմող նայուածքը գըռեհկութեան ոլորտին կը պատկանի: Աւելի անդին՝ Շանթ անիկա կը նոյնացնէ գրեթէ նիցշէական ուժին, իրապաշտութեան (ԵԳ 103): Ուրեմն՝ նկարիչը կը թելադրէ ոչ թէ «իջէք իջէք երազներ», այլ աշխարհին դրականութիւնը: Պատռողը կը հերքէ պաշտամունքը, վեստալուհիին, դիցուհիին ու մուսային պաշտամունքը, որ փարումի, միացումի գեղագիտական վերացումի գրեթէ իտէալիստ, ինչպէս կ'ըսուի, ես պիտի ըսէի անխառն արուեստի կրօնական ըմբռնում-կեցուածք մը կը յուշէ: Վեստալուհին հռովմէական հեթանոսութեան մէջ Վեստա աստուածի (տան, ընտանիքի, օճախի) ծէսին նուիրուած կոյսն է: ԺԹ. դարու որոշ օփերաներու թեման (Նորմա: Վեստալուհին): Անիկա խորհրդանիշը կարելի է նկատել մաքուր բաներուն, չբացուած, չգործածուած, չձեռնըւած: Սուրբ:

Վէպի վերջաւորութեան պատռըւածքի թեման կ'անցնի նկարիչէն մօտէլին. պատռողը Ֆինուհին է եւ պատռուողը նկարիչն ու ասոր նըկարը: Աղջիկը հարուածնէ, նկարիչը հարուած ընդունողը: Վէպի կառուցման մէջ թեման այսպէս շատ ճարտար կերպով կը հըջուի, ներգործօնը կը դառնայ կրաւորական:

Նկարիչը կը փարի «վեստալուհիին»: Ո՞ր չափով արդէն չէ ըղձացած պատռել իր բնորդը, հարց է (նաեւ պատռուիլ): Այս փարումին շնորհիւ նկարիչը դուրս կու գայ իր ամլութենէն, հեգնանքն ու սարքազմը կը ձգէ մէկդի, արուեստի հանդէպ սնուցած թերահաւատութիւնը կը զանցէ, կը սկսի աշխատիլ, աղջիկը կը վերածէ նոր ստեղծագործութեան: Ցայտնօրէն «պատրանքը» զինք կը հմայէ:

Պատռուածքի թեման կը վերադառնայ միայն վերջին հանդիպումին, ճիշդ այն պահուն երբ խորհըրդանշական տեսարանի մը մէջ, աղջիկը նկարիչի գլխուն կը զետեղէ վարդերու պսակ մը: Նկարիչը նոյն պսակը կ'առնէ կը դնէ աղջկան գլխուն եւ երկար խոստովանութիւն մը կ'ընէ. «ես քեզմով ճանչցայ կնոջ մը իսկական արժէքը, քեզմով ստացայ նորէն լքած ոգեւորութիւններս, քեզմով ստացայ վերըստին կորսուած աշխատանքս: Նայէ, այդ պատկերը, ես դեռ իմ ոչ մէկ աշխատանքս այսպէս չեմ սիրած... Տես, այդ նայուածքը: Ես երբեք, երբեք պիտի չմոռնամ, Մարգրիտ, այն իրիկունը քու սենեակդ՝ կրակին դէմ, մի՞տքդ է: (Նշմարեցէք այս յանկարծակի անցեալը): Ես այդպէս խորը դեռ երբեք չէի զգացեր ստեղծելու պահանջը, ստեղծելու ուժն ու ստեղծելու հաճոյքը: Ես այդ բոլորը պարտական եմ քեզի... Եւ ահա ջերմ երախտիքով կը հանեմ գլխէս այս պսակը ու կը մեկնեմ քեզի, դուն, որ իմ մուսաս եղար. / -Այսինքն քու մօտէլդ. -Եղաւ աղջկան չոր պատասխանը» (ԵԳ 123): Այդ չոր պատասխանով կը սկսի պատռուածքը:

Մինչ այդ, մինչեւ այդ պատռըւածքը դժուար չէ նշմարել որ մենք կը գտնուինք, գոնէ երեւութապէս, արուեստ – պաշտամունք – վեստալուհի կալուածին մէջ: Տեսակ մը անարիւն միջոցի: Սրբութեան: Երեւութապէս նկարիչը ոչինչ կը պատռէ: Կը նկարէ կնոջ դիմանկարը: Բնորդին ու նկարիչին յարաբերութիւնը ներդաշնակ կապ մըն է, երազային, պատրանային, յափըշտակութեան, գաղտնի, չգիտցուած ցանկութեան, որ իր աւարտը կը գտնէ պսակադրութեան, թագադրութեան հանդէսով (ԵԳ 124), որ սրբազան արարողութեամբ մը մերձեցումը կը դարձնէ կարելի: Պսակէն ետք սպասելի չէ՞ առագաստի սենեակը: Այսինքն՝ բացումը: Արդ՝ բնորդն է որ կը դառնայ ներզօր: Ան կ'առնէ սեղանի դանակը եւ կը պատռէ նկարը, նկարիչին պատրանքը. պաշտամունքային յարաբերութիւնը: Յըստակ է անշուշտ որ տեսարանը ամբողջովին սեռային բնոյթ ունի:

Սուրէն նախ այդ վերէն վար պատռուածքը կը հասկնայ իբրեւ իր երազներուն անկումը կոպիտ ու անգութ իրականութեան մէջ (ԵԳ 126): Ուստի՝ կը չարանայ եւ նկարը կը նետէ մէկդի: Կարծէք այն որմէ խուսափեր էր կը յայտնուի: Բայց ես վստահ չեմ որ այդ պատռուածքը իր ուզածը չէ, քանի որ իր ուզածը պատրանքը չէր խորքին մէջ, այլ ուրիշ բան: Առ այժմ կը կանգնի, յուսահատ, նկարին դիմաց, ինքն ալ պատռուածք մը. «Իսկ Սուրէն կեցած էր անշարժ ու քարացած՝ իր պատռուած նկարին դէմ. պատռուած նկար մըն ալ ինքը...» (ԵԳ 125): Աւելի անդին. «Հիմա իր մէջը յոգնածութիւն մը կար միայն եւ... պատռուածք մը: Պատռուած էր ամէն ինչ. եւ աշխատանք եւ ջանք, եւ հաւատ, եւ ոգեւորութիւն, եւ մտերմութիւն, եւ ամէն յարաբերութիւն այն աղջկան հետ» (ԵԳ 126): Նկարի պատռըւածքէն նկարիչի պատռուածքին անցումը պարզ փոփոխութիւն չէ. նկարիչը նկարն է, աւելի ճիշդ՝ նըկարը նկարիչն է: Նկարին մէջ ու հետ պատռուող նկարիչն է:

Քանի նկարի պատռուածքով աղջկան հետ յարաբերութիւնը պատըռուած է, այսինքն՝ կտրուած, նկարիչը կ'երթայ աղջկան տունը: Չի գիտեր ինչո՞ւ կ'երթայ: Ինքն ալ հարց կու տայ արդէն: Ընթերցողը կրնայ գուշակել իսկական պատճառը. հաստատել որ պատռուածքը տեղի ունեցած է իսկապէս եւ վերջնական է: Այցելութիւնը կու տայ իր արդիւնքը: Աղջիկը փախած է: Բնորդը չկայ այլեւս: Եւ այստեղ, յանկարծ, մտորումներու հոսանքին մէջէն կը յայտնուի պատռըւածքին միւս նշանակութիւնը. «Ի՜նչ աւելի ազնիւ ու աւելի վսեմ, քան այդ լռիկ ու խորունկ սէրը. ի՜նչ աւելի բարձր ու հզօր, քան այդ լըռիկ ու հպարտ անջատումը» (ԵԳ 128): Յայտնի չէ՞ որ սէրը կը յայտնուի անջատումին մէջ: Սէրը պատռուածքին մէջն իսկ է: Նկարիչը սկիզբէն չէ՞ր ուզած պատռուածքը: Եւ ահա: Սկիզբը վերադտնըւած է: Մնացեր է պատռուած պատրանք մը:

Նկարիչը կը վերադառնայ աշխատանոց: Կը մօտենայ նկարին, կը նայի. «Շրջանակին մէջէն կը նայէր պատռուածքը, խոր ու լայն վէրքի մը նման» (ԵԳ 128): Ասոր ու նայուածքի խնդրին պիտի անդրադառնամ քիչ մը անդին: Երկրորդ փուլով մը երբ շրջանակին պրկումը կը թուլցնէ բոլորովին «Երեւացին նորէն այն երկու աչքերուն խոհոգին այդ երկու աչքերուն խորքէն: Սուրէն յափշտակուած կը նայէր...»: Գրութիւնը կը խօսի վճիռէ մը (բառին երկրորդ գործածութիւնն է) որ թերեւս նկարը այս կամ այն ձեւով պահպանելն է: Սակայն այդ ըլլալու համար ան-

☞

ըստացնող դիրքին մէջ, հեռաւորութեան իր վայրին մէջ՝ «անվերջ կապուած-կըտրուած» _ այս անգամ ամբողջապէս ըսփիւռքցի բանաստեղծի մը բառերով [6]...: Իրօք՝ Սփիւռքի մարդն է Լ. Շանթ, մեր՝ Սփիւռքի մարդը – շատ կանուխէն, շատ աւելի առաջ՝ քան իրողապէս պատկանիլը իրեն վիճակելիք իրական մեր Սփիւռքին [7]:

Յ. Ք.

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Տե՛ս. «Գրական Երկերուն դերը», գլուխ ԺԲ՝ «Հեղինակին կրած ազդեցութիւնները»: Այս էջերը իրենց ընթացքով եւ խմբագրումով՝ հաւատարիմ են շանթեան լեզուամտածողութեան, անոր յըստակ, անպաճոյճ ոճին ու մեթոտին, որ կրնայ «վարժապետական» յորջորջուած ըլլալ Յակոբ Օշականի նման յանձնապաստան անհատականութեան մը կողմէ, սակայն շեշտօրէն անձնական են իրենց բովանդակութեամբ: Կուռ ու ամփոփ, անոնք ներքին լուսաւորումով կը լուսաբանեն Շանթի գործը, երեւութական համեստութեան մը ներքեւ տնօրինելով անոր կարգավիճակը _ սեփական կազմաւորման ուրուագծում, կրուած եւ ըստանձնուած, այլ խօսքով՝ լրիւ գիտակցուած ազդեցութեան յաջորդական գօտիներ:

Շանթի գրաքննական գործերուն այլեւայլ տեսանկիւններէ անդրադարձներ ունին Գր. Շահինեան, Գր. Պըլտեան եւ Արփի Յովհաննիսեան:

(2) «Աւանդական-իրապաշտ» դիրքերու այս յիշատակման առթիւ, նշեմ, որ Շանթի գործը զանազան առիթներով ըստացած է -անշուշտ- խորհրդային «սոցիալ _ ռէալիզմ»ի քննադատական սլաքներէն: Անլուրջ շատերու կողքին, յիշատակութեան արժանի է Եդուարդ Թոփչեանի ծաւալուն փորձը՝ Շանթի խորհըրդային հրատարակութեան առթիւ (1968, Երեւան «Առաջաբան»): Շատ աւելի լուրջ փորձ -հակառակ գրաքննական- գաղափարախօսական կաշկանդումներու անխուսափելի ազդեցութեան:

(3) Յակոբ Օշականի կեցուածքը հանդէպ Շանթեան գործին, սկսած «հարթենք»եան շրջանի իր ընդերային մերժումներէն, հազիւ որոշ մեղմացում պիտի արձանագրէ «Համապատկեր»ի տարիներուն: Մեղադրանքը միշտ նոյնն է. սկըզբնական գործերու պարագային՝ գրքունակութիւն. մեծ թատերակներու շրջանին՝ ոչ_ինքնուրոյն հետեւակութիւն սեմպոլիստ դպրոցի: Կը բաւէ հոս նշել, որ Լ. Շանթ առանձին չէ՝ իբր օշականեան «վաւերացումէն» զուրկ մնացած վաւերական հեղինակ...:

(4) «Գրականութեան ոստիկաններու» երեւոյթը, երէկ ինչպէս այսօր, ինքնին անջատ նիւթ ու հարց է, ծանրացող մանաւանդ՝ երբ, ինչպէս յաճախ կ'ըլլայ, օշականեան որակի տաղա՛նդ մըն ալ չընկերացներ իրեն իբր չքմեղանք: Ու իբր բնորոշ գիծ կ'ունենայ յատկապէս խուժանային մտասեւեռումը... ենթադրեալ «օտար ազդեցութիւններ» հալածելու: Երեւոյթին դրդիչը, ուղղակի թէ անուղղակի, գրական տգիտութիւնն է, ծանրացած նախապաշարումներով ու եսակեդրոն նեղմտութեամբ:

(5) Հետաքրքրական է հաստատել ու հարցադրել Ն. Աղբալեանի քսանամեայ լռութիւնը՝ Լ. Շանթի գործին առջեւ, «Երազ Օրեր»ու նուիրած իր սկսնակ քննադատի ելոյթէն՝ 1893էն՝ մինչեւ 1913 - եթէ անշուշտ չկան մեր հասողութենէն դուրս մնացած մամուլի նիւթեր...:

(6) Նիկողոս Սարաֆեանի «Միջերկրական» քերթուածէն:

(7) Այս կապակցութեամբ _ի դէպ- անշահեկան պիտի չըլլար զուգահեռ մը անցընել Լ. Շանթի եւ ուրիշ մեծաւոր մեծութեան մը՝ Կ. Զարեանի միջեւ, նոյնպէս բնակիչ՝ նոյն մնայուն հեռաւորութեան, մտքի_հոգիի Սփիւռքին:

☞

Հրամեշտ է որ հաստատուի կամ վերահաստատուի կապը, այն որ Ֆինուհին խզած է իր մեկնումով։ Նկարիչը պէտք է ընդունի որ այդ մեկնումը նշանակալից է եւ անհրաժեշտ։ Միայն ու միայն խորհրդանշական է այլեւս, եթէ կ'ուզէք հոգեկան։ Եւ անմիջապէս. «Ոչ, չէր պատռուած ինչ որ եղեր էր իր ու այդ հոգիին միջեւ, անիկա չէր կրնար պատռուիլ, անիկա իր կեանքին ամէնէն ազուոր ու ամէնէն նուրբ ու ամէնէն ներդաշնակ կապն էր։ Այդ կապը պէտք էր մնար…» (ԵԳ 129)։ Կապը չէ խզուած, կապը, յարաբերութիւնը կը շարունակուին։ Ինչի՞ն հետ։ Նոյնատեն ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ Ֆինուհիի հոգիին հետ, այն որ նկարիչի հոգին առած է կտաւին։ Քանի որ Ֆինուհին ֆիզիքապէս բացակայ է այլեւս՝ կարելի է ըսել նկարիչը կը պահէ կապը անոր փախուստին հետ, անոր անհետացումին։ Նկարը պահպանելով նկարիչը կը պահպանէ կապը պատռուածքին հետ։

Այդ նկարն է որ կը ցուցադրուի։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԿԸ

Ինչպէ՞ս հասկնալ այս բոլորը որ կը կազմակերպուին պատռած ու չպատռուած նկարին շուրջ։

Պատռուածքը սերտօրէն կապուած է երկի ստեղծումին հետ։ Ըսի սկիզբէն մինչեւ վերջը։ Անոր շնորհիւ ոչ միայն արուեստագէտը կ'անջատուի մօտէլէն, այլեւ երկը կը դառնայ անջատ միաւոր։ Անշուշտ, նկարը կար աշխատանոցին մէջ, նկարիչը զայն ցոյց տուած էր Մաքսին, յետոյ մօտէլին։ Անիկա հասած էր նոյնիսկ մինչեւ տեսակ մը պսակադրման, բայց անոր բացումը տեղի չէր ունեցած։ Ո՛վ չի նկատեր որ նկարը գոյութիւն կ'ունենայ երբ կինը կը փախչի, երբ արուեստագէտը կը լքէ զայն, եւ երբ երկը պատռուելով անկէ, անկէ անջատուելով ինչպէս արուեստագէտէն, կը զետեղուի պատկերասրահին մէջ։ Արուեստի երկի մը պայմաններէն մէկը չէ՞ ատիկա։ Կրկնել բան մը եւ անկէ մէկէն անջատուիլ։ Իրականութեան պատրանքը դարձնել պատրուակ ու զայն պատռել։

Արդարեւ՝ պատռուածքը կը բանի իբրեւ տեսակ մը փոխաբերութիւն կամ խորհրդանշան, թելադրելու համար երկի ստեղծումը։ Սակայն այդ երկի ստեղծումը կ'ենթադրէ ներյայտ հարցում մը. ի՞նչ է գեղարուեստական երկը։ Պատասխանի տեսական փորձ մը կայ Սեռն ու նիւթը բանահիւսութեան աշխատութեան մէջ։

Այսպէս կ'ամփոփէ Շանթ երկի մը երկ դառնալու, այսինքն արուեստի գործ հոլովոյթը. «Երկի մը անկախացումը էապէս արդիւնք է կրկնութեան. երկի մը հանրականացումը նմանապէս սերտ կապուած է կրկնութեան. կրկնութենէն կ'առնէ իր ծագումը նաեւ բանահիւսական երկի երրորդ հիմնական յատկանիշը որ է արտայայտութեան մշակումը, այսինքն՝ ըսելիքի յղկած, կոկած, գեղեցկացուցած ու կատարելագործած ըլլալը» (ՍՆ 264)։

Կարելի է դիւրաւ նշմարել որ Շանթի մտածողութեան մէջ կրկնութիւնը մեծ դեր կը կատարէ։ Միայն թէ կրկնութիւն ըսելով Շանթ նկատի ունի քանի մը բաներ. կատարել ինչ որ մէկ ուրիշը կը կատարէ, ըսել վերստին ինչ որ եղած է, վերարտադրել ինչ որ կայ, օրինակ ապրումը։ Շանթեան տեսութիւնը հիմնովին արիստոտելեան միմեսիսի (նմանողութի՞ւն) յղացքին վրայ կը հիմնուի։ Անոր քննութիւնը շատ հեռուները պիտի տանէր զիս։ Կը բաւարարուիմ նկատելով միայն որ վէպին իւղանկարը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ դիմանկար մը եւ նկարչին նպատակը եղած էր բնորդին «հոգին առնել», ինչպէս կ'ըսէին հին դիմանկարիչները եւ որ Շանթի մօտ կը դառնայ «աղջըկան հոգիին խորքը, ա՛յ այդ աչքերուն մէջ կը պլպլայ այն կայծը որ ես կը փնտռեմ. ինչ որ նշմարեցի ան ալ առի կտաւին» (ԵԳ 112)։ Վերծին վէպին մէջ նկարիչ Խտուարտ մը ունինք, որ կը գործածէ նոյն դարձուածքը երբ ձեռքով մատնանիշ կ'ընէ իր մէկ նկարը. «Գործէ՛լ, արտադրէ՛լ, ստեղծէ՛լ. ատիկա է միայն, որ վիշտերը կ'ամոքէ, կը սրբէ ինքնամեղադրանքը ու կը լեցնէ դատարկութիւնները. Հոգեկան ամենաբուժը։ Իմ երազանքիս գեղեցկացուցած դէմքը առի կտաւին ու փոթորիկը հանդարտեցաւ» (ԵԲ 53)։ Հոգին առնել կտաւին, դէմքը առնել կտաւին՝ այս նման դարձուածքները տարօրինակ են անշուշտ. կրնան նշանակել տառացի, կրնան նշանակել նաեւ երկրորդ իմաստով. հոգին գրաւել, փոխադրել կտաւին վրայ, նուաճել, թերեւս «առնել» բային գրաբար իմաստով նաեւ՝ հոգին ընել, դէմքը ընել, կատարել, արգիլուած չէ մտածել որ հոգին առնելը նաեւ հոգին հանելն է, անջատել բնորդին մարմինէն, այսինքն՝ զայն չարչարելով պատռել։ Նկարիչ Խտուարտ սիրոյ եւ ստեղծագործութեան հասարակաց կը նկատէ «իր նմանին ստեղծագործութիւնը» (ԵԲ 53)։ Նկարը ի հարկէ ստեղծագործութիւն մըն է, իր նմանի՞ն նաեւ։ Իր նմանը կը ստեղծուի շնորհիւ նկարչութեա՞ն, արուեստի՞ն։ Դիմանկարով կը նկարես քու նմանդ։ Նաեւ որոշ չափով քեզ, քու հոգիդ։ Գեղագիտական մակարդակին՝ հասնիլ մօտէլի հոգիին համարժէք է խորհրդապաշտութեան մեծ ձգտումին, որ է գտնել ու պարզել իրերու իսկութիւնը։ Արուեստի գործը այդ էր խորհրդապաշտներու համար։

Արդ՝ վէպին մէջ մենք ականատես կ'ըլլանք ոչ միայն գեղարուեստական երկի մը, դիմանկարի մը յայտնութեան, – ինչ որ ակնբախ է եւ անվիճելի – այլ այդ երկի երկ դառնալու հոլովոյթին։

Սկիզբը երկը կայ ու չկայ։ Մինչեւ պատռուածքի տեսարանը աշխատանոցին մէջ մնացող իւղանկարը սերտօրէն կապուած է օրիորդ Սուեկլնի։ Այս մէկը կ'ըսէ ինքն իրեն. «ա՜հ, այդ նոր ստեղծագործութիւնը չէ՞ որ ինքն է, ինքը» (ԵԳ 114)։ Իւղանկարը եւ բնորդը նոյնն են։ Ինքն են։ Իւղանկարը ինքնութիւնն է բնորդին։ Իւղանկարը վեր կը բերէ, դուրս կը հանէ ինքնութիւնը։

Պէտք է ըսեմ որ «դիմանկար» բառն իսկ չկայ։ Կայ միայն «գլուխ»։ Սուրէն երբ Ֆինուհիին կ'առաջարկէ արհեստանոց գալ, կ'ըսէ. «Կ'ուզեմ նկարել ձեր գլուխը» (ԵԳ 109)։ Գլուխը ֆիզիքական բան մըն է, միայն։ Սկիզբէն այդ գլուխն է որ զինք գրաւած է եւ ան է որ կը նկարագրէ Շանթ աշխատանքէն առաջ, իբրեւ հմայիչ տարր։ Ահա ինչպէս. կրակարանին մօտիկ՝ գլուխը ծռած Ֆինուհին նայուածքով կը յափշտակէ նկարիչի հոգին. «Դէմքը մնացեր էր մութի մէջ, քիթն ու շրթունքները հազիւ կ'որոշուէին. ստոր փոխարէն չեշտուեր էր աչքերուն խորութիւնը, որուն մէջտեղը նայուածքը կը վառէր. բայց ոչ, նայուածք չէր ատիկա, այլ հոգիի կայծկլտուն կտոր մը, որ աղջկան ներքին խորունկ մութերէն դուրս կը ցայտէր կենսաթրթիռ ու խորհրդաւոր։ /Տղան անշարժ ու անթարթ կը դիտէր բոցերուն բերանն ինկած այդ գլուխն ու այդ աչքերը, կը դիտէր՝ իր ամբողջ էութիւնը տեսողութեան մէջ հաւաքած…/ Կէս դիտակից, կէս բնազդական ճիգ մըն էր ատիկա, հոգեկան բուռն ճիգ մը պինդ բռնելու այդ նայուածքը, խորը դրոշմելու իր մտքին մէջ, որ ա՛լ երբեք, երբե՛ք չմոռնայ։ Կարծես երկա՜ր, երկա՜ր ժամանակէ ի վեր իր որոնած մէկ բանն էր, որ գտեր էր, անգին, անգնահատելի բան մը» (ԵԳ 108)։ Նկարիչը կարծես արդէն կը նկարէ այդ նայուածքը իբրեւ մտքին մէջ խորապէս դրոշմուած պատկեր մը։ Բնորդի հոգին։ Դէմքը կայ, անկասկած, բայց կը մնայ մութի մէջ, կան աչքերը եւ անոնցմէ բխող լուսաւոր նայուածքը։ Շանթ կը գրէ տարօրինակ նախադասութիւնը. «չեշտուեր էր աչքերուն խորութիւնը, որուն մէջտեղը նայուածքը կը վառէր»։ Ակնյայտ է որ նայուածքը աչքերը չէ միայն, այլ անոնց մէջտեղը, անոնց շուրջը գուշակուող դէմքի մասերը։ Նայուածքը կը վառի սենեակի կրակարանին նման (բազմաթիւ գործածութիւններ կան գրութեան մէջ, որոնցմէ մին է «Ասրուշան»ը, կատակով գործածուած) իբրեւ գրեթէ մէկ մասնիկը բոցերու բերնին մէջ ինկած գլուխին։ Կնոջ պատկերը բոցավառ է կեանքի կրակէն։ Ասիկա դիմանկարի եթէ ոչ սահմանումն է առնուազն անոր մէկ բնորոշ կէտը։ Դիմանկար մը կը նայի։ Ան կը կազմակերպուի ոչ միայն դէմքի մը շուրջ, այլեւ նայուածքի մը։

Այդ նայուածքն է որ աւելի ուշ պիտի դառնայ պատռուածք։ Ապա պատռուածքը պիտի դառնայ նայուածք։ Մինչ այդ նայուածքը բնորդի մութերէն դուրս ցայտող բան մըն է, այդ մութերը պատռող լոյս մը, աւելի ճիշդ խորքէ մը դուրս եկող, դուրս հանուող ինքնութիւն մը, ըսի վերը, կարելի է ըսել ներկայութիւն մը։ Այդ խորութիւնը, բնորդին էութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ կինը ինքն իրեն բարկութեան պահուն. «ինքը իր ամբողջ էութիւնը, իր ամբողջ սիրտն ու հոգին բացեր էր, դրեր էր անոր առջեւ» (ԵԳ 124)։ Էութիւնը՝ այսինքն՝ հոգին՝ լոյսի ու մութի խաղին մէջ, նկարիչի նայուածքին ու բնորդի նայուածքին միջեւ։

Դիմանկարը կ'ուզէ գրաւել իր ազատութիւնը, անջատուիլ բնորդէն պատռուածքով։ Վէպին մէջ բնորդը դուրս կ'ելլէ իր դերքէն, կը փախչի, կ'անհետանայ։ Նկարիչը պարզապէս կը ստուգէ այդ անհետացումը։ Ատով իւղանկարը կ'անկախանայ (ամէն արուեստի գործի պարագան չէ՞ ատիկա)։ Ինչպէս տեսանք նկարիչը կը զգայ պատռուածքը իր մէջ. քանի որ կ'անջատուէր թէ՛ փախչող բնորդէն թէ ալ իր իսկ երազներով ստեղծած նկարէն։ Այս բոլորը տեղի կ'ունենան որոշ ցաւի ու անձկութեան մթնոլորտի մը մէջ։ Որ մօտիկ է «երկունքի ցաւերուն»։ Ուրեմն՝ երկի անկախացման երկու փուլերը ներկայ են, չեմ ծանրանար աշխատանքին վրայ, որ երկրորդ փուլ մը չէ խորքին մէջ, այլ անկախացումը կարելի դարձնող ընթացք։ Վերջապէս իւղանկարի ամբողջական ազատագրումը տեղի կ'ունենայ երբ կը դրուի հասարակութեան առջեւ, կը դառնայ հանրային։

ՍՊԻՆ

Արուեստագէտին համար պատռուածքը չկար սկիզբը, գոնէ այդպէս կը թուէր, յետոյ եղաւ կտաւին վրայ, բայց կարծես չէ ցուցադրուած նկարին մէջ անիկա չկայ։ Ինչպէ՞ս մտածել պատռուածք մը որ եղաւ, ապա գոյութիւն չունի։ Ասիկա է եւ չէ։ Կարծես փոխն ի փոխ։ Յարակարծիք մը չէ՞։ Ինծի այնպէս կը թուի թէ այստեղ մենք ունինք գեղարուեստական երկի շանթեան ըմբռնումը։ Վէպի ամբողջ վերջին պարբերութիւնները կը վերաբերին իւղանկարի ոչ վերանորոգութեան, ոչ ալ վերապատրաստութեան։ Նկարիչը կը վճռէ փրկել, պահպանել նկարը։ Կտաւը կ'անցընէ մէկ շրջանակէն միւսը։ Դիմանկարը տեղ կը փոխէ։ Կարծես չենթարկուիր հպումի աշխատանքի մը. օրինակ քերթուածքը չի ջնջուիր, ներկ չաւելնար, կտաւը չի փակցուիր, եւայլն։ Դանակը անցած-գացա՞ծ է։

Բայց այն ատեն նախկին ապաւորութիւնը ո՞ւր էր։ Գրութեան մէջ վարանումի, կասկածի ակնարկութիւն չկայ։ Շանթի լռութիւնը անգամ մը եւս յատկանշական է։ Ընթերցողը պէտք է գուշակէ ժեստին նշանակութիւնը։ Խորհրդապաշտի մը նման Շանթ պարզապէս կը թելադրէ (այս մասին աւելի՝ ուշ)։ Ուրեմն՝ ինչ կը վերաբերի պատռուածքին՝ անիկա թէ՛ կայ, չէ՛ չկայ, նոյն ատեն։ Խորքին մէջ մտած, մխրճուած, հիւսքէն ու հէնք բեկած եւ հոն մնացած պատռուածքը երբ կը սկսի միաւորուիլ՝ Հայերէնով ասոր կ'ըսեն սպի։ Շանթ ինք արդէն կը գրէ որ «թաւիշի շրջանակին մէջէն կը նայէր պատռուածքը, խոր ու լայն վէրքի մը նման»։ Պատռուածքը վէրք մըն էր երբ նոր էր։ Մորթին վրայ անհետացող վէրքը կամ խոցը կը ձգէ հետք մը, ոչ բիծ մը որ մարդ կրնայ քերթել հանել կամ սրբել (եթէ մասնաւոր գեղագիտական վիրաբուժութեան չէ ենթարկուած…) կամ սոսկական կիտուածք մը որ մորթին անմիջական ներքեւը կը գտնուի։ Արդ՝ ցուցադրուած դիմանկարը, նոյնիսկ եթէ վերանորոգուած է, հարուածի մը սպիացած հետքը կը կրէ իր վրայ-իր մէջ։ Ոչ միայն կը կրէ, այլ այդ սպին իսկ է։ Անիկա կը պահպանէ պատռուածքը այնպէս մը սակայն որ պահպանուածը չի նկատուիր։ Նկարին ներքեւ կը դրուի միայն անուն մը՝ «Կինը»։ Անշուշտ փորձիչ պիտի ըլլար այս սպին մօտեցնել սպիտակին, իբրեւ վեստալուհիի սպիտակութեան վրայ դրուած նշան։

Չեմ դանդաղիր ըսելու որ դիմանկարը, խոցի, հարուածի արդիւնք՝ իր մէջ ունի պատմութիւնը ինքն իր յայտնուելուն։ Ան կը պատմէ ստեղծագործութեան պատմութիւնը, հոգիի մը առումը ուրիշ հոգիէ մը։

Բայց ի՞նչի արդիւնք է այս պատռուածքը որ դիմանկարը կը հաստատէ իբրեւ արուեստի երկ։ Հետքն է հարուածին, ըսի։ Միայն թէ այդ հարուածի ետին ու մէջ կան բնորդին իրականութիւնը (իրականութիւնը պարզապէս՝ միմողական արուեստներուն համար), մարմինը, սէրը, սեռային ուժերը, կեանքի քաոսը, տարերային մութը, յուզումներու, զգայարանքներու հարուստ աշխարհը, ինչ որ գոյն է եւ որ Շանթ կը կոչէ ունայնութիւն, պարզապէս որովհետեւ այդ բոլորը նպատակ չունին, բանի մը չեն ձգտիր։ Ասոնք, հերքուած, կ'այցելեն երկը, անոր ներքեւն են, տակը, վարը, զայն կը վիրաւորեն, կը պատռեն։ Զայն կը կազմաւորեն։ Ի վերջոյ, յարասելով Աղբալեանը, զայն չեղելով ալ քիչ մը, մարմինն ու սէրը, կին կոչուածը, իր բոլոր կերպարանքներով՝ իբրեւ բիրտ ուժ թէ իբրեւ պատրանքի զօրութիւն, ոչ թէ կը զանցուին երկին մէջ, կը վեհացուին, այլ պատռելով ու պատռուելով երկը կը գոյացնեն իբրեւ երկ։

Գեղարուեստական երկը սպիացած պատռուածք է։

Գ. Պ.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret: 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 7
MARDI
7 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Անմիջական առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-52 E

84րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.179
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.179

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ ի վերջոյ տեղի տուաւ եւ ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ Դանիոյ վարչապետը՝ Անտերս Փոկ Ռասմուսէն: Պերլուսքոնի և Օպամա ջանք չխնայեցին համոզելու համար Թուրքերը, որոնց ընդդիմութիւնը կը վերաբերէր Մոհամէտի ծաղրանկարներուն (2005) որոնց հեղինակները չէին պատժուած: Ուրբաթ եւ Շաբաթ, ժողովականներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է եւ ամէն կողմէ ջանք թափած են որպէսզի Անգարա տեղի տայ: ՕԹԱՆ-ի մէկ դիւանագէտին համաձայն «Թուրքիա կորսնցուցած է. Էրտողան ստիպուեցաւ ընդունիլ Ռասմուսէնը եւ ցոյց տալ իր խակական դիմագիծը: Ռասմուսէն ոչ օրինական իշխանութիւնը ունէր արգելք հանդիսանալու համար ծաղրանկարներու հրատարակութեան, ոչ ալ արգիլելու քրտական հեռատեսիլին սփռումը: Այս դէպքը պիտի ջլատէ անդամակցութեան ջատագովներուն եռանդը:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, ուր Ուրբաթ օրուընէ սկսեալ հակա-ՕԹԱՆ տարրեր ծանր խռովութիւններ ստեղծեցին, կացութիւնը լարուած կը մնար Ապրիլ 6ին: Ծանր բախումներ պատահած են, քաղաքին մէկ թաղամասը բոլորովին լքուած մնացած է Կիրակի օր եւ մաքսային հաստատութիւնը, շէնքեր, դեղարան մը քարուքանդ եղած են ու բնակչութիւնը կը բողոքէ որ ոչ մէկ ոստիկանի երես տեսած են թաղամասը ձգուած է թալանողներու ձեռքը: 40 վիրաւորներ կային եւ 300 հոգի հարցաքննուած էր միջադէպերու ընթացքին: Սարքոզի յայտարարեց Ապրիլ 5ին (Թէ. Էֆ.-1 կայան) որ անմիջական խիստ պատիժներ պէտք է տրուին:

ԻՏԱԼԻՈՑ կեդրոնը, Աքուիլա քաղաքը 6,3 ուժգնութեամբ՝ Ռիխթէրի աստիճանաչափին վրայ, զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է Ապրիլ 5էն 6ի գիշերը: Վնասները շատ մեծ են եւ առաջին հաշւեկշիռի մը համաձայն 27 մեռեալ կար եւ տասնեակներով վիրաւորներ: Այս թիւերը հաւանաբար յաւելումներ արձանագրեն. հարիւրաւոր շէնքեր փլած են եւ ժամէ ժամ նոր տուժածներ կը յայտնուին:

ՊԻՆԿԵՄԹԸՆԻ մէջ (Նիւ Եորքի նահանգ) Ապրիլ 3ին, 40ամեայ անձ մը գաղթականներու օժանդակող կազմակերպութեան մը կեդրոնավայրը մտած է ու կրակ բացած եւ 14 հոգի սպաննած: Կրակողն ալ քիչ ետք մեռած գտնուած է:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱ հրթիռ մը արձակած է Կիրակի, Ապրիլ 5ին, ինչ որ Միացեալ Նահանգներու համար անտեսել է ՄԱԿ-ի թիւ 1718 բանաձեւը, ըստ որուն արգիլուած է: Արդ, Հիւսիսային Գորէա ասպարէզ կը կարդայ Ամերիկայի:

ՊԵԼԺԻԱ աշխարհի առաջին երկիրն է, որ պաշտօնական ճամբով բողոքեց Վատիկանի դէմ Պապին «անընդունելի» խօսքերուն համար սերմնասպանակի գործածութեան կապակցութեամբ: Բողոքը ներկայացուած է կուսակցութիւններու մեծամասնութեան հաւանութեամբ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Ժի-20ի ժողովին արդիւնքները ընդհանրապէս դրական նկատուեցան եւ ժողովն ալ «պատմական անկիւնադարձ» որակուեցաւ, բայց քիչ չեն քաղաքական այն դէմքերը, որոնք կը թուեն թերութիւնները եւ անտեսումները, որոնց կարգին Աթալի, Մելանշոն, Ժոսփէն եւլն.: Մնաց որ, Ֆրանսացի քաղաքական բազմաթիւ դէմքեր դէմ կը մնան Ֆրանսայի վերադարձին ՕԹԱՆ-ի հրամանատարութեան մէջ:

ԱՑԱՋԻՈՑԷՆ ետք, Պասթիա պատերազմական դաշտի վերածուած էր չաբաթվերջին եւ շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են: Ապրիլ 5ին, Ներքին Նախարարը արագ երթուղարձ մը ըրաւ եւ այցելեց վիրաւորուած ոստիկանները, որոնք հիւանդանոց փոխադրուած էին: Ազգայնականներու ցոյցերը մեծ տարողութիւն առած էին եւ այս լարուած կացութիւնը ծնած է գլխաւորաբար Գոլոնայի դատապարտումէն ետք:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՐՄՆԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՕՊԱՄԱՅԻ

Հայ Դատի Եւրոպայի մարմինը Ապրիլ 3 թուակիր նամակ մը ուղղած է ԱՄՆ-ու նախագահ Պ. Օպամայի, յիշեցնելու համար ընտրարշաւին Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու անոր յանձնառութիւնը, կոչ ուղղելու որ յարգէ զայն. Նամակին կցուած է եւրոպական 340 ընկերակցութեան կողմէ ստորագրուած հանրագրութիւն մը որով նոյն կոչը կը կրկնուի: Նամակը Ուրբաթ օր յանձնուած է Սպիտակ Տան նախագահական գրասենեակին պատասխանատուներուն:

Հոն նախ յիշեցումը կ'ըլլայ 2008 Յունուարին Ցեղասպանութեան մասին Պ. Օպամայի արտայայտութեան, թէ ան «ծաւալուն փաստերու հիմնուած եւ պատմական անառարկելի տուեալներու նեցուկը վայելող եղելութիւն է». ապա կը շեշտուի նոյն տարուան Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին անոր յանձնառութիւնը թէ ինք կ'ըլլայ Ցեղասպանութիւնը ճանչցող ԱՄՆ-ու նախագահը: Անդրադառնալով այն մութ ուժերուն որոնք կը ջանան խոչընդոտել յառաջդիմական, բացսիրտ ու յանդուգն քաղաքականութիւն վարելու Օպամայի կամքը, նամակը կը ծանրանայ երեք կէտի վրայ.

– Որքան ալ մեծ ջանք գործադրուի Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան ի նպաստ, Եւրոպայի հայութիւնը եւ ժողովրդավարական ուժերը միշտ պիտի ընդդիմանան այս համարկումին, այնքան ատեն որ այդ երկիրը կ'ուրանայ Ցեղասպանութիւնը, խտրական քաղաքականութիւն կը կիրարկէ իր փոքրամասնութիւններուն դէմ եւ կ'ոտնակոխէ իր իսկ ժողովուրդին մարդկային իրաւունքները:

– Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը ճանչնալու ձեր նորարար քաղաքականութիւնը միայն կրնայ օգնել Թուրքիոյ, հասկնալու թէ այս հարցէն փախուստը ընդունելի չի կրնար ըլլալ: Ուստի ձեր ճանաչումը հզօր նեցուկ մը պիտի ըլլայ այդ երկրին ժողովրդավար ուժերուն եւ ճնշուածներուն:

– Երկար ժամանակի վրայ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ հաշտութեան հոլովոյթը ոչ միայն պիտի չտուժէ ձեր ճանաչումով, այլեւ մեծապէս պիտի դիւրանայ:

Նամակը կ'աւարտի այն համոզումով որ հակառակ պարագային, Ցեղասպանութեան ԱՄՆ-ու կողմէ ճանաչումին բացակայութեան, ցեղասպան պետութիւնները զայն պիտի մեկնաբանեն որպէս վաւերացում մը իրենց արիւնալի գործողութիւններուն եւ ոճրային մեղսակցութեան. ըսածին որպէս փաստ կը յիշուի Թուրքիոյ կողմէ վերջերս Սուտանի նախագահին տրուած զօրակցութիւնը:

Պ. ՕՊԱՄԱՅԻ ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՅՑԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՒԱՐԿԸ

ԱՄՆ-ու նախագահը եւրոպական իր առաջին այցէն ետք Ապրիլ 5ին մեկնեցաւ Թուրքիա: Այդ մեկնումը կը բացատրուի ոչ միայն ԱՄՆ-ու հաւատարիմ դաշնակիցի մը նկատմամբ բարեկամութեան հաւաստիքով, այլեւ շարք մը քաղաքական ներկայի գրաւարկներով: Անոնց գլխաւորն է Իրաքէն ամերիկեան զօրքերը դուրս բերելու համար Թրքական տարածքը օգտագործելու կարելիութիւնը. կան նաեւ Միջին Արեւելքի նորագոյն զարգացումները, կովկասեան հարցերը, ուժանիւթի փոխադրութեան ճամբաները, ՕԹԱՆ-ի մէջ գործակցութեան խնդիրները, Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութիւնը, Իրանի հետ յարաբերութիւններու մարզը, Աֆղանիստանը, եւլն.: Այս բոլորը օրակարգի նիւթ կ'ըլլային Օպամայի Թուրքիոյ նախագահին ու վարչապետին հետ հանդիպումներուն:

Թրքական աղբիւրներու իսկ հաւաստումով, 1915ի նիւթը այս համայնապատկերին ամէնէն փշոտ մէկ հատուածն է: Ու հակառակ Պ. Օպամայի յանձնառութեան, բաց ու յանդուգն քաղաքականութիւն մը վարելու յայտնի տրամադրութեան, անհիմն չեն հայկական մտավախութիւնները, երբ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարզը այնքան կենսական կարեւորութեամբ կը ներկայանայ ԱՄՆ-ու համար: Անգարայի հիւր նախագահը պիտի յաջողի՞ այդ կենսականներուն մասին իր ուզած համաձայնութիւնը ապահովել Թուրքիայէն ու նաեւ 1915ի մասին իր յանձնառութիւնը, խոստումը չդրժել:

Ապրիլ 6ին Պ. Օպամա Անգարայի մէջ նախ կ'այցելէր Ք. Աթաթիւրքի դամբարանը, ապա նախագահական պալատին մէջ հանդիպում կ'ունենար Ա. Կիւլի հետ: Ծրագրուած էր Ազգային ժողովին մէջ 45 վայրկեանի ելոյթ մը, ապա ժողովի նախագահին ու ընդդիմութեան պարագլուխներուն հետ տեսակցութիւններ: Վարչապետ Թ. Էրտողանի հետ տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենար նոյն օրուան երեկոյեան:

Յաջորդ օրը Օպամա Պոլսոյ մէջ կը մասնակցէր «Քաղաքակրթութիւններու համաձայնութիւն» խորագրուած ժողովին:

Այդ ժողովին նախատեսուած էր Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարին եւ Ազրպէջանի նախագահին ալ մասնակցութիւնը: Սակայն վերջին պահուն, Ապրիլ 6ի առաւօտուն երկու երկիրներու լրասփիւռները կը տեղեկացնէին թէ ոչ Է. Նալպանտեան, ոչ ալ Ի. Ալիեւ գացած էին Պոլիս:

Է. Նալպանտեանի չմասնակցելու լուրին կ'ընկերանային ռուսական գործակալութեան մը տուած անոր մեկնաբանութիւնները հայեւթուրք յարաբերութիւններուն մասին. ան անգամ մը եւս շեշտած էր այդ յարաբերութիւններուն առանց նախապայմանի ու փոխադարձ ըմբռնումով կարգաւորումի տեսակէտը: Հերքած էր Թրքական յաճախակի պնդումը թէ այդ կարգաւորումը կապուած էր Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծումին: Ըսած էր թէ Ղարաբաղը հայեւթուրք յարաբերութիւններու կարգաւորման բանակցութիւններուն երբեք քննարկումի առարկայ չէր եղած: Կրկնած էր նոյնպէս թէ այդ բանակցութիւնները, կարգաւորումը երբեք չէին կրնար հարցականի տակ դնել Ցեղասպանութեան իրողութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի Ի. Ալիեւի պարագային, Անգարա անոր բացակայութիւնը բողոքի նշան մը կը նկատէր, Հայաստանի սահմանը բանալու Թրքական տրամադրութեան շշուկներուն դէմ:

* * *

ԹՈՒՐՔԻԱ, ՕՊԱՄԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Թուրքիա այցին կապուած քաղաքական գրաւարկներու շրջանակին մէջ պէտք է զետեղել Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան մասին Պ. Օպամայի Փրակայի յայտարարութիւնը: Ան Թուրքիա

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Սփիւռքի նախարարուհի Հրանոյշ Յակոբեան որ Ապրիլ 2ին Երեւանէն ժամանեց Փարիզ, մինչեւ Ապրիլ 8 երկարող հանդիպումներու շարքով շփում կ'ունենայ ֆրանսահայ գաղութին հետ:

Նախարարուհին Կոմիտասով մարմնաւորուած Ցեղասպանութեան յուշարձանին ծաղիկ զետեղելով սկսաւ Ֆրանսա այցը, ժամանած օրն իսկ: Ապա հանդիպում ունեցաւ Ազգային ժողովի Ֆրանսա – Հայաստան խումբին հետ, այցելեց առաջնորդանիստ Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցին ու «Յառաջ»ի խմբագրատունը: Մօտ կէս ժամուան զրոյց մը ունեցաւ տնօրէնուհի Արփիկ Միսաքեանի հետ, յետոյ այցելեց նաեւ Սփիւռքի հետազօտութեան կեդրոնը եւ Ֆրանսահայ մշակութային միութիւնն ու «Աշխարհ» թերթը:

Յաջորդ երկու օրերը եւս յատկացուած էին փարիզեան շրջանին. Հ. Յակոբեան այցելեց դպրոցներ, մշակոյթի տուներ, եկեղեցիներ, Նուպարեան դրադարան, հայկական ձայնասփիւռ, տեսակցութիւններ ունեցաւ Փարիզի 9րդ թաղամասի, Արնուվիլի, Լիվրի-Կարկանի, Իսիի քաղաքապետներուն հետ: Ապրիլ 3 Ուրբաթ երեկոյ ՀԲԸՄ մշակութային կեդրոնին մէջ հանդիպում ունեցաւ երիտասարդական կազմակերպութիւններու, մտաւորականներու հետ:

Ապրիլ 4ի օրակարգին վրայ կար Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թերզեանի հետ տեսակցութիւն մը, հայ կաթողիկէ մշակութային կեդրոն, Սամուէլ Մուրատեան վարժարան, Փարիզի Հայ մշակոյթի տուն այցեր, ապա երեկոյեան մեկնում դէպի Մարսէյլ:

Մարսէյլի ժամանակացոյցը եւս կ'ընդգրկէր հայկական վարժարաններու, մշակոյթի կեդրոններու, կազմակերպութիւններու այցեր, 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետ Կ. Յովսէփեանի, Մարսէյլի փոխքաղաքապետ Ռ. Պլումի, Պուշ-տիւ-Ռոնի Ընդհ. խորհուրդի նախագահ Ժ.-Ն. Կեռինիի, ՓԱՔԱ-յի Շրջանային խորհուրդի նախագահ Մ. Վօզէլի հետ տեսակցութիւններ:

Այցին վերջին օրը, Ապրիլ 7ին նախարարուհին նման յայտագրով մը Լիոն կը գտնուէր:

ՄԱՆՐ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԻ ՔԱՆԻ ՄԱՆՐ ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐԻ

Այս վերջին տարիներին երեք ցուցահանդէսներ են տեղի ունեցել նուիրուած Բիւզանդիոնի քաղաքակրթութեան: Դրանք են –
The age of Spirituality: Late Antique and Early Christian Art, Third to Seventh century, NYMA, 1979, The Glory of Byzantium: art and culture of the Middle Byzantine Era, 843-1261, NYMM, 1997, Byzantium: Faith and Power, 1261-1557.

Այս ցուցահանդէսների մէջ մասնաւոր տեղ էր յատկացուած Բիւզանդիոնին յարակից մշակոյթներին: Մշակոյթներ, որոնք կամ ազդել եւ կամ ազդուել էին Բիւզանդական քաղաքակրթութիւնից: Այս սկզբունքի հիման վրայ բնական է, որ հայկական մշակոյթն էլ պէտք է ներկայացուէր: «Բիւզանդիոնի փառքը» ցուցահանդէսի մէջ հայկական բաժինը ներկայացւում էր վեց ձեռագրային նմոյշներով: Ցուցահանդէսը գրախօսողներից մէկը ակնարկել է, որ «հայկական խրճի թիւը չափազանց նուազ է ներկայացուած եւ դրա պատճառն այն էր, որ ուրոշ հայկական հաստատութիւններ մերժել էին մասնակցել» (Robin Lane Fox, The Observer 29 June 1997): Նոյն շարքին նուիրուած երկրորդ ցուցահանդէսը, որ կոչւում էր Byzantium: Faith and Power, հայկական բաժինը ներկայացւում է մօտ ութ նմոյշներով: Իսկ Լոնտոնում տեղի ունեցող ցուցահանդէսը, որի Արեւելեան Քրիստոնեայ բաժանմունքի կազմակերպման իր անմիջական մասնակցութիւնն էր բերել յօդուածիս հեղինակը, շատ աւելի պատկառելի էր, քան նախորդները:

Պր. Արմէն Մութաֆեան իր «Լոնտոնի Բիւզանդական ցուցահանդէսը ու իր հայկական գանձերը» (Յառաջ, Ուրբաթ Փետրուար 13, 2009) գրախօսականի մէջ արդարօրէն արծարծում է մի քանի հարցեր, որոնց կ'ուզէի անդրադառնալ որպէս խորհրդատու եւ մասնակից: Royal Academy-ի տնօրէնութեան հրաւէրով կոչուած էի աջակցել ցուցահանդէսը կազմակերպող երկու գիտնականներին Dr. Robin Cormack եւ Dr. Adrian Locke-ին: Հայկական բաժինը ներկայացնող 14 ձեռագրային նմոյշներից (292-305) 11ը մեր թելադրանքով էր ընտրուել (տե՛ս գաթալոկի 454-457 էջերը:)

Ճիշդ է հեղինակը, որ ցուցահանդէսի սրահների դասաւորանքն անօգտակար է սովորական այցելուի համար: Բոլոր քարտէսները եւ տեղեկատու ցուցակները տեղադրուած են ցուցահանդէսի առաջին սրահում և հետեւաբար դժուար է այցելուին պատկերացնել, թէ որ սրահի նմոյշները ո՛ր մշակոյթին են պատկանում: Նաեւ ճիշդ է այն քննադատութիւնը, որ ցուցանմոյշների բացատրական տախտակները չափազանց համառօտ են եւ շատ բան չեն ասում ցուցադրուող առարկայի մասին: Բայց սրա դիմաց պէտք է ընդունել, որ գաթալոկի բացատրութիւնները չափազանց ամբողջական են եւ գոհացուցիչ:

Հայկ. բաժնի ամենատպաւորիչ առարկան 1225թ. խաչքարն է, որը պատկանում է Բրիտանական Թանգարանին: Այս խաչքարը գրութեանս հեղինակը 1978թ. յուսահոգի Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի աջակցութեամբ Լոնտոն բերեց որպէս կենտրոնական ցուցանիշ Բրիտանական Թանգարանում կազմակերպուած «The Christian Orient» ցուցահանդէսի համար: 28 հայկական ձեռագրերը եւ խաչքարը ներկայացրին Հայ Քրիստոնէական մշակոյթը յունականի, ասորականի, եթովպականի, վրացականի, եւ ղպտի մշակոյթների շարքին: Խաչքարը ընտրուեց Նորադուզի (Սեւանի շրջան) գերեզմանոցից հեղինակի մասնակցութեամբ եւ տեղափոխումը դէպի Լոնտոն եղաւ բաւական արկածալի: Խաչքարը օդանաւով փոխադրուեց Մոսկուա՝ ենթադրելով, որ այն կարելի կը լինի Լոնտոն փոխադրել օդային ճանապարհով: Ցարմար օդային փոխադրում չլինելու պատճառով այն տարուեց Ս. Պետերբուրգ եւ այնտեղից Լոնտոն բերուեց նաւով: Դժբախտաբար խաչքարը առանց յարմար փաթեթաւորման դրուել էր նաւի հարթայատակի վրայ եւ ամբողջութեամբ թրջուել էր: Երբ այն Լոնտոն հասաւ, մակերեսը, ծածկուած էր աղով: Բրիտանական Թանգարանի մասնագէտների աշխատանքի շնորհիւ խաչքարը չորացրին, աղը հեռացրին եւ երկու շաբաթ ուշացումով տեղադրեցին Բրիտանական Թանգարանի մուտքի նախասրահում: Ցուցահանդէսի փակումից յետոյ մեր խնդրանքով եւ առաջարկով Վեհափառ Հայրապետը այն նուիրեց Թանգարանին այն պայմանով, որ այն միշտ պէտք է ցուցադրուի: Մի կարճ ժամանակ անց խաչքարը անյայտացաւ: Այն պահեստաւորել էին: Մի քանի սպառնալի նամակներից յետոյ խաչքարը վերայայտնուեց Թանգարանի Medieval and Later Antiquities սրահում, որտեղ մնում է մինչեւ այսօր: Խաչքարը ցուցադրուեց 2001ի Treasures from the Ark ցուցահանդէսում: Սոյն խաչքարի մի օրինակը Բրիտանական դրադարանի տնօրէնութիւնը նուիրեց Պրն. Վ. Մանուկեանին, որն այսօր իր տեղն է գրաւել Ս. Եղիշէ հայկական եկեղեցու բակում: Այս է հակիրճ պատմութիւնը Ապուտայլի խնդրանքով 1225 թուականին կառուցուած եւ 1978ին Լոնտոն տեղափոխուած խաչքարի:

Այս ցուցահանդէսի անպատեհութիւններից մէկը սովորականից երկար տեւողութիւնն էր (Հոկտ. 25, 2008 – Մարտ 22, 2009), համարեայ վեց ամիս: Միջազգային օրէնքով թանգարաններ նախընտրում են ցուցանմոյշներ պարտք տալ միայն երեք ամսով: Եթէ ցուցահանդէսը տեւում է երեք ամսից աւելի, պարտք տուող հաստատութիւնը պահանջում է, որ ցուցահանդէսի կազմակերպիչները առաջին երեք ամսից յետոյ կամ փոխարինեն ցուցանմոյշները եւ կամ փոխեն ցուցադրուող ձեռագրի էջերը: Այս պարագային The Royal Academy of Art որոշեց փոխել ձեռագրերի էջերը: Դրա պատճառով էլ ցուցահանդէսի գաթալոկի մէջ տպուած էջերը եւ տրուած բացատրութիւնները պատկերների չեն համապատասխանում ցուցափեղկերի մէջ բացուած էջերին: Այդ իսկ պատճառով երեք ամսից յետոյ եկող այցելողները չեն տեսնում այն, ինչ նկարագրուած է գաթալոկում, որովհետեւ, կամ էջերը դարձուել են եւ կամ որոշ պարագաներում ձեռագիրը վերադարձուել է: Այս էր պարագան Պալթիմորից պարտք վերցուած Թորոս Ռոսլինի ձեռագրի:

Գալով Սարգիս Պիծակին, Պրն. Մութաֆեան տեղի է տուել մի շփոթութեան: Տալլինի Չեսթըր Պիթի գրադարանից բերուած Սարգիս Պիծակի կողմից մանրանկարուած 1342թ. ձեռագիրը իսկապէս պատկանում է Սարգիս Պիծակին: Բացուած էջը ցոյց է տալիս մի պատկեր, որի կենտրոնում նստած է «ՏՐ ԱԾ ՅՍ ՔՍ» ձախ լուսանցքում չոքած դիրքով անձնաւորութիւնը ձեռագրի պատուիրատու «Տիրացուն» է, իսկ աջ կողմում չոքած անձը հէնց ինքը՝ ձեռագիրը պատկերող Սարգիս Պիծակն է: Բրիտանական գրադարանի Սաղմոսարանը՝ գրուած 1283թ. եւ որը վերագրւում է Սարգիս Պիծակին, չունի նկարողի պատկերը: Մարիամ Աստուածածնի պատկերի կողքին չոքած անձնաւորութիւնը «Պարոն Հանես Ջանըլըր»ին է՝ ըստ գըլխավերեւում կապոյտ ֆոնի մէջ տեղադրուած յիշատակագրութեան: Հետեւաբար, ոչ մի պատճառ չկայ այս երկու ձեռագրերը քով-քովի դնելու:

Վերջապէս Մանչեսթըրի Ճոն Ռայլընս գրադարանից բերուած ձեռագրի ցուցադրումը ունէր մի յատկանշական իմաստ. ձեռագրի տեքստը հայերէն է, բոլոր սրբերի պատկերները պատկանում են նախաքաղկեդոնական շրջանին, իսկ յետագային ձեռագրի քաղկեդոնական տէրերը պատկերների մէջ ներդրել են վրացերէն արձանագրութիւններ եւ վրացերէն յիշատակարան: Ցուցահանդէսի մէջ ցուցադրուող էջը ներկայացնում է Մարիամ Աստուածածնին, ձեռագրի պատուիրատուին «Թամամ Խաթունին» եւ Մարիամ Մագդաղենացուն:

Հակառակ բոլոր սահմանափակումներին, կասկած չկայ, որ մասնակցելը աւելի լաւ է քան խուսափելը: Այս պարագային ցուցահանդէսը իր բոլոր թերութիւններով հանդերձ չափազանց յաջող էր եւ թողել է մեծ տպաւորութիւն: Ցուցահանդէսի գաթալոկը վերահրատարակուեց երկու անգամ: Royal Academy-ի կազմակերպած «Turks: A journey of a thousand Years, 600-1600» ցուցահանդէսից յետոյ, որտեղ ամէն ինչ թուրքական էր, այս առիթ էր ճշդել որոշ սխալներ եւ սահմանափակ պատկերացումներ մի քաղաքակրթութեան մասին, որ սկսեց 300 թուականին եւ տեւեց մինչեւ 1453 թուական:

Ցուցահանդէսի մնայուն եւ անկողոպտելի ժառանգութիւնը գաթալոկն է, որի մէջ շքեղ պատկերներով առաջին անգամ հանրութեան ցուցադրւում եւ ներկայացւում են հայկական նոր ձեռագրերի հաւաքածոներ Անգլիայի զանազան հաստատութիւններից:

ՆԵՐՍԷՍ Ա. ՔՀՆյ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Վրէժ Ներսէսեան
Բրիտանական գրադարան
Քրիստոնեայ Արեւելք Բաժանմ.
Լոնտոն)

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՄՈՌՑԱ՞Ն ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Գազայի վերջին յարձակումին իսրայէլեան բանակի զինուորներուն ընթացքը հարցականներու դուռ բացած է: Նոյնիսկ իսրայէլեան կողմէն պնդումներ կան թէ անոնք ոտնակոխած են բարոյական սկզբունքները: Գրաւեալ հողամասերուն վրայ ծառայած զինուորներու «Բեկանիչ լռութիւնը» կազմակերպութիւնը նոյն յարձակումին մասնակից իսրայէլացի զինուորներէն եւ սպաներէն վկայութիւններ հաւաքելու գործի լծուած է: Առաջին արդիւնքներուն համաձայն, բանակին բարոյական սկզբունքները ոտնակոխուած չեն, բայց վերատեսութեան մը ենթարկուած են իսրայէլցի բարձրաստիճան սպաներու կողմէ որոնք ծրագրած ու ձեռնարկած են Գազայի յարձակումին:

Ռազմադաշտէն վերադարձած զինուորներ որոնք համարձակած են իրականութիւնը յայտնել, ցոյց տուած են որ հրամանները աւելի ու աւելի թիւով Պաղեստինցի սպաննելու թելադրած են եւ հակառակը բացառութիւն կազմած է, անլսելի մնացած: Յաջորդ պարզացումները կ'արձանագրուին բաց սովորութեան. լրատուիչներու եւ հանրային կարծիքի ճնշումին տակ զինուորական արդարութիւնը կը խոստանայ հարցը պրպտել. սակայն այդ աշխատանքին արդիւնքը սկիզբէն յայտնի է. իսրայէլեան զինեալ ուժերը միշտ ուշադիր եղած են որ բարոյական արժէքները յարգուին, բայց անսաստողներ գտնուած են, որոնք բացառութեան արժէք ունին: Առոր կը յաջորդէ բանակի բանբերին կողմէ մասնանշումը հապուադէպ զինուորներու որոնք վճռած են ոչ զինուորական պաղեստինցիներ չսպաննել եւ այդ նպատակին սիրոյն չեն վարանած իրենց կեանքը վտանգելու:

Ի վերջոյ, հետաքննութիւնը կը փակուի, իսկ այն զինուորները որոնք իսրայէլեան խառութեան, խժդժութեան մասին վկայութիւններ տուած են, կը յանդիմանուին, մեկուսի պարագայէ մը մեկնելով իրենց զօրաբաժնին պատիւը արատելու յանդգնութեան համար:

Այսուհանդերձ, կա՛ն յամառող կազմակերպութիւններ: Անոնք կը շարունակեն փաստեր հաւաքել ու ծանրակշիռ իրականութիւններ լոյսին բերել: Սուղգուած է օրինակ, որ տեղւոյն վրայ գտնուող զինուորները միայն վերէն եկած հրահանգները մեղմացնող տարբեր ձայած են, չհնազանդելու համար սպաննած ըլլալու համար սպաննելու, քանդած ըլլալու համար քանդելու հրամաններուն:

Կը սպասուի որ քանի մը ամիսէն հատորով հրատարակուին զինուորներէ քաղուած վկայութիւնները: Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ միայն պարզ, շարքային զինուորներ մեղադրել: Ուրիշ է որ անոնցմէ ոմանք պարզ քաղաքացիներ սպաննելէ հաճոյք առած են. մէկը կ'ըսէ. «Լաւը այն է որ Գազայի մէջ մինչեւ իսկ պայման չէ որ փողոցէն քալող մը զէնք ունենայ, որպէսզի զինքը թիրախ դարձնես»: Ուրիշներ մրցումի եղած են թէ ո՛վ ամէնէն աւելի թիւով տուն պիտի քանդէ: Բոլորն ալ հնազանդած են հրահանգներու, իսրայէլեան բանակին մէջ պահպանուած հոգեվիճակէն առաջնորդուած:

Իսկական բացառութիւնները այն հազուադէպ զինուորներն են որոնք քաղաքացի պաղեստինցիներ չեն սպաննած, տուներ չեն քանդած, չեն թալանած: Եւ աւելի սակաւաթիւ բացառութիւն կը կազմեն անոնք որոնք իսրայէլեան հանրային կարծիքին կը յայտարարեն մերկ իրականութիւնը:

ԲԱՂՀԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կիրակի Մարտ 22ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի Թեմի Կրթական մարմնի հրաւիրած խորհրդակցական հանդիպումը, մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջակայքի հայկական ամէնօրեայ եւ միօրեայ վարժարաններու հայերէնի ուսուցիչներու եւ վարչական պատասխանատուներու:

Կրթական մարմինը ստեղծուած էր Թեմակալ առաջնորդ Նորվան արք. Զաքարեանի նախաձեռնութեամբ, զբաղելու համար հայկական վարժարաններու դիմագրաւած հարցերով եւ հայեցի դաստիարակութեան առջեւ ցցուած դժուարութիւններով: Կրթական մարմինը, նախագահութեամբ Առաջնորդին, բաղկացած է հետեւեալ անդամներէն.- Հելէն Մերճանեան, Սիլվա Գարակիւլեան, Յակոբ Պալեան, Գեղամ Գեւոնեան եւ Հրայր Այվազեան:

Նորվան արքեպիսկոպոս բացման աղօթքէն ետք հաւաքը վարելու հրաւիրեց Գեղամ Գեւոնեանը, որ ներկայացուց Կրթ. մարմնի ստեղծման եւ սկզբնական աշխատանքներու ընդհանուր պատկերը, ժողովներու ընթացքին արձանագրուած ընդհանուր մտահոգութիւնները: Ան յայտնեց, որ այսօրուան հաւաքի հրաւիրման նպատակն էր այդ բոլոր մտահոգութիւնները սեղանի վրայ դնել եւ միասնաբար քննել զանոնք, այդ ուղղութեամբ կարծիքներու փոխանակումով եւ առաջարկներու ներկայացմամբ: Ապա ան խօսքը փոխանցեց Հրայր Այվազեանին, որպէսզի ներկայացնէ մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքը:

Հ. Այվազեան մանրամասնօրէն ներկայացուց մեր դպրոցներուն պարզած պատկերը: Ուսումնական մարմինը աշխատանք մը տարած էր, յատկապէս պատրաստուած հարցարաններ բաժնելով Ֆրանսայի տարածքին գործող հայկական դպրոցներուն: Այդ հարցարաններուն հիմամբ վիճակագրական տուեալներ պատրաստուած են, եւ այդ տուեալները՝ դպրոցներու, դասարաններու, ուսուցչական կազմի, վարչական պաշտօնէութեան եւ հայերէնի ուսուցիչներու թիւ, հայերէնի դասապահեր, դասագիրքեր, տեղի անբաւարարութիւն եւ այդ պատճառով աշակերտ մերժելու պարագայ, դրամական պատճառով աշակերտ մերժելու պարագայ, դպրոցական փոխադրամիջոցներ եւ այլ հարցեր իրենց զանազան ենթաբաժանումներով մանրամասնօրէն ներկայացուեցան լուսարձակ համակարգիչի օգնութեամբ պատին վրայ ցուցադրելով հարցարաններն ու վիճակագրական տուեալները:

2008 Սեպտեմբեր 11 թուակիր շրջաբերական–հարցարանը ուղարկուած է Ֆրանսայի տարածքին գործող 37 հայկական կրթական հաստատութիւններու: Անոնցմէ 24ը իրենց պատասխանները հասցուցած են, իսկ մնացեալներուն պատասխանները տակաւին չեն հասած: Այդ 24 կրթական հաստատութիւնները կը ներկայացնեն հետեւեալ պատկերը. 7 ամէնօրեայ դպրոցներ ամբողջ Ֆրանսայի տարածքին, 10 միօրեայ–երկօրեայ՝ Փարիզ եւ շրջակայքը, 7 միօրեայ–երկօրեայ՝ գաւառ: Հակառակ այս մանրամասն եւ լայնածիր նախապատրաստական աշխատանքին, կրթական մարմինը համեստաբար խոստովանեցաւ, որ այս տուեալները տակաւին հեռու են ամբողջական պատկերը ներկայացնելէ: Գրեթէ ոչինչէն սկսած են, եւ նոր է որ կրթական ընդհանուր համակարգի պատկերը կը կազմուի, իր բոլոր մանրամասնութիւններով, դիմագրաւած հարցերով եւ լուծման փնտռտուքներով: Ուսումնական մարմինը կը ծրագրէ այս հարցարանը ամբողջացնել, հանդիպումներ ունենալ ամէն մէկ հաստատութեան ներկայացուցիչ պատասխանատուի մը հետ, ուսումնական կամ վարչական, կամ երկուքը միասին:

Այս մանրամասն ներկայացումէն ետք ժողովականներուն առիթ տրուեցաւ հարցումներ ուղղելու եւ կարծիքներ յայտնելու: Բազմաթիւ ուսուցիչներ զանազան նիւթերու շուրջ իրենց կարծիքներն ու մտահոգութիւնները յայտնեցին հայեցի դաստիարակութեան, դըպրոցներէ եւ ընտանիքներէ ներս հայախօսութեան, դասագիրքերու, գաղութի թիւին համեմատութեամբ աշակերտութեան թիւի ցածր պատկերին եւ այլ բազմաթիւ հարցերու ուղղութեամբ: Անոնք իրենց մտահոգութիւններուն հետ յայտնեցին նաեւ լուծման իրենց առաջարկները, իրենց պատկերացումները:

Խօսք առնողներու մօտ կային հասարակաց մտահոգութիւններ. ամէնօրեայ դպրոցներու աշակերտութեան ընդհանուր թիւը կը գնահատուի 1100ի շուրջ, որ խղճալի թիւ մըն է եթէ բաղդատենք Ֆրանսահայ գաղութի ընդհանուր թիւին հետ: Այդ թիւը տարիներու ընթացքին բարձրանալու հակում ալ ցոյց չի տար: Ասոր պատճառը մակարդակի հարցը չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ մեր ամէնօրեայ վարժարանները մակարդակի տեսակէտով չեն զիջիր տեղական դըպրոցներուն: Անհրաժեշտ է մնայուն քարոզչութեամբ թիկունք կանգնիլ մեր դպրոցներուն եւ բարձրացնել աշակերտութեան թիւը, օր մը նաեւ՝ դպրոցներուն թիւը: Մեր ծնողները պէտք է քաջալերել որ իրենց զաւակները ղրկեն հայկական դպրոց, ուր մաքուր ու հայկական միջավայրի մէջ անոնք պիտի ստանան պետական ուսումնական ծրագիրը, որուն կողքին նաեւ հայկական դաստիարակութիւն՝ հայերէն լեզուի, պատմութեան եւ մշակոյթի իւրացումով: Միւս կողմէ, պէտք է մենք եւս պատրաստ ըլլանք ընդունելու յաւելեալ թիւով աշակերտներ: Դէպքեր եղած են, երբ աշակերտներ մերժուած են տեղի չգոյութեան պատճառով, կամ փոխադրական միջոցներու դժուարութեան պատճառով: Գոհունակութեամբ կը հաստատենք, որ ո՛չ մէկ պարագայի աշակերտ կը մերժուի դրամական պատճառով:

Խօսք առնողները կը շեշտէին, որ պէտք է միջոցները գտնել ծնողներուն մօտ փոխելու հայերէնին հանդէպ յաճախ արհամարհական վերաբերմունքը, եւ զանոնք մղելու որ օգնական հանդիսանան հայ դպրոցին, զարգացնելու համար հայախօսութիւնը մեր աշակերտութեան մօտ: Ծնողք, դպրոց, միութիւններ եւ եկեղեցի պէտք է համախմբուած ձեւով աշխատին հայախօսութիւնը տարածելու համար տուներէ ներս, հաւաքական կեանքէն ներս, ժողովներէ ներս: Հայախօս միջավայրեր ստեղծել, ֆըրանսախօս աշակերտներուն հրապուրիչ դարձնել հայերէնը, զայն վառ պահելով որպէս կենդանի, գործածական լեզու:

Ահաւասիկ ժողովը զբաղեցուցած մտահոգութիւնները ամփոփ գիծերու մէջ: Առաջարկներ եղան դպրոցներու միջեւ կապ ստեղծելու, միասնական ձեռնարկներ իրագործելու, աշակերտներու փոխադարձ այցելութիւններ կազմակերպելու արեւելեան հայախօս գաղութներու հետ: Այս աշխատանքներուն օգտակար կրնայ հանդիսանալ նաեւ շրջանաւարտներու միութեանց ստեղծումը:

Խօսուեցաւ նաեւ ուսուցիչներու վերապատրաստութեան, հայերէնի ուսուցիչ դառնալը որպէս կեանքի ասպարէզ հրապուրիչ դարձնելու մասին: Այս բոլոր մտահոգութիւններն ու առաջարկները մեզ կը դնեն հայ դպրոցի ու հայերէնի ուսուցիչի առաքելութիւնը սահմանելու եւ այդ առաքելութեան ամբողջականօրէն թիկունք կանգնելու հրամայականին առջեւ:

Ներկաները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին այս հաւաքի կազմակերպման համար, մաղթելով որ անիկա յաճախակի դառնայ եւ աշխոյժ աշխատանքով գործնական արդիւնքներու յանգի:

Գեղամ Գեւոնեան եզրափակելով այս հանդիպումը ըսաւ, որ յայտնուած բոլոր մտահոգութիւններն ու առաջարկները արձանագրուած են, յետագային Կրթական մարմինը զանոնք պիտի քննարկէ ու բանաձեւէ, յառաջիկայ հանդիպումներու ընթացքին միասնաբար վերլուծելու եւ խորանալու համար անոնց մէջ: Շփումները պիտի շարունակուին մեր ամէնօրեայ եւ միօրեայ դպրոցներուն հետ, ամբողջական համագործակցութեամբ հասնելու համար լաւագոյն արդիւնքներու:

Նորվան արք. իր եզրափակիչ խօսքով քաջալերեց ներկաները շարունակելու համագործակցութիւնը այս ոգիով, մաղթելով որ ամէն մէկ անհատ այս մթնոլորտին թարգմանը հանդիսանայ իր շրջապատին մէջ:

Գ. Գ.

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Ես թերթում եմ ուղեգրութիւնների իմ տետրը եւ նրա էջերի արանքում գտնում եմ սուսամբարի երկու տերեւ՝ չոր ու գորշ, ինչպէս հանգած մոխի: Կռանում եմ թղթի վրայ, ռունգներս լայնանում են սուսամբարի հոտից ու դողալով թերթում եմ տետրը... Յետոյ պատից վերցնում եմ ծամի նման պիրկ մտրակը: Ես շօշափում եմ մտրակը, եւ Ցոլակը խելօք աչքերով նայում է ինձ, նայում է եւ յանդիմանում: Ինչո՞ւ էիր մտրակում: Մտրակը դառնում է սեւ օձ, որ զարկում է ձիու ողորկ մարմնին:

Ես նորից եմ թերթում իմ տետրը, եւ սրտիս վրայ իջնում է անդորր: Ցոլակը կայտառ վրնջում է, խաղացնում ականջները: Անընդհատ բարձրանում ենք, անցնում առապար ու քարափ: Քրտնած ձին մռութը կոխում է ջրերի սպիտակ փրփուրի մէջ եւ սանձերի երկաթների միջով ծծում սառցահամ ջուրը: Ինչքան վեր ենք բարձրանում, այնքան մօտ է արեւը, եւ արեւը խանձում է դէմք, զգեստ, ձեռք, -այնքան սառն են ջրերը, օդը ջինջ, եւ լսելի է ծաղիկների մէջ մոլորուած մեղուի հանդարտ բզզոցը:

Ցոլակը վրնջում է եւ արագացնում քայլերը: Ճանապարհը լայնանում է: Ահա մի արտ՝ քարէ պատով: Նօսր հասկերը սվսվում են լերան հովից: Գիւղը մօտ է, ձին փռռացնում է ռունգները եւ խաղալով կրծում սանձը:

Ճանապարհից վերեւ, բլուրի լանջին, մէկը ջրում է մուգ-կանաչ առուոյտը: Ես լսում եմ, թէ ինչպէս առուի աւազի մէջ զրնգում է նրա ծանր բահը: Իսկ երբ բարձրացնում է բահը, արեւը լուսաւորում է բահը եւ թւում է, թէ ջրուորի ուսին բռնկուած ջահ է:

– Սա՞ է Զեանբերդի ճանապարհը...

Ջրուորը բացագանչում է ոչ «հա», ոչ «հօ»: Հարցս կրկնում եմ: Մարդը բահը խրում է առուի աւազի մէջ եւ գալիս է դէպի ինձ: Ինչքան մօտենում է ջրուորը, այնքան աւելի բարձրահասակ է երեւում: Ես նայում եմ նրա բաց կրծքին, թւում է, թէ նրա ձայնը պիտի խըրոխտ թնդայ: Ջրուորը լայն ու ծանր ձեռքը մեկնում է ինձ, ասում է «մեր աչքուն» ու ձեռքը տանում դէպի ճակատը:

Ամենեւին էլ խրոխտ չի նրա ձայնը, այլ բարակ ու քաղցր: Ծերունի է. սպիտակ են ոչ միայն բեղերը եւ ունքերը, այլեւ կրծքի մազերը, որ յիշեցնում են խճճուած մացառուտ:

Հարցս կրկնում եմ:

– Հա, – ասում է, – մեր գիւղն ի... իդադար լէ շրջուի... – ու գրպանից հանում է ծխախոտի քիսէն: Առաջարկում եմ գըլանակ: Նա ժպտում է, կարծես ուզում է ասել, որ բարակ գլանակը նուրբ է նրա համար, սակայն վերցնում է եւ դնում ականջի յետեւը: Ապա ոլորում է մատի չափ հաստ «ծղարան»:

– Եօնջան քո՞նն է:

Նա կուշտ ծծում է ծխախոտը, կուրծքն ուռչում է, չոր կաշուի նման ճռռում են թոքերը: Ռունգներից եւ բերանից ծխի քուլաները բաց թողնելով, գլխով է անում:

– Վարկայութեան նախագահ բերեց հեռու: Անուշ բոյս է: Ինձ կուտ (ցորեն) լէ մեր է, – գլխով նշան է անում քարոտ սարալանջի կողմը, որտեղ կանաչին են տալիս ցորենի մանր արտերը: Ես դժուարանում եմ որոշել նրա արտը, բայց գիտեմ, որ հեռուից ճանաչում է նոյնիսկ իր արտի կարմիր պուտերը:

– Մեր բախտ կապած ենք գդալ ջրի... Մեր հողեր լէ ցրուկ: Էհ, հացի տեղ արուն շատ կերանք: Հիմա որ սերմ թալենք, սերմ վերունք, էլի գոհութիւն:

Նրա ուսից կախուած է յարդի տոպրակը: Տարուայ այս ժամանակ նրան ինչի՞ է պէտք յարդը եւ ինչո՞ւ է տոպրակը ուսից կախ:

Նա ինձ պատասխանում է, որ ինքը գիւղի ջրբաժանն է եւ գիշերները առուների ջրերն ինքն է բաշխում մանր եւ ցըրւած հողակտորների վրայ:

– Իսկ յա՞րդը:

Յարդը ջրաչափն է: Ջրբաժանը ոսկեգոյն յարդը շաղ է տալիս առուների ջրերի վրայ եւ որոշում հոսանքի արագութիւնը, ջրի ծաւալը:

– Մուրօ՜... Մո՜ւ...րօօ՜, – վերեւից լսւում է մի զիլ ձայն, – ջուր խլա՜ւ:

– Տղայ լաօ՜...

Ծերունին առաւ բահը եւ վազեց վերեւ, երեւի ջրի բանդը:

Յետոյ ես եւ Ցոլակը շրջեցինք «դարը», իջանք ձորակը, նորից բարձրացանք, եւ սարահարթի վրայ երեւաց լեռնային գիւղը՝ առանց ծառերի, առանց այգիների, օղակուած կանաչ մարգագետիններով եւ բաց առուներով, որոնց ջրերը արեւմուտին վարարում են, կէս գիշերին աղմկում խոր ձորերում, իսկ երբ արեւը զարթնում է, լռում են՝ լերան սառոյցներից իջնող այդ առուները:

* * *

Սպիտակ եզան հետ մտանք բակը: Եզը գնաց դէպի միակ դուռը, որի ճակատին փակցրած էր աղբ, աղբի վրայ՝ ձուերի ներկած կճեպներից խաչ: Եզը միակ դըռնից ներս մտաւ, եւ մենք՝ նրա յետեւից: Գնացինք մութ միջանցքով, ապա մի դուռ բացուեց դէպի ձախ, մթնի մէջ կորաւ ըսպիտակ եզը, նրա յետեւից՝ իմ յոգնած ձին, որ լեռների մաքուր օդից յետոյ անախորժութեամբ էր շնչում գոմի կծու հոտը:

Յետոյ միջանցքի աջ կողմը նոյն հանգով երգեց մի այլ դուռ եւ բոցերի լոյսով, մուխի մէջ երեւաց ոսկէ ծամիկներով մի աղջիկ, Աղնօն, դուստրը իմ վաղեմի ծանօթի, որի տանը գիշերելու էինք ես եւ իմ ձին:

(Շար. 1)

Այրի Տիկին Ժիւլիէթ Անդրէասեան,

զաւակները՝
Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ եւ Ալիս Տուվալեան,
Տիկին Արաքսի Անդրէասեան,
Տէր եւ Տիկին Եդուարդ եւ Անի Անդրէասեան,

թոռները՝
Նոյեմի, Ալեքսանդր, Անոյշ, Վրոյր, Նունէ եւ Անիթա,

ինչպէս նաեւ Անդրէասեան, Տուվալեան, Մանճիկեան, Փէրէն, Թորոսեան, Թունկրեան եւ Տէր Մկրտիչեան ընտանիքները,

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 2ին, 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8, ժամը 15ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

4 rue Komitas, 94140 Alfortville

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրեմլէն-Պիսէթրի գերեզմանատունը:

A. Andréassian
54 Boulevard Saint-Marcel,
75005 Paris

Le mardi 7 avril à 20 h 45
Le Centre Culturel Saint Mesrob
à Paris
recevra
Christine GARDON
petite fille de **Victor GARDON**
(Vahram GAKAVIAN)
qui présentera l'œuvre de son grand-père

LE VANETSI, UNE ENFANCE ARMÉNIENNE

Cette réédition regroupe la fameuse trilogie : **Le vert soleil de la vie** (1959), **Le chevalier à l'émeraude** (1961) et **l'Apocalypse écarlate** (1970).
Un témoignage émouvant sur la création de cette œuvre magnifique par la petite-fille de son auteur.
Vente du livre
Cocktail
10 bis rue Thouin 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

(Շար. Ա. էջէն)

մեկնելէ առաջ յայտարարած է որ այդ երկիրը պէտք է անպայման ընդունուի Եւրոպական միութեան մէջ, ինչ որ ըսել տուած է Սարքոզիի որ հարցը կը վերաբերի Եւրոպացիներուն եւ անոնք է որ կ'որոշեն: Նոյն օրը (Ապրիլ 5) Ընկերվարական կուսակցութեան նախկին քարտուղարը՝ Ֆր. Հոլանտ որ հիւրն էր Մ. Մոաթիի «Ռիփոսթ» յայտագրին, մօտաւորապէս նոյն դիրքը ունեցաւ, բայց իր խօսքերը աւելի երկդիմի էին: Պատասխանելով Մոաթիի հարցումին, որ կը վերաբերէր այդ յայտարարութեան, ան ըսաւ որ Օպամա կը չփոթէ ՕԹԱՆ-ը եւ Եւրոպական միութիւնը եւ իրեն չի յնար եւրոպական հարցերով զբաղիլ, ՕԹԱՆ-ը չէ որ կ'որոշէ թէ Թուրքիա պէ՞տք է մտնէ թէ ոչ Եւրոպական միութեան մէջ: Վըճռական էր նաեւ Սարքոզիի «ո՛չ»ը նոյն հարցին վերաբերեալ:

Ապրիլ 6ի առաւօտուն, Ֆրանս – Էնֆօ ձայնասփիւռի կայանէն Ֆրանսայի նախկին արտաքին նախարարը՝ Հ. Վետրին (ընկերվարական) պատասխանեց Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին Օպամայի փափաքին, ըսելով թէ նորութիւն չէ, ինքնատիպ յայտարարութիւն մըն ալ չէ, ամերիկեան աւանդական քաղաքականութիւնն է, ով որ ալ ըլլայ նախագահը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հայկազ Ագգիպրիդեանի մահուան առթիւ, իր թարմ յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.– կինը՝ Զարուհի Ագգիպրիդեան, աղջիկը՝ Ամպէր Վարուժան Սրապեան, աղջիկը՝ Շաքէ Ժիրայր Մարտիրոսեան.– 200ական եւրօ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանին, Կապոյտ Խաչին, Հրանդ Տինք վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սուրէն Գործունեանի մահուան առթիւ, Տիկին Թամարա Սապունճեան 100ական եւրօ կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, Շավիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՃՇԴՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղը Տիկին Եղիսաբէթ Արմաղանեանի մահուան առթիւ 30 եւրօ ստացած է Տիկին Բարիս Արմաղանեանէն եւ ոչ Պարոն Արմաղանեանէն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին

«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ
60 rue La Fayette, 75009 Paris

Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

- 01 · 45 · 93 · 00 ·25
- 06 · 64 · 38 · 00 · 25

ԻՆՁ ԿԱՅ ԶԿԱՅ ԻՇՈՒԿԻՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Քառասուն կապոյ փաթթոց մէջը
Ծիծեռնակը, բոյնը, գարունը
Հովը, ծովը, արեւը
Սխտորը, խնձորը:
Ամուր կապուած գօտիկը
Զանգակը, գնգոցը
Տհոլը, արձագանգը
Պտղունց մը աղ,
Ափ մը խաղ,
Ծափ ու ծիծաղ:

Le mercredi 15 avril
à 16 heures 30

un spectacle tout public (en arménien)
d'ANAHID SARKISSIAN

Péniche Anako
Bassin de la Villette
face au 61 quai de la Seine, Paris 19e
Mº Riquet, Stalingrad, Jaurès
Contact : 01. 42. 06. 74. 26
info@penicheanako.org

P.A.F. : 5 euros

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9
Յիշատակ ընթրեաց
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը՝ 10·30ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ Յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 10
Յիշատակ խաչելութեան եւ թաղման
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 11
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Գիշերային եւ առաւօտեան՝ ժամը 9·30ին,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 12
ՍՈՒՐԲ ԶԱՏԻԿ
Յարութիւն
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց Դասին կողմէ, ղպրապետութեամբ Պարոն Արամ Քերովբեանի. Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պարոն Կոմիտաս Գէորգեանի:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ընթրեաց պատարագ ժամը 10·30ին, Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին, Խաւարում՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ
Ժամերգութիւն ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին, Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին, Խաւարում՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ
Զատկական պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին: Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԼԻՈՆ – ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին: Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, Կարգ չարչարանաց՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին, Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Ժամը 10ին Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

LE CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
organise un

RECITAL DE PIANO
avec
Michaël EKMEKTCHIAN
Premier Prix du Concours Excellentia
de Belgique en 2009

Mercredi 8 avril à 19 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 Marseille

Au programme :
Bach, Chopin, Schumann,
Clémenti, Ligeti

— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Date à retenir

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, **GALA de DANSES** avec l'Ensemble **NAVASART**, organisé par les Sections d'Issy-les-Moulineaux et de Chaville,
le DIMANCHE 17 MAI
à 14 heures 15
au PACI d'Issy-les-Moulineaux.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 8

MERCREDI
8 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·180
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22·180

ԹՈՒՐՔԻԱ

«1915-Ի ՄԱՍԻՆ ՏԵՍԱԿԷՏՍ ՓՈԽԱԾ ՉԵՄ»

Կ'ԸՍԷ ՕՊԱՄԱ

Նախագահ Պ. Օպամայի թէ՛ Ա. Կիւլի հետ տեսակցութեան եւ անոր հետեւած մամուլի ասուլիսին, թէ՛ Թուրքիոյ Ազգային Ժողովին ելոյթին մէջ տեղ գտած է 1915ի նիւթը։ Թրքական լրատուները Ապրիլ 7 Երկուշաբթի կէսօրին արդէն կը տեղեկացնէին այդ մասին։

ԱՄՆ-ու նախագահը մամուլի ասուլիսին պատասխանելով հարցումին թէ Հայկական ցեղասպանութեան մասին որոշումի ներկայի փուլին իր տեսակէտները արդեօք փոխուա՞ծ են, պատասխանած է. «Այդ մասին տեսակէտներս արդէն արձանագրուած են։ Տեսակէտս փոխած չեմ։ Զիս ամէնէն աւելի յուսադրողը այն է որ Ա. Կիւլի առաջնորդութեամբ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Շատ մը նիւթ օրակարգի կը բերուի եւ ես կը հետեւիմ այդ բանակցութիւններուն։ Անոնք կրնան արդիւնաւոր ըլլալ։ Իմ ձգտումս անձնական տեսակէտներուս վրայ կեդրոնանալ չէ, այլ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի տեսակէտներուն։ Անցեալին ծանր, ողբերգական պատահարներ տեղի ունեցած են եւ երբ ամբողջ աշխարհի այս հարցին լուծումին կը ձգտի, հարկ է շինիչ կեցուածք մը ցոյց տալ»։

Յետոյ հարց տրուած է իրեն թէ երբ կ'ըսէ որ տեսակէտը չէ փոխուած, պիտի արտասանէ՞ «այդ բառը»։ Պատասխանը խուսափողական է. «Հոս ըլլալ ուզածս օգնական ըլլալ է մինչեւ այսօր յաջողութեամբ տարուած բանակցութիւններուն»։

Ա. Կիւլ ալ տուած է իրենց տեսակէտը. «1915ը վիճայարոյց նիւթ է։ Կը վերաբերի պատմական եղելութեան»։ Շարունակած է թրքական պաշտօնական թեզին կրկնութեամբ. «Օսմանեան կայսրութիւնը երբ չորս ճակատի վրայ պայքար կը մղէր, ներքին բախումներ եղած են ու շատեր իրենց կեանքը կորսնցուցած։ Թուրքեր, մահմետականներ մեծ կորուստ կրած են»։ Նորութիւնը հետեւեալն է. «Այսուհանդերձ, Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը նոր սերունդները ատով հը դրոշմելու համար կատարուածը հարց չէ ըրած։ Սակայն հայկական Սփիւռքը խօսած է այդ մասին»։ Ապա հարցը պատմաբաններու յանձնելու յանկերգը, թրքական դիւաններուն ամբողջութեամբ բաց ըլլալը, շրջանին մէջ լաւ յարաբերութիւններու իրենց ձգտումը եւ յատկապէս շեշտումը. «Այս խնդրին մասին քաղաքական մարդիկը չեն կրնար վճիռ արձակել»։

Պ. Օպամա Թուրքիոյ Ազգային Ժողովի ելոյթին մեծ դրուատիքով խօսած է ԱՄՆ - Թուրքիա յարաբերութիւններուն մասին, շեշտած է թէ այդ երկիրը Եւրոպայի կարեւոր մէկ հատուածն է, նոյնատեն ԱՄՆ-ու կարեւոր մէկ դաշնակիցը։ Գովեստներ շռայլած է Թուրքիոյ առած քայլերուն. ժողովրդավար երկրի մը կառուցումին յաջողութիւնը, ամբողջ աշխարհին յարգանքը վայելած ընթացք, քաղաքական կարեւոր բարեշրջումներ, պատժական օրէնսդրութեան բարեփոխում, քրտերէնի գործածութեան արգելքներու ջնջում, եւլն.։ Պ. Օպամա չէ մոռցած Պոլսոյ Հէյպէլի կղզիի յունական դպրեվանքին հարցը. ըսած է թէ անոր բացումը շատ դրական քայլ մը կ'ըլլայ յանուն ամբողջ աշխարհին։

Արտայայտուելով 1915ի նիւթին մասին, ԱՄՆ-ու նախագահը ըսած է. «Գիտեմ թէ այս խորհրդարանին մէջ 1915ի ահաւոր պատահարներուն մասին շեշտուած գաղափարներ կան. ինչպէս իմ գաղափարներուս մասին անթիւ մեկնաբանութիւններ։ Սակայն ապագային ուղղուած լաւագոյն քայլը Հայերու եւ Թուրքերու անկեղծօրէն, պարկեշտութեամբ, միասնական շինիչ աշխատանքն է։ Տեսանք թէ հայ եւ թուրք ղեկավարներ պատմական ու յանդուգն քայլեր առին։ Իրենց տեսակցութիւնները նոր օր մը կ'աւետեն։ Բաց սահման մը երկու ժողովուրդներուն խաղաղ ու բարօր կեանք մը կ'ապահովէ։ Այս պատճառով ԱՄՆ-ը զօրավիգ են Հայաստանի ու Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն ամբողջական բնականոնացումին»։

Օպամա ապա ըսած է նաեւ թէ ժողովրդավար վարչաձեւերու դէմ ցցուող հարցերէն մէկն ալ անցեալին հաշուառումն է։ «Հարցերը անլոյծ ձգելու պարագային անոնք կրնան ծանր բեռ մը ըլլալ։ Ամէն երկիր պէտք է իր անցեալէն ընթացք առնէ եւ անցեալին հաշուեյարդարը աւելի լաւ ապագայի մը երաշխիքն է» ըսած է ԱՄՆ-ու նախագահը։

Ան անդրադարձած է նաեւ Ղարաբաղի խնդրին, Թուրքիան նկատելով այն երկիրը որ շրջանին մէջ բնական եւ խաղաղ յարաբերութիւններ ունի Հարաւային Կովկասի պետութիւններուն հետ։ Որպէս այդ, յարմար դատած է որ շինիչ դեր մը ստանձնէ Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման օժանդակելու համար։

* * *

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Պ. Օպամա Թուրքիա այցին վերջին օրը, Ապրիլ 7ին ընդունած է կրօնական ներկայացուցիչները. Պոլսոյ միւֆթին, Հայոց պատրիարքի փոխանորդ Արամ Արք. Աթէշեանը, Հրեաներու խախամապետը, Ասորիներու մետրոպոլիտը։

Յունաց տիեզերական պատրիարքը այդ հանդիպումէն առաջ տեսակցութիւն ունեցած է ԱՄՆ-ու նախագահին հետ, անոր իջեւանած պանդոկը։

ԱՄՆ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ու Հայ Դատի յանձնախումբի գործադիր տնօրէն Ա. Համբարեան հաղորդագրութեամբ մը հակազդած է Պ. Օպամայի ելոյթին։ Հոն ըսուած է թէ ԱՄՆ-ու նախագահը Անգարայի մէջ Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի հրապարակային իր խոստումը յարգելու առիթ մը կորսնցուցած է։ Ճիշդ է որ իր ելոյթին ընթացքին կատարած ակնարկութիւններով Պ. Օպամա հաւատարիմ եղած է իր յանձնառութեան ընդհանուր գիծին, սակայն շատ հեռու մնացած է ճանաչումի իր պարզ ու յստակ խոստումէն։

«Մենք կ'ակնկալենք, որ նախագահը, Ցեղասպանութեան կանխարգիլման ամսուան առիթով, այս Ապրիլին, պիտի յարգէ իր խոստումը՝ աշխարհին ցոյց տալու համար, որ Ամերիկայի յանձնառութիւնը՝ ցեղասպանութեան կանխարգիլման դատին, այսուհետեւ պատանդ չի կրնար առնուիլ օտար կառավարութեան մը ճնշումներով» ըսուած է հաղորդագրութեան մէջ։

Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ՊՈԼԻՍ ԳԱՑԱԾ ՈՒ Պ. ՕՊԱՄԱՅԻ ՀԵՏ ՏԵՍԱԿՑԱԾ

Հակառակ Ապրիլ 6ի առաւօտեան լուրերուն թէ Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարը պիտի չերթայ Պոլիս, մասնակցելու Քաղաքակրթութիւններու համաժողովին, Է. Նալպանտեան նոյն երեկոյեան մեկնած է Պոլիս։ Նոյն օրն ալ Թուրքիոյ եւ Զուիցերիոյ իր պաշտօնակիցներուն հետ հանդիպում ունեցած է ԱՄՆ-ու նախագահին հետ, Տոլմապահչէի պալատին մէջ։ Հանդիպումը ընթացած է հայ-թուրք յարաբերութիւններու բնականոնացման նիւթով եւ Օպամա երկու կողմը հրաւիրած է համաձայնութեան յանգելու։

Պ. ՕՊԱՄԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳԸ՝ ՀԱՒԱՅԻՆ ՃԱՆՉՑԱԾ Է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ու Հաւայի նահանգը 42րդը եղած է ճանչցող Հայկական ցեղասպանութիւնը։ Ճանաչումը տեղի ունեցած է Ապրիլ 6ին, Ապրիլ 24ի օրը յայտարարուած է «1915ի Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի եւ յիշատակութեան օր»։

Նահանգին Ներկայացուցիչներու ժողովին կողմէ ընդունուած բանաձեւը ճանաչումին հետ դատապարտած է այդ բարբարոսութեան Թուրքիոյ կողմէ մինչեւ այսօր շարունակուող ուրացումը։

Բանաձեւը յիշած է նաեւ վերապրող նկարիչ Արման Մանուկեանը որ 1920ական թուականներու սկիզբը Հաւայի հաստատուած եւ նկատուած է Հաւայիի վան Կոկը։ Ան մահացած է 1931ին։ Յիշուած է նաեւ Հաւայիի հայ համայնքը որ հետզհետէ կը մեծնայ, մասնակցելով հանրային կեանքին, գործի աշխարհին, կրթութեան, կառավարութեան։

Մ. ՕՊՐԻ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ՃԱՆՉՆԱՅ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարուհին Ապրիլ 6ին հակազդած է Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան Նախագահ Սարքոզիի ընդդիմութեան։ Բնականաբար հակառակ դիրքէն յայտնուելով, կողմնակից եղած է այդ երկրին անդամակցութեան ճամբուն վրայ յառաջդիմելուն, թէեւ այդ ճամբան տակաւին երկար կը նկատէ։ Մ. Օպրի յիշեցուցած է թէ Միութիւնը 1999ին յանձնառու եղաւ Թուրքիոյ մուտքի հոլովոյթին։ «Ճիշդ է որ, ըսած է, այդ հոլովոյթը աւարտած չէ, բայց Թուրքիա ջնջեց մահապատիժը. գիտենք թէ տակաւին մեծ աշխատանք պէտք է տանի, յարգելու համար փոքրամասնութիւններու իրաւունքները, ճանչնալու Հայկական ցեղասպանութիւնը։ Բայց գիտենք նաեւ թէ ճամբան կը շարունակուի»։

ԵՐԿՈՒ ՂԱՐԱԲԱՂՑԻԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՄԷՕՏՈՆԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

ԼՂՀ-էն երկու մարզիկներ՝ Աշոտ Հայրապետեան եւ Արթիւր Պետրոսեան Ապրիլ 5 Կիրակի օր մասնակցած են Մէօտոնի աւանդական դարձած վազքի միջազգային մրցումին։ Ա. Հայրապետեան 600 մասնակիցներու մէջ առաջին հանդիսացած է, 4900 մեթրը 15'37''էն վազելով. ան 9'' կրճատած է նախորդ յաղթականին մրցանիշը։ Իսկ Ա. Պետրոսեան չորրորդ եղած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ, շատ հաւանաբար, օրակարգի գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի մէջ, եւրոպական ընտրութիւններուն համար (Յունիս 7)։ Հարցը աւելի հրատապ դարձաւ Օպամայի յայտարարութիւններուն առթիւ Փրակայի, ապա՝ Անգարայի մէջ։ Սարքոզի աւելի քան երբեք դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան եւ այս օրերուն ալ յայտնուեցաւ որ գլխաւոր տարակարծութիւնն է Սարքոզիի եւ Օպամայի միջեւ։ Ֆրանսայի նախագահը գիտակից է որ իր այդ մերժումը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ժողովուրդին տեսակէտը։ Մ. Պարնիէ ալ շեշտած է (Ֆիկառօ, Ապրիլ 6). «Վիճարկումը Նախագահական ընտրութենէն առաջ ալ վճռուած էր։ Թուրքիոյ հետ կ'աշխատինք առանձնաշնորհեալ ընկերակցութեան մը համար, նոյնիսկ իւրայատուկ եւ ուրիշ ոչինչ»։ Գոփէ ալ կրկնած է. «Իւ. Էմ. Փէ.ն աւելի քան մեծամասնութեամբ դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան»։ Էլիզէ կ'ուզէ որ ամէն կուսակցութիւն ալ իր դիրքը յստակօրէն ճշդէ։ 2005ին, Սարքոզի ըսած էր. «Եթէ Թուրքիա Եւրոպա գտնուէր, կը գիտնայինք», ինչ որ ջղայնացուցած էր Շիրաքը, որ ջերմ կողմնակից է անդամակցութեան, յանուն «քաղաքակրթութեանց երկխօսութեան»։ Լը Փէնի համար, Սարքոզի սուտ կը խօսի, դիրքը փոխած է Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցին մասին, բաւական ջուր դրած է իր գինիին մէջ։

ԱՔՈՒԻԼԱՅԻ երկրաշարժը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, շատ աւելի մեծ համեմատութիւններ առաւ Ապրիլ 6ին, քանի ժամերը կ'անցնէին։ Ցերեկին արդէն, մեռեալներու թիւը 180էն աւելի էր, 1500 վիրաւորներ կային եւ յիսուն հազար բնակիչներ ալ անօթեւան մնացած էին։ Դեռ կայ անհետացածներու պարագան։ Իտալիա մերժած է դրացի կամ հեռաւոր երկիրներու օժանդակութեան առաջարկները, ի շարս որոնց Ֆրանսայի։ Պէրլուսքոնի ջնջած է Մոսկուա կատարելիք իր այցելութիւնը եւ փութացած է տեղւոյն վրայ։ Ինչպէս նման այլ պարագաներու, բանավէճ ծագած է շինութիւններու մասին, որոնք նկատի չեն առած երկրաշարժերու վտանգը։ Քաղաքը աւերակներու մէջ թաղուած է եւ վերապրողներուն վիճակն ալ ողբերգական է։

ՊԱՂՏԱՏԻ շիի թաղամասերուն մէջ ռմբափորձերու շարք մը ծանր հետեւանքներ ունեցած է Ապրիլ 6ին։ Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 36 մեռեալ կար եւ 110 վիրաւոր։

ՕԹԱՆ-ի նոր քարտուղարը՝ Անտերս Ֆոկ Ռասմուսէն, որ Պոլիս կը գտնուէր հակառակ անոր որ Թուրքիա դէմ եղած էր իր նշանակումին, պանդոկին սանդուխներէն ինկած է եւ ուսը բեկանած։ Այնուամենայնիւ, խօսք առած է Քաղաքակրթութեանց Ֆորումին եւ այդ առթիւ շեշտած թէ կը յարգէ Իսլամը, որպէս աշխարհի մեծ կրօնքներէն մէկը։ Պաշտպանած է սակայն Մոհամէտի ծաղրանկարները իր երկրին մէջ (2005ին) եւ ցաւ յայտնած որ սխալ մեկնաբանութիւններու առիթ տուած է։ Ֆորումը ՄԱԿ-ի նախաձեռնութիւնն էր եւ կը վայելէր Սպանիոյ ու Թուրքիոյ հովանաւորութիւնը։

ՓԵՆՃԱՊԻ (Փաքիստան) շրջանը, Ապրիլ 5ին, անձնասպանական ռմբափորձ մը գործուած է, որուն թիրախն էր Շաքվալ քաղաքի մզկիթը։ Ըստ ոստիկանութեան քամիքազը 15ամեայ պատանի մըն էր։ Ռմբափորձէն 22 հոգի մեռած է եւ 40 հոգի ալ վիրաւորուած։

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԵՏՔ

Անցեալ Հոկտեմբերին Արցախի մէջ 700 զոյգով միասնական հարսնիք տեղի ունեցաւ. հրաշալի նախաձեռնութիւն մըն էր որուն նկարները, լուրերը շրջեցան կայքէ կայք: Կազմակերպիչ–հովանաւորը Լեւոն Հայրապետեան անուն գործի մարդ մըն էր, Մոսկուայէն: Զինք գործի մղած էր ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեանի երկրին ժողովրդագրական հարցին լուրջ մօտեցում ունենալու որոշումը: Ու ամէն մարդ լծուեցաւ հաշուին թէ 700 ընտանիքի կազմութեամբ լուրջ ներդրում մը կ'ըլլար ժողովրդագրական աճի ակնկալութեան:

Այդ ակնկալութեան նիւթը հետաքրքրութեան մղած է «Արմէնիանաու»ի Ղարաբաղի թղթակիցը. կայքէջին վրայ Մարտ 27ին ցետեղուած էջով Նայիրա Հայրումեան կ'ըսէ թէ «Հոկտեմբերի յղութիւն»ները սպասուած ծնունդներէն առաջ առողջական խնդիրներ օրակարգի բերած են: Այն երիտասարդ հարսնուկները որոնք պատերազմի տարիներուն (1991-94) կըրած են դաժան հակամարտութեան հետեւանքները, նկուղներու մէջ անցուցած օրերով, սնունդի պակասով, ապրուած անձկութիւններով, այսօր անոնց գինը կը վճարեն յղութեան դժուարութիւններով:

Այդ հարսնուկներէն մէկը որ պարտադիր արհեստական վիժումի դիմած է, բուժումի համար Երեւան փոխադրուած, ըսած է թէ մեծ հարսնիքին մասնակից իր ծանօթներէն շատեր ալ խնդիրներ ունին: Բայց բժիշկները լրջօրէն կը զբաղին անոնցմով ու լաւատես են:

Նիւթը յարակից տեղեկութիւններու ալ անդրադառնալու պատճառ եղած է. ամուսնացած 678 զոյգերէն ոչ մէկը պաշտօնապէս ամուսնալուծուած է, միայն երեք ամիս առաջ ամուսիններէն մէկը արկածով մահացած է. հովանաւորները խոստացած են օգնել երիտասարդ այրիին որ յղի է:

Ստեփանակերտ միակ ծննդատուն մը ունի: Անոր տնօրէնուհին Գոհար Յակոբջանեան ըսած է թէ անցեալ տարուան առաջին երկու ամիսներուն երախայի ինը մահ արձանագրուած էր, այս տարուան նոյն շրջանին այդ թիւը մէկ եղած է: Աւելա, շնորհիւ ձեռք բերուած բժշկական արդիական սարքաւորումներու, որոնք առաջին պահէն կարելի կը դարձնեն ախտորոշել նորածինին մարմնական խնդիրները: Ասոր քով, տնօրէնուհին յայտնած է թէ վերջին շրջանին աւելցած են կանխահաս ծնունդներու եւ մարմնական թերութեամբ ծնածներու թիւերը:

Այլ հարց մը որ կը վերաբերի մայրաքաղաքի միակ ծննդատան, տեղի անբաւարարութիւնն է: Ներկայիս կը ջանան անկողինները աւելցնել, բայց հիմնական լուծումը նոր մասնաշէնքի մը կառուցումն է: Մանաւանդ որ գործող ծննդատունը միայն մայրաքաղաքի բնակիչներուն համար չէ, հոն ծննդաբերելու կուգան բոլոր շրջաններէն:

Ինչպէս բսուեցաւ, Ղարաբաղի ժողովրդագրական կացութիւնը բարելաւելու հարցը ներկայի նախագահ Բ. Սահակեանի օրակարգի առաջին կէտերէն էր: Այդ նպատակին համար պէտք էր աւելնային ամուսնութիւններու, ծնունդներու թիւերը եւ նուազէին մահերը. հարկ էր բնակչութեան առողջութիւնը բարւոքել, կրթութիւնը զարգացնել եւ գաղթի երեւոյթը կարգաւորել:

Այդ նպատակը իրականացնելու որպէս գործնական ազդակ, պետութիւնը հազար տոլարի նպաստ կը յատկացնէ նոր ամուսնացող զոյգերու. միանուագ նպաստներ ալ կը տրուին նորածիններուն համար: Առաջին երախայի ծնունդին կը տրուի հազար տոլար, երկրորդին՝ 1400, երրորդին՝ 2000, եւլն.: 2007ին Ստեփանակերտի մէջ 1376 նորածին արձանագրուած է, 2008ին՝ 1504:

Բ. Սահակեանի ձեռնարկած ժողովրդագրական քաղաքականութիւնը արդէն առաջին արդիւնքներ տուած է. 2009ի Յունուար–Փետրուար ամիսներուն ամբողջ Ղարաբաղի մէջ 435 երախայ ծնած է. այդ թիւը 16% աւելի է 2008ի նոյն ամիսներուն արձանագրուածէն: Յղիկիներու թիւն ալ աւելի է նախորդ տարուանէն:

Յուսադրիչ են Ն. Հայրումեանի Ղարաբաղէն տեղեկացուցածները: Մանաւանդ որ անոնք կը վերաբերին ժողովրդագրականին նման մարտավարական կալուածի մը: Կալուած որ պատերազմի աւարտէն ի վեր ամէն անգամ որ նիւթ ըլլայ, ախտանքի հակազդեցութիւններ կը պատճառէ: Անմիջապէս նիւթը կ'առնչուի ազատագրուած տարածքներուն որոնց վերաբնակեցումը, հակառակ կենսական կարեւորութիւն ունենալուն, կարելի չեղաւ: Հաւանօրէն չէր ալ կրնար ըլլալ, երբ միասնական նպատակի համար միասին գործելու վարժընթացին մէջ տակաւին առաջին քայլեր կ'առնենք. մինչ ազատագրուած շրջաններու բնակեցումը փորձառութիւն, ապագայ պատրաստելու իմաստութիւն ու կարողութիւն, ատոնց հետ լուրջ միջոցներ պահանջող գործ էր:

Եթէ իսկապէս ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեանի մտահոգութիւնները այդ մասին գործնական քայլեր ձեռնարկելու առաջնորդած են, լուրերը միայն կ'ուրախացնեն: Ճիշդ է որ ԼՂՀ անկախութենէն ի վեր 18, պատերազմին աւարտէն ի վեր 15 տարի անցած է: Բայց կարեւորը այն չէ՞ որ կարգը հասած է լրջագոյն հարցի մը կարգաւորումին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ – 63
ՊՏՈՅՏ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՔՈՒԼԻՍՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՀԱՏՈՐ Ե.

Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆ

Պոլիս, 2009

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԹՌՉՆԻԿ», «ԿԻԼԻԿԻԱ», «ԶԵՓԻՒՌ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ», «ՓՈՒՆՋ», «ԺԱՄԱՆԱԿ», «ՊԵԳԱՍԵԱՆ ԹՌՉՆԻԿ» ԵՒ «ՅՈՅՍ»

Պոլսահայ թերթերէն ու հանդէսներէն են «Թռչնիկ», «Կիլիկիա», «Զեփիւռ հայրենեաց», «Փունջ», «Ժամանակ», «Պեգասեան թռչնիկ» եւ «Յոյս»: «Թռչնիկ» պահպանողական ուղղութիւն ունէր: «Կիլիկիա» առողջապահական եւ դաստիարակչական հանդէս էր: «Զեփիւռ հայրենեաց» բանասիրական ուղղութիւն ունէր: «Փունջ» ճոխ եւ բազմաբովանդակ հանդէս էր: «Ժամանակ» կարեւոր տեղ յատկացուցած էր հայ դպրոցներուն, արուեստին եւ թատրոնին: «Պեգասեան թռչնիկ» արծարծեց հայ կեանքին ու մշակութային հարցերու վերաբերեալ բազմապիսի նիւթեր: «Յոյս» կրօնական, իմաստասիրական, գիտական եւ բանասիրական հանդէս էր:

«ԹՌՉՆԻԿ»

«Թռչնիկ» հանդէսը հիմնուեցաւ 1861ին, Գ. Պալեանի նախաձեռնութեամբ: Անիկա սկիզբը ամսօրեայ էր եւ յետոյ դարձաւ կիսամեայ:

«Թռչնիկ» աւելի պահպանողական արեւելում ունէր եւ միջանկեալ, իրաւարարի դերք բռնեց «Մեղու»ի եւ «Արեւելեան դար»ի գրաբար–աշխարհաբար բանավէճին՝ ի նպաստ աշխարհաբարին:

«Թռչնիկ»ի էջերուն մէջ տպագրուեցան բանաստեղծութիւններ, առողջապահական յօդուածներ, մանկական պատմուածքներ, գըրաւիչ պատմութիւններ, ինչպէս նաեւ ընդհանուր զարգացման նպաստող աշխարհագրական, բնագիտական եւ այլեայլ նիւթեր: Մէկ տարուան հրատարակութենէն ետք «Թռչնիկ» փակուեցաւ 1862ին:

«ԿԻԼԻԿԻԱ»

«Կիլիկիա» հանդէսը հիմնուեցաւ 1861ին, Մանուէլ Իւթիւճեանի նախաձեռնութեամբ: Անիկա սկիզբը ամսագիր էր, յետոյ դարձաւ երկշաբաթաթերթ եւ յետոյ ալ՝ շաբաթաթերթ:

«Կիլիկիա» առաւելաբար առողջապահական, բարոյախօսական, ուսումնական եւ դաստիարակչական հանդէս էր: Անոր էջերէն լոյս կը տեսնէին բժշկական եւ առողջապահական բովանդակութեամբ յօդուածներ, կենցաղային օգտակար գիտելիքներու վերաբերեալ խորհուրդներ, տնտեսագիտութեան, պատմութեան եւ բնագիտութեան վերաբերեալ ընդհանուր տեղեկութիւններ, ինչպէս նաեւ բանաստեղծութիւններ ու գրախօսականներ: «Կիլիկիա» իր գոյութիւնը պահեց տասնըչորս տարի եւ 1875ին փակուեցաւ:

«ԶԵՓԻՒՌ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ»

«Զեփիւռ հայրենեաց» հանդէսը հիմնուեցաւ 1862ին, Մ. Գարամաճեանի նախաձեռնութեամբ: Անիկա սկիզբը կիսամսեայ էր եւ կը կոչուէր «Հանդէս հնգետասնօրեայ», յետոյ դարձաւ ութնօրեայ եւ այնուհետեւ ալ տասնօրեայի վերածուեցաւ:

«Զեփիւռ հայրենեաց» առաւելաբար բանասիրական ուղղութիւն ունէր, ուր կը տպագրուէին հանրութեան մատչելի ընդհանուր զարգացման բազմաբովանդակ նիւթեր: Հոնկէ լոյս տեսան գիտական, բարոյախօսական առողջապահական, ինչպէս նաեւ լուսաւորութեան թեմաներով յօդուածներ, բանաստեղծութիւններ, թատերգութիւններ, զուարճալիքներ եւ պատմուածքներ: Իբրեւ հանդէսի յաւելուած լոյս տեսաւ Ն. Մեզպուրեանի «Երկրագործական քիմիաբանութեան երկրաբանութիւն» գրքոյկը եւ Վիքթոր Հիւկոյի «Դատապարտեալի մը վերջին օրը» ստեղծագործութիւնը: «Զեփիւռ հայրենեաց» հրատարակուեցաւ հինգ տարի եւ 1867ին փակուեցաւ:

«ՓՈՒՆՋ»

«Փունջ» եռօրեան հիմնուեցաւ 1863ին, Համբարձում Ալաճաճեանի նախաձեռնութեամբ, եւ իր շուրջ համախմբեց հոյլ մը աշխատակիցներ:

«Փունջ» սկիզբէն պահպանողական ուղղութիւն որդեգրեց: Անիկա ճոխ բովանդակութիւն ունէր եւ «Ազգային», «քաղաքական», «ներքին», «խառն լուրեր» բաժիններով կը ներկայացնէր Պոլսոյ եւ հայկական գաւառներուն կեանքը, Օսմանեան կայսրութեան վերաբերեալ առօրեայ լուրեր, տեղեկութիւններ, գաւառներուն մէջ Հայերուն դէմ տեղական իշխանութիւններուն եւ քրտական ցեղախումբերուն կիրարկած անիրաւութիւնները: Կարեւոր տեղ կը գրաւէին եկեղեցական կեանքին վերաբերող տեղեկութիւնները, պատրիարքարանին գործունէութիւնը, ազգային, երեսփոխանական եւ կրօնական ժողովներուն վերաբերեալ մանրամասնութիւնները:

«Փունջ» հայ ազգի գոյութեան եւ յարատեւման հիմքը կը նկատէր լեզուն, կրօնը, հայ եկեղեցին եւ պատմութիւնը: Յատուկ ջանք թափեց հայերէնի անաղարտ պահպանման եւ աշխարհաբարի զարգացման համար: Սերտ կապեր պահպանեց պատրիարքարանին եւ պահպանողական շրջանակներուն հետ, վայելելով անոնց աջակցութիւնը եւ նեցուկը: Թերթի էջերուն մէջ կ'արծարծուէին ազգային եւ հասարակական կեանքը յուզող բազմակողմանի հարցեր:

Համիտեան բռնակալութեան տարիներուն, 1880ական տարիներուն սկիզբը, երբ գրաքննութիւնը խըստացաւ եւ կառավարութիւնը նուազագոյն առիթը կը փնտռէր հայ թերթերը փակելու եւ լռեցնելու համար, «Փունջ» հարկադրուած եղաւ կարելիութեան սահմաններուն մէջ քաղաքական հարցերուն չմօտենալ, չխօսիլ գաւառներուն մէջ տիրող անիրաւութիւններուն մասին եւ ազգային–հասարակական հարցերէն աւելի կրօնական, կենցաղային եւ բարոյախօսական յօդուածներ եւ թարգմանական նիւթեր լոյս ընծայել:

Մինչեւ այդ ժամանակները «Փունջ» եռօրեայ էր, յետոյ դարձաւ շաբաթաթերթ: Անոր հրատարակութիւնը դադրեցաւ 1907ին:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՓԷԼԷՇԵԱՆԻ ՖԻԼՄԵՐԸ «ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ» ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

«Ռուբէն Մամուլեան» ակումբի վաւերագրական շարժանկարի հերթական ցուցադրութիւնը (Մարտ 19) նուիրուած էր Արտաւազդ Փէլէշեանի· Նրա վաւերագրական շարժանկարները այդ ժանրի վերջին 50 տարիների մնայուն ստեղծագործութիւններից են: Չեն կորցնում իրենց այժմէականութիւնը:

Ցուցադրութեան համար Արթօ Փեհլիվանեանը ընտրել էր Փէլէշեանի չորս ժապաւէնները:

Վաւերագրական շարժարուեստի ասպարէզ մտնելով անցեալ դարի 60ական թուականների վերջերին, Փէլէշեանը անյագ տենչ ունէր ասես իր ապրած դարի ու ժամանակի մեկնաբանը լինելու շարժանկարային ծայրայեղ լակոնիկ լեզուով: Վաւերագրական ժանրի յեղափոխիչներից մէկը դարձաւ նա: Կտրականապէս հրաժարուելով գրական հիմքից, բեմագրից, հանդիսատեսին մատուցեց պատկերների կցորդման շարայարում, հանդիսատեսի երեւակայութեանը թողնելով գուշակելու ու վերծանելու իր շարժանկարների այլաբանական իմաստը:

«ՍԿԻԶԲԸ»

Ձեռքերի մատների վրայ կարելի է հաշուել այս շարժանկարի րոպէների տեւողութիւնը:

Ժապաւէնում Փէլէշեանը վերստեղծում է իր ապրած տէրութեան եւ պատմական այն ժամանակի նկարագիրը, որ այդ տէրութեան հայելին էր, ուր արտացոլւում է այդ տէրութեան սկիզբը, սկզբին յաջորդում է վերելքը, վերելքին յաջորդում է անկումը:

Ժապաւէնի պատկերներին ընդելուզւում է Գէորգի Սվիրիդովի «Ժամանակ առաջ» երաժշտական կշռոյթների սրընթաց տարափով լեցուն ստեղծագործութիւնը, ժապաւէնում զանգուածների, արտաքուստ հերոսական ուժականութիւնն ու կշռոյթը թաքցնում է իրադարձութիւնների ողբերգական ելքն ու ընթացքը, որոնք տէրութեան սկզբի անբաժանելի ու անխուսափելի մասն էին կազմում:

Ժապաւէնում ընդամէնը մի ակնթարթ յայտնւում է Լենինը: Լենինի մասին նկարահանուած բազմաթիւ գեղարուեստական ժապաւէններից ոչ մէկում Լենինը այդքան իրական չէ, որքան Փէլէշեանի ընտրած վաւերական ակնթարթային պատկերում: Կիսադէմ հանդիսատեսին երեւացող Լենինին բնորոշող է հոգեկան աղճատուածութիւն, անյոյս անորոշութիւն: Փէլէշեանը այնպէս է մատուցել Լենինին, կարծես նա մի պահ ուզում է թաքցնել իր դէմքը հանդիսատեսից, երես է թեքում, կարծես վախենում է իրեն ուղղուած հանդիսատեսի աչքերին ուղիղ նայել: Կարծես վախենում է իր էութեան բացայայտումից:

Ժապաւէնի փէլէշեանական գիւտերից է Լենինի կերպարի նման բացայայտումը: Մի ակնթարթ անց Լենինի թաղման թափօրն է Փէլէշեանը հրամցնում: Պողպատէ առաջնորդները դագաղը տանում են իրենց ձեռքերով: Պատկերը խորքից առաջանում է դանդաղ խոշորանալով: Ճանաչելի է դառնում աջ կողմից դագաղի առաջին կրողը: Ստալինն է:

Պատկերները սրընթաց փոխւում են: Յայտնւում է մի ուրիշ դէմք: Ընդամէնը մի ակնթարթ: Ձերժինսկին է: Լենինեան ու ստալինեան գաղտնի ոստիկանութեան հիմնադիրն ու ուղղութիւն տուողը: Հռչակաւոր Չեկայի հիմնադիրը, որը յետագայում վերանուանուեց Գա․ Կէ․ Պէ․:

Սկիզբը սրանք էին: Այս երրեակն է ընտրել Փէլէշեանը որպէս տէրութեան սկզբի խորհրդանիշ...

1967ին է նկարահանուել ժապաւէնը: Նուիրուած է Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 50ամեակին: Նուիրուա՞ծ է...

«ՏԱՐՈՒԱՑ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ»

Այս ժապաւէնում էլ Փէլէշեանը շարունակում է տէրութեան էութեան որոնման ու բացայայտման շարժանկարային, վաւերական վերլուծութիւնը: Անմեղ, հովուերգական թուացող պատկերների շարքում յայտնւում է մի պատկեր. բեռնատարը խրուել է ցեխի մէջ: Անիւները անընդհատ տեղապտոյտ են անում: Տեղատարափ անձրեւից ջուր դարձած մարդիկ հրում են, ուժ են գործադրում: Բեռնատարի անիւները շարունակում են տեղապտոյտ անել: Հռնդում է շարժիչը, մարդիկ վերջին ուժերն են գործադրում: Անհնարին է: Բեռնատարի անիւները տեղապտոյտ են անում ու անում... Փէլէշեանը հաւատարիմ է խորհրդանիշների, շարժանկարային մեթաֆորների իր նախասիրութեանը: Արդեօ՞ք այն հզօր տէրութիւնը չէր բեռնատարը, որի սահմաններում ապրում էր եւ ստեղծագործում էր Փէլէշեանը: Տէրութիւնը տեղապտոյտի մէջ էր ընկել ու չէր կարողանում դուրս գալ...

«ԲՆԱԿԻՉՆԵՐ»

Մարդու եւ բնութեան, մարդու եւ կենդանական աշխարհի փոխյարաբերութիւնների բանաստեղծական մի շարժապատում է այս ժապաւէնը: Ովքե՞ր են մոլորակի բնակիչները: Մարդիկ թէ՞ կենդանական աշխարհը: Փէլէշեանի ժապաւէնում կենդանական աշխարհը աւելի մարդկային է քան ինքը մարդը...

«ՄԵՐ ԴԱՐԸ»

Չորրորդ ժապաւէնը՝ «Մեր դարը», նուիրուած է մարդու եւ տիեզերքի յարաբերութիւններին: Մարդու յաւերժական ձգտմանը տիրանալու տիեզերքի գաղտնիքներին: Փէլէշեանը այս ժապաւէնում հակադրում է տիեզերագնացութեան ներկայ հնարաւորութիւններն ու մարդկային այն անզօր ճիգերը, երբ նոր-նոր էր իրական դառնում թռչելու մարդկային երազանքը:

Մի երեկոյի ընթացքում ցուցադրուեց չորս ժապաւէն: Փէլէշեանին նորովի բացայայտելու ու նրա արտայայտչական լեզուին հաղորդ դառնալու մի առիթ էր, որ շնորհել էր «Ռուբէն Մամուլեան» ակումբը:

Վերջում տեղի ունեցաւ հանդիսատեսի հետ աւանդական քննարկում: Ամէն մի ժապաւէն, ամէն մի պատկեր իւրովի մեկնաբանութիւն էր ստանում դիտողների կողմից: Իւրաքանչիւրը Փէլէշեանի ժապաւէնների իր ըմբռնումն ունէր: Փէլէշեանի ժապաւէնների հմայքն էլ դա է: Մտածելու, վիճելու, կիսուելու առիթ են տալիս:

«ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ»

ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՏ 1-Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

2008 Մարտ 1ի երեւանեան պատահարներուն տարելիցին առթիւ Փարիզի մէջ դասախօսութիւն – վիճարկում մը տեղի ունեցած է նոյն օրը, կազմակերպութեամբ Հայաստանի ժողովրդավարութեան զօրավիգ կոմիտէին, ՍԴՀԿ-ի, Ֆրանքեւհայ զօրակցութեան, Հայաստանի քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպանութեան եւրոպական կոմիտէին ու Հայաստանի համար ժողովրդավարութիւն խումբին:

Մասնակցած են Ֆրանքեւհայկական զօրակցութենէն Ժեռար Մալխասեան, Ֆրանսահայ իրաւաբաններու ընկերակցութեան նախագահ Ալ. Գույումճեան, Հայաստանի համար ժողովրդավարութիւն խումբէն Արեգ Այվազեան. վիճարկումը վարած է Իզապէլ Քորթեան:

Նախ ցուցադրուած է տեսերիզ մը, ժողովուրդին եւ ապահովութեան ուժերու ճակատումի զանազան փուլերուն մասին. նախագահական ընտրարշաւ, ընտրութիւն, հակազդեցութիւն, ցոյցեր, մինչեւ Մարտ 1ի 10 զոհով աւարտած դէպքերը:

Նախ խօսք առած է իրաւաբան Ա. Գույումճեան որ ներկայացուցած է իր գլխաւորած ընկերակցութեան դերը, Հայաստանի քաղաքական դատավարութիւններուն ամբաստանեալներուն ի նպաստ: Խօսած է 2008 Մայիս 6-12 ընկերակցութեան դէտերուն պատրաստած տեղեկագրին մասին. ըսած է թէ ինչպէս ամբաստանեալներու, յատկապէս երկու երեսփոխանի՝ Մ. Մալխասեանի եւ Յ. Յակոբեանի, իրաւունքները ոտնակոխուած են, կայ «եօթներու դատավարութիւնը» որով իշխանութիւնները կը ջանան տասը մեռեալի պատասխանատու նկատել նախկին նախարար Ա. Արզումանեանը, եւլն.: Նաեւ արձագանգած է անանուն ականատեսներու վկայութեան: Իր եզրակացութիւնը այն եղած է որ ընդդիմադիր շարժումը զանցած է Լ. Տէր Պետրոսեանի զօրակցութեան սահմանը, վերածուելով աննախադէպ բանի մը. զայն խորտակելու համար իշխանութիւնը Մարտ 1ի առտուն ցրուած է Ազատութիւն հրապարակի ցուցարարները: Այդ առընչութեամբ ըսուած էր թէ զէնք զինամթերք գտնուած էր ցուցարարներու մօտ. սակայն Ալ. Գույումճեան շեշտած է թէ պնդումները համոզիչ չէին եղած:

Ժ. Մալխասեան խօսած է իր անդամակցած կազմակերպութեան կողմէ Եւրոպայի խորհուրդին մօտ կատարուած աշխատանքին մասին:

Իսկ Ա. Այվազեան ներկայացուցած է Հայաստանի քաղաքացիական հանրութիւնը. Ղարաբաղեան շարժումէն ետք կրաւորականացած այդ հանրութիւնը զարթօնք մը ապրած է անցեալ տարի: Ա. Այվազեան խօսած է տնտեսական ճնշումներու, գործի աշխարհին ու քաղաքականին սերտ կապերուն մասին: Մտահոգութիւն յայտնած է այն երեւոյթին առջեւ որ նոյնիսկ եւրոպական պատիժներու սպառնալիքը անտարբեր կը ձգէ իշխանութիւնները, որոնք հետամուտ են ամէն բանէ առաջ անհատական շահերու պահպանումին:

Եզրակացութիւնը կատարելով ՍԴՀԿ ներկայացուցիչ Գէորգ Սաչլըեան, ծանրացած է թէ՛ Հայաստանի իշխանութեան ու ընդդիմութեան, թէ՛ Հայաստանի ու Սփիւռքի միջեւ երկխօսութեան պայմաններ ստեղծելու անհրաժեշտութեան վրայ:

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Ազնօ, Ազնիւ... Երբ հիմա թերթում եմ իմ ուղեգրութիւնների տետրը, որի էջերի արանքում գտնում եմ չորացած ծաղիկներ եւ սուսամբարի տերեւներ, ես երկա՛ր, երկար նայում եմ դաշտային թիթեռնիկի թեւին, որի ոսկեփոշին փայլում է, ինչպէս այն օրը, երբ մարգագետնի վրայ թիթեռը ծծում էր ջրախոտի ծաղիկները: Թիթեռնիկի թեւի վրայ ես կարդում եմ՝ «Ազնօ»... Եւ մտածում եմ, որ Ազնօն հիմա դպրոց է գնում եւ կտուրների վրայ ջինջ ձայնով այլեւս չի երգում.

Քանց լուսնն ամպի տակով,
Դու ջուր կ'երթաս ջուխտ դոքակով:

Եւ այլեւս չի պատասխանի այնպէս, ինչպէս այն օրը, երբ միասին նստել էինք իրենց բարձր կտուրին, եւ լերան միամիտ աղջիկը պատասխանում էր իմ հարցերին.

– Ազնօ, կինօ տեսե՞լ ես:

– Հաբա օրի չըմ տեսէ. չուր մի զարկեր է պատ, կը ցուցէ ձի, աղջիկ, օրօրոց, կարտոֆէլ:

– Կարմիր բանակ լսե՞լ ես:

– Կարմիր բանակ չուր է, քցեր են դըրօշակի վրայ:

–Ազնօ, Աստուած կա՞յ:

– Հաբա: Աստուած կանաչ ճնճղուկ է:

– Հապա երկի՞նքը:

– Երկինքը զինջիլով կապուկ է եզան կոտոշին:

– Ազնօ, որ մեծանաս ի՞նչ ես դառնալու:

– Կ'եղնիմ օրիորդ:

Ազնօ, Ազնիւ...

Բոց էր բարձրանում խոր ձորից, գլւում էր օդը սնդուսի խողովակների մէջ եւ թւում էր, թէ գլւում էր գետինը բոցերի ուժից, մխի սեւ քուլաներից, որ հրեղէն սիւնի հետ գալարուելով՝ ձըգւում էր մինչեւ լեռնային երկնքի սառն աստղերը:

Իմ վաղեմի ծանօթը կրակի մօտ պատմում էր ջրի եւ ջրբաժանութեան, քարոտ հողերի եւ հանդերի մասին:

– Ինչ եղել է չեղել է, գացեր է: Եղանք պոմշու կոտոշ, կպանք զիրար: Սեւ թօն եկաւ, արուն առու էլաւ: Մըր փողպատ ազատինք Մոսկանայ երկրէն, մըր Տալուորիկի հողերէն: Ախ ու փախ, գիշեր-ցերեկ չըփլախ, սոված, ռութ: Լենինի լոյս մեզ ազատութիւն տուեց: Մենակ մըր սահման նեղ է, շնորհիւ սահմանի նեղութեան, ժողովուրդ կը նեղուի: Մըր հողերի սահման զըռ քար է: Ժողովուրդի նեղութիւն քարից է: Մըր հողին լէ կառավարութեան, մըր ջան լէ...

Նա յոյս ունէր, որ Զեանբերդի քար ու քարափ կանաչով կը պատեն, լերան գաթին, սառոյցների տակ կը կառուցեն ջրամբարներ եւ լեռնային լճակներ, եւ այլեւս գիշերները ձորերով անպտուղ չեն հոսի սառոյցների ջրերը:

Նա պատմում էր, որ գիւղի երկու թայֆաները «բարակ» եւ «հաստ» թայֆան հետզհետէ հաշտւում են, առաջանում է նոր սերունդ, որն իրեն չի համարում ո՛չ Մոսկանայ երկրից եւ ո՛չ Տալուորիկից, այլ Զեանբերդից: Եւ որ ինքը եւ իրեն հասակակից մարդիկ դեռ յիշում են իրենց ձորերը եւ դուրանը, որտեղ խոտը բարձրանում էր մինչեւ կովի կուրծը, այնպէս, որ կովերը հորթ էին բերում խոտերի միջին, եւ կովի հետքով գտնում էին հորթին խոտերի մէջ նըստած:

– Երէկ ամպ էր, էսօր պարզ արեւ...

Իմ ծանօթը պատմեց այնպիսի բաներ լեռների մարդկանց մասին, որ այժմ էլ, երբ թերթում եմ իմ տետրը, սիրտս լըցւում է կսկիծով եւ դառնութեամբ: Նրա սերունդը տեսել է ե՛ւ հուր, ե՛ւ պատերազմ, ե՛ւ ջարդ, ե՛ւ գաղթ: Երբ նրանց քշում էին հարաւ, խփում էին ե՛ւ հարաւից ե՛ւ հիւսիսից: Հրդեհւում էր մի անտառ, եւ նրանք եղնիկների խմբերի նման, այրուող ծառերի միջից, եղջիւրներով բացում էին իրենց ճանապարհը: Նրանց քշել են արեւմուտք, ապա ձիերի գլուխը դարձրել են հիւսիս եւ բնակութիւն հաստատել այս բարձր լերան վըրայ:

(Շար. 2)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին

«Les Diamantaires»

ճաշարանին մէջ

60 rue La Fayette, 75009 Paris

Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

- 01 · 45 · 93 · 00 ·25
- 06 · 64 · 38 · 00 · 25

* * *

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»

Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook

Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)

Avec le soutien de Hamaskaine Paris.

Renseignements et réservations : 01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section
«D. Missakian» de Sevran-Livry
organise une soirée

« L O T O »

Le samedi 18 avril à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservations :
Madeleine : 01. 43. 10. 04. 96
Nilva : 06. 87. 05. 00. 67

* * *

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները․ Տէր եւ Տիկին Թիէրի Նոտարեան 100 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժիլ Մանուկեան 60 եւրօ Մարտիրոս Զաքարեանի մահուան առթիւ: Մասնաճիւղը ստացած է նաեւ 30 եւրօ Տիկին Արեգնազ Զերչեանէ, իր թոռան՝ Ալինի ծննդեան ուրախ առիթով:

* * *

Date à retenir

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, **GALA de DANSES** avec l'Ensemble **NAVASART**, organisé par les Sections d'Issy-les-Moulineaux et de Chaville,

le DIMANCHE 17 MAI
à 14 heures 15
au PACI d'Issy-les-Moulineaux.

LE CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
organise un

R E C I T A L D E P I A N O

avec

Michaël EKMEKTCHIAN

Premier Prix du Concours Excellentia de Belgique en 2009

Mercredi 8 avril à 19 heures

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 Marseille

Au programme :
Bach, Chopin, Schumann, Clémenti, Ligeti

— Entrée libre —

CETTE ANNEE, L'UCFAF VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս․թ․ Յուլիսի 22-23ը Երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հայաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք: Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին:

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան – Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտների համահայկական ընկերակցութիւն:

Դիմելով նշուած տարիների Հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ:

Հաւաքին մասնակցելու ձեր դիմումը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք․ Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ ելեկտրոնային փոստով՝

hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ

www.mindiaspora.am

համացանցի կայքից:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9

Ցիշատակ ընթրեաց
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը՝ 10·30ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 10

Ցիշատակ խաչելութեան եւ թաղման
Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափոր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 11

Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի

Գիշերային եւ առաւօտեան՝ ժամը 9·30ին,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 12

Ս Ո Ւ Ր Բ Զ Ա Տ Ի Կ

Ցարութիւն
Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի

Ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ․ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց Դասին կողմէ, ղպրապետութեամբ Պարոն Արամ Քերովբեանի․ Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պարոն Կոմիտաս Գէորգեանի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 13

ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Ցաւարտ Սրբոյ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՎԱՐԺԱՐԱՆ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ընթրեաց պատարագ ժամը 10·30ին, Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին, Խաւարում՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Ժամերգութիւն ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին, Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին, Խաւարում՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Զատկական պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10ին: Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԼԻՈՆ - ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին: Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, Կարգ չարչարանաց՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թափոր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին, Պատարագ՝ ժամը 17ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10ին Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ոտնլուայ՝ ժամը 18ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 9
JEUDI
9 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ

Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)

75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·181 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22·181

«ՁԵՐ ԱՅՑԵԼԱԾ ՊԱԼԱՏՆԵՐԸ ՊԱԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ ԵՆ»

Կ'ԸՍԷ ԱՐԱՄ ԱՐՔ. Պ. ՕՊԱՄԱՅԻՆ

Տեղեկացուցած էինք մեր երէկուան թիւով թէ ԱՄՆ-ու նախագահը Պոլսոյ մէջ ընդունած էր Հոգեւոր առաջնորդները: Անոնց մաս կը կազմէր Կրօնական ժողովի ատենապետ Արամ Արք. Աթէշեան: Ապրիլ 8ին Հայոց Պատրիարքարանի «Լրաբեր» կայքէջը կու տար ուղերձը զոր ան արտասանած է Պ. Օպամայի:

Արամ Արք. յիշեցուցած է թէ Հայերու ներկայութիւնը հազարաւոր տարիներու անցեալ ունի այդ հողերուն վրայ. Բիւզանդիոնի տուած է տասնեակ մը կայսրեր: Պոլսոյ առումէն ութ տարի ետք հիմնուած է պատրիարքարանը, աւելի ետք հայ համայնքէն ամիրաներ իշխանաւորներու աջ բազուկը եղած են: «Այս վստահութեան փոխարէն Հայեր մեծ ծառայութիւններ մատուցած են այս երկրին ու պետութեան: Այն պալատները զոր այցելեցիք, Պալեաններու կառոյցներ են» ըսած է Արամ Արք. ու շարունակած. «Մինչեւ Ա. աշխարհամարտ եւ 1915 երկու ժողովուրդներ միասին ապրած եւ իրարու ուրախակից ու ցաւակից եղած են: 1915ի տխուր դէպքերը յուզած են երկու կողմերն ալ: Իսկ Թուրքիոյ հայ հայրենակիցներս՝ տեսակ մը հօր եւ մօր միջեւ մնացած ենք, քանի որ այս երկիրը կը կոչենք «մայր երկիր», իսկ Հայաստանը՝ «հայրենիք»: Եւ Աստուած մեզ յանձնած է մեր մօրը:

«Ինչպէս ամէն երկիր, այստեղ ալ որպէս փոքրամասնութիւն հարցեր կ'ունենանք: Բայց այդ հարցերը կը ջանանք լուծել մեր մօրը հետ՝ այսինքն այս երկրին հետ:

«Մեր ակնկալութիւնը այն է, որ ժամ առաջ հաշտուի մեր ծնողքը եւ մենք դառնանք հին օրերու: Այս ուղղութեամբ ԱՄՆ-ը եւ Դուք՝ անոր նախագահը ըստանձնած էք մեծ դեր մը: Մենք կը մաղթենք, որ դուք այս առաքելութեան մէջ յաջողութիւն ձեռք բերէք»:

Արամ Արք. յանուն Պատրիարքական աթոռին եւ հայ համայնքին, Օպամայի նուիրած է Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անցեալի նկարով յախճապակեայ ձեռագործ պնակ մը:

* * *

Յունաց տիեզերական պատրիարքը որ միւս հոգեւոր հայրերէն առաջ տեսակցութիւն ունեցած էր ԱՄՆ-ու նախագահին հետ, յայտնած է թէ լաւատես է Հէյպէլի կղզիի դպրեվանքին բացումին հարցով:

Սակայն առանձին այդ տեսակցութիւնը հակազդեցութեան մղած է Թուրքիոյ կրօնական տեսուչի օգնական Մ. Կէօրմէզը: Ան ըսած է թէ եթէ հարց մը կար, այդ մասին գաղտնօրէն տեսակցիլ այլ երկրի մը ղեկավարին հետ, զիրենք յուզած է: Թուրք քաղաքական շրջանակներէ ալ դժգոհութիւն յայտնուած է Յունաց պատրիարքին եւ Պ. Օպամայի գլուխ-գլխի տեսակցութեան:

ՋԱՒԱԽՔ

Վ. ՉԱԽԱԼԵԱՆ ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ախալցխայի շրջանային դատարանը Ապրիլ 7ին Չախալեաններու դատին վճիռը արձակած է: Գլխաւոր ամբաստանեալը Վահագն Չախալեան որուն կը վերագրուէին զէնք, զինամթերք պահելու, հանրային կարգ-կանոնը խանգարող զանգուածային շարժում կազմակերպելու, ոստիկանութեան ու պետական պաշտօնեային խմբային դիմադրութիւն ցոյց տալու յանցանքներ, տասը տարուան դատապարտուած է: Ան անմեղ յայտարարուած է կազմակերպիչի ամբաստանութենէն:

Անոր հայրը Ռուբէն Չախալեան դատապարտուած է 5000 լարի, եղբայրը՝ Արմէն 2000 լարի տուգանքի:

Պաշտպան փաստաբանները որոշած են դիմել գերագոյն ատեանին:

Ինչպէս իր պաշտպանական ելոյթին մէջ ալ կրկնած է գլխաւոր ամբաստանեալը, Չախալեաններու դատը հերթական փուլն էր Ջաւախքի հայութիւնը վախցնելու, լռեցնելու, ենթարկելու Թիֆլիսի քաղաքականութեան: Վրացական իշխանութիւնները չեն ուզեր որ հայաբնակ այդ գօտիին մէջ խնդիրներ ներկայացուին, զանոնք լսելի դարձնելու, լուծում պահանջելու համար հայութիւնը հանրահաւաքներու, բողոքի ցոյցերու դիմէ: «Եթէ վրաց իշխանութիւնները մտածում են ջաւախահայութեանը արտաքաղթ դատապարտելով հասնել այդ նպատակին, սխալւում են: Անկախ ինձ դատապարտելուց, ջաւախահայութիւնը շարունակելու է իր քաղաքակիրթ պայքարը, նոյնպէս եւ ես» յայտարարած է Վ. Չախալեան:

ՊԱՔՈՒ

Ի. ԱԼԻԵՒԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ատրպէյճանի նախագահը որ Հայաստանի նկատմամբ զիջումներով մեղադրած էր Անգարան ու այդ պատճառով մերժած մասնակցիլ Քաղաքակրթութիւններու Պոլսոյ համաժողովին, նոյն օրը, Ապրիլ 7ին նախարարներու եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու խորհրդակցական հանդիպումի մը յայտարարած է թէ Ղարաբաղ երբեք անկախ պիտի չըլլայ. աշխարհը երբեք պիտի չճանչնայ անոր անկախութիւնը. Հայաստան այլեւս պէտք է ըմբռնէ այս ճշմարտութիւնը:

Ան ըսած է տակաւին. «Ատրպէյճանի պետութիւնն ու ժողովուրդը երբեք պիտի չընդունին Հայաստանի կատարած գրաւումը, ցեղային մաքրագործումը եւ հողային առժամեայ կորուստը: Մեր հողերուն առժամեայ գրաւումին վերջ տալու պահանջը արդար է: Միջազգային օրէնքը այս կէտը կը հասկնայ ու նեցուկ կ'ըլլայ»: Յոյս յայտնած է որ Հայաստան եւս ի վերջոյ պարտաւորաբար կ'ընդունի այդ իրականութիւնը եւ Ղարաբաղի հարցը կը լուծուի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՕՊԱՄԱ՝ խաղաղութեան գործակալ» կը խորագրէր Լիպէրասիոն (Ապրիլ 8) Երեւանի ու Անգարայի միջեւ: Ֆրանսական մամուլը ԱՄՆ-ու նախագահին այցելութեան վրայ կը ծանրանայ, մասնաւորաբար շեշտը դնելով Օպամայի խօսքերուն վրայ, ինչ կը վերաբերի 1915ի դէպքերուն, հակառակ անոր որ չէ արտասանած ցեղասպանութիւն բառը, կը յիշուի Ազգ. ժողովին մէջ ըսած նախադասութիւնը՝ «Որքան ծանր կրնայ կշռել չստանձնուած պատմութիւն մը, ինչպէս ԱՄՆ դեռ կը կրեն Կարմրամորթներուն հանդէպ իրենց վարուելակերպին բեռը»: Թերթին համար ակնարկութիւնը յստակ է, ինչպէս շեշտած են նաեւ այլ օրաթերթեր՝ Լը Մոնտ կամ Ֆիկառօ: Լիպէրասիոն կ'արձագանգէ նոյնիսկ Կայծ Մինասեանի նպաստաւոր տեսակէտին Օպամայի խօսքերուն նկատմամբ եւ որուն տեսակցութիւններուն եւ ելոյթին մանրամասնութիւնները տուած էինք մեր նախորդ թիւով:

ՕՊԱՄԱ Թուրքիայէն Ուաշինկթըն վերադարձի իր ճամբուն վրայ, Պաղտատ հանդիպած է եւ ողջունած ամերիկացի զօրքերը: Չէ կրցած տեսնուիլ իրաքցի ղեկավարներուն հետ աննպաստ օդին պատճառաւ (ուղղաթիռը չէր կրցած ճամբայ ելլել) եւ միայն հեռաձայնով խօսած է Նուրի ալ-Մալիքիի եւ Թալապանիի հետ: Սպիտակ Տունը բացատրած է որ նախընտրաբար Իրաք գացած է Աֆղանիստանի տեղ, Թուրքիոյ հետ դրացնութեան պատճառաւ:

ԱՔՈՒԻԼԱՅԻ երկրաշարժին հետեւանքները ժամէ ժամ աւելի մեծ տարողութիւն կ'առնեն: Ապրիլ 8ին մեռեալներու թիւը 260ի հասած էր, վիրաւորները 1500էն աւելի էին եւ հազարաւոր անօթեւան եւ անհետացած անձեր կային: Ապրիլ 7ին, մանաւանդ իրիկունը, նոր յաջորդական ցնցումներ կային, որոնք սարսափահար ըրած էին վերապրողները եւ հոն փութացած թղթակիցները: Աքուիլայի մէջ, ոչ մէկ շէնք մնացած է եւ վնասուած կամ քարուքանդ եղած են նաեւ եկեղեցիներ:

ՏԱՔԱՐԻ մէջ, Սեկոլէն Ռուայալ, հակառակ անոր որ որեւէ հանգամանք չունի, բացի նախագահական նախկին թեկնածու ըլլալէ, անհրաժեշտ նկատած է ներողութիւն խնդրել Ափրիկեցիներէն այն խօսքերուն համար, զորս Սարքոզի արտասանած էր 2007 Յուլիս 26ին: Նախագահը ըսած էր որ «Ափրիկեցին դեռ չէ մտած պատմութեան մէջ», ինչ որ խորապէս վիրաւորական նկատուած էր: Այժմ Ս. Ռուայալ կ'ըսէ. «Մէկը եկած է հոս ըսելու համար որ ափրիկեցի մարդը դեռ պատմութեան մէջ չէ մտած: Ներողութիւն, ներողութիւն, այդ նուաստացուցիչ խօսքերուն համար, որոնք երբեք պէտք չէ ըսուէին եւ որոնք Ֆրանսան չեն ներկայացներ, քանի դուք ալ պատմութիւն կերտած էք եւ այդ ըրած էք գաղթատիրութենէն շատ առաջ»: Ներողութիւնը խոր բանավէճի առիթ տուած է քիչ մը ամէն կողմ, բայց մանաւանդ Իւ. ԷՄ. Փէ.ի մօտ, որու բանբերը յայտարարած է.- «Զինաստանէն Տաքար, Ուաշինկթընէն անցնելով, Տիկին Ռուայալ ծիծաղելի կը դարձնէ մեր երկիրը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ամէնէն շատ ծախուած գիրքերէն դարձած է «Թալաթ փաշայի լքուած փաստաթուղթերը» հատորը որ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԿԻՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԱՆՇԱՐԺ ԿԱԼՈՒԱԾԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Երեւանի նախկին քաղաքապետը Երուանդ Զախարեան Անշարժ կալուածի պետական կոմիտէի նախագահ նշանակուած է: Ապրիլ 6ին իրեն այցելած է վարչապետ Տ. Սարգսեան. այդ առիթով ըսած է թէ Ե. Զախարեան աշխատանքի հարուստ փորձառութեան տէր է, ինչ որ նոր պաշտօնին վրայ աշխատանքի արդիւնաւոր կազմակերպումին կը նպաստէ:

* * *

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ Ա. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ծանրաբարձութեան Եւրոպայի ախոյենութիւնը տեղի կ'ունենայ Պուքրէշի մէջ (Ապրիլ 4-12): Առաքել Միրզոյեան (69 քկ.), 19 տարեկան, Ապրիլ 7ին ընդհանուր գումարով 336 քկ. վերցնելով (151+185) դարձաւ Եւրոպայի ախոյեան: Երկրորդ եղաւ ֆրանսացի մարզիկը Վ. Տապայա (333 քկ.), երրորդ՝ ռուս Վ. Լուկանին (330 քկ.), չորրորդ՝ ատրպէյճանցի Ա. Պայրամով: Մասնակից երկու թուրք ծանրաբարձները գրաւեցին 6րդ եւ 7րդ դիրքերը:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԲԱՐԵԿԱՄ Ռ. ԱԼՖՈՆՍԻՆԻ ՄԱՀԸ

Հայ Դատի բարեկամ, Արժանթինի նախկին նախագահ Ռաուլ Ալֆոնսին մահացած է Մարտ 31ին Պուէնոս Այրէսի մէջ: Անոր նախագահութեան օրով, 1985 Յունուար 9ին Արժանթինի խորհրդարանը պաշտօնապէս ճանչցած է Ցեղասպանութիւնը:

Արժանթինի հայ համայնքին բոլոր ներկայացուցիչները մասնակցած են խորհրդարանի շէնքին մէջ տեղի ունեցած անոր հսկումի արարողութեան, որուն ընթացքին հարիւր հազարնոց բազմութիւն մը հրաժեշտ տուած է իր ղեկավարին:

լոյս տեսաւ անցեալ Դեկտեմբերին: Առաջին երեք հրատարակութիւնները երեք շաբաթէն սպառած են: Հատորը կազմուած է Թալաթի պատկանող տետրակի մը հիման, ուր մանրամասնօրէն թուային տուեալներ արձանագրուած են Հայերու տարագրութեան մասին:

ԷՐԻՔ ՊԷՍՈՆ, գաղթի նոր նախարարը, Ապրիլ 7ին ստացաւ այն նամակը, որու կը սպասէր եւ որու մէջ Սարքոզի իրեն պիտի յայտնէր թէ ի՞նչ են իր ծրագիրները արտաքսումներու մասին: Ճշդըւած է այլեւս, որ Պէսոն պարտի 27·000 հեռացումներ, կամաւոր մեկնումներ կամ բռնի արտաքսումներ ապահովել 2009ին: Այս կէտը գլխաւորն է պահանջներուն: Կան նաեւ այլ կէտեր համարկումի հեռանկարով: Այս նամակին բովանդակութիւնն ալ բանավէճի նիւթ է, քանի կը հրաւիրէ նաեւ մատնելու այն անձերը որոնք անց-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԴԱՐՈՒՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Քանի մը օր մնացած է 1915ի 94րդ ոգեկոչումին: Ամբողջ Ֆրանսայի տարածքին բազմապիսի ու բազմաթիւ ձեռնարկներու ցանկը հրապարակուած է, սպասելով մասնակիցներու առաւելագոյն թիւին: Կայ հսկում, ծաղկեպսակի զետեղում, քաղաքական նշում, ընդունելութիւն, ցոյց, երթ, եւլն.: Վերջին տարիներուն այդ բոլորը ոգեկոչումին հետ կը խառնեն փոխանցումի պատկեր մըն ալ. այլեւս Թրքական դեսպանատուն դիմող բազմութեան մէջ չեն գտնուիր յաճախ թեւ-թեւի մտած, զաւազանի մը յենած այն պապիկներն ու մամիկները որոնք անմիջապէս կը զանազանուէին միւս մասնակիցներէն. անոնց դէմքին խորշոմները, աչքերուն նայուածքը դրոշմը կը կրէր այն սեւ օրերուն «ապրուած»էն ու ո՛վ գիտէ ինչ տանջող յուշեր կ՚ընկերանային ամէն Ապրիլ 24ի անոնց աւելի՛ ու աւելի անվրդոհ քայլերուն: Անոնք չկա՛ն այլեւս. կամ եթէ կան տակաւին, ընութիւնը գիրենք ա՛լ զրկած է այդ երթին մաս կազմելու կարելիութենէն: Մինչեւ դարադարձը մնացած քանի մը տարին ցոյց պիտի տայ թէ անոնցմէ մնացած պարապը լեցնելու տրամադրութիւնը որքա՛ն առոյր է: Եթէ նոյնիսկ ոչ նոյն խորքով, գոնէ համրանքով:

Ատոր հետ, տարուէ տարի կը չեշտուին ոգեկոչումի արարքին մէջ հետզհետէ միջուկին տեղ պատեանը, երեւութականը տիրապետող տեսնելու վախերը: Գերազանցապէս էական բան մը սովորամոլութեան վերածելու վտանգին տակ չե՞նք: Կամ արդէն վտանգը կատարուած իրողութիւն դարձած չէ՞: Դժուար է անվրդով դրական պատասխանել նման փշոտ հարցումներու: Բայց ամէն տարի գրեթէ նոյն կաղապարներով կրկնուող ճառերը, կոչերը, մեծ մասով ոչինչ բառ աղմուկի կը նմանին. ոչ անկեղծութիւն կը մատնեն, ոչ ալ կրնան յուզել, կամ դատի մը հետապնդումին վստահութիւնը ներշնչել: Կարծէք չկայ տարբեր բան, հարկաւորը ընելու ձգտումն ալ: Լա՛ւ է անշուշտ, մեծով ու պզտիկով երթալ Կոմիտասի արձանին ծաղիկ զետեղել, Ֆրանսացի ու Հայ դէմքերու ելոյթները մտիկ ընել, այլեւս նմոյշի չափով մնացած վերապրողներու ցուցադրութեամբ ու խօսքով յուզուիլ, միասնաբար բռնել Թրքական դեսպանատան ճամբան, եւլն.: Սակայն երբ այս բոլորը միայն կը մնան պատեանի մակարդակին ու մեր սերունդներուն կապը տարուէ տարի կը խզուի միջուկին հետ, նշում ու ոգեկոչում հազիւ թէ մխիթարական բնոյթ ունենան:

Այդ միջուկը միջազգային օրէնքով իսկ սահմանուած «անժամանցելի»ին գիտակցում եւ ըստ այնմ նպատակի հասցնող գործունէութիւն կը պահանջէ: Սփիւռքով ու Հայաստանով: Մինչդեռ առաջինը Հայ դատի մարմիններուն աւելի քան համեստ պայմաններով տարուած աշխատանքէն աւելի գետին է Թուրքերու հետ երկխօսութեան, Թուրքը հասկնալու, խրականութիւնները անոր բացատրելու, ամբողջ աշխարհին ուղղուած ցուցադրական քայլերը ծափահարելու տրամադրութեան: Երբ նոյն ատեն Թրքական լրատուութիւններու Թրքամէտ / ռեւակայական կարգադրութիւններու Հայաստանի համաձայնութեան մասին լուրերը սուտերով կը հասնին ամէն անկիւն. գանոնք հեր-

քելու գործն իսկ չի տեսնուիր անհրաժեշտ արագութեամբ:

Ապրիլ 24ի ոգեկոչումէն միայն պատեան մը մնացած ըլլալու վտանգին մասին խօսած է Հայաստանէն սրտցաւ դէմք մըն ալ. ան կը կոչուի Սամուէլ Կարապետեան: Ան կը գլխաւորէ Հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութիւնը. ամէն առիթով ահազանգ կը հնչեցնէ սպառնալիքի ենթակայ մեր արժէքներուն նկատմամբ: Տարիներու իր գործունէութիւնը վկայութիւնն է իր ցաւին ու ցասումին անկեղծութեան:

Վերջերս ան մասնակցած է մամուլի ասուլիսի մը ու չեշտած ամէնէն վտանգաւոր ախտը որ, բաւական արմատացած կը գտնէ հայութեան մէջ. օտարամոլութիւնն է ան, զոր «սեփական արմատը չճանչնալու հետեւանք» կը նկատէ ինք: Ճիշդ է որ երբ կը բացակայի սեփականին ճանաչումը, գիտակցութիւնը, ամէնէն դիւրին կերպով բացը կը գոցուի օտարինը իւրացնելով: Ու ատիկա կը հասնի մակարդակի մը ուր այլեւս հարազատ-օտար զանազանումը անկարելի կը դառնայ:

Ճանաչումի, գիտակցութեան պակասը Ս. Կարապետեան մինչեւ իսկ տարածած է Ապրիլ 24ով խորհրդանշուածին վրայ: Ըսածը բացատրած է գրեթէ թապու նիւթի մը փաստով: Ամէն Ապրիլ 24ին Ծիծեռնակաբերդ, Եղեռնի յուշարձան բարձացող դանդուածներուն է ակնարկութիւնը: Ընկալեալ սովորութեամբ այդ օրուընէ կը տրուի պատկերը անվերջ թափօրի մը ու բառացիօրէն լեռնակուտակ ծաղիկներու բոլորակին որ կը շրջապատէ անմար բոցը: Բայց Ս. Կարապետեան կ՚ըսէ. «Մէկը որ աջ ու ձախ, դէպի սրբատեղի տանող ճանապարհը կարող է ապականի, ուղղակի խոզի պէս անցնի այդ ճանապարհը եւ հասնի վերջում էլ նախնեաց յիշատակին ծաղիկներ դնի, ինձ դա չի համոզում»:

Ծաղիկը յարգանքի նշան է. եթէ իսկապէս կայ յարգանքը, պէտք է մեր փշրանքներուն եւեւէն երթայ պետական մակարդակով: «Կոչերով չեն սիրում հայրենիքը, պէտք է ճանաչել այն, եւ ճանաչողութիւնը բերում է պահպանողութեան բզգացում»: Կ՚ափսոսայ որ «երգի ցաւով մորմոքուող կուսակցութիւնը գործով չի համոզել որ մորմոքւում է երգի ցաւերով»:

Բաւական խիստ են իր դատումները դաշնակցական երիտասարդներու Թրքական դրօշակ այրելուն մասին. ինք ընդունելի կը նկատէ այդ արարքը «երբ մարտում ձեռք բերուած թշնամու դրօշն ես այրում»: Յետոյ կ՚եզրակացնէ. «"Էրգիր" ճաշարանը կառուցելով իրենք էրգրի հարցերն արդէն լուծել են»: Ան դժգոհ է նաեւ Հայ դատի գրասենեակներէն, որոնք իրենց կոչումը չեն արդարացներ իրենց գործունէութեամբ:

Ասուլիսը առիթ եղած է որ Ս. Կարապետեան խօսի լեզուական օտարացումին մասին ալ. օրինակ տուած է Երեւանի ցուցանակները ուր «խանութ» բառը գոյութիւն չունի, տեղը ձգած է «մարքէթ»ին, հանրախանութը՝ «սուփերմարքէթ»ին: Թաղերը անգլերէն, կամ այլ լեզուներով անուններ տուած են իրենք իրենց, մինչ Արեւմտահայաստանի Թուրք կառատէրերը «Մշոյ դաշտ», «Վանայ լիճ» կը կոչեն իրենց թաքսիները:

Առաւելին մասնակցած է Տիկնիկային Թատրոնի գեղարուեստական ղեկավարը Ռուբէն Բաբայեանն ալ: Ան ալ յայտնապէս բաժնող մըն է Ս. Կարապետեանի միտքերը: Զանոնք ամբողջացնելու ոճով կ՚ըսէ թէ միայն գոհերու եւ տարածքներու մասին կը խօսինք, բայց մոռցած ենք թէ Եղեռնը զոհի մտածողութիւն ձեւաւորած է մեր մէջ, իսկ զոհը զուրկ կ՚ըլլայ ազգային արժանապատուութեան զգացումէն:

Այս «ախտորոշում»ը որ կրնայ չքմեղանք նկատուիլ կերպով մը, իսկապէս բան մը կը փոխէ՞ Ապրիլ 24ի իմաստին ասպեճանական կոբուստէն: Պիտի կարենա՞նք սեղքայլով դիրքերէն ետ մնալու ընթացքին մէջ բեկումի կէտ մը տանիլ:

Մեծադմուկ, այլ շատ-շատ նօսրացած միջուկով ոգեկոչումները իրենց ինքնագոհ ճառերով, ցուցադրական դրուագներով, նոյնիսկ Ծիծեռնակաբերդ բարձրացող շարքերով, շատ յուսատու չեն թուիր այդ ուղղութեամբ:

Ուրկէ՞ ճարել գարթօնքի զանգեր:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԹՌՉՆԻԿ», «ԿԻԼԻԿԻԱ», «ԶԵՓԻՒՌ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ», «ՓՈՒՆՋ», «ԺԱՄԱՆԱԿ», «ՊԵԳԱՍԵԱՆ ԹՌՉՆԻԿ» ԵՒ «ՅՈՅՍ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

«ԺԱՄԱՆԱԿ»

«Ժամանակ» երկշաբաթերթը հիմնուեցաւ 1863ին, Ստեփան Փափազեանի նախաձեռնութեամբ եւ Պոլսոյ ամէնէն տարածուած ու ժողովրդական հանդէսներէն մէկը դարձաւ:

«Ժամանակ»ի մէջ լոյս տեսան Պոլսոյ եւ հայաշատ քաղաքներու՝ Զմիւռնիոյ, Ատափազարի, Ատրխանապոլսոյ, ինչպէս նաեւ հայկական գաւառներու եւ գաւառական կեդրոններու հայկական դպրոցներուն եւ կրթական հաստատութիւններուն ու դպրեվանքներուն գործունէութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններ, տեղեկագիրներ, տարբեր թերթերու տեսութեան եւ տեսակէտներուն մասին տուեալներ, ինչպէս նաեւ բարոյագիտական եւ կենցաղային հարցերու վերաբերեալ յօդուածներ: «Ժամանակ» իր էջերուն մէջ կարեւոր տեղ յատկացուց թատերական արուեստին վերաբերեալ նիւթերու, այն համոզումով, որ թատրոնը ժողովուրդի լուսաւորութեան, քաղաքակրթութեան եւ դաստիարակութեան ու զարգացման նպաստող կարեւոր տեղ ու դեր ունի:

«Ժամանակ» նաեւ առանձին բաժիններ յատկացուց ընտանեկան եւ ընկերային հարցերուն, կնոջ դերին ու առաքելութեան վերաբերեալ: Լոյս տեսան նաեւ մայրերուն ուղղուած խորհուրդներու առանձին յօդուածաշարքեր:

Տնօրէն եւ խմբագիր Ստեփան Փափազեան, լուսամիտ եւ պատրաստուած անձ, ամէն ջանք թափեց թերթը լաւագոյն մակարդակի բարձրացնելու, ժողովրդականացնելու եւ առաւել հետաքրքրական դարձնելու համար: «Ժամանակ»ի մէջ յատուկ էջեր ու թիւեր յատկացուեցան ազգային, եկեղեցական ու հասարակական շարք մը գործիչներու եւ մտաւորականներու, տրպագրուեցան Խրիմեան Հայրիկի, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի եւ այլոց բանաստեղծութիւնները, սաեղծագործութիւնները, ինչպէս նաեւ շարք մը հետաքրքրական զուարճալիքներ ու մանրապատումներ: «Ժամանակ» փակուեցաւ 1869ին:

«ՊԵԳԱՍԵԱՆ ԹՌՉՆԻԿ»

«Պեգասեան թռչնիկ» հանդէսը հիմնուեցաւ 1863ին, Գ. Այէաթճեանի նախաձեռնութեամբ: Սկիզբը անիկա կիսամսեայ էր եւ յետոյ դարձաւ ատսնօրեայ հասարակական հանդէս:

«Պեգասեան թռչնիկ» սկիզբէն առաջադիմ եւ յառաջդիմական ուղղութիւն որդեգրեց եւ ջանաց ընդհանուր զարգացման ճամբով ինքնագիտակցութեան մղել ժողովուրդը եւ հեռու պահել զայն յետադիմական կամ պահպանողական նկատուած շրջանակներու ազդեցութենէն:

«Պեգասեան թռչնիկ»ը բաւական ճոխ բովանդակութիւն ունէր, ուր կ՚արծարծուէին բազմապիսի նիւթեր: Հոն տեղ կը գտնէին հայ կեանքի տարբեր բնագաւառներուն, մշակութային, եկեղեցական, դպրոցներուն ու մամուլին եւ դաստիարակութեան վերաբերեալ նիւթեր: Պահպանողական շրջանակներուն կողմէ յառաջդիմական նկատուող թերթերու եւ պարբերականներու դէմ ուղղուած պայքարին մէջ հետեւողականօրէն պաշտպանեց յառաջդիմական հոսանքներուն ու թերթերուն դիրքորոշումը:

«Պեգասեան Թռչնիկ» նաեւ պայքար մղեց պահպանողական հոգեւորական շրջանակներուն դէմ, անոնց բռնած ընթացքը անյարիր եւ վնասակար նկատելով ժամանակի ոգիին եւ ժողովուրդի շահերուն: Թերթի խմբագրութեան դիրքորոշումին համաձայն, Ազգային սահմանադրութենէն ետք, այլեւս սխալ էր եկեղեցականներուն ինքնագլուխ գործունէութիւնը եւ ամիրայական շրջանակներուն վայելած առանձնաշնորհումները: Թերթին մէջ կարեւոր տեղ յատկացուեցաւ նաեւ հայկական գաւառներուն մէջ տիրող թշուառութեան, Հայերու դէմ ի գործ դրուող բռնութիւններուն, հալածանքներուն եւ համատարած անզրագիտութեան: Այս բոլորը ներկայացնող շարք մը յօդուածներ լոյս տեսան:

«Պեգասեան թռչնիկ»ը կը գտնէր, որ ազգային վերածնութեան համար կարեւոր պայման է ժողովուրդին կրթական մակարդակի բարելաւումը, գիտութեան զարգացումը եւ տիրող կարգերու բարեփոխումը: Այս նպատակով ալ «Բնագիտական հարցմանց պատասխաններ» եւ «Գիտութեան եւ մտքի մշակութեան օգտակարութիւնը» խորագիրով յօդուածաշարքեր լոյս տեսան, ուր կը չեշտուէր երկրագործութեան զարգացման եւ անոր մէջ գիտական կերպերու օգտագործման կարեւորութիւնը, որուն շնորհիւ գիւղացին կրկնապատիկ կամ եռապատիկ աւելի բերք կրնար ստանալ իր հողէն: Յօդուածներ լոյս տեսան նաեւ կենցաղային, ընտանեկան եւ ընկերային հարցերու վերաբերեալ: Նաեւ Ֆրանսացի, անգլիացի եւ գերմանացի հեղինակներու երկերէն

թարգմանութիւններ լոյս տեսան:

Ժողովուրդին հանրամատչելի ըլլալու մտքով «Պեգասեան թռչնիկ»ի մէջ լոյս տեսած կարգ մը յօդուածներ հայատառ թրքերէն կը տպուէին: Երեք տարուան հրատարակութենէ ետք «Պեգասեան թռչնիկ» փակուեցաւ 1866ին:

«ՅՈՅՍ»

«Յոյս» Պոլսոյ պատրիարքարանի անմիջական տնօրէնութեան տակ գտնուող Արմաշի Ս. Աստուածածին վանքի միաբանութեան հրատարակութիւնն էր: Անիկա հիմնուեցաւ 1864ին, իբրեւ կրօնական, իմաստասիրական, գիտական եւ բանասիրական ամսագիր:

«Յոյս» աշխատեցաւ սատարել ժողովուրդին մէջ լուսաւորութեան տարածման եւ այդ նպատակով ալ ջանաց այլազան բովանդակութեամբ նիւթեր հրատարակել: Հոն տպագրուեցան Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան, դաւանաբանութեան, առանձնայատկութիւններուն ու սրբութիւններուն, ինչպէս նաեւ ծէսերուն, տօներուն, տոմարին եւ աւանդութիւններուն վերաբերեալ նիւթեր ու ուսումնասիրութիւններ:

Ժամանակի գիտութեան եւ լուսաւորութեան հետ քայլ պահելու առաջադրանքով առանձին յօդուածներ եւ յօդուածաշարքեր տպագրուեցաւ եւրոպական երկիրներու՝ Ֆրանսայի, Մեծն Բրիտանիոյ, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցող գիտական, գրական, մշակութային եւ այլազան մարզերէ ներս նուաճումներուն մասին: Հայ ընթերցողը այդպէսով ծանօթ կը դառնար եւրոպայի հեղինակներուն, գիտութեան ու մշակոյթի երախտաւորներու կեանքին ու ստեղծագործութիւններուն:

«Յոյս» առանձին բաժին մը ունէր «Հնախօսութիւն» խորագիրով, որ հաւանաբար ամէնէն հետաքրքրական եւ իւրայատուկ բաժիններէն մէկն էր. այդ բաժինով կը ներկայացուէին Բիւթանիոյ, Նիկիոյ եւ Պոլսոյ ու շրջակայքին, ինչպէս նաեւ ընդհանուր առմամբ Փոքր Ասիոյ պատմական վայրերուն անցեալը, պատմութեան զանազան հանգրուանները, հնագիտական տուեալները, դրամները, մշակութային ժառանգութիւնները եւ այլն:

Իբրեւ կրօնական ամսագիր, «Յոյս» կարեւոր տեղ յատկացուց նաեւ հին ու նոր կրօններու ծագման, պատմութեան եւ առանձնայատկութիւններուն, անոնց դաւանութեան եւ մշակութային ժառանգութեան: Արժէքաւոր յօդուածներ լոյս տեսան նաեւ Հայ հեթանոսական կրօնին եւ հաւատալիքներուն վերաբերեալ: Կարեւոր արժէք կը ներկայացնեն նաեւ տարբեր ազգերու կեանքին, կենցաղին, բարքերուն ու սովորութիւններուն վերաբերեալ յօդուածները: Տպագրուեցան նաեւ բնախօսական, բնագիտական, մանկավարժական եւ առողջապահական նիւթեր, բանաստեղծութիւններ, Արմաշի դպրեվանքի սաներուն գրական փորձերը եւ վանական կեանքին վերաբերեալ տեղեկութիւններ: «Յոյս» փակուեցաւ 1877ին:

Ա. Մ.

«Ազդակ»

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

«ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ» ԳԻՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Վասպուրական» սրահին մէջ, Մարտ 1ին, տեղի ունեցած է Աշոտ Ներսիսեանի «Կարօ Սասունի» գիրքին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Ն. Աղբալեան» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է մասնաճիւղի ատենապետուհի Ռուբինա Գասպարեան: Կարօ Սասունիի նուիրուած հատորէն մէջբերումներ կատարելով Սարգիս Մահսերեճեան ներկայացուցած է Կարօ Սասունիի կեանքը, դաշնակցական տիպարն ու ղեկավարը: Երկրորդ բանախօսը՝ Քրիստափոր Բագրատունի, ներկայացուցած է Կարօ Սասունիի գրական վաստակը եւ մարդկային դիմագիծը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

* * *

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Լոս Անճըլըսի «Զիփըր» սրահին մէջ, Մարտ 8ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպած երաժշտական երեկոյթը, որուն մասնակցած են տարբեր երկիրներէ եկած հայ արուեստագէտներ: Յայտագրի առաջին բաժինին հանդէս եկած են կիթառահար Վահագն Դուրկութեան եւ իր նուագախումբը, որուն միացած է նաեւ դուդուկահար Ճիւան Գասպարեան կրտսեր, Սեպուհ Սիմոնեան եւ իր նուագախումբը՝ հայերէն եւ անգլերէն երգերով: Երկրորդ բաժինին հանդէս եկած են Ֆրանսայէն երկու խումբեր՝ «Արդար» (կիթառահար Արէն Էմիրզէ եւ երգիչ Վիգէն Դարբինեան) եւ «Լաւաշ» (չորս երաժիշտներ՝ ձեռնադաշնակ նուագողն ու երգչուհին Սեւան Ստեփանեան, մնացեալ երեքը՝ Գոնկոյէն, Լեհաստանէն եւ Մեքսիքայէն):

* * *

ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՆՇՈՒՄԸ

Լոս Անճըլըսի հայկական հիւպատոսարանին մէջ, Մարտ 8ին, նշուած է Կանանց միջազգային օրը: Հրաւիրուած եւ ներկայ եղած են մշակոյթի, կրթութեան ու գիտութեան ոլորտները ներկայացնող կանայք, ինչպէս նաեւ Բ. Աշխարհամարտի կին վեթերաններ եւ լրագրողներ: Խօսք առնելով աւագ հիւպատոս Գրիգոր Յովհաննիսեան, շեշտած է հայ կնոջ դերը ընտանիքի եւ հանրութեան ձեւաւորման եւ զարգացման գործին մէջ:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

ԳՄԳՄ-ի դատակազմը կը յայտնէ, թէ բացուած է 2009ի համար նոր գործեր ներկայացնելու շրջանը:

Մրցանակը կ՚ընդունի գրական թէ ուսումնասիրական որեւէ նոր, անտիպ, կամ գիրքի ձեւին տակ ցարդ լոյս չտեսած գործեր՝ առ ի գնահատում եւ հրատարակութիւն:

Գրական, իմաստասիրական, պատմական, եկեղեցագիտական, բանասիրական եւ հայ մշակոյթի այլ կալուածներուն վերաբերող գործերը, հայերէն կամ օտար լեզուներով գրուած, պէտք է դատակազմին հասած ըլլան ամէնէն ուշը մինչեւ 2009 Մայիս 31:

Առաքուած գործերը պէտք է ըլլան մեքենագրուած եւ երեք օրինակով: Անոնք պէտք է ներկայացուին A4 թուղթի չափով եւ բաղկանան նուազագոյնը հինգ պրակէ (144 էջ):

Դատակազմին կողմէ գնահատուած գործերը կ՚արժանանան հրատարակութեան:

Վեհափառ Հայրապետին նախագահութեամբ դատակազմին մաս կը կազմեն Գերշ. Տ. Արտաւազդ արք. Թրթռեան, Գերշ. Տ. Նարեկ եպսկ. Ալեէմէզեան, տիար Պետօ Սիմոնեան (ատենապետ), տոքթ. Արմենակ Եղիայեան (ատենադպիր), տիար Ժիրայր Դանիէլեան եւ տիար Կարօ Յովհաննէսեան:

Դատակազմին հասցէն.-

Armenian Cotholicosate of Cilicia
P. O. Box 70317
Antelias — Lebanon
E-Mail: chancellor@armenianorthodoxchurch.org
Fax: +961 4 41 00 02

ԴԻՒԱՆ ԳՄԳՄ-Ի ԴԱՏԱԿԱԶՄ

ԾԱՆՕԹ.- Դատակազմին ղրկուած գործերը հեղինակին չեն վերադարձուիր: Դիմողներէն կը խնդրուի յատուկ ուշադրութիւն ցուցաբերել բնագրի լեզուին եւ ուղղագրութեան:

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Իմ ծանօթը պատմում էր, որ Զեանբերդում ես կը տեսնեմ շատ խաչեր՝ դրան ճակատին, եզների եղջիւրից կախ, կաւէ կարասների վրայ, թոնրի շրթունքներին, նոյնիսկ այն խրտուիլակների կրծքին, որոնց ցցում են արտերում՝ ճնճղուկների դէմ: Որ Զեանբերդում ապրում է մունջ Սեւդօն, որը հագնում է մազեղէն կօշիկ՝ «խարուկ», ինչպէս Մոտկանայ երկրում, որն «իր բերնին նալ է զարկել» եւ չի խօսում նրանց հետ, որոնք Մոտկանից չեն:

Զեանբերդում միայն մի մարդ կայ, որի առաջ խոնարհւում է յամառ Սեւդօն: Այդ մարդը Հազրօն է ինչպէս անուանեց իմ ծանօթը՝ լերան գիւղերի ամենալաւ մարդը:

Բայց մեր զրոյցը խանգարուեց, որովհետեւ լսուեց ոչխարների մայիւնի աղմուկը: Ամնօն տեղից թռաւ, դուրս եկան եւ միւսները, նրանց հետ՝ ես:

Լեռներից գիւղի վրայ իջնում էին այծերի եւ ոչխարների հօտերը: Ի՜նչ աշխոյժ աղմուկ էր, ինչպիսի՜ զուարթութիւն, կանչեր, չան կաղկանձ, պղնձէ կովկիթների զրնգոց, բառաչ, մայիւն եւ հովիւների սուլոցներ: Կարծես աւար էին բերում գիւղ, եւ կին, աղջիկ, երեխայ ու տղամարդ փողոցներից դէպի բակերն էին քշում այծ, ոչխար, հորթ:

Իմ ծանօթի բարձր կտուրից ես նայում էի Զեանբերդին, Արարատեան դաշտին, որտեղ կանաչներով շրջապատուած գիւղերը հետզհետէ սուզւում էին երեկոյեան մութի մէջ, եւ աւելի պայծառանում էին քաղաքների կրակները:

Երբ յիշում եմ այդ երեկոն, քաղաքների կրակները եւ դաշտի վրայ իջնող գիշերը, Զեանբերդի ներքեւի կտուրի վրայ տեսնում եմ մի մարդու, թիկունքը դէպի ինձ, դէպի լերան գագաթը, երեսը դաշտի կողմը, եւ լսում եմ լերան գիւղերի ամենալաւ մարդու նուագը:

* * *

Նրա հայրենիքը եղել է քարոտ Սասունը, այդ խուլ երկրի ամենախուլ անկիւնը, որտեղ ձորերը դառնում են կիրճեր եւ լեռների գագաթները՝ ապառաժներ: Տաք կիրճերում, լեռնային փտակների ափերին, կանաչում էր վայրի խաղողը, եւ նրա որթը մագլցում էր պղնձագոյն ժայռերի վրայ: Աճում էր եւ վայրի հոնը, երբեմն թուզը: Իսկ բարձրերում, որտեղ քարափների վրայ ցրուած էին նրանց աղքատ հիւղակները, ցանում էին կորեկ եւ վաղահաս ցորեն: Երբ հասնում էր կորեկը, ձորերից բարձրանում էին գազանները: Մարդիկ արտերի եզրին խարոյկ էին վառում, որպէսզի արջերը չտրորեն կորեկը:

Նրա մանկութիւնը խաղացել է այդ քարափների վրայ: Ինչպէս Ֆաւն, այդ պատանին փող է նուագել քարանձաւների ստուերում, եւ նրա պարզ երգերին արձագանգել են ձորերը: Երբեմն կարկուտն է ջարդել նրան, երբեմն քարերն են քերծել դէմքը, ցուրտը եւ արեւը խանձել են նրա կուրծքը, ինչպէս լերան լանջը: Նա կռուել է գազանների հետ եւ նրանց հետ, որոնք հրացանների կրակոցների աղմուկով քշում էին նախիր, ոչխար, առեւանգում կին ու երեխայ:

Թւում էր, թէ մինչեւ մահ կ՚ապրի այդ ժայռերի վրայ, ինչպէս իր պապերը, կը ցանի կորեկ, աշնանը կ՚իջնի ձորերը, կը հաւաքի միրգ եւ ցախ, ձմեռը կը լսի հին զրոյցներ՝ Զէնով Օհանի, Մսրամելիքի եւ Թլոր մանուկի մասին:

Բայց պայթեց պատերազմը, եղաւ զօրաժողով, բռնութիւններ, հրդեհեցին դաշտի գիւղերը, հրդեհաձիգները ձորերով բարձրացան մինչեւ լեռների գագաթները, մինչեւ նրանց խեղճ խրճիթները, հրացաններ որոտացին, եւ շողացին սրեր, ամպերի փոխարէն քարափների վրայ նստեց այրուող գիւղերի մուխը: Բոցը հասաւ դեղնած արտերին, կրակը լափեց ե՛ւ սերմ, ե՛ւ սերմնացան:

Հազրօն առաւ իր կնոջն ու աղջկան եւ ծերպերով, քարայծի արահետներով անցաւ լեռից լեռ, քարանձաւից քարանձաւ, կերաւ ընդեղէն, ե՛ւ պլոճ ե՛ւ մասուր, - ապա յոգնած, ահը աչքերի մէջ, գնաց Հարաւի կողմը, գնաց մերթ իբրեւ քուրդ հովիւ, մերթ իբրեւ քաղցած գայլ եւ հասաւ անծանօթ մի աշխարհ, որտեղ ոչ լեռներ կային, ոչ լեռնային լոյս աղբիւրներ: Շոգ հարթավայր էր, պղտոր, դեղին գետերով, որոնց ջրերի մէջ չէին երեւում այն կապոյտ առուակները, որ իջնում էին իրենց լեռների սառոյցներից:

Նա հանեց ծիրանի փողը, այն կարմրաւուն սրինգը, որի վրայ նուագել էր կապոյտ լեռների երգերը, եւ նրա մատները խաղացին ծիրանի փողի վրայ: Հազրօն շոգից խանձուած շրթունքներով դրկեց փողի բերանը, ինչպէս լեռնային գիւղերում ջուր են խմում կաւէ ղորակներով: Ջրի նման գլգլում էր նրա նուագը, լեռների երգը՝ շոգ հարթավայրերում:

Լաց լացեց կինը, փոքր աղջիկը քնեց մօր ծնկների վրայ, լացեց եւ Հազրօն, յետոյ թեթեւութիւն իջաւ սրտի վրայ, ինչպէս կապոյտ ամպը նստում էր Մարութայ բարձր սարին: Ապա սրբեց արցունքը, ուսն առաւ աղջկան, առաջ՝ կնոջը եւ ետ նայեց: Փոշի էր նստել հեռուի լեռների վրայ եւ չէին երեւում իրենց բարձր լեռները:

Հազրօն ասաւ կնոջը.

– Էսօր դուման է մեր լերան վրայ, վաղը նորից արեւ կը ծագի:

Բռնեցին մի ճանապարհ, մոլորուեցին հազար ճանապարհներում, յետոյ, երբ արդէն սպիտակ մազեր կային նրա գլխին, Հազրոյի քոչը եկաւ այս բարձր լեռը:

* * *

Հանդարտւում էր գիւղի երեկոյեան աղմուկը:

Լերան սպիտակ սառոյցները լոյս էին տալիս: Մարգագետինները ծխում էին դաշտի բոյրը: Բարակ լուսինը դողդողում էր, եւ նրա լոյսի տակ եզների չոգքը օրօրւում էր արծաթեայ օղակների նման: Դադրած եզները ննջում էին եւ լուսնի տակ նրանք նման էին մարմարէ արձանների:

Ներքեւի կտուրի վրայ հաւաքուել են գիւղի յոգնած մշակները: Երեկոյեան մութի մէջ նրանք աւելի յաղթամարմին են, ինչպէս գէր եզները:

Ես բարձրանում եմ կտուրը:

(Շար. 3)

En Compagnie des Loups
et Théâtre Label Etoile, Compagnie
Jean-Claude Falet
présentent
le samedi 18 avril à 20 heures
et le dimanche 19 avril à 15 heures

Mémoire
de ma Mémoire

de **Gérard CHALIAND**
(En présence de l'auteur
Gérard Chaliand Samedi soir)

Adaptation et mise en scène :
Frédéric de Rougement
Collaboration artistique :
Séverine Bourguignon
Franck Olivier Laferrère
Avec :
Jacques Bourdat
Jean-Claude Falet
Odile Fréval

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
majc13@wanadoo.fr
Métro / Tram : Réformés
Parking : Gambetta

NAZARPEK Jeunesse HENTCHAKIAN
avec le soutien du CCAF
organise une

CONFERENCE - DEBAT

REVELATIONS
SUR DE NOUVEAUX ASPECTS
DU GENOCIDE DES ARMENIENS
DANS LES ARCHIVES ALLEMANDES

Intervenant :
Wolfgang GUST
Journaliste, historien allemand,
ancien rédacteur en chef
du magazine **Der Spiegel**

Le dimanche 19 avril à 16h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro Courcelles)

(Շար. Ա. էջէն)

քերը կ'ապահովեն: Ցոյցեր կ'ըլլային Ապրիլ 8ին:

ՕՊԱՄԱՅԻ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ միջեւ տարակարծութիւններ ծագած են իբրեւ հետեւանք ԱՄՆ-ու նախագահին այն արտայայտութեան, որ կը վերաբերէր Պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծման (Թուրքիոյ մէջ րսած էր), ինչ որ նախկին նախագահներու ալ դիրքն էր: Խորհրդարանին հետ յարաբերութիւններու խորայէլացի նախարարը՝ էրտոն (Լիքուտի անդամ) յայտարարած է որ «Իսրայէլ հրամաններ ստանալու պէտք չունի Օպամայէն, Իսրայէլ ԱՄՆ-ու 51րդ նահանգը չէ»:

Պ. ՔՈՒՇՆԷՐ կարծիքը փոխած է Թուրքիոյ մասին ու դէմ արտայայտուած է այդ երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան: Պատճառը ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովին, Դանիոյ վարչապետին ընդհանուր քարտուղարութեան Անգարայի ընդդիմութիւնը եղած է: Քուշնէր մեծ անակնկալի առջեւ գտնուած է, տեսնելով որ այդ ընդդիմութեան որպէս պատճառաբանութիւն տրուած է Մոհամէտ մարգարէին ծաղրանկարներուն դանիական մամուլին մէջ հրատարակութեան երեւոյթը: Նախարարը աւելցուցած է թէ Թուրքիոյ մէջ օրէ օր զօրացող կրօնական հակումները եւ աշխարհականութեան տրուած կարեւորութեան նուազումը զինք կը մտահոգեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զինուորական մը, հաւանաբար խեղադարուած, կրակ բացած է Զատի հիւսիսը 2րդ զօրաբաժնին վրայ եւ սպաննած է երեք զինուորներ (2 ֆրանսացի, մէկ Թոկոցի) եւ խոյս տուած է:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9

Ցիշատակ ընթրեաց
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը՝ 10·30ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 10

Ցիշատակ խաչելութեան եւ թաղման
Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 11

Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Գիշերային եւ առաւօտեան՝ ժամը 9·30ին,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 12

Ս Ո Ւ Ր Բ Զ Ա Տ Ի Կ
Ցարութիւն
Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի
Ժամերգութիւն եւ Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց Դասին կողմէ, դպրապետութեամբ Պարոն Արամ Քերովբեանի. Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պարոն Կոմիտաս Գէորգեանի:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 13

ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Ցաւարտ Սրբոյ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ընթրեաց պատարագ ժամը 10·30ին, Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին, Խաւարում՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Ժամերգութիւն ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին, Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին, Խաւարում՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Զատկական պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10ին: Պատարագի վերջաւորութեան Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԼԻՈՆ - ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին: Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, Կարգ չարչարանաց՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16-ին, Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին, Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ցովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10ին Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ոտնլուայ՝ ժամը 18ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Փ Ա Ր Ի Զ
ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին

«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ
60 rue La Fayette, 75009 Paris

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

- 01 · 45 · 93 · 00 · 25
- 06 · 64 · 38 · 00 · 25

* * *

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches
et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

La Section
«D. Missakian» de Sevran-Livry
organise une soirée

« L O T O »

Le samedi 18 avril à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservations :
Madeleine : 01. 43. 10. 04. 96
Nilva : 06. 87. 05. 00. 67

CETTE ANNEE, L'UCFAF
VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 10
VENDREDI
10 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – Թիւ 22.182
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.182

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՊԱՄԱՅԻ ԱՅՑԷՆ ԵՏՔ

ԱՄՆ-ու նախագահին Թուրքիոյ Ազգային Ժողովին մէջ արտասանած ելոյթին երեք կէտերը բաւական դրդած են երկրին քաղաքական շրջանակները... առաջինը Հայկական ցեղասպանութեան մասին իր տեսակէտը փոխած չըլլալու հաւաստումն է, երկրորդը Հայաստանի հետ սահմանը բանալու եւ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու կոչը, երրորդը իր անցեալը դիմակայելու թելադրանքը: Այս բաները անընդունելի, նոյնիսկ վարկաբեկիչ կը նկատուին Թուրքիոյ համար, յատկապէս ընդդիմադիր գլխաւոր կուսակցութեան (ԺՀՓ) պարագլուխներուն կողմէ: Բնական է որ իշխանութեան հակադրուելու ձգտումին հետ, ատոր մէջ դեր ունի Բաքուի հակազդեցութիւնն ալ որ կը մտի Թուրքիան եղբօրը դաւաճանողի դիրքով տեսնելու:

Ապրիլ 8ին Ազգային Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին նիստին Հայաստանի սահմանը բանալու նիւթը բուռն վիճարկումներու պատճառ եղած է: Վերոյիշեալ կուսակցութեան երեսփոխանները պնդած են թէ առանց ազրպէյջանական հողերու վրայ հայկական գրաւումին վերջ գտնելուն եւ Հայաստանի Ցեղասպանութեան պնդումներէն հրաժարելուն սահմանը կարելի չէ բանալ: Նոյնիսկ պահանջած են որ այդ իմաստով բանաձեւ մը քուէարկուի: Յանձնաժողովին նախագահը այն պատճառաբանութեամբ որ ինք նման բանի լիազօր չէ, լքած է նիստը:

Պ. Օպամայի այցը աշխուժացուցած է շրջանին դիւանագիտական գործունէութիւնն ալ. Թուրքիոյ եւ Ազրպէյջանի նախագահներ հեռաձայնի բազմաթիւ խօսակցութիւններ ունեցած են թէ՛ Օպամայի Թուրքիա գտնուած օրերուն, թէ՛ մեկնումէն ետք: Օպամա ինք եւս խօսած է Ի. Ալիեւի հետ, ջանալով մեղմել Պոլսոյ միջազգային համաժողովին չմասնակցելու անոր կեցուածքը: Անգարայի գլխաւոր ջանքը արգելք ըլլալ է այն տպաւորութեան որ երկու երկիրներուն միջեւ Հայաստանի [illegible] պատճառով ձըգտուած կացութիւն մը կայ: Շփումներուն կեդրոնական խնդիրը Ղարաբաղի կնճիռն է որուն պատճառով Բաքու լուրջ ամբաստանութիւններ կ'ուղղէ Անգարայի:

Հետաքրքրական է երեւոյթը որ Թուրքիա այս վիճարկումին մէջ ամէն առիթով կը շեշտէ Հայաստանն ու Սփիւռքը զանազանելու իր դիրքը: Ըսուածը այն է որ Անգարա Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու բնականոնացման աշխատանքին մէջ դէմ յանդիման է ընդդիմութեան ճնշումին, Երեւան ալ կ'ենթարկուի Սփիւռքի ճշումներուն, որոնք կու գան աւելի անզիջող շրջանակէն: Տրամաբանութիւն մը որ վարպետօրէն Սփիւռքը կը ջանայ դնել Հայաստանի ընդդիմութեան դիրքի վրայ:

* * *

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

ԱՄՆ-ու նախագահին Թուրքերը ջղայնացնող մէկ թելադրանքն ալ Հէյպէլի կղզիի յունական դպրեվանքին բացումին ուղղութեամբ ըսածն էր: Օպամա հազիւ վերադարձած, Կրօնից տեսուչը յայտարարած է թէ Թուրքիոյ մէջ կրօնական դաստիարակութեան սեփական հաստատութիւն բանալ կը հակասէ Սահմանադրութեան: Ս. Եազըճըօղլու ըսած է. «Թուրքիա իրաւական պետութիւն է: Ուստի ամէն բան այդ շրջանակին մէջ պէտք է ըլլայ: Օպամայի թելադրանքը ոչինչ կը փոխէ: Ի վերջոյ ասիկա մեր հարցն է»:

Խնդրոյ առարկայ դպրեվանքը բացուած է 1844ին: Յունաստանի Թուրք փոքրամասնութեան իրաւունքներուն սահմանափակումի պատճառաբանութեամբ Անգարա 1971ին փակած է զայն:

ԱԶՐԲԵՋԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ազրպէյջանի Ազգային Ժողովին մէջ ներկայացուած կուսակցութիւնները օրակարգի բերած ու քննարկած են Հայաստանի սահմանը բանալու եւ անոր հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու Թուրքիոյ նպատակը: Նշուած է թէ այդ ուղղութեամբ բանակցութիւնները թէ՛ Հայաստանի գրաւման քաղաքականութիւնը կ'արդարացնեն, թէ՛ Թուրքիա – Ազրպէյջան եղբայրութեան ու թըրքական միասնութեան լուրջ հարուած կ'ըլլան:

Յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ Ազրպէյջանի ժողովուրդը վրդովուած է այս պարագաներէն ու կ'առարկէ անոնց: Կուսակցութիւնները դիտել կու տան որ սահմանը բանալ եւ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատել նեցուկ կ'ըլլայ Հայաստանի յարձակողական ընթացքին, նոյն ատեն Ղարաբաղի բանակցութիւններուն ներկայի փուլին կրնայ լըջօրէն վընասել: Նաեւ միամտութիւն կ'ըլլայ կարծել որ Հայերը սահմանի բացումէն ետք կը հրաժարին կարծեցեալ ցեղասպանութեան իրենց պնդումէն ու Թուրքիայէն հողային պահանջէն:

Ազրպէյջանի կուսակցութիւնները կոչ կ'ուղղեն Թուրքիոյ ղեկավարութեան որ ետ կենան Թուրքիոյ եւս աննպաստ այս մտադրութենէն եւ չբանան Հայաստանի սահմանը:

* * *

Նոյնիմաստ յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Ազրպէյջանի Կարսի հիւպատոսը. ան շրջանին մէջ խաղաղութիւնն ու անդորրը խանգարող միակ երկիրը նկատած է Հայաստանը ու կրկնած որ այնքան ատեն որ ազրպէյջանական հողերը հայկական գրաւման տակ կը գտնուին, սահմանը բանալ հոմանիշ կ'ըլլայ Ղարաբաղի հարցին մէջ Ազրպէյջանի առանձին մնալուն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ ազգային յուղարկաւորութեամբ պիտի կատարէ Աքուիլայի մեռեալներու թաղումը, Ուրբաթ Ապրիլ 10ին: Ապրիլ 9ի տուեալներով մեռեալներու թիւը 275ի հասած էր, բայց հաւանական էր որ նոր դիակներ ալ յայտնաբերուին: Պէրլուսքոնի ամէն օր տեղւոյն վրայ է, թէեւ բաւական անհամ կատակ մըն ալ ըրած է, որ չէ զայրացուցած Իտալացիները, որոնք վարժուած են իր [illegible], բայց զարմացուցած է օտարները: Իտալիոյ վարչապետը ըսած է պարզապէս վերապրողներուն համար՝ «վրաններու տակ արձակուրդի շաբաթավերջ մը կ'անցընեն»: Ամէն պարագայի մէջ, Իտալիան ցոյց տուած է որ պետութիւն մը կայ եւ կը գործէ: Պապն ալ յայտարարած է որ ի մօտոյ պիտի երթայ Աքուիլա: Աղէտը սակայն մեծ է եւ դեռ ցնցումներ կան: Վնասները 1,5 միլիառ եւրօ կը գընահատուին: Կը հաստատուին կրկին, որ երկրաշարժի դէմ շինութեան կանոնները չեն յարգուած, ինչ որ ըսել տուած է մասնագէտի մը՝ «երկրաշարժը չէ որ կը սպաննէ, այլ գէշ կառուցուած շէնքերը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «Էրկէնէքոն» կառոյցին հետաքննութիւնը երկարած է մինչեւ Կիպրոսի Թրքական բաժինը: Ամբաստանագրին մէջ ներգրաւուած են Թրքական գօտիին առաջին նախագահ Ռ. Տէնքթաշը եւ ընդդիմադիր գլխաւոր կուսակցութեան՝ Ազգային միասնութեան ընդհանուր նախագահ Տ. Էրօղլուն: Թրքական գօտիին վարչապետարանը գրաւոր յայտարարութեամբ մը հրահանգած է որ ամբաստանագրին պնդումները քննարկուին եւ հարկաւոր հարցաքննութիւնները կատարուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ ըմբոստութեան հրաւէր մը կայ նոյնիսկ մտաւորականներու և արուեստագէտներու մօտ: Վերջերս լոյս տեսած է՝ «Հասնող ապստամբութիւնը» որ բացէ ի բաց յեղափոխութիւն կը քարոզէ: Գործն է քանի մը հեղինակներու, որ կ'անուանուի «Աներեւոյթ կոմիտէ»: Նմանօրինակ այլ հատորներ ալ լոյս տեսած են եւ լաւ կը ծախուին, ըստ Ֆիկառոյի յօդուածին (Ապրիլ 9): Շարժումը արձագանգներ ունի նաեւ երաժշտութեան եւ արուեստի այլ մարզերուն մէջ:

ՎՐԱՍՏԱՆ շատ մտահոգ էր Ապրիլ 9ին, նոյն օրուան ցոյցին պատճառաւ, զոր կազմակերպած էին ընդդիմադիրները եւ արդէն իսկ կազմ ու պատրաստ էին ռուսական զօրքերը, մասնաւորաբար Օսեթիա: Վախ կար որ նոր կռիւներ ծայր տան: Ցոյցին բուն նպատակն է Սահակաշվիլիի հրաժարման պահանջը եւ ի տես կացութեան, եւրոպացի դիւանագէտ մը ըսած է՝ «Ռուսաստան կրնայ օգտուիլ որեւէ անկայունութենէ»: Ֆիկառոյէն զատ, Լիպէրասիոն ալ (Ապրիլ 9) ամբողջ էջ մը նուիրած էր Ուցնորեի, երգիչ մը որ ինքզինքը բանտարկած է փոքր սթիւտիոյի մը մէջ, ուր վճռած է մնալ մինչեւ Սահակաշվիլիի հրաժարումը:

ԹԻՊԷԹԻ մէկ դատարանը մահուան դատապարտած է երկու հոգի որոնք մասնակցած էին 2008 Մարտի Լասայի խռովութիւններուն, որոնք մահացու հրդեհներու ծնունդ տուած էին:

ՄՈԼԴՈՎԱՆ բաւական լուրջ խռովութիւններու թատերաբեմ է Ապրիլ 5ի ընտրութեան համայնավարներու յաջողութենէն ի վեր: Ընդդիմութիւնը խարդախութեան պնդումով ծաւալուն ցոյցերու դիմած է, որոնց ընթացքին թալանուած են նախագահական պալատը եւ խորհրդարանը: Շուրջ 200 ձերբակալութիւն կատարուած է: Նախագահ Վլ. Վորոնին մեղադրած է Ռումանիան եւ Քիշնեւի անոր դեսպանը երկրէն վտարած: Համայնավարներուն դէմ կատարուած ցոյցերուն մասնակիցները կը պնդեն թէ հաւատարիմ են իրենց ռումանական ծագումին:

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԷ ՕՊԱՄԱՅԻ

Քիւրտիստանի ժողովրդական համագումարին (ՔԺՀ) խորհուրդի նախագահութիւնը չորս կէտէ բաղկացած յայտարարութեամբ մը հակազդած է ԱՄՆ-ու նախագահին Թուրքիա այցին քրտական հարցին առընչութեամբ ըսածներուն:

Առաջին կէտը կը վերաբերի Օպամայի կողմէ քրտական հարցին ուժի ճամբով լուծումի անկարելիութեան շեշտումին ու միւս կողմէ քրտական զինեալ կազմակերպութիւնը (ՓՔՔ) «ահաբեկիչ» նըկատելուն: Այս երկուութիւնը հակասական կը համարուի ՔԺՀ-ի կողմէ որ «իրականութեան ամբողջական խեղաթիւրում» կ'որակէ ՓՔՔ-ի ու ալ-Քաիտայի միջեւ գծուած զուգահեռը:

Երկրորդ կէտով կը շեշտուի Թուրքիոյ պետութեան եւ ներկայի իշխանութեան Քիւրտիստանի ժողովուրդին նկատմամբ յարգանք ունենալու պարագային նոր հոլովոյթի մը ձեռնարկելու պատրաստակամութիւնը:

ՔԺՀ-ը Օպամայի յաճախ գործածած «խաղաղութիւն, երկխօսութիւն, հաշտութիւն» եզրերը եւ ՓՔՔ-ի տուած որակումներուն հակասութիւնը կը շեշտէ, ասիկա Թուրքիոյ ուժ գործադրելու կողմնակիցներուն տրուած նեցուկ համարելով:

Վերջին կէտով կ'ըսուի թէ Քիւրտիստանի անկախութեան շարժումը ոչ ոքէ գովեստ կ'ակնկալէ. սակայն, կը կրկնէ թէ հարկ է հաշտարար մօտեցումները քաջալերուին, քանի որ լուծումը միայն այն ձեւով կարելի է: Եթէ շահագրգիռ բոլոր կողմերը քիւրտ ժողովուրդին յարգանք ցոյց տան, լուծումի հաշտարար, արդար, ժողովրդավար հոլովոյթ մը կըրնայ զարգանալ: Հակառակ պարագային ակնյայտ է թէ պատերազմը պիտի վերսկսի:

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ՏԵՂ ՈՒՆԻ»

Կ'ԸՍԷ ՓԱՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ

Պ. Տըլանոյէ Քաղաքակրթութիւններու համաժողովին մասնակցելու համար Պոլիս գացած է եւ Ֆրանսական համալսարանին մէջ դասախօսած՝ «Միջմշակութային երկխօսութիւնը եւ քաղաքի դիւանագիտութիւնը» նիւթով: Արտայայտուելով Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան մասին ալ, ան ըսած է թէ հակառակ քանի մը քաղաքական դէմքի ողիտութեան, Եւրոպայի ժողովուրդները գիտակից են թէ տարբեր մշակոյթներ կարեւոր ներդրում կ'ունենան Եւրոպայի համար: Այդ կարգին Թուրքիա ալ Եւրոպայի մէջ տեղ մը ունի եւ ասիկա բախտաւորութիւն մըն է Եւրոպայի համար: Տըլանոյէ ըսած է. «Խօսակցութեան եւ վիճարկումի նիւթեր մեզ իրարու պիտի մօտեցնեն. ես կը հաւատամ այս հոլովոյթին»: Աւելցուցած է թէ առանց մշակութային ազդակին կարելի չէ քաղաքականութիւն վարել եւ Եւրոպայի ապագան չի տեսներ առանց Թուրքիոյ:

Տըլանոյէ գոհունակութեամբ արտայայտուած է Ֆրանսայի «Թուրքիոյ եղանակ»ին մասին ու հրաւիրած միասին տօնելու այդ ուրախառիթ շրջանը:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒ

«Մարդ մը որ Արարատ չունի հոգւոյն խորը»:
Վազգէն ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

60ականներին էր:

Աոիթը ունեցանք կնոջս հետ ճամբորդելու դէպի պալթեան երկրներ: Այդ տարիներին, նրանք դեռ ժամանակ չէին ունեցել կատարելապէս վարակուելու սովետախտով, ու մեզ համար, որ հեռու էինք կուսակցական շրջանակներից եւ չէինք կարող երազել անգամ՝ արտասահմանեան որեւէ երկիր այցելելու (նոյնիսկ Պուլկարիան ու Ռումինիան անհասանելի էին), պալթեան երկրները արդէն արտօնեալ վիճակի համազօր էին:

Այդ տարիներին արտասահմանեան մակնիշի ոչ մէկ սեւ ինքնաշարժ կար Երեւանում, ու իրարից տարբերուելու համար երեւանցիները առիթը չէին փախցնում պատմելու, թէ որ երկրներն են այցելել, նոյնիսկ չափազանց յարգի էր, որ թէյասեղանի (կոնեակով ու օղիով) հրաւիրէին ճամբորդութեան լուսապատկերները ցուցադրելու: Ուրեմն ճամբորդութիւնը ինչ որ ձեւով ընկերային կարգավիճակի չափանիշ էր, որին այսօր փոխարինելու եկան, արտասահմանեան մակնիշի սեւ ապակիներով ինքնաշարժները:

Ինչպէս ասում են իմաստուններ, ամէն ժամանակաշրջան իր իւրայատկութիւններով է ճանաչուած ու գնահատուած:

Այսպիսով, ամառնային մի պայծառ առաւօտ մեր գնացքը մտաւ Էստոնիոյ մայրաքաղաք Թալլինի կայարանը, որ մեր առաջին կայքն էր:

Պիտի չանդրադառնամ ճամբորդական տպաւորութիւններին, չափազանց մաքուր փողոցներին ու գեղեցիկ հրջապատի նկարագրութեանը, այլ մի երեւոյթի, որ թերեւս անսովոր էր այն ժամանակ ինձ համար, շատ ուսանելի եմ գտնում այսօր, նամանաւանդ ինչ վերաբերում է ազգային մտածելակերպին ու գաղափարախօսութեանը որ գրեթէ բացակայ է Հայաստանեան պայմաններում: Նշենք նաեւ որ այդ տարիներին ճամբորդութեան կարեւոր դժուարութիւնը գիշերելու խնդիրն էր: Զկային բաւական քանակութեամբ հիւրանոցներ-ամբողջ Խորհ. Միութեան տարածքում: Խնդիրը առաւելապէս բարդանում էր անհատական ճամբորդների համար ու երբ ներկայանում էինք որեւէ հիւրանոց՝ դռնապանը անմիջապէս մի թղթի կտորի վրայ գրուած մասնաւոր բնակարանի հասցէ էր առաջարկում: Պարզ է որ լաւագոյն կեանքից չէր, որ մարդիկ իրենց ննջասենեակները դնում էին օտարների տրամադրութեան տակ, իրենք գիշերելով կամ խոհանոցում, կամ մօտ դրացիների տանը մի քանի կոպէկ շահելու համար:

Այդ ճանապարհով յայտնուեցինք Թալլինի թաղամասերից մէկում գտնուող առանձնատան առջեւ: Հիւրընկալողը, տարիքոտ մի կին, մեզ տեսնելով հարցրեց Ռո՞ւս ենք, թէ ոչ: Երբ պատասխանեցի որ Հայ ենք ու Հայաստանից ենք գալիս, անմիջապէս ներս հրաւիրեց:

Մեր հաղորդակցութիւնը լինում էր ռուսերէնով բայց ակնյայտ էր որ տիկինը լաւ չէր տիրապետում այդ լեզուին:

Յաջորդ քայլն էր գնալ քաղաքին ծանօթանալ ու անհրաժեշտ գնումներ անել, քանի որ այդ տարիների ճամբորդութեան հիմնական նպատակներից մէկն էր նաեւ գտնել այն բոլորը ինչ չէինք կարող գնել Երեւանում ուր շատ բան հնարաւոր չէր գտնել, եթէ «նոմէնկլատուրա»-յի անդամ չէիք: Ահա ինչու Հայերը որեւէ ճամբորդութիւնից վերադառնում էին ծանրաբեռնուած բազմաթիւ պայուսակներով: Նոյնն էր վիճակը Մոսկուայի բնակիչներից զատ բոլոր միւսների համար:

Բնականաբար մտանք հանդիպած խանութներից մէկը ու զարմանքով տեսանք, որ վերնաշապիկների մի ամբողջ ընտրանի էր ցուցադրուած: Երբ դիմեցի երիտասարդ վաճառորդուհուն ռուսերէնով, նա աչքերիս մէջ նայելով հեռացաւ ու չպատասխանեց հարցումիս:

Քիչ վերջը երբ կրկնեցի խնդրանքս, նոյնը եղաւ պատասխանը: Կինս կամացուկ յուշեց, որ մի գուցէ պատշաճ չէ ռուսերէն արտայայտուել:

Այս անգամ դիմեցի միեւնոյն անձնաւորութեանը հայերէնով:

Հրաշք տեղի ունեցաւ: Վաճառորդուհին սիրալիր ժպտալով առջեւս դրեց շապիկների մի տրցակ ու հայերէնի ու էստոներէնի խառնուրդով վերջացրինք մեր գնումները: Պէտք է ասել որ նոյն վերաբերմունքին արժացանք ամէնուր՝ ճաշարան, հանրակառք կամ ցուցմունքի համար դիմած որեւէ անցորդի:

Փաստը այն էր որ Թալլինում մնացած օրերին մենք խօսեցինք հայերէն ու ամէն մարդ ճիգ էր գործադրում մեզ հասկանալ ու հնարաւորի սահմաններում օգտակար լինել:

Տասնամեակներ են անցել այդ օրերից: Կարելի էր մոռացութեան գիրկը նետել, անցեալի այդ անկարեւոր դրուագը ու թերեւս երբեւիցէ վերյիշելու կարիքը չլինէր եթէ զուգահեռներ չլինէին այն օրերի էստոնական վերաբերմունք մտածելակերպի ու այսօր Հայաստանում տիրող ազգային գաղափարախօսութեան բացակայութեան միջեւ:

Էստոնացիները մերժում էին ռուսերէնը գործածել ոչ միայն նրանց ատելու պատճառով, այլ նաեւ խորապէս գիտակցում էին որ մայրենի լեզուն եւ մշակոյթը պահպանել նշանակում էր՝ խուսափել ազգայնօրէն կործանուելուց:

Ինչ պատկանում է մեր հայրենակիցների մեծամասնութեանը, Հայաստան կամ Սփիւռք, այդ տարրական տրամաբանութիւնը չեն կարողացել իւրացնել:

Եթէ «ծագումով Հայեր»ի համար դեռ նրբացուցիչ դէպք յանցանաց փնտռողներ կան, ապա ի՞նչ ասել հայրենաբնակներին: Շատ փոքր է հայերէն ճիշդ խօսողների թիւը Երեւանի մէջ, առաւելապէս մշակոյթի ու քաղաքականութեան ասպարէզում, իսկ գրաւոր թէ բանաւոր մամուլը ամէն ինչ է, վերածուած լեզուի աղբանոցի:

Այլեւս արեղեանական սխալագրութեան պիտի չանդրադառնամ, ենթադրելով որ այն թաղուած է դեռ երկար ժամանակի համար ու ոչ ոք այն արդիական խնդիր համարելու պատրաստ չէ, բայց դժուար է լուութեամբ անցնել հայերէնով գրուածով հայկական օրաթերթում թէ «անհրաժեշտ է պայքարել Սեւանի շրջապատի ճայճայման ու դեգրադացիայի դեմ»: Սեւանի շրջապատի որակով անհանգստացողից շատ գոհ կը լինէինք եթէ պայքարի ելնէր միայն քայքայման դէմ, իսկ դեգրադացիան կը չքանար առանց միջամտութեան, իսկ միւսները պատրաստ են պատեբազմ յայտարարել «կաշառակերութեանն ու կոռուպցիային»:

Ինչ ասել հեռատեսիլային հարցազրոյցին, որ տեւում է ընդամէնը 25 րոպէ ու որի ընթացքին պատկառելի փորձ ունեցող հաղորդավարն ու պատգամաւոր հիւրը 28 անգամ օգտագործեցին «մօնիտոռինգ» բառը երբեմն չաղկապուած նոյնքան սիրելի «բիզնես»ով:

Ինչո՞ւ:

Շատ պարզ պատճառով, որ իշխանաւորները քաղաքական վերնախաւի մեղսակցութեամբ այդպէս են արտայայտւում՝ յուշելով խօսել իրենց նման:

Դժուար պիտի լինի անդրադառնալ «շոու եւ սերիալ» հեռատեսիլային ծրագրերին ուր այլեւս անհանդուրժելի է գաւառականութիւնը:

Ստեղծուած տպաւորութիւնն այն է, թէ ինչ որ անտեսանելի ու բատւերում գործող ուժեր, ամէն ինչ անում են Հայի ինքնութիւնն ու արժանապատուութիւնը նուաստեցնելու ու նոյնիսկ ոչնչացնելու, իսկ այդ չարիքին դիմագրաւելու դերքերը դատարկ են:

Վերջերս ներկայ եղանք (հեռատեսիլով անշուշտ) մի անվայել երեւոյթի: Մեծ շուքով նշւում էր մշակոյթի մէկ գործիչի ութսունամեակը որը Երեւանում մի քանի տասնամեակ ղեկավարել է հայկական երգչախումբ—նուագախումբը ու այդ հայորդին այդքան տարիների ընթացքում հնարաւորութիւն չի ունեցած իր մայրենին սովորելու, ուստի արտայայտւում էր ռուսերէն կամ անգլերէն լեզուներով, մինչդեռ Արագածոտնի եզդիները հայերէն խօսելու ոչ մէկ դժուարութիւն ունեն:

Ճի՞շդ էր արդեօք էստոնացիների վերաբերմունքը տասնամեակներ առաջ, ի զօրու չեմ արժէքաւորել, բայց վստահօրէն կարելի է ասել, որ մեր երաշխաւոր ու պետական այրերը պիտի գիտակցեն մեր գըրին կախուած վտանգի կարեւորութիւնը ու եթէ անհրաժեշտ միջոցներ չձեռնարկեն ակնյայտ չարիքի դէմ, ապա գալիք սերունդների համար դժուար, շատ դժուար պիտի լինի եղած սխալները ուղղել: Ժամանակն է ինքնանորոգման ճամբան բռնելու եւ մոռանալու մեզ բզկտող սովորութիւնները:

Ճերմակ ջարդի ուրուականը որ հրջում էր Սփիւռքի տարածքում՝ վերջին տասնամեակին փառաւոր կերպով հաստատուել է մայր հողի վրայ:

ՌՈՒԲԷՆ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
Ալֆորվիլ

ԳԱՐՆԱՆ ԱԿՆԹԱՐԹ ՇԱՒԻԼԻ ՎՐԱՅ

Գարնանային ամէն մէկ օր կը տարբերի միւսէն, զարթօնքի նոր շունչ փոխանցելով մեզի: Մարտի 27ը նոյնպէս կը տարբերէր. այդ օր հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ կը գտնուէր Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հսկումի ժամերգութեան, որուն աւարտին կատարուեցաւ նախատօնակ: Շարականները մեզի կը յիշեցնէին Հայ եկեղեցւոյ մեծագոյն Սուրբին՝ Գրիգորի Լուսաւորչի մեծ հաւատքը, որ Ան կը փոխանցէ մեզի, իսկ նախատօնակը՝ Սուրբին Խոր Վիրապ մտնելու եւ չարչարանքներու մասին: Նախատօնակի պահուն բացուեցաւ վարագոյրը, որ կը ծածկէր Մեծ Պահքի ընթացքին խորանը: Աղօթքներու եւ շարականներու միջոցաւ ներկայ հաւատացեալները տեղափոխուեցան հոգեւոր աշխարհ: Այս հոգեվիճակը առաւել շեշտուեցաւ երբ Ուրբաթ երեկոյեան աղօթքներու շարքը շարունակուեցաւ Շաբաթ առաւօտ, Մարտ 28ին: Ֆրանսայի հոգեւոր առաջնորդ՝ Նորվան արքեպիսկոպոս Զաքարեան, ընդառաջելով Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ ծուխի վարչութեան դիմումին, իր օծեալ աջով կը ձեռնադրէր հինգ կիսասարկաւագ՝ Նարեկ, Ադամ, Գէորգ, Եղնիկ եւ Սահակ, հինգն ալ Յովհաննէսեան-Ռաշօ ընտանիքէն. եղբայրներ եւ զարմիկներ, որոնցմէ երկուքը պատարագի ընթացքին պիտի ստանային սարկաւագի կոչում: Աղօթքի մէջ էր ժողովուրդը, եւ յուզուած էին ձեռնադրուողներու ընտանիքները, գլխաւորութեամբ երկու մեծ հայրերուն՝ Իսրայէլի եւ Յովհաննէսի, որ իրենց կարգին նոյնպէս սարկաւագներ են: Յուզումի լռութեան մէջ կը լսուէր խարտեշլակին՝ հայր Շահէ արեղայի «Արժանի են» հաստատումը, աւագ սարկաւագներու քարոզները, երգչախումբի եւ դպիրներու վստահ ձայնակցումը: Յուզման պատճառը ոչ միայն պատարագն էր, այլ նաեւ այն իրողութիւնը, որ եկեղեցւոյ աւելի քան կէս դարու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով այս սուրբ բեմին վրայ տեղի կ'ունենար սարկաւագական ձեռնադրութիւն: Նորվան արք. նոյնպէս յուզուած քարոզով դիմեց ներկաներուն, ներշնչելով հաւատքի զօրութիւն, եւ վստահութիւն՝ Թեմի վաղուան նկատմամբ, շնորհաւորելով սարկաւագական ձեռնադրութիւն ստացած Նարեկը եւ Ադամը: Յանուն ծուխի վարչութեան, խօսք առաւ ատենապետ Հրայր Հրաչեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց եւ գործերու յաջողութիւն մաղթեց բոլորին, մանաւանդ Թեմի բարձրագոյն առաջնորդին եւ Թեմի վարչութեան անդամներուն, ինչպէս նաեւ հաւատացեալներուն, եւ բոլոր անոնց որոնք մասնակցութիւն բերին յիշարժան այս օրուան:

Կը յուսանք որ այսպիսի ներշնչումներ նորաստեղծ Ֆրանսայի Թեմի ծուխերը յաճախ կ'ունենան յառաջիկային: Այսպիսի առիթները կ'ապացուցեն աշխարհին, որ հայ ժողովուրդը իր եկեղեցիով կենդանի ուժ է, որ պատրաստ է ոչ միայն միասնական աղօթքի, այլեւ դիմագրաւելու բոլոր դժուարութիւնները որոնք մեր առջեւ կը ցցուին: Եւ առաւել եւս երբ աշխարհասփիւռ հայութիւնը կը պատրաստուի տօնակատարելու Քրիստոսի Հրաշափառ Յարութիւնը:

Քրիստոս պիտի յառնէ մեռելներէն, օրհնելու Յարութիւնը հայ ժողովուրդի:

ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր սպասաւոր

Հ. Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Միլանոյի Հայ տան նորընտիր վարչութիւնը՝ ատենապետութեամբ տիկ. Մարինա Մավեանի, բաւական աշխոյժ գործունէութիւն սկսած է ցոյց տալ, մասնակցելով ազգային քաղաքական եւ մշակութային շարժումներու, հրաւիրելով հայանպաստ Հայ եւ օտար գիրքերու հեղինակներ, կազմակերպելով գեղարուեստական ցուցահանդէսներ, հաւատարմօրէն հետեւելով հիմնադիրներու ազգօգուտ քաղաքականութեան:

Վերջին հրաւիրեալը հանդիսացաւ Մխիթարեան կեդրոն՝ Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Յարութիւն վրդ. Պզտիկեան, որ երկու օր, Շաբաթ 28 եւ Կիրակի 29 Մարտին, երեկոյեան ժամը վեցին, խօսեցաւ եւ ցուցադրեց գեղարուեստական զոյգ ֆիլմերով նախ Միջնադարեան Հայաստանի վանքերն ու վարդապետարանները, ապա Գլաձոր եւ Տաթեւ համալսարանները:

Նիւթին ինքնատպութիւնը սրահը լեցուցած էր նաեւ իտալացի հայասէր բարեկամներով, որ արդէն գտնուած էին Հայաստան բայց անծանօթ այդ հրաշալի վանքերուն որ առ հասարակ դժուարամատչելի տեղեր կը գտնուին:

Վարդապետը պատմական մէջբերումներով յիշեց հռոմէացի Պլուտարգոսը որ ակնարկելով Հայաստանի՝ գրած է թէ Արտաշատի եւ Տիգրանակերտի մէջ կը գործէին հելլէնական թատրոններ և թէ Արտաւազդ Բ. (Ք.ա. 55-34) գրած է ողբերգութիւններ, պատմուածքներ եւ պատմական աշխատութիւններ:

Հեթանոս Հայաստանի մէջ՝ հելլէնական աշխարհիկ դպրոցներու կողքին, գործած են մեհենական դպրոցներ: Քրիստոնէութեան պաշտօնական մուտքով եւ գրերու գիւտով փայլուն շրջան մը կը սկսի Ե.-Թ. դարերուն, Հայաստանի մէջ արագօրէն ծաղկեցնելով բազմաթիւ դպրոցներ եւ վարդապետարաններ ուր տիրող նիւթերը կ'ըլլան գրականութիւն, պատմագրութիւն, փիլիսոփայութիւն, աստուածաբանութիւն, օտար լեզուներ, թարգմանական գործեր, քերթողութիւն եւ այլն:

Ժ.-ԺԴ. դարերուն արդէն 80է աւելի դպրոցներ կը գործէին վանքերու կից:

Գրիգոր Մագիստրոս, իտալական վերածնունդի կարգ մը գործիչներու նման, տիպար արտադրութիւնն է Միջնադարեան Հայաստանի մտաւորական աշխարհին: Կատարեալ հանրագիտարան մը միաժամանակ փիլիսոփայ, աստուածաբան, գրականագէտ, քերականագէտ, թուաբանագէտ, բանաստեղծ, մանկավարժ, քաղաքական գործիչ, բժիշկ եւ այլն:

Այդ տարիներուն կը ծաղկին Հայաստանի մեծագոյն վանական համալիրները, Ինակեան, Արշարունեաց, Արագածոտնի, Սանահինի, Հաղբատի, Մարմաշէնի, Ախթամարի, Շիրակի, Կեչառիսի, Բջնիի, Հաւուց Թառի Այրիվանքի, Գլաձորի, Տաթեւի, Մեծոփայ, Երզնկայի եւ Կիլիկիոյ որ ունէին դպրոցներ, գրչութեան օճախներ, մատենադարաններ, երաժշտանոցներ, եւ այլն:

Այդ վանքերուն եւ վարդապետարաններուն մէջ կատարուած են թարգմանական անթիւ գործեր, որոնց շատերուն բնագիրները կորսուած են եւ պահուած միայն հայերէն թարգմանութեամբ: Այս նիւթը այնքան ընդարձակ է որ բանախօսը խոստացաւ յարմար առիթի մը առանձին անդրադառնալ:

Պէտք է խոստովանիլ որ ընտրուած նիւթը եւ ֆիլմերը պատրաստուած հայր սուրբին կողմէ (Հայաստան Բ. ալիքին համար) մեծապէս գնահատուեցան ներկաներէն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍԱՈՒՏՑԻՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարը Սաուտի Արաբիա գընաց, «Ալ Ռիյատ» թերթին հարցազրոյց մը տուաւ ու մեծ գոհունակութիւն յայտնեց երկու երկիրներուն սերտ յարաբերութիւններուն, մարտավարական գործընկերութեան: Սաուտի Արաբիան Ֆրանսայի համար «անհրաժարելի» որակեց, չեշտելով թէ անցեալ տարի Ֆրանսայէն հոն կատարուած արտածումներուն ծաւալը 2.2 միլիառ եւրոյի հասած է:

Մինչդեռ, արաբական մամուլը Ֆրանսան արժանի չի նկատեր այդ արդիւնքին: «Ալ-Հայաթ» կ'ըսէ որ Սաուտցիները անբաղձալի անձնաւորութիւններ են Ֆրանսայի համար: Երկար հերթերով սպասելու կը պարտաւորուին ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ, մուտքի արտօնագիր ունենալու համար:

Անոնցմէ կը պահանջուի որ նախօրօք վճարեն իրենց պանդոկը, օդանաւի տոմսը, առողջական ապահովագրութիւն ունենան, իրենց եկամուտները յայտարարեն, բարի վարուց վկայական ներկայացնեն եւ ենթարկուին երկար շարք մը պարտաւորութիւններու: Ատկէ զատ, այն գործարարները, զբօսաշրջիկները, ուսանողները եւ հիւանդները որոնք Ֆրանսայէն կը վերադառնան, կը գանգատին իրենց ցոյց տրուած ցեղապաշտական վերաբերումէն:

Շատ երկիրներ Ֆրանսական այցագիր կը ստանան երկու օրէն, առանց նախապայմանի: Բայց Սաուտցիներուն հանդէպ Ֆրանսայի վերաբերումը այնպէս մըն է որ կարծես բոլորը կարողական ահաբեկիչներ են:

Այս բոլորը գրել կուտայ արաբ լրագրողին թէ Քուշնէրի նշած գործընկերութիւնը իրենք չեն ուզեր: Աւելի՛ն. կոչ կ'ուղղէ պոյքոթի ենթարկելու Ֆրանսան, ի շահ երկիրներու որոնք զիրենք կը յարգեն: Օրինակ կու տան Մեծն Բրիտանիան որ 24 ժամէն տասը տարուան այցագիր կու տայ, առանց նեղացնող պայմանադրականութիւններու:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հ.Օ.Մ.-ի ՋԱՒԱԽՔԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՆԱՒԱՊՏՈՅՏԸ

Հ.Օ.Մ.-ի Ջաւախքի յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Մարտ 8ին, տեղի ունեցած է նաւապտոյտ-հանգանակութիւն մը, ի նպաստ Ջաւախքի ծրագիրներուն: Յանձնախումբին անունով բարի գալուստի խօսք արտասանած է Լենա Պողոյեան: Յանձնախումբին ատենապետուհին՝ Հայկանոյշ Քոհլըր, որ բազմիցս այցելած է Ջաւախք եւ ծանօթացած բնակչութեան հոգերուն եւ ցաւերուն, ներկայացուցած է յանձնախումբին տարած աշխատանքները: Հրանդ Ա. քհնյ. Երէցեան փոխանցած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեանի խօսքը: Բանախօսած է Հ.Յ.Դ. կեդր. կոմիտէի անդամ Ժան Գոսաքեան, անդրադառնալով Ջաւախքի հայութեան իրաւունքներուն, բացատրելով որ Վրաստանը ըլլալով Եւրոխորհուրդի անդամ, պարտաւորութեան տակ կը գտնուի օրինական գետնի վրայ պաշտպանելու իր ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւունքները: Ցուցադրուած է Ջաւախքի մէջ յանձնախումբին գործունէութիւնը ներկայացնող տեսերիզ մը: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մը հանգանակուած է 50 հազար տոլար:

* * *

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մարտ 8ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, նուիրուած Մուսա լեռան ինքնապաշտպանութեան, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ «Ռոստոմ» կոմիտէի եւ համագործակցութեամբ Մուսա Լեռ հայրենակցական միութեան: Ներկայ եղած են 250 հոգի: Բացումը կատարած է Քնար Գորթոշեան: Կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Արա Գազանճեան, յայտնելով որ երեկոյթը առաջինն է հայրենակցական միութիւններու հետ կազմակերպուելիք դասախօսական շարքի մը, նուիրուած դանազան գաւառներու պատմութեան: Դասախօսը՝ Նորթրիճ համալսարանի հայագիտական ուսմանց վարիչ Վահրամ Շէմմասեան, նախ անդրադարձած է Եղեռնէն առաջ Մուսա լերան Հայերուն իրավիճակին, ապա ինքնապաշտպանութեան դիմած մեծամասնութեան ու տեղահանուած ժողովուրդի ճակատագրին: Այնուհետեւ դասախօսը անդրադարձած է ինքնապաշտպանութեան վաւերագրական աղբիւրներուն, նշելով հայկական, գերմանական, օսմանեան եւ ֆրանսական տարբերակները եւ անոնց մէջ տեղ գտած սխալ կամ վաւերական տեղեկութիւնները:

ԼՐԱՑՈՒ

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Այստեղ չորս փոքրիկ աղջիկներ կան եւ մի տղայ: Մի բարձրահասակ մարդ զրուցում է նրանց հետ: Աղջիկները յարձակւում են փոքրիկ տղայի վրայ, իսկ տղան հրում է նրանց, ապա իրար են խառնւում ու գլորւում կտուրի վրայ: Բարձրահասակ մարդը քրքջում է, միւսների խօսակցութիւնը դադարում է, եւ լեռնցու բոց աչքերով նրանք նայում են երեխաների կռուին: Ցաւից ճչում է մի աղջիկ եւ վազում կտուրի վրայ նստածներից մէկի, ըստ երեւոյթին հօր գիրկը: Հայրը ծիծաղում է.

- Հարա աղջիկ, գուխ տփօնք է:

Բարձրահասակ մարդը բաժանում է միւսներին, գրկում է տղային, որ կորիւնի նման կռւում էր հասակակից երեք աղջիկների հետ:

- Բարէն զուրբան, հերիք, - ասում է մարդը: Իսկ տղան նրա գրկի մէջ թըպրտում է, կարծես հիմա պիտի թռնի չիւար աղջիկների վրայ: Մէկը աղջիկներին պատուիրում է տուն գնալ, եւ նրանք փայտէ սանդուխքով իջնում են ցած:

Տիրում է լռութիւն: Միայն բարձրահասակ մարդը զուարթ քրքիջով հանդըստացնում է տղային.

- Բարէն զուրբան, չէ՞ աղջիկ լէ մեղք է...

- Մինչեւ էնի չզարկէր, ես լէ չզարկի, - բողոքում է տղան:

- Հաղրօ, - կանչում է նստած տուներներից մէկը, - չալէ՛ս:

Ուրեմն այս բարձրահասակ մարդն է Հաղրօն, որի մասին պատմել էր ինձ իմ վաղեմի ծանօթը:

- Խնամին, խնամին...

- Եար խուշտա:

Տղան արագ իջնում է նրա գրկից եւ վազում ներքեւ: Հաղրօն մօտենում է ինձ եւ մեկնում ձեռքը:

- Բարի տեսանք:

Նա ունի լայն ճակատ, որ լուսնի տակ պղնձագոյն է երեւում, ճերմակ մազեր եւ կեռ արծուաքիթ: Նրա աչքերը փայլում են երիտասարդական աւիւնով:

- Կը խաղա՞ք, - նայում է միւսներին:

Ես երբեք, երբեք չեմ մոռանայ այդ լուսնեակ գիշերը բարձր լերան մի գիւղում, Հաղրոյի տան կտուրը, նրա նուագը եւ հսկաների հին պարը:

Տղան տնից բերեց սրինգը, այն ծիրանի փողը, որ քիչ աւելի երկար էր մեր հովիւների սովորական սրինգից: Նա կանգնեց կտուրի ծայրին, փողի բերանը դարձրեց դէպի գիւղի կողմը, եւ հետըզհետէ ինչպէս լուսաբացը լեռներում, զարթնեց «Եար խուշտան»: Նա սկսեց դանդաղ եւ մեղմ, յետոյ ձայները զօրացան, արագացաւ չափը: Յետոյ վայրենի կանչով վեր թռաւ Ջրբաժանը, կանգնեց կտուրի մէջտեղ, նրան հետեւեց երկրորդը, երրորդը եւ շուտով նրանց երկու շարքը, ինչպէս երկու վիթխարի ապառաժ, զարնուեցին իրար՝ ձեռքերով, ծնկներով եւ կրծքով: Նուագն աւելի թնդեց. դողում էին կտուրի գերանները, կարծես իրար վրայ արշաւում էին բանակներ: Նրանց ձեռքերի հարուածը պողպատի ձայն էր հանում, եւ կայծեր էին թռչում նրանց բորբոքուած աչքերից:

Հարեւան կտուրների վրայից, տների բակերից, կանայք եւ աղջիկները դիտում էին լեռնականների պարը: Երբ մի շարքը միւսին ետ էր մղում ձեռքերի հարուածով, կարծր կրծքերի զարկով, նահանջողները արշաւում էին նոր թափով, որպէսզի վրիժառու լինեն ամօթի եւ պարտութեան համար:

Հաղրօն նուագում էր իր ծիրանի փողը, նուագում էր նոր զուարթութեամբ այն երգը, որ իբրեւ երիտասարդ փաւն նուագել էր իր հայրենի քարանձաւներում, այնտեղ, ուր ամպերը հիւղակներից ցածր են լողում եւ երբ զարկում է կայծակի լախտը, մի վայրկեան բոնկըլւում են ձորերը:

* * *

Նրանք գնացին:

Կտուրի վրայ մնացինք Հաղրօն եւ ես: Տուն գնաց եւ այն փոքրիկ տղան, նրա թոռը: Լուսնի տակ ես դիտում էի նրա կարմրաւուն փողը: Նա ծանր էր և կարծես ձուլուած էր ծանր մետաղից: Ես բռնում էի այդ փողը գիշերային զովի դիմաց, եւ փողը մեղմ քամուց մետաղի ձայն էր հանում:

(Շար. 4)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 4

Մարգարէական ընթերցումներ՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Պատարագ՝ ժամը 11ին:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 6

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 11ին:

En Compagnie des Loups
et Théâtre Label Etoile, Compagnie Jean-Claude Falet
présentent
le samedi 18 avril à 20 heures
et le dimanche 19 avril à 15 heures

Mémoire de ma Mémoire

de **Gérard CHALIAND**
(En présence de l'auteur **Gérard Chaliand** Samedi soir)

Adaptation et mise en scène :
Frédéric de Rougement

Collaboration artistique :
Séverine Bourguignon
Franck Olivier Laferrère

Avec :
Jacques Bourdat
Jean-Claude Falet
Odile Fréval

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
majc13@wanadoo.fr
Métro / Tram : Réformés
Parking : Gambetta

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս.թ. Յունիսի 22-23ը Երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հայաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք: Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին:

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան – Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտների համահայկական ընկերակցութիւն:

Դիմելով նշուած տարիների Հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ:

Հաւաքին մասնակցելու ձեր դիմումը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք. Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ էլեկտրոնային փոստով՝

hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ

www.mindiaspora.am

համացանցի կայքէջ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 11

Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի

Գիշերային եւ առաւօտեան՝ ժամը 9·30ին, Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, Պատարագ՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 12

Ս Ո Ւ Ր Բ Զ Ա Տ Ի Կ

Յարութիւն

Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Առաջնորդ

Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց Դասին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պարոն Արամ Քերովբեանի. Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պարոն Կոմիտաս Գէորգեանի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 13

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Յաւարտ Սրբոյ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Ժամերգութիւն ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին, Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին, Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Զատկական պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10ին: Պատարագի վերջաւորութեան Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԼԻՈՆ – ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին, Պատարագ՝ ժամը 17ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10ին Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Զ Ա Տ Ի Կ

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

NAZARPEK Jeunesse HENTCHAKIAN
avec le soutien du CCAF
organise une

CONFERENCE - DEBAT

REVELATIONS SUR DE NOUVEAUX ASPECTS DU GENOCIDE DES ARMENIENS DANS LES ARCHIVES ALLEMANDES

Intervenant :
Wolfgang GUST
Journaliste, historien allemand, ancien rédacteur en chef du magazine **Der Spiegel**

Le dimanche 19 avril à 16h30
au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro Courcelles)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 13ին

«Les Diamantaires»

ճաշարանին մէջ

60 rue La Fayette, 75009 Paris

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

- 01 · 45 · 93 · 00 · 25
- 06 · 64 · 38 · 00 · 25

* * *

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»

Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook

Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)

Avec le soutien de Hamaskaine Paris.

Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section
«D. Missakian» de Sevran-Livry
organise une soirée

« L O T O »

Le samedi 18 avril à 20h30

à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservations :
Madeleine : 01. 43. 10. 04. 96
Nilva : 06. 87. 05. 00. 67

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 11-12
SAMEDI-DIMANCHE
11-12 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·183 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·183

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ դէմ արտայայտուեցաւ Լատանեսողական բարձրագոյն խորհուրդին հրահանգելով, որ այլեւս նկատի առնուի Հանրապետութեան նախագահին արտայայտուելու ժամանակաշրջանը ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն: Այս բարձրագոյն խորհուրդին որոշումը ապտակ մը կը նկատուի, քանի ցարդ Լատանեսողական բարձրագոյն խորհուրդը մերժած էր նկատի առնել այս կէտը, այսինքն ապահովել արտայայտութեան բազմակողմանի անհրաժեշտութիւնը, այն պատճառաբանութեամբ, որ նախագահը օրէնքներէն վեր է եւ քաղաքական դերակատար է: Էլիզէ մերժած է անդրադառնալ այս որոշումին, մինչ ընդդիմութիւնը յաղթանակ մը կը նկատէ այս նոր կացութիւնը:

ԹԻՖԼԻՍԻ փողոցները լեցուցած են տասնեակ հազարաւոր Վրացիներ Ապրիլ 9ին, եւ բացագանչած՝ «Միշա, ելիր գնա՛»: Ժողովուրդը շատ ազդուած կը մնայ 2008 Օգոստոսի դէպքերէն եւ կը մեղադրէ Սահակաշվիլին, ոչ թէ որովհետեւ պատերազմեցաւ, այլ որովհետեւ պարտուեցաւ: Ցուցարարները կը պատկանէին զանազան հոսանքներու, բայց, բոլորը նոյն լոզունգը ունէին նախագահին դէմ, վրացական ընդդիմութիւնը հաղորդած է թէ իր շարքերէն շուրջ 60 հոգի ձերբակալուած եւ հարցաքննուած է ցոյցէն առաջ իսկ: Վերջին շաբաթներուն «Վրաստանի համար ժողովրդավարական շարժում» կուսակցութենէն անդամներ ալ ձերբակալուած են: Մեղադրուած էին որ զէնքի շահատակութիւն կ'ընեն եւ զինեալ յարձակում մը կը պատրաստեն: Ապրիլ 9 թուականը ընտրուած էր ցոյցին համար, որովհետեւ տօնական օր էր եւ քսանամեակն է խորհրդային բիրտ յարձակման մը Թիֆլիսի նոյն հրապարակին վրայ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ արդարադատութիւնը որոշած է հրաժարիլ Հարիրիի սպանութեան թղթածրարի քննութենէն եւ զայն փոխանցել Լիբանանի համար յատուկ դատարանին, բայց, արգելափակուած կը պահէ չորս զօրավարներ այդ հարցին կապակցութեամբ: Այս զօրավարներուն ճակատագիրը կախում կ'ունենայ Լիբանանի յատուկ դատարանի որոշումէն:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Սպայակոյտը զինեալ ուժերու մահմետական անձնակազմին աւելի լաւ կրօնական ծառայութիւն մատուցանելու նպատակով երկու իմամ պաշտօնի կոչած է: Անոնցմէ մէկը Թունուզցի է, միւսը Թուրք:

ՊՈՐԹԵՑԼԻՔԱՅԻ վերընտրութիւնը (3րդ անգամ) անակնկալ մը չէր Ապրիլ 9ին, քանի գլխաւոր թեկնածուն էր, միւսները կարելիութիւնն իսկ չունէին քարոզչական աշխատանք տանելու: Ինչ որ զարմացուցած է, սակայն, մասնակցողներու համեմատութիւնն է որ 74% կը նկատուի, մինչ ձեռնպահութեան կոչ կար եւ ժողովուրդը չէ հետեւած: Այս անգամ ալ անշուշտ խարդախութեան եւ անկանոնութիւններու մասին կը խօսուի, բայց, կարեւորութիւն չի տրուիր քանի, առաջին շրջանին իսկ, Պութեֆլիքա վերընտրուած է:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Սքոթլանտ Եարտի ահաբեկչութեան դէմ ճիւղին ղեկավարը իր հրաժարականը տուած է, որովհետեւ թեւին տակ, բացայայտ կերպով, այսինքն տեսանելի, գաղտնի փաստաթուղթեր կը փոխադրէր: Անոնք կը վերաբերէին 12 անձերու, որոնց դէմ կասկած կար, որ ոճրափորձեր պատրաստած են «ահաբեկչական մեծ զաւի մը ծիրին մէջ»:

ԱԹԷՆՔԻ օրթոտոքս Մայր տաճարին եւ 2 այլ եկեղեցիներու մէջ պայթուցիկ 5 ռումբեր գտնուած են Ապրիլ 9ին եւ անմիջապէս չէզոքացուած են: Ցարդ նման արարքներու թիրախ չէին եղած կրօնական վայրեր:

ԱՔՈՒԻԼԱՅԻ մէջ, Ապրիլ 10ին, պետական անձնաւորութիւններու եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուած է երկրաշարժին զոհերուն ազգային յուղարկաւորութիւնը: Վատիկանի յատուկ արտօնութեամբ կարելի եղած է պատարագ մատուցանել, քանի աւագ Ուրբաթ է եւ պատարագ չի մատուցուիր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ա. ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՆ

Հայաստան այս տարի առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցի Ֆրանսախօսութեան միջազգային խաղերուն որոնք տեղի կ'ունենան Պէյրութի մէջ, Սեպտ. 27 — Հոկտ. 6: Մասնակցութիւնը կ'ըլլայ հետեւեալ մարզերուն մէջ. երգ, պար, գրականութիւն, նկարչութիւն, քանդակագործութիւն: Ֆրանսախօսութեան խաղերու վեցերորդն է այս տարուանը:

ԳՈՐԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐ

Քաղաքաշինութեան փոխ նախարար, գլխաւոր ճարտարապետ Նարեկ Սարգսեան յայտնած է թէ կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ Գորիսի մէջ օդակայան ունենալու կարելիութիւնները: Այդ օդակայանը պիտի օգնէ Հայաստանը տարանցիկ երկիր դարձնելու հեռանկարին եւ այլընտրանք ըլլայ «Զուարթնոց»ի եւ «Շիրակ»ի:

Նոյն նախարարութիւնը ձեռնարկած է ամբողջ երկրին տարածքային յատակագիծը պատրաստելու, սկսելով Վայոց Ձորի մարզէն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՊԱՄԱՅԻ ՑՈՒՑԱՓԵՂԿԸ ՓԱԿՈՒԱԾ Է

ԱՄՆ-ու նախագահը հազիւ Թուրքիոյ այցէն իր տունը վերադարձած, այնպէս կը թուի որ Անգարա ալ վերադարձած է իր անայլայլ «սկզբունք»ներուն:

Վարչապետ Էրտողան Ապրիլ 9ին մամուլի ասուլիսի մը պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու նիւթով Բաքուի վերզովումին մասին ըսած է. «Մենք ալ այդ հարցով նեղութիւն ունինք: Շատ յստակօրէն շեշտեցինք թէ այնքան ատեն որ Հայաստանի ու Ադրբեջանի միջեւ այդ խնդիրները չկարգաւորուին, մեզի համար դժուար կ'ըլլայ շարունակել Թուրքիա — Հայաստան հոլովոյթն ալ»: Ապա աւելցուցած է թէ ներկայիս Հայաստանի հետ ցած մակարդակի ոչ թէ քննիք շփումներ կ'ունենան, որոնց նպատակը առաջ անցնիլ է Հայաստան-Ադրբեջան կնճիռէն: Ըսած է նաեւ թէ կը յուսան որ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդը Լեռնային Ղարաբաղի մէջ Հայաստանը գրաւող ուժ կը նկատէ եւ նահանջի որոշում կը քուէարկէ: Գանգատած է Մինսկի եռեակէն որ 17 տարիէ ի վեր անկարող եղած է հակամարտութիւնը լուծումի յանգեցնելու: Այսուհանդերձ, ըսած է թէ հրաժարած չեն այդ խումբէն արդիւնք ակնկալելէ:

Էրտողան հակազդելով ընդդիմութեան քննադատութիւններուն թէ առանց սպասելու Հայաստան-Ադրբեջան հարցերու կարգաւորումին Հայաստանի հետ սահմանի բացումին մասին համաձայնութեան մօտալիր են, ըսած է. «Զբրպարտութեան արշաւի մը ձեռնարկած են: Եթէ Հայաստանի ու Ադրբեջանի ներկայի հոլովոյթով լուծումի յանգիլ կարելի չըլլայ, մեր կողմէ երբեք խնդրոյ առարկայ չի կրնար դառնալ նման քայլ մը»:

Նախագահ Ա. Կիւլ եւս անդրադարձած է նիւթին, քիչ մը աւելի լաւատեսութեամբ. ան «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ին յայտնած է թէ Հայաստան-Թուրքիա երկկողմ յարաբերութիւններով բնականոնացման միտող լաւ ըմբռնումի մը հասած են: Խօսելով Ղարաբաղի հարցին մասին ալ, ըսած է թէ կը փափաքին որ ան կարգաւորուի: «Կը հաւատամ որ 2009 տարին այդ առումով լաւ առիթ մը կ'ընծայէ» ըսած է Թուրքիոյ նախագահը կոչ ուղղելով որ Մինսկի խումբէն սկսեալ ամէն մարդ ջանքերը աշխուժացնէ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ադրբեջանի արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարութեամբ մը կրկնած է թէ Հայաստան-Թուրքիա սահմանին բացումը կարելի չէ անջատել Ղարաբաղի հարցէն: Ատիկա անընդունելի կը նկատուի: Փոխ նախարար Ա. Ազիմով յայտնած է թէ Ադրբեջանի շահուն ներհակ է առանց Ղարաբաղի հարցին լուծումին, Հայաստան —

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱՅՆՇԹԱՅՆԻ ՀԱՐՑԸ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՉԷ

Ցեղասպանութեան դէմ լիկան (Լիքրա) Փարիզի 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ Ցիշողական օրէնքներու մասին վիճաբանում մը կազմակերպած էր: Կը նախագահէր «Լիպէրասիոն»ի տնօրէնը Լ. Ժոֆրէն, կը մասնակցէին պատմաբան Տ. Ժանէնէ եւ գրագէտ Մ. Հալթէր:

Շուրջ 250 հոգինոց լսարանի մը առջեւ Տ. Ժանէնէ որ անդամ է «Ազատութի՛ւն պատմութեան» հաւաքականին ու դէմ յիշողական օրէնքներու հռչակումին, իր ելոյթին մէջ ակնարկած է նաեւ Վայնշթայնի խնդրին, որպէս գաղութային պոռթկումի օրինակ: Ցիշած է թէ ինչպէս անոր Գոլէժ տը Ֆրանսի պաշտօնավարութեան դէմ անարդար ալիք մը բարձրացած էր, այն պատճառով որ պնդած էր թէ 1915ի կոտորածները ցեղասպանութիւն որակելու բոլոր չափանիշերը գոյութիւն չունէին:

Ֆրանսայի Իսրայէլի նախկին դեսպան Է. Պարնավի որ նոյն հաւաքականին անդամ է եւ ներկայ գտնուած է վիճաբանումին, յայտարարած է թէ Վայնշթայն իր ժխտումին մէջ արդար չէր, թէ 1915ին գործուածը ցեղասպանութիւն մըն էր: Ցետոյ ան ըսած է թէ այդ եզրը գործածած չըլլալուն համար ինք ալ դժուարութիւններ ունեցած էր իր դեսպանութեան օրով: Բայց, աւելցուցած է թէ ինք նման պաշտօնի վրայ պարտաւոր էր պետական շահերու ուղղութեամբ շարժելու:

«Նուվէլ տ'Արմէնի»ի տնօրէն Ա. Թորանեան լսարանէն միջամտած է, յիշեցնելով որ ժխտողականութիւնը կարծիք չէ, այլ՝ մարդկային արժանաւորութեան ոտնակոխում. յիշեցուցած է Հայերու նկատմամբ Ֆրանսայի ունեցած յանձնառութիւնները Ցեղասպանութենէն առաջ, անոր ընթացքին եւ յետագային, ինչպէս նաեւ ամբողջ մարդկութեան առընչութիւնը մարդկութեան դէմ նման ոճիրներու, ատով պատասխանելով պատմաբան մասնակիցին որ պնդած է թէ Ֆրանսայի գործը չէ օրէնք հրապարակել «ուրիշներու պատմութեան» մասին:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթի, Ապրիլ 14ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 15:

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ՝ ԳՐԱԳԷՏ ՄԸ ԵՒ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Մեր գրականութեան ժամանակակից դէմքերուն մէջ, Ռոպէր Հատտէճեան անկասկած կը յատկանշուի իր ստեղծագործական երկերու որակով. պատմողական արձակի ու յատկապէս վէպի մարզի իր բերքը, կը հաւատամ, հայ գրականութեան հիմնագանձին մէջ հաստատուած է իբր մնայուն ներդրում:

Բայց վաստակի մը որակին, անոր արժեւորման չի միտիր այս սիւնակը. իր համառօտութեան մէջ անիկա չունի, չի կրնար ունենալ այդպիսի անտեղի յաւակնութիւն: Եթէ եղան վերի հաստատումները, անմիջապէս աւելցնելու համար է, որ սեւեռուելիքը այլ փաստ է: Փաստ՝ թէեւ որակէն ոչ անջատելի, անոր առնթեր — բայց ա՛յլ փաստ: Ատիկա՝ Հատտէճեանի գործին հոծութիւնն է, այսինքն անոր պատկառելի քանակը, ե՛ւ միանգամայն անոր մէջ դիտուող կերպը՝ հայ գրականութիւնը, հայ մշակոյթը իր երէկով ու այսօրով իբր ամէնօրեայ ապրո՛ւմ ապրելու...

Իսկապէս, մարդ հիացական զարմանքով կը զարմանայ՝ երբ իր առջեւ շարուած կը տեսնէ ամբողջ գրադարան մը, յիսնեակ մը հատորներ, մի՛կ մտքի-հոգիի մը գործը, եւ ուր կ՚ապրի ու կը բաբախէ հայ մշակոյթը, հայ գրականութիւնը:

Ասոնցմէ յապաւելով «զուտ ստեղծագործական» տասնեակ մը գործեր, մնացեալը՝ աւելի քան քառասուն հատոր, կը վերաբերին վերը նշած երեւոյթիս — հոծ ապրումով մը հայ գիր-գրականութիւնը ապրելու, ապրեցնելու տարապայման թափին, կարողութեան:

Այս անդրադարձը նոր չէ ո՛չ իմ, ոչ ալ անկասկած՝ այսօր հայ գրականութեան ընթացքին մօտէն հետեւող, անով շնչող ուեւէ անհատի համար: Սակայն անոր անմիջական առիթը, ինչպէս երեւոյթի խտացոյն դրսեւորումը՝ վերջերս լոյս տեսած «Պտոյտ հայ գրականութեան քուլիսներուն մէջ» շարքն է՝ իր չորս հատորներով (վերջին երկուքը՝ 2008ի ընթացքին): Չեմ մոռնար, որ նոյնպիսի շեշտադրում, երբեմն աւելի մօտիկ գրական անցեալի, գրեթէ ներկայի վերաբերող, ունէին հատտէճեանական պատկառելի այս «գրադարան»ի գործերէն՝ նաեւ այլ հատորներ, ինչպէս՝ «Գրական հաւաքոյթ Սուատիյէի մեր պարտէզին մէջ», «Պտոյտ մը հայ բանաստեղծութեան պարտէզին մէջ», «Իսթանպուլահայ նոր բանաստեղծութեան վէպը», եւ այլն:

Չծանրացնելու համար անդրադարձս, նաեւ չտաղտկացնելու համար այս հատորներուն արդէն ծանօթ հաւանական ընթերցողներ, պիտի չյամենամ անոնց բովանդակութեան շուրջ: Կամ՝ ատիկա պիտի ընեմ այն չափով՝ որ չափով կը ծառայէ նշած երեւոյթիս ցուցահանման:

—

Ե. Չարենց, Յ. Թլկատինցի, Ե. Օտեան, Կոմիտաս, Ա. Իսահակեան, Գ. Օտեան, Զ. եւ Հ. Ասատուր, Վ. Տէրեան — ահա գլխաւոր դէմքերը այն պատկերաշարին՝ կալըրիին, շրջապատուած-բեմադրուած՝ իրենց առընչուող անձերով եւ մշակութային միջավայրերով, եւ որոնց կեանքի ծալքերուն կը ծանօթանանք Գ. եւ Դ. հատորներու մեր այս «Պտոյտ»ին ընթացքին: Ծալքերուն՝ որովհետեւ բո՛ւն թատերաբեմին վրայ չէ, որ կը շարժի Ռ. Հատտէճեանի ոսպնեակը. այլ՝ արդէն ընդհանուր խորագրի բացայայտած ոճով՝ անոր «քուլիսներուն մէջ»:

Թո՛ղ չըսուի, որ այսպիսի մօտեցում կը շրջանցէ հեղինակներու եւ գործերու ստեղծագործական միջուկը, կ՚անտեսէ զանոնք: Պէտք չէ մոռնալ, որ գրական-մշակութային կեանքը, գործունէութիւնը ինքնին բազմաշերտ ընթացք մըն է, որ դիտարժան է իր բոլոր երեսներով: «Քուլիսներու» ընտրութիւնը հոս՝ լրիւ գիտակցուած, ստանձնուած կեցուածք է: Ու հեղինակներու կենսագրական տուեալները, գործերու ծննդոցը՝ կը կազմեն կարեւոր, որովհետեւ միջուկ իմաստաւորող շրջանկար մը...

Եւ դե՛ռ. այդ շրջանկարը կը կազմէ մեր գրական կեանքի առաւել մատչելի, օրաթերթային մակարդակի ընթերցումներն ու ընթերցողները աւելի համակող երեսը: Կը բերէ վերյուշը (ու վերանորոգ կարելիութեան մը յո՞յսը...) գրական գործերու ու գրական ապրումի մասսայականութեան, «ամէնօրեայ»ութեան հնօրեայ բայց այնքան նորոգիչ հանգամանքին...: Կը համարձակիմ նոյնիսկ ըսել, որ՝ աւելի քան իր գրական-վերլուծական էջերուն մէջ՝ հոս է որ Ռ. Հատտէճեան կը ցուցաբերէ, շեշտօրէն զգալի կը դարձնէ՝ ողնուծուծով հայ գրականութեամբ ապրող, բաբախող մարդու իր կենսաձեւը:

Մանաւանդ որ, չմոռնա՛նք, այս հատորները լոյս կը տեսնեն դժուար, աղքա՛տ ժամանակներու մէջ: Դժուար ու աղքատ՝ գրական գործերու եւ գրական դէմքերու ճանաչման, տարածո՛ւն ճանաչման իմաստով: Չեմ ուզեր յոռետես դիրք ու վերաբերում ցուցաբերել, կամ զիջիլ մեր երէկի իտէալականացումի ծանօթ փորձութեան, որքան որ ատոր ալ տեղիք ըլլայ: Ու հոս փակագիծի մէջ առնելով հայ գիր-գրականութեան մասնաւոր պարագան՝ խօսիմ ընդհանրապէ՛ս գրական մշակոյթի կրած մերօրեայ շրջանցման մասին — իբր համաշխարհային երեւոյթի: Դժուար ու աղքատ ժամանակներ՝ գրականութեան համար, քանի այլ մետիաներ, պատկերային-ձայնային բնոյթի, իրենց աղմկարար, յաճախ կրաւորականութեան մղող ու ծուլութիւն քաջալերող ծաւալապաշտութեամբ, ահա քանի մը տասնամեակ կը միտին գահազրկել գիր եւ գրականութիւն: Ու իրենց թափանցումովը, սպրդումովը առօրեայ կեանքի բոլոր ծալքերէն ներս, հաստատել իրենց կուռքերը՝ մետիաթիք անձեր, ոճեր, կենցաղային նորոյթներ — իրենց ո՛չ խորութեամբ ու անպատկառ ինքնապարտադրումով...

Այս բոլորի դէմ ու փոխարէն, հատտէճեանական ձեռնարկութիւնը գրական դէմքերու եւ գրական կեանքի վերարժեւորման՝ իբր առօրեայ ապրում, արժէք ու շահագրգռութիւն, կը վկայէ յուզիչ հաւատարմութենէ մը, որ եթէ չի հասնիր ամբողջական արդիւնքի, անպայմա՛ն որ լսելի յուշարար կ՚ըլլայ կեանքի թատերաբեմի քուլիսէն — յանուն աւելի ներդաշնակ, աւելի բազմակողմանի ու խոր մշակութային կեանքի մը...:

ՀՀ ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻ ՀՐԱՆՈՅՇ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

Հինգշաբթի, 2009 Ապրիլ 2ի ժամը 14:30ին Կոմիտասի յուշարձանին առջեւ ժամադրուած էին Հայաստանի Սփիւռքի նախարարուհին՝ Հրանոյշ Յակոբեան, ՀՀ հաւատարմատար պրն. Համլէթ Գասպարեան եւ դեսպանատան անձնակազմը, Ֆրանսայի թեմակալ առաջնորդ Տ. Նորվան արք. Զաքարեան, հոգեւորականներ եւ ֆրանսահայ գաղութի կառոյցներու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ երեսփոխան, Ֆրանսայի խորհրդարանի Հայաստան-Ֆրանսա խմբակցութեան նախագահ պրն. Ռոշպլուան:

Ներկաները ողջունելէ եւ հին ծանօթներուն հետ ողջագուրուելէ ետք նախարարուհին ծաղկեպսակ զետեղեց Կոմիտասի արձանին առջեւ: Ապա ներկաներուն հետ մտերմիկ խօսակցութիւններէ եւ նկարուելէ ետք նախարարուհին եւ ներկաները այցելեցին առաջնորդարան:

Նորվան արք. անձամբ մայր եկեղեցի առաջնորդելով բարձրաստիճան հիւրը, սպառիչ բացատրութիւններ տուաւ եկեղեցւոյ կառուցման մասին: Ապա բոլորը միասին բարձրացան առաջնորդարանի ընդունելութեան սրահը, ուր առաջնորդ Հայրը բարի գալստեան խօսքով հանդէս գալով ի միջի այլոց ըսաւ. «Սփիւռքը անկառավարելի հաւաքականութիւն մըն է, եւ մեր ուսերուն վրայ ծանր պարտականութիւն դրուած է այդպիսի միջավայրի մը մէջ առաքելութիւն տանելու». եւ ապա նախարարուհիին ներկայացուց գաղութի կառոյցներու ներկայացուցիչները, որմէ ետք խօսքը փոխանցեց հիւրին:

Հ. Յակոբեան իր ուրախութիւնը յայտնեց այս այցելութեան համար, շեշտելով որ ինք Սփիւռք չի գար կառավարելու, այլ՝ համագործակցելու: Ապա սրտբաց խօսքով խօսեցաւ Սփիւռքի դիմագրաւած հարցերուն մէջ, շեշտեց որ պէտք է Սփիւռք-Հայրենիք միասնականութիւնը զօրացնենք, համատեղ ուժերով դիմագրաւենք դժուարութիւններն ու մարտահրաւէրները: Ան ըսաւ, որ մեր գլխաւոր հարցը պէտք է ըլլայ հայապահպանութիւնը, եւ ինք լաւ գիտէ որ ըՍփիւռքը սկիզբէն իսկ այս պայքարին մէջ նետուած է, եւ այս ուղղութեամբ պէտք է միասին աշխատինք, որպէսզի հասնինք լաւագոյն արդիւնքներու:

Նախարարուհին կարեւոր նկատեց նաեւ Սփիւռքի մէջ հայկական ներուժի յայտնաբերումը եւ օգտագործումը: Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ հայ գիտական միտքը, բոլոր մարզերէն ներս հայ մասնագէտներու գիտելիքները պէտք է օգտագործենք յանուն հայրենիքի հզօրացման: Մենք մէկ հայրենիք ունինք, եւ ան բոլորիս կը պատկանի: Մայր հայրենիքի շուրջ պէտք է հաւաքուինք: «Մենք ընդհանրապէս ցաւի շուրջ է որ կը հաւաքուինք, ցաւի պարագային է որ միասնական կը դառնանք: Մենք այսօր պէտք է համախմբուինք անկախ պետութեան շուրջ: 600 տարի մեր երազը եղած է ունենալ անկախ պետականութիւն: Այդ անկախութիւնը մենք պէտք է պահպանենք, ուժեղացնենք: Ազգովին պէտք է դիմագրաւենք մեր առջեւ ցցուած մարտահրաւէրները», ըսաւ ան:

Նախարարուհին նշեց նաեւ, որ Հայաստանի պետութիւնը հետամուտ է Սփիւռքի հայկական համայնքներուն հետ սերտօրէն համագործակցելու, հայապահպանութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներու լուծման ուղղութեամբ:

Ինք բարձր կը գնահատէ Ֆրանսայի հայկական համայնքի կազմակերպուածութեան պատկերը, որ նոյնիսկ կրնայ օրինակ ծառայել այլ գաղութներու:

Հ. Յակոբեանի խօսքէն ետք ներկաներուն առիթ տրուեցաւ հարցումներ ուղղելու: Հարցումները կը վերաբերէին Սփիւռքի հայկական դպրոցներուն Հայաստանի կողմէ օգնութեան, հայահաւաքի և հողահաւաքի, համահայկական հարցերով Հայաստանի պետութեան աշխատանքներուն մէջ Սփիւռքի իրական մասնակցութեան, պատրաստուելիք դասագիրքերու պարագային որակի եւ այժմէականութեան, հայապահպանման նպատակով ստեղծուելիք կայքէջերու լեզուին եւ ուղղագրութեան եւ այլն:

Նախարարուհին մանրամասնօրէն պատասխանեց բոլոր հարցումներուն, շեշտելով, որ հայապահպանութեան ողնաշարը հայ դպրոցն է: Ըսաւ, որ ամէնօրեայ դպրոցները իրենց անուրանալի դերը ունենալով հանդերձ, փորձառութիւնը ցոյց տուած է, որ միօրեայ դպրոցները աւելի նախընտրելի են, եւ պէտք է մեր ուժերը լարենք ստեղծելու եւ զարգացնելու համար միօրեայ դպրոցները: Հայաստանի պետութիւնը հետամուտ է հայերէնի ուսուցիչներու վերապատրաստութեան, համացանցի միջոցով հայերէն լեզուի դասաւանդութեան, այլ խօսքով՝ Սփիւռքի համար զօրութենական (վիրթիւէլ) դպրոցի կազմակերպման, հեռատեսիլի յայտագիրներուն մէջ հայերէնի դասերու ներկայացման, հայերէն չգիտցող աշակերտներու համար դասագիրքերու պատրաստութեան, եւ այս նպատակներով արդէն պետութիւնը իր նիւթական յատկացումները տասնապատկած է անցեալ տարուան համեմատութեամբ, եւ պատրաստ է առաւել եւս աւելցնելու: Կայքէջի եւ համացանցային դպրոցի պարագային գրութիւնները պիտի ըլլան դասական ուղղագրութեամբ:

Տիկ. Յակոբեան ըսաւ, որ Հայաստանի պետութիւնը աշխատանք կը տանի սփիւռքահայ մասնագէտներու համագումարներ կազմակերպելու ուղղութեամբ, ինչպէս՝ ճարտարապետներու, տնտեսագէտներու, Հայաստանի մէջ ուսանած սփիւռքահայ համալսարանաւարտներու եւայլն: Այլ խօսքով, պետութիւնը ամէն ճիգ պիտի թափէ համախմբելու Սփիւռքի կարողականութիւնը, ինչպէս նաեւ ամէն ձեւով օգնելու հայապահպանութեան ծանր աշխատանքին: Ան կոչ ուղղեց բոլորին իրենց մասնակցութիւնը բերելու այս բոլոր աշխատանքներուն:

Այս այցելութեան յատկացուած ժամանակը արդէն իսկ սպառած ըլլալով, Նորվան արք. շնորհակալութիւն յայտնեց նախարարուհիին եւ յաջողութիւն մաղթեց իր առաքելութեան:

Գ. Դ.

ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒՀԻ ՔՐԻՍԹԻՆԱ ՔԻՐՇՆԷՐ ՆԵՐԿԱՅ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԻՆ

Արժանթին—Հայաստան դիւանագիտական յարաբերութիւններուն մէջ Մարտ 17ը պիտի մնայ պատմական թուական մը, որովհետեւ այդ օրը, Արժանթինի նախագահուհի Քրիսթինա Ֆերնանտէս տէ Քիրշնէր ստորագրեց հրամանագիր մը, որով կը նուիրագործուի արժանթինեան կառավարութեան մէկ որոշումը՝ Արժանթինի դեսպանատուն (հիւպատոսական բաժինով)։ հաստատել Երեւանի մէջ։ Հրամանագրի ստորագրութեան, նախագահուհիի կողքին ներկայ էին արտաքին գործոց եւ միջազգային առեւտուրի նախարար Խորխէ Թայանա, Արժանթինի մօտ Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան պրն. Վլադիմիր Կարմիրշալեան՝ ընկերակցութեամբ հիւպատոս Հայկ Բարիքեանի եւ դեսպանատան մշակութային կցորդ պրն. Ռուբէն Մոզեան, նախարար Հորասիօ Անդրանիկ Զալեան, Պ. Այրէսի նահանգի նախկին նախարար տոքթ. Լէոն Գարլոս Արսլանեան, նահանգային երեսփոխան եւ «Սարտարապատ»ի տնօրէն Սերխիօ Նահապետեան։

Պաշտօնական այս արարողութեան հրաւիրուած էին նաեւ տեղւոյս հայ համայնքի ներկայացուցիչներ եւ համայնքային անձնաւորութիւններ.— Թեմիս առաջնորդ Տ. Գիսակ արք. Մուրատեան, Հայաստանեաց Առաք. եկեղեցւոյ կեդր. վարչութեան փոխ նախագահ տոքթ. Ալպերթօ Ճերեճեան (ինչպէս ծանօթ է նախագահը՝ պրն. Ա. Մեծատուրեան վերջերս ենթարկուած է վիրաբուժական գործողութեան), ՀԲԸՄ-ի նախագահ պրն. Ռուբէն Քէշիշեան, Արմենիա մշակ. միութենէն պրն.ներ Մարիօ Նալպանտեան եւ Արթուրօ Յովհաննէսեան, «Սարտարապատ»ի եւ «Արմենիա»յի խմբագիրներ Տիանա Տէր Կարապետեան տէ Վալտէրրամա եւ Խորխէ Գազանճեան, ինչպէս նաեւ ծանօթ ձեռնարկատէր Էտուարտօ Էօրնէքեան եւ եղբայրը՝ Մուրատ Էօրնէքեան, Գարլոս Փոթիկեան, Խորխէ Վարդպարոնեան, յայտնի մանրէաբան տոքթ. Տանիէլ Սթանպուլեան, ԻՆԱՏԻ-ի փոխ նախագահ պրն. Փետրօ Մուրատեան։

Հրամանագրի ստորագրութենէն ետք տեղի ունեցան հետաքրքրական հանդիպում մը եւ համակրական փոխադարձ արտայայտութիւններ. չեշտելով Հայաստանի մէջ դեսպանատան հաստատումին կարեւորութիւնը՝ երկու երկիրներու յարաբերութեանց ամրապնդումին համար, նախագահուհի Քիրշնէր ըսաւ, որ Երեւանի արժանթինեան դեսպանատունը առաջինն է Կովկասի մէջ։ Նախագահուհին շեշտեց արժանթինահայ համայնքի կարեւոր դերակատարութիւնը երկրի մէջ, յայտնի ձեռնարկատէրերու, արհեստավարժներու եւ մասնագէտներու միջոցաւ։ Այնուհետեւ, նախագահուհին հետաքրքրուեցաւ Հայաստանի կացութեամբ։ Դեսպան պրն. Վ. Կարմիրշալեան ընդհանուր տեղեկութիւն մը տուաւ Հայաստանի մասին եւ նախագահուհիին յանձնեց նախագահ Սերժ Սարգսեանի Հայաստան այցելութեան պաշտօնական հրաւէրը՝ ներկայ ըլլալու դեսպանատան բացումին։ Ընդունելով հրաւէրը, նախագահուհին պատրաստակամութիւն ցոյց տուաւ ճամբորդելու Հայաստան, ընկերակցութեամբ խումբ մը ձեռնարկատէրերու, յոյս յայտնելով որ այդ այցելութիւնը հաւութաբեր կ'ըլլայ երկու երկիրներու համար ալ։

Արտաքին գործոց նախարար Խորխէ Թայանա յայտնեց, որ դեսպանատան բացումին համար ամէն պատրաստութիւն տեսնուած է եւ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտեմբերին։

Տեղւոյն վրայ շնորհակալական արտայայտութիւն ունեցան Էտուարտօ եւ Մուրատ Էօրնէքեան եղբայրներ, տոքթ. Խ. Գ. Արսլանեան, տոքթ. Ալպերթօ Ճերեճեան՝ յանուն Հայ կեդրոնի, ճարտ. Մարիօ Նալպանտեան, որոնք կանգ առին այն իրողութեան վրայ, որ արժանթինեան կառավարութիւնը ճանչցած է Հայոց ցեղասպանութիւնը։

Այնուհետեւ, արտաքին գործոց նախարար Խ. Թայանա եւ դեսպան Վ. Կարմիրշալեան տուին մամլոյ ասուլիս մը։

Ա. Պ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, Մարտ 17ին, տօնուած է ՀՅԴ ԼԵՄ-ի հիմնադրութեան 35ամեակը։ Օրուան բանախօսները եղած են Տիգրան Ճինպաշեան եւ Յակոբ Բագրատունի, որոնք վեր առած են նման միութեան մը ընտեղծման անհրաժեշտութիւնը, շեշտելով որ անոր 35ամեակը, լի նուիրական գործունէութեամբ, պարտք կը դնէ ամէն մէկ ԼԵՄականի ուսերուն շարունակելու աւանդը, յաւերժ պահելու միութեան ջահը եւ քալելու ԼԵՄ-ի համար ամէն բան, նոյնիսկ կեանքեր չխնայած նուիրեալներու ուղին։ ԼԵՄ-ի Կեդրոնական վարչութեան խօսքը փոխանցած է Դաւիթ Գազանճեան, որ 1973ը, հիմնադրութեան տարին անկիւնադարձային նկատած է, որովհետեւ Դաշնակցութեան ուսանողական եւ պատանեկան կառոյցներու միանալու կոչուած էր այնպիսի երիտասարդական միութիւն մը, որ միշտ ծառայած է հայ ժողովուրդին եւ անոր Դատին։ Աւարտին ցուցադրուած է ԼԵՄ-ի 35ամեակի ուղին ներկայացնող տեսերիզ մը։ Հանդիսութիւնը փակուած է «Մշակ բանուոր» քայլերգով։

* * *

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ ՄԷՋ, Մարտ 16ին, տեղի ունեցած են «45 տարի Պուրճ Համուտի սրտին մէջ» լուսանկարչական ցուցահանդէսը եւ Շահանդուխտի նորագոյն գիրքերու շնորհահանդէսը իրականացուած ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժի 45ամեակի տօնակատարութիւններու ծիրին մէջ։ Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է գոլէժին տնօրէնը Վիգէն Աւագեան, որ Պուրճ Համուտը նկատած է հայկական միջնաբերդ մը, որ կը խտացնէ հայ ժողովուրդի վերապրումի կամքի գեղեցկագոյն արտայայտութիւնը։ Նշելէ ետք, թէ ինչ պայմաններու մէջ հայութիւնը մաքառած, շինած, ծաղկեցուցած է Պուրճ Համուտը, յիշած է Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժի ստեղծումը, շեշտած թէ «Մեծեր եկան ու անցան անոր յարկէն» ու աւելցուցած թէ այդ մեծերէն մէկն ալ եղած է իր բովանդակ կեանքը Պուրճ Համուտի ճակատագրին հետ կապած գրագիտուհի Շահանդուխտը։ Ապա, գոլէժի 45ամեակի բացումը եղող այս հանդիսութեան առիթով 45ամեակի յուշամետալներու շարքին առաջինը կը տրուի Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդին, 2րդը՝ Պուրճ Համուտի քաղաքապետին, 3րդը՝ Մարաշի Հայրենակցական միութեան, 4րդը՝ Շահանդուխտին, 5րդը՝ Մարգար Թումայեանին։ Այս տուչութենէն ետք, խօսք առած է Շահանդուխտ, որ ըսած է թէ ձեռնարկը հրաւէր մըն է հինին ու նորին միջեւ կամրջում կատարելու, նայելով ետեւ եւ շարունակելու դէպի ապագայ։ Աւարտին, եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Գեղամ եպսկ. որ ցուցահանդէսը եւ գինեձօնը խոր իմաստներ ու պատգամներ բովանդակող նկատած է եւ յայտնած է թէ անոնք հայելին են մեր ժողովուրդին, որովհետեւ, հոն, հայութիւնը կը տեսնէ իր անցեալը, ներկան ու ապագան։

* * *

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ «Նարեկան» սրահին մէջ, Մարտ 25ին, Թաքսիմի եւ Շիշլիի մարմնամարզական միութիւնները միասնաբար սարքած են իրենց աւանդական ճաշը։ Բացման խօսքը արտասանած է Պ. Նալպանտ, որ անդրադարձած է մարզական երկու ակումբներու գործունէութեան, նշելով թէ այս երկու միութիւնները համերաշխ գործակցութեամբ կը ջանան կազմակերպել համայնքի մարզական կեանքը։ Ապա խօսք առած է Թաքսիմի Մարմնամարզական Ակումբի վարչութեան նախագահ Կարօ Համամճեան, որ յիշած է թէ ընդամէնը քանի մը օր առաջ Ֆէրիգիւղի մէջ բացուած էր «Թաքսիմ – Սիւլէյման Սապա» մարզադաշտն ու մարզաշէնքը և շնորհակալութիւն յայտնած քաղաքապետ Սարըկիւլին ու փոխքաղաքապետ Պարընին, որոնց անմիջական օժանդակութեամբ եւ հսկողութեամբ կառուցուած էր այդ համալիրը։ Յաջորդ խօսք առնողը եղած է քաղաքապետը, որ իրեն կարգախօս ընտրած է «Ես կամ սիրոյ համար» բացատրութիւնը, նշելով թէ այդ խօսքը սիրոյ սեղաններէն է որ ոգեգրած է։ Ճաշը շարունակուած է մեղեդիներով, զորս մեկնաբանած է Պարթեւ Կարեան, հայկական երգերու յայտագրով մը։

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Իսկ Հաղրօն պատմում էր, որ իր կեանքում ամենածանր արուածը եղել է կնոջ մահը։ Աղջիկն ամուսնացել է դաշտի գիւղում։ Պապի մօտ յաճախ է լինում այն փոքրիկ տղան, նրա առաջին Թոռը։

Աստղերի եւ լուսնի տակ փռուել էր Արարատեան դաշտը։ Մասիսների ձիւնոտ գագաթների սպիտակ ցոլքը լոյս էր գցում մինչեւ երկնքի խորքը։ Հեռւում, ուղտերի քարաւանի նման ձգուել էին Հայկական պարի լեռները։

— Կը տեսնե՞ս էն գիւղ, կրակների ձախ կողմ։

Հովուական կրակների ձախ կողմը, դաշտի վրայ, երեւում էր մի սեւ կէտ։

— Հոնի զիմ նշանածն ա Թաղուկ։

Երբեմն նա իջնում է լերան գիւղից, վերցնում է չոր ցախ եւ կնոջ գերեզմանի գլխավերեւը կրակ վառում։ Նա նըստում է այնքան, մինչեւ հանգչում է կըրակը, յետոյ տխուր, տխուր նուագում է ծիրանի փողը եւ այն երգերը, որ նուագում էր իրենց հեռու երկրում, որտեղ ինքը հովիւ էր, կինը՝ գիւղական աղջիկ։ Յետոյ թեթեւ հոգով գնում է աղջկայ տունը, լսում է նրա տան աղմուկը, խաղում է Թոռների հետ եւ մենակ ճանապարհ ընկնում դէպի լեռը, դէպի լերան գիւղի իր պարզ խրճիթը։

— Հաղրօ, դու լա՞ւ էիր ապրում քո գիւղում։

— Մեր քարափների վրա՞յ։ — Եւ լըռում է։

— Հէյ վա՜խ ջահէլութիւն, Թռար...

Եւ նորից վերցնում է փողը։

Նուագում է, այս անգամ ոչ թէ լեռնականների կռուի երգը, որից բորբոքւում է արիւնը, այլ հովուական պարզ մի երգ։ Կայ ե՛ւ թախիծ այդ երգի մէջ, կարծես մէկը մոլորուել է խոր ձորերում, ե՛ւ տխուր հեկեկում է, կայ ե՛ւ ջինջ ուրախութիւն, երբ լեռների վրայ ծագում է արեւը, ելնում է ծուխը, մշակը գնում է աշխատանքի, վերջապէս կան եւ կարօտի հնչիւններ՝ վերադարձի եւ վերջին յոյսի։

— Հաղ մ'երթամ տեսութեան մըր քարերին, մըր ձորերին, մըր Մարութայ բարձր սարին։ Առնիմ էզիմ ծիրանի փող, ծողվիմ մարդերու, նստիմ անոյշ խոտերու վրէն, հանց զառներ մարդիկ նստեն զիմ չորս բոլոր, երգեմ էնոնց խաղաղութեան զիմ երգեր, մարդիկ հալալ-զուլալ ախպրտոց պէս գրկեն զիրար, չեղնի ոչ տէր, ոչ մշակ, ոչ Թուր, ոչ բռնութիւն։ Փչեմ զիմ ծիրանի փող, էլման ծուխ բարձրանայ երդիքներէն, խմեմ մըր լուս աղբըրներէն, զիմ քրտինք կաթայ մըր քարերու վրէն, մըր Մարութայ բարձր սարի ամպ Թող լիզայ զիմ սիվտակ ոսկորներ։

— Հաղրօ, իսկ ո՞մ կը տաս քո ծիրանի փողը։

— Զիմ փող կիտամ իմ քաջարծիւ Թոռնիկին։

* * *

Փողոցում խաղաղութիւն է։

Քնել են յոգնած մարդիկ, եւ փողոցի լապտերների լոյսի տակ օրօրւում են քաղաքի տները, նրանց սեւ պատուհանները։

Լեռներից զով է իջնում քաղաքի վրայ, եւ գիշերային զովը բերում է սուսամբարի բոյրը, լեռների յստակ օդը եւ մաքուր ջրերի ձայնը։

Ես գոցում եմ ուղեւորութեան իմ տետրը, նրա մէջ սուսամբարի երկու տերեւ՝ գորշ ու չոր, ինչպէս հանգած մոխիր։ Լեռների վրայ վրնջում է իմ ձին՝ ինչպէս սանձարձակ ուրախութիւնը, ինչպէս սպիտակ ջրվէժը, որ իջնում է բարձրերից, Թափով կտրում դաշտը, խառնւում մի պղտոր գետի եւ ուրիշ ջրերի հետ գընում դէպի անեզր ծովը։

Զեանբերդ... Զեանբերդ...

Դու դառնում ես անպարտելի ամրոց, քո բարձր լեռները զարթնել են, եւ քո լանջերին հնչում են յաղթութեան երգերը։

Մի վիթխարի ծիրանի փող, առանց հին ահի եւ նոր խնդութեամբ հնչեցնում է մեր արդար երգերը։

1931 (ՍԵՒ ՑԵԼԵՐԻ ՍԵՐՄՆԱՑԱՆԸ)

(Շար. 5 եւ ՎԵՐՋ)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գըրմըզեան ընտանիքը Յակոբ Անդրէասեանի մահուան առթիւ 100 եւրօ կը նուիրէ Դպրոցասէր տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 եւրօ «Յառաջ»ին։

ԲՈԼՈՐ ՏԵՂԵՐԸ ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԵՆ

Ապրիլ 15ին «Անաքօ» ատփանատուն վրայ Անահիտ Սարգիսեանի «Ինչ կայ չկայ իշուկին վրայ» ներկայացումին բոլոր տեղերը գրաւուած են։

Ներկայացումը կը կրկնուի յետագային նոյն վայրին մէջ։

En Compagnie des Loups
et Théâtre Label Etoile, Compagnie
Jean-Claude Falet
présentent
le samedi 18 avril à 20 heures
et le dimanche 19 avril à 15 heures

Mémoire de ma Mémoire

de **Gérard CHALIAND**
(En présence de l'auteur
Gérard Chaliand Samedi soir)

Adaptation et mise en scène :
Frédéric de Rougement
Collaboration artistique :
Séverine Bourguignon
Franck Olivier Laferrère
Avec :
Jacques Bourdat
Jean-Claude Falet
Odile Fréval

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
majc13@wanadoo.fr
Métro / Tram : Réformés
Parking : Gambetta

(Շար. Ա. էջէն)

Թուրքիա սահմանին բացումը. իրենք այդ մասին տեղեակ պահած են Անգարան։

* * *

Ադրբեջանի Կարսի հիւպատոսը որ նոյնպէս կ՚ընդդիմանայ Հայաստանի սահմանին բացումին, ըսած է թէ Կարսի ու Իգդիրի ժողովուրդը եւս դէմ է։ Ան նոյն ատեն յայտնած է թէ Հայաստանի սահմանին Ալիճանի անցքին վրայ նորոգութեան աշխատանքներու ձեռնարկուած է, ճամբան կը կպրապատուի, եւլն.։

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ

Ֆրանսահայ խորհուրդը ցոյցի կը հրաւիրէ Ապրիլ 14 Երեքշաբթի, ժամը 18:30ին, Վրաստանի դեսպանատան առջեւ (104 Ռ. Փուանքարէ պող., Փարիզ 16րդ), բողոքելու համար Ջաւախքի հայ համայնքի ղեկավար դէմքերէն Վ. Չախալեանի 10 տարուան դատապարտութեան դէմ ու պահանջելու անոր անյապաղ ազատ արձակումը։

VOYAGES EN ARMÉNIE
PARIS EREVAN PARIS
à partir de 325euros TTC

WEEK-END à partir de 460 euros TTC,
comprenant l'avion + 3 nuits hôtel 4*
CIRCUITS ACCOMPAGNES de 8 et 11 jours à partir de 1540 euros
Voyages personnalisés, sur mesure.

Renseignement et réservation:

S A B E R A T O U R S
11 rue des Pyramides — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 61. 51. 13.
E-mail : armenie@saberatours.fr
Site-web : www.saberatours.fr
En partenariat avec **Armavia.**

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

ESPOIR POUR L'ARMENIE

VOYAGE EN ARMENIE DU 30 MAI AU 6 JUIN

Logement en hôtel 3* en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie.
Lac Sévan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc...

Prix : 1350 euros
Serge Kurkdjian, Tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : **serge@kurkdjian.org**
www.espoirpourlarmenie.org

Possibilité d'extension au Karabagh

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches
et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

Date à retenir

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, **GALA de DANSES** avec l'Ensemble **NAVASART,** organisé par les Sections d'Issy-les-Moulineaux et de Chaville,
le DIMANCHE 17 MAI
à 14 heures 15
au PACI d'Issy-les-Moulineaux.

NAZARPEK Jeunesse HENTCHAKIAN
avec le soutien du CCAF
organise une

CONFERENCE - DEBAT

REVELATIONS
SUR DE NOUVEAUX ASPECTS
DU GENOCIDE DES ARMENIENS
DANS LES ARCHIVES ALLEMANDES

Intervenant :
Wolfgang GUST
Journaliste, historien allemand,
ancien rédacteur en chef
du magazine **Der Spiegel**

Le dimanche 19 avril à 16h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro Courcelles)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ խաչի Շաւիլի Տէր Դաւթեան մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Զապէլ Փափազեանի մահուան առթիւ՝ ողբացեալին ընտանիքին եւ հարազատներուն։ Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 50 եւրօ տէր եւ տիկին Լուի Գասապեանէ։

□

La Section
«D. Missakian» de Sevran-Livry
organise une soirée
« L O T O »
Le samedi 18 avril à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservations :
Madeleine : 01. 43. 10. 04. 96
Nilva : 06. 87. 05. 00. 67

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
C Y C L E C O M P L E T
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar
suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 15
MERCREDI
15 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տարեկան 70 եւրօ
Արտասահման : Տարեկան 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·184 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·184

ՋԱՒԱԽՔ

ԱՌԱՒԵԼ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Վրացական ընդդիմութեան Թիֆլիսի բողոքի ցոյցերուն զուգահեռ, Ջաւախքի հայութիւնն ալ որոշած է ձայն բարձրացնել ու աւելի լայն ինքնավարութիւն պահանջել: Ապրիլ 7ին Ախալքալաքի մէջ արտակարգ ժողով մը գումարած է շրջանի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը, մշակելու համար վրացական դաշնակցութեան մէջ Ջաւախքեան նահանգի մը կազմութեան ծրագիրը· ան պիտի յղուի Ապրիլ 16ին նախատեսուած համաժողովին:

Անով կոչ կ՚ըլլայ վրացական դաշնակցային պետութեան մը կազմակերպումին, հիմնուելով երկրին Սահմանադրութեան 3րդ յօդուածին: Այդ պետութեան մէջ Սամցխէ-Ջաւախքի եւ Քուէմօ-Քարթլիի գաւառները պետական բնոյթի օրինավիճակ կ՚ունենան, ատով վայելելով քաղաքական ինքնավարութեան, հայերէն կրթութեան եւ դաշնակցային կառոյցներուն մէջ օրինաւոր ներկայացուցչութեան իրաւունք:

Ժողովը փակուած է, մինչեւ Ապրիլ 16 հայ համայնքը այս ծրագրին ստորագրութեան հրաւիրելու որոշումով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԻՐԱՆ ԱՅՑԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեան երկօրեայ այցով մը Թեհրան գացած է, պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ: Տեսակցած է նախագահ Մ. Ահմատինեժատի, խորհրդարանի նախագահին, Ապահովութեան խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարին ու այլ պաշտօնատարներու հետ: Այցին գլխաւոր նպատակն էր զարկ տալ երկու երկիրներու գլխաւորաբար առեւտրական յարաբերութիւններուն եւ գործակցութեան:

Հայաստանի ու Իրանի առեւտրական փոխանակութեան ծաւալը 250 միլիոն տոլարի շուրջ է:

* * *

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

Ծանրաբարձութեան Եւրոպայի ախոյենութեան, որ տեղի կ՚ունենայ Պուքրէշի մէջ, Գիւմրիէն Նազիկ Աւդալեան (69 քկ.) երկմարտի արդիւնքներով երկրորդ տեղը գրաւած է: Ան վերցուցած է 244քկ. (134+110): Այդ արդիւնքով ծանրաբարձուհին տիրացած է երեք արծաթ մետալի: Իսկ Հռիփսիմէ Խուրշուդեան 253 քկ. (116+137) արդիւնքով պրոնզէ մետալ ստացած է:

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ ԵՐԵՔ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Թրքական լրատուներ կը տեղեկացնեն թէ Ատրպէյճանի նախագահ Ի. Ալիեւ Հայաստանի հետ բանակցութիւններու պատասխանատու նախարարը Անգարա ղրկած է, տեղեկացնելու համար թէ ի՛նչ պայմաններով կը յօժարի Հայաստանի սահմանին բացումին:

Առաջին պայմանը այն է որ Հայաստան ազատագրած եօթը շրջանին հինգէն քաշուի. Աղդամէն, Ֆուզուլիէն, Ղուբաթլուէն, Ճեպրայիլէն եւ Զանգելանէն: Բաքու մնացած երկուքին՝ Լաչինի ու Քելբաջարի մասին յետագային բանակցելու դէմ չէ:

Երկրորդ պայմանով կը պահանջուի նահանջել նաեւ Լաչինի անցքին հարաւէն: Այդ անցքը Ղարաբաղն ու Հայաստանը միացնող ցամաքային կապը ըլլալով, ռազմավարական արժէք կը ներկայացնէ:

Վերջին պահանջը կը վերաբերի այդ անցքին Թուրքիոյ կողմէ եւս գործածութեան կարելիութեան:

Ըստ նոյն աղբիւրներուն, Թուրք դիւանագէտները կը ջանան սահմանը բանալու Պ. Օպամայի պընդումներուն եւ Ղարաբաղի հարցին լուծումէն առաջ Հայաստանի նըկատմամբ ոչ մէկ քայլ առնելու Բաքուի պահանջին միջեւ միջին ճամբայ մը գտնել: Կ՚ըսուի թէ գտնուած է հետեւեալ ձեւը. Թուրքիա սահմանը պիտի բանայ աստիճանական ձեւով մը, նոյն ատեն ջանալով պայմանաւորել Սփիւռքի ընթացքը որմէ վերջին ծայր դժգոհ է: Առաջին շրջանին սահմանը շաբաթը միայն օր մը պիտի բացուի, ըստ Հայաստանի հետ բանակցութեան արդիւնքներուն եւ Սփիւռքին ընթացքին, նոր կարգադրութիւն պիտի ըլլայ:

Կ՚ըսուի նաեւ թէ երկու յանձնաժողով պիտի կազմուի Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ. առաջինը պիտի զբաղի սահմանային հարցերով, երկրորդը պատմութեամբ: Այս երկրորդը, ըստ Թուրքերուն, պիտի նշանակէ պատմաբաններուն ձգել պատմութիւնը: Ատով նաեւ Անգարա սկսելով ԱՄՆ-էն, ամբողջ աշխարհին պիտի յայտարարէ թէ Հայաստանի հետ ձեռնարկած են պատմութեան քննարկումին, ուստի երրորդ կողմերը պէտք չէ միջամտեն:

* * *

Այս լրատուութեան զուգահեռ, հայկական աղբիւրներ ալ կը հաղորդէին թէ մաքրութեան, նորոգութեան աշխոյժ աշխատանք կը տարուի Գիւմրի-Կարս երկաթուղիին վրայ, թէ՛ հայկական, թէ՛ թրքական կողմէն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՆԻ ՔԱՂԱՔԸ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարը Է. Կիւնայ, յայտնած է թէ Անի քաղաքը նորոգելու համար հարկաւոր է Հայաստանի ու Թուրքիոյ գործակցութիւնը, թէ ատոր համար պէտք է կարգաւորուին Հայաստանի ու Ատրպէյճանի միջեւ գոյութիւն ունեցող հարցերը:

Երեւութապէս բարի նպատակ մատնելով հանդերձ, Անիի շէնքերը նորոգելու Թուրք նախարարին հեռանկարը աւելի քաղաքական խայծի կը նմանի: Ան աւելցուցած է թէ կովկասեան շրջանին մէջ խաղաղութիւն հաստատելու մշակութային բնոյթի ջանքերը չեն կրնար գործադրութեան վերածուիլ, եթէ անտեսեն Ատրպէյճանը: «Մենք կը փորձենք Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատել, սակայն ատոր համար չենք կրնար Ատրպէյճանի ժողովուրդը անտեսել: Պէտք չէ երբեք մոռնալ որ Ղարաբաղ հայկական գրաւման տակ է» ըսած է Կիւնայ:

Թուրք նախարարը պատրաստակամութիւն յայտնած է աջակցելու Տիյարպէքիրի Ս. Կիրակոս եկեղեցիին նորոգութեան եթէ Հայ համայնքէն այդ ուղղութեամբ դիմում ստանայ:

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՖԷՐԿՈՒՍՈՆԻ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Աւստրալիոյ Հայ Դատի յանձնախումբը տեղեկացուցած է թէ ծերակուտական Ալան Ֆէրկուսոն որ «վիճելի հարց» որակած էր Հայերու եւ պոնտացի Յոյներու ցեղասպանութիւնները, ներողութիւն խնդրած է:

Շուրջ երկու շաբաթ առաջ ան խորհրդարանին մէջ յայտարարած էր թէ նշուած երկու ցեղասպանութիւնները կարելի չէ յստակօրէն բնութագրել: Հայ Դատի յանձնախումբը եւ յոյն եւ ասորի համայնքներու ներկայացուցիչները այդ յայտարարութեան վրայ գիտական նիւթեր տրամադրած են Ֆէրկուսոնի եւ պահանջած որ ան ներողութիւն խնդրէ:

Ներկայիս Հայ Դատի յանձնախումբը յոյս ունի որ ծերակուտականին հետ սերտ գործակցութիւն մը կարելի կ՚ըլլայ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ «ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆ ՄՏԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍՕՐ ԱԼ ՆԵՐԿԱՅ Է»

Ճէմիլ Չիչէք Թուրքիոյ պետական նախարարներէն է եւ կառավարութեան բանբերը: Ան էր որ արեւելեան գօտիին մէջ քրտամէտ կուսակցութեան յաջողութեան հակազդած էր յայտնի մտահոգութեամբ, ըսելով որ նոյն կուսակցութիւնը Իգդիրի մէջ յաղթելով հասած էր Հայաստանի սահմանին: Այս խօսքերը բաւական աղմուկի պատճառ եղած էին Թուրք հանրային կարծիքին մէջ:

Անգարայի համալսարանի դասախօս Պ. Ինըլի «Ռատիքալ»ի Ապրիլ 12ի յաւելուածին մէջ այդ մասին յօդուած մը ստորագրած է, Ճ. Չիչէքը նկատելով «իթթիհատական մտայնութեան տէր անձ»: Դիտել տուած է որ Չիչէք շատ շատերու նման այդ մտայնութիւնը շարունակող մըն է. մտայնութիւն որ 1915ի նախօրեակին հայրենիք ու Թուրք ազգ ստեղծելու նպատակին վնասակար նկատած էր Անատոլուի Հայերը, Յոյները, Քիւրտերը եւ դիմած զանոնք տեղահանելու աբարքին. կամ կիրարկած ձուլումի քաղաքականութիւն:

Ըսելէ ետք թէ այսօր Թուրքիա հզօր պետութիւն է ու ոչ մէկ վըտանգէ վախնալու պատճառ կայ, յօդուածագիրը Ճ. Չիչէքի վըրդովումը կը բացատրէ իթթիհատական մտայնութեամբ: Անոր կրողներէն են Էրկէնէքոն կազմակերպութեան ամբաստանեալ Ք. Քէրինչսիզ, եւս, ինչպէս նաեւ բանակէն տարրեր, ժողովրդային հանրապետական, Ազգային շարժում եւ Համայնավար կուսակցութիւններու կարգ մը անդամներ. նոյնիսկ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութենէն որոշ դէմքեր: «Որովհետեւ իթթիհատականներու մտայնութիւնը 1910ական թուականներէն ի վեր կը պտուտուի այս հողերուն վրայ ապրողներուն, երբեմն գաղտնի, երբեմն տեսանելի միջոցներով: Եւ ասիկա կը տեսնուի բոլոր կուսակցութիւններէն ներս, որովհետեւ իրականութեան մէջ Իթթիհատական կուսակցութիւնը Թուրքիոյ այսօրուան բոլոր կուսակցութիւններուն մայրն է» կ՚ըսէ Պ. Ինըլի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՆՔՈՔԻ մէջ (Թայլանտ) խռովութիւնները չեն դադրած եւ վերջին բախումներէն ետք 2 մեռեալ կար եւ 101 վիրաւոր: Ցուցարարները «Կարմիր շապիկներն» են որոնք կը պահանջեն նախարարապե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՊԱՄԱՅԻ ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՅՑԻՆ ԱՌԹԻՒ ԳՐՈՒԱԾՆԵՐԷՆ

ԱՄՆ-ու նախագահին Թուրքիա այցը եւ այդ առընչութեամբ 1915ի նիւթին արծարծումը, Հայաստանի հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն յիշատակումը բազմաթիւ արձագանգներ գտած է միջազգային մամուլին մէջ: Հրատարակուած ամէնէն ուշագրաւ երկու գրութիւններէն մէկը կը պատկանի Գոնկրէսին յղուած հայկական նոր բանաձեւին հեղինակներէն Է. Շիֆի. երկրորդը գրի առած է բրիտանացի ծանօթ լրագրող Ռ. Ֆիսք:

Առաջինը «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի մէջ լոյս տեսած էջով նախ կ'ըսէ թէ Պ. Օպամա Բ. աշխարհամարտէն ի վեր 1915ի մասին ամէնէն հզօր ըմբռնումի տէր ԱՄՆ-ու նախագահն է: Եւ ոչ մէկ նախագահ անոր չափ բաց խօսած է նիւթին մասին:

Օպամայի արտայայտութիւնները անձնական զօրաւոր յանձնառութեան արտացոլ նկատելէ ետք, Շիֆ կը յիշեցնէ որ 2006ին ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանը 1915-23ի դէպքերը «ցեղասպանութիւն» որակելուն պատճառով Ուաշինկթըն ետ կանչուած էր: Նոյն տարին Օպամա արտաքին գործերու նախարարուհի Գ. Ռայսի ղրկած նամակին մէջ այդ դէպքերը ցեղասպանութիւն նկատելու պաշտօնական մերժումը «անպաշտպանելի» որակած էր: Յիշեցուցած էր նախարարուհիին թէ 1915ին Հայերու դէմ ցեղասպանութեան մը գործուած ըլլալու պարագան ոչ պնդում էր, ոչ անհատական տեսակէտ, կամ մօտեցում. այլ՝ իրականութիւն մը որ անմերժելի փաստերու նեցուկը ունի, լայնօրէն փաստագրուած է:

Շիֆ կը յիշեցնէ տակաւին ցեղասպանութիւն բառին հեղինակ, Ողջակէզէն վերապրող Լեմքինը որ հիմ առած էր Օսմանցիներու զոհ Հայերը: Կ'ըսէ թէ պէտք չէ զարմանալ որ ցեղասպանագէտ ակադեմականներու միջազգային միութիւնը եւ Թուրքերէն դուրս բոլոր արժանահաւատ պատմաբանները ընդունած են թէ 1915ին գործուածը Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնն էր: Այդ ահռելի յանցանքը այդ շրջանին լայնօրէն ծանօթ էր. թերթերը լեցուն էին Հայերու դէմ ոճիրներու լուրերով: «Ապրուած արհաւիրքը փաստող հազարաւոր էջնոց տուեալներ պահուած են մեր ազգային դիւաններուն մէջ» կ'ըսէ Շիֆ:

Թուրքիա աւելի քան 90 տարիէ ի վեր օսմանեան պատմութեան այդ մութ շրջանը կը մերժէ ճանչնալ ու երկրին մէջ այդ կեցուածքը պաշտպանողներ իրենց պատճառաբանութիւններով մեղսակից կ'ըլլան: Անոնք կը պնդեն թէ ճանաչումը Հայաստանի ու Թուրքիոյ վերջին ժամանակներու մերձեցումին կը վնասէ: Իսկ հայ ղեկավարներ կը մերժեն ըսուածը: Հայաստանի Ազգային Ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ Ա. Ռուստամեան Գոնկրէսին յղած նամակով շեշտած էր թէ ԱՄՆ-ու ճանաչումը Հայաստան - Թուրքիա երկխօսութեան հեռանկարը ոչ թէ կը խոչընդոտէ, այլ անոր օգնական կ'ըլլայ:

Է. Շիֆ կը մէջբերէ ԱՄՆ-ու Թուրքիոյ նախկին դեսպաններէն, ճանաչումի ընդդիմադիր Մ. Փարիսի խօսքը. «Ճիշդ չէ որ ԱՄՆ ուրիշի մը պատմութեան, կամ բարոյականին մասին վճիռ արձակեն»: Շիֆ կ'առարկէ ըսուածին, շեշտելով որ նման կեցուածք նախագահն ու Գոնկրէսը լռութեան կը դատապարտէ մարդկային իրաւունքներու համաշխարհային բնոյթի կարգ մը ոտնակոխումներուն դէմ:

«Օպամա անպայման պէտք է խոստովանի որ անցեալի ցեղասպանութիւններու մասին բացէ ի բաց չխօսիլ, կը վնասէ Տարֆուրի ցեղասպանութեան դէմ շարժման անցնելու մեր կարողութեան: Եթէ մենք դաշնակից մը վրդովելու վախով կը դժկամինք Ցեղասպանութեան դէմ ձայն բարձրացնել, ի՞նչպէս կրնանք Տարֆուրի սպանութիւններուն դէմ Ռուսաստանը եւ Չինաստանը շարժման անցնելու հրաւիրել, գիտնալով որ ատիկա իրենց դաշնակիցները պիտի վրդովէ» հարց կու տայ երեսփոխանը: Ապա յօդուածը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով.

«2007 Նոյեմբեր 11ին, ապագայ նախագահը Հարաւային Գարոլայնայի անմոռանալի ելոյթներէն մէկուն ընթացքին կ'ըսէր. "Մարթին Լութեր Քինկի «սա պահուն անդիմադրելի անզօրութիւնը» կոչած կացութեան պատճառով թեկնածու եմ: Թեկնածու եմ, որովհետեւ կը հաւատամ թէ մեծապէս յապաղիլ ըսուած բան մը կայ: Ու մենք մօտ ենք մեծապէս յապաղած ըլլալու": Հայկական ցեղասպանութեան այսօր տակաւին մեզի հետ գտնուող շատ սակաւաթիւ զոհերուն համար ալ այդ պահը հասած է»:

* * *

Ռ. Ֆիսքի գրութիւնը լոյս տեսած է նոյն օրուան «Ինտիփէնտընթ»ին մէջ: Լրագրողը ծանրացած է թեկնածու Օպամայի Ցեղասպանութեան ճանաչումի խոստումին եւ զայն յարգելու ներկայի դժուարութեան վրայ: Կ'ըսէ թէ իր պաշտօնավարութեան առաջին հարիւրօրեակին մահմետական երկիր մը այցելելու մտադրութիւնը գործի վերածելու յարմարագոյն երկիրն էր Թուրքիան. բայց նախագահը եւ անոր ընկերացողները նախկին օսմանեան մայրաքաղաքը հասնելու պահուն կը մաղթէին որ գործածելու հարկ չըլլար Ց-բառը (ցեղասպանութիւն):

Անմիջապէս կ'աւելցնէ սակայն թէ այդ բ առը եթէ նոյնիսկ այսօր Օպամայի Թուրքիա այցը պղտորող ազդակ չըլլայ, ան վաղը, Ապրիլ 24ին, ականուած աւելի վըտանգաւոր դաշտ մը մտնել պիտի ստիպուի, յարգելու համար ընտրարշաւի մէկ այլ խոստումը: 1915-ին օսմանեան պետութեան կողմէ 1,5 միլիոն Հայու բնաջնջումը «ցեղասպանութիւն» որակելու նոյն խոստումը ըրած էին Գլինթըն եւ Ճ. Պուշ եւս, Հայերու քուէներուն ակնկալութեամբ. բայց ընտրուելէ ետք, Թրքական օդային տարածքը փակելու, Թուրքեւամերիկեան գործի համաձայնութիւնները անվաւեր հռչակելու Թուրք զօրավարներու սպառնալիքներուն դէմ չըյարգեցին այդ կարեւոր խոստումը:

Ռ. Ֆիսք կը շարունակէ.

«Խնդրոյ առարկան ակադեմական ջրակոյտ մը չէ որուն վրայէն քայլ պարտի նետել Պ. Օպամա: Այլ ան պայթուցիկ նախճախուտ մըն է, կազմուած՝ պատմական իրողութեան հետ վտանգաւոր դիմակայութեամբ մը, տակաւին կենդանի քանի մը զոհի հետ ոսկերոտիքէ եւ հին լուսանկարներէ: Օպամա կամ արժանապատուութեամբ պիտի անցնի այդ նախճախուտէն, կամ ամօթով ետ պիտի քաշուի: Բոլանդակ Միջին Արեւելքը ակնդէտ պիտի սպասէ արդիւնքին: Ասիկա կենսական հարց մըն է յատկապէս Պաղեստինցիներուն համար որոնք, ի՛նչ հեգնանք, սիւննի մահմետական են, ինչպէս՝ օսմանեան շրջանի թուրք ոճրագործները: Որովհետեւ, Օպամա եթէ նոյնիսկ 94 տարի առաջ գործուած վայրագութեան մը հարցով չի կրնար ԱՄՆ-ու թուրք դաշնակիցը վիրաւորելու վտանգը աչք առնել, կարելի՞ է խորհիլ որ դատապարտէ Իսրայէլը՝ պաղեստինեան հողերու գրաւումով, ամէն օր ծաւալող գաղութարարութեամբ եւ պաղեստինեան պետութեան մը իրականացումը խոչընդոտելու միտող Պաղեստինցիներու բնակարաններուն քանդումով, ատով վիրաւորելով ԱՄՆ-ու շատ աւելի հզօր մէկ դաշնակիցը: Էնվէրի թրքական բանակն ու քաղաքազօրքերը 1915 Ապրիլ 24էն սկսեալ, գրեթէ ամբողջ հայ համայնքը ի մի խմբեց, հարիւր հազարաւոր այրեր կոտորեց, իսկ կիներն ու երախաները մահուան երթերու մղեց դէպի Փոքր Ասիոյ անապատներն ու այսօր Սուրիոյ հարաւակողմը հանդիսացող հողերը: Մասնագէտ պատմաբաններ, որոնց մաս կը կազմէ Իսրայէլի ամենաբարձր մակարդակի ցեղասպանագէտ ակադեմականը, կը պնդեն թէ կանոնաւոր ցեղասպանութիւն կը կազմեն գնդակահարութիւնները, կազմակերպուած խողխողումները, հաւաքական բռնաբարումները, առեւանգումները, նոյնիսկ նախնական կազի սենեակները»:

Ռ. Ֆիսք եւս կը յիշէ Օպամայի ընտրարշաւի խոստումը թէ ինք կ'ըլլայ Ցեղասպանութիւնը ճանչցող ԱՄՆ-ու նախագահը: Բայց խոստումը երաշխիք չէր նկատեր յայտնուած մտադրութենէն չհրաժարելու:

Ինք այսօր արդէն այդ կարգի որոշումները կը նշմարէ: Փաստ կը նկատէ Սպիտակ Տան ազգային ապահովութեան մէկ բանբերին անցեալ ամսուան յայտարարութիւնը թէ ներկայի կարեւորը Հայաստանի ու Թուրքիոյ անցեալին հետ հաշտութեան հոլովոյթին մէջ ԱՄՆ-ու օժանդակութեան կերպը որոշելն է: Ֆիսք մեծապէս նշանակալից կը գտնէ որ Պ. Օպամա արտօնած է նման կաղապարուած յայտարարութիւն մը:

Յետոյ զուգահեռ մը կը գծէ 1915-ին Թուրքերու եւ այսօր Իսրայէլի ընթացքներուն միջեւ. առաջինները կը պնդեն թէ Վանի Հայերը կոտորած են, որովհետեւ անոնք շրջանային գերհզօր պետութեան մը՝ ցարական Ռուսաստանի զօրակցութեամբ արեւելեան Անատոլուի Թուրքերուն վրայ յարձակումներ գործած էին: Իսրայէլ ալ կը պնդէ որ շրջանային գերհզօր պետութեան՝ Իրանի նեցուկով պաղեստինցի «ահաբեկիչներ» Իսրայէլացիներուն վրայ հրթիռներ արձակած ըլլալուն պատճառով ռմբակոծած է Գազան:

Ֆիսք չի կարծեր որ Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը պաշտօնապէս մերժող Իսրայէլ մը կրնայ Գազայի հարցին նման նիւթերու մասին վիճարկումի մասնակցիլ: Սակայն Օպամայի համար աւելի առաջնահերթ հարց կը նկատէ Իրաքէն նահանջելու համար Անգարայի օժանդակութեան եւ Պուշի վարչակարգին խոր վէրքերը դարմանելու համար մահմետական աշխարհին ու ԱՄՆ-ու հաշտութեան գործին Թուրքիոյ նեցուկի ապահովումը:

Պատրաստեց՝
Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՍՊԱՆԴԱՆՈՑ Է

«Փորձագէտներու միաւորում» կազմակերպութիւնը վերջերս կազմակերպեց կլոր սեղան մը՝ հեռատեսիլի թերութիւնները քննարկելու եւ լուծումներ առաջարկելու ակնկալութեամբ:

Կազմակերպութեան համակարգող Նարեկ Մալեան նշեց որ հանրային կարծիքը կը մեղադրէ հեռատեսիլի կայանները՝ հանրութեան հանդէպ անյարգալից վերաբերումի պատճառով, իսկ հեռատեսիլային ընկերութիւնները կ'արդարացնեն իրենք զիրենք, ըսելով թէ իրենք միայն կ'ընդառաջեն եղած պահանջարկին:

Բազմադրուագները (սէրիալ) եւ զուարճալի հաղորդումները, ավելորդ կերպարի աղաւաղումը, հակա-քրիստոնէական երեւոյթները, մասնագէտներու ծուլութիւնն ու ոչ արհեստավարժ դրսեւորումները զայրոյթ կը պատճառեն ողջախոհ մասնագէտներու, որոնք կը պահանջեն յարգանք հեռատեսիլի ակնդիրի նկատմամբ:

Հեռատեսիլի ու ձայնասփիւռի պատասխանատու պետական յանձնաժողովի ներկայացուցիչները սակայն կը պնդեն թէ իրենք լիազօրութիւններ չունին ոլորտի հսկողութեան համար, իսկ Ազգային ժողովի երեսփոխաններ կը յայտնեն թէ յանձնաժողովին տրուած են նաեւ օրէնքով լիազօրութիւններ, զորս ան չի կիրարկեր: Ըստ կլոր սեղանի մասնակից, ասմունքող Վլատիմիր Ապաճեանի, օրինակ «Շանթ» հեռատեսիլի կայանը լեցուն է ոճրագործ աշխարհով: Ան կոչ ըրաւ հեռատեսիլի բեմադրիչներուն, տարին առնուազն մէկ անգամ, սփռել հայ դասական գրողներու գործեր, ուշադիր ըլլալ ժողովուրդի նկատմամբ ու չզրկել «Վարդ իր իմաստէն»:

Քննարկումին ներկայ էին նաեւ հոգեւոր դասու ներկայացուցիչներ: Կոմիտաս վրդ. Յովնանեան որ 26 տարի Սփիւռքի մէջ ծառայելէ ետք, վերադարձած է Հայաստան, յայտնեց թէ այսօր արժէքաւոր բոլոր հաղորդումները փոխարինուած են այնպիսի յայտագրերով, որոնք կը սերմանեն ոչ թէ հայ ոգի, այլ քարոզչութիւն սեռային արարքներու, բռնութեան «սատիզմ»ի, անբարոյականութեան: Հեռատեսիլը, ըստ վարդապետի, վերածուած է Հայոց լեզուի սպանդանոցի: «Եթէ Մեսրոպ Մաշտոց յարութիւն առնէր ու ունկնդրէր այն հայերէնը, որով ներկայիս կը բարբաջուի հեռատեսիլէն, սրտի կաթուածէն դարձեալ կը մեռնէր», ըսաւ Կոմիտաս վարդապետ: Հայր Սուրբը դիտել տուաւ նաեւ որ մարդ մը իր դիմագծութիւնը կը ստանայ

հեռատեսիլէն։ «Եւ ինչո՞ւ մենք կը կաղապարենք այդ ոգիները։ Բազմազրուագներու խայտառակութիւններով, պրագիլական անճոռնիութեամբ, երբ չես հասկնար թէ ով որո՞ւ կինն է, ո՛վ որո՞ւ ամուսինն է, ո՛վ որու սիրականն է։ Մենք ասո՛վ կը դաստիարակենք մեր զաւակները։ Քարաթէի խմբակներու մէջ տեղ չկայ, բոլորն ալ կը ցանկան Գոռ Վարդանեան դառնալ։ Ինչո՞վ կը սնանենք մեր ժողովուրդը», հարց տուաւ վարդապետը։

Գրողներու միութեան նախագահ Լեւոն Անանեան շեշտեց որ հարցի քննարկումը բաւական ուշացած է։ «Մեր հրատապ հարցը նախ եւ առաջ երիտասարդութիւնն է, մատաղ սերունդն է, դպրոցն է եւ մենք պէտք է խորհինք թէ այսօր ի՛նչ սերունդ կը դաստիարակենք», յայտնեց Անանեան, աւելցնելով. «Հեռատեսիլային յայտագրերը պէտք է հսկողութեան տակ առնուին. ատիկա գրաքննութիւն չի նշանակեր, բայց սփռումներու հսկողութիւնը անհրաժեշտ է։ Ազատութիւնը չենթադրեր անվերահսկելիութիւն»։

Քննարկումի աւարտին ներկաները որոշեցին ստեղծել հասարակական կարծիքի միաւորում մը, նաեւ որոշեցին կազմել փաստաթուղթ մը եւ զայն ներկայացնել մտաւորականութեան։

«ԶԱՐԹՕՆՔ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Տոքթ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ – ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Հայկական մատենաշար Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան

ԵՊՀ հրատարակչութիւն

Երեւան 2009

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց միութեան սրահին մէջ, Մարտ 24ին եւ 27ին, «Ընկեր» Թատերախումբը, որուն անդամները բոլորն ալ խաւեանի շրջանաւարտ են եւ կը վայելեն Կեդրոնական Սանուց միութեան հովանին, ներկայացուցած են «Օ'ն կնոջդ վազէ» կոչուած խաղը, գրուած Տայ Քոնէյի կողմէ։ Խաղը, զոյգ վարագոյրներով զաւեշտ մըն է, բեմադրուած երիտասարդ բեմադիր Արաս Նասի կողմէ, որ նաեւ դերակատար է։ Դերերը ըստանձնած էին ութ երիտասարդներ։ Ներկայացումը, որ թրքերէն էր, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է և փափաք առթած, որ ներկայացումներ ըլլան նաեւ հայերէն, վերականգնելով Սանուց միութիւններու մէջ հայերէն թատերախաղերու նախկին աւանդութիւնները։

* * *

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան մշակութային միութեան հանդիսասրահին մէջ, Մարտ 15ին շնորհահանդէսը կատարուած է Յակոբ Վարդիվառեանի «Հանդիպում – 3» հատորին։ Բացման խօսքը արտասանած է միութեան ատենապետը՝ Արթօ Պերճ Մանուկեան, որ ներկայացուցած է օրուան բանախօսը տոքթ. Ն. Պէրպէրեանը։ Ան մանրամասնօրէն ծանրացած է Յ. Վարդիվառեանի 450 էջերէ բաղկացած գիրքին վրայ, ուր 40 զրոյցներ տեղ գտած են, նաև օտար անձնաւորութիւններու հետ, ինչպէս աքրեջանցի դիւանագէտ Աֆիֆ Ալիեւի կամ Թուրք պատմաբան Թանէր Աքչամի։ Ան անդրադարձած է նաեւ Վարդիվառեանի հարցազրումի մեթոտին, որ ընդհանրապէս պարզ է, սակայն չի վարանիր իր զրուցակիցը նեղ կացութեան մատնելէ։ Խօսք առած են նաեւ հատորին հեղինակը, հուսկ՝ Երուանդ Ազատեան։

* * *

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Գոնգորտիա համալսարանին մէջ, կազմակերպութեամբ «Արմէն Գարօ» ուսանողական միութեան եւ համալսարանական այլ միութիւններու, Մարտ 26ին, ոգեկոչուած է Հայոց ցեղասպանութիւնը։ Բացման խօսքը արտասանած է «Արմէն Գարօ» միութեան ատենապետը՝ Գէորգ Գազանճեան, որ նշած է թէ լռութիւնը մարդու ամենամեծ թշնամին է եւ այդպէս ալ աշխարհի ամենամեծ ոճրագործութիւններուն պատճառը աշխարհի լռութիւնն է։ Անդրադարձած է ուրացումի քաղաքականութեան հետեւանքներուն եւ հայ ուսանողութեան վրայ անոր անդրադարձին։ Բացման խօսքէն ետք ցուցադրուած է Արմէն Գարօ միութեան պատրաստած ժապաւէնը Հայոց ցեղասպանութեան եւ Հայ դատին մասին։ Յաջորդ խօսք առնողը եղած է տոքթ. Ֆրանք Չոլք, որ համալսարանէն ներս դասախօս է եւ հիմնադիրը Մոնրէալի Ցեղասպանութեան եւ Մարդկային իրաւանց ուսումնասիրութիւններու հիմնարկին։ Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու եւ յօդուածներու Ցեղասպանութեան մասին։ Իր խօսքին մէջ, յաջորդաբար անդրադարձած է ցեղասպանութիւններու եւ անոնց ուրացման։

* * *

ՍԷՆԹ ԳԱԹՐԻՆԶԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Մարտ 7ին, կազմակերպութեամբ ՀՅԴ ԳԵՄ-ի «Յառաջ» մասնաճիւղին նշուած է մասնաճիւղին 75ամեակը։ Ան հիմնուած է 1934 Յուլիս 24ին Գարեգին Նժդեհին կողմէ, որ հիմնադրութեան օրերուն 38 երիտասարդներ առաջնորդած է ՀՅԴ շարքերը։ Այդ օրերուն, մասնաճիւղը կը կոչուէր «Քաջ Գէորգ ուխտ», սակայն 1954-ին վերանուանուած է որպէս «Յառաջ» մասնաճիւղ։ Օրուան հանդիսավարը եղած է մասնաճիւղին ատենապետը՝ Սարգիս Թաշճեան, որ բացման խօսքէն ետք, բեմ հրաւիրած է Սեւակ Պէլեանը, որ փոխանցած է մասնաճիւղին խօսքը։ Իրմէ ետք, խօսք առած է «Անդրանիկ» կոմիտէի ատենապետը՝ Յովսէփ Գասարճեան։ Խօսք առած են նաեւ Դաւիթ Տէր Շահինեան, Րաֆֆի Սարգիսեան։ Պաշտօնական բաժինին յաջորդած է խրախճանք մը։

* * *

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀԲԸՄ իութեան Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ, Մարտ 14ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մր տեղի ունեցած է ի պատիւ տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեանի, անոր ազգային 50ամեայ գործունէութեան առթիւ։ Առաջին խօսք առնողը եղած է ՀԲԸՄ իութեան Մոնրէալի ճիւղին ատենապետը՝ Արմէն Պչաքճեան, որ վեր առած է յոբելեարին մտայղացումները եւ ապագայի ծրագիրները յօգուտ տեղւոյն գաղութին։ Իրմէ ետք, Վազգէն քհնյ. Պօյաճեան կարդացած է Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին օրհնագիրը, ուր դրուատիքը կար տոքթ. Ա. Կէօնճեանի։ Խօսք առած են Սէն Լորանի հայասէր քաղաքապետը՝ Ալան տը Սուզա, տիկին Վարդուհի Պալեան, տոքթ. Յարութիւն Արզումանեան, փանոս Թիթիզեան, Արա Պօյաճեան, Ռուբէն Միրզախանեան, մէթր Պերճ Փափազեան, Արմէն Նուպար Մամուրեան, Ե. Ազատեան, հուսկ յոբելեարը։ Փակման խօսքը արտասանած է Գանատայի Հայոց առաջնորդը՝ Բագրատ եպսկ. Գալստանեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Հանդիսութեան յաջորդած է հիւրասիրութիւն մը։

* * *

ՀԱԼԷՊԻ «Գէորգ Եսայեան» սրահին մէջ, Մարտ 22ին, տօնուած է Համազգայինի 80ամեակը։ Բացման խօսքով հանդէս եկած է Ֆիմի Տէր Յակոբեան, այնուհետեւ խօսք առած են Համազգայինի Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի Հուիփ Կանանեան, ՍՕԽ-ի ատենապետուհի Ս. Եւգալչեան, ՀՄԸՄ-ի Շրջ. վարչութեան ատենապետ Րաֆֆի Աբրահամեան, Տիգրան Ճինպաշեան։ Յայտագիրը ընդգրկած է նաեւ գեղարուեստական բաժին մը։ Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը։

* * *

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ Հայ սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Մարտ 14ին, տեղի ունեցած է «Սայաթ Նովա» համոյթին երգահանդէսը, ղեկավարութեամբ Թովմաս Պօղոսեանի։ Խումբը բաղկացած է երգիչ–երգչուհիներէ, նուագողներէ եւ մենապարողներէ։ Յայտագիրը բաղկացած է Սայաթ Նովայի, Ջիւանիի, Շիրինի, Շերամի, Աշոտի, Հաւասիի եւ այլ աշուղներու գործերէ, որոնց մեկնաբանութիւններուն առընթեր Թովմաս Պօղոսեան տուած է նաեւ բովանդակալից բացատրութիւններ, խորապէս տպաւորելով հանդիսականները։

* * *

ՖՐԵԶՆՈՅԻ համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, Մարտ 8ին, տեղի ունեցած է «Էլեմընթ» խումբին երաժշտական երեկոյթը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ-ի «Մայր» եւ «Սոֆիա» մասնաճիւղերուն. Ներկայ եղած են 400 հոգի։ Բացումը կատարած են Նազիկ Արիսեան (անգլերէն) եւ Ռիթա Շամլեան (հայերէն)։ Խումբը, բաղկացած վեց նուագողներէ եւ երեք երգիչներէ, հրամցուցած է հայկական ժողովրդական երգերու փունջ մը, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ։ Ձեռնարկէն գոյացած եկամուտը նուիրուած է Ֆրեզնոյի Զարլի Քէյեան վարժարանին։ Փակման խօսքը արտասանած է «Մայր» մասնաճիւղի ատենապետուհի Սարինէ Փոթոյեան։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Ուրբաթ երեկոյ, Ապրիլ 3ին, Հայաստանի Սփիւռքի նախարարուհի՝ Հրանոյշ Յակոբեան, Փարիզի Բարեգործականի սրահին մէջ հիւրն էր հայ քաղաքական կազմակերպութիւններուն եւ մտաւորականներուն։

Շուրջ քառասուն ներկաներու առջեւ ան մանրամասն ներկայացուց նորաստեղծ նախարարութեան ընդհանուր ծրագիրը, որ կը բաղկանայ չորս կարեւոր մասերէ.

1) «Գաղափարական», որուն հետ կապուած է հայապահպանում հասկացողութիւնը որ կ'ընդգրկէ չորս երեսներ (լեզու, ընտանիք, մշակոյթ եւ եկեղեցի).

2)«Հայ ներուժի օգտագործում», որ այս տարի պիտի մարմնաւորուի չորս մասնագիտական գիտաժողովներով (ճարտարապետներու, իրաւաբաններու, դրամատոնային աշխատակիցներու եւ 60–70ական թուականներու Սփիւռքի շրջանաւարտ ուսանողներու).

3) «Հայրենադարձութեան կազմակերպում», մանաւանդ վտանգուած Իրաքի կամ Վրաստանի գաղութներէն, «Արի տուն» ծրագիրով։ Այդ առթիւ տիկ. Յակոբեան ներողութիւն խնդրեց 1947-48ի ձախողած փորձին համար.

4) «Սփիւռքագիտութեան զարգացում», պատրաստելով Սփիւռքի ապագայ ուսուցիչներ, պատասխանատուներ, դասագիրքեր...

Տիկ. Յակոբեան յայտարարեց, որ մինչեւ տարեվերջ պիտի հրատարակուի «Սփիւռք տեղեկատու» եռալեզու հատոր (հայերէն, անգլերէն, ռուսերէն)։ Տեղեկացուց նաեւ որ մօտ օրէն պիտի բացուի «Հայերն այսօր» ելեկտրոնային կայքէջը, պարբերաթերթ որ պիտի փոխարինէ հանգուցեալ «Հայրենիքի ձայն»ը։

Նախարարուհին իր երկար ելոյթը աւարտեց լաւատեսութեամբ դէպի ապագայ, յիշելով Մովսէս Խորենացին («Մենք փոքր ածու ենք») ապա Պարոյր Սեւակը («կանք, պիտի լինենք ու դեռ շատանանք»)։

Երեկոյթի աւարտին, օրուան հիւրը Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ «Շնորհակալագիր» մը յանձնեց Փարիզի «Մաշտոց» միութեան հիմնադիր նախագահ՝ Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանին, «Մայրենի լեզուի օրուայ առթիւ, հայ գաղթօճախներում երկարամեայ հայապահպան գործունէութեան համար»։

Հիմա մեզի կը մնայ սպասել որ յուսադրիչ ծրագիրները մէկիկ մէկիկ իրականանան եւ այդ, հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն եւ ճգնաժամի այս շրջանին։

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Դ. Հ. Կուսակցութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Կիրակի Ապրիլ 19ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան ք. տարելիցին ի յիշատակ: Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ռընէ Թորոսեան 100 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ի Յակոբ Անդրէասեանի մահուան առթիւ:

ԻՆՉ ԿԱՅ ՉԿԱՅ ԻՇՈՒԿԻՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Քաղաքուն կապոյ փաթթոյ մէջը
Տիծեռնակը, բոյնը, գարունը
Հովը, ծովը, արեւը
Սխտորը, խնձորը:
Ամուր կապուած գօտիկը
Զանգակը, զնգոցը
Տհոլը, արձագանգը
Պողունց մը աղ,
Ափ մը խաղ,
Ծափ ու ծիծաղ:

Le samedi 18 avril
à 15 heures

un spectacle tout public (en arménien)
d'ANAHID SARKISSIAN

Péniche Anako
Bassin de la Villette
face au 61 quai de la Seine, Paris 19[e]
M° Riquet, Stalingrad, Jaurès
Contact : 01. 42. 06. 74. 26
info@penicheanako.org

P.A.F. : 5 euros

(Շար. Ա. էջէն)

ոին հրաժարականը եւ նոր ընտրութիւններ:

ՍԱՀԱԿԱՇՎԻԼԻ հակառակ ցուցարարներու դրած պահանջին իր հրաժարման համար, բոլորովին բացառած է նման պարագայ մը, ընդդիմութիւնը քաղաքացիութեան անհնազանդութեան արշաւի մը ձեռնարկած է եւ Ապրիլ 10ին ալ, 25 հազար ցուցարարներ Թիֆլիսի գլխաւոր փողոցները փակած էին: Ընդդիմադիրները վճռած են ամէն օր ցոյց ընել մինչեւ որ հրաժարի:

ԿՐԹԱԿԱՆ նախկին նախարարը (ձախ) Գիյօ Ալէկր, որ հաւանաբար մաս կազմէ բարեփոխուած յաջորդ կառավարութեան, յայտարարած է թէ բացարձակապէս դէմ է Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան: Փարիզէն օրաթերթին բրած իր յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ թէ «միայն ընդդիմադիր մըն է Թուրքիոյ անդամակցութեան» եւ կը յիշէ այդ առթիւ թէ այս հարցին կապակցութեամբ բուռն բախում մը ունեցած է Լիոնէլ Ժոսփէնի հետ:

ՊԱՊԸ Զատկուան իր պատգամին մէջ, նախ իր զօրակցութիւնը յայտնեց Աքուիլայի աղէտէն վերապրողներուն, ապա խաղաղութեան կոչ մը ըրաւ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Ափրիկէի ժողովուրդներուն: Ըստ աւանդութեան քանի մը տասնեակ լեզուներով շնորհաւորեց Քրիստոսի ծնունդը, նաեւ հայերէն:

ՌԸՆԷ ՄՈՆՈՐԻ, Ծերակոյտի նախկին նախագահ եւ նախկին նախարար տնտեսութեան եւ կրթութեան մեռած է 85 տարեկանին: Քաղաքական բոլոր դէմքերը մեծարեցին մեծ բանաւէրը եւ ողջամիտ քաղաքագէտը:

ԼԻԲԷՐԱՍԻՈՆ դիպուկ ծաղրանկար մը հրատարակած էր Շաբաթ / Կիրակի, Ապրիլ 11/12-ի թիւին մէջ, որ անուղղակի կը վերաբերէր Հայոց ցեղասպանութեան եւ Էրտողանի:

1915 AVRIL 2009

Paris

JEUDI 23 AVRIL

18h-23h: Veillée des jeunes Arméniens. Métro République, terre plein est.

VENDERDI 24 AVRIL

11h-12h30: Mairie de Paris; Bertrand Delanoë rencontre la communauté (sur invitation).

16h30-17h30: Ravivage de la flamme au Soldat inconnu; hymnes nationaux et dépôt de gerbes, rassemblement angle avenue des Champs-Elysées, avenue de Friedland.

18h-19h30: Rassemblement Avenue Georges V - Champs Elysées; prises de parole des candidats aux élections européennes.

19h30-20h30: Marche vers la statue de Komitas par la rue François Ier; dépôt de fleurs, discours de clôture, Place du Canada, 8ème.

DIMANCHE 26 AVRIL

10h-20h: Les stèles du Collectif VAN sur le Parvis de Notre-Dame de Paris; action de sensibilisation aux génocide et à leur déni.

Des commémorations auront lieu aussi à **ALFORTVILLE (26 avril):** Messe et défilé jusqu'au Monument Khatchkar, Place Achtarag et prises de parole à 12h45 — à **CHARENTON-LE-PONT (23 avril)** à 17h30, dépôt de gerbes devant le Khatchkar, rue Paul Eluard: prises de parole; invité: Gilbert Sinoué — à **ARNOUVILLE (26 avril) :** Messe, puis marche vers la stèle du Génocide — à **CHAVILLE (26 avril) :** Messe, puis marche vers la stèle et prises de parole — à **ISSY** et à **CLAMART (26 avril)** :Rassemblement, recueillement et prises de parole; rue de la Défence, à 13h30, recueillement au Khatchkar — aux **LILAS (18 avril) :** Cérémonie à 11 heures, au Cimetière — à **MEUDON (25 avril)** — à **ASNIERES (25 avril) :** Cérémonie au Cimetière à 16heures, prises de parole à 17 heures à la Mairie.

Lyon

VENDREDI 24 AVRIL

15h30: Cérémonie religieuse en l'église arménienne Saint-Jacques, 295 rue André-Philip, 3ème.

16h30: Rassemblement devant l'église arménienne, préparation du cortège avec remise d'œillets, défilé jusqu'à la Place Antonin Poncet.

18h: Allocutions des représentants de la communauté arménienne, d'un militant de la démocratisation en Turquie, de Michel Mercier, sénateur président du conseil général du Rhône, de Gérard Collomb, sénateur maire de Lyon.

Des cérémonies ont également lieu à **MEYZIEU, DECINES, VAULX-EN-VELIN, VIENNE, VALENCE, BOURG-LES-VALENCE.**

Marseille

JEUDI 23 AVRIL

De 14h à 18h: Organisation par les groupes et associations de jeunes d'une campagne d'information avec la tenue de 4 stands : Marseille Vieux Port, Parc Borély, Castellane, Consulat de Turquie.

19h: Recueillement œcuménique en la cathédrale apostolique arménienne.

20h: Dépôt de gerbes au monument du parvis de la cathédrale, ravivage de la flamme de la mémoire.

20h30: Procession au flambeau en direction du consulat de Turquie.

21h: Allocutions.

VENDREDI 24 AVRIL

11h: Rassemblement, dépôt de gerbes et prières au mémorial, esplanade L2, Beaumont.

15h: Messe en l'église du Sacré cœur, avenue du Prado, 8ème.

17h: Rassemblement pour le défilé, départ **«David»**, plage du Prado.

17h30: Marche vers le Consulat de Turquie.

19h: Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne de Marseille : révérend père Zadig Avédikian, Yéghia Tersakian, pasteur Gilbert Léonian.

Des cérémonies ont lieu à **MONTPELLIER, TOULON, SAINT-RAPHAEL, DRAGUIGNAN, AVIGNON, CANNES, NICE.**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section
«D. Missakian» de Sevran-Livry
organise une soirée
« L O T O »
Le samedi 18 avril à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservations :
Madeleine : 01. 43. 10. 04. 96
Nilva : 06. 87. 05. 00. 67

NAZARPEK Jeunesse HENTCHAKIAN
avec le soutien du CCAF
organise une

CONFERENCE - DEBAT

REVELATIONS SUR DE NOUVEAUX ASPECTS DU GENOCIDE DES ARMENIENS DANS LES ARCHIVES ALLEMANDES

Intervenant :
Wolfgang GUST
Journaliste, historien allemand,
ancien rédacteur en chef
du magazine **Der Spiegel**

Le dimanche 19 avril à 16h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro Courcelles)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

100ème anniversaire des
Massacres d'Adana
AVRIL 1909 — AVRIL 2009

ԱՐԱՐԱՏ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
Ապրիլ 1909 – Ապրիլ 2009
ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Շաբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 17ին
Փարիզի Սբ. Յովհաննէս Մկրտիչ
Մայր Տաճարի
Նուրհան Ֆրէնկեան սրահ

խօսք կ'առնեն՝ ԼԵՒՈՆ ՔԷՉԵԱՆ – Ատանայի ջարդերը մարդասիրական օգնութեան նախօրեակին (ֆրանսերէն), ՄԱՆՈՒԿ ԱԴԱՄԵԱՆ – Սիամանթոյի «Կարմիր լուրեր բարեկամէս»՝ Կիլիկիոյ ողբերգութեան նուիրուած 12 քերթուածներու շարքը, ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ – Ատանայի կոտորածներու քաղաքական իմաստը

– մուտքը ազատ է –

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches
et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

ECOLE
TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar
suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

CETTE ANNEE, l'UCFAF
VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 16
JEUDI
16 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·185 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 34e ANNEE — N° 22·185

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկնէքօն կազմակերպութեան պատավարութեան շրջանակին մէջ նոր ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ կատարուած են շաբաթավերջին, զանազան քաղաքներու մէջ: Այս անգամ թիրախ առնուած է համալսարանական շրջանակը եւ քրտամէտ (ՏԹՓ) կուսակցութիւնը: Ձերբակալուածներու մէջ կան դասախօսներ, տեսուչներ, հեռատեսիլի կայանի հիմնադիր, մարդասիրական կազմակերպութեան գործիչներ ու նշեալ կուսակցութեան անդամ ու համակիրներէ մօտ հարիւր հոգի:

Ընդդիմութիւնը խստիւ հակազդած է ձերբակալութիւններուն. իսկ քրտամէտ կուսակցութեան շրջանակները իրենց շարքայիններուն ուղղուած գործողութիւնը, որոնց մէջ կան ընդհանուր նախագահի օգնականներ, վրէժի արարք կը նկատեն տեղական վերջին ընտրութեան կուսակցութեան արձանագրած յաջողութեան դէմ:

* * *

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԻ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրքիա—Հայաստան սահմանին բացուելու խնդիրը թուրք մամուլին մնայուն նիւթերէն դարձած է: Թերթերու թղթակիցներ շրջան կը դրկուին տպաւորութիւններ արձանագրելու: «Հիւրրիյէթ» թղթակից ղրկած է մինչեւ Երեւան: Ս. Եաշար Երեւանէն գացած է սահմանային «Մարգարա» գիւղը ու սահմանին բացումին մասին կարծիք հարցուցած բնակիչներու: Արձանագրած է նաեւ երեւանցիներու կարծիքներ:

Հայաստանի սահմանային այդ գօտիին մէջ ճամբու չինութեան աշխատանք կը նշմարէ: Տեղացիներու կարծիքը մեծ մասով սահմանին բացումին ուղղութեամբ է:

Թուրք լրագրողին ուշագրաւ պատասխան մը տուած է Երեւանի մէջ ծաղկավաճառ Դաւիթ Գրիգորեան. ան ըսած է թէ սահմանին բացուիլը, կամ փակ մնալը ինքնին մեծ բան չի նշանակեր: Կարեւորը նախապաշարումները մէկդի ձգելն է: Հարց կու տայ. «Շրջան մը եղաւ երբ նոյն հողերուն վրայ միասին ապրեցանք, նոյն ջուրերը խմեցինք, նոյն ծովերուն մէջ լողացինք: Յետոյ ինչո՞ւ իրարմէ բաժնուեցանք: Ի՞նչ պատահեցաւ 1915-ին: Ինչո՞ւ մեր պապերը աքսորուեցան: Այնքան ատեն որ այս բաներուն մասին չկարենանք խօսակցիլ, սահմանին բացումով հարցերը չեն լուծուիր»:

Հետաքրքրական է այլ երեւոյթ մըն ալ. մինչ թրքական լրատուներ վերջին օրերուն տեղ կու տային Կարսի, Իգդիրի ու սահմանային այլ վայրերու թուրք բնակչութեան սահմանի բացումին ընդդիմութեան, Հայաստանէն տրուած պատկերը ատոր հակառակն է: Ան

որ անտեղեակ է թէ թրքական նոյն լրատուները քանի՛ անգամ նոյն կարսեցիին, իգդիրցիին սահմանի բացումի ակնկալութեան, անհամբերութեան արձագանգած են, այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ սահմանի բացումը կենսական է հայաստանցիին համար, բայց թուրքիացին ոչ մէկ սպասում ունի անկէ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆԻ «Պաշտամունք» ֆիլմը սկսած է ներկայացուիլ Ապրիլ 15էն ի վեր Ֆրանսայի մէջ: Մինչ «Լիպէրասիոն» կը գտնէ որ ֆիլմը, ի վերջոյ, ձանձրացուցիչ է, «Թանսա անչէնէ» ընդհակառակն կը հաստատէ որ Աթոմ Եղոյեանի ոչ մէկ ֆիլմը անտարբեր կը թողու եւ խիստ շահեկան կը գտնէ հետազօտական այն աշխատանքը, զոր Եղոյեան տարած է ինքնութեան փնտռտուքին մէջ:

ՊՈՒԼՈՆԵԼԻ, Գալէի եւ Տէօնքէրքի նաւահանգիստները անգործածելի դարձած էին Ապրիլ 14էն ի վեր, գրաւուած ըլլալով տեղւոյն ձկնորսներուն կողմէ: Պահանջները հիմնուած են եւրոպական պարտադիր քոթաներուն վրայ, որոնք անընդունելի կը նկատուին: Պահանջը այն է որ ձկնորսները կարենան աւելի ձուկ բռնել (գայլիկ եւ սոլ) քան ինչ որ Պրիւքսէլ կ'արտօնէ:

ՎՐԱՍՏԱՆ կը մտահոգէ Եւրոպան եւ մանաւանդ եւրոպացի դէտերը, որոնց առջեւ Մոսկուա միշտ իր արգելքը կը դնէ եւ թոյլ չի տար, որ կատարեն հսկողութեան իրենց պաշտօնը: Տեղւոյն վրայ ալ կացութիւնը փայլուն չէ, բայց գլխաւոր մտահոգութիւնը կը վերաբերի դէտերու պարագային եւ կը թուի որ Եւրոպական միութիւնը ծուղակ մը ինկած է, զոր Ռուսերը լարած էին: Հոկտեմբերէն ի վեր 240 դէտեր, որ սահմանաբար ղրկուած էին, բախած են Մոսկուայի արգելքին եւ չեն կրնար ոտք կոխել Օսէթիա եւ Աբխազիա: Սարքոզի, որ դրդիչը կը նկատուի այս կարգադրութեան, պարծենցած էր որ «դէտերը կոչում իսկ ունին այդ վայրերը մտնելու...»: Կը թուի նոյնիսկ թէ այն վարչական գիծը որ կ'անջատէ Հարաւային Օսէթիան Վրաստանէն վերածուած է իսկական սահմանագլուխի մը: Թիֆլիսի ընդդիմադիրներու ցոյցերը կը շարունակեն պահանջել Սահակաշվիլիի հրաժարումը, բայց, ենթական տեղի չի տար: Կը թուի սակայն, որ ընդդիմութիւնը գտած է իր թեկնածուն: Արդարեւ, վերջերս Հերակլի Ալասանիա հրաժարած է ՄԱԿ-ի մօտ դեսպանի իր պաշտօնէն եւ կը պատրաստուի ընդդիմութեան գլուխն անցնիլ: 35 տարեկան, դիւանագէտի կերպարի տէր, հաւանական կը նկատուի որ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓԱՐԻԶ

Վ. ՉԱԽԱԼԵԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ՑՈՅՑ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՌՋԵՒ

Ապրիլ 14 Երեքշաբթի երեկոյեան Ֆրանսահայ խորհուրդին հրաւէրով ազդարարիչ ցոյց մը տեղի ունեցաւ վրաստանի դեսպանատան առջեւ: Նպատակն էր ազատ արձակումը եւ դատական արդար վերաքննութիւն պահանջել Ջաւախքի հայ հանրային գործիչ Վահագն Չախալեանի համար որ տասը տարուան դատապարտուեցաւ շինծու ամբաստանութիւններով ու խեղկատակային դատավարութեամբ մը:

Մինչ Ֆրանսայի խորհուրդի նախագահ Ա. Կէօվճեան, ՀՅԴ Արեւմրտեան Եւրոպայի մարմնի նախագահ Մ. Փափազեան եւ լրագրող Ժ. Էքեան ընդունուեցան դեսպանատուն, 100–150 հոգինոց ցուցարարներու խումբը Վ. Չախալեանի նկարով ցուցանակներով ու գոչերով ազատ արձակում պահանջող լոզունգներ կ'արձակէր: Այդ միջոցին արտայայտուելու հրաւիրուեցաւ Վ. Չախալեանի փրանսահայ փաստաբանը Փ. Արապեան որուն վրացական իշխանութիւնները արտօնած չէին դատին ներկայ ըլլալ, ամբաստանեալին պաշտպանութիւնը ստանձնել: Ան անդրադարձաւ Ջաւախքի հայութեան ենթարկուած ճնշումներուն, ինքնութիւն ու մշակոյթ պահելու արգելքներուն որոնք մաս կը կազմեն Վրաստանի ազգայնամոլ ու փոքրամասնութիւնները արհամարհող իշխանութիւններու քաղաքականութեան:

Դեսպանատուն ընդունուած եռանդամ պատուիրակութիւնը վերադառնալով տեղեկացուց թէ իրենց խօսակիցներուն փոխանցած էին Վրաստանի հայութեան, յատկապէս Վ. Չախալեանի դատին մասին Սփիւռքի մտահոգութիւնները: Պահանջած էին որ դատին վերաքննութիւնը կատարուէր արդարօրէն, նաեւ եւրոպացի փաստաբաններու մասնակցութեամբ: Իրենց խօսակիցները պատասխանած էին թէ դատին վերաքննութիւնը կարելի կը նկատէին, նաեւ Եւրոպայէն փաստաբաններու մասնակցութիւնը: Համաձայնութիւն գոյացած էր յաջորդական հանդիպումներով հարցերը քննելու, զարգացումին հետեւելու:

Ցոյցին սկիզբը անախորժ միջադէպի մը առաջքը առնուեցաւ, հեռացումովը քիչ մը ինքնատիպ ցուցարարի մը. ան յատուկ ցուցանակով մը եկած էր բողոքելու... Ս. Սարգսեանի մենատիրութեան, Հայաստանի մէջ քաղաքական բանտարկեալներու գոյութեան դէմ: Նախ ցուցարարներ փորձեցին իրեն բացատրել թէ Վրաստանի դեսպանատունը այդ բողոքին արտայայտութեան վայրը չէր, իրենք կը մերժէին նման ցուցանակի մը ու ցուցարարի մը հետ շփոթուիլ: Բայց երբ ենթական յամառեցաւ մնալ իր ցուցանակով, ոստիկաններ միջամտեցին ու հեռացուցին զինք:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ. «ԱՐՑԱԽԸ ԵՐԲԵՔ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՄԱՍ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԿԱԶՄԵԼ»

Նախագահ Ս. Սարգսեան եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը Իրան այցին բ. օրը Խոմէյնիի դամբարանը այցելած են, ապա երկրին հոգեւոր առաջնորդին Ալի Խամէնէի հետ հանդիպում ունեցած: Նոյն օրը երկու երկիրներուն միջեւ ստորագրուած է ութ փաստաթուղթ. անոնք կը վերաբերին Հայաստան–Իրան երկաթուղիի նախագիծին, Արաքսի վրայ ջրելեկտրակայանի մը շինութեան, ազատ առեւտուրի, եւլն.:

Թէ՛ Ս. Սարգսեան, թէ՛ Մ. Ահմատինեժատ շեշտած են երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն կարեւորութիւնը, գործակցութեան խորացումի տրամադրութիւնը:

Հայկական պատուիրակութիւնը այց տուած է նաեւ Թեհրանի «Արարատ» համալիրը, հոն հանդիպում ունեցած հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ: Ս. Սարգսեան անոնց ըսած է թէ իրանահայութիւնը մեծ դեր ունի երկու երկիրներու յարաբերութիւններու զարգացման գործին մէջ: Անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման բանակցութիւններուն, Ս. Սարգսեան անգամ մը եւս ըսած է թէ Արցախը այլեւս երբեք մաս չի կրնար կազմել Ադրբեջանին: Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն, նախագահը կրկնած է զանոնք բնականոնացնելու Երեւանի պատրաստակամութիւնը, որ չի նշանակեր Ցեղասպանութիւնը մոռնալու տրամադրութիւն:

Հայկական պատուիրակութիւնը վերադարձած է Երեւան:
մադրութիւն:

* * *

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլ 15–16-ին Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենար Սեւ ծովու տնտեսական գործակցութեան անդամ երկիրներու արտաքին գործերու նախարարներու խորհուրդի հանդիպումը: Կը մասնակցէին անդամ 12 երկիրներու պատուիրակութիւններ, նաեւ դէտի կարգավիճակի տէր եօթը պետութեան եւ միջազգային երեք կազմակերպութեան ներկայացուցիչներ: Հանդիպումին ընթացքին նախագահութիւնը Հայաստանէն կը փոխանցուի Ադրբեջանին:

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

1945թ. Ապրիլին սովետական մի խումբ ռազմագերիների հետ գտնւում էի կենտրոնական Ֆրանսիայի Սէնթ Էթիէն քաղաքում: Քաղաքի զինագործարանում աշխատած ժամանակ բազուկից վիրաւորուելու պատճառով աշխատանքից եւ զինպարապմունքից ազատ լինելու շնորհիւ, համարեայ ամբողջ օրը թափառում էի քաղաքի փողոցներում, դիտելով՝ սովետական խանութների չափանիշով լիքը, իսկ եւրոպական չափանիշով դատարկ ցուցափեղկերը. անշուշտ առանց աչքաթող անելու գրախանութները ու թերթավաճառները: Քաղաքի կենտրոնական շրջանի մի բանուկ խաչմերուկի թերթավաճառի կրպակում յանկարծ աչքիս դիպաւ «Յառաջ» անունով փոքրածաւալ մի թերթ, մի թերթ որը կարծես տիրապետում էր ամբողջ կրպակին: Այդ թերթի նախապատերազմեան համարներ տեսել էի տեղաբնակ Հայերի մօտ. թերթը ուժեղ տպաւորութիւն էր թողել վրաս: Այդ թուականների համարներից մէկում իմ ծննդավայր Եղէգնաձորի շրջանի մասին սովետական թերթերից արտատպուած քննադատական մի թղթակցութիւն էի կարդացել այդ գործութեան բնագաւառի թերութիւնների վերաբերեալ: Ի դէպ, նշեմ, որ այդ թղթակցութիւնը կարդացել էի հայրենիքում գտնուած ժամանակ: Անշուշտ դա ինձ մօտ աւելի բարձրացրեց «Յառաջ»ի վարկն ու հեղինակութիւնը: Անմիջապէս գնեցի նորահրատարակ «Յառաջ»ի երկու համար, մէկը ինձ, իսկ միւսը քաղաքի երեւելի ազգայիններից Տիգրան Չէքեանի համար եւ շտապեցի վերջինիս տունը: Ուրախ-ուրախ ներս մտայ եւ ցոյց տուի թարմ լաւաշ հացի նման նորահրատարակ «Յառաջ»ի համարները, կարծելով թէ անակնկալ նորութիւն էի յայտնում: Պարոն Չէքեանը ինձ ցոյց տուեց թերթի համարի մի ամբողջ կապոց, որը նոր էր ստացել:

Դրանից յետոյ դարձայ «Յառաջ»ի մնայուն ու մոլի ընթերցողը որի մանաւանդ խմբագրականները մեծ տպաւորութիւն էին թողնում վրաս: Թերթի մասին տեղեկացրի զինակիցներիս, որոնցից ոմանք սիրով կարդացին, իսկ ոմանք ոչ թէ մերժեցին կարդալ, այլ տեղացի Հայ կոմունիստներին յայտնեցին այդ մասին: Անշուշտ կոմունիստ Հայերը կատաղել էին որ «Յառաջ»ը մտել է սովետական ռազմագերիների զօրանոցը:

Միաւորի հրամանատարութիւնն ինձ կանչեց եւ խիստ ազդարարեց այլեւս չկարդալ «ֆաշիստական» այդ թերթը: Ես փորձեցի համոզել, որ դա ֆաշիստական թերթ չէ, բայց ի զուր: Ռուս հրամանատարների Հայ կոմունիստներն էին ասել, թէ դա ֆաշիստական թերթ է, թէ չէ Ռուսն որտեղից պիտի իմանար թէ «Յառաջ»ը ինչ է գրում: Ես շարունակեցի կարդալ «Յառաջ»ը առանց այն զօրանոց տանելու. որոշ ժամանակ յետոյ մեզ կարգադրեցին պատրաստուել հայրենիք վերադառնալու համար:

Սովետական ռազմագերիների միաւորը որի մէջ 13 Հայեր էինք, վերադարձաւ, իսկ ես եւ երկու ընկերներս մաս չկազմեցինք վերադարձողներին:

Արտէջ նահանգում մի քանի ամիս աշխատելուց յետոյ փոխադրուեցի Լիոն, ուր բնակարան եւ աշխատանք գտնելուց յետոյ անմիջապէս բաժանորդագրուեցի «Յառաջ»ին, քաղաքի ազգային եւ երիտասարդական կեանքում ներգրաւուելով սկըսեցի թղթակցութիւններ գրել տեղի ունեցող իրադարձութիւնների մասին: «Յառաջ»ում առաջին թղթակցութիւնս լոյս տեսած օրը կեանքիս երջանիկ օրերից մէկն էր: Վախվխելով սկսեցի նաեւ յօդուածներ գրել: Այդ գործում ինձ քաջալերեց թերթի խմբագրապետը, տպելով անփորձ մէկի գրութիւնները:

Ամերիկա փոխադրուելուց յետոյ շարունակեցի բաժանորդագրութիւնս, այսինքն կապը «Յառաջ»ի հետ:

Որոշ ընդհատումից յետոյ, որը եղել էր գործի բերումով տեղափոխութեան պատճառով, Ուաշինկթոնում հաստատուելուց կարճ ժամանակ յետոյ վերականգնեցի բաժանորդագրութիւնս «Յառաջ»ին, որ շարունակւում է մինչեւ այսօր, ինձ կապուած պահելով հայ կեանքին. Հայաստանից մինչեւ Սփիւռքի բոլոր կողմերը:

Տարիների ընթացքում ծանօթացայ «Յառաջ»ի հիմնադիր խմբագրապետ Շաւարշ Միսաքեանին, նրա ընտանիքի անդամներին, ինչպէս նաեւ թերթի շուրջ համախմբուած մի շարք անձանց հետ:

Ի միջի այլոց նշեմ նաեւ, որ ամերիկահայ կեանքի մասին տեղեկութիւններ աւելի շատ «Յառաջ»ից եմ ստանում քան ամերիկահայ մի շարք թերթերից:

«Յառաջի սաներ» գրքում եւ նոյն թերթին աւընչուած հատորներում ակնարկուած է, որ թերթը որոշ անձանց համար դարձել է նաեւ դպրոց, ովքեր պարզ թղթակցութիւն գրելով դարձել են յօդուածագիր զանազան նիւթերի մասին:

Ես երբեմն բացում եմ Շ. Միսաքեանի «Օրեր եւ ժամեր» գիրքը եւ վերստին կարդում իմաստալից խմբագրականներ եւ յօդուածներ: 63 տարիների ընթացքում շատ բան սովորեցի «Յառաջ»ից որի համար երախտագիտութիւն եւ շնորհակալութիւն եմ յայտնում:

ՎԱԶԻԿ ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ուաշինկթըն

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Սփիւռքի նախարարուհի Հրանոյշ Յակոբեանի Ֆրանսա շրջագայութեան երկրորդ հանգրուանը եղաւ Մարսէյլը, Ապրիլ 4էն 6:

Հ. Յակոբեան ընկերակցութեամբ Փարիզի Հայաստանի դեսպանատան հաւատարմատար՝ Համլէթ Գասպարեանի, հիւպատոս՝ Վահէ Վահրամեանի եւ Սփիւռքի նախարարութեան գործավար Տիգրան Յարութիւնեանի, ժամանեց Մարսէյլ, Շաբաթ Ապրիլ 4ի երեկոյեան եւ ուղղակի առաջնորդուեցաւ Մարսէյլի Հայ մշակոյթի տունը: Հոն հանդիպում ունեցաւ Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայկական միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ: Ողջոյնի խօսք արտասանեց, հայերէնով, Հայ մշակոյթի տան վարչութեան նախագահը՝ Կարօ Յովսէփեան: ՍԷ.ՍԷ.Ա.ԷՖ.-ի Մարսէյլ-Փրովանսի նախագահը՝ Փասքալ Շամմասեան բացատրեց նախարարուհիին այցին նպատակը եւ տուաւ երկու օրերու ժամանակացոյցը:

Հրանոյշ Յակոբեան ներկայացուց Սփիւռքի նախարարութեան նպատակները, խնդիրներն ու ծրագիրները: Նախարարութիւնը ըստ տեղծուեցաւ ձեր պահանջով, երեսուներհինգ հազար կազմակերպութիւններու անունով, ըստ նախարարուհին, աւելցնելով՝ «Մեր աշխատանքի հիմքն է Հայաստան-Սփիւռք երկխօսութիւնը, գործակցութիւնը, համահայկական հարցերու լուծումը համահայկական մտածումով»: Յետոյ խօսեցաւ ըՍփիւռքի հայապահպանումի, «Արի տուն» ծրագրի, մասնագիտական համահայկական համաժողովներու, հայեցակարգ ծրագրի և այլ հարցերու շուրջ: Պատասխանեց կարգ մը հարցումներու որոնց մէջ լեզուի հարցը: Սփիւռքի նախարարուհին ըսաւ թէ դարձ մը կայ դէպի դասական ուղղագրութիւն: Նախարարութեան մէջ դասընթացքներ հաստատուած են եւ Սփիւռքի հետ զանազան հաղորդակցութիւնները՝ պարբերաթերթ, ելեկտրոնային թերթ պիտի ըլլան դասական ուղղագրութեամբ: Երեկոն վերջացաւ ճաշով մը որուն ընթացքին խօսակցութիւնները շարունակուեցան:

Կիրակի, Ապրիլ 5ին, ժամը 10ին, Սփիւռքի նախարարը գնաց 1915ի Հայկական ցեղասպանութեան նահատակներու յուշարձանին, Պօմոն, ուր զինք դիմաւորեցին 11րդ եւ 12րդ թաղամասերու քաղաքապետը Ռոպէր Ասանթ եւ Մարսէյլի քաղաքապետարանի ծաղումով հայ խորհրդականները: Բացատրական կարճ խօսքերէ յետոյ Հ. Յակոբեան զետեղեց ծաղկեպսակ եւ ներկաները ամփոփուեցան վայրկեանի մը լռութեամբ:

Ժամը 11ին, նախարարը եւ իր գլխաւորած պատուիրակութիւնը հասան Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցի: Ներկայ եղան Ծաղկազարդի պատարագին: Աւարտին եկեղեցւոյ բակը բարձրացող նահատակաց յուշարձանին առջեւ նախարարուհին ամփոփուեցաւ եւ զետեղեց ծաղկեփունջ մը, շրջապատուած հայ սկաուտներէ: Յետոյ, եկեղեցւոյ կից Մշակութային կեդրոնի սրահը տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն: Բարի գալուստ խօսք արտասանեց եկեղեցւոյ վարչութեան եւ ՍԷ.ՍԷ.Ա.ԷՖ.-ի անունով Միշէլ Կէվիքեան: Հ. Յակոբեան տուաւ իր գոհունակ տպաւորութիւնները այցի այս հանգրուանին:

Ժամը 16ին, վեր. Ժիլպէռ Լեւոնեան ընդունեց նախարարուհին Անի մշակութային կեդրոնը եւ տուաւ բացատրութիւններ ծաւալուած գործունէութիւններուն շուրջ, ինչպէս նաեւ Հայ աւետարանական համայնքի մասին:

Ժամը 17ին, Հայ կաթողիկէ եկեղեցիինն էր կարգը, որուն հովուական եւ մշակութային կեդրոնին մէջ Եղիա վրդ. Դերձակեան ողջոյնի խօսք արտասանեց:

Ժամը 18ին, Հրանոյշ Յակոբեան այցելեց ԺԱՖ-ի մշակութային կեդրոնը ուր ողջոյնի խօսքէն յետոյ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր՝ պար եւ երաժշտութիւն: Նախարարուհիին քաջալերեց երիտասարդները եւ հրաւիրեց Հայաստան ելոյթներ ունենալու:

Ժամը 20ին, հասաւ ՀԲԸՄիութեան ակումբը ուր մտերիմ հացկերոյթի մը շուրջ արծարծուեցան աւելի քաղաքական հարցեր՝ Ղարաբաղ, Ցեղասպանութիւն, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները, կովկասեան երկիրներ, Իրան եւայլն... Հրանոյշ Յակոբեան Թուրքիոյ մասին ըսաւ թէ մտահոգուելու հարց չկայ, եթէ կ՚ուզենք հարցեր լուծել, պէտք է խօսիլ, իսկ Ցեղասպանութեան մասին կարելի չէ վիճիլ:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 6ին, ժամը 9ին, Սփիւռքի նախարարը պատասխանեց Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետի հրաւէրին: Կարօ Յովսէփեան, ներկայութեամբ շրջանի երեսփոխան Սիլվի Անտրիէօի եւ կարգ մը կըցորդներու, ընդունեց զինք: Բարեկամական հանդիպում մը նախաճաշի մը շուրջ եւ նուէրներու փոխանակումով: Ապա, նախարարուհին մեկնեցաւ Սէն Ժերոմ, 13րդ թաղամաս, այցելելու համար Ա.Ր.Ա.Մ. աշխատանոցը ուր զինք դիմաւորեցին միութեան անդամները գլխաւորութեամբ իրենց հիմնադիր նախագահ՝ Կարպիս Արթէնին:

Ժամը 11ին, պատուիրակութիւնը հասաւ Մարսէյլի քաղաքապետարանը ուր Յակոբեան դիմաւորուե-

ՀԱՄԱ-Հ.Մ.Ը.Մ.ԱԿԱՆ ՄԻՋ-ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐՈՒ 7ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական վարչութեան կազմակերպութեամբ, Հինգշաբթի 2009 Ապրիլ 9ի առաւօտեան ժամը 9ին, տեղի ունեցաւ Համա-ՀՄԸՄական միջ-վարչական դիւաններու 7րդ խորհրդաժողովի բացման հանդիսութիւնը, Ֆրանսայի «Պէսթ Ուեսթըրն» պանդոկին մէջ, Փարիզի արուարձաններէն Մարն-լա-Վալէ շրջանին մէջ.

Խորհրդաժողովին կը մասնակցէին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական վարչութեան կողքին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 8 Շրջանային եւ 8 Մեկուսի շրջաններէն 30 վարչական քոյրեր եւ եղբայրներ: Խորհրդաժողովին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին նաեւ Կեդրոնական վարչութեան կազմակերպական, Ծրագրաւորումի եւ Համա-ՀՄԸՄական 8րդ մարզախաղերու յանձնախումբերու ատենապետները, ինչպէս նաեւ Կեդրոնական վարչութեան գործավարութիւնն ու «Մարզիկ» պաշտօնաթերթի խմբագիրը:

Խորհրդաժողովը կ՚երկարէր 3 օրերու վրայ եւ վերջ գտաւ Շաբաթ, Ապրիլ 11ին, ՀՄԸՄ-Ֆրանսի Մեկուսի վարչութեան հրաւէրով կազմակերպուած պաշտօնական ընթրիքով, որուն կը մասնակցէին Փարիզէն պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

ցաւ Մարսէյլ քաղաքի Ա. կցորդ եւ երեսփոխան Ռոլան Պլումի կողմէ: Այս վերջինը բարեկամական ջերմ խօսքերով արտայայտուեցաւ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մասին, ջատագովեց Մարսէյլի հայ գաղութը իր օրինակելի համարկումին համար: Նախարարուհին շնորհակալութիւն յայտնեց Մարսէյլ քաղաքի իշխանութիւններուն եւ իրենց ցոյց տուած բարեացակամ ուշադրութեան: Բացատրեց իր այցելութեան նպատակը: Ապա, եղաւ նուէրներու փոխանակում:

Ժամը 12ին, Սփիւռքի նախարարը հասաւ ՀՅԴաշնակցութեան ակումբը, Պօմոն: Եղան բարի գալուստի խօսքեր եւ ճառեր՝ Էլիան Գազանճեանի եւ Հրաչ Վարժապետեանի կողմէ: Հիւրը պատասխանեց եղած բարեմաղթութիւններուն եւ յաջողութիւն մաղթեց ազգային գործերու առաջելութեան մէջ: Նախարարուհին կէսօրուան հիւրը եղաւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան կոմիտէին:

Ժամը 14ին, Համազգային դըպրոցէ աշակերտութիւնը հաւաքուած վարժարանի մուտքին սրահը, ծափահարութիւններով եւ «Մեր հայրենիք»ով դիմաւորեց Նախարարուհին: Համազգայինի մատակարար մարմնի անունով խօսք առաւ Սիմոն Մնակեան: Հ. Յակոբեան խորապէս տպաւորուած ջերմ խօսքերով արտայայտուեցաւ աշակերտութեան: Այցելեց դպրոցի զանազան բաժինները եւ քաջալերեց տնօրէնութիւնն ու մատակարար մարմինը աննկուն կամքով շարունակելու այս ազգակերտ աշխատանքը:

Ժամը 16ին, Նախարարուհին կատարեց իր երկրորդ այցելութիւնը տեղական իշխանութիւններուն, այս անգամ Պուշ Տիւ Ռոնի Ընդհանուր խորհուրդին ուր զինքը դիմաւորեց եւ ընդունեց նախագահ Ժան-Նոէլ Կէռինի: Այս վերջինը բացատրեց իր յարաբերութիւնները Հայաստանի հետ, իր կատարած ներդրումները շնորհիւ Մարսէյլի հայկական միութիւններուն, նաեւ ապագայ ծրագիրները: Հ. Յակոբեան բարձր գնահատեց անկեղծ բարեկամութեան արարքները եւ խօսեցաւ Հայաստանի արձանագրած վերելքներու մասին, մանաւանդ տնտեսական մարզին մէջ եւ անդրադարձաւ նաեւ երկրին առջեւ ցցուած մարտահրաւէրներուն: Հանդիպումը տեղի ունեցաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Վերջին պաշտօնական հանդիպումը, Փրովանս Ալփ Գոթ տ'Ազիւռ Շրջանային խորհուրդի նախագահին, Միշէլ Վօզէլի հետ տեղի չունեցաւ, այս վերջինիս առողջական վիճակին պատճառաւ:

Սփիւռքի նախարարը Մարսէյլէն հրաժեշտ առաւ եւ նոյն օրը երեկոյեան մեկնեցաւ Լիոն:

Կ. Յ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Պըրպէնքի Առաջնորդարանի «Գալայճեան» սրահին մէջ, Մարտ 9ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ ՀԲԸՄ-ի Գալիֆորնիոյ Շրջ. վարչութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Պարետ Ծ. Վրդ. Երէցեան: Խօսք առնելով Թեմական խորհուրդի ատենապետը՝ իրաւաբան Ժոզէֆ Կանիմեան, շեշտած է Բարեգործականի եւ հայ եկեղեցւոյ միջեւ սերտ յարաբերութեանց կարեւորութիւնը: Շրջ. վարչութեան ատենապետ Պերճ Շահպազեան խօսած է ազգին, հայրենիքին եւ հայ եկեղեցւոյ ծառայելու անհրաժեշտութեան մասին: Առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան օրհնած է նորընտիր վարչութիւնը եւ յայտնած թէ անցնող հարիւր տարիներու ընթացքին հայ եկեղեցին եւ ՀԲԸՄ իւթիւնը անբաժան մնացած են բոլոր պայմաններու ներքեւ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ «Սայաթ Նովա» համոյթին, ղեկավարութեամբ Թովմաս Պօղոսեանի:

* * *

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կլէնտէյլի Հայ ակումբի հանդիսասրահին մէջ, Մարտ 8ին, տեղի ունեցած է հայկական պարարուեստի վեցերորդ փառատօնը՝ «Մէկ ազգ, մէկ հայրենիք» խորագիրով, կազմակերպութեամբ Գալիֆորնիոյ պարարուեստի միութեան: Ներկայ եղած են հազար հինգ հարիւր հանդիսականներ: Փառատօնին մասնակցած են պարի հայկական 15 դպրոցներու 500 աշակերտներ, որոնք յաջորդաբար ներկայացուցած են հայկական ժողովրդական, ազգագրական այլազան պարեր, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ:

* * *

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹԵՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գալիֆորնիոյ Հ.Ե.Դ. ճամբարին մէջ, Մարտ 13–15, տեղի ունեցած է եռօրեայ հոգեւոր մտամփոփման համագումար մը, կազմակերպութեամբ Հայց. առաքելական եկեղեցւոյ Երիտասարդաց միութեան կեդր. մարմնին: Ձեռնարկը հանդիսացած է 2009ը «Երիտասարդութեան տարի» հռչակած Արամ Ա. կաթողիկոսի որոշումին լոյսին տակ գործադրուելիք ծրագիրներէն մէկը: Համագումարին նիւթը եղած է՝ «Հոգեւոր արթնութիւն. մեր երիտասարդութիւնը մեր ապագան է. մասնակցէ եկեղեցւոյ կեանքին»: Համագումարին մասնակցած են 50 երիտասարդ–երիտասարդուհիներ, գլխաւորութեամբ Քրիստոնէական դաստիարակութեան գրասենեակի վարիչներէն Պարթեւ Վրդ. Կիւլիւմեանի: Ուրբաթ գիշեր բանակավայրին մէջ կատարուած է խաղաղական ու հանգստեան ժամերգութիւն, մասնակցութեամբ երիտասարդներուն: Շաբաթ առաւօտեան՝ լեռնագնացութիւն, որմէ ետք բացուած է համագումարը: Երիտասարդաց յանձնախումբի ատենապետ Րաֆֆի Նալճեան խօսած է այն մասին, թէ երիտասարդները ինչպէ՞ս կրնան մեղքէ մաքրուիլ եւ քրիստոնէավայել կեանք մը ապրիլ: Պարթեւ Վրդ. զարգացուցած եւ խորացուցած է նիւթը, Աստուածաշունչէն մէջբերելով բազմաթիւ համարներ: Կէսօրին բանակավայր այցելած է Առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան եւ գնահատած երիտասարդներուն լուրջ մասնակցութիւնը: Կէսօրէ ետք տեղի ունեցած դասախօսութեան նիւթը եղած է «Ինչպէ՞ս կարելի է ձերբազատիլ մեղք գործելէ եւ ապրիլ մաքուր կեանք մը»: Կիրակի առաւօտեան, լեռնագնացութենէն ետք, կատարուած է Արեւագալի ժամերգութիւն:

* * *

ԽՈՍՐՈՎ ՂԱՐԱԽԱՆԵԱՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Կլէնտէյլի Հ.Օ.Մ-ի կեդրոնին մէջ, Մարտ 1ին, տեղի ունեցած է Խոսրով Ղարախանեանի «Յուշեր եւ պատմուածքներ» գիրքին գինեձօնը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ-ի Շրջ. վարչութեան Հայաստան–Արցախ յանձնախումբին: Յայտագիրը վարած է յանձնախումբի ատենապետուհին՝ Արաքս Դաւթեան: Հատորը ներկայացուած է արձակագիր Խորէն Արամունի: Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի Թիմա Պօղոսեան շնորհաւորած է հեղինակը եւ յայտնած որ գիրքերու վաճառքէն գոյացած գումարը պիտի յատկացուի ՀՕՄ-ի Որբերու ֆոնտին:

* * *

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԽԱԳ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ

Պըրպէնքի Առաջնորդարանի «Արմէն եւ Կլորիա Համբար» սրահին մէջ, Մարտ 17ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Գրիգոր Յովհաննիսեանին: Ներկայ եղած են բարերարներ, հայկական կազմակերպութիւններու ատենապետներ, քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ եւ հայկական թերթերու խմբագիրներ: Առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան ողջունելով աւագ հիւպատոսը, վստահեցուցած է թէ Առաջնորդարանը նոր ոգեւորութեամբ պիտի շարունակէ իր սերտ համագործակցութիւնը հիւպատոսութեան հետ: Գրիգոր Յովհաննիսեան իր խօսքին մէջ նշած է թէ «Հայաստանի պետութիւնն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը միասնաբար լծուած են հայրենիքի եւ համայն հայութեան յարաճուն վերելքը ապահովելու աշխատանքին»:

* * *

«ՔՈՒՇԵՇ–ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ–ԴԱՒԹԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔԻՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Կլէնտէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. «Արարատ» մասնաճիւղի սրահին մէջ, Մարտ 15ին, տեղի ունեցած է Թեհրանի «Քուշեշ–Մարիամեան–Դաւթեան» վարժարանի 50ամեակին նուիրուած գիրքին գինեձօնը: Ներկայ եղած են 400 նախկին աշակերտներ, ուսուցիչ–ուսուցչուհիներ եւ տնօրէններ: Անահիտ Յովակիմեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած հատորը կու տայ արժէքաւոր տեղեկութիւններ դպրոցի հիմնադրման, կառավարման, այլ եւ կին տեսուչներու կենսագրականներու, դասատուներու անուանացանկերու, աշակերտութեան նուաճումներու եւ շրջանաւարտներու անուանացանկերու մասին, ընդգրկելով բազմաթիւ նկարներ եւ հարուստ նիւթեր: Խօսք առած են Ժասիկ Պունիաթեան–Ջառահեան, Արսէն Դանիէլեան եւ Օննիկ Հայրապետեան: Գիրքի վաճառքէն գոյացած գումարը յատկացուած է Կլէնտէյլի «Դաւթեան–Մարիամեան» կրթական հաստատութեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՃԵՊՐԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Ա.

Բարձրահասակ, ծաղկահեր, եւ արիւնոտ աչքերով, արծուի սպառնացող քիթ մը որ յօնքերէն ուղիղ ու պարկեշտ գիծով մը իջած պահուն, յանկարծ կը գղջայ կարծես, կանգ կ'առնէ, կը գալարուի, կնճիթ մը ձեւացնելով հոն: Եւ ամէն սոսկումները բերելու միացնելու համար այս պատկերին վրայ՝ որպէս զի համապատասխանէ իր տիրոջը ահարկու հռչակին, արածադէմ մարդ մը որուն տեղ տեղ չբուսնող պեխն ու մօրուքը երեսին աղջամղջին սեւութիւնը կը մատնեն:

Այսպէս կ'երեւակայէի ոճրագործը որուն երեսը չէի տեսած դեռ եւ զոր պաշտպանելու համար կրկին մարդասպանութեան մը ամբաստանութեան դէմ, կ'երթայի ահա ներկայանալ Իզմիրի եղեռնական ատեանին առջեւ:

Հայտար Փաշայէն շոգեկառքը կը մեկնի խոյանալով իր երկաթէ զոյգ գիծերուն վրայ. մինչեւ Փէնտիք ոչինչ կը հետաքրքրէ զիս. ծանօթ վայրեր ամէնքն ալ: Յետոյ մշակեալ դաշտերու, չէկ ու դեղին այգեստաններու մէջ կը նետուինք. իսկ անկէ անդին ծովեզերքը ձեռք կ'առնենք նորէն, շարունակ ծովեզերքը այսուհետեւ մինչեւ Իզմիտ:

Դեկտեմբերի ցուրտն ու բուքը կ'ընկերանան մեզի. եւ քովիկնիս, ծովին կանանչ երեսը կ'ուռի շարունակ, կը փչէ ամէն կողմէն, անհամար պալարներով որոնք մի առ մի կը պայթին, իրենց վերջին ճերմակ թարախը ցուցնելով:

Ձախերնիս՝ տարածուող սարահարթներուն հետ այգիները կը շարունակուին մինչեւ վերջը, հողին գոյները կը փոխուին միայն, կը մթննան, կը մուգնան, չէկը մանիշակի կը դառնայ, սգաւոր մանիշակ մը: Աջերնիս՝ ծոցին դէմի եզերքը ի տես կու գայ, տարտամ ստուեր մը նախ, յետոյ ցամաքը ձեւացնող լեռները իրենց պատռուածքներովը, հովիտներովն ու սովորաբար լերկ կողերովը որոշ եւ յայտնի, որոնց ստորոտը տեղ տեղ գիւղերը կը ճշդուին, արածող երամակներու պէս:

Առաջին անգամն է որ Իզմիտ կ'երթամ. ուղեւորութիւնը, ծովին ու ցամաքին այլազան տեսարանները չեն զբաղեցներ զիս, ո՛չ: Ճամբայ ելլելէն ի վեր գուցէ տասներորդ անգամը ըլլալով կը կարդամ ոճիրին մանրամասնութիւնները պատմող պաշտօնագիրները: Ոչ իսկ լոյսի նշոյլ մը. ամէնէն անլուր ոճիրը եւ ամէնէն անհերքելի ապացոյցները. երկու պայթիւն եւ երկու դիակ մէջտեղը. մահաբեր գընդակներէն մէկը որ ճշդիւ կը պատշաճի ամբաստանեալին հրացանին. նոյն իսկ իր յայտարարութիւնները որոնք անհաւատալի միամտութեամբ ամէն բան կը խոստովանին:

Եւ ասոնց ամէնուն վրայ պատժական օրէնքի յօդուածին կտրուկ –տառական անձուկ իմաստովը– տրամադրութիւնը, որուն կ'ակնարկէ ամբաստանիչ ատեանին տեղեկագիրը եւ որ այս արիւնալի եղեռնութեան վրայ կը պտըտի, կը սաւառնի, օդին մէջ կախաղան մը ձեւացնելով զոր ահա աչքիս առջեւ կը տեսնեմ:

Ի՞նչ ընելու կ'երթամ Իզմիտ:

Պաշտպանողական սովորական հնարքները աչքէ կ'անցընեմ մէկիկ մէկիկ: Ուրացո՞ւմ, կը զգամ որ անօգուտ է: Յիմարութեա՞ն վերագրել ոճիրը, բոլոր հարցաքննութիւնները կը հերքեն այս ձրի ու անմիտ առարկութիւնը: Պատժական յօդուածին վրայ խծբծա՞նք մը, բայց մարդասպանութիւնը այն յանցանքներէն չէ որոնց սահմանը վէճ ու առարկութիւն կրնայ յարուցանել. մարդասպանութիւնը կոշտ, բիրտ, յայտնի բան մըն է. դիակ մը եւ ահա ոճիրը: Մեղմացուցիչ պարագա՞յ, բայց ոճրագործը ոստիկան մըն է: Այո՛, մոռցայ ըսելու որ այս կրկին մարդասպանը Սափանճայի ոստիկանութեան տասնապետն է:

Կը խորհիմ որ զուր տեղը իմ փաստաբանի համբաւս վտանգի կ'ենթարկեմ այս անկարելի պաշտպանութիւնը ստանձնելով: Շոգեկառքին բոլոր արագութեամբը – մէկ ժամու մէջ երեսուն մղոնի արագութեամբը –ը ստոյգ ու անկասկած պարտութեան մը դէմ կը վազեմ:

(Շար. 1)

(Շար. Ա. էջէն)

կարենայ տագնապը լուծել, բանակցութեան ճամբով:

ՄՕՐԻՍ ՏՐԻՒՈՆ, ծերունազարդ ակադեմականը մեռաւ Ապրիլ 14ին, քանի մը օրէն պիտի տօնէր իր 91րդ տարեդարձը: 1948ին արժանացած էր Կոնքուռ մրցանակին «Մեծ ընտանիքները» վէպին համար: Կոլիստ առաջին օրէն, եղած է նաեւ դիմադրական մը: Հեղինակն է այնքան գնահատուած «Շան ու փարթիզան»ի: Իր մէկ ծանօթ վէպն է «Լէ ռուա մօտի» որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է, երբ ֆիլմի վերածուած էր եւ սփռուած հեռատեսիլէն: Ջերմ ջատագով մըն էր ֆրանսերէն լեզուին եւ բծախնդիր: Մշակոյթի նախարար եղած է Փոմփիտուի օրով: Ժոզէֆ Քէսէլի հետ, որ իր մօրեղբայրն էր, եղած է Լոնտոն Ֆրանսայի գրաւման շրջանին:

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ կը պահանջէ որ ԱՄՆ-ու նախագահը վերջ դնէ Կուպայի շրջափակման եւ կը մերժէ ոեւէ ողորմութիւն: Այս յայտարարութիւնը ըրած է Ապրիլ 14ին, երբ Ուաշինկթըն յայտարարած էր թէ վերջ կը դնէ այն սեղմումներուն, որոնք կային դէպի Կուպա ճամբորդութիւններուն եւ դրամական առաքումներու վերաբերեալ:

ԹԱՅԼԱՆՏԻ մէջ խռովութիւնները վերջ գտած էին Ապրիլ 14ին եւ համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր: «Կարմիր շապիկ»ներու շարժումէն երեք անդամներ ձերբակալուած եւ ամբաստանուած են:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ներկայ մթնոլորտին մէջ, անսովոր պէտք չէ նկատուի որ Ուաշինկթընի Սպիտակ տան «հերոսը» Օպամայէն առաջ, նոր գնուած շունը ըլլայ, որու անունն ալ Պօ է, այսինքն նախագահին սկզբնատառերը: Առջի օր ֆրանսացի քաղաքական դէմք մը կը զարմանար որ Օպամայի առաջին մամուլի ասուլիսին, լրագրող մը հարցում մը ըրէ շունին մասին, որ դեռ գնուած չէր: Նախագահը այդ շունը խոստացած էր իր աղջիկներուն ընտրապայքարի ատեն: Շունը նուէրն է ծերակուտական Էտուարտ Քենըտիի:

En Compagnie des Loups
et Théâtre Label Etoile, Compagnie
Jean-Claude Falet
présentent
le samedi 18 avril à 20 heures
et le dimanche 19 avril à 15 heures

Mémoire de ma Mémoire

de **Gérard CHALIAND**
(En présence de l'auteur
Gérard Chaliand Samedi soir)

Adaptation et mise en scène :
Frédéric de Rougement
Collaboration artistique :
Séverine Bourguignon
Franck Olivier Laferrère
Avec :
Jacques Bourdat
Jean-Claude Falet
Odile Fréval

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
majc13@wanadoo.fr
Métro / Tram : Réformés
Parking : Gambetta

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Դ. Հ. Կուսակցութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Կիրակի Ապրիլ 19ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան թ. տարելիցին ի յիշատակ: Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Պեռնար Մանուկեանէ 100 Եւրօ՝ Մարտիրոս Ջափարեանի մահուան առիթով:

□

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Աղաւնի Ջափարեանին, Մարալ եւ Քրիստիան Գարաօղլանեանին, Ջելա եւ Ժագ Թերզեանին, Գէորգ եւ Յասմիկ Ջափարեանին եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ պապիկին՝ Մարտիրոս Ջափարեանի մահուան առթիւ:

□

La Section
«D. Missakian» de Sevran-Livry
organise une soirée
« L O T O »
Le samedi 18 avril à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservations :
Madeleine : 01. 43. 10. 04. 96
Nilva : 06. 87. 05. 00. 67

ԻՆՉ ԿԱՅ ՉԿԱՅ ԻՇՈՒԿԻՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Քառասուն կապոյց փաթթոց մէջը
Ծիծեռնակը, բոյնը, գարունը
Հովը, ծովը, արեւը
Սխտորը, խնձորը:
Ամուր կապուած գօտիկը
Զանգակը, գնդոցը
Տհոլը, արձագանգը
Պտղունց մը աղ,
Ափ մը խաղ,
Ծափ ու ծիծաղ:

Le samedi 18 avril
à 15 heures

un spectacle tout public (en arménien)
d'ANAHID SARKISSIAN

Péniche Anako
Bassin de la Villette
face au 61 quai de la Seine, Paris 19e
M° Riquet, Stalingrad, Jaurès
Contact : 01. 42. 06. 74. 26
info@penicheanako.org

P.A.F. : 5 euros

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

1915 AVRIL 2009

Paris

JEUDI 23 AVRIL
18h-23h: Veillée des jeunes Arméniens. Métro République, terre plein est.
VENDERDI 24 AVRIL
11h-12h30: Mairie de Paris; Bertrand Delanoë rencontre la communauté (sur invitation).
16h30-17h30: Ravivage de la flamme au Soldat inconnu; hymnes nationaux et dépôt de gerbes, rassemblement angle avenue des Champs-Elysées, avenue de Friedland.
18h-19h30: Rassemblement Avenue Georges V - Champs Elysées; prises de parole des candidats aux élections européennes.
19h30-20h30: Marche vers la statue de Komitas par la rue François Ier; dépôt de fleurs, discours de clôture, Place du Canada, 8ème.
DIMANCHE 26 AVRIL
10h-20h: Les stèles du Collectif VAN sur le Parvis de Notre-Dame de Paris; action de sensibilisation aux génocide et à leur déni.
Des commémorations auront lieu aussi à **ALFORTVILLE (26 avril):** Messe et défilé jusqu'au Monument Khatchkar, Place Achtarag et prises de parole à 12h45 — à **CHARENTON-LE-PONT (23 avril)** à 17h30, dépôt de gerbes devant le Khatchkar, rue Paul Eluard: prises de parole; invité: Gilbert Sinoué — à **ARNOUVILLE (26 avril)** : Messe, puis marche vers la stèle du Génocide — à **CHAVILLE (26 avril)** : Messe, puis marche vers la stèle et prises de parole — à **ISSY** et à **CLAMART (26 avril)** :Rassemblement, recueillement et prises de parole; rue de la Défence, à 13h30, recueillement au Khatchkar — aux **LILAS (18 avril)** : Cérémonie à 11 heures, au Cimetière — à **MEUDON (25 avril)** — à **ASNIERES (25 avril)** : Cérémonie au Cimetière à 16 heures, prises de parole à 17 heures à la Mairie — à **SEVRAN (26 avril)** : Rassemblement et prises de parole au Khatchkar — à **LIVRY-GARGAN (26 avril)** : à 16 heures, rassemblement et prises de parole à la stèle du souvenir.

Lyon

VENDREDI 24 AVRIL
15h30: Cérémonie religieuse en l'église arménienne Saint-Jacques, 295 rue André-Philip, 3ème.
16h30: Rassemblement devant l'église arménienne, préparation du cortège avec remise d'œillets, défilé jusqu'à la Place Antonin Poncet.
18h: Allocutions des représentants de la communauté arménienne, d'un militant de la démocratisation en Turquie, de Michel Mercier, sénateur président du conseil général du Rhône, de Gérard Collomb, sénateur maire de Lyon.
Des cérémonies ont également lieu à **MEYZIEU, DECINES, VAULX-EN-VELIN, VIENNE, VALENCE, BOURG-LES-VALENCE.**

Marseille

JEUDI 23 AVRIL
De 14h à 18h: Organisation par les groupes et associations de jeunes d'une campagne d'information avec la tenue de 4 stands : Marseille Vieux Port, Parc Borély, Castellane, Consulat de Turquie.
19h: Recueillement œcuménique en la cathédrale apostolique arménienne.
20h: Dépôt de gerbes au monument du parvis de la cathédrale, ravivage de la flamme de la mémoire.
20h30: Procession au flambeau en direction du consulat de Turquie.
21h: Allocutions.
VENDREDI 24 AVRIL
11h: Rassemblement, dépôt de gerbes et prières au mémorial, esplanade L2, Beaumont.
15h: Messe en l'église du Sacré cœur, avenue du Prado, 8ème.
17h: Rassemblement pour le défilé, départ **«David»**, plage du Prado.
17h30: Marche vers le Consulat de Turquie.
19h: Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne de Marseille : révérend père Zadig Avédikian, Yéghia Tersakian, pasteur Gilbert Léonian.
Des cérémonies ont lieu à **MONTPELLIER, TOULON, SAINT-RAPHAEL, DRAGUIGNAN, AVIGNON, CANNES, NICE.**

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches
et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

NAZARPEK Jeunesse HENTCHAKIAN
avec le soutien du CCAF
organise une

CONFERENCE - DEBAT
REVELATIONS SUR DE NOUVEAUX ASPECTS DU GENOCIDE DES ARMENIENS DANS LES ARCHIVES ALLEMANDES

Intervenant :
Wolfgang GUST
Journaliste, historien allemand,
ancien rédacteur en chef
du magazine **Der Spiegel**
Le dimanche 19 avril à 16h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro Courcelles)

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 17
VENDREDI
17 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·186

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·186

ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Տագնապի միջազգային խումբը որուն կեդրոնը Պրիւսէլ է, «Թուրքիա եւ Հայաստան՝ կապակցները փչրել, սահմանները բանալ» խորագրուած տեղեկագիր մը հրապարակած է:

Կ'ըսուի թէ երկու երկիրները իրենց յարաբերութիւնները բնականոնացնելու, միասնական պատմութեան նոր մօտեցում բերելու եւ մօտ դարէ մը ի վեր անհասկացողութիւններու պատանդ դարձած եւրոպական սահման մը բանալու համար մինչեւ այսօր ներկայացած լաւագոյն առիթը պէտք է օգտագործեն:

Տեղեկագիրը կ'ուսումնասիրէ թէ ակադեմական եւ քաղաքացիական հասարակութեան տասնամեայ ջանքերուն արդիւնք՝ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ ներկայի պաշտօնական շփումները ինչ հիմերու վրայ զետեղուեցան: Կը նկատէ թէ երկու երկիրներն ալ շատ մօտ են դիւանագիտական յարաբերութիւններու, սահմանի բացումի եւ այլ հարցերով զբաղելու կոչուած միասնական մարմնի մը կազմութեան տանող հաշտարար քայլեր առնելու:

Ենթայանձնախումբ մը հայեւթուրք յարաբերութիւններուն հատարակաց պատմութեամբ պիտի զբաղի ու աւելի լայն ուսումնասիրութիւն կատարէ օսմանեան շրջանի հայկական տեղահանութեան եւ կոտորածներու մարզին մէջ որ կարգ մը երրորդ կողմեր «ցեղասպանութիւն» կը նկատեն: Թուրքիա կարգ մը պատճառաբանութիւններով դէմ է այդ եզրին գործածութեան: Սակայն մեծ թիւով Թուրքեր, որոնց մէջ կան ղեկավար դէմքեր, բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ կը ցաւին Հայերու ողբերգական ու մեծաթիւ մարդկային կորուստներուն:

Խումբին Թուրքիոյ եւ Կիպրոսի պատասխանատու Հ. Փոփ այն կարծիքին տէր է որ պատմութեան մասին Հայերու եւ Թուրքերու անցեալին անհաշտ տեսակէտները կարեւոր չափով կը մօտենան եւ ատիկա փաստ է խոր հոգեբեկումներու բուժումի կարելիութեան: Կը թելադրէ որ երրորդ կողմեր նման զգայուն պահու մը կողմերը գըրգռելու կարող քայլերէ, արտայայտութիւններէ խուսափին, ինչպէս՝ Ցեղասպանութեան ճանաչում, կամ ուրացումի պարագաներ:

Տեղեկագիրը անդրադարձած է Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւններու բնականոնացման մէջ Ղարաբաղի հարցին Ատրպէյճանի կողմէ չահարկումին ալ: Սակայն, հարկաւոր կը նկատէ որ Թուրքիա յառաջդիմելու ներկայի առիթը չզոհէ ու համոզէ իր դաշնակից Ատրպէյճանը թէ հարցին լուծումին համար 15 տարուան անելին փոխարէն, Հայաստանի ապահովութիւն ներշնչող մեղմացումի քաղաքականութիւն մը աւելի օգտակար կ'ըլլայ: Որպէսզի կարելի ըլլայ Թուրքիոյ հետ երկար ժամանակի բնականոնացում մը ապահովել, թէ՛ Հայաստան, թէ՛ Ատրպէյճան Ղարաբաղի հարցին լուծումին մասին պարտին ընդունիլ Մինսկի խումբին սկզբունքները եւ Հայաստան պէտք է նահանջէ իր գրաւած տարածքներէն:

Խումբին Եւրոպայի ծրագրին պատասխանատու Ս. Ֆրայզըր կը թելադրէ որ Հայաստան եւ Թուրքիա վերջնական ձեւ մը տան իրենց համաձայնութեան եւ Հարաւային Կովկասի մէջ խաղաղութեան, գործակցութեան ներուժ մը ստեղծեն: Զսպասեն Ղարաբաղի հարցին լուծումին: Իսկ ԱՄՆ–ու, Եւրոպական միութեան, Ռուսաստանի նման արտաքին ուժեր իրենց հաղուադէպ հասարակաց շահերուն ուղղութեամբ ջանք գործադրեն Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւններուն բնականոնացումին եւ Ղարաբաղի հարցին լուծումի հոլովոյթին զարգացման ի նպաստ:

* * *

Տագնապի միջազգային խումբին տեղեկագրին զուգահեռ, Եւրոպական միութեան Հարաւային Կովկասի յատուկ ներկայացուցիչ Փ. Սեմնեպի ալ կոչ ուղղած է Անգարայի որ Հայաստանի սահմանը բացուի: Ըսած է թէ այդ քայլը կրնայ հայեւթուրք յարաբերութիւններու կարգաւորման առաջնորդել եւ նըպաստել շրջանին կայունութեան եւ խաղաղութեան:

Եւրոպացի դիւանագէտը աւելցուցած է թէ այդ յարաբերութիւններուն կարգաւորումը կարեւոր է թէ՛ Եւրոպական միութեան, թէ՛ ամբողջ աշխարհին համար: Յոյս յայտնած է որ կողմերը բարեյաջող լուծումի մը կը համաձայնին:

«ԿՈՒԿԸԼ» ԿԸ ՆՇԷ ՍԻՆԱՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Համացանցի «Կուկըլ» որոնիչը Ապրիլ 15ին ճարտարապետ Սինանի տարեդարձը նշած է, անոր ձեռակերտ կոթողներուն խորհրդանշական ներկայացումով: Հայազգի ճարտարապետը որ Օսմանեան կայսրութեան մեծագոյն փառքերէն հանդիսացած է, ծնած է 1511ին Կեսարիոյ մէջ, պատանի տարիքին մայրաքաղաք տարուած ու որպէս եէնիչէրի պատրաստուած է: Ան կառուցած է 92 մզկիթ, 52 փոքր մըզկիթ, ութ կամուրջ, 22 դամբարան, 3 հիւանդանոց, եւլն.:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ԳԱՑԱԾ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Ա. Պապաճան պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ Ապրիլ 15ին Երեւան գացած է, մասնակցելու Սեւ ծովու տնտեսական գործակցութեան երկիրներու արտաքին գործերու նախարարներու ժողովին: Պապաճանի այցը միօրեայ է: Մինչեւ վերջին պահը որոշ չէր թէ Թուրք նախարարը Երեւան կ'երթա՞յ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԻՒԹԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԷ ԱՆԳԱՐԱՆ ՈՒ ՊԱՔՈՒՆ

Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները բնականոնացնելու Անգարայի շփումները յաւելեալ հակղրութեան պատճառ եղած են իշխանութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ: Ընդդիմադիր երկու գլխաւոր կուսակցութիւններու — Հանրապետական ժողովրդային եւ Ազգային շարժում — պարագլուխները՝ Տ. Պայքալ եւ Տ. Պահչէլի խստօրէն քննադատած են նախագահ Կիւլն ու վարչապետ Էրտողանը, ըսելով թէ անոնք իրենց շփումներուն մասին ոչ մէկ յայտարարութիւն կը կատարեն: Լռութիւնը, իրենց կարծիքով, կատարուած զիջումները չհրապարակելու նպատակով է. կ'ուզեն որ հանրութիւնը տեղեակ պահուի կատարուածին: Պահչէլի շեշտած է թէ խոստումները, զիջումները կը վարկաբեկեն Թուրքիան:

Ա. Կիւլ գոհացած է ըսելով թէ իրենց նպատակն է Կովկասի մէջ անդորրը եւ կայունութիւնը հաստատել: Աւելցուցած է. «Ամէն բան չենք կրնար բացայայտել»:

Ընդդիմութեան պարագլուխները կրկնած են թէ առանց Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման անթոյլատրելի է սահմանին բացումը: Ատկէ զատ, յիշեցուցած են թէ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միակ հարցը Ղարաբաղը չէ, ակնարկելով Ցեղասպանութեան:

Թրքական լրատուներ հաւանական չեն նկատեր Ապրիլ 24էն առաջ սահմանը բանալու արարք մը: Իսկ եթէ անկէ ետք ալ կացութեան մէջ փոփոխութիւն չըլլայ, կ'ըսուի թէ նախագահ Ս. Սարգսեան կրնայ ֆութպոլի փոխվրէժի մրցումը դիտելու չերթալ Թուրքիա:

Թուրք իշխանութիւններու ընդդիմադիր դիրքով է նաեւ Պաքուն: Ապրիլ 15ին հարցին մասին առաջին յայտարարութիւն մը կատարուած է նախագահական պալատէն: Ի. Ալիեւի խորհրդական Ն. Մուհամէտով ըսած է թէ Թուրքիա Հայաստանի հետ հարցերը պէտք է կարգաւորէ նախկին նախագահներ՝ Էօզալի, Տէմիրէլի ու Սէզէրի վարած քաղաքականութեան հետքերով: «Մենք կը հասկնանք Թուրքիոյ դիրքը, կը յուսանք որ հոն ալ մեր դիրքը կը հասկնան» ըսած է խորհրդականը: Ապա աւելցուցած է թէ Պաքու սկզբունքով դէմ չէ Թուրքիա–Հայաստան սահմանի բացումին. բայց ատիկա պէտք է ըլլայ այն ատեն միայն երբ Երեւան հրաժարի Ցեղասպանութեան պնդումէն, հողային պահանջէն եւ նահանջէ գրաւած «ատրպէյճանական» տարածքներէն:

ԹԵՆԻՍ

Մոնաքոյի Մասթըրզ 1000 մրցաշարքին բ. շրջանին, Նալպանտեան յաղթած է Կրանոլերսի (Սպանիա): 4–6, 6–3, 6–1:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՐՔԻՔ (Իրաք) գործուած ռմբափորձ մը, Ապրիլ 15ին, ոստիկանատան մը դէմ պատճառ եղած է 10 ոստիկանի մահուան եւ 22 ուրիշներու ալ վիրաւորման: Շրջանը հարուստ է քարիւղով եւ Քիւրտերը կ'ուզեն տիրանալ շրջանին:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ հիւսիս–արեւմտեան շրջանը ռմբափորձ մը գործուած է ոստիկանատան մը դէմ: 15 մեռեալ կայ (ութ ոստիկան եւ 7 քաղաքացի):

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ թաթարական կազմակերպութիւնները հանրագրութեան մը ձեռնարկած են, պահանջելով որ թաթարերէնը պետական լեզուի կարգավիճակ ունենայ: Իրենց նպատակն է հարիւր հազար ստորագրութիւն հաւաքել եւ այդ մասին օրինագիծ մը յղել Դումային: Ռուսաստանի մէջ ներկայիս շուրջ հինգուկէս միլիոն Թաթար կ'ապրի:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, Ապրիլ 16ին, սկսած են երեսփոխանական ընտրութիւնները որոնք պիտի տեւեն մինչեւ Մայիս 13: Արդարեւ 714 միլիոն քուէարկող կայ ընտրելու համար Լոք Սապհայի (երեսփոխանական ժողով) անդամները:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ օգտուած է Ապրիլ 15ի նախարարաց խորհուրդի նիստէն, յանդիմանելու համար անոնք որոնց միակ մտահոգութիւնը արժանի նոր նախարարութեան մը տիրանալն է, կառավարութեան բարեփոխման մը ատեն: Նախագահը դժգոհ է որ տագնապի այս շըրջանին, մարդիկ փառամոլութենէ զատ ուրիշ հոգ չունենան: Ակնարկութիւնները կը վերաբերէին մասնաւորաբար Քրիսթին Պութէնի, որ աչք ունի երկու նախարարութեան վրայ (Արդարութիւն եւ Պաշտպանութիւն), Նատին Մորանոյի որ կրթական նախարարութիւնը կ'ակնկալէ: Պութէնի մասին, շատեր կը ծաղրեն քանի աւելի հաւանական կը նկատուի որ ճամբու դրուի: Բաւական զառնացած է նաեւ Ռոժէ Քարուչի, որ աւելորդ բաներ ըսած է իր հարցազրոյցին մէջ («Փարիզիէն») եւ իր պաշտօնը կը պահէ միայն Սարքոզիի հետ իր բարեկամութեան շնորհիւ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Պետութեան Ապահովութեան բարձրագոյն ատեանը, Ապրիլ 15ին, եօթը քիւրտ զինուորեալներ դատապարտած է 5էն 7 տարի բանտարկութեան անջատողական գործունէութեան մեղադրանքով: Ըստ դատարանին «փորձած են արարքներով, ծրագիրներով կամ գրաւոր անջատել Սուրիոյ հողամասի մէկ մասը օտար երկրի մը կցելու համար»:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

1. ՆԱՄԱԿ ՄԸ ԻՆՏՐԱՅԷՆ

Երկու երիտասարդ բանասէրներ՝ Սեւան Տէյիրմէնճեան (Պոլիս) եւ Սիրանոյշ Դվոյեան (Երեւան), սկըսած են համագործակցաբար շատ կարեւոր ծրագիր մը իրագործել. հայ գրականութեան արտասովոր դէմքի մը՝ «անգործ» (դիպուկ բընորոշումը Գրիգոր Պըլտեանի հրմտալից ուսումնասիրութեան վերնագիրը կը կազմէ) [1] Եղիա Տէմիրճիպաշեանի (1854-1908) գործին մէկտեղումը: Նոր լոյս տեսաւ առաջին պտուղը՝ «Հրայրք մութին» վերնագրուած 325 էջնոց գեղատիպ հատոր մը, ուր իրենց աշխատասիրութեամբ ամփոփուած է Եղիայէն տըրամադրելի, թէ՛ տպագիր եւ թէ անտիպ, ամբողջ չափածոյ գործը՝ 173 քերթուածներ, հանդերձ ծանօթագրութիւններով: Ինչպէս կը կարդանք յառաջաբանին մէջ, *«կը մնայ մէկ ճանապարհ, որպէսզի Եղիա յաղթահարէ իրմով իսկ պայմանաւորուած իր անհասանելիութիւնը. հաւաքել Եղիայի տարբեր գրութիւնները պայմանական հատորներու մէջ՝ որպէս սկզբունք ունենալով անոնց ժանրային ընդհանրութիւնը»* [2]: Մաղթենք, որ լուրջ հիմքերու վրայ դրուած այս ձեռնարկը հասնի իր լրումին:

Այս հատորին մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց «Ուղխք արտասուաց» վերնագրուած բանաստեղծութիւնը՝ «Առ Գարեգին Տէմիրճիպաշեան» ձօնագրութեամբ [3]: Ան լոյս տեսած է «Ծաղիկ» հանդէսին մէջ, Յունուար 1, 1908ին, եւ եղերաբախտ գրագէտին ողջուցը տըպուած վերջին գործերէն է: Գ. Տէմիրճիպաշեան (մահացած 1929ին)՝ Եղիայի հօրեղբօրորդին, Ռէթէոս Պէրպէրեանի աշակերտներէն մէկը եղած էր եւ օսմանեան պետութեան երկարամեայ պաշտօնատար: Բանաստեղծութիւնը կը մէջբերենք ստորեւ.-

ՔԵՐԹՈՂՆ

Եթէ երկրի վրայ, չըգիտեմ ի յերկինս,
էն թանկագին բանն արտասուքն է այլոց,
Այդպէս սակայն չի մըտածեր յարգած կինս,
Որ արտասուքը սիրոյս սրբեց յիւր դիմաց:

Իր մորթն՝ ուրեմն կինն ամէնէն վեր սիրէ.
Պիտի մերժուէր ո՛չ գոհար մ'իր երեսին...
Եւ.. սրտիս մէջ, ամայութի՛ւն այժմ քարէ,
Նետուած արտասուքն, աւա՛ղ, ինկաւ հըրեղէն:

ԿԻՆՆ

«Ես սըրտի՛դ մէջ կ'ապրիմ քան դուրսն, ի՛մս քերթող:
Մորթէս մերժուած արտասուքդ ճամբուն զիս լըւաց:
Տարակոյսն, ո՛հ, - անգա՛մ մը ալ- ի բաց թո՛ղ.
Եւ քո ծըպիտ կ'ուզեմ ես, ո՛չ երբեք լաց»:

Վերջերս Եղիայի մէկ նամակին լուսապատճէնը գտանք Հայց. Եկեղեցւոյ Արեւելեան ԱՄՆ-ու Առաջնորդարանին կից «Զօհրապ» Տեղեկատուական Կեդրոնը ի պահ դըրուած թղթակալի մը մէջ, որուն մասին գրած էինք այլ առիթով [4]: Նամակը ամենայն հաւանականութեամբ այս բանաստեղծութեան կ'ընկերանար: Քանի որ այդ թղթակալին նիւթերը մասամբ առընչուած են Թէոդիկին ու «Ամէնուն Տարեցոյց»ին, կ'ենթադրենք, որ յիշեալ նամակը հոն հանգրուանած էր տարեցոյցին մէջ հրատարակուելու նըպատակով: Սակայն, այս կարն նամակին հետքը չենք գտած տարեցոյցին մէջ, որուն տարբեր տարիներու որոշ հատորներ Եղիայէն նամակներու փունջեր կը պարունակեն:

Նամակին շնորհիւ կարելի է թըւագրել վերոյիշեալ բանաստեղծութիւնը: Չենք գիտեր, սակայն, եթէ ան լոյս տեսած է հեղինակի՞ն, թէ իր ազգականին նախաձեռնութեամբ: Թէ ինչո՞ւ ձեռագիրներու տէտրակը Գ. Տէմիրճիպաշեանի մօտ կը գտնուէր այդ միջոցին, կարելի չէ կռահել (տիկին Նիսըն, ինչպէս քաջ յայտնի է, այն կինն է, որուն խնամքին տակ Եղիա անցուցած էր իր վերջին տարիները): Ան յայտնապէս տարբեր էր (այլապէս՝ կրկնօրինակ մը) 1896ին Ալեքսանդր Յովակիմեանին յանձնուած այն տետրէն, որ 1914ին անցած էր Միքայէլ Ս. Կիւրճեանի ձեռքը եւ ի վերջոյ հանգրուանած՝ Երեւանի Եղիշէ Չարենց Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանը (այժմ ընդգրկուած է Ս. Տէյիրմէնճեանի եւ Ս. Դվոյեանի կազմած հատորին մէջ):

Ստորեւ նոյնութեամբ կը հրատարակենք նամակը.-

«Սիրելի՛ հօրեղբօրորդիս,

Ահա արտասուքս որ սեւցա՛ւ, ցաւատանջ հոգւոյս ցոլքերն հափափելու համար անշուշտ: Թուխ այդ դա՛ռն մելանով գրած տառերս ալ՝ սիրողիդ հեծեծանաց ձայնին՝ կ'ուզարկեմ, տօնական ուրա՛........ [խն]դակցութեանս եւ սրտագին ողջագուրանացս հետ: Եթէ մտադիր չես ծաղիկ մը բուսցընել գարունը, պիտի ղրկէի զայն Քեզ՝ որպէս իմաստայց ղալար, հակառակ յուշատենչ խորտակեալ սրտիս աղաղակին՝ մի՛ մոռնար զիս..............

Քոյդ՝

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Աւագ Հինգշաբթի՛ 1906
(ըստ օրացոյցին)

Աւագ Ուրբաթ

Ձեռագիրներու տետրակս հաճէիր յանձնել Մադամ Նիսընին, որ Քեզ անձամբ պիտի բերէ զիրս:

ՆՈՅՆ»

(1) *Տե՛ս. Գրիգոր Պըլտեան*, Մարտ, *Անթիլիաս*, 1997, *էջ* 13-47:
(2) *Եղիա Տէմիրճիպաշեան*, Հրայրք մութին, *հրատ. Թրքահայ Ուսուցչաց Միութիւն, Իսթանպուլ*, 2008, *էջ* 9-10:
(3) Անդ, *էջ* 35:
(4) *Տե՛ս. Վարդան Մատթէոսեան*, *«Շահան Շահնուրի անտիպ նամակ մը»*, Յառաջ-Միտք եւ Արուեստ, *Նոյեմբեր* 2008:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի վերանկախացումէն ետք հարկ եղաւ 17 երկար տարիներ սպասել որպէսզի ստեղծուի Սփիւռքի Նախարարութիւն: Լիիրաւ նախարարութիւն եւ ոչ գերատեսչութիւն կամ կոմիտէ, ինչպէս էր անցեալին խորհրդային վարչակարգի տակ Սփիւռքահայութեան հետ մըշակութային կապի կոմիտէով: Այս նախարարութեան ստեղծման բարենիշը անվարան կ'երթայ Հայաստանի հանրապետութեան երրորդ նախագահ Ս. Սարգսեանին, որ իր ընտրութենէն հազիւ վեց ամիս յետոյ իրականութիւն դարձուց վերոյիշեալ նախարարութիւնը, որուն կը սպասուէր երկար ատենէ ի վեր, անոր պաշտօնը յանձնելով տիկ. Հրանոյշ Յակոբեանին: Կը յուսանք որ նախագահը խիկապէս յարմար անձը ընտրէ այդ յոյժ կարեւոր, այլ մա՛նաւանդ պատասխանատու պաշտօնին, քանի «Հայ Ազգի» կէսէն շատ աւելին կ'ապրի երկրի սահմաններէն դուրս:

Ի շարս այլ երկիրներու հայ գաղութներու, նախարարուհին օրերս հիւրն էր Ֆրանսահայութեան: Դատելով իր ժամանակացոյցէն կատարեալ մարաթոն մը կատարեց ան, Փարիզ, Մարսէյլ եւ Լիոն, ջանալով կարելիին չափ վայր եւ ամէն տեսակի ու հոսանքի հաստատութիւն այցելել: Թէ ո՞րքան մարդ տեսաւ, ի՞նչ ըսին անոնք իրեն, եւ ի վերջոյ ի՞նչ գաղափար կրցաւ կազմել Ֆրանսահայութեան մասին, այլ հարց: Իր հիւրընկալները ըսի՞ն, քաջութիւնը ունեցա՞ն նախարարուհիին ըսելու որ Ֆրանսահայութիւն կոչուածը այն ուռուցիկ 4-5 հարիւր հազարը չէ, այլ առաւելագոյնը 70-80 հազար տակաւին հայաբոյր ու հայադրոշմ անձերու թիւ մը, ան ալ մեծամասնութեամբ վերջին տասնամեակներուն Միջին-Արեւելքէն եկածներ: Թէ «քրիստոնեայ» համարուած «հայութեան» մը համար, երեք յարանուանութեանց աղօթատեղիները ի մի հաշուած, Զատկի օրը 6-7 հազարէ աւելի «հաւատացեալ» չի համախմբուիր: Թէ Ապրիլ 24ի օրը, Փարիզէն մինչեւ երկրին ծայրամասերը տեղի ունեցող բոլոր «միջոցառումներու» մասնակիցներու թիւը 10 հազարը չանցնիր...: Թէ ոչ, ինչպէս անցեալին խորհրդային կոմիտէի օրով, «գործունէութիւն» ցոյց տալու մտօք, փչելով լուն ո՞ւղտ դարձուցին...: Մարսէյլի մշակոյթի տան մէջ սեղանակից եղայ նախարարուհիին եւ կ'ուզէի մի քանի տպաւորութիւններ բաժնել ընթերցողին հետ, հիմնուելով տիկ. Յակոբեանի բանծներուն: Նախ՝ այն որ Սփիւռքի նախարարութիւնը պաշտպանութեան եւ արտաքին գործոց նախարարութիւններու հետ, երրորդ նախարարութիւնն է որ ուղղակի կապուած է Հանրապետութեան նախագահին վերահսկողութեան, եւ ոչ՝ վարչապետին: Լաւագոյն գրաւականը թէ Սփիւռքը երկրին առաջին դէմքին մշտական ուշադրութեան առարկան է: Յետոյ այն որ անցեալի (դառն) փորձառութիւններ ի զուր չեն անցած: Օրինակ Հայաստանի իշխանութիւնները նախորդ երեք «համահայկական» խորհրդաժողովներու (ծախսալից, զգացական, ցուցական ու լոզունգային) ապարդիւնութիւնը հասկցած են ու յետ այսու աւելի գործնական, մասնագիտական հաւաքոյթներու ձեռնարկած են (ճարտարապետներ, տընտեսագէտներ, բժիշկներ, եւ այլն): Խօսեցաւ եւ չթերագնահատեց Համահայկական հիմնադրամի միջոցաւ բերուած օժանդակութիւնը, բայց ընդգծեց անոր սահմանները, բաղդատած՝ պէտքերուն եւ պետական պիւտճէով կատարուածներուն հետ: Խօսեցաւ «նոր տունդարձի» մը մասին, որ է կանոնաւոր կերպով Հայաստան այցելել, հոն կատարել կնունք, հարսանիք եւ այլն. հոն գնել բնակարաններ, ներդրումներով ստեղծել աշխատատեղիներ: Իշխանութիւնները գիտակից են օրէնսդրութեան տկարութիւններուն եւ կը ջանան բարւոքել որ սփիւռքահայը չնկատուի օտարերկրացի, *այլ՝ օրէնքով պաշտպանուած իրաւունքներ ունենայ տեղացիին մօտեցնող: Մա՛նաւանդ նոր սերունդին այցերը կարեւոր են, տեղացի ընտանիքներու մէջ բնակելով, իրենց սերնդակիցներուն հետ շփուելով, մնայուն կապեր հաստատելու:*

Եղան անշուշտ շատ հարցադրումներ որոնց շարքին Հայաստանի հեռատեսիլի անորակութիւնը: Նախարարութիւնը կը ծրագրէ օրական երկու ժամ արեւմտահայերէնով Սփիւռքի յատուկ հաղորդում պատրաստել: Տողերս ստորագրողը հարց տուաւ թէ անցեալի «Հայրենիքի ձայն» շաբաթաթերթի օրինակով, նախարարութիւնը կը ծրագրէ՞ մամուլի օրկան ունենալ: Եւ այն գրելաձեւով որ 17 երկար դարեր մեր հայրերուն ու պապերուն է եղած: *Պատասխան – այո՛. բայց նկատի առած ժամանակներու պահանջը, ելեկտրոնային թերթ որ կը սկսի գործել Ապրիլ 15էն սկսեալ, «Հայերը այսօր» խորագրով եւ* դասական ուղղագրութեամբ. *նախարարուհին աւելցուց որ յանձնարարուած է նախարարութեան ամբողջ պաշտօնէութեան «դասական» ուղղագրութիւն սորվիլ: Ի փաստ այդ յայտարարութեան, ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ հոն բաժնուած պրակը* «Հայաստանի հանրապետութեան Սփիւռքի նախարարութիւն» *խորագրուած ըլլար: (Անցողակի ալ ըսեմ որ անտեղի գտայ կարեւոր հոսանքի մը ներկայացուցիչին այն յայտարարութիւնը թէ* ուղղագրական հարցը երկրորդական է): *Էջեր կարելի է լեցնել տակաւին գրեթէ երեք ժամերու ընթացքին լսուածներով: Նախապէս այցելած ըլլալով Հարաւային Ամերիկայի գաղութները, տիկ. Յակոբեան գտնոնք նկատեց* «ուծացման եզրին» *հասած. ուստի Համահայկական հիմնադրամը «որոշեր է առաջին անգամ ըլլալով Սփիւռքի միջոցներուն մէկ մասը Սփիւռքին» (իմա Հարաւային Ամերիկայի) տրամադրել: Տարուեցայ մտածելու թէ արդեօ՞ք աւելի փայլուն է Ֆրանսահայութեան վիճակը: Գոնէ այդ երեկոյ, ոչ ոք Մելգոնեանի հարց բարձրացուց...:*

Սփիւռքը այլեւս հասցէ ունի Երեւանի մէջ: Նախարարուհին գիտակից է իր պաշտօնին ե՛ւ ծանրութեան ե՛ւ պատասխանատուութեան: Գիտակից է նաեւ թէ բազմազան ու բազմաբնոյթ հարցերը չեն լուծուիր վերէն ինկած հրահանգներով: Եւ սակայն, որպէսզի իր եւ Նախարարութեան գործը աւելի հեզասահ ու արդիւնաւէտ ըլլայ, շատերու կարծին համեստ կարծիքս է որ հոն, եթէ ոչ ներկայացուցչական բնոյթի, այլ գոնէ խորհրդակցական կարգով սփիւռքահայերէ բաղկացած մարմնի մը ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍՏԵՓԱՆ ՓՈՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Լ. Շանթ» կեդրոնի «Գ. եւ Հ. Արմէնեան» սրահին մէջ, Մարտ 29ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան յիշատակի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Գրիգոր Շահինեանի: Յայտագիրը սկսած է «Լ. Շանթ» մշակութային կեդրոնի հիմնարկէքի արարողութեան ընթացքին Գր. Շահինեանի խօսքերէն հատուածներու ցուցադրութեամբ, ապա Համազգայինի Շրջ. վարչութեան կողմէ խօսք առած է Յակոբ Լատոյեան, որ դիտել տուած է թէ Գրիգոր Շահինեանի տիպարը իր էութեամբ պատմարակիչ է, աւելցնելով, որ ընտանիքի հայր թէ ժողովական, ուսուցիչ կամ գրականագէտ, մանկավարժ թէ խմբագիր, բոլոր յատկանիշներուն մէջ, կայ հասարակաց կէտ մը մեծ մարդու յատկանիշերը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Կարօ Յովհաննէսեան, որ նշած է թէ Գր. Շահինեան երբեք չէ ցանկացած մեծարանքի հանդիսութիւն մը իրեն ի պատիւ, չէ ուզած չքանչան ստանալ, եւ մերժած է նմանօրինակ առաջարկներ: Շահինեան, աւելցուցած է, ուսուցչութիւնը շարունակած է մինչեւ վերջ եւ միշտ պարտաճանաչ եղած է եւ ուսուցչական առաքելութեան գիտակից: Ապա, ներկաները դիտած են Լ. Շանթի մասին Գրիգոր Շահինեանի մտորումները, որմէ ետք գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Աւարտին, ներկաները դիտած են «Բ. Կանաչեան» երաժշտական գոլէժի 25ամեակին առիթով Գր. Շահինեանի արտասանած խօսքը:

* * *

ԱՅՆՃԱՐԻ Հայ աւետարանական երկրորդական վարժարանին մէջ, Մարտ 25ին ոգեկոչուած է Կոմիտասը, անոր ծննդեան 140ամեակին առիթով: Վարժարանի շրջանաւարտից միութեան ատենապետ տոքթ. Մատթէոս Մաթոսեան ձեռնարկին բացման խօսքով վեր առնելէ ետք Կոմիտասի դերը հայ երաժշտութեան անդաստանին մէջ, ներկայացուցած է Հայաստանցի արուեստագիտուհի տոքթ. Թամար Յովհաննիսեանը, որպէս մենակատար օրուան ձեռնարկին: Ան վերականգնանացուցած է Կոմիտաս վարդապետը արձակագիր Մուշեղ Գալշոյեանի եւ իր իսկ ստեղծագործած գրական հատուածներու ընդմէջէն, անդրադառնալով Կոմիտասի բազմաչարչար կեանքին եւ գնահատելի գործունէութեան: Թ. Յովհաննիսեանի ներկայացման ձեւն ալ գնահատուած է, քանի օգտագործած է նաեւ դաշնակը եւ արձագանգած հայ թէ օտար մտաւորականներու եւ գրագէտներու ձօները Կոմիտասին:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան համալսարանի «Էսըմպլի հոլ»ի մէջ, Մարտ 27ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Գուսան» երգչախումբի համերգը: Բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի Լիբանանի Շրջանային վարչութեան անունով Յակոբ Աբրահամեան, որ նշած է թէ Սփիւռքի իրականութեան մէջ հայ երգը տարածելը ոչ միայն կը նշանակէ ջատագովել բուն հայ երգի գոյերթին ապահովման, այլեւ մասնակից դառնալ հայ երգին ընդմէջէն հայապահպանման մեծ գործընթացին: Ապա, «Գուսան» երգչախումբը ներկայացուցած է ճոխ յայտագիր մը Կոմիտասի, Եկմալեանի, Յովհաննիսեանի, Ալթունեանի եւ Կանաչեանի ստեղծագործութիւններէն: Գուսանի գեղարուեստական պատասխանատու ու խմբավարն է Պարգեւ Թասլաքեան, իսկ երգչախումբը կը բաղկանայ 40 անդամներէ: Աւարտին, Համազգայինի Շրջ. վարչութիւնը առ ի գնահատութիւն Գէորգ Գանտահարեանի ունեցած ներդրումին Համազգայինին, յետ մահու յուշանուէր մը յանձնած է վաստակաւոր խմբավարին թոռան՝ Սանան Գանտահարեանին:

* * *

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Մարտ 27ին սկսած են ներկայացուիլ «Թէաթրոն» թատերախումբին «Լուսնի վրայ» կատակերգութիւնը բեմադրութեամբ Սուրէն Խտըշեանի: Ներկայացումէն առաջ Սուրէն Խտըշեան հարցազրոյց մը տուած է «Ազդակ»ի եւ նկատել տուած թէ թատրոնը նահանջի մէջ է, մասնաւորաբար հայ գաղութին մէջ: Բացատրած է թէ նիւթը կ'անդրադառնայ նաեւ դերասաններու տառապանքներուն եւ կը նկարագրէ անոնց չարչարանքն ու հեւքը ներկայացման պատրաստութեան նախօրեակին, ընթացքին եւ երբեմն անոնց ապրած յուսախաբութիւնը, երբ իրենց երազները չեն իրականանար:

ՇՎԱՐՆԱԾԷ ԿԸ ԴԱՏԷ ԻՐ ՅԱՋՈՐԴԸ

Թիֆլիսի ելեկտրոնային մէկ կայքէջին համար Տիանա Թոսունեան խօսելու հրաւիրած է Վրաստանի նախկին նախագահ Է. Շվարնածէն, երկրին նոր խռովութիւններուն առընչութեամբ: Անոնց պատճառն էր ընդդիմութեան դժգոհութիւնը ներկայի նախագահ Մ. Սահակաշվիլիէն եւ հրաժարումի պահանջը: Երբ կառավարութիւնը լռութիւն կը պահէ ստեղծուած կացութեան առջեւ, հաւանակա՞ն է արիւնալի ճակատում մը, հարց կու տայ լրագրողուհին:

Շվարնածէ չի բացառեր, վստահ յայտնելով թէ Սահակաշվիլի յօժար կամքով չի հրաժարիր: Կու տայ իր օրինակը, երբ 2003ին կրնար մնալ պաշտօնի վրայ. բանակը իր հրամանին տակ էր, արտակարգ վիճակ հռչակեց, քանի որ «Վարդերու յեղափոխութիւն»ը պետական հարուած էր: Վստահ էր, կ'ըսէ, թէ բանակը կրնար ժողովրդական շարժումը լռեցնել, բայց ատիկա կը նշանակէր արիւնհեղութիւն: Զգիմելով այդ վտանգին, նախ վերցուց արտակարգ վիճակը, յետոյ հրաժարեցաւ: Սահակաշվիլի գրեթէ պատրանաթափ էր. ի՞նչպէս, առանց որեւէ պայմանի Շվարնածէ կը ձգէ՞ իր պաշտօնը: Ու յայտարարեց. «Պ. Շվարնածէ այնքան իմաստուն որոշում մը տուաւ որ մեր ապագայ կառավարութիւնը իրեն ապահովութիւնը երաշխաւորեց եւ թոյլատրեց որ ապրի Քրծանիսիի իր կալուածին մէջ»:

«Այսօր, կ'ըսէ Շվարնածէ, Սահակաշվիլի իմ այն օրուան վիճակիս մէջ կը գտնուի, բայց պատրաստ չի թուիր իմ օրինակիս հետեւելու: Հակառակ պարագային այդ տրամադրութիւնը յայտնող նշաններ տուած կ'ըլլար: Մինչդեռ սխալներ գործած է»:

Ինչ կը վերաբերի այսօրուան դժգոհութեան արմատներուն, 2004–05-ին հազիւ հարիւր հոգի կը պատասխանէր բողոքի ցոյցի կոչերուն: Պարկեշտ քաղաքացիին ուզածը միայն աշխատանքն էր: Սահակաշվիլի կրնար իրենց հետ հանդիպում ունենալ, բացատրել թէ ինչո՛ւ այնքան բարձր է գործազրկութեան համեմատութիւնը: Չըրաւ: Հետեւանքը այն եղաւ որ ցոյցերը աւելի ու աւելի ծաւալուն դարձան: Վերջինը, 2007ի Նոյեմբերին, մօտ 250 հազար հոգի հաւաքեց: Շատեր արտասուաբեր կազի ժայթքերուն թիրախ եղան, ուրիշներ վիրաւորուեցան: Ըստ Շըվարնածէի, Սահակաշվիլիի գլխաւոր երկու սխալներէն առաջինը ժողովուրդին դէմ ճնշումն էր, երկրորդը 2008 Օգոստոսին ռուսեւվըրացական պատերազմը: Ուստի կը հետեւցնէ թէ այլեւս անկարելի բան չկայ: Ոչ մէկը ընդդիմութիւն կրնայ ամբոխը վարել:

Շվարնածէ կը խօսի Հերակլ Ալասանիայի մասին ալ. ան Վրաստանի նախկին դեսպանն է ՄԱԿ-ի մէջ, նախագահական թեկնածու կը մտնէ: 35 տարեկան է, խելացի եւ արհեստավարժ: Բայց Շվարնածէ կողմնակից չէ շատ երիտասարդ նախագահներու ընտրութեան: Սահակաշվիլին 2004ին երբ առաջին անգամ ընտրուեցաւ, 37 տարեկան էր եւ աշխարհի ամէնէն երիտասարդ նախագահը: Կը յիշեցնէ Չինաստանի մէկ օրէնքը որ կը պարտադրէ երկրի ղեկավար ընտրել 60–70-ի միջեւ մէկը. ո՛չ աւելի երիտասարդ, ո՛չ աւելի տարիքոտ: Այդ օրէնքը, ըստ Շվարնածէին, շատ տեղին է եւ իմաստուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՃԷՅՐԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

Ա.

Կը խորհիմ ինքնիրենս թէ ի՞նչ պիտի ըսեն Իզմիտցիները իմ անյաջողութեանս վրայ. ահաւասիկ պոլսեցի փաստաբան մը որ Իզմիտի մէջ չի կրնար յանցաւոր մը փրկել. իրենց ծաղրող ծիծաղներուն ձայնը կը լսեմ ականջիս մէջ:

– Բայց ի՞նչ կարող էի ընել:

Մտիկ չեն ըներ ինծի. կը խնդան, կը մարին խնդալէն:

Ծօ՛, ադ տղա՛ն, Պոլսուն ապուքաթը:

Եւ իմ տատս, այն որ գիս մեծցուցած էր գիրկին մէջ, Հաճի Մարիամը որ այնչափ մեծ գաղափար մը ունի իմ ճարտարութեանս վրայ, ի՞նչ պատասխանէ ամէնուն, երբ այս դատը կորսնցուցած ետ դառնամ մինչեւ այս վայրկեանը ինձմով լեցուած այդ պարզուկ, անծալք ու անձնուէր սի՜րտն ալ կոտրած ու պարպա՞ծ պիտի վերադառնամ ուրեմն. ես որ իր անձուկ մտքին մէջ քաջարուեստ փաստաբանի մը անհպելի արձանն եմ, պիտի ցո՞յց տամ իմ կաւակերտ շինուածքիս բոլոր տկարութիւնները ու բոլոր փշրանքները:

Անդիմադրելի մարմաջ մը կը զգամ աննշուկ ետ դառնալու, աղմկալից ամօթահարութենէ մը խուսափելու համար: Շոգեկառքը կը կենայ: Իզմիտ ենք ահա, դռնակս կը բացուի. ոստիկանութեան պաշտօնեայ մը, որ ինծի կը սպասէ քարափին վրայ, պայուսակս կ'առնէ կը տանի. մինչդեռ ես սրտադողիս մէջ կը վարանիմ իրեն հետեւելու, կը կանչեն զիս. կարելի չէ՛ որ ետ դառնամ: Հարիւրապետն է որ դիմաւորելու կուգայ այս անգամ, հարիւրապետը որ իր տասնապետը փրկելու համար ջանք չի խնայեր:

Վար կ'իջնեմ ակամայ, կը հետեւիմ իրեն, գլխիկոր ու մոլորած գաղափարներով:

Ի՞նչ ընելու եկայ Իզմիտ:

Բ.

Բանտը ուր կ'երթամ ուղղակի իմ պաշտպանեալս տեսնելու համար, կառավարութեան շէնքին դրան աջ կողմի մասն է:

Գաւիթը խմացուցած է ամէն կողմ. Հայեր, Չէրքէզներ անցած ճամբուս վըրայ ուշադիր կը դիտեն զիս, չօճուխ մը որ փրկութիւն բերել կը խոստանայ Իզմիտի մեծագոյն ոճրագործին:

Գլուխները կ'երերան, չեն հաւատար, նորէն կը հարցնեն իրարու.

– Ապուքա՞թ:

Բանտին դրան մէջ աղմուկը կը մեծնայ. բոլոր բանտարկեալները մէկէն տեսնել կը փափաքին Պոլսէն եկող փաստաբանը. կը պնդեն, կը պահանջեն: Տեղի կու տամ անձիս համար ցոյց տըրուած այս հետաքրքրութեան. ներս կը մտնեմ: Թաւարծի ձորձեր հագած մարդիկ, ամէն տարիքէ ու ամէն հասակէ, զիս կը դիտեն, ճանչցողի աչքով, ոտքէս մինչեւ գլուխս, եւ գոհ կը մնան տեսքէս չեմ գիտեր ինչո՛ւ: Համակրութիւնը կը շահիմ այս մարդոց. ու հարցումները կը տեղան չորս կողմէն: Ամէն ոք իր ցաւը եւ տէրտը կը բերէ. ամբողջ հաւաքածոյ մը. ցուցահանդէս մը ուր պատժական Օրինագիրքը կենդանի պատկերներով կը դասախօսուի: Հասածիս չափ կը պատասխանեմ, կը յուսադրեմ: Բայց իմ մարդս չեմ տեսներ դեռ. կ'երեւայ որ ոտքի շղթան քակելու զբաղած են եւ այս պատճառով կ'ուշանայ: Նորէն կը պոռան իր անունը զոր բանտին խուլ արձագանգը կը կրկնէ, կ'երկարացնէ, կ'երկարացնէ.

– Քրանտի՛ւք... Քրանտի՛ւք...:

Քովիններս կը ժպտին իմ ապշութեանս վրայ եւ կը բացատրեն թէ այս տարօրինակ անունը Չէրքէզի պարզ անուն մըն է, անոնցմէ զորս շուրջս կը լսեմ ամէն վայրկեան յորմէհետէ Իզմիտ ոտք կոխած եմ:

Վերջապէս Քրանտիւք կ'երեւայ. ա՜յս մարդը. իրա՞ւ. ո՞րքան հեռու այն արհաւրալից դէմքէն զոր իմ երեւակայութեանս մէջ գծեր էի առաջուց. այս փոքրիկ նիհար դալկադէմ մա՞րդը որ կնոջ մը ոտքերը ձեռքերը ունի եւ անգլիացի աղջկան մը կապոյտ աչքերը. լայն ուսեր որոնք կը նեղնան իջնելով մէջքին զոր բարակ կաշիէ գօտի մը կը սեղմէ. զինուորական համազգեստը չի կրեր. նայուածքը անոյշ ու տխուր է. դէմքը պատող հիւծախտաւորի դալուկը տեսնելով, կուրծքէն բխող չոր հազը լսելով որ իր ամէն մէկ բառը կ'ընդհատէ, Քօխ վայրկեան մը չպիտի վարանէր իր նեբարկումը ընելու համար այս ազնուական հիւանդին փափուկ մորթին մէջ:

Կը բացատրէ ինծի իր գործած կրկին մարդասպանութիւնը՝ ճակատագրին հաւատացողի մը համակերպութեամբ:

– Այս է եղեր Աստուծոյ կամքը:

Նորէն կը դիտես ձեռքը, հիանալու համար մատերուն նրբութեան, անոնց տոհմիկ երկարութեան վրայ, չկարենալով երբեք հաւատալ որ այդ մատերէն ելլէ երկու մահ միանգամայն:

Քրանտիւք մեղմութեամբ կը շարունակէ իր խոստովանութիւնը, հիմա որ բանտին վերատեսչին սենեակին մէջ առանձին ենք:

– Նիւշ աւազակ մըն էր, կ'ըսէ ինծի:

– Շատ լաւ, բայց մի՞ւսը:

– Միւսը սխալմամբ էր. ես զինքը ըսպաննելու դիտաւորութիւն չունէի. ճակատագի՛րը...:

– Ինչէ՞ն յայտնի էր որ Նիւշ աւազակ մըն էր. եւ յետոյ, դուն զայն ձերբակալելու պաշտօն ունէիր եւ ոչ սպաննելու:

Քրանտիւք առարկութեանս չի պատասխաներ նախ. վերջը հարցում մը կ'ուղղէ ինծի:

(Շար. 2)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 24

13րդ օր Զատկի

94ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

բիւրաւոր նահատակացն մերոց, որք կատարեցան յամին 1915 յԱրեւմտեան Հայաստան

100րդ *տարելից Ատանայի Մեծ Ողբի*

Պատարագ՝ *ժամը* 15·00*ին*

Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն նահատակացն ազգիս Հայոց։

ԱՐԱՐԱՏ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Ապրիլ 1909 – Ապրիլ 2009

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Շաբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 17ին

Փարիզի Սբ. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Տաճարի Նուրիկեան Ֆրէնկեան սրահ

խօսք կ՚առնեն՝ ԼԵՒՈՆ ՔԵՉԷՃԵԱՆ – *Ատանայի ջարդերը մարդասիրական օգնութեան նախօրեակին (ֆրանսերէն),* ՄԱՆՈՒԿ ԱԴԱՄԵԱՆ – *Սիամանթոյի «Կարմիր լուրեր բարեկամէս»՝ կիլիկիոյ աղբերգութեան նուիրուած 12 քերթուածներու շարքը,* ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ – *Ատանայի կոտորածներու քաղաքական իմաստը*

– մուտքը ազատ է –

ԻՆՉ ԿԱՅ ՉԿԱՅ ԻՇՈՒԿԻՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Քառասուն կապոյտ փաթթոց մէջը
Ծրծեռնակը, բոյնը, պարունը
Հովը, ծովը, արեւը
Սխտորը, խնձորը։
Ամուր կապուած գօտիկը
Զանգակը, զնգոցը
Տհոլը, արձագանգը
Պտղունց մը աղ,
Ափ մը խաղ,
Ծափ ու ծիծաղ։

Le samedi 18 avril à 15 heures

un spectacle tout public (en arménien) d'ANAHID SARKISSIAN

Péniche Anako
Bassin de la Villette
face au 61 quai de la Seine, Paris 19e
M° Riquet, Stalingrad, Jaurès
Contact : 01. 42. 06. 74. 26
info@penicheanako.org

P.A.F. : 5 euros

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ–Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. 100*ական Եւրօ Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեանէ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Թաշճեանէ։*

☐

La Section
«D. Missakian» de Sevran-Livry
organise une soirée
« L O T O »
Le samedi 18 avril à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservations :
Madeleine : 01. 43. 10. 04. 96
Nilva : 06. 87. 05. 00. 67

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

C Y C L E C O M P L E T
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne

Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

En Compagnie des Loups et Théâtre Label Etoile, Compagnie Jean-Claude Falet présentent

le samedi 18 avril à 20 heures
et le dimanche 19 avril à 15 heures

Mémoire de ma Mémoire

de **Gérard CHALIAND**
(En présence de l'auteur **Gérard Chaliand Samedi soir**)

Adaptation et mise en scène :
Frédéric de Rougemont

Collaboration artistique :
Séverine Bourguignon
Franck Olivier Laferrère

Avec :
Jacques Bourdat
Jean-Claude Falet
Odile Fréval

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
majc13@wanadoo.fr

Métro / Tram : Réformés
Parking : Gambetta

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

1915 AVRIL 2009

Paris

JEUDI 23 AVRIL

18h-23h: Veillée des jeunes Arméniens. Métro République, terre plein est.

VENDERDI 24 AVRIL

11h-12h30: Mairie de Paris; Bertrand Delanoë rencontre la communauté (sur invitation).

16h30-17h30: Ravivage de la flamme au Soldat inconnu; hymnes nationaux et dépôt de gerbes, rassemblement angle avenue des Champs-Elysées, avenue de Friedland.

18h-19h30: Rassemblement Avenue Georges V - Champs Elysées; prises de parole des candidats aux élections européennes.

19h30-20h30: Marche vers la statue de Komitas par la rue François Ier; dépôt de fleurs, discours de clôture, Place du Canada, 8ème.

DIMANCHE 26 AVRIL

10h-20h: Les stèles du Collectif VAN sur le Parvis de Notre-Dame de Paris; action de sensibilisation aux génocide et à leur déni.

Des commémorations auront lieu aussi à **ALFORTVILLE (26 avril):** Messe et défilé jusqu'au Monument Khatchkar, Place Achtarag et prises de parole à 12h45 — à **CHARENTON-LE-PONT (23 avril)** à 17h30, dépôt de gerbes devant le Khatchkar, rue Paul Eluard: prises de parole; invité: Gilbert Sinoué — à **ARNOUVILLE (26 avril) :** Messe, puis marche vers la stèle du Génocide — à **CHAVILLE (26 avril) :** Messe, puis marche vers la stèle et prises de parole — à **ISSY** et à **CLAMART (26 avril)** :Rassemblement, recueillement et prises de parole; rue de la Défence, à 13h30, recueillement au Khatchkar — aux **LILAS (18 avril) :** Cérémonie à 11 heures, au Cimetière — à **MEUDON (25 avril)** — à **ASNIERES (25 avril)** : Cérémonie au Cimetière à 16 heures, prises de parole à 17 heures à la Mairie — à **SEVRAN (26 avril)** : Rassemblement et prises de parole au Khatchkar — à **LIVRY-GARGAN (26 avril)** : à 16 heures, rassemblement et prises de parole à la stèle du souvenir.

Lyon

VENDREDI 24 AVRIL

15h30: Cérémonie religieuse en l'église arménienne Saint-Jacques, 295 rue André-Philip, 3ème.

16h30: Rassemblement devant l'église arménienne, préparation du cortège avec remise d'œillets, défilé jusqu'à la Place Antonin Poncet.

18h: Allocutions des représentants de la communauté arménienne, d'un militant de la démocratisation en Turquie, de Michel Mercier, sénateur président du conseil général du Rhône, de Gérard Collomb, sénateur maire de Lyon.

Des cérémonies ont également lieu à **MEYZIEU, DECINES, VAULX-EN-VELIN, VIENNE, VALENCE, BOURG-LES-VALENCE.**

Marseille

JEUDI 23 AVRIL

De 14h à 18h: Organisation par les groupes et associations de jeunes d'une campagne d'information avec la tenue de 4 stands : Marseille Vieux Port, Parc Borély, Castellane, Consulat de Turquie.

19h: Recueillement œcuménique en la cathédrale apostolique arménienne.

20h: Dépôt de gerbes au monument du parvis de la cathédrale, ravivage de la flamme de la mémoire.

20h30: Procession au flambeau en direction du consulat de Turquie.

21h: Allocutions.

VENDREDI 24 AVRIL

11h: Rassemblement, dépôt de gerbes et prières au mémorial, esplanade L2, Beaumont.

15h: Messe en l'église du Sacré cœur, avenue du Prado, 8ème.

17h: Rassemblement pour le défilé, départ **«David»**, plage du Prado.

17h30: Marche vers le Consulat de Turquie.

19h: Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne de Marseille : révérend père Zadig Avédikian, Yéghia Tersakian, pasteur Gilbert Léonian.

Des cérémonies ont lieu à **MONTPELLIER, TOULON, SAINT-RAPHAEL, DRAGUIGNAN, AVIGNON, CANNES, NICE.**

NAZARPEK Jeunesse HENTCHAKIAN
avec le soutien du CCAF
organise une

CONFERENCE - DEBAT

REVELATIONS SUR DE NOUVEAUX ASPECTS DU GENOCIDE DES ARMENIENS DANS LES ARCHIVES ALLEMANDES

Intervenant :
Wolfgang GUST
Journaliste, historien allemand, ancien rédacteur en chef du magazine **Der Spiegel**

Le dimanche 19 avril à 16h30

au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro Courcelles)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»

Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook

Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)

Avec le soutien de Hamaskaine Paris.

Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 18-19
SAMEDI-DIMANCHE
18-19 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տարեկան 70 եւրօ
Արտասահման : Տարեկան 85 եւրօ (Ամերիկայ ալ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·187

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·187

ԻՐԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԵՑՈՒՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Իրանի իսլամական խորհրդարանի Ապրիլ 15ի դռնբաց նիստին Սպահանի եւ հարաւային իրանահայութեան երեսփոխան Ռոպէր Բեգլարեան ելոյթ ունեցած ու անդրադարձած է Ցեղասպանութեան նիւթին: Ըսած է որ 94րդ տարելիցին շեմին տեղին է կրկին դատապարտել կատարուածը. Ցեղասպանութիւնը, անոր աղէտալի հետեւանքները, նաեւ մարդկութեան դէմ գործուած այլ ոճիրները: Աւելցուցած է թէ Իրանի մէջ մեծ մասով կը հաստատուի եւ կը դատապարտուի այդ իրողութիւնը. ուստի ժամանակն է որ իրանեան իսլամական մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը արդարութեան ճշմարտութեան ի յայտ գալուն նպաստեն, մերժելով մոլեռանդութիւնն ու տգիտութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ Ա. ՊԱՊԱՃԱՆԻ ՈՒ Ս. ԼԱՒՐՈՎԻ ՀԵՏ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Ապրիլ 16ին հանդիպում մը ունեցած է Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճանի հետ: Ներկայ եղած են Է. Նալպանտեան եւ Թուրքիոյ արտաքին գործերու փոխ նախարարը: Հանդիպումին նիւթ եղած են Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորման վերաբերող հարցեր:

Նոյն օրը Ս. Սարգսեան ընդունած է Ռուսաստանի արտաքին գործերու նախարար Ս. Լաւրովն ալ որ նոյնպէս Երեւան էր, մասնակցելու համար Սեւ ծովեան տնտեսական գործակցութեան նախարարներու ժողովին: Ս. Սարգսեան եւ Ս. Լաւրով քննարկած են հայեւռուսական ռազմավարական յարաբերութիւնները, նաեւ շրջանային եւ միջազգային խնդիրներ:

ԱՄՆ

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԻ ՇԱԲԱԹ ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԾ

Գալիֆորնիայի նահանգապետը Ա. Շվարցենէկէր այս տարի Ապրիլ 19–26-ի շաբաթը «Հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչումի օրեր» յայտարարած է: Նահանգապետը նոյն յայտարարութիւնը կը կատարէ իր ընտրութենէն ի վեր. նաեւ ան առաջինն է որ ԱՄՆ-ու մէջ Հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչումի օրերուն մնայուն բնոյթ տուած է:

ԱՄՆ-ու Հայ Դատի մարմինը ողջունած է Ա. Շվարցենէկէրի որոշումը, յիշեցնելով թէ երկրին մէջ կ'ապրի Սփիւռքի մեծագոյն համայնքը որուն անդամներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը զոհերու, վերապրողներու շառաւիղ է:

ՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԻՆ ԴԷՄ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ԱՐՇԱՒ

Թուրքիոյ մէջ համացանցի կայքէջով մը արշաւի ձեռնարկուած է Հայաստանի սահմանը բանալու հեռանկարին դէմ: Նախաձեռնողները դիմած են նախագահ Ա. Կիւլի եւ վարչապետ Թ. Էրտողանի նաեւ այլ ղեկավարներու: Անոնք դժգոհ են որ Հայաստան իր վարած քաղաքականութեան մէջ հարկաւոր սրբագրութիւնները չէ ըրած, չի ճանչնար Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը, որպէս խորհրդանիշ կը գործածէ Արարատը, եւլն.: Կը շեշտեն թէ Հայաստանի հետ հաւանական մերձեցում մը, Ղարաբաղի հարցին պատճառով, կրնայ վնասել Ազրպէյճանի հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն: Իսկ այդ յարաբերութիւնները մեծապէս կարեւոր են, ոչ միայն ազրպէյճանական կազին ու քարիւղին պատճառով, այլ նաեւ որովհետեւ Թուրքիա եւ Ազրպէյճան «մէկ ազգ, երկու պետութիւն» են: Ազրպէյճան առանց այդ ալ Թուրքիոյ աւելի օգտակար երկիր է, քան Հայաստանը, որմէ Թուրքիա ոչինչ կրնայ ստանալ:

Անոնք տակաւին յիշած են որ Ազրպէյճանցիները նիւթապէս օժանդակած են Թուրքիոյ, Տարտանէլի պատերազմին ընթացքին...

«Կը ստորագրենք, հաւատալով որ Թուրքիա Ղարաբաղի հակամարտութեան մէջ առանձին պիտի չձգէ Ազրպէյճանը ու չբանայ Հայաստանի սահմանը, այնքան ատեն որ Ղարաբաղի վրայ հայկական յարձակումը վերջ գտած չէ» կ'ըսուի հանրագրութեան աւարտին: Արդէն աւելի քան 21 հազար հոգի ստորագրած էր զայն Ապրիլ 17ի առաւօտուն:

Կայքէջը զետեղուած է հետեւեալ հասցէին.

www.turkiye-ermenistan-kapilar-acilmasin.org

* * *

Սահմանի բացումին դէմ խիստ յայտարարութիւն մը կատարած է Թուրքիոյ Ազգային Ժողովի Նախագահ Ք. Թոփթան եւս. ան ալ կրկնած է թէ բացումը անկարելի է, այնքան ատեն որ մէկ միլիոն ազրպէյճանցի գաղթականներ կան, եւլն.: Թոփթան յայտարարութիւնը ըրած է ազրպէյճանցի կին երեսփոխաններու Անգարա այցին առթիւ կազմակերպուած ճաշի մը: Անդրադարձած է նաեւ Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի բարեկամական, եղբայրական կապերուն: Հայաստանի հետ համաձայնութիւնը դժուար, այլ օգտակար նկատած է, աւելցնելով որ այդ մասին խօսիլ չի նշանակեր որ Թուրքիա հրաժարած է Ղարաբաղի հարցին նկատմամբ իր նախկին կեցուածքէն:

Ազրպէյճանցի երեսփոխանուհիներու բանբերը իր կարգին շեշտած է թէ պէտք չէ սահմանը բացուի, մինչեւ Հայաստան իր գրաւած շրջաններէն չնահանջէ. հակառակ պարագային մեծ վէճ պիտի կրէ ազրպէյճանցի ժողովուրդը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նաւահանգիստներու (Պուլոնեը, Գալէ, Տէօնքէրք) շրջափակումը ձկնորսներու կողմէ վերջ գտաւ Ապրիլ 16ին, կառավարութիւնը 4 միլիոն Եւրոյի օժանդակութիւն մը խոստանալէ ետք: Նախարարը նաեւ խոստացած է բանակցիլ Պրիւսէլ, որպէսզի քոթաներու փոփոխութիւններ ըլլան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ առողջապահութեան նախարարուհին՝ Ռոզլին Պաշըլօ կը ջանայ պաշտպանել իր օրինագիծը, մինչ բժշկական վերին շրջանակներն իսկ չեն դադրած բողոքելէ եւ փարիզեան հիւանդանոցներու 25 անուանի բժիշկներ քննադատական կոչ մը հրատարակած են Նուվէլ Օպսերվաթէօրի մէջ: Առարկութիւնը կը վերաբերի այն կէտին, ըստ որուն նոր օրինագիծով հիւանդանոցին տնօրէնը ամէն իրաւասութիւն ունի եւ օրինագիծը շարադրուած է շուկայիկ մտայնութեամբ: 25-երը արդէն կը հրաւիրեն բժշկական դասը, որ փողոց իջնէ Ապրիլ 28ին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ «Հակաահաբեկչական գործողութիւնը» Չեչենիոյ մէջ վերջ գտած է Ապրիլ 16ին, 10 տարուան շրջանէ մը ետք: Այս ընթացքին շուրջ 100 հազար հոգի մեռած է եւ դեռ այս թիւին վրայ կ'աւելնան հազարաւոր անհետացողներ, տեղահանուած Ռուսեր եւ Չեչեններ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ բանագնացը Միջին Արեւելքի համար՝ Ճորճ Միշէլ, Ապրիլ 16ին, Իսրայէլի մէջ դէմ յանդիման գտնուած է արտաքին նախարար Աւիկտոր Լիպըրմանի անզիջող դիրքին: Միշէլ շեշտած է.- «Միացեալ Նահանգները զօրավիգ են երկու պետութեան գաղափարին, պաղեստինեան պետութիւն մը խաղաղօրէն ապրող Իսրայէլի կողքին», մինչ Լիպըրման կ'առարկէ որ «Օսլոյի գործընթացը անելի մը առաջնորդած է», ինչ որ բացէ ի բաց կը նշանակէ որ դէմ է պաղեստինեան պետութեան մը գոյութեան: Նեթանիահու ալ կը պահանջէ որ Պաղեստինցիները ճանչնան Իսրայէլը որպէս հրեայ պետութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համալսարանները քննութեան տակ առնուած են, վկայականներու չհաստատութեան պատճառաւ: Երեւան ելած է որ Թուլոնի համալսարանէն քանի մը տասնեակ չինացի ուսանողներ լիսանսներ եւ մասթըրզներ ձեռք ձգած են դրամի փոխարէն: Ըստ վկայականներու՝ սակերը կը տարբերին, կը խօսուի նոյնիսկ 100 հազար Եւրոյի մասին որոշ վկայականներու համար եւ կը կարծուի որ այս կացութիւնը քանի մը տարուան անցեալ ալ ունի: Դատախազը կ'ըսէ թէ 4–5 այլ համալսարաններ ալ խնդրոյ առարկայ են կաշառակերութեան համար:

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ամէնէն համբաւաւոր դրամատուներէն մէկը՝ Իւ. Պի. Էս. (Զուիցերիոյ Դրամատուներու Միութիւն) կը շարունակէ ծանր կորուստներ արձանագրել եւ նոր տնօրէնութիւնը որոշած է 8700 պաշտօնազրկում կատարել ամբողջ աշխարհի մէջ: 2008ին արդէն, դրամատունը 20·9 միլիառ Ֆրանքի կորուստ արձանագրած էր եւ 4800 պաշտօնազրկում կատարած: 2009ին նոր տնօրէն մը պաշտօնի գլուխ անցած էր: 2009 Ապրիլին, առաջին եռամսեային կորուստը 2 միլիառ էր (զուիցերական Ֆրանք):

ՈՉ-ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ անկախ Իրաք Պոտի Գաունթի հրապարակած տեղեկագրի մը համաձայն, 2003էն ի վեր (ամերիկեան յարձակում) 19·706 հոգի առեւանգուած եւ սպաննուած է Իրաքի մէջ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ արեւելեան շրջանը երկրաշարժ մը պատահած է Ապրիլ 16էն 17ի գիշերը: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն առնուազն 22 մեռեալ կար:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՕԹԱՆ-ի դիմած է որ ջնջուին Վրաստանի մէջ ծրագրուած ռազմափորձերը, զանոնք «գրգռութիւն» որակելով: Կազմակերպութենէն Ապրիլ 15ին յայտարարուած էր թէ Մայիսին Վրաստանի մէջ ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան:

ՍՊԱՆԻԱ բաւական իրար անցած է Սարքոզիի խօսքերէն ետք իրենց վարչապետին Զափաթերոյի հասցէին: Արդարեւ, Ապրիլ 14ին, հիւր երեսփոխաններու հետ ճաշի մը աւարտին, նախագահը իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ որ Սպանիոյ կառավարութիւնը Ֆրանսայի կը հետեւի ինչ կը վերաբերի ծանուցումներու նուազումին հեռատեսիլի հանրային կայաններէն եւ երբ երեսփոխան մը որոշ կասկած մը կ'արտայայտէր Զափաթերոյի համբաւին մասին, Սարքոզի ըսած է. «Զափաթերօ, թերեւս շատ խելացի չէ...»: Այդ թուականէն ի վեր Էլիզէ կը ջանայ հերքել Սարքոզիի խօսքերը, հակառակ անոր որ ներկաները կը վկայեն թէ ճիշդ է, քանի Սարքոզի Ապրիլ 27ին եւ 28ին պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Սպանիա:

ՔԱՊՈՒԼԻ շիի մզկիթին առջեւ, շուրջ հարիւր կիներ հաւաքուած են Ապրիլ 16ին բողոքելու համար նոր օրէնքի մը դէմ, որ կ'արտօնէ շիի կիներու ամուսնական բռնաբարումը: Մեծ պաստառներու վրայ արձանագրուած էր՝ «Մոլլաները պէտք չէ մեր սենեակները մտնեն»: Հաւաքուած կիները գլխաւորաբար երիտասարդ կիներ եղած են, ուսանողուհիներ եւ մարդկային իրաւանց պաշտպաններ: Կիներու այս թափօրը երկար չէ դիմացած, անմիջապէս շուրջ 300 այրեր հասած են եւ նախատինքները սկսած են.- «Մա՛հ լրտեսուհիներուն», «Քրիստոնեաներու ստրուկներ», եւլն.: Օրէնքը քուէարկուած էր Մարտին եւ Նախագահ Քարզայ ալ ստորագրած էր: Կը վերաբերի շիի փոքրամասնութեան, այսինքն բնակչութեան 5%ը:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

2. ՆԱՄԱԿ ՄԸ ԻՆՏՐԱՅԷՆ

Վերոյիշեալ ուսումնասիրութեան մէջ, Գր. Պըլտեան ծանօթագրութիւն մը նուիրած է Տիրան Չրաքեանի (Ինտրա, 1875-1921) եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի առընչութեան[5]: Վերը յիշուած նոյն թղթակալին մէջ հանդիպեցանք նամակի մը, զոր Ինտրա 1910ին յղած էր Թէոդիկի բարեկամ ու գրասէր Սարգիս Սաֆայեանին, ուր շատ յստակ կերպով խօսք կ'ընէ Եղիային նուիրուելիք ուսումնասիրութեան մը, որ իրեն պատուիրուած էր նորաստեղծ Հայ Հրատարակչական Ընկերութեան կողմէ: Սակայն Հրատարակչականը ձախողութեան մատնուեցաւ. ինչպէս գրած է Յ. Ճ. Սիրունի իր ինքնակենսագրականին մէջ, «անյաջող էր վայրկեանը նման ձեռնարկ մը յաջողցնելու համար, որովհետեւ կուսակցական կրքերը բռնկած էին Պոլսոյ մէջ, եւ անհնար բան էր հայ մտաւորականութիւնը համախմբելու այդպիսի փորձի մը շուրջ»: 1924ին հրատարակուած ուսումնասիրութեան մէջ, Սիրունի մանրամասնած էր, թէ «Ազատամարտ»ը ընկերութեան գլխաւոր խթանը եղած էր, «մինչդ այն օրերուն, երբ հակադաշնակցական պայքարը իր զէնիթին վրայ էր», եւ թէ «մասամբ հակադաշնակցական մտաւորականութեան հռչակած պայքարը, մասամբ ալ ներսէն տըկարութիւն մը շուտով գերեզման իջեցուցին զինքը, հազիւ միակ գործ մը տպագրած, - Զապէլ Եսայեանի *Աւերակներու մէջը*»[7]: Թէ ի՞նչ եղաւ Ինտրայի ուսումնասիրութեան նախատագիրը (եթէ անշուշտ գրըւած է), անյայտ է մեզի:

Հետաքրքրական է նաեւ, որ Ինտրա կը գանգատի, թէ ո՛չ մէկ տեղ կրցած է գտնել 1870ական - 1880ական թուականներուն Եղիայի հրատարակած պրակներուն եւ հանդէսներուն հաւաքածոները, ոչ իսկ գրադարաններու մէջ: Արդեօք ասիկա պէտք է վերագրել Եղիայի հանդէպ հանրային բացասական կարծիքի՞ն, թէ Հայուն աւանդական «բնթերցասիրութեան», որ շուտով «կը սպառէ» գիրքերը...:

Ահաւասիկ այդ նամակը.-

«Մեծ. Սարգիս էֆ. Սաֆաեան
Վանքին Այգին, Սկիւտար

6/19 *Դեկտ.* 1910

Ազնիւ Սաֆաեան էֆ.

«Արեւելեան Մամուլ»*ի*[8] *Ձեր երեք հատորները չափազանց երկար ատեն քովս պահած ըլլալէս ամօթահար, վերջապէս կը վերադարձնեմ Ձեզ գանոնք եւ կը խնդրեմ որ, որքան կարելի է ներողամիտ ըլլաք: Ձեմ գիտեր թէ այսքան ատենուան հետ անհամեմատ կերպով քիչ գրադիլս այդ հատորներով, կը թեթեւցնէ՞ թէ կը ծանրացնէ իմ կողմէ գործուած թերութիւնը: Բայց Ձեր վեհանձնութիւնն ստոյգ ըլլալով, կը յուսամ թէ զանցառութեանս պատճառաւ Ձեր զգացած նեղութիւնն երկար չի տեւեր, եւ թէ կը հաճիք անյիշաչար ըլլալ:*

Ձեզ պէս մեթոտիկ ու կոկիկ գըրասէրի մը՝ ինծի պէս անհոգներու կողմէ այսպիսի պարտազանցութիւն մը գիտեմ թէ որքան անախորժ է: Ձեր մատենադարանին գիրքերը կատարեալ հոգածութեամբ կազմել տուած եւ անոնց պահպանութիւնն ապահոված չէ՛ք որպէսզի անոնք երթան ասոր անոր տունը յամենալու՝ ով գիտէ ինչ պայմաններու մէջ, ով գիտէ ինչ մանր մունր վնասներու ենթակայ: Այսուհանդերձ, ինչպէս պիտի տեսնէք, իմ քովս մնալնին՝ որ եւ է կերպով վնասակար չէ եղած Ձեր երեք հատորներուն, զոր գէթ անվթար վերադարձնելուս ուրախ եմ:

Այս ուրախութիւնը նաեւ յոյսէն է որ Ձեր գրքերուն լաւ վիճակի մէջ դարձը կարող կրնայ ընել զՁեզ՝ Ձեր նախանձելի մատենադարանէն ուրիշ անգամ ալ ինծի հատորներ վըստահելու: Արդարեւ, եթէ չեմ կըրնար ճշդապահութեամբ պարծենալ, բայց վստահուած իրերն անվթար և անաղարտ պահելու հոգածու եմ: Իսկ եթէ որոշ պայմանաժամ մը տաք ինծի, կրնաք ապահով ըլլալ Ձեր փոխ տուած գրքերուն անյապաղ դարձին:

Թոյլ տուէք ինծ ուրեմն, ազնիւ Սաֆաեան էֆէնտի, որ երկրորդ խնդրանք մը ընեմ Ձեզ, եթէ արդէն յապաղումէս նեղուած, չէք ուխտած ետեղակ մը անգամ փոխ չտալ ինծի: Բայց եթէ գիտնաք որ ծառայութիւնը զոր Ձենէ կը խնդրեմ, պիտի օժանդակէ, նոյն իսկ կարելիութիւն պիտի տայ ուսումնասիրութեան մը Եղիային վրայ, Հրատարակչականին կողմէ ինծի, իմ աննշան կարողութեանս վստահուած, - եթէ ըսեմ Ձեզ թէ յե՛տ ապարդիւն կերպով զիմելու ուր որ կրնայի դիմել Տէմիրճիպաշեանի գործերը գտնելու համար, բարեկամներու թէ գրավաճառներու, սախպուած եմ Ձե՛զ դարձեալ այս տաղտուկը պատճառել՝ այն ատեն կը յուսամ թէ կը բարեհաճիք ներողամտութեամբ հանդուրժել եւ պատասխանել խնդրանքիս:

Ահաւասիկ: Եղիային գործերէն անոնք զոր ես չունիմ եւ զոր կը կարծեմ թէ ունիք դուք գէթ մասամբ, հետեւեալներն են.- 1. Շահնազարեանի մը խղճին պարզ քննութիւնը. 2. Շրջագայութիւն իմ թաղիս մէջ. 3. Նոր կեանք. 4. Կրթական խնդրոյն վրայ թուղթ. 5. *Երկու հատ* Փիլիսոփայական բառարան (*Նախափորձ եւ փորձ*). 6. *Եղ[իա] Տէմիրճ[իպաշեան]ի խմբագրապետութեամբ հրատարակուած* Տնտես *հանդէսը*. 7. Երկրագունտ *հանդէսը*[9]:

Կ'աղաչեմ որ երկու ամսուան համար (մինչեւ 1911 Փետր.ի սկիզբները) ինծի տրամադրէք ինչ որ ունիք այս ցուցակէն: Վաղը մեր ըսպասուհին պիտի գայ Ձեզի՝ առնելու համար ինչ որ պատրաստած ըլլաք: Եթէ այս առթիւ մասնաւոր կարենաք ըսել թէ ո՛ւր կարելի է բան ունիք ինծի հաղորդելու, երկտողով մը հաճեցէք նշել: Շատ շնորհակալ կ'ըլլամ եթէ զոր օրինակ կարենալ ըսել թէ ո՛ւր կարելի է փնտռել Եղիայի այս կամ այն գործը զոր դուք ունեցած չըլլաք:

«Արեւելեան Մամուլ»*ներուն համար մեծապէս շնորհակալ եմ: Հաճեցէք ընդունիլ անկեղծ մեծարանացս հաւաստիքը որով կ'ուզեմ որ շրջապատուած ու հանդուրժելի գտնէք ցանկութիւնս հանդէպ Ձեր գեղեցիկ Մատենադարանին:*

Ձերդ շնորհապարտ յարգանօք՝
Տ. ՉՐԱՔԵԱՆ»

Նիւ Ճըրզի

(5) *Պըլտեան*, Մարտ, *էջ* 47:

(6) *Յ. Ճ. Սիրունի*, Ինքնակենսագրական նօթեր, *Երեւան*, 2006 *էջ* 187:

(7) *Յ. Ճ. Սիրունի*, *«"Ազատամարտ"ի սերունդը»*, Հայրենիք Ամսագիր, *Սեպտեմբեր* 1924, *էջ* 109:

(8) *Մատթէոս Մամուրեանի* (1830 - 1901) *հիմնած ազգային-քաղաքական թերթը, որ* 1871-1909*ին լոյս տեսաւ իբրեւ օրաթերթ, իսկ* 1919 - 1922*ին՝ իբրեւ շաբաթաթերթ: Մամուրեան թերթը խմբագրած էր մինչեւ իր մահը. ապա յաջորդած էր որդին՝ Հրանդ Մամուրեանը* (1875-1935):

(9) *Առաջին հինգ գրքոյկներուն հրատարակութեան թուականներուն համար, տե՛ս.* Պըլտեան, Մարտ, *էջ* 15: *«Տնտես»ը լոյս տեսած է* 1886-1888*ին, իսկ «Երկրագունտ»ը՝* 1883 - 1888*ին:*

ԿԻՆԵՐ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՍԻՐՎԱՐԴ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղին, Լիոնահայ տիկնանց միութեան եւ Լիոնի Հայ մշակոյթի միութեան, Ուրբաթ Մարտ 13ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ Կանանց միջազգային օրուան տօնակատարութիւնը, Լիոնի Սուրբ Յակոբ մայր եկեղեցւոյ Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ: Լեցուն սրահի մը առջեւ, որ այլեւս բացառութիւն է մեր օրերուն, բացման խօսք ըսին Սաթօ Փանոսեան՝ Կապոյտ Խաչի կողմէ եւ Ժագլին Պետրոսեան՝ Լ. Տ. միութեան կողմէ ու հրաւիրեցին օրուան բանախօսներ Գլէր Վեպէլ-Եագուպը եւ Հիլտա Զօպոյեանը:

Տիկին Վեպէլ-Եագուպ մեծ ոգեւորութեամբ ներկայացուց Ասորի Սուրման, նոյնանուն իր գրքի հերոսուհին, որու կեանքին եւ գործին ծանօթանալու համար հետազօտութիւններ ըրած է ոչ միայն անձնական, այլ նաեւ Անգլիոյ պետական եւ Անկլիքան եկեղեցւոյ արխիւներուն մէջ ամբողջ երեք տարի: Սուրմա կը սերի քաղդէացի նշանաւոր կղերականներու ընտանիքէ մը: Երիտասարդ տարիքէն, անոր ազգային գիտակցութիւնն ու կրօնական հաւակացողութիւնը զայն կը դնեն ասորի առաջնորդի դիրքի վրայ: 1915ի գարնան, երբ Հայերու կողքին Ասորիներն ալ կ'ենթարկըւին տեղահանութեան եւ ջարդի, Սուրմա կը ղեկավարէ ետին մնացողները. ապա, ճամբայ կ'ելլէ թակելու Եւրոպայի դռները, ողջ մնացած ափ մը Ասորիներու ապահովութեան ի խնդիր: Այդ օրերուն, անգլիական իշխանութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տային Ասորիներու եւ Օսմանեան կայսրութեան այլ փոքրամասնութիւններու հարցերուն հանդէպ, ի մէջ այլոց բանակցելով Սուրմայի հետ: Ան բազմաթիւ ամիսներ կ'ապրի անգլիական վանքի մը մէջ, ուր հանդիպումներ կը կազմակերպուին եւ հարցազրոյցներ կու տայ անգլիական թերթերու, յուսալով ծանօթացնել իր ժողովուրդի դատը: Ա. աշխարհամարտի աւարտին տեղի ունեցող Խաղաղութեան վեհաժողովէն վերջ, երբ այլեւս ակնյայտ էր Անգլիոյ արտաքին քաղաքական կեցուածքի փոփոխութիւնը ի նպաստ Թուրքիոյ, Սուրմա կ'աքսորուի Կիպրոս ու կը մահանայ տարագրութեան մէջ: Վերջաւորութեան, լուսարձակով պաստառի վրայ ցուցադրուեցան Սուրմայի կեանքէն պահեր ու դրուագներ:

Տիկին Հիլտա Զօպոյեան, որ լայնօրէն հետազօտած էր Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին կին դեսպան՝ Տիանա Աբգարի մասին, պատմեց անոր պարսկահայ ծագման, Հնդկաստան ծնունդին եւ ծընողներուն մասին: Անոր մայրը Զմրուխտ՝ եղած է հանրայայտ վաճառական, գրող եւ թարգմանիչ, ուրկէ Տիանայի մտաւորական հակումը: Աբգարը մականունն է ամուսնին, որ երիտասարդ մահացած է Ճափոն, ուր կը զբաղէր մետաքսի վաճառականութեամբ եւ տէրն էր Կրէյթ Իսթըրն պանդոկին: Մինչեւ այրուն չափահաս դառնալը, Տիանա ի՛նք կը վարէ Եօքօհամայի Աբգար վաճառատունը, առեւտուր ընելով Չինաստանի եւ Եւրոպայի հետ: Այդ օրերուն կը գնէ ընդարձակ առանձնատուն մը, ուր թէ՛ կը հիւրընկալէ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ թէ՛ ապաստան կու տայ հայ գաղթականներու: Ա. աշխարհամարտի օրերուն, ան կու տայ դասախօսութիւններ նուիրուած հայութեան. յօդուածներ կը գրէ Տը Ճէփէն Կազէթ, Թայմզ, Ֆիկարօ եւ այլ թերթերու մէջ, որոնք քաղաքական գիտակցութիւն կը ներշնչեն շատերու: Ան նամակագրական կապ կը ստեղծէ աշխարհի հոգեւոր, քաղաքական եւ այլ մարզերու ղեկավարներու հետ եւ անոնց կը ծանօթացնէ հայ ժողովուրդն ու Հայոց ցեղասպանութիւնը:

Անգլերէնով իր գործերն են «Ծըմարտութիւնը Հայկ. Ջարդերու մասին», «Հայկական հարցը», «Դաւաճանուած Հայաստան», «Իտանունով», «Եւրոպայի խաղաղութիւնը», «Խաղաղութեան հարցը», «Խաղաղութիւն եւ ոչ խաղաղութիւն»: Տիանայի գրած բանաստեղծութիւնները լոյս տեսած են ամերիկեան եւ եւրոպական մամուլին մէջ. իսկ վերջին գործերը եղած են «Հազար պատմուածքներու գիրքը - Հայաստանի եւ Հայերու պատմութիւններ» պատմուածքներու ժողովածուն:

Ճափոնցի ուսումնասիրող Նաքաճիմայի խօսքերով, Տիանա Աբգար միակ հայ կինն էր, որ կը տիրապետէր միջազգային իրավիճակին: Ան իր ուսումով եւ հարստութեամբ չահած համբաւն ու հեղինակութիւնը ի սպաս դրաւ օժանդակելու Հայաստանի եւ բազմաթիւ հայ գաղթականներու, որոնք Սիպերիոյ եւ Ճափոնի վրայով կը փորձէին հասնիլ Ամերիկայի միացեալ նահանգներ: Տիանա անձամբ լուծած է անոնց օրինական դժուարութիւնները եւ յաջողցուցած անոնց օրինաւոր անցքը Ճափոնէն, իր գործատեղին վերածելով Դիւանագիտական առաքելութեան գրասենեակի եւ տունը՝ ապաստանարանի:

1920*ին, Հայաստանի Հանրապետութեան անունով, Համօ Օհանջանեան՝ Տիանա Աբգարը կը նշանակէ դիւանագիտական ներկայացուցիչ եւ գլխաւոր հիւպատոս Ծայրագոյն Արեւելքի եւ դեսպան*

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ, շրջաններու միջ–վարչական դիւաններու 7րդ խորհրդաժողովը տեղի ունեցաւ 2009 Ապրիլ 9էն 11, Փարիզ–Ֆրանսա: Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի Մեկուսի վարչութիւնը լաւագոյն ձեւով յաջողցուցած էր շրջաններու պատուական հիւրընկալումը:

Խորհրդաժողովին կը մասնակցէին Հ.Մ.Ը.Մ.–ի 16 Շրջաններու եւ Մեկուսի շրջաններու վարչութեանց դիւանները, ինչպէս նաեւ Կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով կազմակերպական, ծրագրաւորումի եւ մարզախաղերու յանձնախումբերու ներկայացուցիչները եւ «Մարզիկ» պաշտօնաթերթի խմբագիրը:

Խորհրդաժողովը առաջին հերթին լսեց շրջաններու իրավիճակին ու գործունէութեանց մասին ամփոփ զեկուցում մը, ապա Կեդրոնական վարչութիւնը իր քառամեայ ծրագրին հիման բ ներկայացուց կատարուած աշխատանքները եւ իրագործումները, ինչպէս նաեւ փոխանցեց իր առաջադրանքները յառաջիկայ ծրագիրներու նկատմամբ:

Խորհրդաժողովը իր յաջորդական նիստերուն ընթացքին լայնօրէն ուսումնասիրեց ու քննարկեց միութեան կազմակերպական ու ծրագրաւորումի յանձնախումբերուն տեսութիւններն ու ծրագիրներու կարելիութիւնները, ապա լսեց Հ.Մ.Ը.Մ.–Հ.Ա.Ս.Կ.–ի եւ քոյր մասնաճիւղերու փոխ–յարաբերութիւններու զարգացումներու զեկուցումը եւ թելադրեց ամրապնդել ու աշխուժացնել անոնց գործունէութեան դաշտը:

Սկաուտական աշխատանքներու բնագաւառին անդրադառնալով Կեդրոնական վարչութիւնը ներկայացուց դաստիարակչական ամբողջական ու լրացուցիչ իրագործելի ծրագիրներ, որոնք կը պարփակեն սկաուտական բարձրագոյն երկու կարգերը՝ Վկայեալ եւ Արարատեան, ինչպէս նաեւ սկաուտական բոլոր խմբաւորումներուն համար ձեռնհաս խմբապետ[ուհիներ] պատրաստելու վերաորակաւորման յատուկ դասընթացք մը: Վկայեալ կարգի տեսական հանգրուանը բակիզբ առած է 2009 Յունուարին, իսկ անոր գործնական հանգրուանը եւ խմբապետներու վերաորակաւորման միացեալ դասընթացքը տեղի պիտի ունենայ երեք ցամաքամասերու մէջ, 2009ի ամրան: Արարատեան կարգի տեսական հանգրուանը պիտի սկսի 2010ի Յունուարին եւ գործնական ու փորձառական հանգրուաններով պիտի աւարտի 2010ի ամրան՝ Համա–Հ.Մ.Ը.Մ.ական 9րդ ընդհանուր բանակումով:

Համա–ՀՄԸՄական 9րդ բանակումի՝ 2010ին աշխատանքներու հեռատեսութեամբ, նախորդներու փորձառութիւններէն օգտուելով կատարուեցան եզրայանգումներ:

Մարզական բնագաւառով Կեդրոնական վարչութիւնը ներկայացուց 2009ի ամրան Հայաստանի մէջ տեղի ունենալիք Համա–ՀՄԸՄական 8րդ մարզախաղերու ամբողջական ծրագիրները եւ յայտագիրներու ընթացքը, ինչպէս նաեւ կեցութեան յարմարագոյն դրութիւնները, խումբերու կազմութեան նախապայմանները, ապա ներկայացուեցաւ մարզախաղերու բացման հանդիսութեան յայտագիրը եւ փակման Յաղթանակի ճաշը: Ձեռնարկի յաջողութեան համար եղան կարծիքներու փոխանակում, ճշդումներ եւ յստակացումներ:

«Մարզիկ» պաշտօնաթերթի աընչութեամբ կատարուեցան դըժուարութեանց մատնանշումներ եւ զանոնք հարթելու կարելիութիւններ: Փոխանցուեցան նաեւ գաղափարներ ու կարծիքներ շրջանները աւելի ներգործօն դարձնելու թերթին տարածման աշխատանքին մէջ:

Վարչական դիւանակալական աշխատանքները աւելի զարգացնելու դիտաւորութեամբ, Կեդրոնական վարչութիւնը հիմնուելով ժողովական կանոններու համակարգութեան վրայ, տուաւ ուղղութիւններ եւ ցուցմունքներ, փոխանցեց թելադրութիւններ ընդհանրապէս փոխ յարաբերութեանց մարզերու մէջ, ապա կատարեց լուսաբանութիւններ՝ ընդհանուր կանոնագրութեան որոշ յօդուածներու:

Խորհրդաժողովը անդրադառնալով միութեան փրոթոքոլային համակարգին, կատարեց որոշ յստակացումներ, վերանայելով շքանշաններու տուչութեան եղանակն ու չափանիշը:

Խորհրդաժողովը նկատի ունենալով 2009ի ամրան տեղի ունենալիք Համահայկական խաղերը (Հայաստան) եւ 2011ի Սկաուտական Համաշխարհային Ճամպորին (Շուէտ) տրամադրուեցաւ մասնակցիլ որակեալ խումբերով:

Ժողովականները խորհրդաժողովէն համոզումով մեկնեցան՝ հաստատ եւ ամրակուռ քայլերով շարունակելու Հ.Մ.Ը.Մ.–ի անվերջ ու կազմակերպուած աշխատանքները, որոնք վճռուած են յաջողութեամբ պսակուելու հաւաքական անխնայ ճիգերու եւ զոհողութիւններու յանձնառութեամբ՝ ի փառս եւ ի պանծացումն մեր միութեան ու անոր վեհագնաց նշանաբանին՝ «Բարձրացի՛ր–Բարձրացո՛ւր»ին:

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ի

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանի ցուցասրահին մէջ, Մարտ 30ին, կազմակերպութեամբ Հայկազեան համալսարանի տնօրէնութեան եւ գործակցութեամբ Լիբանանի ԱՄՆ դեսպանատան, տեղի ունեցած է Հայոց ցեղասպանութիւնը պատկերագրող «Թրի էփըլզ ֆիլ ֆրոմ հեվըն» վէպին ծանօթացումը: Յանուն համալսարանին, բացման խօսքը արտասանած է Միրա Եարալեան, որ օրուան գըկուցաբեր Միշլին Ահարոնեան–Մարքոմի կենսագրականը ներկայացնելէ ետք, նշած է, որ Ահարոնեան–Մարքոմ լեզուներն ու գրականութիւնը ուսումնասիրելով գրած է իր ընտանիքին անդամներուն պատմութեան մասին տեղեկութիւններ: Եարալեան ըսած է նաեւ որ հեղինակին գրութիւնները լուսարձակի տակ կ'առնեն Հայոց ցեղասպանութիւնը՝ վերապրողներու վկայութիւններու ընդմէջէն եւ կ'անդրադառնան իրենց ընտանիքին անդամներու տեղահանութեան՝ Հայաստանէն Լիբանան, ապա՝ Գալիֆորնիա: Ապա, խօսք առած է Միշլին Ահարոնեան–Մարքոմ որ ընդհանուր տեղեկութիւններ տուած է գիրքին մասին եւ կարդացած է երկու հատուածներ հատորէն: Հանդիսութեան աւարտին եղած է հարց պատասխանի բաժին մը: Մարտ 31ին ալ, նոյն վայրին մէջ, տեղի ունեցած է հեղինակին երկրորդ ներկայացումը, որ կ'անդրադառնար սփիւռքեան մտածողութեան (Տը տէյ տըրմինկ պօյ): Բացման խօսքը արտասանած է տոքթ. Այտա Էքմէքճի, որ յայտնած է թէ յուշերը ներշնչման աղբիւր են եւ այդ առընչութեամբ Ահարոնեան–Մարքոմի աշխատանքը գնահատելի է: Այս երկրորդ հատորը հիմնուած է մէկ անձնաւորութեան վրայ, որու անունը՝ Վահէ է: Կեդրոնական դէմքը որբ մըն է, որ ապրած է «Թռչնոց բոյն» որբանոցին մէջ եւ գիրքը կ'անդրադառնայ ենթակային ապրումներուն, յուզումներուն, ապրելակերպին եւ տագնապներուն:

ճափոնի. ան պաշտօնապէս շնորհակալութիւն կը յայտնէ անոր, նորածին հայրենիքի շահերը պաշտպանելուն համար: Այս նշանակումէն անմիջապէս ետք, Ճափոն կը ճանչնայ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, իրողութիւն, որ կը դիւրացնէ Տիրանայի մարդասիրական գործունէութիւնը, նաեւ Սինկափուրի եւ Ինտոնէզիոյ մէջ:

Ժամանակակիցներ կը վկայեն, թէ Տիանա Աբգար եղած է գեղեցիկ ու տպաւորիչ արտաքինի տէր, հետեւողական աշխատանք տանող, յստակ գործող, քաղաքական գիտակցութեան տէր եւ զգայուն կին: Ան մահացած է 1937ին եւ դամբարանը կը գտնուի Թոքիօ: Անոր զաւակները՝ Ռօզ, Ռութ եւ Մայքըլ Աբգար կրտսեր՝ մօրմէն ստացած հայաշունչ դաստիարակութիւնը կը փոխանցեն իրենց զաւակներուն, որոնք գործօն անդամներ են ամերիկահայ գաղութին:

Ս. Ս.

ՃԷՅՐԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Բ.

- Ի՞նչ պիտի ընեն զիս:
- Ձեմ գիտեր:
- Պիտի կախե՞ն:
- Ո՛չ, ո՛չ:
- Թիապարտութեա՞ն պիտի դատապարտուիմ:
- Գուցէ:
- Ճէյրա՞նը ի՛նչ պիտի ըլլայ:
- Ո՞վ է Ճէյրանը:
- Նիւշին կինը:
- Քեզի՞ ի՛նչ ուրիշին կինը:

Երեսս կը նայի զարմացած, չկրնալով մտքին մէջ սղմեցնել իմ յանդիմանութեանս անպատեհ խստութիւնը, կարծելով որ իր հարցման կարեւորութիւնը չեմ ըմբռնած թերեւս: Եւ երկու ժամ տեւող մեր խօսակցութեան մէջ այս հարցումը կու գայ տարբեր ձեւերով: Մտերմութիւննիս կ'աւելնայ երթալով, եւ այն մութ ունեակին մէջ ուր ատեն–ատեն իր ածղուած հիւանդ ի ու Ջղային մարդու երեսը կը կենդանանայ կը զուարթի, կը լսեմ իր ողորմելի կեանքին բոլոր պատմութիւնը: Սէրը՝ լեռներու վայրենութեան ու սրբութեան մէջ. հուժկու ու կատաղի կիրքը՝ քաղքին ռամիկ, տափակ ու կանացի ցանկութիւններուն հանդէպ, հողի այն ահագին փանգուածներուն ու կոյտերուն պէս որոնք իրենց արհամարհանքին տակ քաղաքի հարթ ցածուկ միօրինակութիւնը կ'ընճկեն կը ճնշեն:

Գ.

Քրանտիւք Տաղստանցի մըն էր Նիւշին պէս: Քով քովի մեծցեր էին լեռներու կողերուն վրայ վազվռտելով շարունակ. բայց չափահասութեան տարիքին՝ մահացու թշնամիներ դարձեր էին յանկարծ իրարու դէմ, աղջկան մը սիրոյն համար:

Ցետոյ գաղթականութիւնը սկսեր էր դէպի Թուրքիա, անհատնում աղէտներով լեցուն ուղեւորութիւնը, ուղխինահոս գետի մը յորձանքին պէս իր ջուրերուն հետ թաւալելով, քշելով, տանելով ամբողջ ազգի մը բեկորները, արմատախիլ անտառի մը բոլոր ծառերը՝ ոստերը ու ճիւղերը միասին:

Հոս, Իզմիտի շրջակայքը նետեր էր հոսանքը զիրենք օսմանեան հողին վրայ որ յօժարակամ կ'որդեգրէ այս վտարանդի ցեղերը: Բայց հայրենի երդիքին յիշատակը, լեռնային ու վայրենի կեանքի վարժութիւնը չի կրնար ի բաց թողուիլ վայրկեանի մը մէջ: Եթէ շատեր ընդունեցան պաշտպանութիւնը կառավարութեան, որ նախախնամութեան մը պէս կը հոգար զիրենք, գտնուեցան նաեւ ոմանք որ վայրի անասուններու պէս իրենց թափառական ու անհանդարտ գոյութիւնը պահեցին, ապստամբներ դարձան, իրենց արիւնալի չահատակութեանց արձագանգովը լեցնելով այդ կողմերը: Նիւշ ատոնց պարագլուխներէն մէկն էր. իր անունն ու սարսափը կը ծանրանար Սափանճայի ամբողջ գաւառակին վրայ:

Քրանտիւք անդին զինուոր կը գրուէր ու ոստիկանական անձնուէր ծառայութեան մէջ տասնապետ կ'ըլլար: Իրեն կ'իյնային միշտ ամէնէն վտանգաւոր ձեռնարկութիւնները, աւազակները ձերբակալելով դատարաններուն յանձնելու գործը:

Խուլ պայքար մը կար այս երկու մարդոց միջեւ, տասնապետին ու աւազակին, ատեն մը եղբօր չափ սիրով, հիմա մահու ատելութեամբ զինուած: Այս փոսը որ կը բաժնէր զիրենք, հիմա անյատակ վիհ մը՝ որ իրենց ոտքերուն տակ կը բացուէր, կնոջ մը գործն էր. ամբողջ տարիներ նախանձով, յուսահատ սիրով պեղուած անդունդ զոր այս երկուքէն մէկուն դիակը միայն կրնար գոցել այսուհետեւ, անել կացութիւն մը որ ճակատագրային, անխուսափելի բան մը ունի եւ որուն երկաթէ շրջանակէն մարդ ողջ չելլեր դուրս:

Երկուստեք հնարքն ու քաջութիւնը կ'ելլէին մրցումի, գիշերներ լուսցնելով, սպասելով հրացանը ձեռուընին, իրարու ճամբուն վրայ, թաւուտի մը ետին պահըրտած, երկուքն ալ գիտնալով իրենց փոխադարձ ոխն ու քէնը, լաւ զրկելով իրարու թէ առջի հանդիպումին պիտի սպաննէին զիրար, սպառնալիքներ նետելով իրարու մինչեւ որ կապարի գնդակներ փոխանակէին:

Եւ կռիւը կը շարունակէր ապարդիւն, յուսահատեցուցիչ, աւելի եւս գրգռելով իրենց պրկուած ջիղերը, անընդհատ արշաւանքին բոլոր յոգնութիւնովը ծանրացնելով – եթէ տեղ կար դեռ – իրենց նախնական հակառակութիւնը, եւ մտքի ցասմնակոծ հալածում մը, պաշարում մը դարձնելով իրենց համար փոխադարձ մահու այս անդուլ, անշշուկ սպառնալիքը:

Դ.

Իզմիտի եղեռնադատ ատեա՞նը:

Ատեան թող ըլլայ, թէ որ այս բառը աղէկ կը հնչէ: Բայց իրօք պզտիկ սենեակ մը, մեր տուներուն պարկեշտ սենեակներէն մէկը, ուր դատական մարմինը կը բազմի աթոռներու վրայ եւ որուն դէմ, տեղին անձկութեան մէջ, ամբաստանող եւ ամբաստանեալ, վկայ եւ ունկնդիր իրարու քով կը շարուին:

Դատավարութեան ժամանակ չլսուած անուններ ու լեզուներ կը լսուին. Տաղստանի գաւառաբարբառները զորս կը թարգմանեն եւ որոնց յառաջ բերած շփոթութիւններէն, հակասութիւններէն կը ջանամ օգտուիլ:

Հարցաքննութենէն վերջը ոճիրին պարագաները կը ճշդուին ամբաստանագրին մէջ, դատական լեզուին հակիրճ ու անզգայ պարբերութիւններովը:

(Շար. 3)

CETTE ANNEE, L'UCFAF VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս.թ. Յունիսի 22-23ը Երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հայաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք: Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին:

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան - Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտների համահայկական ընկերակցութիւն:

Դիմելով նշուած տարիների հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ:

Հաւաքին մասնակցելու ձեր դիմումը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք. Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ ելեկտրոնային փոստով՝

hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ

www.mindiaspora.am

համացանցի կայքից:

En Compagnie des Loups
et Théâtre Label Etoile, Compagnie Jean-Claude Falet
présentent
le samedi 18 avril à 20 heures
et le dimanche 19 avril à 15 heures

Mémoire de ma Mémoire

de **Gérard CHALIAND**
(En présence de l'auteur **Gérard Chaliand Samedi soir**)

Adaptation et mise en scène : **Frédéric de Rougement**

Collaboration artistique : **Séverine Bourguignon**, **Franck Olivier Laferrère**

Avec : **Jacques Bourdat**, **Jean-Claude Falet**, **Odile Fréval**

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
majc13@wanadoo.fr

Métro / Tram : Réformés
Parking : Gambetta

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

CYCLE COMPLET de la MATERNELLE à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE entièrement sous Contrat avec l'Etat

Maternelle hors contrat
Salle Informatique — Laboratoire Physique et Chimie — Ateliers de théâtre — Presse Cinéma — Chorale — Danse Arménienne

Langues enseignées : Arménien, Anglais, Allemand, **Espagnol**

Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au: 01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ ՈՒ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ ԵՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԸ ԱՆՀԵՏԱՑՈՒՄԻ Կ'ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԻՆ ԵՐԲ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՆԱՆ

Հայ լեզուն մշակոյթը եւ պատմութիւնը անհետացումի անմիջական վտանգի ներքեւ կը գտնուին երբ միջոցներ ձեռք չեն առնուիր ապահովելու վերապրումը եւ զարգացումը Սփիւռքի հայ համայնքներուն՝ աշխարհի տարածքին:

Հայաստանի երիտասարդ Հանրապետութիւնը պէտք ունի զօրաւոր Սփիւռքի մը, առանց որուն ան չի կրնար գոյատեւել:

Միակ միջոցը ներկայ եւ ապագայ հայ սերունդներուն ազգային ինքնութիւնը պահելու՝ գոյութիւնն է դպրոցներու ուր հայ աղջիկներ ու տղաք գիտակցին իրենց մարդկային իրաւունքներուն ու դաստիարակուին՝ ապահովելու համար գոյերթը եւ զարգացումը իրենց համայնքներուն:

Այս տեսակ կրթարան մըն է Կիպրոսի Մելգոնեան Հաստատութիւնը, որ անարդարօրէն փակուեցաւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան (Հ.Բ.Ը.Մ.) Կեդրոնական վարչութեան կողմէ. Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի եւ աշխարհի զանազան վայրերու ներկայ եւ ապագայ հայ սերունդները զրկուեցան իրենց սեփական լեզուով իրենց ժառանգութիւնը ճանչնալու մարդկային արդար իրաւունքէն:

Միացէք համաշխարհային այս Ստորագրահաւաքին՝ դիմելու Կիպրոսի Հանրապետութեան կառավարութեան՝ որ համոզէ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական վարչութիւնը, որպէսզի այս վերջինը հաւանի պատմական Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը վերաբանալու նոր տեսիլքով մը՝ գալիք սերունդներուն համար, իր ներկայ վայրին, Նիկոսիոյ մէջ:

ՍՏՈՐԱԳՐԱՀԱՒԱՔ՝ ՎԵՐԱԲԱՆԱԼՈՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻԿՈՍԻՈՅ ՄԷՋ, ԿԻՊՐՈՍ

Մենք ստորագրահաւաքի մասնակիցներս կ'առարկենք Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան փակումին, եւ կը փափաքինք զայն տեսնել վերաբացուած իր ներկայ տարածքին վրայ, իբրեւ ուսման երկրորդական մակարդակով կրթարան մը՝ ծառայելու Եւրոպական Միութեան եւ շրջակայ վայրերու բոլոր Հայերուն:

Մենք կը գիտակցինք այն կենսական դերին որ ունեցած է Հաստատութիւնը անցնող 80 տարիներուն՝ պահպանելով ու զարգացնելով հայ լեզուն, մշակոյթը եւ պատմութիւնը եւ պաշտպանելով հայ ինքնութիւնը ամէնուրեք:

Իբրեւ միակ հաստատութիւնը իր տեսակին մէջ, որ հայ ուսանողները կ'ապահովէ իրենց ուրոյն ժառանգութեան վրայ խարսխուած կրթութեամբ մը եւ օրէնքով պաշտպանուած սեփական լեզուով, մենք կը խնդրենք որ միջոցներ ձեռք առնուին ապահովելու անոր պահպանումը: Կը խնդրենք որ Հաստատութեան հիմնադիր ու բարերար Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեանի փափաքները յարգուին: Մենք կը խնդրենք որ այս տարածքը մնայ պատմամշակութային Ազգային Ժառանգութեան վայր՝ ինչպէս յայտարարուած է Կիպրոսի Հանրապետութեան անձեռնմխելիութեան հրամանագրով:

Կը խնդրենք որ պաշտպանէք աշխարհասփիւռ Հայերու մշակոյթն ու ինքնութիւնը՝ երաշխաւորելով որ վերաբացուի կրթութեան այս մեծ կեդրոնը եւ առիթը տրուի որ ան ծաղկի եւ բարգաւաճի եւ իրմով բարգաւաճին Հայորդիներու ապագայ սերունդները ամէնուրեք:

- Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը հիմնուեցաւ 1926ին՝ առաջնական Կիպրոսի մէջ իբրեւ որբանոց՝ երդիք մը հայթայթելով Ցեղասպանութենէն հարիւրաւոր վերապրողներուն: Այս գիտակցութեամբ, պատմական շէնքերը անձեռնմխելի յայտարարուած են Կիպրոսի Հանրապետութեան կողմէ՝ իբրեւ Կղզիին ազգային ժառանգութեան մէկ մասը:
- Որբերու կողմէ տնկուած ծառերը կը ներկայացնեն Սփիւռքի բարգաւաճող հայկական համայնքները: Այս պատճառով է որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը՝ Հաստատութիւնը կը նկատէ «պաշտպանեալ» պատմական վայր՝ իբրեւ խորհրդանիշ վերապրումի եւ յոյսի:
- Հազարաւոր Հայեր որոնք անցան Մելգոնեանէն ուշագրաւ դերքեր գրաւեցին իրենց համայնքներէն ներս, դառնալով առաջնորդներ իրենց ասպարէզներուն մէջ եւ սատարելով հայ մշակոյթին, կրթութեան, լեզուին ու ազգային ինքնութեան զարգացման:
- Մելգոնեանէն շրջանաւարտներ իրենց դրոշմը ձգեցին ամէնուրեք՝ ըլլալով առաջնորդող դէմքեր գրականութեան, արուեստներու գիտութեան եւ առեւտրական ասպարէզներու մէջ:
- Մելգոնեան հաստատութիւնը հասցուցած է հազարաւոր ուսանողներ եւ ուսուցիչներ որոնք իբրեւ Բարեկամեցողութեան Դեսպաններ՝ Կիպրոսի ժողովուրդին արդար պայքարը կը պաշտպանեն, որպէսզի իրաւացի լուծում մը գտնէ Կղզիին հարցը:

ՄԻԱՑԷՔ ՍՏՈՐԱԳՐԱՀԱՒԱՔԻՆ՝
ՓՐԿԵԼՈՒ, ՎԵՐԱԲԱՆԱԼՈՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
ՍՏՈՐԱԳՐԱՀԱՒԱՔԻՆ ԿԱՅՔԷՋԸ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀԱՍՑԷՆ՝ www.midk.org/am

VOYAGES EN ARMÉNIE
PARIS EREVAN PARIS
à partir de 325euros TTC

WEEK-END à partir de 460 euros TTC, comprenant l'avion + 3 nuits hôtel 4*

CIRCUITS ACCOMPAGNES de 8 et 11 jours à partir de 1540 euros

Voyages personnalisés, sur mesure.

Renseignement et réservation:

SABERATOURS
11 rue des Pyramides — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 61. 51. 13.
E-mail : armenie@saberatours.fr
Site-web : www.saberatours.fr
En partenariat avec Armavia.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook

Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)

Avec le soutien de Hamaskaine Paris.

Renseignements et réservations : 01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 24
13րդ օր Զատկի

94ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

բիւրաւոր նահատակաց մերոց, որք կատարեցան յամին 1915 յԱրեւմտեան Հայաստան

100րդ տարելից Ատանայի Մեծ Ողբի
Պատարագ՝ ժամը 15.00ին

Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն Նահատակացն ազգիս Հայոց:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 21
MARDI
21 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·188 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·188

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԽՆԴԻՐԸ Դ. ՄԵԴՎԵԴԵՒ-Ի. ԱԼԻԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ազրպէյճանի Նախագահը Ի. Ալիեւ որ Ապրիլ 16ին Մոսկուա գացած էր, Դ. Մեդվեդեւի հետ տեսակցութիւն ունեցած է. օրակարգի վրայ եղած են տնտեսական գործակցութեան հարցեր, նաեւ Ղարաբաղի կարգաւորման խնդիրը։

Ի. Ալիեւ Մեդվեդեւի շնորհակալութիւն յայտնած է, կարգաւորման հոլովոյթին մէջ կողմերու դիրքերը մօտեցնելու ջանքին համար, աւելցնելով որ յոյս ունի մօտ ժամանակէն լուծում մը յանգելու։ Ատոր հետ կրկնած է թէ Բաքու միշտ կողմնակից է չինիչ մօտեցումներու, կ'ուզէ որ հարցը կարգաւորուի ըստ միջազգային օրէնքներու եւ «պատմական արդարութեան»։ Կրկնած է նաեւ թէ Ազրպէյճանի տարածքները 20 տարիէ ի վեր գրաւման տակ են։

Ռուսաստանի նախագահը պատասխանած է թէ իր երկիրը կը փափաքի որ տարուած բանակցութիւններով առաւելագոյն յառաջդիմութիւն արձանագրուի. այդ իմաստով շատ տեղին նկատած է Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն պարբերական հանդիպումները։ Թելադրած է որ կողմերը մտիկ ընեն իրարու պատճառաբանութիւնները։ Հաւաստած է որ Ռուսաստան ամէն կարելին կ'ընէ, որպէսզի բարդ, այլ լուծելի այս կնճիռը կարգաւորուի, երկու կողմին ալ գոհացում տալու ձեւով եւ ՄԱԿ-ի ու Օ.ԽՍ.ՄԷ.Ը.-ի սկզբունքներուն ուղղութեամբ։

Մեդվեդեւ-Ալիեւ տեսակցութեան կարեւոր նիւթերէն եղած է ուժանիւթը։ Ալիեւ չեշտած է թէ տրամադիր են Ռուսաստանի հետ կազի մարզի գործընկերութեան։ Ըսած է թէ եթէ Կասպից ծովու ափը եղերող կազամուղը նորոգուի, իրենց արտածած կազին կարեւորագոյն բաժինը կրնան Ռուսաստանի ծախել։ Արդէն կազի ազրպէյճանական ընկերութեան եւ Գազպրոմի միջեւ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան։

Հասկնալի է որ Ալիեւ կը ջանայ Ղարաբաղի հարցին մէջ Ռուսաստանի նեցուկը ապահովել, ազրպէյճանական կազի վաճառքին փոխարէն։

Ազրպէյճանական լրատուներ կը յայտնէին թէ Դ. Մեդվեդեւ Ի. Ալիեւի հետ տեսակցութեան Հայաստանի Նախագահը տեղեակ պահելու եւ Ի. Ալիեւի հետ նոր հանդիպում մը առաջարկելու համար Ս. Սարգսեանը հրաւիրած է Մոսկուա։

* * *

Դ. Մեդվեդեւի հետ տեսակցութենէն ետք Ի. Ալիեւ ռուսական «Վեստի» կայանին հարցումներուն պատասխանած է։ Ղարաբաղի նիւթով հոն եւս կրկնելէ ետք թէ այդ հողակտորը հարկ է Բաքուի կապուի, դէմ չէ եղած Լաչինի անցքով Ղարաբաղի ու Հայաստանի միջեւ ցամաքային կապին պահպանումին։ Ըսած է. «Կը հասկնանք թէ որքան կարեւոր է իրենց համար ցամաքի կապը։ Ատիկա մեզի համար հարց չէ։ Լաչինի անցքը կրնայ լուծումի ազդակ մը ըլլալ»։ Ցետոյ Ղարաբաղի Հայերուն ապահովութիւն խոստացած է ըսելով. «Անոնք պէտք է կարենան իրենք իրենց ուզած ձեւով ղեկավարուիլ։ Ոչ ճնշում բանեցնել, ոչ ալ միջամտել կը խորհինք»։

Ի. Ալիեւ անդրադարձած է Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցին ալ։ Ըսած է թէ կողմերուն միջեւ անհամաձայնութեան գլխաւոր այդ կէտը կրնայ յետաձգուիլ ու ատով թերեւս դիւրանայ միւս հարցերուն լուծում գտնելու գործը։

Ա. ՊԱՊԱՃԱՆ ԿՈՊՏՕՐԷՆ ՎԱՐՈՒԱԾ ԱԴՐՊԵՋԱՆՑԻ ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑԻՆ ՀԵՏ

Հայաստանի հետ տարուած բանակցութիւններու պատճառով լարուած թըրքեւազրպէյճանական յարաբերութիւնները յաւելեալ հարուած մը ստացած են Երեւանի մէջ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճանի իր ազրպէյճանցի պաշտօնակիցին հանդէպ կոպիտ վարմունքով։

Ազրպէյճանական թերթեր զայրոյթով կ'արձագանգեն եղածին. «Ենի Մուսավաթ» «գայթակղութիւն» որակած է պատահարը։ Անոր պատճառ եղած է Սեւ ծովեան տնտեսական գործակցութեան երկիրներու արտաքին գործերու նախարարներուն Երեւանի վերջին ժողովը։ Անոր աւարտին բոլոր նախարարները նախագահ Ս. Սարգսեանի կողմէ ընդունուելէն ետք Թուրք նախարարը սպասած է գլուխ-գլխի տեսակցութիւն ունենալու։ Այդ ընթացքին ազրպէյճանցի փոխնախարարը Պապաճանի մօտենալով սկսած է բաներ մը փսփսալ ականջին։ Արարողակարգի հայ պաշտօնեաները խնդրած են որ Գուլիեւ բաժնուի Պապաճանէն. սակայն ան արհամարհելով անոնց խնդրանքը, շարունակած է խօսիլ։ Այն ատեն Թուրք նախարարը խստիւ դիմելով իրեն, դուռը ցոյց տուած է։ Ազրպէյճանցի փոխ նախարարը մեծապէս այլայլած ու վարկաբեկուած, նոյնիսկ շուարած է ելքի դուռը։ Մինչ այդ, Պապաճան հայ պաշտօնեաներու հետ ծիծաղած է Գուլիեւի վիճակին։

Ազրպէյճանական թերթեր Պապաճանի ընթացքը փաստ կը նկատեն Թուրքիոյ կեցուածքին։ Կ'աւելցնեն թէ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութենէն խնդրուած է միջադէպին մասին լուր մը նալ։

ՎԵՐԱՊՐՈՂ ՄԸՆ ԱԼ ՄԵԿՆԱԾ Է

Ցեղասպանութեան այլեւս սակաւաթիւ վերապրողներէն Տիրան Թերզեան 97 տարեկանին մահացած է Թորոնթոյի մէջ։ Եղած է Հ.Յ.Դ.-ի եւ հայկական այլ կազմակերպութիւններու անդամ ու ամբողջ կեանքին ընթացքին պայքարած է ճանաչումին ուղղութեամբ։ Ծնած էր 1912ին Էրզրում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Ռուսաստանի նախագահ Դ. Մեդվեդեւի հրաւէրով Մոսկուա կը մեկնի։ Ապրիլ 23ին նախատեսուած է երկու նախագահներու հանդիպում մը։ Յատուկ հետաքրքրութիւն արթնցնող բնոյթ ունի Ռուսաստանի նախագահին հրաւէրը որ կը յաջորդէ Ազրպէյճանի նախագահ Ի. Ալիեւի Մոսկուա այցին։

* * *

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու երկու նախկին նախարարները՝ Վ. Օսկանեան եւ Ր. Յովհաննէսեան տարբեր առիթներով արտայայտուած են Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն մասին ու արժեւորած ներկայ բանակցութիւնները։

Վ. Օսկանեան իր «Անաւարտ տասնամեակ» գիրքին շնորհահանդէսին խօսած է այդ մասին ու ըսած թէ նախապէս աւելի լաւատես էր այդ հարցին մասին, քան ներկայիս։ Բացատրած է թէ այսօր իրեն համահունչ չեն թուիր Հայաստանի ու Թուրքիոյ մօտեցումները։ Կան մէկ կողմէն Ա. Կիւլի եւ Թ. Էրտողանի յայտարարութիւնները որոնցմով ամէն առիթի կը շեշտուի թէ առանց Ղարաբաղի հարցին ազրպէյճանամէտ կարգաւորումին սահմանը չի բացուիր. միւս կողմը կան հայկական հաւաստումները թէ բանակցութիւններով առաջընթաց կ'արձանագրուի։

Վ. Օսկանեան տեղեկացուցած է թէ իր պաշտօնավարութեան շրջանին եւս Անգարայի հետ բանակցութիւններ կը տարուէին, սակայն այդ մասին հրապարակային յայտարարութիւններ չէին ըլլար։ Աւելցուցած է թէ Թուրքիա կրնայ երկարաձգել, ձգձգել ներկայի բանակցութիւնները, ոչ մէկ շահագրգռութիւն ունենալով շօշափելի արդիւնքի հասնելու. կը շահարկէ բանակցութեան երեւոյթը։ Շահարկումը կ'ըլլայ անով Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթը քալեցնելու, Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մէջ ձեռքբերումներ ունենալու եւ Ցեղասպանութեան ճանաչումի հաւանականութիւնները կանխելու ձեւով։

Ր. Յովհաննէսեան ալ հրաւիրած է ըրդ գոյշ ըլլալու նոյն բանակցութիւններու ընթացքին. ըսած է թէ սահմանը փակողը Թուրքիան եղած է, արհամարհելով միջազգային բոլոր կանոնները, Կարսի դաշնագիրը։ Աւելցուցած է թէ իր համոզումով Հայաստանի իշխանութիւնները պետական շահը պէտք եղած ձեւով չեն հետապնդեր այս հարցին մէջ։ Ան ալ անդրադարձած է Անգարայի հակահայ ընթացքին, յիշեցուցած է թէ Թուրքիա ՄԱԿ-ի ապահովութեան խորհուրդի անդամ դարձած է եւ կ'ուզէ որ այդ շրջանակին մէջ Հայաստանը գրաւող պետութիւն ճանչցուի։ Թելադրած է ամէն պահու աչալուրջ ըլլալ։

* * *

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ Պ. ՕՊԱՄԱՅԻ

Շուրջ 30 երիտասարդական կազմակերպութիւններ Երեւանի «Ուրբաթ» ակումբին մէջ մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած են եւ այդ ընթացքին հանդէս եկած ԱՄՆ-ու նախագահին ուղղուած կոչով մը։ Երիտասարդները կը հրաւիրեն Պ. Օպաման նախընտրական իր խոստումը յարգելու եւ ճանչնալու Հայկական ցեղասպանութիւնը։

Նամակը Ապրիլ 16ին յանձնուած է ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանատան ուրկէ հաւաստած են որ ան անպայման կը հասնի Սպիտակ տուն։

Երիտասարդները շեշտած են թէ քաղաքական իրենց համոզումները մէկդի ձգելով միասնական ճակատով յայտնուելու պատճառը այն է որ Ցեղասպանութեան հարցին մէջ միակամ են, հարց որ ամբողջ հայութեան կը պատկանի Սփիւռքով ու Հայաստանով։

* * *

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՄՐՑԱՆԱԿ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի Ապրիլ 17ի հրամանագրով հաստատուած է Վ. Համբարձումեանի յիշատակը յաւերժացնելու կոչուած գիտական միջազգային մրցանակ մը։ Ան պիտի տրուի տարին անգամ մը, սկսեալ 2010էն։

Նոյն հրամանագրով կառավարութեան յանձնարարուած է դիմողներու աշխատութիւնները քննելու հինգ հոգինոց յանձնաժողով մը կազմել։ Այդ կազմին մէկ երրորդը կը նորոգուի ամէն տարի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ, որու նոր պաշտօնը կը թուի ըլլալ «յանուն Ֆրանսայի» ներողութիւն խնդրել, երբ Սարքոզի անտեղի խօսքեր կ'ընէ, Տաքարէն ետք, այս անգամ ալ նամակ մը գրած է Սպանիոյ վարչապետին՝ ներողութիւն խնդրելով Սարքոզիի արտայայտութեան Զափաթերոյի հասցէին եւ որուն արձագանգ հանդիսացած էր Լիպէրասիոն։ Էլիզէի մէկ ճաշին ընթացքին, երեսփոխաններու ներկայութեան (նաեւ ձախի) Սարքոզի ըսած էր որ Զափաթերօ շատ խելացի մէկը չէ, ինչ որ Էլիզէ հերքեց, բայց ներկայ ընկերվարականները հաստատեցին։ Ս. Ռուայալ իր նամակին մէջ կը կրկնէ որ այդ խօսքերը ոչ Ֆրանսայի կը պատկանին, ոչ ալ Ֆրանսացիներուն։ Հետեւանքը այն է, եւ հաւանաբար Ռուայալին ուզածն ալ այդ էր, որ իր մասին խօսուի։ Արդարեւ ընկերվարականներն իսկ նեղ կացութեան մատնուած են, մինչ աջը կը գտնէ որ ինք պէտք է ներողութիւն խնդրէ իր արտասանած բոլոր անհեթեթութիւններուն համար։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Ապրիլ 20ին բացուած է ինչ որ անուանուած է Տըրպանի (Հարաւ Ափրիկէ), վեհաժողով, ինչ որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ՄԱԿ-ի Բ. Համաժողովը ցեղապաշտութեան դէմ։ Առաջինը տեղի ունեցած էր Տըրպան եւ այն ատեն Իսրայէլ ու ԱՄՆ դուրս քաշած մեկնած էին, որովհետեւ Արաբական երկիրները կ'ուզէին սիոնականութիւնն ալ ցեղապաշտութիւն նկատել։ Այդ իսկ պատճառով, կարգ մը երկիրներ, ինչպէս՝ Աւստրալիա, Գանատա, Հոլանտա, Իտալիա, Գերմանիա եւ Իսրայէլ որոշած են չմասնակցիլ ժողովին, մանաւանդ որ բացման օրն իսկ ելոյթ պիտի ունենայ Իրանի նախագահը։ Վերջին պահուն, Ապրիլ 20ի առաւօտուն, Պերնար Քուշնէր յայտարարեց որ Ֆրանսա որոշած է ներկայ ըլլալ, բայց միայն Ժընեւի իր դեսպանին միջոցաւ։ Որոշուած է նաեւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՑԿԵԱՆՍ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԶԻՉ ԵՒ ՅՆՑՈՂ ԳԻՐՔ ՄԸ 1915-Ի ԱՂԷՏԷՆ ՎԵՐԱՊՐԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Ս պ ա ն ե ր է ն)

«Ցկեանս նահատակութիւն» գըրքի յառաջաբանին մէջ, հեղինակը՝ Գէորգ Աբելեան, իրաւացիօրէն կը գրէ ի միջի այլոց.- «Ամէն անգամ երբ կը մտանաշէինք Մեծ եղեռնի մեր ահաւոր կորուստը, այսպիսի նահատակներու չէինք անդրադառնար: Կը խօսէինք կիզիչ անապատին մէջ ջարդուածներուն, սովամահ դարձածներուն մասին: Այդքան: Ես ջանացի այդպիսի, կենդանի մնացած "նահատակուածներէն" գէթ քանի մը հատին մասին գրել»:

«Կենդանի մնացած» նահատակները մեր այն ազգակիցներն են, որոնք 1915ի ցեղասպանութեան օրերուն, անչափահաս տարիքի մէջ, երբեմն երախայ կամ պատանի, մանչ կամ աղջիկ, որդեգրուեցան ընդհանրապէս անապատի արաբ պետեւիներու կողմէ, բռնութեամբ կամ բարութեամբ, եւ ունեցան անօրինակ ճակատագիր մը՝ ենթարկուելով ազգափոխութեան, կրօնափոխութեան, կենցաղափոխութեան եւ ասոնց ենթադրած բոլոր հետեւանքներուն:

Արդարեւ, գրեթէ չէ խօսուած կամ շատ քիչ խօսուած է «կենդանի» այս նահատակներու մասին, եւ թէեւ ոչ ոք կրնայ ճշգրտօրէն ենթադրել Ցեղասպանութեան անապատի մէջ մնացած այս զոհերուն թիւը, բայց առաջնորդ ունենալով կեանքի իրական տուեալները, կարելի է զանոնք դասաւորել երեք խումբերու մէջ.-

ա) Անոնք որ ի վիճակի էին յիշելու իրենց ծագումը եւ ինքնութիւնը եւ քանի մը տարի ապրելէ վերջ պետեւիներու մէջ, ի վերջոյ յաջողեցան վերադառնալ ազգութեան գիրկը: (Այս խումբին մէջ տիպար օրինակ մըն է գրագէտ Արամ Հայկազ):

բ) Անոնք որ ցարդ, եւ ըստ երեւոյթին ցկեանս, կորսուած կը մընան ու պիտի մնան անապատի մէջ:

գ) Անոնք որ կեանքի բախտաւոր պարագաներու մէջ, երբեմն բնազդով, գիտակցաբար կամ անակնկալ պատահարներու բերումով՝ վերագտած են իրենց հարազատները, վերամիացած անոնց եւ կամ նուազագոյն՝ վերահաստատած իրենց կապը:

Այս վերջին խումբէն 17 պարագաներ կը պատմէ «Ցկեանս նահատակութիւն» գիրքը: Եւ կը պատմէ պարզութեամբ ու պարզին յուզականութեամբ, իրական, վաւերական կեանքի ամենայն համոզկերութեամբ: Ուրեմն, ի՞նչ կայ աւելի համոզիչ եւ անժխտելի իբրեւ վաւերաթուղթ՝ մարդկութեան աչքին առջեւ հաստատելու համար ցեղի մը դէմ գործուած Ցեղասպանութիւնը, որ անպատիժ կերպով գործուած է տիրանալու համար նոյն ցեղի հողային, նիւթական ու մշակութային ժառանգութեանց:

Այս գծով, Գէորգ Աբելեան կը կատարէ կրկնակի ծառայութիւն մը: Նախ հայ թէ օտար ընթերցողին կը մատուցանէ մարդկային ճակատագրի յուզիչ եւ ցնցող դըրւագներու փունջ մը, եւ ապա Ցեղասպանութեան պատմական, քաղաքական թէ միջ-պետական արխիւային վաւերաթուղթերուն վրայ կ'աւելցնէ ապրուած կենդանի կեանքի վկայութիւններ: Տասնըեօթը պարագաներ, աւելի ճիշդ 17 վկաներ՝ ծաւալուն ոճիրի մը:

Հեղինակը՝ Գէորգ (Ճորճ) Աբելեան, փնտռած-գտած է զանոնք, խօսեցուցած եւ գրի առած՝ անոնց աղէտալի, իրական եւ ցաւոտ պատմութիւնները եւ ամփոփած գրքի մը մէջ, որ լոյս տեսաւ 2005ին, Պէյրութի մէջ Համազգայինի «Վահէ Սեթեան» տպարանէն, 453 էջերով եւ «Ցկեանս նահատակութիւն» խորագիրով:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ գրքի մէջ ներկայացուած դէմքերէն շատերը որդեգըրուած են արաբ պետեւիներու կողմէ, վայելած՝ անոնց նահապետական բարքերն ու հոգածութիւնը, Աբելեանի այս գործը անմիջապէս թարգմանուեցաւ արաբերէնի, պամասնաւորապէս Նորա Արխեանի կողմէ, եւ արժանացաւ լայն ընդունելութեան:

«Ցկեանս նահատակութիւն» գըրքին մէջ յիշատակուած դէմքերու մէջ կան Սեբաստիայէն, Հաճընէն, Մարաշէն, Քեսապէն եւ այլ շրջաններու մէջ ատենին ապրող նահապետական ընտանիքներու զաւակներ, որոնք առանց չափազանցութեան կամ զարդարանքներու, պարզութեամբ ու չորութեամբ կը պատմեն (անշուշտ պետեւիներու լեզուով) իրենց ապրած ողբերգութիւնը, որ կը կարդացուի խոր յուզումով ու յաճախ ընդվզումով...

Այս գիրքէն է որ Սամուէլ Պոտոսեան ընտրած է 12 կտորներ, որոնք հատորով մը (250 էջերու սահմանին մէջ) լոյս տեսան Պուէնոս Այրէսի մէջ, սպաներէն լեզուով եւ ցուցադրութեան պիտի դրուին Գրքի միջազգային ցուցահանդէսի հայկական տաղաւարին մէջ: Յայտնենք, որ գործին թարգմանիչն է Վարդան Մատթէոսեան, որ այս մարզի հեղինակութիւններէն է: Իրական եւ վաւերական այս դրուագները, բացի առանձնապէս տպաւորիչ եւ յուզիչ ըլլալէ, մեծապէս կը սատարեն նաեւ 1915 Թուականի ցեղասպանութեան ճշմարտութեան ծաւալումին՝ օտար ընթերցողներու մօտ: Արդէն գլխաւորաբար այս նպատակով ալ ճամբայ ելած է Սամուէլ Պոտոսեան՝ հրատարակութիւնը ձօնելով ողբացեալ չորս մը իր բարեկամներու եւ ընկերներու յիշատակին: Սպաներէն հրատարակութեան մէջ գրքին խորագիրն է «**NO VENDAS A MI HERMANITA, MAMA**» (Մի՛ ծախեր քոյրիկս, մամա):

Այսպէս ուրեմն, սպանախօս մեր ազգակիցներուն, ինչպէս եւ ընդհանրապէս սպանախօս աշխարհին կը մատուցուի մէկ շունչով կարդացուելիք արտամօտիկ գիրք մը, որ կը յուզէ ու կը համոզէ միաժամանակ: Գրքին այլ մէկ յատկութիւնը այն է, որ պատմուած անձնական ողբերգութեանց ընդմէջէն՝ ընթերցողը կը պատկերացնէ թըշուառութեան, որբութեան, աւերաուութեան, բռնի հաւատափոխութեան այն իրավիճակները, որոնց 1915 Թուականին ենթարկուեցան մեր ժողովուրդի զաւակները: Կը պատկերացնէ նաեւ բարի ու մարդկային այն վերաբերումները, որոնք այդ օրերուն, այսպէս կամ այնպէս ցուցաբերուեցան մէկ կողմէ արաբ պետեւիներու եւ միւս կողմէ որբահաւաքի նուիրուած եւրոպացի կամ ամերիկացի ազնիւ անձնաւորութիւններու կողմէ:

Նման գիրք մը ունենալով մեր տրամադրութեան տակ, ապրելեան այս օրերուն, արդար կ'ըլլայ շնորհաւորել նախաձեռնող եռեակը, հեղինակը՝ Գէորգ Աբելեանը, ըսպաներէնի մեկենաս Սամուէլ Պոտոսեանը եւ թարգմանիչ Վարդան Մատթէոսեանը: Լաւ որ մտածուած է գիրքը թարգմանել սպաներէնի, ինչպէս թարգմանուած է արաբերէնի եւ կ'իմանանք, որ լոյս պիտի տեսնէ անգլերէնով, լաւ գործին շարունակութիւնը կ'ըլլայ, եթէ մտածուի նաեւ թարգմանել այլ լեզուներու, բայց մանաւանդ ... Թրքերէնի:

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

ՀԱՐԱՋԱՏ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Ա. ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՍՏՈՒՄ

Միջազգային յարաբերութիւնները կը գտնուին անկլինադարձային հանգրուանի մը, գիտական եւ կազմակերպական պատճառներով: Գաղտնիք չէ որ գիտութիւնը եւ արհեստագիտութիւնը մարդոց տրամադրութեան տակ դրած են հըսկայական ուժեր, որոնք կրնան բարիք ըլլալ եթէ ծառայեն համայն մարդկութեան, եւ չարիք՝ եթէ դառնան միջոց տիրակալական ձըգտումներու, փառասիրութիւններու եւ ազգայնամոլութիւններու իրականացման: Այսինքն, եթէ մարդկութիւնը չնուաճէ ԺԶ. դարու ֆըրանսացի իմաստասէր Ֆրանսուա Ռապըլէի պարզ իմաստութիւնը, որ կ'ըսէր թէ գիտութիւնը առանց գիտակցութեան, առանց բարոյական ըմբռնումի, հոգիի աւեր է, (Science sans conscience n'est que ruine de l'âme), նուաճումները կ'առաջնորդեն դէպի վերջնական աղէտ:

Հետեւաբար, անհոգի գիտութեան կողքին անհրաժեշտ է ունենալ լայն հասկացողութեամբ ըմբռնումներ, զուգահեռ ընթացող, բարոյական, մարդկային, ոմանք պիտի ըսեն նաեւ՝ կրօնական, մըշակութային:

Մարդկային, մարդկութիւն:

Իսկ մարդկութիւնը վերացական սահմանում մըն է, եթէ նկատի չառնուի զայն բաղկացնողներու զանազանութիւնը, այսինքն՝ ազգերը եւ մշակոյթները: Միատեսակ մարդ եւ մարդկութիւն ստեղծելու փորձութիւններ միշտ եղած են եւ կան, կայսրութիւններ, կրօններ, գաղափարաբանութիւններ (կրօններու տիեզերականութեան ձգտումը, սովետամարդ ստեղծելու վարդապետութիւնը, Հերպըրթ Մարքիւզի նկարագրած միատարածք մարդը, եւ ժամանակակից համաշխարհայնացումը, եւ այս՝ նոյնիսկ նեղ շրջանակներու մէջ, անոնք ըլլան ազգեր, համայնքներ, կազմակերպութիւններ): Այս փորձերը միշտ ձախողած են, քանի որ մարդկային համախմբումները յաջողած են իրենց ինքնութիւնը պահել, այդ ըլլայ քաղաքական, մշակութային թէ կրօնական, պայքարելով, կռիւով, յեղափոխութեամբ, այս վերջինը՝ զինու զօրութեամբ թէ իմացական-բարոյական կեցուածք որդեգրելով, կատարուած բռնութիւններու ո՛չ ըսելու անսեթեւեթ յանդգնութեամբ:

Ինքնուրոյնութիւնները պահող ազդակները հարկ է սահմանել եւ անոնց կենսագործումը հետապընդել, անհատական եւ հաւաքական մակարդակներու վրայ:

Ազգերը կը յատկանշուին հասարակաց պատմութեամբ, որ ժամանակի մէջ կը տեղաւորէ մարդիկը, յաջորդական հանգրուաններով կազմաւորելով անհատներու եւ հաւաքականութիւններու նկարագիրը: Պատմութիւնը չի թաւալիր անորոշ աշխարհներու մէջ, ան կ'ենթադրէ տարածք, հող, որ մարդոց ներկայութեամբ եւ աշխատանքով կը դառնայ հայրենիք: Ինքնութեան դիմագիծ եւ խորք կու տայ մշակոյթը, որ լեզու է, կրօն, երգ, բանաստեղծութիւն, առասպելներ...: Առանց այս ազդակներուն, ազգի մը միութիւնը կը խաթարուի եւ կ'ընթանայ զարգացման հակառակ ուղղութեամբ, որ կը նշանակէ յաջորդական պատշաճեցումներով տարբեր դառնալ, այսինքն՝ դառնալ ուրիշ բան, ինչ որ սովորաբար կը կոչէինք այլասերում, եւ այդ է:

Այսպէս են տուեալները ընդհանրապէս, հետեւաբար նաեւ մեր ժողովուրդին համար: Այս հաստատումը հարկ է ընել առանց սեթեւեթի:

Այս մտածումները թելադրեցին ինծի հայկական մեծ միութեան մը համազգային ժողովներէն մէկուն ընթացքին կայացուած որոշում մը, ըստ որուն հարկ է գործել պահելու համար լեզուն եւ մշակոյթը: Այս միութիւնը ոչ քաղաքական է եւ ոչ ալ մշակութային: Սակայն այս հեռանկարային ըմբռնումէ բխած որոշումը հարկ է բանալ հայ ժողովուրդի լինելութեան ընդհանուր հորիզոնին վրայ, որպէսզի ճեղքեր գոցելու, եղածը պահելու յաճախ տեղայնական եւ անմիջական թափահարումներէն անդին, ունենանք ազգային ընդհանուր ռազմավարութիւն եւ համահայկական ղեկավարում, որոնք չըլլան յաջորդական տեղատուութիւններու անպատակ եւ անվաղորդայն փորձեր, դիրք նուաճելու մարմաջներ, որոնք տեղական-տեղայնական երեւելիութիւններու կը միտին եւ հոն կանգ կ'առնեն:

Եթէ մեզի չպակսի գգացական այլընտրանք գեղումներէ հրաժարելու, ազգի (Հայաստանի Հանրապետութիւն եւ Սփիւռք միաժամանակ) կացութեան իսկական գնահատումը եւ անհաճոյախօսական-հակաքարոզչական քաջութիւնը եւ հաշուեկշիռ ընելու առարկայականութիւնը, ներկայ կացութիւնը եւ գալիքը տեսնելու հնարաւորութիւն կ'ընծայենք մենք մեզի, որմէ ծնունդ կըր

նայ առնել ազգային իսկական ղեկավարումը, որ անհատական—աւատապետական—ժառանգական նկատումներէ եւ անհատներէ անդին կը գտնուի: Ոչ կողմնապաշտութիւն, ոչ դիրքապաշտութիւն, ոչ նոր կամ հին կեղծաւոր դիմակներու ետին թաքնուող ջոջականութիւն, գաւառականութիւն, տեղայնութիւն՝ որուն դէմ պայքարողներ եղան, բայց որ կը շարունակուի:

Եթէ սրահ յուզելու ծառայող ճառերը մէկդի դնենք, եւ որոշենք հարազատութեան եւ վաւերականութեան ըմբռնումներով մօտենալ եւ ապա գործել, ճահճացում, ընդարմացում, տեղքայլ, տեղատուութիւն, այլասերում, օտարում եւ այդ կարգի բացասականութիւններ թերեւս կարելի կ'ըլլայ յաղթահարել:

Բ. ԽՕՍԻԼ ԱՌԱՆՑ ԴԻՄԱԿԻ

Ի՞նչ հասկնալ հարազատութեամբ: Հայածնունդ մեծ մասնագէտներ եւ գիտականներ կան, ծանօթ անուններ կամ անյայտ, աշխարհի տարբեր երկիրներուն մէջ: Անոնցմէ շատեր ներազգային կեանքի մէջ ներդրում չունին, չեն ունեցած, հետեւած են եւ կը հետեւին իրենց ասպարէզին, երբեմն կը դառնան «հայասէր», «բարեսէր», մանաւանդ երբ հասած կ'ըլլան «հանգստեան» կոչուելու տարիքը, երբ այդ «սէրեր»ը կ'ապահովեն վարկ, փառք, կամ պարզապէս՝ շահ:

Հարազատութիւնը «ծագումով Հայ» ըլլալու ստորոգելիով չի գոյանար, այլ կը բխի հողէն, հայրենի հողի (որ սոսկ հողակտորը չէ) տիրութեան գիտակցութենէն, բայց նաեւ ինքնութեան գիտակցութիւնը պահած եւ սնուցանող ազգային լեզուէն եւ մշակոյթէն: Առանց այս եռեակի համատեղ ներկայութեան, համահայկական ղեկավարումը ներշնչող ազգային ռազմավարութիւն չի մշակուիր, կը տիրեն կապկումները, խարխափումները, շահախնդրութիւնները, տեղայնութիւնը եւ նպատակ դարձած անմիջական անհատական շահերը: Միջազգային համբաւի տէր մեծ տնտեսագէտը, ան Հայ ըլլայ թէ Հնդիկ, կրնայ աշխարհի տարբեր երկիրներու մէջ գործող դրամատան մը կամ գործարանի մը տնօրէն ըլլալ, բայց ինչպէ՞ս կրնայ առաջնորդել իր ազգէն տարբեր երկրի մը քաղաքականութիւնը, քանի որ այդ ընելու համար ազգային խոր ըմբռնում անհրաժեշտ է, որ հաշուապահութեան չի նմանիր, կ'ենթադրէ տարբեր գիտակցութիւն, խորքէ բխած ըմբռնումներ: Այս բաղդատութիւնը ի զօրու է ամէն անգամ որ կը միջամտէ ազգային ինքնուրոյնութիւնը: Երեւակայեցէ՛ք պահ մը որ զանզիպարցի դասախօսի մը յանձնուի Ճափոնի վարչապետութիւնը:

Այս ընդհանուր հաստատումէն ետք, առանց ճկոյթի ետին թաքնուելու, հարկ է խօսիլ հայկական կացութեան մասին, Հայաստանի Հանրապետութիւն, Արցախ եւ ըՍփիւռք: Երբ ղեկավարութիւն կը յառաջացնենք, նախանձախնդիր պէտք է ըլլանք անհատներու պարագային ճշդելու թէ ի՞նչ եղած է եւ է անոնց ենթահողը, ըմբռնած ըլլալով որ ղեկավարը եւ վարչականը տարբեր անձնաւորութիւններ են: Այսօր, եթէ հանենք մեր աչքերու կապանքները, ի վիճակի կ'ըլլանք իրականութիւնները տեսնելու: Ինչպէ՞ս կարելի է ազգային ներկայացուցչութեան ձգտիլ, երբ ազգային խորքը, զայն գոյացնող տուեալները կը բացակային, չկան: Հանգամանք ունենալու ցանկութիւնը բաւարար չէ, անհրաժեշտ է յիշուած ենթահողը: Ինչպէ՞ս կարելի է կաթողիկէ եկեղեցիի ծիրանաւոր ըլլալ առանց ծանօթ ըլլալու Աստուածաշունչի, Սուրբ Օգոստինոսի կամ Թովմաս Ակւինացիի, եւ այլոց գործերուն: Բաղդատութիւնը փոխադրեցէ՛ք ներազգային ճակատ, եւ այն ատեն հարց պիտի տաք որ այս կամ այն ջոջը, աւատապետական կարգի կամ քսակի իրաւունքով, որ ազգ կ'ուզէ ղեկավարել, ուրկէ կը քաղէ իր արժէքները, ներշնչումը:

Հարազատ մտաւորականութիւնը, եւ ազգային իրաւ խորքով հաղորդակցական միջոցները, պարտաւոր էին, եւ են, այս հիմնական հարցերը արծարծելու, ոչ թէ անձեր ստորագնահատելու համար, այլ վերահաստատելու համար արժէքները, որպէսզի ազգը ինքնութիւն պահէ եւ մնայ հարազատ ուղիի վրայ: Տարբեր մշակոյթներու ազդեցութեան ենթակայ Սփիւռքը դադրած է բծախնդիր ըլլալէ, Խորհրդային Հայաստանը նոյնպէս երեք սերունդ ենթակայ եղած էր տիրող ուժի ազդեցութեան, որ ծնունդ տուած է սովորութիւններու եւ մտածողութեան: Նիւթապաշտ աշխարհի մէջ, նաեւ մենք, վերականգնումը սահմանափակած ենք տնտեսականի մէջ, առաջնահերթութիւն տուած ենք նիւթին: Այս պայմաններուն մէջ, ընդունելի կրնանք համարել աղէտ-արտագաղթը, լեզուի աղճատումը, խորհրդային իշխանութեան կողմէ պարտադրուած ուղղագրութիւնը, սահմաններու անխախտելիութիւնը, օտարախօսութիւնը, հայածնունդ մարդոց օտարագիր գրականութիւնը, այս վերջին պարագային .. կարմիր գորգ ալ կը փռենք...

Համասփիւռքեան, գրեթէ համահայկական ոչ-մշակութային միութեան ժողովին, աշխարհի տարբեր անկիւններէն եկած Հայեր, ընդգծած են ազգային լեզուի էականութիւնը հասկցած ըլլալով որ առանց լեզուի կը մնայ բանի չծառայող կճեպ: Միշտ պէտք է յիշել եւ յիշեցնել Ռաֆայէլ Իշխանեանի խօսքը՝ առանց լեզուի ի՞նչ ազգ, կամ Վահան Տէրեանը որ կ'ըսէր թէ առանց լեզուի միթէ դիա՞կ է ձեր ուզածը... Իսկ տեղայնութիւնները, միշտ նեղմիտ, կը հետեւին դիւկ ստեղծելու մարտավարութեան, բաւարարուելով հանգամանքներով:

Իսկ այս կճեպը ոչ արժէք կը փոխադրէ, ոչ ազգային իրաւունք կը վերականգնէ, ոչ ինքնութիւն կը կերտէ: Այս ըմբռնումով անհրաժեշտ է վերատեսութեան ենթարկել ռազմավարութիւն, մարտավարութիւն եւ ղեկավարում, նոյնիսկ եթէ այդ վերաբերումը ցնցումներ պիտի յառաջացնէ:

Գէթ մտաւորականութիւնը պէտք չէ լռէ, մեկուսանալով երջանկացնող մշուշային արուեստասիրութեան մէջ... Թոյլ տալով որ անորակը շարունակէ աւեր գործել եւ հարուածել մեր տոկալու եւ տեւելու ներուժը:

Յ. Պ.

Ապրիլ 14, 2009

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Բագին»ի խմբագրատան մէջ, կազմակերպութեամբ պարբերականին խմբագրութեան, Մարտ 18ին, գրական հանդիպում մը տեղի ունեցած է Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 140ամեակին առթիւ: Օրուան զեկուցաբերը եղած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Արթուր Անդրանիկեան: Ան ներկայացուցած է «Եղիշէ Չարենց — Նիկողոս Սարաֆեան ուրուագիծ մը գրական դիմանկարներու խորքէն» նիւթը, ապա, «Յովհ. Թումանեանի հրապարակագրական եւ գրաքննադատական ժառանգութիւնը»: Ելոյթին սկիզբը, Ա. Անդրանիկեան, դասախօս Հայաստանի «Աճառեան» համալսարանին, ըսած է թէ քաջալեր է Դասական ուղղագրութեան ու նշած է որ նուազագոյնը արեւմտահայ հեղինակներու գործերը պէտք է հրապարակուին առանց ուղղագրութեան խեղաթիւրումներու: Ապա, ըսած է թէ Չարենց ու Սարաֆեան, հակառակ անոր որ ունեցած են տարբեր իմացական ու զգացական գոյավիճակներ, սակայն երկուքն ալ ունեցած են պատրանքներ եւ ազգային միեւնոյն մտածողութիւնը: Հաստատած է որ զոյգ բանաստեղծները հոգեկան կեցուածքի հոգեբանական դրսեւորումներ հանդէս կը բերեն եւ ճշմարտութիւններ կը պատգամեն: Իսկ Յ. Թումանեանի արժէքը ներկայացնելով Ա. Անդրանիկեան շեշտեց թէ ան միշտ խորքային եղած է եւ ունեցած է պատմական հնչեղութիւն: Աւարտին եղած է հարց-պատասխանի բաժին մը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Մարտ 24ին, ներկայացուած է Կոստան Զարեանի «Տարագրմի հարսը» թատերական երաժշտախաղի ներկայացումը կատարողութեամբ Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժի թատերախումբին, վարժարանին հիմնադրութեան 45ամեակի տօնակատարութիւններու ծիրին մէջ: Ներկայացման դերուսոյցը եղած է Մատլէն Վարդանեան, խմբավարը՝ Գայեանէ Մարկոսեան, պարուսոյցն ալ՝ Վարուժ Զափարեան: Հանդիսութեան փակման խօսքը արտասանած է վարժարանին տնօրէնը՝ Վիգէն Աւագեան:

ՃԵՅՐԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Դ.

Սափանճայի ոստիկանութիւնը կանխապէս կ'իմանայ Նիւշի այն գիշեր իր գիւղը դառնալը: Քրանտիւզ քանի մը հեծեալ ոստիկաններով առտուան դէմ կը հասնի, կը պաշարէ աւազակին ապաստանած խրճիթը: Գաղթականներուն գիւղը հրացանի ձայնով կ'արթննայ. սխալմամբ մէկը կը զարնուի եւ այս շփոթութեան մէջ աւազակը պատուհանէն կը ցատքէ, կը փախչի: Կը հալածեն Նիւշը, Քրանտիւզ կը յաջողի մօտենալ անոր անտառին մէջ ու կը սպաննէ զայն:

Այս ընթերցանութիւնը, Չէրքէզներուն ձայները պզտիկ սենեակը մահահոտ բուրումով մը կը լեցնեն, եւ ես կ'երեւակայեմ անտառը որ չի կրնար փախստական զաւկին ապաստան ընծայել այս անգամ. երկու ոսոխներուն մենամարտը, այն՝ որուն յամառ ժամադիրները եղած էին. մութին մէջ կռիւ մը. Կովկասէն մինչեւ Իզմիտ երկարող արկածներուն, շարունակելի յօդուածներուն վերջին բառը. տասը տարուան անցեալ մը որ մէկ երկվայրկեանով մը կը կտրի կը դադրի. կիրքերու հոծութիւն մը որ կաթիլ մը արեան մէջ կը լուծուի կը հալի. մրցումներու գռեհիկ վախճանը, քաղաքակրթութեան մէջը կամ դուրսը. երկուքին մէկի վերածումը:

Եւ համոզմամբ, խղճի մտօք ահա կը ձեռնարկեմ պաշտպանութեանս դժուարին գործին, եւ, այս է մտքի մը զարմանալի յեղափոխութիւնը, որ վստահօրէն կը խօսիմ հիմա եւ ամբաստանեալին արձակուիլը կը պահանջեմ: Աւազակին սպանութիւնը՝ ընկերութեան համար այնքան դառն կորուստ մը չէ, եւ վերջապէս դժբախտ տասնապետը լուրջ ընդդիմութեան մը դէմ զէնք գործածելու հարկադրուած էր անշուշտ: Այս պահուս ինքը պիտի ըլլար սպաննեալը եթէ չսպաննէր: Եւ ատեանին բարեացակամ տրամադրութիւնները տեսնելով կը քաջալերուիմ, ու ոստիկանին անշուք ու անշշուկ կեանքը կը պատմեմ անոնց. անփառունակ զինուորական որ պատերազմի դաշտը ու անոր պատիւը չէ տեսներ, բայց կը տեսնէ ամէն ժամ մահուվտանգը. որ գիշեր չունի, հանգիստ չունի, գոյութիւն չունի իրեն յատուկ, եւ որ ամէն զրկումի վրայ կու գայ հոս՝ ոտքը ձեռքը շղթայակապ՝ համար տալու իր դժնդակ պաշտօնին: Կը զգամ որ ամբաստանութիւնը կը տկարանայ, ջուրը կ'իյնայ: Սխալմամբ ի գործ կ'ածեմ եւ կը յայտարարեմ որ տասնապետին ութամսեայ բանտարկութիւնը կը քաւէ այդ յանցանքը:

Ե.

Դուրսն ենք. ես, միւսը, ամէնքս: Ներսը կը խորհրդակցին, կը վիճին, թեր ու դէմ կարծիքներ կու տան: Քրանտիւզի գլուխը վիզին վրայ կ'երերայ, աջ ու ահեակ կը ծռէ. պիտի փրթի՞ արդեօք. երեսս կը նայի դատապարտուած ոչխարի մը նայուածքին քաղցրութեամբը. այդ նայուածքը հարցումներ ունի, որոնց չեմ կարող պատասխանել. ես ալ տասնապետը դողացնող յուզումներուն մասնակից եմ, հոս այս անկիւնը քաշուած, ու սրտատրոփ կը սպասեմ:

Կէս ժամ. ոչինչ դեռ. Ներսը ձայներ կը բարձրանան ու գիս սարսափով կը համակեն: Կ'աղաչեմ, մի՛ ընէք. որի՞ հետ կը խօսիմ:

Ժամ մը, ու կը շարունակեն խորհրդակցիլ. ձայները կը մեղմանան, չեն լսուիր ա՛լ, համաձայնած են. ինչի՞ վրայ արդեօք:

Ու յանկարծ զանգակին ձայնը, սուր, ուժգին, սարսափելի հնչիւն մը, որ շունչս կը կտրէ մէկէն. տասնապետին տժգոյն դէմքը կը կարմրի. ամէնքը սենեակէն ներս կը խուժեն ինձմէ առաջ, անհամբեր, ա՛լ չհանդուրժելով սպասել:

Ես ալ կը մտնեմ վերջապէս: Զննած: դեռ իր աթոռին վրայ՝ նախագահը կը վարանի. ամբաստանեալին ներկայութիւնը կը ստուգէ. գէշ նշան:

Եւ դատավճիռը կը կարդայ, համառօտ գիր մը, չորս տող, որ կեանք կամ մահ կը բերէ հետը: Առջի պարբերութիւններէն դեռ բան չեմ հասկնար. գլուխս դէպի առաջ՝ բառերը աւելի շուտ լսելու յիմարական ջանքեր կ'ընեմ. շո՛ւտ, աւելի շո՛ւտ, եզրակացո՛ւր:

Անձնապաշտպանութի՛ւն: Փրկուա՛ծ ենք:

Բանտ կը դառնանք նորէն, ցնծութեան աղաղակներու, ողջագուրումներու մէջ: Քրանտիւզ չի խօսիր, ձեռքս կը բռնէ կուլայ ու սենեակին պատէն վար առնելով չէրքէզի դաշոյն մը, ինծի կը նուիրէ զայն:

Ի՞նչ ընեմ ես այդ դաշոյնը: Քրանտիւզի բազմավէպ կեանքին անբաժան ընկերը, հո՛ս, տան մը, սրահի մը կամ կարասիներուն մէջ՝ անվնաս զարդ մը, խաղալիկ մը պիտի ըլլայ այսուհետեւ: Իր դաշոյնի կեանքը վերջացած է. կիները ձեռուընին պիտի առնեն զայն երբեմն, չհասկնալով անոր լեզուէն, չըմբռնելով՝ իրենց աղկաղկ ու աշխարհիկ կիրքերուն անզօրութեանը մէջ՝ այս երկաթի կտորին՝ սիրոյ հետ ունեցած մշտընջենական խնամութիւնը ու չտեսնելով այդ անզգայ գործիքին մէջ՝ սուրբ ու վայրենի տռչումներու նախանձոտ պահապանը:

(Շար. 4 եւ Վերջ)

NOTRE - DAME DE PARIS

Dimanche 26 avril à 16 heures
Commémoration du 94ème anniversaire du Génocide arménien de 1915 :
La divine liturgie sera célébrée par Mgr. Grégoire Gabroyan, évêque des Arméniens catholiques de France, en présence de Mgr. Georges Pontier, archevêque de Marseille, qui donnera l'homélie.

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand, **Espagnol**
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

1909 — 2009
samedi 25 avril à 16 heures
CONFERENCE DEBAT
A TRAVERS
DEUX TEMOIGNAGES
Présenté par HRATCH BEDROSSIAN des Editions
«Le Cercle d'Ecrits Caucasiens»
« LES JEUNES TURCS ET LA VERITE SUR L'HOLOCAUSTE D'ADANA »
de Frederick z Duckett Ferriman (1913)
et
« LES TURCS ONT PASSE LA »
de George Brezol (1911)
UCFAF
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւն
6, cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Métro République
— Entrée libre —

ԱՐԱՐԱՏ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Ապրիլ 1909 – Ապրիլ 2009

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Շաբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 17ին
Փարիզի Սբ. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Տաճարի
Նուրհան Ֆրէնկեան սրահ

խօսք կ'առնեն՝ ԼԵՒՈՆ ՔԵՉԷԵԱՆ – *Ատանայի ջարդերը մարդասիրական օգնութեան նախօրեակին (ֆրանսերէն),* ՄԱՆՈՒԿ ԱԴԱՄԵԱՆ – *Սիամանթոյի «Կարմիր լուրեր բարեկամէս»՝ Կիլիկիոյ ողբերգութեան նուիրուած 12 քերթուածներու շարքը,* ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ – *Ատանայի կոտորածներու քաղաքական իմաստը*

– Մուտքը ազատ է –

ESPOIR POUR L'ARMENIE

VOYAGE EN ARMENIE DU 30 MAI AU 6 JUIN

Logement en hôtel 3* en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie.
Lac Sévan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc...

Prix : 1350 euros
Serge Kurkdjian, Tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : **serge@kurkdjian.org**
www.espoirpourlarmenie.org

Possibilité d'extension au Karabagh

(Շար. Ա. էջէն)

որ ձգէ երթայ եթէ Նախագահ Ահմատինեժատ մէկ խօսք իսկ համարձակի ըսել Իսրայէլի դէմ: Եւրոպացիները երկար խորհրդակցած են նախքան որեւէ որոշում տալը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ *նախկին վարչապետը՝ Տոմինիք տը Վիլփէն, որ հիւրն էր Ապրիլ 19ին «Եւրոպա 1 _ Լը Փարիզիէնի ժամադրութեան», կ'ուզէ միշտ ցոյց տալ իր տարբերութիւնը եւ մաս չկազմել անոնց որոնք հլու հնազանդ են Սարքոզիի: Ներկայիս կը գտնէ որ «յեղափոխական վըտանգ» մը կայ Ֆրանսայի մէջ եւ ատոր պատճառը կը տեսնէ գործատուներու փակուելուն, գործազուրկներու յաւելման եւ այլ ընկերային երեւոյթներու մէջ:*

ԱՄԵՐԻԿԱՆԵՐՈՒ *վեհաժողովին առթիւ, որ բացուեցաւ Ապրիլ 18ին Թրինիթէ եւ Թոպակօ, Օպամա եւ իր ծանօթ հակառակորդը՝ Շաւէզ ողջագուրուեցան ջերմօրէն: Կը թուի որ Օպամա կրցած է համոզել որ Միացեալ Նահանգները փոխուած են: Ի պատասխան Շաւէզի ամբաստանութիւններուն, որոնք կը վերաբերէին ԱՄՆ-ու գաղթատիրութեան եւ աշխարհակալութեան, Օպամա ըսած է. «Բոլորս ալ կայսրութիւններու կողմէ գաղթավայրեր եղած ենք՝ Սպանիա, Անգլիա, Փորթուկալ»: Վեհաժողովին համար ընտրուած վայրը (Գարայիպներու մէկ կղզին) բաւական իրարանցում ստեղծած է տեղւոյն վրայ, որովհետեւ ոչ մէկ կառոյց կար նման համագումարի մը համար: Այս առթիւ ալ, Օպամա հաստատեց որ պատրաստ է ամէն բանի մասին խօսելու Քուպայի հետ, պայմանաւ որ պարզապէս «խօսելու համար խօսիլ» չըլլայ հարցը:*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ *հարաւ-արեւմտեան շրջանը՝ Մոնթօրիոլի մէջ, ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Խուրտան Մարթիթեծի, որ ԷԹԱ-ի պարագլուխներէն մէկը կը նկատուի: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, կը կարծուի որ կը պատրաստուէր ոճրափորձ մը գործելու Սպանիոյ մէջ:*

ԵԳԻՊՏՈՍԻ *հարաւի մէկ գիւղին մէջ, երկու Ղպտիներ սպաննուած են չորս Եգիպտացիներու կողմէ, երբ պատարագի մը աւարտին եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէին:*

ԻՏԱԼԻԱ *որոշած է ապաստան տալ 140 գաղտնի գաղթողներուն, որոնք երեք օր է (Ապրիլ 18էն 20) կը մնան թրքական փոխադրանաւու մը մէջ, Միջերկրականի բացը: Ցարդ Մալթա եւ Իտալիա իրարու վրայ կը ձգէին ընդունելու պատասխանատուութիւնը:*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

1915 AVRIL 2009

Paris

JEUDI 23 AVRIL
18h-23h: Veillée des jeunes Arméniens. Métro République, terre plein est.
VENDREDI 24 AVRIL
11h-12h30: Mairie de Paris; Bertrand Delanoë rencontre la communauté (sur invitation).
16h30-17h30: Ravivage de la flamme au Soldat inconnu; hymnes nationaux et dépôt de gerbes, rassemblement angle avenue des Champs-Elysées, avenue de Friedland.
18h-19h30: Rassemblement Avenue Georges V - Champs Elysées; prises de parole des candidats aux élections européennes.
19h30-20h30: Marche vers la statue de Komitas par la rue François Ier; dépôt de fleurs, discours de clôture, Place du Canada, 8ème.
DIMANCHE 26 AVRIL
10h-20h: Les stèles du Collectif VAN sur le Parvis de Notre-Dame de Paris; action de sensibilisation aux génocide et à leur déni.
Des commémorations auront lieu aussi à **ALFORTVILLE (26 avril):** Messe et défilé jusqu'au Monument Khatchkar, Place Achtarag et prises de parole à 12h45 — à **CHARENTON-LE-PONT (23 avril)** à 17h30, dépôt de gerbes devant le Khatchkar, rue Paul Eluard: prises de parole; invité: Gilbert Sinoué — à **ARNOUVILLE (26 avril) :** Messe, puis marche vers la stèle du Génocide — à **CHAVILLE (26 avril) :** Messe, puis marche vers la stèle et prises de parole — à **ISSY** et à **CLAMART (26 avril)** :Rassemblement, recueillement et prises de parole; rue de la Défense, à 13h30, recueillement au Khatchar — à **MEUDON (25 avril)** — à **ASNIERES (25 avril) :** Cérémonie au Cimetière à 16 heures, prises de parole à 17 heures à la Mairie — à **SEVRAN (26 avril) :** Rassemblement et prises de parole au Khatchkar — à **LIVRY-GARGAN (26 avril) :** à 16 heures, rassemblement et prises de parole à la stèle du souvenir.

Lyon

VENDREDI 24 AVRIL
15h30: Cérémonie religieuse en l'église arménienne Saint-Jacques, 295 rue André-Philip, 3ème.
16h30: Rassemblement devant l'église arménienne, préparation du cortège avec remise d'œillets, défilé jusqu'à la Place Antonin Poncet.
18h: Allocutions des représentants de la communauté arménienne, d'un militant de la démocratisation en Turquie, de Michel Mercier, sénateur président du conseil général du Rhône, de Gérard Collomb, sénateur maire de Lyon.
Des cérémonies ont également lieu à **MEYZIEU, DECINES, VAULX-EN-VELIN, VIENNE, VALENCE, BOURG-LES-VALENCE.**

Marseille

JEUDI 23 AVRIL
De 14h à 18h: Organisation par les groupes et associations de jeunes d'une campagne d'information avec la tenue de 4 stands : Marseille Vieux Port, Parc Borély, Castellane, Consulat de Turquie.
19h: Recueillement œcuménique en la cathédrale apostolique arménienne.
20h: Dépôt de gerbes au monument du parvis de la cathédrale, ravivage de la flamme de la mémoire.
20h30: Procession au flambeau en direction du consulat de Turquie.
21h: Allocutions.
VENDREDI 24 AVRIL
11h: Rassemblement, dépôt de gerbes et prières au mémorial, esplanade L2, Beaumont.
15h: Messe en l'église du Sacré cœur, avenue du Prado, 8ème.
17h: Rassemblement pour le défilé, départ **«David»**, plage du Prado.
17h30: Marche vers le Consulat de Turquie.
19h: Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne de Marseille : révérend père Zadig Avédikian, Yéghia Tersakian, pasteur Gilbert Léonian.
Des cérémonies ont lieu à **MONTPELLIER, TOULON, SAINT-RAPHAEL, DRAGUIGNAN, AVIGNON, CANNES, NICE.**

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 24
13րդ օր Զատկի

94ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

բիւրաւոր նահատակացն մերոց, որք կատարեցան յամին 1915 յԱրեւմտեան Հայաստան

100րդ տարելից Ատանայի Մեծ Ողբի
Պատարագ՝ ժամը 15.00ին

Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն նահատակացն ազգիս Հայոց:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord
«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼ 22
MERCREDI 22 AVRIL 2009

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամենօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-32 E

LE NUMERO: 1,20 €
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·189 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·189

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻՆ

Ապրիլ 20ին Հանրային խորհուրդի առաջին 12 անդամները նիստ գումարած ու յայտարարած են թէ Ապրիլ 18ին աւարտած է յանձնաժողովներուն համար անդամներու ներգրաւումը: Առաջադրուած է աւելի քան 1500 հոգի որոնց 494ը կիներ են. 340ը կը ներկայացնեն երկրին մարզերը: Արդէն կազմուած են յանձնաժողովները. անոնք ժողովներ պիտի գումարեն ընտրելու համար նախագահներ, որոնք ըստ կանոնադրութեան, անդամ պիտի ըլլան Հանրային խորհուրդին:

Կանոնադրութեամբ նախատեսուած է որ խորհուրդը 36 հոգիէ բաղկանայ. առաջին 12ը արդէն նշանակուած են նախագահի հրամանագրով. յաջորդ 12ը յանձնաժողովներու ընտրուելիք նախագահները կ'ըլլան, իսկ մնացեալ 12ը կ'ընտրեն նշանակուած եւ ընտրուած 24 անդամները: Խորհուրդին կազմին լրանալէն ետք Հանրապետութեան նախագահը կը նշանակէ անոր նախագահը: Խորհուրդը կը գործէ որպէս խորհրդակցական մարմին, նախագահին կից:

* * *

ԱՏԱՆԱ 100

Ատանայի կոտորածներուն հարիւրամեակին նուիրուած երկօրեայ միջազգային գիտաժողովը բացուած է Ապրիլ 20ին Երեւանի մէջ: Կարդացուած է Գարեգին Բ.ի կոնդակը, ապա ելոյթ ունեցած են կրթութեան եւ գիտութեան նախարար Ս. Սէյրանեան եւ Սփիւռքի նախարար Հ. Յակոբեան:

Ցեղասպանութեան թանգարան հիմնարկի տնօրէն Հ. Դեմոյեան ծանրացած է կատարուածին նախադրեալներուն վրայ. ըսած է թէ 1908ի Սահմանադրութիւնը որոշ խզում կը պարտադրէր կրօնական, քաղաքական, տնտեսական, մշակութային արժէքներէն: Մինչդեռ հանրութիւնը պատրաստ չէր նման խզումի: Ան շեշտած է նաեւ թէ հայութեան հոգեբանական խոր ցնցում պատճառած է կոտորածներուն Թրքական բանակին ալ մասնակցութիւնը. մինչ այդ բանակը իբրեւ թէ իւրացուցած էր «Եղբայրութիւն, հաւասարութիւն, ազատութիւն» սկզբունքները:

Գիտաժողովին մասնակցութիւն բերած են Հայաստանէն զատ Իտալիայէն, Ֆրանսայէն, Հունգարիայէն, Շուէտէն, ԱՄՆ-էն, պատմաբաններ. Ֆրանսայէն մասնակցողներու շարքին են Ի. Թէրնոն եւ Արմէն Մութաֆեան:

* * *

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՔԻՔՊՈՔՍԻ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Քիքպոքսի Եւրոպայի ախոյենութեան Հայաստան երրորդ տեղը գրաւած է, շահելով չորս ոսկի, մէկ արծաթ եւ երկու պրոնզէ մետալներ:

Ոսկէ մետալները պահոված են Գարիկ Ծատրեան, Արմէն Ցարութիւնեան, Արման Սահակեան եւ մինչեւ 16 տարեկաններու դասակարգէն Հրանդ Հայրապետեան:

Արծաթէ մետալի արժանացած է Վահրամ Առաքելեան: Իսկ պրոնզէ մետալներ շահած են Արթիւր Յակոբեան եւ Իշխան Ասատրեան:

Հայաստանի հաւաքականը պարտուած է միայն Ռուսաստանէն եւ Ուկրանիայէն:

ՊՈԼԻՍ

«ԱՍԱԼԱՅԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԱՄԱՐ ՄԱՐԶՈՒԵՑԱՆՔ» Կ'ԸՍԷ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Արման Մանուկեան Թրքական եւ հայկական շրջանակներու քաջ ծանօթ պոլսահայ մըն է: Շուրջ կէս դարու դասախօսական վաստակ ունի Պոլսոյ համալսարանին մէջ ուր շատ մը յայտնի դէմքեր իրեն ուսանողը եղած են: Պաշտօններ վարած է համայնքային հաստատութիւններու մէջ ալ:

Վերջերս իրմէ կենսագրական - յուշագրական ծաւալուն հարցազրոյցի ձեւով հատոր մը հրատարակուած է: Հարցազրոյցներով Ա. Մանուկեան խօսած է իր ընտանեկան կեանքին, դասախօսութեան, համայնքի աշխատանքներուն մասին: Նիւթ ըրած է նաեւ 70ական թուականներուն ԱՍԱԼԱ-յի գործունէութեան դէմ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ իրեն ու 4-5 Հայերու տրուած պարտականութիւնը: Կը շեշտէ թէ զիրենք որպէս անհատ ընտրած են եւ ոչ որպէս համայնքի գործիչ: Խորհրդակցական ժողովներ գումարած են, ճշդելու համար թէ Թուրքիա ինչ դիրք պէտք է բռնէ ԱՍԱԼԱ-յի գործողութիւններուն դէմ: Անգարայի մէջ իրենց տեղեկութիւններ տրուած են հայեւթուրք յարաբերութիւններուն մասին: Նաեւ մարզուած են նախկին դեսպան Գ. Կիւրիւնի կողմէ, որպէսզի կարող ըլլան Թուրքիոյ նպաստաւոր քարոզչութիւն տանելու: Ատկէ ետք զինքն ու պոլսեցի բժիշկ Կարապետ Արմանը որ նոյնպէս համայնքային պաշտօններու տէր եղած է, ղրկած են Գերմանիա. հոն տեսակցութիւններ ունեցած են սոցիալ - դեմոկրատ ղեկավարներու հետ: Շուրջ 10 տարի այդ մարզի աշխատանք տարած են, յետոյ երբ ԱՍԱԼԱ-յի գործունէութիւնը դադրած է, իրենց առաքելութիւնն ալ աւարտած է:

Ա. Մանուկեան կը յիշէ թէ ԱՍԱԼԱ-յի գործողութիւնները մեծապէս յուզած էին Պոլսոյ հայութիւնը: Պատասխանատուներ ու պատրիարքը ամէն անդամուն յայտարարութիւններ կը կատարէին, ցաւ կը յայտնէին. նոյնիսկ կը պատահէր որ եկեղեցիներու մէջ արարողութիւններ կատարուէին:

Ա. Մանուկեան մաս կազմեր է տակաւին 1975ին Կիպրոսի Թրքական բաժնին կիրարկուած շրջափակումը վերցնել տալու համար ԱՄՆ մեկնող Թուրք գործարար և ճարտարարուեստագէտներու խումբին: 13 հոգինոց պատուիրակութիւնը տեսակցութիւն ունեցեր է նախագահ Ճ. Ֆորտի, յետոյ մօտ 50 երեսփոխանի ու ծերակուտականի հետ:

Ա. Մանուկեան հպարտութիւն կը զգայ դասախօսական եւ քաղաքական իր վաստակէն: Կ'ըսէ թէ օտար ըլլալու զգացումը երբեք չէ խրտչեցուցած զինք: «Հիւրրիյէթ»ի Ապրիլ 18ի յաւելուածին էջը տեղ կու տար նաեւ հօրը եւ մօրը Մ. Քէմալի նկատմամբ մեծ սիրոյն ու հիացումին:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդկային իրաւունքներու Պոլսոյ միութիւնը հետեւեալ յայտարարութեամբ նշած է Ապրիլ 24ի թուականը.

«ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ 1915 ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ, ԱՔՍՈՐՈՒԵՑԱՆ, ՇԻՐՄԱՔԱՐ ԱՆԳԱՄ ՉՈՒՆԵՑԱՆ...»

«ՕԳԼԱՀՈՄԱՅԻ ԵՐԳՈՂ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ» ՁԱԽ ԵՐԳԸ

Մայր Աթոռի տեղեկատուական կեդրոնը հաղորդագրութեամբ մը հակազդած է հակասեմականութեան անհեթեթ վերագրումի մը: Անոր հեղինակը, կ'ըսուի թէ «Օգլահոմայի երգեցիկ այրեր» կոչուած մկրտչական երգչախումբն է: Ան Հայաստանի աւետարանչական համայնքին հրաւէրով յառաջիկայ օրերուն Հայաստան պիտի այցելէ, «Միութեան եւ բարեացակամութեան կամուրջներ կառուցանել»ու եւ յարգանք մատուցանելու Ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին:

Ինչպէս կ'ըսուի հաղորդագրութեամբ, երգչախումբի մէկ կայքէջին վրայ Հայաստանը որակուած է հակասեմականութեան տարրեր կրող երկիր. նաեւ նշուած է թէ «Հայց. Եկեղեցւոյ, ժողովուրդին մշակոյթի եւ քաղաքականութեան միջեւ սերտ կապերը սպառնալիք են նոր Մեծ Առաքելութեան եկեղեցիներու աճին»:

Խնդիրը անդրադարձ գտած է Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդի ժողովին, որուն ընթացքին արձանագրուած է.

«Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը ողջունում եւ իր երախտագիտութիւնն է յայտնում բոլոր ժողովուրդներին ու պետութիւններին՝ մեր ժողովրդի մեծագոյն ողբերգութեան՝ Հայոց ցեղասպանութեան առիթով ցուցաբերուող սրտակցութեան համար: Միաժամանակ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը խստօրէն դատապարտում է սոյն միջոցառմանը ներգրաւուած բոլոր կազմակերպութիւններին, ի մասնաւորի հրաւիրող հայ աւետարանչական համայնքին, Ցեղասպանութեան զոհերի նուիրական յիշատակի շահարկմամբ Հայաստանի Հանրապետութեանը եւ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին անուանարկելու փորձերի համար»:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ ՆԱՄԱԿ ԱՄՆ-ՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Կալկաթայէն ալ նամակ մը ղրկուած է նախագահ Պ. Օպամային, զայն հրաւիրելով ճանչնալ Հայկական ցեղասպանութիւնը: Նամակագիրները նոյն քաղաքի հայկական ճեմարանին աշակերտներն են. անոնք պատմական լուսանկարներ ու տեղեկանքներ հաւաքած են տարուան մը աշխատանքով ու ֆիլմի մը վերածելով ղրկած ԱՄՆ-ու նախագահին: Տեղւոյն հայկական գաղութին անդամներն ալ օժանդակած են աշակերտներուն:

Կալկաթայի հայկական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Օշական Վրդ. Գիւլգիւլեան ըսած է թէ երկրին հայկական մեծագոյն համայնքը այդ քաղաքինը ըլլալով, իրենք դիմած են այդ նախաձեռնութեան: Աւելցուցած է թէ Ցեղասպանութիւնը համեմատելի է հրէական Ողջակէզին հետ:

ՍՈՖԻԱ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սոֆիայի Քաղաքային խորհուրդը Ապրիլ 16ին յայտարարութիւն մը ընդունած է, Օսմանեան կայսրութեան մէջ 1915-1922ի Ցեղասպանութեան զոհերու օրուան յիշատակութեան մասին: Հոն ըսուած է որ Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութեան կողմէ այդ տարիներուն 1,5 միլիոն Հայերու բնաջնջումը, նաեւ անոնց վտարումն ու աքսորը ապացուցուած պատմական իրողութիւն են: Այդ բոլորը լիովին կը համապատասխանեն ցեղասպանութեան ՄԱԿ-ի պայմանագրին:

«Ըստ պուլկար ժողովուրդի մարդասիրական աւանդութիւններուն, օսմանեան լուծին տակ ապրած հայ եւ պուլկար ժողովուրդներուն ընդհանուր ճակատագրին, մենք՝ մայրաքաղաքի խորհուրդի անդամներս, մեր համակրանքը կը յայտնենք պուլկարահայ համայնքին եւ կը միանանք Ցեղասպանութեան զոհերու Ապրիլ 24ի ոգեկոչումին» ըսուած է յայտարարութեան մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ ցեղապաշտութեան դէմ Բ. համագումարը բացման օրն իսկ (Ապրիլ 20) ձախողելէ աւելի խայտառակուեցաւ, երբ Իրանի նախագահը ելոյթը սկսաւ: Արդարեւ, ինչպէս կը սպասուէր, Ահմատինեժատ, բուռն յարձակում մը գործեց Իսրայէլի դէմ, որու պատճառաւ արդէն Եւրոպացիները շատ վերապահ մնացած էին եւ Միութեան 27երէն 23ը ներկայացուցիչներ ղրկած էին (Ֆրանսա՝ Ժընեւի իր դեսպանը): Չէին մասնակցեր Գերմանիա, ԱՄՆ, Իսրայէլ, Իտալիա, Լեհաստան, Հոլանտա: Եւ ինչ որ կ'ակընկալուէր պատահեցաւ երբ Ահմատինեժատ ցեղապաշտ որակեց Իսրայէլի պետութիւնը երբ «Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին դաշնակիցները զինուորական յարձակման դիմեցին ամբողջ ազգ մը ղրկելով իր հողերէն հրէական տառապանքի մը պատրուակով: Եւրոպայի, Միացեալ Նահանգներու եւ Ողջակէզի աշխարհէն բոլոր գաղթողները ղրկեցին հաստատելու համար ամբողջովին ցեղապաշտ կառավարութիւն մը գրաւեալ Պաղեստինի մէջ»: Հազիւ այս խօսքերը կ'արտասանուէին, Եւրոպական Միութեան 23 ներկայացուցիչները կը հեռանային: Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլի արտաքին նախարարը յայտարարած է որ «յուսախաբ» է Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ դիրքէն: Էլի Վիէզէլի եւ ԳՐԻՖ-ի համար, «ողբալի է ՄԱԿ-ի համար որ Ահմատինեժատ մը կարենայ բացման խօսքը արտասանել մարդկային իրաւանց համագումարի մը»: Բայց եւ այնպէս, բոլոր մեկնիչները այս հարցով կը զբաղին եւ Իրանի նախագահը կրնայ գոհ ըլլալ:

ՍԵԿՈՒԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼԻ ներողութիւններու թերթօնը գլխաւոր բանալէճն է Ֆրանսայի (ի դէպ, նաեւ Եւրոպայի) մեկնիչներուն: Իի. ԷՄ. Փէ. եւ այլք ընդհանրապէս կը յարձակին Լիպէրասիոնի վրայ, որ արձագանգ հանդիսացած էր Սարքոզիի որակումին Զափաթերոյի մասին եւ կը գտնեն որ թերթը այս ձեւով վարկաբեկուած է, մինչ տնօրէնը Լօրան Ժոֆրէն կը պաշտպանէ թերթին ընթացքը

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՊԵՏԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՆԵՐԷՆ ԱՒԵԼԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ

Սպայակոյտի նախագահ զօր. Ի. Պաշպուղ Պատերազմական ակադեմիաներու տարեկան մէկ ժողովին ելոյթով մը անդրադարձած է ինքնութեան, ձուլումի, համարկումի, եւլն. հարցերու: Ուշագրաւ նորութիւն կը համարուի Թուրքիոյ քաղաքացին սահմանող «Թուրք»ի ու «Թուրքիացի»ի զանազանումը: Այդ նիւթը վերջին տարիներուն կարեւոր կռուախնձորի մը վերածուած է ազգայնամոլ եւ ժողովրդավար նկատուելու ձգտող հատուածներուն միջեւ: Առաջինները կը պնդեն որ Թուրքիոյ բոլոր քաղաքացիները «Թուրք» են, մինչ միւսները հետամուտ են որ այդ որակումը փոխարինուի «Թուրքիացի»ով, այս վերջինին մէջ տարբերութիւններու ընդգրկում մը տեսնելով: «Թուրքիացի» որակումին կողմնակիցները կը զանազանեն երկխաւ ինքնութիւն մը. «Թուրքիացի»ի (վերին ինքնութիւն) ընդհանուր ըմբռնումին մէջ որպէս ենթախաւ (վարին ինքնութիւն) կը զետեղեն տարբերութիւնները. հայութիւնը, քրտութիւնը, եւլն.:

Զօր. Պաշպուղ յղուելով «Թուրք ազգ» հասկացութեան Մ. Քէմալի սահմանումին, ըսած է. «Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնադիր ժողովուրդը կը կազմէ Թուրք ազգը: Այս սահմանումին "Թուրք ազգ" բացատրութեան մէջ "Թուրք" բառը ածական չէ, այլ ընդհանուր անուն մը որ տրուած է տարբեր տարրերու, բոլորին»: Յետոյ խօսելով մշակութային ինքնութեան մասին, զօրավարը շարունակած է. «ան տեսակարար ինքնութեան յատկանիշներու այն ամբողջութիւնն է, որով անհատը կը հաւատայ թէ ընկերային յարաբերութիւններու ցանցին մէջ իր անձը կը բնութագրուի»: Այս մօտեցումին մէջ անհատին հաւաքական ինքնութիւնը վերին կամ հասարակաց ինքնութիւն կը նկատուի, իսկ մշակութայինը՝ երկրորդական:

Այս միտքը աւելի շեշտելու համար Պաշպուղ մէջբերած է Թուրքիոյ Ազգային ժողովին մէջ նախագահ Օպամայի ելոյթէն հետեւեալ տողերը. «ԱՄՆ–ու ամէնէն հզօր յատկանիշներէն մէկը այն է որ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քրիստոնեայ բնակիչ ունենալով հանդերձ, մենք մեզ քրիստոնեայ, մահմետական, հրեայ ժողովուրդ մը չենք համարեր: Այլ՝ ժողովուրդ մը որ կազմուած է իտէալներու եւ արժէքներու կապերով: Կը կարծեմ թէ արդիական Թուրքիան եւս կարգ մը նման սկզբունքներով հիմնուած է»: –

Երկխաւ ինքնութեան կազմ մը ընդունելով հանդերձ, Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահը ընդգծած է հետեւեալը. «Ժողովրդավար արդիական ընկերութիւններու մէջ վերին, կամ հասարակաց ինքնութենէն զատ, մշակութային երկրորդական ինքնութիւններու յատկանիշերն ալ կրնան արտայայտութիւն գտնել ու ապրիլ: Կարեւորը այն է որ մշակութային ինքնութիւնները մեր միասնութեան երաշխիք հասարակաց ինքնութենէն առաջ չանցնին, զայն քայքայող գերիշխան ինքնութեան մը չվերածուին: ... Չենք կրնար արտօնել որ անհատական ազատութիւններու սահմանագիծը խաչաձեւուի փոքրամասնութեան ու խմբային իրաւունքներու հետ, նոր փոքրամասնութիւններ եւ վերին ինքնութիւններ ստեղծուին: Ատիկա կը նշանակէ երկրորդական՝ մշակութային ինքնութիւնները ճանչնալ սահմանադրական, օրէնքի շրջանակին մէջ: Թուրքիոյ սահմանադրութեան, ազգ–պետութեան եւ միաւորական պետութեան կառոյցին մէջ ատիկա անկարելի է»:

Ելոյթէն արձանագրելի ուրիշ կէտեր Քիւրտերու, Զազաներու, փոքրամասնութիւններու մասին կարգ մը նշումներ են: Զօր. Պաշպուղ ցեղային խտրականութեան դիրքով միայն քրտական զինեալ կազմակերպութիւնը կը նկատէ: Բանակը կը ներկայացնէ որպէս հաւասարութեան դաշտ մը ուր ամէն Թուրք քաղաքացի, առանց որեւէ խտրականութեան, զինուորական իր ծառայութիւնը կը կատարէ: Կ'ըսէ նաեւ թէ պետութիւնը պարտի աւելի բարօր կեանքի մը եւ առիթներու հաւասարութենէն աւելի օգտուելու պայմանները ապահովել ծագումով քիւրտ ու զազա քաղաքացիներու:

Ըստ զօրավարին, ոչ օսմանեան, ոչ ալ հանրապետութեան օրով ծագումով քիւրտ քաղաքացիներուն ձուլումի պետական քաղաքականութիւն կիրարկուած է: Հանրապետութեան առաջին շրջանի ապստամբութիւնները ցեղային հիմ չեն ունեցած: Նոյն ձեւով, ոչ մէկ քաղաքական իրաւունք ու պարտականութիւն կազմակերպուած է ցեղային հիմով: Կարելի չէ Թուրքիոյ մէջ ցեղային տարբերակումի գոյութեան մասին խօսիլ: Բայց ի՞նչ է պատճառը որ Ազգային ժողովին մէջ փոքրամասնութիւնները ներկայացնող մէկ երեսփոխան իսկ չկայ: Ինք իրեն կը պատասխանէ թէ ատիկա հարկ է հարց տալ քաղաքական կուսակցութիւններուն:

Ելոյթը հետաքրքրական է նաեւ ինքնութեան հարցին մասին ըսածներով. հաւանօրէն առաջին անգամն է որ զինեալ ուժերու գըլխաւոր դէմք մը հանդէս կու գայ յաճախ «այլախոհ» նկատուած ժողովրդավարներու գաղափարները իւրացուցած:

Մանաւանդ որ այդ գաղափարները տակաւին կարճ ժամանակ առաջ մինչեւ հինգ տարուան դատապարտութեան ճամբայ բացած էին անոնց տէրերուն առջեւ: 2004ին վարչապետարանի Մարդկային իրաւունքներու խորհրդակցական մարմինը Փոքրամասնութեան տեղեկագիր մը պատրաստել տուած էր: Մարմնին նախագահը Ի. Գապօղլու եւ Պ. Օրան այդ տեղեկագրին մէջ տեղ տուած էին «Թուրք»ի փոխարէն «Թուրքիացի»ի նախընտրութեան գաղափարին: Ատիկա դատավարութիւն մը արժած էր իրենց. ամբաստանուած էին «ժողովուրդը ոխի ու թշնամութեան մղել»ով ու երկուքին համար ալ հինգ տարուան բանտարկութիւն պահանջուած էր: Եւ գրեթէ զարմանալի է անդրադառնալ որ իրենց տեսակէտին ընդդիմացողներու շարքին էր Սպայակոյտի ներկայի նախագահը Ի. Պաշպուղ որ հինգ տարի ետք իւրացուցած կը թուի քննադատած գաղափարը:

Մնացածը – քիւրտերու հաւասար իրաւունքներուն, խտրականութեան բացառումին, ձուլումի քաղաքականութեան մը արմատական մերժումին մասին ըսուածները – Թէ՛ Քիւրտը, Թէ՛ Զազան, Թէ՛ Հայը, Յոյնը բաւարար տուեալ ու փորձառութիւն ունին ճիշդ արժեւորելու:

Ելոյթին հետաքրքրական ուրիշ մէկ կողմը երեւոյթին առընչուածն է: Բանակը որ «ազգային» կոչուած ամէն բանի գերագոյն պաշտպանն ու բերդն է այդ երկրին մէջ, յանկարծ նման լայնախոհութիւն արտայայտելու համար կարեւոր առընչուած Էրկէնէքոն ուրուային ըլլայ: Ճիշդ է որ կրօնամէտ հոսանքը որ իշխանութեան գլուխ է հոն, գրեթէ հակադիր բեւեռ է զինեալ ուժերու ոլորտին. իսկ անոր առընչուած Էրկէնէքոն ուրուային պետութեան բացայայտումը, դատերը, շարունակուող հետաքննութիւնը, նորանոր ձերբակալութիւնները կարելի չափով այդ ոլորտը միահեծան դիրքէն գրկելու կը միտին. գոնէ կարելի չափով: Սպայակոյտի նախագահին յայտնած լայնախոհութիւնը կրնայ կորսուելու վտանգին ենթակայ վարկ մը փրկելու ջանքին պտուղը ըլլալ՝ իւրացնելով նոյնիսկ քաղաքական որոշ հատուածներէ մերժուած ժողովրդավարական մօտեցումներ, բանակի պատասխանատուները կրնան նպատակ դրած ըլլալ կոտրելու իրենց վերաբերող կաղապարները եւ ժողովրդավարները քայլ մըն ալ իրենց ետին ձգելու:

Անշուշտ այն վարկածով որ երկրին ամէնէն բարձրաստիճան զինուորականին բերանացի հաւաստումները երաշխիք կը նկատուին ու ըսուածին կիրարկութեան սպասող շատ մարդ չի գտնուիր. ո՛չ ներսը, ո՛չ ալ դուրսը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻ ԱՐՄԵՆԱԿ ԻՄԱԿՈՎ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ Է

Կեդրոնականցի Արմենակ, չես գիտեր ճակատագրի ո՞ր քմայքով ինքզինք գտած է Լոյս Քաղաքին մէջ: Եթէ ճառ խօսէի, պիտի ըսէի որ այդ ալ աննախատեսելիներով բեռնաւոր Հայու ճակատագիր է... Բայց Արմենակի պէս տիպարներ, Պոլիս ապրին թէ Մոսկուա, Պէյրութ թէ Զանզիպար, Նիւ Եորք թէ Քամչաթքա, լաւորակ պողպատի պէս են, չեն ծռիր, կրնան կոտրիլ: Հարազատութիւնը կեանքի ոճ է, գրեթէ՝ նպատակ:

Ս. Զատկուան Երեքշաբթին, երբ ամրան գալուստի աւետիսով արեւ կար արուարձանի մեր պարտէզը, Արմենակ եւ Էլպիս, ծրար մը շալկած եկան. կարմիր հաւկիթ, անուշապուր եւ բացառիկ պարագաներու համար պատրաստուած պոլսական համադամը՝ կրծքանուշը: Ողջագուրուեցանք: Ըսինք, միաբերան, որ տարի մըն ալ գլորեցինք: Էլպիս եւ Մակարուհին խոհանոց գացին, սուրճ պատրաստելու եւ ի հարկէ քիչ մըն ալ զրուցելու:

Արմենակ արդէն համակարգիչ կը գործածէր, գիտէի: Իմակով կը հաղորդակցէր աշխարհի հետ, այնքա՜ն ծանօթներ ունի, մանաւանդ դեռ ապրող կեդրոնականցիները:

– Սիրելիս, չարիք կամ բարիք, համացանցը երբեմն ցուցնող անակընկալներու դուռ կը բանայ: Հակառակ պնդումներուս, դեռ բարեկամներ լատինատառ հայերէնով նամակ կը գրեն: Հայու արժանապատուութիւնը մեռած է կարծես: Յաջողեցայ ոմանց պարտադրել որ հայերէն տառատեսակներ արձանագրեն իրենց համակարգիչին մէջ, որպէսզի գէթ ես իրենց հայերէն գրեմ: Երէկ, Ս. Յարութեան տօնի յաջորդ օրը, լատինատառ հայերէնով շնորհաւորութիւն մը ստացայ: Իւրաքանչիւր արդիականացած Հայ լատինատառ կը գրէ, այդ Հայերուն համար գիրք գրելու փառասիրութիւն ունեցող ալ եղաւ:

Տպուած տող մը առջեւս դրաւ: Ըսաւ կարդա՛...

Կարդացի բարձրաձայն. Yertchanig Amanor yev Chnorhavor Sourp Znount...

– Լաւ է, գէթ քեզ յիշողներ կան, ըսի Արմենակին:

– Լաւ կ'ըլլէր եթէ չյիշէր: Այս որքա՜ն ջուր խառնուած է մեր գինին: Կը խորհէի որ եկեղեցին, նոյնիսկ սովորութեամբ եւ ծէսով, հայութիւն պահելու վերջին ապաստանն էր, կը տեսնես որ անկէ ալ բան չէ մնացած: Լատինատառ հայերէնի մէջ հալեցուած եւ թաղուած է երեք ամիս առաջուան տօնը, Ամանորը եւ Սուրբ Ծնունդը: Կարծես չէր բաւեր որ Քրիստոս տարեվերջին կամ տարեսկզբին քանի մը անգամ ծնէր, հիմա Ան պիտի ծնի երեք ամիսը անգամ մը, 40 օր ետք ալ կրնայ ծնիլ, երբ երկինք բարձրանայ...: Ի՞նչ կարիք կայ յոգնելու. Ծննդեան տօն, Ս. Զատիկ, Վարդավառ, Ս. Խաչ, Աստուածածնայ տօն մէկ են, ի վերջոյ...

– Սիրելիս, ինչո՞ւ կ'անհանգստանաս: Ֆրանսերէն, անգլերէն, արաբերէն խօսողներէն կ'ակնկալուի որ անթերի կերպով իմանան այդ լեզուները, կը հպարտանանք երբ հայ մարդը Ֆրանսացիէն, Անգլիացիէն Արաբէն աւելի լաւ խօսի անոնց լեզուն: Հայերէ՞նը... Ղեկավարութիւն խաղցողներ կ'ըսեն որ ան մեռնելու դատապարտուած է: Կ'ըսեն՝ այդպէս ալ կ'ըլլայ այնպէս ալ, նաեւ՝ սխալներու մասին պէտք չէ խօսիլ, չխրտչեցնել, տեսակ մը իմաստութիւն, որուն ետին կանգնած է հետեւորդ ունենալու ցանկութիւնը, որպէսզի աթոռ եւ աթոռակ գտնուին... Կար ժամանակ երբ անձը իմաստ կու տար աթոռին, հիմա աթոռ կը փնտռեն որպէսզի իմաստ ունենայ անձը:

Էլպիս եւ Մակարուհին սուրճը բերին: Մակարուհին, որ տեսնել գիտէ, հարցուց.

– Ի՞նչ պատահած է, երկրաշա՞րժ պատահած է...

Արմենակ, փաքիրի պէս գլուխը օրօրելով՝

– Երկրաշարժ պատահէր հայաւէրներ եւ բարեսէրներ կը գտնուէին: Կը վերականգնէին աւերները: Հիմա Ամանորը եւ Ս. Ծնունդը կը փոխադրեն Ս. Յարութեան տօնի օրը, որպէսզի այլեւս յարութեան մասին ոչ ոք մտածէ...

Կիները զարմացած կը դիտէին եւ կը լսէին յուզուած Արմենակը: Նըման բաներէ յուզուող վերջին Հայը...

ՄԱԿԱՐ

ի Գաղիա
14 Ապրիլ, 2009

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Կլէնտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ «Գուլումճեան» սրահին մէջ, Մարտ 14ին, տեղի ունեցած է Հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած միօրեայ գիտաժողովը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ., Ռ.Ա.Կ. եւ Հ.Բ.Ը.Մ.-ը ներկայացնող Համադաղութային մարմնին: Բացումը կատարած է Յակոբ Նազարեան, շեշտելով Հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ անոր յաջորդող սահնջատիրական պայքարը հետեւողականօրէն շարունակելու անհրաժեշտութիւնը: Ռուբինա Փիրումեան ներկայացուցած է Օսմանեան կայսրութեան օրերէն սկսած եւ անոր յաջորդող՝ Աթաթիւրքի կողմէ ստեղծուած Թրքական Հանրապետութեան 1923էն ի վեր շարունակուող խտրականութեան եւ թրքացման քաղաքականութիւնը, նշելով նաեւ 1934էն ի վեր «ունեւորութեան տուրք» անուան տակ փոքրամասնութիւնները՝ Հայերը, Յոյները, եւ Հրեաները սեղմումի ենթարկող, հալածող, կողոպտող որոշումներն ու վայրագ դէպքերը: Արմէն Արոյեան պաստառի վրայ ցուցադրած և բացատրութիւններ տուած է թէ՛ Արեւմտեան Հայաստանի եւ թէ Կիլիկիոյ զանազան շրջաններուն մէջ քանդուած, կիսաւեր հայկական եկեղեցիներու, վանքերու, յուշակոթողներու եւ խաչքարերու մասին: ՀԲԸՄ Մարի Մանուկեան վարժարանի աշակերտուհի, Ռիթա Զաքըրեան ներկայացուցած է Հ.Բ.Ը.Մ.-ի աւելի քան 100 տարիներէ ի վեր՝ Ցեղասպանութենէն առաջ թէ ետք կատարած բարեսիրական բազմաթիւ աշխատանքները եւ օգնութիւնները՝ Անատոլուի, Կ.Պոլսոյ, Ռումանոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի Կիպրոսի,, Լիբանանի, Սուրիոյ, Իրաքի, Եգիպտոսի եւ Սփիւռքի այլ գաղութներու մէջ:

Կէսօրուան ճաշի դադարէն ետք տեղի ունեցած է գիտաժողովի երկրորդ բաժինը: Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած է Հայաստանի աւագ հիւպատոս Գրիգոր Յովհաննիսեան: Յարութ Սասունեան ներկայացնելով «Ցեղասպանութեան ճանաչումէն անդին՝ արդարութիւն եւ հատուցում» նիւթը, ըլլալ տուած է թէ Հայութիւնը երկարատեւ պայքարով մը կրցաւ աշխարհէն ընդունիլ տալ ճանաչումը եւ հիմա ժամանակն է նոր ուղիներ որոնելու, անցնելով քայլ մը յառաջ՝ հատուցում եւ հողերու վերադարձը պահանջելով: Փրոֆ. Մայքըլ Պէյգլըր իր զեկուցումին մէջ Հրէական հոլոքոսթէն բազմաթիւ օրինակներ յիշելով թելադրած է, որ Հայերն ալ կրնան միասնական ու յարատեւ պայքարով աշխարհին թէ՛ ճանչցընել Ցեղասպանութիւնը եւ թէ ստանալ արդար հատուցում: Հայաստանի Գանատայի Նախկին դեսպան Արա Պապեան իրաւական, օրէնսդրական, միջազգային ժողովներու եւ օրէնքներու ներկայացումներ եւ վերլուծումներ կատարելով թելադրած է, որ հայ ժողովուրդը՝ Հայաստան թէ Սփիւռք, պէտք է շարունակէ պայքարը, մինչեւ որ տիրանայ իր արդար իրաւունքներուն: Արա Ահարոնեան խօսած է Հայաստանի ազգային ապահովութեան եւ անոր առջեւ ծառացած մարտահրաւէրներուն մասին: Սթիւ Տէտէեան թուած է բազմաթիւ իրագործումներ Հայ Դատի աշխատանքներու գծով՝ Գալիֆորնիա կամ Ամերիկայի տարածքին: Գիտաժողովը աւարտած է եկեղեցւոյ ժողովրդապետ Անտոն վրդ. Սարոյեանի փակման եւ շնորհակալութեան խօսքով:

* * *

ԲԵՄԱԴԻՐ ԷՐԻՔ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Փասատինայի Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 29ին, տեղի ունեցած է բեմադիր Էրիք Նազարեանի մեծարանքի երեկոյթը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Շահան Շահնուր» մասնաճիւղին: Բացումը կատարելով Մարք Արաքս ներկայացուցած է իր անձնական փորձառութիւնը իբրեւ լրագրող եւ հեղինակ, պատմելով համայնավար իր մեծ հօր ամերիկեան փորձառութիւնները, անոր հանդէպ եղած անտեղի հետապնդումները Ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւններու կողմէ, նիւթ մը՝ զոր կարելի է առանձին շարժանկարի վերածել: Կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետուհի Նորա Եագուպեան գնահատանքի եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղած է օրուան ձեռնարկի հովանաւորներուն: Մարք Արաքս ներկայացուցած է Էրիք Նազարեանը եւ անոր արուեստին յատկանիշները: Խօսք առնելով Էրիք Նազարեան անդրադարձած է մեծ հօր եւ հօր իր վրայ թողուցած ազդեցութեանց, գնահատած է անոնց դերակատարութիւնը իր մէջ շարժարուեստի հանդէպ սէր զարգացնելու կապակցութեամբ: Ապա, ան ներկայացուցած է շարժանկարի («Կապոյտ պահը») ծննդոցը, անոր փոքր պիւտճէով ձեռնարկ մը ըլլալը, կարճ ժամանակամիջոցի մը նկարահանումը: Շարժանկարին նիւթը՝ Լոս Անճըլըս գետի եզրին բնակողներու կեանքն է, իրարու բոլորովին անծանօթ մարդոց կեանքի խաչաձեւումը: Մեծցած ըլլալով միջավայրի մը մէջ, ուր կողք կողքի կ'ապրէին լատիններ, Ասիայէն եւ Ափրիկէէն եկած մարդիկ եւ հասակ նետելով նման շրջանակի մը մէջ, Նազարեան կրցած է գտնել անոնց կամրջումի արժէքը, զոր փորձած է տալ շարժապատկերով: Ժապաւէնէն հատուածի մը ցուցադրութենէն ետք խօսք առած է Համազգայինի Շրջ. վարչութեան ատենապետ Վիգէն Եագուպեան, որ անդրադառնալէ ետք Համազգայինի հիմնադիր սերունդի առաջադրած խնդիրներուն եւ կազմակերպութեան առաքելութեան՝ սփիւռքեան մեր իրականութեան մէջ, նշած է թէ «Էրիք Նազարեան եւ իր նմանները անցեալը կը կամրջեն ներկային, անհաւանականն ու անհեթեթը իմաստաւորելով ու կապելով մեր իրականութեան»:

* * *

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄՈՒՇԵՂ ԱՐՔ.-Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան, Մարտ 28-29ին, այցելած է Սան Ֆրանսիսքօ, ընկերակցութեամբ Պարթեւ վրդ. Կիւլիւմեանի: Մարտ 28ի երեկոյեան, Հայ Դատի հիւրասենեակին մէջ Առաջնորդը խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցած է Ազգ. վարչութեան անդամներու եւ ծխական շրջանի ժողովականութեան հետ: Ապա, հանդիպում մըն ալ տեղի ունեցած է Հ.Ե.Դ. «Ռոստոմ» ուխտի անդամներուն հետ: Մարտ 29ի առաւօտեան, տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առիթով պատարագած եւ քարոզած է Մուշեղ արք. եւ այդ առիթով եկեղեցւոյ ծառայողներէն 13ին դպրութեան աստիճան, իսկ 8 դպիրներու ուրար կրելու իրաւունք շնորհած է: Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, «Խաչատուրեան» հայ կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը: Բացման խօսք արտասանած է Հոգաբարձութեան ատենապետ Վարանդ Գասպարեան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով առաջնորդը գնահատած է գաղութին պատկան մարմիններու տարած աշխատանքը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՆՈՒԷՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

Մհեր Բեգլարեան իր ընտանիքին մէջ պահուած ԺԹ. դարու «Բժըշկարան» ձեռագիր մատեանը յանձնած է Մատենադարանին: Վանի մէջ այդ ձեռագիրը գործածուած է որպէս դեղ ու դարման: 1915ին ընտանիքին հետ կտրած է գաղթի ճամբաները ու Կարապետ Բեգլարեանի ձեռքով բերուած Արեւելեան Հայաստան: Ան յետագային բժըշկութիւն ըրած է, եղած «Ջերմուկ» առողջարանի հիմնադիրներէն, մինչեւ 1966 անոր գլխաւոր բժիշկը: Եղած է նաեւ Գէորգ Զէօրէքճեան կաթողիկոսին անձնական բըժիշկը:

«Բժշկարան»ը մասամբ վնասուած է Երեւանի 1946-ի ջրհեղեղին: Տիրոջ մահէն ետք ան դարձած է ընտանեկան մասունք: Կարապետ Բեգլարեանի թոռը Մհեր մօրը եւ ընտանիքի միւս անդամներուն հաւանութիւնը առնելէ ետք ձեռագիրը յանձնած է Մատենադարանին:

Ան արձանագրուած է 11164 համարով: Մատենադարանի ձեռագրատան գլխաւոր աւանդապահ Գէորգ Տէր Վարդանեան յայտնած է թէ ընդօրինակուած է միջնադարեան արժէքաւոր աղբիւրներէ: Տնօրէն Հրաչեայ Թամրազեան երախտագիտութիւն յայտնած է նուիրատուին, հաւաստելով որ լայն շըրջանառութեան մէջ կը դրուի «Բըժըշկարան»ը, նպաստելով հայկական միջնադարեան բժշկագիտութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան աշխատանքին:

ԹԷՖԱՐԻԿ(*)

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Ա.

Արսլան Պէկէն,— Իզմիրի շրջակայ լեռներուն մէջ կորսուած գիւղէ մը —, եկաւ մեր տունը գիւղացիի շալվարով, մազերը ժողված, առանց թել մը դուրս ձգելու, սեւ եազմային տակ. տգեղ երեւալու, հրապոյր չազդելու հաստատ ու բարբարոս կամք մը:

Գլխէն մինչեւ ոտքը զինքը ծածկող սեւերուն մէջ՝ դէմքը, ճերմկոտիկ աւշային անարիւն կազմուածքի դէմք մը, վատառողջ սպիտակութիւն մը, ձիւնի մաքուր ցոլացում մը ունէր, ցուրտ ու պաղ:

Աշխարհիկ արդուզարդէ ու վայելչութենէ այս խուսափումին մէջ,— իր նոր մեռած էրկանը յիշատակին նուիրուած անձնազոհութիւն մը —, այս երիտասարդ կինը սփոփանք մը, գոհացում մը կը գտնէր, եւ սաով՝ ինքնիրենը անդրաշխարհային կապ մը կը յօրինէր, կը ձեւացնէր, գերեզմանէն անդին կեցող մէկու մը, բացակայ, աներեւոյթ էակի մը հետ, դեռ եւս անոր հաճելի ըլլալու, անոր նախանձոտ կամքին հպատակելու տարտամ դիտաւորութեամբ: Իր հագուստին այս կամաւոր անշնորհքութիւնը տեսակ մը պչրանք կ'ըլլար՝ պահըտած տեղէն զինքը դիտող ամուսնին հանդէպ, իբրեւ թէ երիտասարդ այրին ըսել ուզէր անոր.

— Քեզի համար միայն փափաքած եմ գեղեցիկ ըլլալ եւ ոչ ուրիշի:

Տանը մէջ՝ իր սպասուհւոյ պարտականութեանը մէջ ամփոփուած կին մըն էր, սակաւախօս, միավանկ բառերով միայն պատասխանելով մեզի, երբ պատասխան տալը անհրաժեշտ դառնար:

Ձէր խնդար, չէր ծիծաղեր. ու գիշերը ճաշէն վերջը խկոյն կ'առանձնանար իր խուցը, մերկ, անզարդ, խստակեաց ճըգնաւորի մենաստանին պէս, ու հոն կը նստէր ժամերով, ժամերով, գիւղը ձգած զաւկին համար հիւսելով անհատնում գուլպաներու զոյգեր:

Բ.

Օրն ի բուն կ'աշխատէր, իր գործին հետամուտ, շալվարին ծալքերուն մէջ ճարպիկութեամբ դառնալով, աւլելու, մաքրելու, սրբելու յատկացուած գործունէութեամբ մը, խնամոտ ու հոգածու, բազմոցին վրայ թել մը, հայելիին վրայ փոշի մը չձգելու չափ:

Իր բոլոր ջանքին հակառակ, իմ սենեակս միայն չկրցաւ կարգի կանոնի բերել. օրը տասն անգամ կը շտկէր ու տասն անգամ կ'աւրշտկէի իր բոլոր տանտիկին խնամքին արդիւնքը. զգեստներս հոս կը նետէի ու ճերմակեղէններս հոն, գիրքերս ցիրուցան բազմոցին վրայ կամ գետինը անկիւն մը ձգուած. եւ այս բոլորը հարիւր անգամ իր տեղը կը դըրւէր, ժամ մը վերջը առջի վիճակին վերադառնալու համար: Մրցում մը կար կարծես իր անսպառ հոգածութեանը ու իմ անկարգութեանս մէջ: Ձէր գանգատեր, եթէ երբեք իր լռիկ մնջիկ աշխատութեան անօգուտ բազմապատկութիւնը գանգատ մը չէր ինքնին իմ տուած նեղութեանս համար. ոչ, չէ՛ր գանգատեր, ընդհակառակը, ա՛լ աւելի կը յամառէր հիմա, իր համբերատարութեամբը ամըչցնելով զիս, եւ ներողամտութեան անհունութեանը մէջ ծածկելով իմ անառակ որդիի անգթութիւնս:

Կը զգայի որ վայելուչ չպիտի ըլլար կատակ ընել այս երիտասարդ սպասուհիին հետ. կը յարգէի իր համր գործունէութիւնը, իր անկեղծ սուգը ու եղբօր մը պէս կը խօսէի հետը ամէն անգամ որ բան մը հրամայել պէտք ըլլար, քաղցրութեամբ, գրեթէ գգուանքով.

— Քուզում Մարիա՛մ:

Գ.

Մարիամ կը կոչէինք զինքը: Մայրս ուրիշ անուն չէր ընդունէր սպասուհիներու համար. իր բուն անունը Աշխէն էր եւ այս կրկնամկրտութիւնը որուն կ'ենթարկուէր ահա առաջին քայլէն, օտար տուն ծառայելու սկսածին պէս, իր բոլոր անցեալին, իր գոյութեան, իր անհատականութեան ուրացման պէս տպաւորութիւն մը կը թողուր իր վրայ: Ոչ իսկ կը յարգէին իր անունը .օտարականներ՝ անփոյթ անզգայ կ'արտաքսէին զինքը իր եսէն դուրս. խօսելու նոր ձեւեր, հագւելու նոր տարազներ կ'առաջարկէին իրեն, ապսպրելով իրեն թողուլ ինչ որ գիւղէն բերած էր հետը, անունէն սկսելով մինչեւ կօշիկները:

Եւ չէր հանդուրժեր այս նուաստացման. իր այդ անունը որուն չէին հաւներ պոլսեցիք, Արսլանպէկի տղոց էն հաճելի անունն էր: Իր ձեւերը, զգեստը, շալվարը գիւղին մէջ ամէնէն շնորհալի կինը հանդիսացուցեր էին զինքը մինչեւ այն ատեն, եւ ահա պէտք կ'ըլլար իր վայելչութեան բոլոր յաղթանակները ոտնակոխ ընել մի առ մի, անոնց ծիծաղելի ըլլալը խոստովանիլ:

(Շար. 1)

(*) Թէֆարիկ - Օծանելիք մը:

NOTRE - DAME DE PARIS

Dimanche 26 avril à 16 heures
Commémoration du 94ème anniversaire du Génocide arménien de 1915 :
La divine liturgie sera célébrée par Mgr. Grégoire Gabroyan, évêque des Arméniens catholiques de France, en présence de Mgr. Georges Pontier, archevêque de Marseille, qui donnera l'homélie.

1909 — 2009
samedi 25 avril à 16 heures
CONFERENCE DEBAT
A TRAVERS
DEUX TEMOIGNAGES
Présenté par HRATCH BEDROSSIAN
des Editions
«Le Cercle d'Ecrits Caucasiens»
« LES JEUNES TURCS ET LA VERITE SUR L'HOLOCAUSTE D'ADANA »
de Fréderick z Duckett Ferriman (1913)
et
« LES TURCS ONT PASSE LA »
de George Brezol (1911)
UCFAF
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւն
6, cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Métro République
— Entrée libre —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 24
13րդ օր Զատկի

94ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

բիւրաւոր նահատակաց մերոց, որք կատարեցան յամին 1915 յԱրեւմտեան Հայաստան

100րդ տարելից Ատանայի Մեծ Ողբի Պատարագ՝ ժամը 15.00ին

Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն նահատակացն ազգիս Հայոց:

1915 AVRIL 2009

Paris

JEUDI 23 AVRIL
18h-23h: Veillée des jeunes Arméniens. Métro République, terre plein est.
VENDREDI 24 AVRIL
11h-12h30: Mairie de Paris; Bertrand Delanoë rencontre la communauté (sur invitation).
16h30-17h30: Ravivage de la flamme au Soldat inconnu; hymnes nationaux et dépôt de gerbes, rassemblement angle avenue des Champs-Elysées, avenue de Friedland.
18h-19h30: Rassemblement Avenue Georges V - Champs Elysées; prises de parole des candidats aux élections européennes.
19h30-20h30: Marche vers la statue de Komitas par la rue François Ier; dépôt de fleurs, discours de clôture, Place du Canada, 8ème.
DIMANCHE 26 AVRIL
10h-20h: Les stèles du Collectif VAN sur le Parvis de Notre-Dame de Paris; action de sensibilisation aux génocide et à leur déni.
Des commémorations auront lieu aussi à **ALFORTVILLE (26 avril)**: Messe et défilé jusqu'au Monument Khatchkar, Place Achtarag et prises de parole à 12h45 — à **CHARENTON-LE-PONT (23 avril)** à 17h30, dépôt de gerbes devant le Khatchkar, rue Paul Eluard; prises de parole; invité: Gilbert Sinoué — à **ARNOUVILLE (26 avril)**: Messe, puis marche vers la stèle du Génocide — à **CHAVILLE (26 avril)** : Messe, puis marche vers la stèle et prises de parole — à **ISSY** et à **CLAMART (26 avril)** :Rassemblement, recueillement et prises de parole; rue de la Défense, à 13h30, recueillement au Khatchar — à **MEUDON (25 avril)** — à **ASNIERES (25 avril)** : Cérémonie au Cimetière à 16 heures, prises de parole à 17 heures à la Mairie — à **SEVRAN (26 avril)** : Rassemblement et prises de parole au Khatchkar — à **LIVRY-GARGAN (26 avril)** : à 16 heures, rassemblement et prises de parole à la stèle du souvenir.

Lyon

VENDREDI 24 AVRIL
15h30: Cérémonie religieuse en l'église arménienne Saint-Jacques, 295 rue André-Philip, 3ème.
16h30: Rassemblement devant l'église arménienne, préparation du cortège avec remise d'œillets, défilé jusqu'à la Place Antonin Poncet.
18h: Allocutions des représentants de la communauté arménienne, d'un militant de la démocratisation en Turquie, de Michel Mercier, sénateur président du conseil général du Rhône, de Gérard Collomb, sénateur maire de Lyon.
Des cérémonies ont également lieu à **MEYZIEU, DECINES, VAULX-EN-VELIN, VIENNE, VALENCE, BOURG-LES-VALENCE.**

Marseille

JEUDI 23 AVRIL
De 14h à 18h: Organisation par les groupes et associations de jeunes d'une campagne d'information avec la tenue de 4 stands : Marseille Vieux Port, Parc Borély, Castellane, Consulat de Turquie.
19h: Recueillement œcuménique en la cathédrale apostolique arménienne.
20h: Dépôt de gerbes au monument du parvis de la cathédrale, ravivage de la flamme de la mémoire.
20h30: Procession au flambeau en direction du consulat de Turquie.
21h: Allocutions.
VENDREDI 24 AVRIL
11h: Rassemblement, dépôt de gerbes et prières au mémorial, esplanade L2, Beaumont.
15h: Messe en l'église du Sacré cœur, avenue du Prado, 8ème.
17h: Rassemblement pour le défilé, départ «**David**», plage du Prado.
17h30: Marche vers le Consulat de Turquie.
19h: Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne de Marseille : révérend père Zadig Avédikian, Yéghia Tersakian, pasteur Gilbert Léonian.
Des cérémonies ont lieu à **MONTPELLIER, TOULON, SAINT-RAPHAEL, DRAGUIGNAN, AVIGNON, CANNES, NICE.**

(Շար. Ա. էջէն)

եւ կը պնդէ որ այդ խօսքերը ըսուած են, ըստ ներկաներուն: Շատեր, նաեւ իր կուսակիցները, կ'ակնկալեն որ Ս. Ռուայյալ ներողութիւն խնդրէ ի՛ր իսկ գործելակերպին համար: Ժան-Գրիսթոֆ Գամպատէլիս (ընկերվարական) կ'ըսէ թէ «եթէ Ս. Ռուայյալ պէտք է ներողութիւն խնդրէ ամէն անգամ որ Սարքոզի ձախող բան մը կ'ըսէ, պիտի ստիպուի իր կեանքը ծնրադիր անցընելու»: Հարցը այլ համեմատութիւններ ալ կ'առնէ, որովհետեւ կարգ մը ընկերվարականներ կը նկատեն որ իրենց ընկերները երբեմն երբեմն ճաշի կ'երթան Ելիզէ եւ կուսակցութեան մէջ այդ մասին երբեք չի խօսուիր:

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ, ի պատասխան Հոլանտի հրաւէրին, որ կ'առաջարկէր խօսիլ իրենց նոյնանման տեսակէտներուն մասին 2012-էն առաջ, իր համաձայնութիւնը կու տայ չեշտելով սակայն թէ միասին վիճիլ չի նշանակեր նոյնանալ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ (գրաւուած Թուրքերու կողմէ) երեսփոխանական կանխահաս ընտրութիւններուն, որոնք տեղի ունեցան Ապրիլ 19ին, յաղթական ելան ազգայնականները (Ազգային միութեան կուսակցութիւն) ձայներու աւելի քան 44%ով, մինչ կեդրոն-ձախը (Ալի Թալաթ) միայն 29% կրցաւ ձեռք ձգել: Այս արդիւնքը, որ Տէրվիշ Էրօղլուն կը բերէ Թրքական գօտիին գլուխը ալ աւելի պիտի դժուարացնէ ՄԱԿ-ի ծրագիրը կղզիին վերամիացման մասին:

ԱՅԱՏ ԱԼ-ՍԱՄԱՐԱՅ, պարագլուխը Իրաքի սիւննի կարեւորագոյն խմբակին, Ապրիլ 19ին, Խորհրդարանի Նախագահ ընտրուած է: Իր նախորդը հրաժարած էր 2008 Դեկտեմբերին, խիստ քննադատութեանց ենթարկուած ըլլալով իր բիրտ վարուելակերպին համար: Աթոռը չորս ամիս թափուր մնացած էր ներքին վէճերու պատճառաւ: Զարձանագրուած համաձայնութեան մը հիման վրայ Իրաքեան երեք մեծ համայնքները կը բաժնուին աթոռները. նախագահութիւնը կը ստանձնէ Քիւրտ մը, Խորհրդարանի նախագահութիւնը՝ սիւննի մը եւ նախարարապետի աթոռին ալ կը տիրանայ շիի մը:

ՊԱՐՍԻԿ-ԱՄԵՐԻԿՈՒՀԻ լրագրող մը՝ Ռոքսանա Սապերի ութ տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, ի նպաստ Միացեալ Նահանգներու լրտեսութեան ամբաստանութեամբ: Նախագահ Օպամա նոյն օրը, Ապրիլ 19ին, պահանջած է անոր ազատ արձակումը, յայտարարելով որ ան Ամերիկայի քաղաքացի է եւ լրտեսական որեւէ գործունէութիւն չէ ունեցած: Իրանի նախագահն ալ հրահանգած է որ վերաքննութեան ատեն իր բոլոր իրաւունքները երաշխաւորուին:

ՍՈՄԱԼԻԻ կեդրոնը «Առանց սահմանի բժիշկներ»ու պելճիական ճիւղին երեք անդամները առեւանգուած են, Ապրիլ 19ին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ համար ձեւակերպութիւնները բարեփոխման կ'ենթարկուին 2010 Յունուարէն սկսեալ: Գաղթի նախարարը՝ Էրիք Պէսոն, Ապրիլ 20ին ներկայացուցած է բարենորոգումը, ըստ որուն այլեւս նահանգապետարաններու կը փոխանցուին հպատակութեան որոշումները, որոնք ցարդ կախում ունէին Հպատակութիւններու ենթակայ տնօրէնութենէն (էՍ. Տէ. էՆ.): Այս վերջինը այլեւս միայն վերաքննութեան դեր մը ունի, բացասական որոշումի պարագային: Բանաւէճ մը ծագած է արդէն իսկ օտարներու պաշտպան կազմակերպութիւններու մօտ, որոնք կ'առարկեն որ հաւասարութեան սկզբունքը վտանգուած է: Բարենորոգումը կը վերաբերի նախ 20 նահանգներու, ապա կը տարածուի ամբողջ երկրին մէջ:

ԲԵՆԿԱՆԻԶ ԱՏԵԱՆԻ ընկերային բաժանմունքը հաստատած է Սեկոլէն Ռուայյալի դատապարտումը: Ան երբ երեսփոխան էր, չէր վճարած իր երկու գործակիցներու աշխատավարձերը, որոնք դատի դիմած էին եւ շահած: Նոր վճիռը կը հաստատէ նախորդը:

Collectif VAN
COMMUNIQUE

Dimanche 26 avril de 10h à 20h
Parvis de Notre-Dame de Paris
15 associations ont bien voulu apporter leur soutien à la journée de sensibilisation aux génocides et au négationnisme, dont pour la première fois, l'Arche et SOS Racisme. Une mention spéciale à l'IHD [Association des Droits de l'Homme de Turquie] dont le courage est à souligner : c'est la première fois que cette association de Turquie cautionne une association de la diaspora arménienne œuvrant à la reconnaissance des génocides et à la lutte contre le négationnisme.
L'opération et intitulée cette année : **Lancement «off» de la Saison de la Turquie en France**
1915/2009:
«LE NEGATIONNISME NE CONNAIT PAS LA CRISE»
QUE FAIT L'EUROPE POUR NOUS PROTEGER ?

Postes vacants à la Fondation pour la compétitivité nationale d'Arménie

La Fondation Nationale pour la Compétitivité en Arménie (FNCA) recrute pour les postes à plein-temps suivants à Erevan (Arménie) : **Chefs de projets, Directeurs de programmes, Responsable promotion publicité - Directeur de la communication, Assistant(e) administrative.** Les descriptifs de poste sont disponibles sur le site internet : www.jobs.competearmenia.org.

A PROPOS DE LA FONDATION POUR LA COMPETITIVITE NATIONALE D'ARMENIE
La FCNA est une organisation nouvelle ayant pour mission la percée de la compétitivité de l'Arménie. Notre mandat est d'élaborer et de réaliser des projets innovateurs dans des secteurs comme le tourisme, l'éducation, la science, la santé et les soins médicaux. Le Président de notre Conseil d'administration est le premier ministre de la République d'Arménie. Le Conseil d'administration comprend également des hauts fonctionnaires du gouvernement, et des hommes d'affaires importants dans le monde.

COMMENT POSER SA CANDIDATURE
Les candidats intéressés sont priés d'envoyer leur C.V. et une lettre de motivation succincte à l'adresse suivante : hr@competearmenia.org
Prière d'indiquer le poste pour lequel vous souhaitez poser votre candidature dans la ligne «Sujet» de votre courriel. La date limite d'envoi des dossiers est le 4 mai 2009.

REMUNERATION, DEBUT DU CONTRAT
La rémunération sera concurrentielle par rapport aux salaires offerts par les organismes internationaux qui opèrent en Arménie. Pour les expatriés, la rémunération sera négociée cas par cas. Le poste est libre immédiatement, mais la date de démarrage du contrat pourra être modifiée en fonction de la disponibilité du candidat au plus tôt.

Informations artistiques

Deux artistes arméniennes, **Karen Khochafian** (violon) et **Iris Torossian** (harpe). ont réalisé un enregistrement de musiques françaises et arméniennes, CD qui sort chez Harmonia Mundi le 25 avril prochain.
A cette occasion, elles donneront en concert à la Sainte-Chapelle, 6 boulevard du Palais, 75001 Paris - metro Cité, Chatelet, Saint-Michel, les 25, 27 et 29 avril, à 20h30, le programme enregistré.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 23
JEUDI
23 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·190 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·190

2500 ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՈՒԽՏԱՒՈՐ

Աշխարհի զանազան կողմերէն աւելի քան 2500 հայ երիտասարդներ ուխտի գացած են Տէր Զօր, Ապրիլ 17ին: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կողմէ «Հայ երիտասարդութեան տարի» հռչակուած 2009ի նշումի առաջին նախաձեռնութիւնը եղած է ուխտագնացութիւնը: Նոյն օրը նոյն վայրը մեկնած է Արամ Ա. Կաթողիկոսը: Ձեռնարկը կազմակերպուած է Լիբանանի ու Սուրիոյ թեմերուն, վարժարաններուն, Հայկազեան համալսարանին, ուսանողական եւ երիտասարդական միութիւններու կողմէ:

Ուխտաւոր երիտասարդներուն թափօրը կանգ առած է Տէր Զօր քաղաքէն քանի մը քմ. հեռու եւ մասնակիցները հետիոտն կտրած են մնացած ճամբան, ի յիշատակ՝ 1915ի նահատակներուն եւ վերապրող խլեակներուն: Նոյն գիշերը յուշահամալիրին մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է, ապա հսկումի արարողութիւն:

Յաջորդ օրը, Ապրիլ 18ին Արամ Ա. եւ երիտասարդները գացած են Եփրատի ափը եւ ծաղիկներ նետած գետին մէջ որ հազարաւոր Հայերու գերեզման եղաւ ցեղասպանութեան օրերուն: Հոն Արամ Ա. գետին վրայ ձգուած կամրջակի մը վրայէն իր պատգամը տուած է ուխտաւոր բազմութեան. յորդորած է աշխատանքով, գիտութեամբ ձգտիլ մեր ժողովուրդին արդար իրաւունքներու ձեռքբերումին:

Ուխտագնացութեան երրորդ հանգրուանը եղած է Մարգատէի Ս. Յարութեան մատուռը որ կառուցուած է Հայերու զանգուածային կոտորածի վայրերէն մէկուն վրայ, ուր յայտնաբերուած են հազարաւորներու աճիւններ: Հոն ալ խօսք առած է Պէյրութի Հայկազեան համալսարանի նախագահ Փ. Հայտոսթեան: «Այստեղ նահատակուած իւրաքանչիւր Հայու փոխարէն ձեզմէ իւրաքանչիւրը վկայական մը թող ստանայ գիտութիւններու մէջ: Իւրաքանչիւր նահատակուած Հայու փոխարէն գիտութեան լոյս մը վառեցէք արդի քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ» ըսած է ան:

Մարգատէի մատուռին մէջ ալ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն:

ԺԸՆԵՒ

ԸՆԿԵՐՎԱՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆԻ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլ 16-17ին ՄԱԿ-ի Ժընեւի կեդրոնատեղիին մէջ Ընկերվար միջազգայնականի ՀԱՊ-ի, Կովկասի եւ Սեւ ծովու յանձնախումբը ժողով գումարած է: Նախագահած են Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ եւ Ընկերվար միջազգայնականի մօտ նոյն կուսակցութեան ներկայացուցիչ Մարիօ Նալպանտեան եւ Եւրոպական խորհրդարանի հունգար անդամ Ա. Տոպոլին:

Մասնակցած են Ռուսաստանէն, Ուկրանիայէն, Բելառուսէն, Մոլդովայէն, Լեհաստանէն, Հունգարիայէն, Յունաստանէն, Իտալիայէն, Շուէտէն ներկայացուցիչներ: Հ.Յ.Դ.-ի Հայաստանեան կազմէն մասնակցած են Մարիա Թիթիզեան եւ Կիրօ Մանոյեան:

Հ.Յ.Դ. ներկայացուցիչները Հայաստանի իրադարձութիւններուն եւ կուսակցութեան գործունէութեան մասին զեկուցած են. ներկայացուցած են նաեւ Հայաստան - Թուրքիա բանակցութիւնները, Արցախի հակամարտութեան լուծումի գործընթացը:

ՀԱՑՈՒ ՈՍԿՈՐՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՆԳԻՍՏ ՉԵՆ ՁԳԵՐ

Վանի Կէվաշ գաւառակին մէկ գիւղին մէջ դպրոցի շէնք մը շինելու համար աշխատանքի ձեռնարկուած է, բայց ընտրուած վայրէն մարդկային բազմաթիւ գանկեր ու ոսկերոտիք երեւան ելած է: Գիւղացիներ սկսած են ըսել որ վայրը հայկական նախկին գերեզմանատուն է եւ հակառակած են հոն դպրոցի կառուցումին:

Անոնք ըսած են թէ իրենց մեծ հայրերէն լսած են որ այդ վայրը հազարաւոր տարուան հայկական գերեզմանոցի մը կը պատկանի: Հոն նախապէս շիրմաքարեր կային, վրաները խաչով եւ հայկական արձանագրութիւններով: Այդ քարերուն մեծ մասը գիւղացիները տարած ու իրենց բնակարաններու կառուցումին գործածած են: Նախապէս ալ այդ վայրը փորուած էր ու գանկեր, ոսկորներ գտնուած էին: Եթէ շարունակեն փորել, տակաւին հազարաւոր նման մնացորդներ կը յայտնուին:

Կէվաշի քայմաքամը ըսած է թէ այդ տեղը հայկական գերեզմանատան մը գտնուելուն մասին ոչ մէկ արձանագրութիւն կայ: Խոստացած է այդ ուղղութեամբ պրպտում կատարել տալ: Մինչ այդ, յայտնաբերուած ոսկորներէն մաս մը հաւաքուած է գիւղացիներու կողմէ, մեծ մասն ալ լեցուած մօտակայ փոսի մը մէջ: Գիւղացիները պնդած են որ մեռեալներուն անարգանք է գերեզմանատան վայրին վրայ դպրոց կառուցանել:

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԴԱՏԻՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութեան 9րդ նիստը տեղի ունեցած է Ապրիլ 20ին: Ներկայ գտնուած են հինգ ֆրանսացի փաստաբաններ ալ: Հետաքրքրական զարգացում մը եղած է այն որ որպէս վըկայ ներկայացած անձեր պնդած են, թէ ոճրագործը Օ. Սամասթը չէ: Աւելցուցած են որ այդ պարագան ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահի:

Ֆրանսացի ու ֆրանսահայ փաստաբանները ուզած են հրաւիրեալները ըլլալ Պոլսոյ փաստաբանական կաճառին ու որպէս այդ դէտի կարգավիճակով հետեւիլ դատավարութեան. Թրքական կաճառը մերժած է զիրենք հրաւիրել. առարկուած է թէ նման մասնակցութիւն կը վնասէ արդարութեան անկողմնակալ բնոյթին եւ ներքին գործերու միջամտութիւն կը համարուի: Ֆրանսահայ իրաւաբաններու միութեան դիմումին պատասխանով ըսուած է տակաւին. «Ձեր դիմումին մէջ Թուրքիոյ քաղաքացի Հ. Տինքի ազգային պատկանելիութեան շեշտումը, նաեւ որպէս դէտ առաջարկուած փաստաբաններուն նոյն ծագումի տէր ու նոյն ծագումին պատկանող միութեան մը անդամ ըլլալու պարագան հակասական է ցեղային խտրականութեան արգելքին. Նոյնատեն դատին հետեւելու արարքը կրնայ վերածել քաղաքական արարքի մը»:

Պոլսոյ կաճառը աւելցուցած է թէ ֆըրանսահայ փաստաբանները կրնան դատին հետեւիլ անհատապէս, բայց կաճառին հրաւիրեալը ըլլալու ցանկութիւնը անտեղի կը նկատեն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՍԻ մէջ է, որ Սարքոզի խիստ ելոյթ մը ունեցաւ յանցագործներու (պանտ) դէմ, նոր պատիժներ նախատեսելով: «Թոյլ պիտի չտամ որ զարգանայ պանտերու ֆէնոմէնը: Թոյլ պիտի չտամ որ լակոտներ ցոյցեր ընեն գլուխները ծածկուած» շեշտած է նախագահը: Ընդհանրապէս իր խօսքերը կը վերագրուին եւրոպական մերձաւոր ընտրապայքարին եւ նորութիւն մը չի տեսնուիր, քանի երբ 18րդ օրէնքի մը մասին կ'արտայայտուի պատանի յանցագործներու դէմ, Գանձար Անշէնէ կը յիշէ որ արդէն 17 հատ կայ: կը բաւէ գործադրել: Սարքոզի գովքը հիւսած է նաեւ Ճէք Լանկի, որպէս միակ ընկերվարականը որ քաջութիւնն ունեցած է քուէարկելու սահմանադրական բարենորոգումը:

ԳՎԸՐՈՒԱՅԻ Գոնթինանթալի աշխատաւորները չկրցան զսպել իրենց բարկութիւնը, երբ Ապրիլ 21ին տեղեկացան, որ Սարկըմինի դատարանը մերժած է ընթացք տալ իրենց դիմումին, որպէսզի առկախուի գործատան փակումը: Բիրտ յարձակում մը ըրին Գոմփիէնեի ենթանահանգապետարանին վրայ, թալանի տալով ամէն ինչ որ կրնային: Վնասները մեծ են եւ ներքին նախարարուհին դատապարտեց հասկնալով հանդերձ ենթականերուն մտավախութիւնը: Ընդհանուր ձեւով, ընկերային մթնոլորտը շատ լարուած է եւ այլ գործատուներու մէջ ալ խռովութիւնները չեն պակսիր:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ նոր հանդիպում մը ունեցած են Եւրոպական միութեան ներկայի նախագահ երկրին՝ Չեխիոյ արտաքին գործերու նախարարը, յաջորդ շրջանի նախագահ երկրին՝ Շուէտի արտաքին գործերու նախարարը, Միութեան ընդլայնումի յանձնախումբին պատասխանատուն եւ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը: Եւրոպացի դիւանագէտները պահանջած են որ Անգարա անդամակցութեան բանակցութիւններուն խոստացած բարեշրջումները կիրարկութեան դնէ, առանց աւելի ժամանակ կորսնցնելու: Շեշտուած է յատկապէս մարդկային իրաւունքներու, հիմնական ազատութիւններու երաշխաւորումին կարեւորութիւնը: Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարն ալ իր կարգին պահանջած է որ Միութեան անդամ որոշ երկիրներու քաղաքական արժեւորումները որպէս խոչընդոտ չներկայացուին Անգարայի:

ՇՈՒԷՏԻ վարչապետը Ֆ. Րէյնֆէլտ Թուրքիա գացած է թուրք իր պաշտօնակիցին հրաւէրով: Անգարայի մէջ յայտարարած է որ զօրավիգ է Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան, քանի որ ան տէր է աշխարհական ժողովրդավարութեան մը:

ԻՍՐԱՅԷԼ ամէն ձեւով կը բողոքէ Ժընեւի համագումարին նախագահ Ահմատինեժատի արտայայտութիւններուն՝ Իսրայէլի դէմ: Նախ ետ կանչած է Պերնի իր դեսպանը բողոքելու համար Զուիցերիոյ նախագահին շնորհած խօսակցութեան դէմ՝ Իրանի նախագահին հետ, «որու տեղը պէտք է բանտին մէջ ըլլայ», ըստ Էլի Վիզէլի: Ապա, Իսրայէլի արտաքին նախարարութիւնը Զուիցերիոյ դեսպանը կանչած պաշտօնական բողոքը փոխանցելու համար, մինչ Զուիցերիոյ արտաքին նախարարութիւնը ցաւ յայտնած է «Իսրայէլացի զանազան ներկայացուցիչներու չափազանցուած խօսքերուն համար»: Իսրայէլի նախագահը յայտնած է թէ «Զուիցերիոյ չէզոքութիւնը սահման մը պէտք է ունենայ», մինչ արտաքին նախարարը որ «ցեղապաշտ» որակուած է Արաբներու դէմ իր խօսքերուն համար, իր կարգին ցեղապաշտ որակած է Իրանի նախագահը: Վարչապետն ալ ետ չէ մնացած դատապարտելով «անոնք որոնք նախընտրած են մասնակցիլ Եւրոպայի սրտին վրայ, Իսրայէլի դէմ ատելութեան փառատօնի մը»:

ԿԱՌ ՏԻՒ ՆՈՌԻ շուրջ, Ապրիլ 20ին չարտօնուած ցոյց մը տեղի ունեցած է Թամուլներու կողմէ, որոնք կը բողոքէին Սրի Լանքայի բանակին միջամտութեան դէմ ըմբոստ Թամուլներու ընդդէմ: Ցոյցը խռովութեանց պատճառ եղած է, քանի յարձակումներ գործուած են հանրակառքերու եւ բեռնակառքերու վրայ: Զորս հոգի վիրաւորուած է, որոնց մէջ ոստիկան մը: 164 հոգի դիպահ մնացած են, հարցապնդումներէ յետոյ:

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ Մոնրէալի համալսարանի «Տոքթոր Օնօրիս Գաուզա»յի տիտղոսին արժանացած է ֆրանսախօս մշակոյթին իր բերած բացառիկ օժանդակութեան համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՐՑՈՒՄ, ՈՃՐԱԳՈՐԾ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆ

Հայաստան-Թուրքիա ֆութպոլի փոխվրէժի մրցումը որ տեղի պէտք է ունենայ Հոկտեմբերին, հիմակուընէ կը զբաղեցնէ թուրք հանրային միտքը: Նախագահ Ա. Կիւլի կեսարացի ըլլալը մրցումը այդ քաղաքին նորակառոյց մարզադաշտին վրայ ընելու գաղափարը ներշնչած էր, ուստի այդ քաղաքը պիտի հիւրասիրէր Հայաստանի նախագահը, եթէ վերջնական որոշում տար մրցում դիտելու երթալու:

Սակայն Կրթական սենտիքային Կեսարիոյ մասնաճիւղը խստիւ կ'ընդդիմանայ մրցումին հոն կազմակերպուելուն եւ Հայաստանի սահմանին բացումին. առ այդ հանրագրութեան մը ձեռնարկած է որ կ'ըսէ. «Չեմ ուզեր եղբօրս ոճրագործը քաղաքիս մէջ տեսնել - Հայաստանի սահմանը թող չբացուի'»:

Հանրագրութեան տրուելիք ստորագրութիւններու ցանկը պիտի ղրկուի Ազգային ժողով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻԱ. ԴԱՐԸ

Ապրիլ 21ին Երեւանի մէջ բացուած է ճարտարապետներու վերոնշեալ խորագիրով համահայկական համաժողովը: Ողջոյնի խօսք արտասանած է վարչապետ Տ. Սարգսեան, մաղթելով որ ձեռնարկը նպաստէ այդ մարզի համազգային ներուժին բացայայտման ու արդիւնաւոր կիրարկման:

Համաժողովին նպատակն է քննել ազգային ճարտարապետական ժառանգութեան պահպանումի, սոեղծագործական հարցերու, փոխանցումի, երիտասարդ ճարտարապետներու պատրաստութեան, վերապատրաստութեան պարագաները, նաեւ հայկական ճարտարապետութեան մասնագիտական ընկերակցութեան մը ստեղծումը:

Նոյն օրը մասնակիցները հանդիպում մը ունեցած են Ազգային ժողովի փոխնախագահ Հ. Կարապետեանի հետ:

«ԻԹԹԻՀԱՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ»

Այշէ Հիւր ազգայնական կապանքներէ զերծ, համարձակախօս հետազօտող լրագրող մըն է: Պատմութեան էջերէն քաղուած ուսումնասիրութիւններ կը ներկայացնէ շատ հանրամատչելի ոճով մը: Անոնց նիւթ եղած են քանի՛ քանի՛ հայկական դրուագներ:

Վերջին գրութեամբ, Ապրիլ 12-ին, վերոնշեալ խորագիրով ներկայացուցած է անցեալ դարասկզբին Օսմանեան պետութեան մէջ պատանեկան շարժումներու առաջին կազմակերպութիւնները, ինչպէս սկաուտականը. յետոյ կ՚անցնի առաջին աշխարհամարտի տարիներուն որբերու –յատկապէս Հայ– հաւաքի, խնամատարութեան, բաշխումի, Թրքացումի գործին. կ՚անդրադառնայ նաեւ պատերազմէն ետք Թրքացուած հայ որբերը հայ համայնքին վերադարձնելու վէճերուն:

1920ական Թուականներու լաւ կիզբին զինուորեալ մանուկներու ամէնէն կարեւոր նախաձեռնութիւնը արեւելեան ճակատի հրամանատար Գ. Գարապէքիրի հիմնած «Աղոյգներու բանակ»ը եղած է. ան կազմուած է Էրզրումի շրջանին մէջ որբացած վեց հազար պատանիներով: Անոնց զինուորական կրթութիւն տրուած է, մէկ մասն ալ արհեստաւոր դարձած. այս վերջինները բանակին զգեստեղէն, կօշիկ պատրաստած են: Բոլորին ալ «Թրքութեան գիտակցութիւն» ներշնչուած է: Կ՚ըսուի թէ Գարապէքիր 1920 Սեպտեմբերին Սարիղամիշը Ռուսերէն ետ առնելու կռիւներուն այդ բանակէն ալ օգտուած է: Աւելորդ է ըսել թէ այդ որբերուն մէջ կային Հայեր ալ: Այդ պատանիներուն ամէնէն տաղանդաւորները, որպէս Թուրք ընտանիքներու որբեր, Պուրսայի մէջ նոր բացուած զինուորական վարժարանը ղրկուած են:

Աւելի առաջ, առաջին աշխարհամարտի աւարտին, կայսրութեան որբերուն խնամատարութիւնը Որբերու միութեան յանձնուած է: Սակայն, երբ պատերազմի զոհ զինուորներու որբերուն վրայ աւելցած են 1915ի հայկական կոտորածներէն վերապրած «բախտաւոր» հայ պատանիներն ու երախաները, Պոլսոյ որբանոցները, գիշերօթիկ վարժարանները եւ պատսպարանները անկարող եղած են բոլորը ընդունելու: Հոս Ա. Հիւր կը յիշեցնէ թէ Թալաթի Սեւ կողքով տետրակին մէջ որպէս հայ որբերու թիւ՝ 10.314 տրուած է: Կ՚աւելցնէ. «Իսկ վարչապետարանի դիւանները լեցուն են անհամար փաստաթուղթերով որոնց մէջ նշուած են թէ մանչ ու աղջիկ զաւակներ ի՛նչպէս իրենց ընտանիքէն խլուած են, բաշխուած մահմետական գիւղերու ուր հայ գոյութիւն չունէր, հոն ամուսնացուած են մահմետականներու հետ, կամ որբանոցները դրուած եւ մանուանդ մահմետական բարքերով մեծցուած. այսինքն՝ բռնադատուած ձուլումի»:

Պատերազմին մահմետական այրիները աշխատանքի կեանքին վարժեցնելու համար 1916ին պատերազմական նախարար Էնվէրի վարչութեան տակ Աշխատանքի միութիւն մը կազմակերպուած է. ան զբաղած է նաեւ հայ որբերով: Անոնց թիւը նախ 750 եղած է, սակայն երբ լսուած է թէ 1800 որբ եւս կը բերուի, առաջարկուած է որ անոնք երկրին տարբեր շրջաններու առեւտրական տուներուն, ճարտարարուեստի ճիւղերուն, ագարակներուն բաշխուին, որպէս ծառայ, կամ աղախին տրուին ընտանիքներու: Նպատակը այն էր որ անոնք պետութեան, կամ իրենց յանձնուած ընտանիքներուն բեռ չըլլան, իրենց հացը իրենք վաստկին: «Իրենց փոքր տարիքին մեծագոյն ողբերգութիւններ ապրած այդ ձագուկները օրուան հացի մը փոխարէն բանուոր կամ ծառայ դարձնելու առաջարկը, ինչպէս ենթադրելի է, շատ լայն ընդունելութիւն գտաւ ու անմիջապէս կիրարկութեան դրուեցաւ: Այնպէս որ Էնվէրի ագարակին համար անգամ յիսուն որբ ղրկուեցաւ» կը գրէ Ա. Հիւր: Ու կ՚աւելցնէ թէ հայ համայնքը խոր-տիւ կը բողոքէր այդ կարգադրութեան ու կը պնդէր թէ Իթթիհատականներու «տէվշիրմէ»ի (հաւաքել) դրութեամբ Թրքացնելու քաղաքականութիւնը կը շարունակուէր:

1918ին, Իթթիհատական ոճրագործ երրեակին երկրէն փախուստէն ետք երբ Պոլիս համաձայնականներու իշխանութեան ենթարկուեցաւ, յատկապէս Ամերիկացիները սկսան քննել որպէս աժան աշխատանքի ուժ երկրին մէջ ցրուած որբերուն ցանկերը: Ամէն կողմէ անոնք, անոք երախաներ կը հասնէին Պոլիս ու երկու կողմն ալ կը պնդէր թէ անոնք իրենց կը պատկանին: Տղոց խօսած լեզուն, կամ անոնց անունները որոշիչ պարագայ չէին կրնար ըլլալ, որովհետեւ անգիտակից տարիքի մէջ իրենց ծնողներէն բաժնուած ըլլալով, այդ երախաները իրենց մայրենին մոռցած էին, իսկ անոնց անունները արդէն ուրիշներու կողմէ տրուած էին, բուն ինքնութիւնները քօղարկելու նպատակով: Անոնցմէ մաս մըն ալ իրենց ծագումին տեղեակ ըլլալով հանդերձ, որպէս խոհեմութիւն, լուռ կը մնային: Մանչերու պարագային, երբ իրենց տարիքը քիչ մը մեծ էր, Թլփատուած ըլլալ–չըլլալու պարագան որոշիչ կ՚ըլլար. սակայն, աղջիկներու եւ շատ փոքր տարիքի մանչերուն բուն ծագումը որոշել անկարելի կ՚ըլլար:

1919ին որոշուեցաւ անգլիական ուժերու հսկողութեան տակ չէզոք կեդրոն մը կազմակերպել այդ տղոց համար: Ամէն տեղէ որբերը սկսան հոն բերուիլ: Անոնցմէ Թուրքերը պիտի յանձնուէին օսմանեան ապահովութեան տնօրէնութեան, Հայերը Հայոց պատրիարքարանին: Այսուհանդերձ, շատ հարցեր ծագեցան: Պնդումները վերջ չունէին թէ Թուրքի զաւակներ հայ կը նրկատուէին, կամ հակառակը:

Համաձայնականները ի վերջոյ Քուլէլիի զինուորական վարժարանը հայկական որբանոցի վերածեցին: Նաեւ ուրիշ շէնքեր: Երեք հազար որբ ալ Կիպրոս ղրկուեցաւ: Ամերիկեան «Նիր իսթ ռիլիֆ»ը 1921էն սկսաւ Հարաւային Անատոլուի հայ որբերը Սուրիա փոխադրել: 1922ին անոնց թիւը 8 հազարի հասած էր:

Ա. Հիւր կ՚ըսէ թէ 1915ի դիւաններուն մեծ մասը գաղտնի պահուած ըլլալով, կարելի չէ ըսել թէ քանի՛ հայ որբ կար եւ անոնցմէ քանի՛ն ողջ մնացին թրքացուեցաւ: Հայոց պատրիարքարանի 1921ի մէկ տեղեկագրով մահմետական ընտանիքներու մօտ մնացած հայ որբերու թիւը 63 հազար է:

Յօդուածը կ՚աւարտի հետեւեալ պարբերութեամբ.

«Անոնց ստոյգ թիւը յայտնի չէ, սակայն որոշ է որ հազարաւոր երախաներ անպատասխանատու եւ անխիղճ մարդոց կողմէ իրենց ծագումին հարցով քննութիւններու ենթարկուած, հարցաքննուած, աղէն–անդին նետուած, ընտանիքէ ընտանիք անցած, խոշտանգուած, վարկաբեկուած, սուտ խօսելու պարտադրուած են: Այդ երախաներուն մեծ մասը մահացած է: 1914–1918 տարիներուն միայն Պոլսոյ մէջ մօտ 25 հազար որբ մահացած է: Հանրապետութեան օրով երկրին որբանոցներուն մէջ տակաւին անորոշ մնացած ցեղային ու կրօնական պատկանելիութեամբ տասնեակ հազարաւոր երախայ կար: Անոնց մեծ մասը այս աշխարհէն մեկնեցաւ, առանց իրենց հարազատ ընտանիքին միանալու: Անոնցմէ երկուքին սրտաճմլիկ իրականութիւնը պատմող հատորներ են Ֆ. Չէթինի "Մեծ մայրս" եւ Ի. Փալալըի "Մեծ մայրս Հայ է եղեր"ը: Խորհուրդ կու տամ որ կարդաք»:

1915ի հայ որբերու "ապրած"ին նիւթով հատորներ ամբողջ գրադարան մը կը կազմեն մեր իրականութեան մէջ, սկսելով Ա. Ծառուկեանի «Մանկութիւն չունեցող մարդիկ»էն: Այսօր, պատահարներէն գրեթէ դար մը ետք, նիւթը բաւական մերկութեամբ, մանաւանդ առանց զգացականի, տեղ կը գտնէ Թուրք մամուլին մէջ: Առիկա յանցանքը ճիշդ հասցէին վերագրելու, նաեւ դատապարտելու բացայայտ կեցուածքով: Ուշ է հարկաւ, շատ ուշ: Այդ դժբախտ մանուկներէն գրեթէ ոչ ոք մնացած է, տեսնելու համար ներկայի այս երեւոյթը:

Բայց ան, Ապրիլ 24ի այս օրերուն, բաւական համոզիչ առեւալ մը չէ՞ որ իրականութիւնը սքօղելու, ուրանալու, ժխտելու ամէնէն յամառ ջանքերն իսկ ապարդիւն մնալու դատապարտուած են:

Ա. ԹՈՓՈՅԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԱՐԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆ ՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

ԳԷՈՐԳ ԱԲԷԼԵԱՆ

Համեստ եւ բարեհամբոյր մարդ մը, բայց նաեւ արի, Գրիգոր Շահինեան, որ իր կեանքը կ՚իմաստաւորէր մշակոյթով եւ արուեստով... Այդ կեանքը տասնամեակներու ընթացքին լիցքաւորուած էր ուսուցչութեամբ, գրադատութեամբ, թերթի հրատարակութեամբ, մանկավարժական դպրոցի տնօրէնութեամբ, Համազգայինի շրջանային վարչութեան ատենապետութեամբ եւ լուրջ ու խնամքով պատրաստուած տասնեակ, հաւանաբար հարիւրաւոր դասախօսութիւններով:

Որքան որ համեստ, բայց եւ նոյնքան եւ աւելի տիրական անուն մըն էր մեր գաղութին մէջ: Նաեւ այլ գաղութներու եւ հայրենիքի մէջ ճանչցուած արժէք էր: Ասկէ քառասուն օրեր առաջ, բաւական երկարատեւ հիւանդութենէ ետք, հրաժեշտ պիտի տար այս կեանքին, իր ետին ձգելով հայ մտաւորականի եւ անձնուէր ուսուցիչի բարի համբաւ:

Իր հպարտութիւններէն մէկն էր Ճեմարանի սան ըլլալու հանգամանքը, բայց նամանաւանդ՝ Լեւոն Շանթի աշակերտած ըլլալը: Համալսարանական լուրջ պատրաստութենէ ետք նետուած էր ուսուցչութեան ասպարէզ, նոյն Ճեմարանին մէջ: Իրեն չէին պակսած Եւրոպա մնալու եւ հոն աշխատելու եւ, հաւանաբար, շատ բարձր ակադեմական դիրք գրաւելու կարելիութիւնները: Բայց Դամասկոս լոյս աշխարհ եկած այս մարդը ընդմիշտ կապուած մնաց Լիբանանին եւ շատ մեծ ներդրում ունեցաւ մեր ազգի կրթական եւ դաստիարակչական ու գրական մարզերուն մէջ: Վարձքը կատա՛ր:

Նպաստելի է շատ երկար խօսիլ այս մարդուն մասին, բայց կը կարծեմ, որ ինք գոհ չէր մնար ատկէ: Քանի մը նշումներ կարելի չէ չընել սակայն:

Գրիգոր Շահինեան երկար տարիներով, մերթ ապահովական շատ դժնդակ պայմաններու մէջ, հաւատարիմ մնաց իր Ճեմարանին: Իսկ ամէն բան եթէ մոռցուի, բնաւ պէտք չէ մոռահան ընել այն պարագան, երբ Լիբանանի խենթ ու անգութ պատերազմի օրերուն երբ դպրոցները հարկադրաբար փակած էին իրենց դռները, ինք, իրեն պէս քանի մը համեստ բայց կորովի նուիրեալներու հետ դպրոց հաստատած էր իրենց շրջանին մէջ: Դպրոց մը, որ մեծ բարիք մատուցած էր հայ տղոց, այդ անբնական կացութեան մէջ, ինչ փոյթ, որ չէր ունեցած պաշտօնական հանգամանք...

Տակաւին, Ճեմարանէն հանգըստեան կոչուելէ ետք, վարեց «Խաչեր Գալուստեան» մանկավարժական հաստատութեան տնօրէնութիւնը: Մեծ թիւով հայ ուսուցիչ–ուսուցչուհիներ պատրաստեց կամ վերաորակաւորեց, ինչ որ թերեւս անտեսանելի շատերու, բայց հիմնական եւ մեծ ներդրում մըն էր մեր գաղութին համար:

Իմ յարաբերութիւններս Գրիգորին հետ հաստատուեցան Համազգայինի ճամբով: Ինք Շրջանային վարչութեան ատենապետն էր: Ես ալ Այնճարի մասնաճիւղին՝ «Պ. Սեւակ», ատենապետը: Այս իրողութեան բերումով, հակառակ այդ օրերու տիրող շատ անբնական կացութեան, կը ջանայինք, երկուստեք, յարաբերութիւն հաստատել, միութենական աշխատանքներուն բերումով:

Ինք կրցած էր Այնճարի գեղար-

ւեստի շրջանակին համակրանքը շահիլ՝ իր հոն տուած դասախօսութեանց շնորհիւ: Ներկաները, իր տուած դասախօսութեանց, մեծապէս կը գնահատէին իր նիւթին հանդէպ իր ունեցած լրջութիւնն ու հմտութիւնը: Ատոր համար ալ մեծ էր ունկնդիրներուն թիւը գիւղին մէջ:

Ինծի «փակցուցած» էր Այնճարի վարչապետ մակդիրը, բան մը որ որքան որ ինքնասիրութիւնս կրնար շոյել, բայց եւ այնպէս շատ հեռու էր իրականութենէն, անշուշտ:

Երբ Այնճար գալով ներկայացուց «Լեւոն Շանթ» կեդրոնի շէնքին շինարարութեան ծրագիրը, գիւղը հարկ եղած ձեւով ընդառաջեց իր առաջարկին: Շատեր իրենց փոխատուութիւնը նուիրատուութեան ալ վերածեցին յետագային: Անշուշտ մենք բաւական թերահաւատ էինք. Գրիգոր Շահինեանին պէս մտաւորական մարդը ի՞նչ շինարարութիւն պիտի իրականացնէր: Բայց եւ այնպէս այսօր իր մտքի ծնունդ այդ շէնքը՝ «Լեւոն Շանթ», կանգուն է եւ նորահաս հայկականներու մեղուարանն է:

Իր կողակիցին՝ Արաքսիին հետ խաղաղ ընտանիք կազմած էր: Արաքսիին մասնագիտութիւնը այլ է, խառնուածքով ալ ուրիշ, բայց երկուքը զիրար լա՛ւ ձեւով կը լրացնէին:

Սիրելի՛ Գրիգոր,

Մահէդ քանի մը տարի առաջ իսկ, քու ամենամտերիմն ու սերտ գործակիցը՝ Զօհրապ Թօրիկեան, յաճախ իր խոր մտահոգութիւնը կը յայտնէր՝ ըսելով. «...մեր Գրիգորը լաւ չէ՛»: Կեանքի դասաւորումը այնպէս բերաւ, որ ի՛նք քեզմէ շատ առաջ գնաց: Իսկ հիմա արդէն երկուքդ ալ վերն էք, վստահաբար նոյն սրահին կամ բանակավայրին մէջ: Եւ զիրար կ'երջանկացնէք, երկինքի լոյսերուն մէջ: Բարին ընդ ձեզ: Իսկ հոս ձեր երկուքին յիշատակը երկար պիտի մնայ մնացողներուս սրտերուն եւ գիտակցութեան մէջ...

Վարձքդ կատա՛ր, արի մտաւորական, դաստիարակ եւ համազգայնական... Բարին ընդ քե՛զ:

Գ. Ա.

«Ազդակ»

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱԹԷՆՔԻ ռազմական թանգարանէն ներս, Մարտ 15ին, տեղի ունեցած է հրապարակային հանդիսութիւն մը նշելու համար «Ազատ օր» օրաթերթի 65ամեակը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Բացման խօսքը արտասանած է «Ազատ օր»ի խմբագիր՝ Հռիփսիմէ Յարութիւնեան–Եաչումեան, ապա հանդէս եկած է Համազգայինի Յակոբ Փափազեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ տիկին Ռուզաննա Գրիգորեանի: Գեղարուեստական բաժինէ ետք, ողջոյնի խօսքեր ուղղած են Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Վահրամ Կայոյեան, Հ.Յ.Դաշնակցութեան Յունաստանի Կեդր. կոմիտէի անդամ Վահան Պզտիկեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթի խմբագիր Շահան Գանտահարեան, որ վերլուծում կատարած է հայ լրատուական դաշտի ներկայ իրավիճակի եւ հանդրուանային զարգացումներու մասին, ինչպէս նաեւ լրատուական արձագանգման կարեւորութեան: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որ կը ներկայացնէր թերթին հակիրճ պատմականը: Աւարտին յուշատախտակներ յանձնուած են թերթին երկարամեայ ծառայողներուն:

* * *

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին «Կիլիկիա» թանգարանին «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Մարտ 21ին տեղի ունեցած է Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 140ամեակին նուիրուած տօնակատարութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հայ եկեղեցւոյ համալսարանական ուսանողներու միութեան եւ մասնակցութեամբ Համազգայինի «Բ. Կանաչեան» գոլէժի աշակերտութեան: Բացման խօսքը արտասանած է յանուն վարչութեան Աստղիկ Ճամպուլեան, որ շեշտած է թէ հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ, Կոմիտասի անունը անմահացած անուն մըն է, որ ծառայած է հայ երաժշտութեան վերազարթման: Գեղարուեստական բաժինը ապահոված են «Բ. Կանաչեան» գոլէժի աշակերտները: Հանդիսութեան աւարտին խօսք առած է Կոմիտաս արք. Օհանեան: Ան շեշտած է որ Կոմիտաս հայ ժողովուրդի զարթօնքին մէջ, մեծ դերակատարութիւն ունեցած է:

* * *

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Նոր Մարաշի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առիթով, Մարտ 21ին տեղի ունեցած է հոգեւոր համերգ մը կատարողութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի «Առաքելոց» արական երգչախումբին, խմբավարութեամբ՝ Գրիգոր սրկ. Ալոզեանի եւ ընկերակցութեամբ Յասմիկ Գասպարեանի երգեհոնին: Բացման խօսքը արտասանած է Կարօ Աղազարեան, որու ելոյթէն ետք «Առաքելոց» երգչախումբը, ըստ իր առաքելութեան, ներկայացուցած է հոգեւոր երգերու եւ շարականներու փունջ մը: Աւարտին խօսք առած է Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ռիճընսի Փալաս»ի պանդոկին «Ժատ» սրահին մէջ, Մարտ 21ին, տեղի ունեցած է «Վանայ ձայն»ի կազմակերպած գարնանային ճաշ–պարահանդէսը: Ելոյթ ունեցած է երգիչ Թաթա Սիմոնեան ընկերակցութեամբ երաժիշտներէ բաղկացած իր նուագախումբին: Ճաշին ներկայ գտնուող հոծ բազմութիւնը մինչեւ առաւօտեան ժամերը երգով եւ պարով յիշատակելի օր մը արձանագրած է:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ «Քնար» պարախումբի վարչութեան, Մարտ 20ին, տեղի ունեցած է միջդպրոցական պարի փառատօնի առաջին հանդրուանը: Ձեռնարկին բացման խօսքը Համազգայինի «Քնար» պարախումբի վարչութեան անունով արտասանած է Հուրի Զաքարեան: Ան նշած է որ Համազգայինի պարարուեստի միաւորը իր հիմնադրութեան օրէն կը միտի նորահաս սերունդին ծանօթացնել պարը եւ այդ ճամբով քաջալեր հանդիսանալ հայկական պարարուեստի պահպանման եւ տարածման: Իր ելոյթէն յետոյ, բեմ բարձրացած են հայկական վարժարաններու պարախումբերը:

* * *

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ռում Կաթողիկէ–Մելքիթ նորակերտ տաճար Սէն Սօվէօրը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը Մարտ 29ին, վայելելու համար Ս. Յակոբ առաջնորդանիստ մայր եկեղեցւոյ 50ամեակին նուիրուած համերգը: Յայտագրին բացման խօսքը արտասանած է օրուան հանդիսավարը՝ տիկին Անի Պապիկեան, որ հայերէն եւ ֆրանսերէն շնորհակալութիւն յայտնած է Մելքիթ առաջնորդին, որ արտօնած էր տաճարին գործածութիւնը: Համերգը կազմակերպած էր Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ գործադիր մարմինը: Խմբերգներ կատարուած են Ս. Յակոբ եւ Ս. Գէորգ եկեղեցիներու միացեալ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Հրայր Ա. Քհնյ. Նիկոլեանի եւ տիկին Յասմիկ Ինճէճիկեանի: Երգչախումբի երգերէն ետք, բեմ բարձրացած է սոփրանօ Յասմիկ Գասպարեան, որ երգած է հինգ շարականներ: 50ամեակի ստեղծագործականութեան յաջորդ տարրը եղած է Ս. Յակոբի շարականին եռեակ ջութակներու եւ պարիթոնի համար եղած մշակումը, զոր կատարած է երաժիշտ Պետրոս Շուժունեան: Աւարտին, բեմ բարձրացած է առաջնորդը, որ գնահատանքի յուշանուէրներ յանձնած է միացեալ երգչախումբի խմբավարներուն, հուսկ իր գնահատանքը յայտնած է օրուան նախագահ զոյգին, մասնակցող արուեստագէտներուն եւ համերգին գաղափարը յղացող եւ զայն գլխաւոր կազմակերպող Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ ներկայ հովիւին՝ Գառնիկ քհնյ. Գոյունեանի:

* * *

ՀԱՄԻԼԹԸՆԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 29ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի հիմնադրութեան 99ամեակի եւ ՀՕՄ-ի տեղւոյն «Արև» մասնաճիւղի 94ամեակի նուիրուած հանդիսութիւնը: Վարչութեան ատենապետուհի Նաթալի Մանուկեան ողջունելէ ետք ներկաները, ներկայացուցած է ՀՕՄ-ի ազգանուէր, բարեսիրական, մարդասիրական գործունէութիւնը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Բեննա Թարզի, որ ծանրացած է ՀՕՄ-ի ծնունդէն ցայսօր տարած գործունէութեան վրայ: Իրմէ ետք, Հ.Յ.Դ. Վռամեան կոմիտէի կողմէ խօսք առած է Պօղոս Սէֆէրեան, որ ընդգծած է «Արեւ» մասնաճիւղին կենսական առաքելութիւնը հայ կեանքէն ներս:

ԹԵՑԱՐԻԿ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Գ.

Ես՝ երբեմն Աշխէն կ'անուանէի զինքը ու կը վազէր կու գար ձայնիս, ձգելով ձեռքի գործը, բոլոր տնեցիներէն զիս գտնելով իր հոգեկան վիճակին գիտակից, պարծենալով որ իր անունը պոլսեցի պատանիի մը համար սիրուն ու հաճելի կրնար թուիլ:

Ա՛լ կը սկսէինք խօսիլ իրարու հետ. ես Արսլանպէկ մեռած էրկանը, գիւղը ձգած զաւկին վրայ տեղեկութիւն կ'ուզէի:

Մեղմիւ կը պատասխանէր, սիրտը բանալով. վիրաւոր, խոցուած սիրտ մը որ սփոփուիլ չէր ուզեր, թերեւս անոր համար որ այդ խոցոտանքը տանելի բան մը, սովորութիւն մը, պէտք է դարձած էր զոր ի բաց թողուլը դժուարին պիտի ըլլար, ճիշդ ինչպէս սիկառի վարժուող մէկը ծխելէ ետ կենալ ուզէր օր մը:

Դ.

Հիմա ա՛լ աւելի փոյթ կը տանէր սենեակիս, որուն պարտէզին նայող պատուհաններուն վրայ՝ վարէն բարձրացող վարդենին՝ փոխն ի փոխ ճերմակ ու կարմիր ծաղկէ մեհեանդներ կը յօրինէր:

Յոբեկները իմ բացակայութեանս կու գար հոն աշխատութիւնը վերջանալուն, մինակուկը հիւսելու իր անաւարտելի գուլպաներուն շարքը, վարդերուն սաստիկ հեղձուցիչ հոտին մէջ:

Բարեկամական խրատներ կու տար ինծի, հնազանդ աղախինի ու սրտի մօտ անձի խրատներ, թուղթերս գետինները ձգելուս համար:

– Մեղք ես, էֆէնտիս, աչքի լոյս ես թափեր:

Աչքի լո՞յս միայն. եթէ գիտնար թէ սիրտը ինչեր չէր յանձնած այդ փոշոտած ճմրթկած թուղթի կտորներուն. եթէ գիտնար որ պատանութիւնը՝ իր բոլոր անմեղութիւնը, երիտասարդութիւնը՝ իր բոլոր հաւատքը թափած էր հոն ու, ատոնցմէ դուրս, ստոյիկ տղայ մը միայն ահա կը մնար, հալոցէ անցած մետաղի կտոր որ իր նախնական վիճակին բոլոր պէսպիսութիւնը կորսնցուցած է, միաձոյլ, անխառն, անողոք բան մը դառնալու համար. եթէ գիտնար...: Սպասուհին ուրիշ բան չէր գիտեր բայց եթէ գիշերուան վերադարձիս, այն ժամուն ուր ամէնքը կը հանգչէին, իմ աշխատելս ճերմակ էջի մը վրայ ծռած, մաքուր սպիտակ թուղթ իմ սրտիս պէս՝ որ հետզհետէ կը մրոտէր, կը սեւնար, կը զարդարուէր, իբր թէ սեւութիւնը ըլլար իր շպարը:

Եւ մեղքնալով զիս, ոտքին մատներուն վրայ կը քալէր ատոտ, աղմուկ չընելով քովս, լաւ մը իջեցնելով սենեակիս վարագոյրները, պատիր ու արհեստական գիշեր մը ձեւացնելով չուրջս, զիս քիչ մը աւելի քնացած տեսնելու բաղձանքով:

Արթննալուս ունեցած աչքերով, յանդիմանութեամբ լեցուն նայուածքը կը քաղցրանար, ու կը վազէր խոհանոց, նախաճաշիս պատրաստութեամբը, քնատութեանս կորուստը դարմանելու հաշիւով:

Ե.

Երբեմն ալ մօրս միջամտութեանը կը դիմէր զիս կարգի բերելու եւ առողջութեանս հսկելու ստիպելու համար զիս:

– Հանըմս, ըսէ՛ որ գիշերները շատ չի նստի, հոգին չքակէ գրելով:

– Դուն ալ գուլպայ կը շինես, կ'ըսէի ծիծաղելով:

– Ես զաւկիս համար կ'աշխատիմ, ես մուխթաճ եմ:

Եւ անմիջապէս իր ձայնը կը փոխուէր, դէմքին սովորական թախիծը կ'աւելնար Արսլանպէկ եղած զաւկին յիշատակին՝ ուրկէ կարծես փանօրամայի ձեւով, անցեալին բոլոր դառնութիւնը, սուգը կու գար, կարգաւ, մէկ մէկու ետեւէ, համբիչի մը հատիկներուն պէս. իր ամուսնութիւնը հազիւ երկու տարի տեւած, էրկանը հիւանդութիւնը, ունեցած չունեցածնուն սպառիլը հիւանդութեան ծախքերուն մէջ, գիւղը մնացած զաւակը եւ վերջապէս օտարի դուռ իյնալը, ինչպէս կ'ըսէր ինքը. այս ամէնը կը տեսնուէր իր տխուր նայուածքին մէջ, կը դծագրուէր իր դէմքին թափանցիկ, արտայայտող մորթին վրայ, իրարու ետեւէ, ամբողջ կառախումբ մը ցաւերու, կսկիծներու. ու խօսակցութիւնը կը դադրէր:

Յետոյ դիտողութիւն ընելու կարգը ինծի եկաւ:

– Աշխէն, ալ հանէ՛ սա շալվարը:

Կ'ամչնար. շրջազգեստը՝ իր մասնանիշ ընող ձեւերովը, խոստովանող՝ դրեթէ անպատկառ բան մը ունէր իր երկչոտ աչքին:

– Կ'ամչնամ:

Կը զգայի որ դիմադրութիւնը կը թուլնար. իր տգեղ երեւալու որոշումը կ'իյնար հազիւ թէ քանի մը շաբաթ կանգուն մնալէ ետքը, եւ իր հաստատամիտ գիւղացիի երկարող չեշտը «կ'ամչնամ» բառին վրայ կը մարէր կը հատնէր:

(Շար. 2)

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Ապրիլ 17ի մեր թիւին Սոնեփան Պօղոսեանի «Սփիւռքի Նախարարութիւն» գրութեան մէջ անուշադրութեան սխալ մը սպրդած է. Բ. սիւնակին մէջտեղը ուր կ՚ըսուի թէ Սփիւռքի Նախարարուհին յայտնած է թէ նոյն նախարարութեան պաշտօնէութեան յանձնարարուած է դասական ուղղագրութիւն սորվիլ, Ս. Պօղոսեան կը շեշտէ. «ի փաստ այդ յայտարարութեան, ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ հոն բաժնուած պրակը "Հայաստանի Հանրապետության Սփյուռքի նախարարություն" խորագրուած չըլլար»:

Ցօղուածին մէջ չէր պահպանուած չակերտեալ եւ ընդգծուած խորագրին ամբողջական գրելաձեւը:

NOTRE - DAME DE PARIS

Dimanche 26 avril à 16 heures
Commémoration du 94ème anniversaire du Génocide arménien de 1915 :
La divine liturgie sera célébrée par Mgr. Grégoire Gabroyan, évêque des Arméniens catholiques de France, en présence de Mgr. Georges Pontier, archevêque de Marseille, qui donnera l'homélie.

1 9 0 9 — 2 0 0 9
samedi 25 avril à 16 heures
CONFERENCE DEBAT
A TRAVERS
DEUX TEMOIGNAGES
Présenté par HRATCH BEDROSSIAN
des Editions
«Le Cercle d'Ecrits Caucasiens»
« LES JEUNES TURCS ET LA VERITE SUR L'HOLOCAUSTE D'ADANA »
de Frederick z Duckett Ferriman (1913)
et
« LES TURCS ONT PASSE LA »
de George Brezol (1911)
UCFAF
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւն
6, cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Métro République
— Entrée libre —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 24
13րդ օր Զատկի

94ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

բիւրաւոր նահատակացն մերոց, որք կատարեցան յամին 1915 յԱրեւմտեան Հայաստան

100րդ տարելից Ատանայի Մեծ Ողբի Պատարագ՝ ժամը 15.00ին

Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն նահատակացն ազգիս Հայոց:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord
«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations : 01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

ԱՐԱՐԱՏ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Ա պ ր ի լ 1909 – Ա պ ր ի լ 2009

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Շաբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 17ին
Փարիզի Սբ. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Տաճարի
Նուրհան Ֆրէնկեան սրահ
խօսք կ՚առնեն՝ ԼԵՒՈՆ ՔԵՉԷԵԱՆ – Ատանայի ջարդերը մարդասիրական օգնութեան նախօրեակին (ֆրանսերէն), ՄԱՆՈՒԿ ՍԴԱՄԵԱՆ – Սիամանթոյի «Կարմիր լուրեր բարեկամէս»՝ կիլիկիոյ ողբերգութեան նուիրուած 12 քերթուածներու շարքը, ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ – Ատանայի կոտորածներու քաղաքական իմաստը

– Մուտքը ազատ է –

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէրի «Ակնունի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 եւրօ Տէր եւ Տիկին Արման Խաչատուրեանէ (Գուրպըվուա) Մարտիրոս Չափարեանի մահուան առթիւ եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ սգացեալին ընտանիքին:

□

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի «Զաւօ Շանթ» մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժան Տէր Կարապետեանին, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսիս Տէր Կարապետեանին իրենց մօր, երէց անդամուհի Տիկին Երանուհի Տէր Կարապետեանի մահուան առթիւ եւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Պէսիճեան 100 եւրօ, Տիմէք 50 եւրօ, Ծառուկեան 30 եւրօ: Իսկ մասնաճիւղը կը նուիրէ 50 եւրօ Համազգային վարժարանին:

□

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la
S O I R E E D E L ' A M I T I E
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile.
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

1915 AVRIL 2009

Paris

VENDREDI 24 AVRIL
11h-12h30: Mairie de Paris; Bertrand Delanoë rencontre la communauté (sur invitation).
16h30-17h30: Ravivage de la flamme au Soldat inconnu; hymnes nationaux et dépôt de gerbes, rassemblement angle avenue des Champs-Elysées, avenue de Friedland.
18h-19h30: Rassemblement Avenue Georges V - Champs Elysées; prises de parole des candidats aux élections européennes.
19h30-20h30: Marche vers la statue de Komitas par la rue François Ier; dépôt de fleurs, discours de clôture, Place du Canada, 8ème.
DIMANCHE 26 AVRIL
10h-20h: Les stèles du Collectif VAN sur le Parvis de Notre-Dame de Paris; action de sensibilisation aux génocide et à leur déni.
Des commémorations auront lieu aussi à **ALFORTVILLE (26 avril):** Messe et défilé jusqu'au Monument Khatchkar, Place Achtarag et prises de parole à 12h45 — à **CHARENTON-LE-PONT (23 avril)** à 17h30, dépôt de gerbes devant le Khatchkar, rue Paul Eluard: prises de parole; invité: Gilbert Sinoué — à **ARNOUVILLE (26 avril)** : Messe, puis marche vers la stèle du Génocide — à **CHAVILLE (26 avril)** : Messe, puis marche vers la stèle et prises de parole — à **ISSY** et à **CLAMART (26 avril)** :Rassemblement, recueillement et prises de parole; rue de la Défense, à 13h30, recueillement au Khatchar — à **MEUDON (25 avril)** — à **ASNIERES (25 avril)** : Cérémonie au Cimetière à 16 heures, prises de parole à 17 heures à la Mairie — à **SEVRAN (26 avril)** : Rassemblement et prises de parole au Khatchkar — à **LIVRY-GARGAN (26 avril)** : à 16 heures, rassemblement et prises de parole à la stèle du souvenir.

Lyon

VENDREDI 24 AVRIL
15h30: Cérémonie religieuse en l'église arménienne Saint-Jacques, 295 rue André-Philip, 3ème.
16h30: Rassemblement devant l'église arménienne, préparation du cortège avec remise d'œillets, défilé jusqu'à la Place Antonin Poncet.
18h: Allocutions des représentants de la communauté arménienne, d'un militant de la démocratisation en Turquie, de Michel Mercier, sénateur président du conseil général du Rhône, de Gérard Collomb, sénateur maire de Lyon.
Des cérémonies ont également lieu à **MEYZIEU, DECINES, VAULX-EN-VELIN, VIENNE, VALENCE, BOURG-LES-VALENCE.**

Marseille

VENDREDI 24 AVRIL
11h: Rassemblement, dépôt de gerbes et prières au mémorial, esplanade L2, Beaumont.
15h: Messe en l'église du Sacré cœur, avenue du Prado, 8ème.
17h: Rassemblement pour le défilé, départ «David», plage du Prado.
17h30: Marche vers le Consulat de Turquie.
19h: Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne de Marseille : révérend père Zadig Avédikian, Yéghia Tersakian, pasteur Gilbert Léonian.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս.թ. Յունիսի 22-23ը Երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հայաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք: Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին:

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան – Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտների համահայկական ընկերակցութիւն:

Դիմելով նշուած տարիների Հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ:

Հաւաքին մասնակցելու ձեր դիմումը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք. Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ ելեկտրոնային փոստով՝
hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ
www.mindiaspora.am
համացանցի կայքից:

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).
Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.
Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 24

VENDREDI
24 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·191

Fondateur SCHAVARSCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·191

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ԵՐՐԵԱԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Իւղոտած մեքենայի պէս կը բանի այս տարուան Ապրիլ 24ն ալ անփորձանք անցնելու Թրքական ռազմավարութիւնը: Ցատկալէս ԱՄՆ-ու նախագահին կողմէ սարսափեցնող բառին արտասանութիւնը կանխելու բուռն ջանքը առաջին արդիւնք մը տուած ըլլալ կը թուի: Հայկականէն, Թրքականէն զատ միջազգային լրատուութիւններն ալ կու տան լուրը թէ Զուիցերիոյ միջնորդութեամբ կարեւոր քայլ մը առնուած է Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորման ուղղութեամբ:

Երեք երկիրներուն արտաքին գործերու նախարարութիւնները միասնական յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած են այդ մասին. «Հայաստան եւ Թուրքիա Զուիցերիոյ միջնորդութեամբ նկատելի ջանք կը կատարեն երկկողմ յարաբերութիւնները բնականոնացնելու, զանոք բարի դրացնութեան եւ փոխադարձ յարգանքի հիմով զարգացնելու եւ առով զարկ տալու համար բովանդակ շրջանին մէջ խաղաղութեան, ապահովութեան եւ կայունութեան:

Կողմերը այս հոլովոյթին մէջ շօշափելի յառաջդիմութիւն, իբերհասկացողութիւն ձեռք ձգած են ու համաձայնած՝ երկու կողմն ալ գոհացնող բնականոնացումի մը տանող տարողունակ շրջանակի մը: Կողմերուն համաձայնութեան արժանացած այս գետինը դրական հեռանկար կ'ընծայէ ներկայի հոլովոյթին»:

Նման յայտարարութիւն բնական է որ առաջին «օրհնութիւն» մը ստացած է ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութենէն: Ըսուած է որ Ուաշինկթըն կ'ողջունէ Հայաստանի ու Թուրքիոյ կողմէ յարաբերութիւններու բնականոնացման մասին կատարուած յայտարարութիւնը: Պատրաստակամութիւն ալ յայտնուած է նպաստելու բնականոնացման աշխատանքին, խթանելու համար շրջանին մէջ խաղաղութիւնը, ապահովութիւնը, կայունութիւնը:

* * *

Ընդհանուր այս հոսանքին դէմ թիավարող քիչերէն կը թուի ըլլալ Գալիֆորնիայի նահանգապետը Ա. Շվարցէնէկէր: Ան հետամուտ է «ԱՊ-961 - ցեղասպանութեան յանցանք գործողներ» խորագրըւած օրէնքի բանաձեւ մը քուէարկել տալու: Անով կը նախատեսուի նահանգին մէջ արգելք ըլլալ Թրքական ընկերութիւններու, ձեռնարկութիւններու գործի հրապարակին նուազուրդներուն մասնակցութեան: Առով, կ'ըսուի թէ նոյնիսկ հարցեր պիտի ունենան նախապէս նուազուրդներու մէջ ընտրուած Թրքական ձեռնարկութիւններ, ուրիշներ ալ պիտի սնանկանան, գործազուրկներ ըլլան, եւ այլն:

Թուրքիոյ Լոս Անճըլըսի հիւպատոսարանը բուռն ջանքեր կը գործադրէ, արգելք ըլլալու համար օրէնքի բանաձեւին վաւերացումին, անգամ մը եւս սեղան քշելով ԱՄՆ-ու եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն կրեւլիք վնասը:

ՊՈԼԻՍ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

Մարդկային իրաւունքներու միութեան Պոլսոյ մասնաճիւղը ձեռնարկ մը կազմակերպած է, ոգեկոչելու համար այն հայ բանաստեղծները, երաժշտագէտները, իրաւաբանները, լրագրողները, բըժիշկները որոնք 1915 Ապրիլ 24ին ձերբակալուեցան եւ որոնց մեծ մասը չվերադարձաւ:

Միութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին Ցեղապաշտութեան եւ խտրականութեան դէմ յանձնաժողովին անդամ Ռ. Տալքըլըճ ըսած է. «Հայ համայնքին նիւթական ու բարոյական բովանդակ գոյութեամբ բընաջնջումի սկիզբը խորհրդանշող 1915 Ապրիլ 24ին ձերբակալուած ու յետոյ մահացած մտաւորականները ոչ միայն հայութեան, անոր լեզուին ու մշակոյթին, այլեւ մե՛զի համար մեծ կորուստ են: Պարտականութիւն կը նկատենք զիրենք յիշել»:

Ձեռնարկին ծրագրուած էր ներկայացնել Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Ռ. Սեւակի, Գր. Զօհրապի կենսագրութիւնները, գործերէն օրինակներ: Հրատարակիչ Ռ. Զարաքօլու ալ կը խօսէր Թէոդիկի վկայութեան մասին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արցախի քաղաքական կուսակցութիւնները Ապրիլ 21ին Ստեփանակերտի մէջ միացեալ յայտարարութիւն մը հրապարակած են, Եղեռնի տարելիցին նախօրեակին: Ստորագրողներն են Ազատ Հայրենիք, Արցախի Ժողովրդավարական կուսակցութիւնը, Հ.Յ.Դ.-ն, Շարժում 88-ը, Բարոյական Վերածնունդը, Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Արմէնական կուսակցութիւնը: Հոն ըսուած է թէ անընդունելի են Ցեղասպանութեան իրողութեան նկատմամբ կասկածը, զայն քննարկելու փորձերը. կոչ եղած է միջազգային հանրութեան որ ոչ թէ մոռնալու կամ հաշտուելու յորդոր յղէն հայ ժողովուրդին, այլ հետամուտ ըլլան որ Թուրքիան ճանչնայ ոճիրին փաստը, նիւթական եւ բարոյական հատուցումի յանձնառութեամբ հանդերձ:

Յայտարարութիւնը աւարտած է հետեւեալ տողերով.

«Համոզուած ենք, որ հայ ժողովրդի ազգային ազատագրական պայքարի ծիրում Հայոց Ցեղասպանութեան և Արցախի անկախութեան միջազգային ճանաչումը, որը լիովին համահունչ է արդարութեան եւ օրինականութեան մասին ժամանակակից աշխարհի չափորոշիչներին, կը նպաստի բոլոր իրաւազրկուած ժողովուրդների իրաւունքների վերականգնմանը եւ արդարութեան հաստատմանը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒՑՆՈՂ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Ապրիլ 24ը այս տարի յիշատակումը, յարդանքը զանցող քաղաքական գրաւարկի գերակշռութեամբ կը ներկայանայ: Գերակշռութիւն որ սակայն մեր ընթացքին, ջանքին արդիւնք չէ, այլ ոճիրին պատասխանատուին շահարկելու, մոլորեցնելու աննախադէպ եռանդով աշխատանքին: Ան արդէն երբեք չէր կասած. բայց այսօր Հայաստանի սահման բանալու բաւական արուեստական խնդիրը նոր ներուժ ներարկած է անոր:

Անգարա ամէն առենէ աւելի վճռականութեամբ հետամուտ է այդ բացումը առաւելագոյն չափով շահարկելու, շատ թէական կարգադրութեան մը փոխարէն բոլոր անկարելիները պահանջելով հայկական կողմէն: Ցեղասպանութիւն, Ղարաբաղ սակարկութեան մանրուքի վերածուած են. աւելի սարսափելին ալ այն չէ որ աշխարհ կը դիտէ կրկին, Թրքական ճապկումը ծափահարելու պատրաստ. այլ՝ այն որ մենք ալ մտահոգիչ ստրկամտով մը խինդ ըլլալ կը թուինք խաղին մէջ. կը խաղանք այդ «մանրուք»ներով:

Ցոյն՞ց ենք արդեօք Հայ դատ հետապնդելէ, թէ Թրքական խայծերը ազգային պարտք մոռցնելու չափ շլացնող ըլլալ սկսած են: Հարցականը հասցէ ունի թէ՛ Երեւանը, թէ՛ Սփիւռքը հաւասարապէս. մինչ այս հարցին մեր վերաբերումը, մօտեցումը յաճախ հասարակաց շատ եզրեր չեն ունեցած:

Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ, օրինակ, Երեւանի կրաւորական կեցուածքը որ Թրքական սուտ ու փուտ քարոզչութեան կ'օգնէ աշխարհին հասնելու, աջէն ու ձախէն բարենիշ ալ ստանալու թէ Հայաստանի հետ բանակցութիւնները զարգացում կ'արձանագրեն, նոյնիսկ Բաքուն մշտացնելու գնով, եւլն.: Երեւանի միշտ յապաղած հերքումները, եթէ լռութիւնը խզուի, գրեթէ նկատի իսկ չեն առնուիր:

Կարելի՞ է ըսել թէ տարբեր է Սփիւռքի, գոնէ Ֆրանսայի պարագան, երբ այլեւս յստակ կ'երեւի թէ մոռցուած, գրեթէ թաղուած է ժխտումը պատժելի արարք հռչակելու օրէնքը: Կարծես մինչեւ հոս իւրացուած է Թրքական թելադրանքը որ երրորդ կողմեր պէտք չէ միջամտեն ու խանգարեն հայեւթուրք բանակցութիւնները...

Պէտք է ըսել որ միայն պատասխանատուներու մեր շրջանակէն չի գար Թրքօ-դասը սերտածի պատկերը: Հանրութենէն գոնէ որոշ խմբակներ ալ մաս կը կազմեն անոր: Այլապէս, ի՞նչպէս կը բացատրուի այն սարկամիտ պատրաստակամութիւնը որ սրահ յորդեցնելու չափ բազմութիւն տարաւ Թ. Աքչամ ունկնդրելու, մինչ մէկ-երկու շաբաթ առաջ նոյն սրահը կիսով պարապ էր Ցեղասպանութեան Թանգարան-հիմնարկի տնօրէն Հ. Դեմոյեանի երեկոյթին: Տարբերութեան մատնանշումը հիւրերու հայ, կամ թուրք ըլլալուն առընչուած չէ: Այլ՝ այն իրողութեան որ առաջինը այլախոհի փետուրներով վարպետօրէն Թրքական պաշտօնական թեզին զօրակից մըն է, մինչ Դեմոյեան՝ էականներ մատնանշող, անվրէպ հարցականներ թելադրող մը. մէկը որ գիտէ ճիշդ մտածել, մեկնաբանել, բացատրել:

Մոլորումի այս երեւոյթը բացառութիւն չմնաց դժբախտաբար: Այս ափերուն վրայ եւս ամէն օր Թուրքին հետ սիրաբանելու ախորժակ կը յայտնուի: Օր մը շնորհակալութիւն կը բանաձեւուի Թրքական վերջին հնարքներէն «մտաւորականներ»ու ներողութեան (ձեռնարկ որ ընդ բուսանելն չորացաւ, բազմապատիկ հակազդեցութեան տեղի տալով), միւս օրը նոյն ախորժակը բաժնողներ միասին ծաղիկ կը զետեղեն, կ'արտասանեն Կոմիտասի արձանին առջեւ, զոհին խորհրդանիշն ալ մեղսակից դարձնելով ոճրագործին բեմադրած խաղին:

Բաւական դժուար բացատրելի է գոնէ Փարիզի ցոյցերուն վերջին մէկ-երկու տարուան կազմակերպութեան ձեւն ալ: Անոնց միջուկէն արդէն շատ բան սպասող չկար: Վերապրող վերջիններու ներկայութեամբ, կամ անոնց կցկտուր երկու խօսքով յուզելու մարտավարութեան քով, պարագայականը կը մեծարուէր ֆրանսացի դէմքերէ. երբ պատճառ ունենային գալու եւ ելոյթ ունենալու: Իսկ մեր ներկայացուցիչները, լայն չափով, տակաւին գտած չեն թուիր կաղապար ու լոզունգ միջուկով մը փոխարինելու ճարը:

Առով հանդերձ, նախապէս ցոյցը կ'ուղղուէր Թրքական դեսպանատուն, նոյնիսկ երբ մօտենալ չէր արտօնուեր: Գոնէ յստակ էր զայրոյթին, բողոքին, մեղաւորին հասցէն: Մինչդեռ Կոմիտասի արձանէն Շան զ'Էլիզէ ուր Թրքական զբօսաշրջական գրասենեակի մը գոյութիւնը ոչինչ կը նշանակէ, կամ հակառակ ուղղութեամբ երթ մը ի՞նչ իմաստ կրնայ ունենալ, եթէ նոյնիսկ քսան հազար հոգի խմբէ, կամ ճառախօսները կարեւորագոյն բաներ ըսեն:

Ո՞ր հաշիւով, կամ տրամաբանութեամբ Ապրիլ 24ի նշումներէն զեղչուած է Թըրքականին տեղը: Արդեօք մե՞նք ալ յանկարծ «երրորդ կողմ»ի վերածուած ենք, չմիջամտելու, չխանգարելու խրատին հըլնազանդ:

Քանի մը տարիէն 2015 է: Կարելի՞ է անձնատուութեան դիմող վիճակներով դիմաւորել դարադարձը Դատին որ մե՛րն էր իրրեւ թէ: Դատ որուն զոհերը՝ կեանք, երկիր, սերունդներ, այլ բան կը պահանջեն, քան Թուրքը Թշնամիի կերպարէն մերկացնող համաշխարհային ջանքին մասնակցելու տրամադրութիւն:

Ա. Թ.

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Օթթաուայի մէջ Ցեղասպանութեան ոգեկոչումի ձեռնարկի մը կառավարութեան դէմքերու մասնակցութիւնը, վարչապետ Ս. Հարփըրի յղած ուղերձը մեծ զայրոյթ պատճառած են Անգարայի: Ձեռնարկը կազմակերպուած է նշելու համար Ցեղասպանութեան Գանատայի կողմէ ճանաչումին հնգամեակը:

Հակառակ Թուրքիոյ ազդարարու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԻ ՎԵՐԱԾԵՆՔ ՎԷՐՔԸ

Տարուէ տարի ոգեկոչելով Հայաջինջ Սարսափները, մենք պէտք ունենանք մէկ մտածում,— երգի վերածել վէրքը:

Երգ՝ հայ ժողովուրդի յաւիտենականութեան:

Երգ՝ հայրենիքի ամբողջացման եւ անկախութեան:

Երգ՝ խաղաղութեան, շինարար ու յարատեւ աշխատանքի:

Երգ՝ մշակոյթի զարգացման եւ ստեղծագործութեան:

Երգ՝ ներքին կազմակերպութեանց զօրացման եւ ներդաշնակ համակեցութեան:

Այս բոլորը պէտք կազմեն արու քայլերգ մը ինքնապաշտպանութեան, ո՛ր ափն ալ ինկած ըլլանք:

Ա՛յդ կը ներշնչեն աւելի քան մէկ միլիոն ջարդուփշուր ոսկորներուն բեկորները:

Այդ ճիգն է որ ոչ միայն կանգուն պիտի պահէ մեզ, այլեւ պիտի դառնայ ջլատիչ մղձաւանջ մը՝ Հայութեան բոլոր թշնամիներուն համար:

Երէկ ալ երգ մըն էր մեր կեանքը,— աղօթք եւ կարօտ ազատութեան:

Տեղ-տեղ երգն ու մաղթանքը վերածուեցան դղրդագին մարտակոչի, սարսելով լեռ ու ձոր, կամ սուլթանախնամ եւ ցարանիստ ոստաններ:

Ձեռք ձեռքի տուին խալամն ու քրիստոնեան, գերեզմանատան մը վերածելու համար արեւմտեան Հայաստանը:

Ամայացա՜ն «վեց նահանգները», Կիլիկիան, Սեւ Ծովու ափերը եւ ուրիշ հայաշատ շրջաններ: Մարեցաւ հայկական յետին համրանքին մուխը՝ Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ, բացի Վոսփորի ափերէն:

Եւ այսօր «յաղթականները» դիւային քրքիջներ կ'արձակեն, տեսնելով մեզ ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի:

Եւ սակայն, հալածական եւ արիւնլուայ ժողովուրդը այս փլուզումէն ալ դիմացաւ, ստեղծելով Հայրենիքի մը կորիզը Արարատեան դաշտին վրայ, ինչպէս եւ չէն բոյներ՝ օտարութեան մէջ:

Ինչպէս Հայրենիքը, նոյնպէս այդ բոյները ծաղկեցան յարատեւ տքնութեամբ, վէրքը երգի վերածելու վճռականութեամբ:

Եթէ դարերու հաւատքը սարսի, թղթատեցէք 1915 Ապրիլ 11-24-ի Արհաւիրքին յիշատակները, գրաւոր թէ անգիր, թօթափելու համար թմրութեան եւ դասալքութեան փոշիները:

Հայոց պատմութեան էջերը չատոնց փակուած էին, եթէ վէրքերը երգերու վերածուած չըլլային անընդհատ, մէկ սերունդէն միւսը:

Ոչ միայն Հայրենի լեռներն ու ձորերը, այլեւ խաղաղութեան ժամանակի հողվրաքներն անգամ պատմութեան ձայնը կը փոխանցէին սերունդէ սերունդ:

Եւ ձայնը կ'արձագանգէր, կը ծաւալէր ամէն ուղղութեամբ, միշտ արթուն պահելով ամբողջ բազմութիւններ:

Ոեւէ թշնամի չի կրնար մարել այդ ձայնը, եթէ ժողովուրդը ինք մոռցած չէ անոր եղանակները:

Հայաջինջ Արհաւիրքին զոհերը այդ եղանակներուն արտայայտիչներն են ոչ միայն հաւաքաբար, այլեւ անհատ-անհատ:

Ո՞վ չունեցաւ հարազատ մը, 1915ի ծրագրեալ Սպանդին մէջ:

Զոհերէն իւրաքանչիւրին վերջին նայուածքը խորհուրդ մըն է ձեզի եւ ամէնուն համար:

Անոնք ահա՜ քառասուն տարիէ ի վեր կը սպասեն որ ամէն մէկդ վէրք մը դարմանէք, վարդավառ երգ մըն ալ դուք հնչեցնէք յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան:

Շ.

Ապրիլ 24, 1956

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդակ»ի խմբագրատան մէջ եւ թերթին 80ամեակի նախաձեռնութիւններու կարգին, Մարտ 19ին տեղի ունեցած է մամլոյ 28րդ լսարանը: Զեկուցումին նիւթը եղած է «Գրական մամուլը եւ ժամանակակից հայ գրականութիւնը», զոր կը ներկայացնէր Արթուր Անդրանիկեան: Բացման խօսքը արտասանած է «Ազդակ»ի պատասխանատու խմբագիրներէն՝ Ժագ Յակոբեան եւ ներկայացուցած է դասախօսը, որ եղած է նաեւ 1989էն 1994 «Սփիւռք» հրատարակչութեան հիմնադիր տնօրէնը: Անդրանիկեան ներկայացուցած է գրական մամուլի պատմութիւնը, շեշտելով թէ 60ական թուականներուն «Գարուն» ամսագրին շնորհիւ տեղի ունեցած էր իմացական յեղափոխութիւն, երբ հանդէս եկած են բանաստեղծներ, որոնք բացարձակապէս կը մերժէին անցեալի աւանդները եւ կ'առաջարկէին իրենց նոր գրական գեղարուեստական միտումները: Հայաստանի մասին, նշած է որ մտքի դարբնոցի բացակայութիւն կայ, հաստատելով թէ արեւմտահայերէնի հետ հաղորդակցութեան մէջ գտնուիլը կարեւոր է լեզուին ընտելանալու համար: Անդրանիկեանի համար, այս գծով գնահատուած է Հայաստանի Սահմանադրութեան մէջ երկրի մայրենի լեզուն հայերէնը ի մտի ունենալը, չեշտելով որ նաեւ արեւմտահայերէն լեզուին մաս կը կազմէ: Վերջաւորութեան եղած է հարցումներու բաժին մը:

ԱՒԵՐԱԿԱՑ ԹԱԳԱՒՈՐԵԼ

«Մինչ դու գնացեր, եւ զերկիրս ամենայն ընդ քեզ տարար ես, աւերակացս ո՞ւմ թագաւորեմ»:

ԽՈՐԵՆԱՑԻ

(Արտաւազդ Ա.ի ողբը)

ԷԼԷՆ ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ

Ապրիլ ամիսն ենք:

Ապրիլ 24ի նախօրեակին համայն հայութիւնը սրտատրոփ կը սպասէր ամենադոյզն բարի արտայայտութիւնը Միացեալ Նահանգներու նախագահին շրթներէն:

Անդին, Ադրբէջանի թէ Թուրքիոյ իշխանութիւնները քիչ մը աւելի կը սեղմեն դիւանագիտական օղակները, Հայաստանը հակակշիռ տակ պահելու իրենց դաւադիր փորձերով:

Փարիզահայութիւնը իր զօրակցական առաջին յանդուգն քայլը կ'առնէ Ջաւախքահայութեան պաշտպանութեան ցոյցով:

Եւ իւրաքանչիւր ազգային կառոյց, մանաւանդ վերագարթնող հայ եկեղեցիին հովուապետութիւնը, ազգ կառուցելու. հայ ոգին վառ պահելու, ազգային եւ կրօնական արժէքներուն ամպհովանի բանալու դժուարին եւ ամուր քայլերու կը դիմէ:

Հեռու՝ վարդագոյն վաղորդայններու երազանքներէն, քիչով գոհանալու կամ նուազագոյն յաջողութիւններու դպիրի դերին մէջ, Ֆրանսահայ համայնքը, առօրեայ հնհնուքներու մէջ թաղուած, անտեղեակ է թէ ի՞նչ չի պատմուիր, բարձրաձայն չի գուշակուիր, մէկ խօսքով՝ ահազանգ չի հնչեցուիր:

«Յառաջ»ի դադարեցման դամոկլեան սուրը եւ այդ ուղղութեամբ որոշ հատուածներու անտարբեր լռութիւնը, Ցեղասպանութեան ճանաչման կամ ժխտողականութեան դէմ պայքարին հայ հանրութեան աննշան մասնակցութիւնը եւ անոր գիտակից անտեսումը, ոչի՛նչ կը թելադրեն Ֆրանսահայութեան պատասխանատու տարրերուն կեցուածքին:

Բաւ է որ մամուլի գունաւոր էջերուն մէջ մէկ նկար աւելի գտնեն կարեւոր անկարեւոր ձեռնարկի մը, կամ երեւելի անձի մը ուսին փակած կամ ամբոխավար ճառախօսութեան մը պահուն:

Այս է մերօրեայ ազգային պատասխանատուի չափանիշ-պատկերը...

Ու տակաւին՝ մշակոյթի պատասխանատուներ կը նշանակուին, այս լուսաւոր երկրին մէջ, մեր հասարակութեան ամէնէն անգրագէտ տարրերով, որոնց միակ յատկութիւնը մշակոյթի սպասարկուները գլխատելու եւ մշակոյթի կեդրոնները աւերակի վերածելուն մէջ կը կայանայ:

Ծայրայե՞ղ կը թուի երեւոյթը... լսենք թէ ի՞նչ կը կատարուի վարագոյրի ետին...

Հայ մշակոյթի տուն, հայ դպրոց, «Լոյսի օճախ»ներ պիտի ըսէր Մ. Իշխան, աւերակոյտի վերածելու եւ այդ աւերակներուն վրան «թագաւորել»ու «սիրտ զովացնող» յանձնապաստանութիւնը կը քաջալերուի:

Երէկուան մեր մշակոյթի սպասարկուները, Յ. Օշականներ, Շ. Միսաքեաններ, Մ. Թէօլէլեաններ եւ ուրիշներ, որոնցմէ ոչ մէկը հաւանաբար համալսարանական կրթութիւն ստացած էր, բայց անոնցմէ իւրաքանչիւրը յաջորդական սերունդներուն «լոյս»ի ճամբայ հարթած, կրթութեան եւ մշակոյթի կառոյցներուն ճարտարապետները եղած էին. հայ մշակոյթի ամէնէն ազնիւ եւ կենսական միջուկը փոխանցելով, կառչելով, մոռնալով որ յետ պատերազմեան սերունդի «Հայ մշակոյթ»ի փրկարարներն ու ռահվիրաները իրենք էին:

Դեռ երէկ՝ եկեղեցին, կուսակցութիւն, հայրենակցական, բարեսիրական, կրթական թէ մշակութային, նոյնիսկ մարզական միութիւններ, մշակոյթի եւ կրթութեան կեդրոններու ծնունդ տուողը, կրթահայրը եւ խնամակալը ըլլալու կոչումը կուտային իրենք իրենց, այնքան բնական ձեւով որ ազգային սուրբ քաղաքականութեան վերածուած էր:

Այսօր, այո՛ 21րդ դարուն, մեր դարաւոր թշնամին հրճուանքով լեցնող քայլերը մեզ չեն վախցներ: Մշակոյթի եւ լոյսի կեդրոնները սասանեցնել, պաշտօնի կոչուած եւ «հայապահպանման» առաքելութիւն ստանձնած մարմիններուն ձեռքով, միակ թիրախ ունենալով «աւերակաց թագաւորել»ու մարմաջը:

Թէ ի՞նչպէս կարելի է աւերակներուն վրայ թագաւորել... Շատ պարզ է:

— Երբ որ մոռնանք որ մշակոյթը միայն Ցեղասպանութեան ճանաչման համար մղուած պայքարին մէջ չի կայանար...

— Երբ որ մոռնանք որ Հայոց պատմութիւնը եւ հայ մշակոյթը 1915ին չէ որ ծնունդ առած են...

— Երբ որ մոռնանք որ առանց լեզուին եւ մշակոյթին տիրապետելու, կարելի չէ քաղաքական պայքարի ասպարէզ նետուիլ եւ յաջողութիւններ արձանագրել...

— Երբ որ մոռնանք որ Սփիւռքի մէջ ծնած եւ հասակ առած իւրաքանչիւր Հայուն օդին եւ ջուրին չափ կենսական է նաեւ դարաւոր մշակոյթին հետ իր կապը, առընչութիւնը, իր սփիւռքահայու կրկնակ պատկանելիութիւնը բացատրող եւ հաշտեցնող...

Յիշեցնելով որ այս բոլորին զօդման կէտը աշխարհաքաղաքացիին թէ Ֆրանսահպատակ Հայուն հոգեկան ուռճացման գծիկը, հայ մշակոյթի եւ կրթութեան կեդրոններն են: Իսկ մշակոյթի եւ կրթութեան կեդրոնները վառ պահելու համար, գաղութային ներուժը բեւեռացնող պատասխանատու անձերը՝ այդ կեդրոններու մշակուած միտքը ցոլացնող պատասխանատուներն են, որոնք ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, մէկ ձեռքի մատներուն վրան կարելի է համրել:

Մեր մշակութային եւ բարոյական արժէքներէն հեռացող, տհոլ-գուռնայով եւ պորտախաղերով գոհացող հասարակութեան պողոտայ հարթող անպատասխանատու այս քայլերը արագացուցիչի դերը

պիտի կատարեն անկատակ, ամբողջ նահանգի մը հայութիւնը դատապարտելով մտաւորական ամլութեան:

Ժողովրդական առածը կ՚ըսէր թէ «Մէկ որ դպրոց մը կը բանայ, բանտ մը կը գոցէ»:

Տեղին է նաեւ աւելցնել թէ ո՛վ որ հայ մշակոյթ կը տարածէ, զայն մատչելի եւ սիրելի կը դարձնէ, գիտակից սերունդ կը կերտէ, ըսփիւռքահայու չխոստովանուած բարդոյթներէն կը ձերբազատէ, գալիք սերունդներուն հայ գրականութեան, հայ երաժշտութեան, Հայոց պատմութեան, հայ թատրոնի եւ հայ արուեստներու լոյսը կը սփռէ ձեռնհաս սպասարկուներու ճամբով:

«Կօշիկէն վեր ելլել», մշակոյթի սպասարկուներուն դէմ բրտութեամբ Չոջականութիւն խաղալ, ցորենն ու որոմը իրարու խառնած, հայերէն թէ ֆրանսերէն անսխալ երկու նախադասութիւն իրարու քով բերելու անատակ մշակոյթի «պատասխանատուներ» հրապարակ նետել, որոնք յօնք շինելու տեղ աչք կը հանեն... ահաւասի՛կ աղէտը...

Ո՞վ պիտի մտահոգուի այս իրավիճակով: Միայն խնդրոյ առարկայ անձե՞րը, թէ Ֆրանսայի տարածքին գտնուող հանգամանաւոր համայնքային պատասխանատուներ:

Թոյլ տալ որ աւելի քան երեսնամեայ մշակութային կառոյց մը, որ ամբողջ նահանգային շրջանի մը գուրգուրանքի առարկան դարձած է, թշուառ պայքարի մը քաւութեան նոխազը դառնայ եւ առաջին հերթին այդ կեդրոնին տնօրէնը գլխատելու որոշում կայացուի...

Ի՞նչ բացատրութիւն պիտի տրուի ներկայ եւ գալիք սերունդներուն, երբ անցեալի բեղուն մշակութային գործունէութեան փոխարէն, միականի խեղճութիւն տիրէ նոյն վայրին մէջ...

Հայ մաշկոյթի տուն մը պատանդ առած գձուձ հաշիւներու ասպետները ո՞ւր եւ որո՞ւն կուտան ճակատագրական այս հարուածը...

Իրապէ՛ս տարօրինակ համայնք ենք ֆրանսահայերս·

- Ազգային տուն կը ծախուի եւ բազմաթիւ հայ կառոյցներ փողոց կը նետուին, կը լռենք, կ՚ափսոսանք կը լռենք:

- Դարաւոր Մխիթարեան վարժարան կը փակուի, կը լռենք, կը հաշտուինք կացութեան հետ, կ՚ենթարկուինք:

- Հայկական երկլեզու օրաթերթ մը կը դադրի, կը լռենք, կը հաշտուինք կացութեան հետ, կ՚ենթարկուինք:

- Արեւմտեան Եւրոպայի միակ հայագիր թերթը «Յառաջ» հոգեվարքի օրեր կ՚ապրի· կը լռենք, կը լռենք, եթէ նոյնիսկ չենք հաշտուած կացութեան հետ...

- Ամբողջ շրջանի մը հպարտութիւնը շոյող Հայ մշակոյթի կեդրոն մը կը գլխատուի, տնօրէն կ՚արձակուի վայրագօրէն, կը լռենք, կը լռենք... զարմանալով թէ աւելութիւնը ինչպիսի՛ ժխտական մրցանիշ կրնայ կոտրել հաւասարելով հայ ժողովուրդի դարաւոր թշնամիին արարքներուն...

Աւերակներու վրայ թագաւորել, ազգային նոր քաղաքականութի՞ւն...

Է. Մ.

Փարիզ
Ապրիլ 15, 2009

ԱՆՈ՛ՆՔ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԷԻՆ

Non; l'intérêt personnel n'inspire que la lâcheté; la vanité ne produit rien de solide. L'intérêt personnel et la vanité n'ont ni conseillé un progrès, ni supprimé un abus. On ne se sacrifie que par un acte de foi. Un acte de courage est un acte de foi au premier chef.

Ernest Renan
(Le Prêtre de Rémi)

Տասնեակ տարիներ է արդէն որ Ապրիլ 11-ը, հեռու ոճիրի բնավայրերէն, կը ներկանայ վտարանդի մտածողին կանոնաւոր յամառութեամբ: Նոյն հարցերը, նոյն յամառութեամբ, ժամանակին այլազան գոյներուն մէջէն, իրենց լուծումները կը բռնադատեն:

Պատմութեան ի՜նչ հեգնալից խաղն է աս: Մէկ ձեռքով մութէն կը բերէ լոյսին սերունդ մը, երբ միւս ձեռքը լոյսէն կը տանի մութին այլ սերունդ մը: Ու այս «զուարճալի» խաղին մէջ, կու գայ բոպէ մը, ուր հայր ու որդի կը նային իրարու, եւ իրար չեն ճանչնար:

Առաջինը կ՚ըսէ·

– «La revanche est le devoir permanent d'une nation».

Երկրորդը, բաժակ մը ձեռքը, կը նայի զարմացած, ու կ՚ըսէ·

— «Ամբողջ ստամոքսը, ընդոստ հակազդեցութեամբ, կը վանէ թոյնն ու լեղին: Ամբողջ հոգին՝ պէտք է վանէ քէն ու ոխ, յանուն իր մեծութեան, յանուն իր Յաղթանակին: Յիշատակները ընդվզումներուն եւ հերոսական պարտութեանց, մեզի, սնունդն են անոնք մեր հոգիին: Իսկ անոնք որ մեռած մակաղած թէ մայելով... մենք չտեսանք, մենք ոչինչ կը ըղձանք... Անոնք ամբողջը՝ կորսուա՞ծ ուժ, մսխուա՞ծ, վատնուա՞ծ...»:

Պատասխանը կ՚իջնէ կառափնատի շեղբ ինչպէս հատու.— Ոչինչ կորսուած է: Ոչինչ կը կորսուի: Կը բաւէ միայն սպասել ու տեսնել, անոնց յաղթական վերերեւումը...

Կորսուեցան անդարձ՝ ոսկեդար մը ամբողջ ծաղկեցնող բոյլը մեր աստղերուն: Ինչո՞ւ կորսուեցան, ինչո՞ւ ուզեցին կորսուիլ, թողելով երկնակամարը մեր ստուերապատ, խաւարտչին...

* * *

Եւ ամէն տարի, ինչքան ալ կրկնեմ իւրովի, «նախ եւ առաջ, եւ ի յառաջագունէ, անոնք՝ "կորսուածները" իրաւունք ունին», դարձեալ եւ միշտ, մաս մը հոգիէս կը մնայ անհաշտ, կը մնայ խեռ, կը դրժէ անոնց ողջակիզումը կամովին:

Եւ սակայն, անոնք իրաւունք ունին, վասնզի առին իրենց վճիռը, ըստ իրենց գիտակցութեան որ բարձրագոյնն է: Եւ բարձրագոյն գիտակցութիւնը միշտ իրաւունք ունի: Քաղաքական պարտականութիւնները կրնան փոխուիլ, մարդուն պարտականութիւնները կրնան փոփոխուիլ, մեծ մարդուն պարտականութիւնը հանդէպ իր ցեղին՝ երբեք չի փոխուիր: Մեծ մարդը յաւերժական է, եւ ամէն տարի, ու ամէն վայրկեան, իր հայրենիքին մեծ մարդն է: Ինչ որ իմաստութիւն, սակայն, գործնականէն, կենսաբանականէն ժայթքած, թնդագին, կը գայրագնի...: «Զըլլալ՝ վատթարագոյն բանն է որ կրնայ երբեք պատահիլ: Իսկական պարտուածը ան է, որ կը մեռնի: Ու անոր համար չկայ Յաղթանակ: Պայքարին մէջ, էականը չմեռնիլն է: Այս է հրամանը՝ սրբազան, կենսաբանական, հաւաքական իմաստութեան շահերուն:

Հակադիր բանամրցումը, երկար արձագանգներով, կը շարունակուի... Եթէ այդպէս ըլլար, կարելի՞ բան էր, խորհրդաւոր եղանակներով, տեւականապէս, մեծնար անոնց հմայքը: Իրենց բարոյական մեծութեան իշխանութիւնը դառնար աներկրայելի, դառնար անապացոյց ակնյայտնութիւն: Յիշէ՛, յիշէ՛... Պիղատոս տարուբեր իր տպաւորութիւններուն մէջ,— անչափելի մեծութեա՞ն մը առջեւ կը գտնուի թէ՝ մարգարէի մը մոլեռանդ — Պիղատոս, վարակուած անդիմադրելի համակրանքի մը հոսանքէն, ըսած է անպայման, յաւերժական բարոյականի յաւերժական իշխանին·

Դուն որ ծանօթ ես Գալիլէի մէն մի քարին ու թուփին, ահա շուտով մութը կ՚իջնէ, կ՚ըսեմ քեզի, առ գլուխդ ու հեռացիր: Դուն... դուն... քանի որ աստուած ես, կ՚ըսեն, կը կատարես հրաշքներ, դուն կը տեսնես ամէն ինչ, դուն արդէն ամէն ինչ գիտես, գիտես ուրեմն թէ ինչ կը սպասէ քեզի շուտով, առ գլուխդ ու անցիր... դուն որ ամէն ինչ կը տեսնես...

Ինչպէս միշտ կը պատահէր, Նազովրեցին բռնուեցաւ կարեկցութեան նոր ու մասնակի նոպայով մը: Պատասխանելէ առաջ, տրտում ու սիրազեղ աչքերը պահ մը, ձգեց անոր վրայ: Պատրիկ Հռովմայեցին պիտի մնար ալ հալածուած այդ ակնարկի ծանրութենէն, վասնզի, անառարկելի ինչպէս յայտնութիւնը, հասկցաւ որ Ան ամէն ինչ գիտէ, բոլոր ժամանակներուն համար:

Ու մեղմ ինչպէս շշուկը, ինչպէս հպումը հրեշտակային թեւին, Նազովրեցին պատասխանեց, չարչարանքի կանխորոք համակերպումին եղերական տրտմութեամբ·

— ...Լցցի բանն որ ասացաւ ի մարգարէին, Բաժանեցին զհանդերձս իմ յինքեանս, ի վերա պատմուճանի իմոյ վիճակս արկանէին:

Չէ՛, չէ՞, անոնք իրաւունք ունէին: Անոնք որ մնացին բաժնելու ճակատագիրը իրենց ժողովուրդին: Անոնց հոգեկան շօշափուկները «գիտէին» որ ոչինչ կը կորսուի, երբ, զոհողութեանց ահագնութեամբը, կը տրուի ցեղին, գալոց սերունդներուն, հաւատալու ուժը:

Անոնք գիտէին որ կայ դեղագիր եղանակ մը պարտականութիւնը կատարելու, մեծ փորձութեանց պահերուն՝ կայ միակ եղանակ մը Պարտականութիւնը կատարելու,— Մնալ, ուր որ ես:

Անոնք գիտէին որ հայրենիք, մշակոյթ, ազատութիւն, քաղաքակրթութիւն՝ կախուած են միայն ժողովուրդի մը հաւատալու ուժէն, ժողովուրդի մը արժանավայելչութեան մակարդակէն: Ինչքան բարձր է հաւաքական արժանավայելչութիւնը, այնքան մեծ է ստեղծագործական կարողութիւնը: Հեռանալ, ըլլալ դասալիք՝ կոտրել է հաւատալու ադամանդեայ զսպանակը: Ուրանալ է՝ ամբողջ սերունդներու գործն ու իտէալը: Լքել է՝ գետնաքարշ՝ հաւաքական արժանավայելչութիւնը: Այդ ժամուն, ինչպէս մեծ ճգնաժամերու պահերուն, անոնք հասկցան որ գերագոյն բոպէն հասած է: Պատմութիւնը բացած է դուռը եւ մարդկային մեծութիւնները պիտի դիմեն դէպի հորիզոններ... Ամէնօրեայ զոհողութիւնները, բոպէն եկեր է, պիտի դառնան Զոհողութիւն: Պիտի դառնան Գողգոթա: Ու ինչ որ տարածութիւնը կը կորսնցնէ, խորութիւնը պիտի վերագտնէ:

Ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս կը հասկնամ հիմա... Հելլէնները, ոսկեդարուն, հաստատեցին մարդկային անհատին գերագոյն արժանավայելչութիւնը, իր «անգիր օրէնքներովը»: Եւ ի՞նչ ըրին Փիդիասները, Փրաքսիթէլները, երբ հարկ եղաւ յղանալ աստուածներուն պատկերը: Պանտեղիսի (Փանթէլիք) սպիտակ մարմարներուն մէջէն, պարզապէս, բնականօրէն աստուածները բարձրացուցին՝ մարդու կերպարանքին...

* * *

Հայրենիքդ իմ, մտածման ի՜նչպիսի դիւթական հովեր կուգան տարագրի մեր տրտմութեան: Դիւթական հովեր, ուր կը խլրտայ անհուն զորովանքը՝ հանդէպ քու մեծ զաւակներուդ, ու մարտիրոսներուդ, քու մարգարէ բանաստեղծներուդ:

Այդ հովերը կ՚օրօրեն այսօր՝ ազատ հայրենիքին մէջ իրենց աչքերը բացող մանուկները հրաշուի: Պիտի գայ օրը որ, անոնք, պարմանի, երախտապարտ հայրենիքին մէջ, պիտի ընեն այնպէս՝ ինչպէս ըրին Հելլադայի արձանագործները հանճարիմաց:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

«Յառաջ», Ապրիլ, 1946

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՄԱՐ

1953 ԱՊՐԻԼ 9 – Մահ՝ հերոսուհի Սօսէ Մայրիկի:

1900 ԱՊՐԻԼ 10 – Մահ հայ աշխարհահռչակ ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսքիի:

1938 ԱՊՐԻԼ 10 – Վախճանում եւ նահատակութիւն Երջնկ. Խորէն Ա. կաթողիկոս Մուրադբէկեանի (խեղդամահ)՝ Էջմիածին:

1904 ԱՊՐԻԼ 13 – Սասնոյ Բ. ապստամբութիւնը՝ ընդդէմ թուրք բռնակալութեան:

1904 ԱՊՐԻԼ 13 – Մահ հայդուկապետ Հրայր Դժոխքի (Արմենակ Ղազարեանի)՝ Սասուն:

1909 ԱՊՐԻԼ 13 – Սկիզբ կ՚առնեն Կիլիկիոյ ջարդերը:

1921 ԱՊՐԻԼ 16 – Թուրքեւխորհրդային Մոսկուայի դաշնագիրի կնքում:

(Շոր. Ա. Էջէն)

թիւններուն, 1915ի դէպքերուն տրուած ցեղասպանութեան որակումը Անգարայի համբերութեան բաժակը յորդեցուցած է ու Գանատայի Թուրք դեսպանը եւ կանչուած է «խորհրդակցելու»։ Իսկ նման միջադէպ համազօր կը նկատուի դիւանագիտական յարաբերութիւններու կասեցումին։

Ջեռնարկին մասնակցած է Գանատայի դաշթի նախարարը Ճ. Քենէ որ ելոյթ մըն ալ ունեցած է, ըսելով. «Այս դէպքերը մեզի ու յետագայ սերունդներուն ցոյց կու տան թէ ցեղային եւ կրօնական թշնամութեան ու բիրտ ուժին միացումը մարդկութեան դէմ գարշելի յանցանքներու կը վերածուի»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերային մթնոլորտը չի բարելաւուիր եւ աշխատաւորներու զայրոյթն ալ չի մեղմանար, երբ կը յայտնուի նաեւ որ մինչ Պետութիւնը փրկեց Տաքսիա դրամատունը, ան ութ միլիոն եւրոյի պարգեւներ բաշխած է իր ղեկավարներուն։ Նման յայտնութիւններ կեր կու տան աշխատաւորներուն, ինչպէս օրինակ Գոնթինանթալի, որու աշխատաւորները Ապրիլ 23ին Հանովր գացին ցոյց ընելու համար իրենց գործակիցներուն հետ։ Կը հաստատուի նաեւ որ կառավարութիւնը բան մը չի կրնար ընել եւ տագնապը օրէ օր աւելի սուր պիտի դառնայ։ Գլեբուայի Գոնթինանթալի ճիւղը, որ պիտի փակուի 2010ին, 1120 գործազրկութիւն կը նշանակէ։

ՉԷՉԷՆԻՈՅ Բամուտ գիւղին մէջ, երեք ռուս զինուորներ սպաննուած են զինեալ տարրերու կողմէ։

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

ARMENIE :
OUVRIR LA FRONTIERE AVEC LA TURQUIE. POUR QUOI FAIRE?

Շաբաթաթերթը երկու յօդուածներ հրատարակած է այս նիւթին մասին։ Առաջինը շատ դիպուկ գրութիւն մըն է, զոր ստորագրած է Մարինա Գրիգորեան «Գոլոս Արմենի»ի մէջ եւ որ առարկայական տրամաբանութեամբ կը վերլուծէ հարցը։ Կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ Հայաստան որեւէ շահ չունի սահմանին բացուելով, մինչ Թուրքիա իր հաշիւը գիտէ։ Կը ծանրանայ նաեւ Հայերու կասկածամտութեան վրայ, շեշտելով իր եզրակացութեան մէջ, թէ «ծաւալ կ'առնէ բնազդային այն զգացումը, որ անգամ մը եւս պարզ քար մըն ենք այն մեծ խաղին մէջ, որ կը խաղան մեր կռնակէն եւ որ մեզի համար լաւ բարենշան մը չէ»։

Երկրորդ յօդուածը կը պարզէ Թրքական տեսակէտը, զոր արտայայտած է Իսմէթ Պերքան «Ռատիքալ»ի մէջ եւ ուր մասնաւոր նորութիւն մը չկայ, բացի քննադատելէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը։

* * *

«LIBERATION»

(23 avril)

AU DELA DU GENOCIDE ARMENIEN LA GRANDE CATASTROPHE

Թերթին երկու յօդուածներուն կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով, ի պահանջեալ հարկին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Գույումճեան, զաւակներն ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝ Յակոբ Գույումճեանի մահուան 30րդ տարելիցին ի յիշատակ 200 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

1 9 0 9 — 2 0 0 9
samedi 25 avril à 16 heures
CONFERENCE DEBAT
A TRAVERS
DEUX TEMOIGNAGES
Présenté par HRATCH BEDROSSIAN
des Editions
«Le Cercle d'Ecrits Caucasiens»
« LES JEUNES TURCS ET LA VERITE SUR L'HOLOCAUSTE D'ADANA »
de Frederick z Duckett Ferriman (1913)
et
« LES TURCS ONT PASSE LA »
de George Brezol (1911)
UCFAF
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւն
6, cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Métro République
— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

NOTRE - DAME DE PARIS

Dimanche 26 avril à 16 heures
Commémoration du 94ème anniversaire du Génocide arménien de 1915 :
La divine liturgie sera célébrée par Mgr. Grégoire Gabroyan, évêque des Arméniens catholiques de France, en présence de Mgr. Georges Pontier, archevêque de Marseille, qui donnera l'homélie.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

ԱՐԱՐԱՏ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Ապրիլ 1909 – Ապրիլ 2009

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Շաբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 17ին
Փարիզի Սբ. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Տաճարի Նուբիան Ֆրէնկեան սրահ

խօսք կ'առնեն՝ **ԼԵՒՈՆ ՔԵՉԷԵԱՆ** – Ատանայի ջարդերը մարդասիրական օգնութեան նախօրեակին (ֆրանսերէն), **ՄԱՆՈՒԿ ՍԴԱՄԵԱՆ** – Սիամանթոյի «Կարմիր լուրեր բարեկամէս»՝ Կիլիկիոյ ողբերգութեան նուիրուած 12 քերթուածներու շարքը, **ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ** – Ատանայի կոտորածներու քաղաքական իմաստը

– մուտքը ազատ է –

1915 AVRIL 2009

Paris

VENDREDI 24 AVRIL
11h-12h30: Mairie de Paris; Bertrand Delanoë rencontre la communauté (sur invitation).
16h30-17h30: Ravivage de la flamme au Soldat inconnu; hymnes nationaux et dépôt de gerbes, rassemblement angle avenue des Champs-Elysées, avenue de Friedland.
18h-19h30: Rassemblement Avenue Georges V - Champs Elysées; prises de parole des candidats aux élections européennes.
19h30-20h30: Marche vers la statue de Komitas par la rue François Ier; dépôt de fleurs, discours de clôture, Place du Canada, 8ème.

VOYAGES EN ARMÉNIE
PARIS EREVAN PARIS
à partir de 325euros TTC
WEEK-END à partir de 460 euros TTC, comprenant l'avion + 3 nuits hôtel 4*
CIRCUITS ACCOMPAGNES de 8 et 11 jours à partir de 1540 euros
Voyages personnalisés, sur mesure.

Renseignement et réservation:

SABERATOURS
11 rue des Pyramides — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 61. 51. 13.
E-mail : armenie@saberatours.fr
Site web : www.saberatours.fr
En partenariat avec **Armavia**.

ESPOIR POUR L'ARMENIE

VOYAGE EN ARMENIE
DU 30 MAI AU 6 JUIN

Logement en hôtel 3* en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie.
Lac Sévan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc...

Prix : 1350 euros
Serge Kurkdjian, Tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : **serge@kurkdjian.org**
www.espoirpourlarmenie.org

Possibilité d'extension au Karabagh

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».
Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...
Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :
● **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**
A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la
SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).
Renseignements: E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.
Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.192
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.192

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՃԱՄԲՈՒ ՈՒՂԵՑՈՅՑ» մկրտուած է հայեւթուրք յարաբերութիւններու նոր հանգրուանը, որ միացեալ յայտարարութեամբ ալ պաշտօնական բնոյթ առած է Երեւան եւ Անգարա: Ֆիկառօ եւ Լիպէրասիոն առանձին յօդուածներով կ'անդրադառնան հարցին, ներկայացնելով նաեւ հասարակաց զեկոյցը: Ֆիկառոյի մէջ Լօռ Մառշան կը մատնանշէ նաեւ թէ այս «բարելաւումը» կը պատահի ճիշդ ու ճիշդ Ապրիլ 24էն 48 ժամ առաջ եւ թէ Թուրքերը կը յուսան որ Օպամա արտասանելիք իր ելոյթին մէջ այդ առթիւ չի գործածեր ցեղասպանութիւն բառը: Ինչ կը վերաբերի հասարակաց զեկոյցին բովանդակութեան մանրամասնութիւններ չկան եւ Անգարա կը գոհանայ ճշդելով միայն «որ լուռ դիւանագիտութիւնը» կը շարունակուի: Յօդուածներուն մէջ կարճ պատմականը կայ նաեւ վերջին դէպքերուն, Ղարաբաղի, Ատրպէյճանի եւ անոնց հետեւանք ստեղծըլըւած կացութեան: Բաքու շատ գոհ չէ, կը յիշէ Ֆիկառոյի Պոլսոյ թղթակիցը եւ զգուշացուցած է, ըսելով թէ նախ պէտք է «հայկական ուժերը քաշուին Ատրպէյճանի գրաւեալ հողամասերէն», ինչպէս նկատել տուած է Արտաքին նախարարութեան բանբերը: Հանդիպելով իր հայ պաշտօնակիցին Մոսկուայի մէջ, Մեդվեդեւ ալ իր գոհունակութիւնը յայտնած է նաեւ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման համար, որ ըստ Ռուսաստանի նախագահին «լաւ ճամբու վրայ է»:

ՌԱՇԻՏԱ ՏԱԹԻ տակաւին արդարութեան նախարար, թէեւ թեկնածու եւրոպական ընտրութիւններուն (Յունիս 7), աւելի քան երբեք մետիաները կը զբաղեցնէ Ապրիլ 22ի իր արտայայտութիւններուն համար Իւ. էՄ. Փէ.ի երիտասարդներուն հետ հանդիպման ընթացքին: Ամէն կողմէ «անճեռնհասութիւնը» կը մատնանշուի եւ Լիպէրասիոն չի վարանիր նոյնիսկ Ապրիլ 24ի իր թիւին Ա. էջը նուիրելու Ռ. Տաթիի ամէնէն ձախաւեր պատասխանին, երբ հարցումը կը վերաբերէր Եւրոպայի կոչումին: Աւելի ճիշդ՝ ինչո՞վ կը զբաղի Եւրոպան ու Ռաշիտա Տաթի կը պատասխանէ.— «L'Europe s'occupe de ce qu'on lui donne à s'occuper avec les personnes qui peuvent porter ces affaires à s'occuper»: Պարզ է որ ամէն կողմէ ծաղրանքի առարկայ է, մանաւանդ որ խօսած ատենն իսկ, յայտնի էր որ լուրջի չէր առներ հարցը: Ընկերվարականներուն համար (Մոսկովիչի) պարզուած պատկերը ողբալի է: Ռ. Տաթի ինքզինքը կ'արդարացնէ ըսելով թէ քաղաքականութեան մէջ պէտք է նաեւ խնդալ:

ՕՊԱՄԱ կը նախընտրէր որ Պուշի կառավարութեան օրով կիրարկուած չարչարանքներուն ցանկը առիթ չտայ հետապնդումներու եւ հարցը փակուի, բայց ձախի եւ մարդկային իրաւանց կազմակերպութիւններու ճնշումները ստիպեցին որ տեղի տայ եւ Ապրիլ 21ին համաձայնեցաւ որ քննութիւն մը կատարուի պատասխանատուներու դէմ: Դէմ կը մնայ սակայն, որ հետապնդուին գահիճներ, որոնք հնազանդած են հրահանգներուն: Զարչարքներու զանազան տեսակները, որոնց թիւումը եւ ցուցադրութիւնը կ'ըլլայ այս օրերուն, կրնայ միայն սարսափ պատճառել եւ խորշանք առթել ի լուր մարդոց վատառողջ երեւակայութեան:

ԻՐԱՔԵԱՆ ուժերը կը հաստատեն թէ ձերբակալած են ալ-Քաիտայի Իրաքի ղեկավարը՝ Ապու Օմար ալ-Պաղտատի: Անծանօթ մնացած է, քանի ոչ մէկ նկար կայ իրմէ, բայց կը ճանչցուի որպէս «հաւատացեալներու հրամանատարը Իրաքի պետութեան»: Ձերբակալման օրն իսկ (Ապրիլ 23) անձնասպանական երկու ոճրափորձեր գործուած են, որոնց հետեւանքով 73 մեռեալ կար եւ 107 վիրաւոր:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՅԻ մէջ (նախկին Սէյլան) կռիւները բանակին եւ Թամուլ ապստամբներուն միջեւ կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ: Վերջին օրերուն միայն հարիւրաւոր մեռեալներ եւ վիրաւորներ եղած են բնակչութեան մէջ, ըստ Կարմիր Խաչի միջազգային մարմինին: ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը յայտարարած է որ մարդասիրական անմիջական օժանդակութիւն պիտի ղրկէ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախագահը՝ Պութեֆլիքա ընդունած է Սարքոզիի հրաւէրը պետական այցելութիւն մը կատարելու Ֆրանսա, յայտարարած է արտաքին նախարարը, առանց սակայն թուականը ճշդելու:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Թալիպանները չեն գոհանար միայն սարսափ տարածելով անձնասպանական իրենց արարքներով, այլեւ օրէ օր վայրեր կը գրաւեն եւ 100 քիլոմեթր միայն հեռու են Իսլամապատէն: Կառավարութիւնը նոր ուժեր ղրկած է, բայց մեծ մասը յարձակման ենթարկուած է եւ ծուղակը ինկած: Փիէր Նըլուշ ալ, որ պաշտօնով տեղւոյն վրայ կը գտնուի, յայտարարած է որ շատ մտահոգ է:

ԲԱՔՈՒԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԲՆԱԿԱՆՈՆԱՑՈՒՄԻՆ

Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւններուն բնականոնացումին նիւթով Ապրիլ 22ին հրապարակուած երրեակ յայտարարութիւնը անմիջական հակազդեցութեան մղած է Բաքուն: Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը երկրին լրատուութիւններուն չեշտելէ ետք թէ ամէն գերիշխան երկիր իրաւունք ունի այլ երկիրներու հետ յարաբերութիւնները բնականոնացնելու, տեղեկացուցած է Ատրպէյճանի ակնկալութիւններուն.

«Ատրպէյճանական կողմը կը խորհի թէ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու բնականոնացումը եւ սահմանի բացումը կարելի է միայն հայկական զօրաբաժիններուն Ատրպէյճանի հողերէն նահանջէն ետք»:

ՀԱՅ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻՆ ԴԻՄՈՒՄԸ Պ. ՕՊԱՄԱՅԻ

ԱՄՆ-ու Հայ ամերիկեան խորհուրդը Ապրիլ 23ին նամակ մը ղրկած է նախագահ Պ. Օպամայի: Հոն յիշեցումը եղած է Ցեղասպանութեան մասին անոր արտայայտած համոզումին, յետոյ ըսուած թէ ան քաղաքական շատ մը ոլորտներու խակական փոփոխութիւն բերաւ: Արդեօք Ցեղասպանութեան հարցին մէջ ալ նոյն կեցուածքը պիտի ունենա՞յ, թէ այդ մէկը բացառութիւն պիտի կազմէ:

Խորհուրդի նախագահը Վազգէն Խոտանեան յոյս յայտնած է որ ամերիկահայ համայնքը իր ակնկալութեան մէջ յուսախաբ պիտի չըլլայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ապրիլ 22ին Հայաստանի, Թուրքիոյ եւ Զուիցերիոյ արտաքին նախարարութիւններուն կողմէ կատարուած յայտարարութիւնը թէ դրական զարգացում կայ Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւններու բնականոնացումի հոլովոյթին մէջ, աւելորդ փաստ մըն էր թէ Երեւան որքա՛ն կամակորութեամբ կը թիավարէ թրքական հոսանքն ի վար: Հասկնալով հանդերձ պետական քաղաքականութիւն վարելու անխուսափելի պարտադրանքներու գոյութիւնը, անկարելի է մարսել կատարուածը: Ի վերջոյ, Թուրքիա պատերազմ պիտի չհռչակէր Հայաստանի, եթէ Երեւան գոնէ արդէլք ըլլար յայտարարութեան Ապրիլ 24ի նախօրեակին կատարուելուն, ամենափոքր չափով փըրկելով իր արժանապատուութեան գոնէ երեւութականը:

Ստեղծուած կացութեան մէջ ուր կարգին հետ մեղր ալ քսուած է թրքական փորփոսած չերտին, ո՞վ կրնայ դատապարտել Թուրքիան սարսափեցնող բառէն խուսափելու Արեւմուտքի կամ Արեւելքի ճապկումները: Որո՞ւ կրնայ պայէն աւելի պապական չըլլալու մեղադրանք յղուիլ:

Ամերիկեան խոհագիրով, Զուիցերացիի չերեփով եփած հայեւթուրք նոր այս ապուրը բնական է որ անմարսելի ըլլայ ընդունելի - անընդունելի սահմանները թրքականէն տարբեր չափանիշով կառուցած ու պահածներու համար: Բայց զարմանալի է որ անոր առաջին հակազդեցութիւններէն մէկը եկաւ Ապրիլ 23ին նոյն քաղաքականութեան հեղինակ Հայաստանի իշխանութեան համախոհ ու գործընկեր Հ.Յ.Դ.-էն: Յայտարարութեամբ մը կ'ըսուի թէ նոյն կուսակցութիւնը բազմիցս չեշտած է այդ յարաբերութիւններուն համար Ցեղասպանութեան Թուրքիայէն ճանաչումին եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն վերականգնումի պայմանը: Այդ կեցուածքով՝ «անընդունելի եւ դատապարտելի» կը համարուի Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ Ապրիլ 22ի յայտարարութեան ստորագրումը. մանաւանդ անոր Ապրիլ 24ի նախօրեակին զուգադիպումը: Փաստաթուղթը «հարուած» կը համարուի Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի շահերուն: Անով կ'ենթադրուի երկրին արտաքին քաղաքական ուղեգիծի բացասական փոփոխութիւն մը:

Այս բոլոր արդար մատնանշումներով հանդերձ, Հ.Յ.Դ.-ի հակազդեցութեան գործնական մասը կը սահմանափակուի համախոհական կառավարութեան իր մասնակցութեան պարագան յառաջիկայ օրերուն քննարկելու մտադրութեամբ:

Քիչ մը շատ պարագայական բուրող այս յայտարարութիւնը հարց տալու կը մղէ թէ պետական գաղտնի՞ք էին Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները, որոնց մասին ամիսներէ ի վեր արար-աշխարհ կը խօսէր: Հ.Յ.Դ.-ն, մանաւանդ Հայ դատի աւանդական տիրութեան իր դիրքով, մինչեւ ապուրին սեղան բերուիլը զգուշացնելու, արգելք ըլլալու, հակառակ պարագային կառավարութեան իր մասնակցութիւնը վերաքննելու տրամադրութիւն պէտք չէ՞ր յայտնէր: Սակայն ներկայի ընթացքը կրկնութիւնն է Թուրքիոյ նախագահին Երեւան այցին առիթով ցոյց տրուածին որ բանաձեւուած էր վերաքննութեան նոյն տրամադրութեամբ:

Եթէ նախընթացը խզումի չառաջնորդեց, կը նշանակէ թէ թերեւս քիչ մը դժուարութեամբ, այս ապուրն ալ կը մարսուի նոյն կուսակցութեան կողմէ, «հէմ լանք, հէմ էրթանք»ի մտայնութեամբ:

* * *

Ակնկալելի առողջ մօտեցումը արտայայտուած է «Մարդու իրաւունքների եւ ժողովրդավարութեան ինստիտուտ»ին (ՄԻԺԻ) կողմէ, երրեակ յայտարարութեան նախօրեակին: Ապրիլ 15 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը հիմնարկը յայտնած է իր դիրքը հայեւթուրք յարաբերութիւններուն զարգացումներուն վերաբերեալ:

Առաջին կէտով կը չեշտուի հետեւեալը. Հայաստանի ու Թուրքիոյ ներկայի սահմաններուն փոխադարձ ճանաչումը կը նշանակէ թէ հայ ժողովուրդը կը հրաժարի Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն պահանջէն: Բան մը որ հակառակ Թուրքիոյ հզօրութեան, չի կրնար արդարացուիլ: Մինչեւ իսկ կ'ըսուի. «Հայաստանի իշխանութիւնների դաւաճանական համաձայնութիւն կնքելու պարագան յղի է քաղաքացիական ու ժողովրդական դիմադրութեան հեռանկարով». ՄԻԺԻ-ն որպէս քաղաքական գործօն պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ժողովուրդը շարժման մղելու:

Երկրորդ կէտով կը մերժուի Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորումին Արցախի հարցով պայմանաւորումը, հարցին լուծումին Թուրքիոյ որեւէ կերպով ընդգրկումը, քանի որ այդ երկիրն ու Ատրպէյճան համատեղ մշակուած հակահայկական քաղաքականութիւն կը վարեն:

Երրորդ կէտը կ'առարկէ Ցեղասպանութեան հարցը քննարկելու կոչուած յանձնաժողովի կազմութեան. այդ մասին համաձայնութիւնը կը կոչուի «անիրաւական, անմարդկային, անբարոյական, տգէտ»: Կը չեշտուի թէ Թուրքիոյ հետ բանակցութեան մէջ «Ցեղասպանութիւնը հայութեան ու Հայաստանի համար նախ եւ առաջ մարդկային ու ազգային ապահովութեան ու արդար ու իրաւական հատուցման հիմնահարց է»:

Յայտարարութիւնը կ'աւարտի պահանջներով. Հայաստանի իշխանութիւնները պարտին որպէս ամէնէն առաջ ժողովուրդին հաշուետու, յստակօրէն այս մարզի իրենց դիրքը յայտնել. անյապաղ յայտարարել թէ վերոնշեալ առարկութիւններուն թիրախ կէտերով որեւէ համաձայնագիր չեն ստորագրեր: Կ'ըսուի թէ հայ իշխանութիւնները եւ ղեկավարութիւնը իրաւունք չունին կրկին անգամ անտեսելու պատմութեան դասերը, յանուն կեղծ շահերու Թուրքիոյ ձեռքը սեղմելու, խամաճիկը դառնալու օտար պետութիւններու:

Վերջաւորութեան կը չեշտուի թէ այսօր Հայաստանի բուն խնդիրները ապահովութիւնը, բարօրութիւնը եւ արդարութիւնն են եւ ոչ թէ Թուրքիոյ սահմանին բացումը, «որի նպատակայարմարութիւնը ներկայի պայմաններում խիստ վիճելի է»:

ՄԻԺԻ-ն անյապաղ պատասխան կը պահանջէ իշխանութիւններէն:

Այդ պատասխանին կը սպասէ Հայութեան կարեւոր մէկ զանգուածն ալ որ կը բաժնէ յայտնուած դիրքը, մտահոգութիւնները եւ ոչ մէկ ձեւով յօժար է Անգարայի որոշած եղանակով պարելու, մանաւանդ ատկէ հաճոյանալու:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԵՐԲ ՀԱՅԵՐԸ ՃԵՐՄԱԿ ՉԷԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ...

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Ինչպէս գրած էր վերջերս մահացած արժանթինահայ պատմաբան Նարսիսօ Պինայեան Գարմոնա, Հայերս «յիշողութեան համայնք» մըն ենք: Ուստի, կարեւոր է թարմացընել պատմական յիշողութիւնը, մանաւանդ՝ ընդհանրապէս մոռցուած կամ սխալ հասկցուած դըրւագներու մասին: Այդ թարմացումը երբեմն կրնայ օգնել պատմութեան դասերու լուսաբանութեան կամ ճշգրիտ իւրացումին:

1790ին, երբ Միացեալ Նահանգները նոր անկախացած էին, երկրի քաղաքացիութեան օրէնքը ամերիկեան հպատակութեան պայման կը նկատէր «ազատ ճերմակ մարդ» ըլլալը: Այդ պայմանը առաջին անգամ փոխուեցաւ 1870ին, երբ քաղաքացիական պատերազմէն (1861-1865) եւ ստրուկներու ազատագրումէն ետք, սեւամորթները ընդգըրկուեցան օրէնքին մէջ: Այդ տարիներուն ալ սկսած էր արդէն դէպի Ամերիկա զանգուածային գաղթը, թէ՛ Արեւմուտքէն եւ թէ Արեւելքէն: Ու, անոր զուգահեռ, ցեղապաշտութեան ու խտրականութեան հոսանքը շարունակեց իր ընթացքը: Այդպէս է, որ 1884ին արգիլուեցաւ Չինացիներու երկիր մուտքը:

Ի. դարուն սկիզբը այդ հոսանքին ազդեցութիւնը սկսաւ զգալի ըլլալ դատական ատեաններուն մէջ՝ պետութեան կողմէ ձեռնարկուած դատավարութիւններու ճամբով: Անգամ մը որ ճշդուած էր, որ «դեղին» ցեղը տեղ չունէր Ամերիկայի մէջ, իսկ «սեւ» ցեղը այնքանով ունէր, որքանով ազատագրուած Ափրիկեցիներու շառաւիղ էր, մնացեալը դիւրին կը նկատուէր: Անհրաժեշտ էր ճշդել, որ եկուոր բազմաթիւ ժողովուրդներէն որո՞նք «ճերմակութեան» պահանջները կը լրացընէին: Սակայն, այդ դիւրութիւնը միայն երեւութական էր, քանի որ «ճերմակ ցեղ»ի հասկացողութեան մէջ ո՛չ «ճերմակ»ը գիտական միահամուռ սահմանում ունէր, ոչ ալ «ցեղ»ը՝ կենսաբանական որեւէ հիմք: Ու այսպէս սկսան հակասութիւններն ու անարդարութիւնները:

Այդպէս է, որ հարիւր տարի առաջ՝ 1909ին, ԱՄՆ-ու Գաղթականական Տնօրէնութիւնը դատ բացաւ Պոսթըն բնակող չորս Հայերու դէմ՝ Հալաճեան, Էքմէքճեան, Մուրատեան եւ Պայենց, որոնք ամերիկեան քաղաքացիութեան դիմած էին, առարկելով որ Հայերը ո՛չ եւրոպացի էին եւ ոչ ալ, հետեւաբար, ճերմակամորթ: Սակայն, Պոսթընի շրջանային դատաւոր Լօուըլ կառավարութեան դէմ վճիռ արձակեց Դեկտեմբեր 1909ին, յայտնելով որ պատճառ չէր տեսներ Հայերու հպատակութիւնը մերժելու, որովհետեւ «եւրոպական կամ ճերմակ ցեղ չկայ, ինչպէս Միացեալ Նահանգները կը պնդեն, ոչ ալ ասիական կամ դեղին ցեղ, որ ընդգրկէ Ասիոյ բոլոր ժողովուրդները. ցեղերու խառնուրդը Արեւմտեան Ասիոյ վերջին 25 դարերուն կասկածներ կը յարուցանէ, որ իր բնակիչները կարելի ըլլայ ցեղային դասակարգումի ենթարկել. եթէ սովորական դասաւորումը այսուամենայնիւ շարունակուի, Հայերը միշտ մտածուած են իբրեւ կովկասեան ու ճերմակ անհատներ. իրենց քաղաքակրթութեան կողմնորոշումը եղած է դէպի Եւրոպա»:

Այս դատին արդիւնքը (ծանօթ իբրեւ «Հալաճեանի թղթածրար») պատճառ դարձաւ, որ որոշ ժամանակ ամերիկեան պաշտօնական շըրջանակները առարկութիւններ չըյարուցանէին Հայերու «ճերմակութեան» դէմ, թէեւ հասարակաց տրամաբանութեան վրայ հիմնուած ըլլալով, հնարաւոր էր, որ յետագային նոր փորձ մը ըլլար: 1910ական թուականներուն, ամէն պարագայի, ամերիկեան օրէնքները Հայերը ճերմակ կը նկատէին, թէեւ նոյն միջոցին հակասական դատավճիռներ կը սահմանուէին Սուրիացիներու եւ Հնդիկներու դէմ, օրինակ, մերթ ճերմակ ու մերթ ոչ-ճերմակ նկատելով զանոնք:

Նոյն թուականներուն, ցեղապաշտ ու օտարատեաց հոսանքները նորէն ուժեղացան, փորձելով պարտադրել գաղթի սահմանափակումի իրաւական միջոցներ: 1916ին Մէտիսըն Կրանթ ազդեցիկ գիրք մը հրատարակեց՝ «Մեծ ցեղին վախճանը», ուր կ'ազդարարէր, թէ «մեծ ցեղը» (այսինքն, ճերմակամորթ, հիւսիսային Եւրոպայէն եկած Ամերիկացիներու շառաւիղներ) վտանգի տակ էր եւրոպական ու ասիական տականքին հետ խառնուելու ու կորսըւելու: Այս գիրքը լայն արձագանգ ունեցաւ, բազում հետեւորդներ ու ընթերցողներ (1930ական թուականներուն Ատոլֆ Հիթլէր նամակ մը գրեց Կրանթին, յայտնելով, թէ գիրքը «իր Աստուածաշունչ»ն էր), եւ 1920ական թուականներուն դեր ունեցաւ՝ ամերիկեան «քոթա»յի օրէնքներուն դէմ: Արդարեւ, նախ 1921ին եւ ապա 1924ին, ամերիկեան Գոնկրէսը հաստատած օրէնքը նըւազագոյնի իջեցուց օտարականներու ներգաղթը: Այդ օրէնքը ի զօրու մնաց մինչեւ 1965:

Այսպէս է, որ Մեծ եղեռնէն ազատած ու Միջին Արեւելքի մէջ կուտակուած հայ գաղթականութեան Ամերիկա մուտքը արգիլուեցաւ: Բայց ո՛չ միայն ասիկա. նաեւ Ամերիկայի սահմաններէն ներս ապրողներուն իրավիճակը լրջօրէն վտանգուեցաւ:

1923 Սեպտեմբերին Գաղթականական Տնօրէնութիւնը դատ բացաւ Փորթլընտ (Օրեկոնի նահանգ) ապրող գորգավաճառ Թադոս Գարթոզեանի դէմ, յայտնելով թէ ան չէր կրնար ամերիկեան հպատակութիւն ստանալ՝ ճերմակ ցեղին չպատկանելու պատճառով: Տասնըհինգ տարի առաջուան նոյն առարկութիւնն էր, բայց հիմա վտանգը շատ աւելի զգալի էր, որովհետեւ 1923ին հընդիկ ծնունդով ամերիկեան քաղաքացիի մը դէմ նոյն հիմքով դատ եղած էր ու այդ դատը շահելէ ետք, ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը սկսած էր այդ ծնունդով քաղաքացիները զրկել իրենց հպատակութենէն:

Հայերու իրաւունքները պաշտպանող յատուկ համազգային յանձնախումբ մը կազմուեցաւ Պոսթընի մէջ: Դատը տեղի ունեցաւ 1924 Մայիսին. որպէս վկայ կանչուած էին, ի միջի այլոց, Հայոց ցեղային ծագումի երեք մասնագէտներ՝ Ֆոլ Ռոհրպախ (Գերմանիայէն), Ռոլընտ Տիքսըն (Հարվարտ համալսարանէն) եւ Ֆրանց Պոաս (Գոլումպիա համալսարանէն): Հայերու «ճերմակութեան» մասին տրուած փաստերը այնքան ջախջախիչ եղան, որ ո՛չ միայն ամերիկեան կառավարութիւնը դատը կորսնցուց, այլեւ չհամարձակեցաւ Գերագոյն Ատեան տանիլ հարցը:

1924էն ետք Հայերու դէմ նոր դատական հետապնդումներ չեղան, թէեւ գիտական ու նոյնիսկ ժողովրդական մակարդակի վրայ շարունակուեցան ինչ-ինչ կասկածելի կեցուածքներ, յատկապէս 1930ական թուականներուն: Շարունակուեցաւ նաեւ Հայերու դէմ խտրականութեան կիրարկումը, մասնաւորապէս հայաշատ Ֆրէզնոյի մէջ, բայց նաեւ մայրաքաղաք Ուաշինկթընի եւ Փենսիլվանիոյ մէջ: 1935ին Նիւրեմպէրկի օրէնքները այսպէս կոչուած «ոչ-արիացիները» գերմանական քաղաքացիութենէ կը զըրկէին, ու այսպէս նացիական Գերմանիան աշխարհի երկրորդ երկիրը կը դառնար ԱՄՆ-էն ետք, որ ցեղային հիմքերու վրայ քաղաքացիութիւն կը շնորհէր: Այս պարագան, ինչպէս եւ նացիականութեան ոճրային քաղաքականութիւնն ու Բ. աշխարհամարտին պայթումը, պատճառ դարձան որ 1940ական թուականներուն սկսէր ցեղային քաղաքականութեան կտրուկ շրջադարձ մը Ամերիկայի մէջ, իսկ 1952ին «ցեղի պայման»ը ջնջուէր հպատակութեան գործընթացէն:

Ժողովրդական մակարդակի վըրայ, երբեմն կը լսենք այս կամ այն ժողովուրդի նկատմամբ արհամարհական արտայայտութիւններ, հիմնուած՝ մորթի գոյնի, աչքերու ձեւի կամ այլ ֆիզիքական յատկանիշի մը վրայ: Նախընտրելի է մըտածել այդ մասին եւ յիշել, որ այս երկրին մէջ, հարիւր տարի առաջ, Հայերը հաւասար աչքով չէին դիտուեր...:

Նիւ Ճըրզի, ԱՄՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԲՕ ՊԷԼԵԱՆ

Խորհրդային ժամանակաշրջանին խումբ մը այլախոհ ազատատենչ եւ քաջասիրտ հայ երիտասարդներ յանդգնութիւնը ունեցան Հայաստանի մէջ հիմնելու ընդյատակեայ Ազգային միացեալ կուսակցութիւնը: Պէտք է ընդգծել որ այս տղաքը ընտրած էին դժուարին առաքելութիւն մը, նկատի ունենալով որ այդ ռեժիմին տակ ապրող բնակչութեան տասը տոկոսը գաղտնի գործակալութեան ցանցի անդամ էր:

Ա. Մ. Կուսակցութեան գործունէութեան մօտէն իրազեկ ըլլալու համար զրուցեցինք Պարոյր Հայրիկեանի հետ, որ քաղաքական ծանօթ դէմք մըն է Հայաստանի մէջ: Գործօն դեր ունեցած է վերոյիշեալ կազմակերպութեան մէջ: Պ. Հայրիկեան հիմնադիրն է եւ նախագահը Ազգային ինքնորոշման միութեան եւ որպէս նախագահական թեկնածու ներկայացած է 1991ի ընտրութեան:

Ա. Մ. Կուսակցութեան հիմնադրութեան մասին Պ. Հայրիկեան կ'ըսէ. Ա. Մ. Կ.-ը հիմնած է Հայկազ Խաչատրեանը 1966 Ապրիլ 24ին: Այդ օրը իր գլխաւորութեամբ խումբ մը երիտասարդներ հաւաքուած էին Կոմիտաս վարդապետի շիրիմին առջեւ յարգանք կը մատուցէին Մեծ եղեռնի զոհերուն:

Նախորդ տարի նոյն օրը Երեւանի մէջ հազարաւոր մարդիկ խաղաղ ցոյց կը կատարէին եւ կը պահանջէին Ցեղասպանութեան հետեւանքներու վերացումը. լսուեցան հակասովետական կոչեր: Ուրեմն, իշխանութիւնները կը վախնային որ կրկնութիւն մը կ'ըլլայ: Ուստի, սովետական գաղտնի ծառայութիւնները եւ ոստիկանութիւնը կը ձերբակալեն եւ 15 օրուան բանտարկութեան կը դատապարտեն սուգի եւ յիշատակի արարողութեան մասնակցողները: 50ամեայ գեղանկարիչ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի հետախոյզ սպայ Հայկազ Խաչատրեանը, յետագային անկախ Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը, Յակոբ Աւետիքեանը, Սամուէլ Մուրատեանը, Վալթէր Արամեանը եւ այլ մտաւորականներ: Բանտին մէջ Հ. Խաչատրեանը կ'ընտրէ երկու զինակիցներ. Ստեփան Զատիկեանը եւ Շահէն Յարութիւնեանը, որոնք պատրաստ էին տեւական պայքարի:

Արդարեւ, հակառակ տիրող շատ դժուարին պայմաններուն, Հ. Խաչատրեան եւ զինակիցները կը յաջողին կազմակերպչական ցանց ըստեղծել եւ իրենց հայրենական պատգամը փոխանցել ժողովուրդին:

Ա. Մ. Կուսակցութեան գաղափարախօսը եղած է հրապարակախօս, գրող, փիլիսոփայ Արագած Աւետիսեանը. ան կանուխէն ըսպանուած է իշխանութիւններու կողմէ:

1967ի գարնան պատրաստ էր Ա. Մ. Կուսակցութեան ծրագիր-կանոնագիրը, որուն հեղինակն էր հիմնադիր Հ. Խաչատրեան: Անոր մէջ ընդգրկուած էր կազմակերպութեան անդամակցութեան երդումը զոր հեղինակած էր Ս. Զատիկեան: «Երկրի վրայ երկրի մի կտոր: Երկնային դրախտ, աստուածային տուրք, հոգւով միշտ անմահ, հանճարով հզօր, բայց միշտ տառապած, խոշտանգուած, լքուած իմ Մայր Հայաստան, իմ սուրբ հայրենիք»:

1967ի գարնան Ա. Մ. Կուսակցութիւնը բնակչութեան կը տարածէ «Փարոս» անունով իր առաջին թըռուցիկները, իսկ աշնան լոյս կը տեսնէ համանուն թերթը. «Փարոս» թիւ 1: Ընդյատակեայ պայմաններուն մէջ «Փարոս» կը հրատարակուի 3 հազար օրինակով: Թերթին մէջ հրատարակուած ութ յօդուածներու նպատակն էր ցոյց տալ, որ հայ ժողովուրդին մէջ կ'ապրի անկախութեան ոգին: Ան պէտք էր նաեւ փարոս հանդիսանար ազատասէր մարդոց եւ անոնց վըճռականութիւն ներշնչէր:

1968ին կը կալանաւորուին Հ. Խաչատրեան, Ս. Զատիկեան եւ Շահէն Յարութիւնեան եւ շարժումի փաստացի ղեկավարը կը դառնայ 19 տարեկան Պ. Հայրիկեան: Ա. Մ. Կուսակցութեան տարած գաղտնի գործունէութեան մասին ան կ'ըսէ. «Այդ ժամանակաշրջանին հրատարակեցինք "Երկունք" անունով թերթ մը, 5 հազար տպաքանակով. ան թէեւ լոյս տեսաւ մէկ համարով, բայց մեծ աղմուկ բարձ-

բացուց եւ մարդիկ իմացան, որ շարժում մը կայ եւ անկախութիւնը մեր միակ ճանապարհն է։

Մեր ժողովուրդին կենդանի պատգամ մը ուղղելու համար սարքեցինք աննախադէպ ռատիօ–հաղորդումը 1968 Ապրիլ 24ին, Ծիծեռնակաբերդի համալիրին մօտ։ Այդպէս կոչուեցաւ, բայց իրականութեան մէջ բարձրախօս զետեղուած էր եւ ձայնագրեալ հակախորհրդային բովանդակալից խօսքեր կը ձայնասփռէր բազմահազար մարդոց որ կը տողանցէին այդ պահերուն։

Ա. Մ. Կուսակցութեան ամենամեծ գործը եղած է Հանրաքուէի պահանջի արծարծումը 1973–74 թուականներուն։ 1987ին Ա. Մ. Կուսակցութեան գաղտնի գործունէութիւնը փոխարինուեցաւ բացայայտ գործունէութեամբ, նոյն՝ անկախութեան Հանրաքուէի ճանապարհով ու ռազմավարութեամբ եւ հիմնեցինք Ազգային Ինքնորոշման Միութիւնը, Սուսաննա Աւագեանի եւ Թագմիկ Մարկոսեանի հետ։

Մեր շարքերէն Մովսէս Գորգիսեանը դարձաւ ազգային հերոս։ Ան եղաւ առաջին Հայը, որ հրապարակաւ պարզեց եռագոյն դրօշը։ Մեխակ Գաբրիէլեան եղաւ Հայաստանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն»։

Ա. Մ. Կուսակցութեան հիմնադիր Հ. Խաչատրեան պայքարի ճանապարհին կը մնայ մինչեւ 1973։ Ան դարձեալ կը կալանաւորուի խորհրդային իշխանութիւններու կողմէ, երբ տեղի կ'ունենայ Մոսկուայի մեթրոյի պայթումի դէպքը եւ անոր պատճառաւ կը մեղադրուին եւ կը գնդակահարուին կուսակցութեան անդամները, ղեկավարութեամբ Ս. Զատիկեանի։ Խիզախ հայրենասէր Հ. Խաչատրեան բանտին մէջ քանի մը տարի տանջանքներու կ'ենթարկուի. կը մահանայ 1989ին։

Խաչատրեանները, Զատիկեանները մղած անհաւասար կռիւը, կրած տառապանքները, տանջանքները եւ արեան գնով զոհաբերումը պարդիւն չեղան. 1991 Սեպտեմբեր 21ին հայ ժողովուրդը ոտքի կանգնեցաւ եւ հռչակեց այնքան բաղձալի անկախութիւնը։

Բի՛ւր յարգանք բոլոր անոնց, որոնք համարձակեցան այդ տարիներուն ձայն բարձրացնել։

Ա. Պ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԶՈՐՔ–ՄԱՐԶՊԱՆԻ ՄԵԾ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 100ԱՄԵԱԿԸ

Պըրպէնքի Առաջնորդարանի «Գալայճեան» սրահին մէջ, Մարտ 29ին, նշուած է Զորք–Մարզպանի մեծ հերոսամարտի 100ամեակը։ Հանդիսութիւնը վարած են Սարին Պոյաճեան եւ Յոլեր Գոճայեան։ Բանախօսը՝ Սարգիս Մինասեան, նախ պատմական ակնարկով մը ներկայացուցած է Կիլիկիոյ ծագումն ու պատմութիւնը, իր աշխարհագրական դիրքով եւ բնակչութեամբ, մինչեւ Ժ. դար շրջանի տիրապետուած ըլլալը պարսկական, յունական, սելեւկեան, հռոմէական, բիւզանդական եւ արաբական իշխանութեանց կողմէ, 1080–1375 Հայոց Կիլիկեան թագաւորութեան խաղաղ շրջանը, ապա՝ օսմանցի Թուրքերու ներխուժումը Փոքր Ասիա։ Այնուհետեւ բանախօսը ներկայացուցած է 1909 Մարտ 29էն մինչեւ Ապրիլ 18 մղուած Զորք–Մարզպանի հերոսամարտը, որ փրկած է շրջակայքի 20 հազար բնակչութեան կեանքը։ Պաստառի վրայ ցուցադրուած են մարտիկներու նկարներ, չորք–մարզպանցիներու կրթադաստիարակչական ու առօրեայ կեանքէն [illegible] վերցուած պահերու նկարներ։ Խօսք առնելով Հայաստանի հիւպատոսութեան մամուլի պատասխանատու Նայրա Մանուչարովա նշած է թէ Հայոց պատմութիւնը վկայութիւնն է Զորք–Մարզպանի նմանատիպը եղող մարտնչումներուն։ Կարդացուած են Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսներուն այս առիթով ղրկած կոնդակները։ Զորք–Մարզպանի հայրենակցական միութեան ատենապետ Նուպար Յակոբեան շնորհակալութիւն յայտնած է յայտագրին մանակցողներուն։ Փակման իր խօսքին մէջ առաջնորդ Յովնան արք. Տէրտէրեան, մէջբերելով Սիամանթոյի «Յաղթանակ մը» քերթուածին մէկ տողը, թէ «Մեր հերոսներէն յոյսը մեզի կը նայի», շեշտած է թէ «այդ յոյսը 1909էն սկսած հարիւր տարիներ գործեց մեր ազգին կեանքին մէջ, դպրոցներ, եկեղեցիներ կառուցուեցան անցնող հարիւր տարիներու ընթացքին, մշակութային հաստատութիւններ հիմնուեցան եւ այս բոլորը եղան նշան այն բանի համար, որ մեր ազգի զաւակները գիտեն ապրիլ, որպէսզի արդարութիւն կատարած ըլլան հերոսներուն, որոնք իրենց արեամբ ցոյց տուին ամբողջական սիրոյ գիտակցութիւնը վասն հայրենեաց եւ վասն հաւատքի»։

ԼՐԱՏՈՒ

ԶՈՒԻՑԵՐԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՑՐԴ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԽԱՂԵՐԸ

2009 ԱՊՐԻԼ 10–13, ԺԸՆԵՒ

Ժընեւի մէջ արդէն աւանդութիւն դարձած Զուիցերահայ միութեան կազմակերպած միջգաղութային խաղերը, որ տեղի կ'ունենան երկու տարին անգամ մը, զատկական արձակուրդներու ընթացքին, ութերորդ անգամ արձանագրեցին բացառիկ յաջողութիւն։

Շուրջ 500 մարզիկներ, ժամանած 12 տարբեր երկիրներէ (առաջին անգամ՝ նաեւ Լիբանանէն, Սպանիայէն եւ Երուսաղէմէն), 100է աւելի ընկերակցողներ, շուրջ 650 մասնակիցներ, առաջին՝ տիսքոյի երեկոյթին եւ աւելի քան 730 հիւրեր փակման պարահանդէսին, ապացոյցն են Զուիցերահայ միութեան խաղերուն շարունակական յաջողութեան։

Տարբեր երկիրներու եւ պատկանելիութեան հայկական 26 միութիւններու ու կազմակերպութիւններու երիտասարդ–երիտասարդուհիներ, երկու օր շարունակ լրջօրէն եւ մարզական ոգիով մրցեցան առաջնութիւն շահելու համար։ Սակայն առաջնութիւն շահելէ աւելի կարեւոր էր ստեղծել, եւ ամրապնդել մտերմիկ ու անկեղծ եղբայրական կապեր։ Եւ իրօք, բոլորս անխտիր, այս անմոռանալի շաբաթավերջին մեծ հայկական ընտանիքի մը պատկանելու զգացումը ունէինք։

Արդարեւ անմոռանալի էին խաղերը, անմոռանալի էր Շաբաթ իրիկուան տիսքօն, անմոռանալի էր Կիրակի իրիկուան փակման պարահանդէսը, Մարսիլիայէն Մասիս նուագախումբի մասնակցութեամբ, եւ յատկապէս անմոռանալի էր խաղերուն փակման արարողութիւնը, արհեստավարժ կերպով պատրաստուած՝ Օր. Լիլիթ Քոչարեանի կողմէ։

Արարատն առաջ, հայ զինուորներ քաջ... երգի դղրդիւնով մարզադաշտին մէջ երեւան եկան Հայաստանի, Զուիցերիոյ եւ Ժընեւի դրօշները եւ յետոյ մէկ առ մէկ՝ 26 միութիւնները եւ խումբերը, իրենց մարզիկներով։

Ժընեւի Արաքս երգչախումբը, տիկ. Տիանա Սաղըեանի ղեկավարութեամբ, քանի մը հայրենասիրական երգերով ոգեւորեց ներկաները եւ մասնաւորապէս մարզիկները որոնք բարձրաձայն կ'ընկերակցէին երգչախումբին։

Զուիցերահայ միութեան Սանահին պարախումբը շատ գեղեցիկ հայկական տոհմիկ տարազներով ներկայացուց չորս հիանալի պարեր, պարուսոյց՝ օր. Լիլիթ Քոչարեանի ստեղծագործութեամբ։ Բոլոր մարզիկները ոտքի ելած, կը պարէին. իսկ վերջաւորութեան, այլեւս չհամբերելով, մարզադաշտ իջան եւ պարախումբի շուրջ խումբեր կազմելով, պարեցին երկար ժամանակ։ Իւրաքանչիւր պարի աւարտին, պարախումբի կրտսեր աղջնակները կը բաշխէին յաղթանակի բաժակները։

Կատարեալ կազմակերպութիւն, բացառիկ մտերմիկ, հայկական ու եղբայրական մթնոլորտ, զատկական անմոռանալի տօն։ Մեր սրտագին շնորհաւորանքները եւ շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Զուիցերահայ միութեան եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին, այս աննման նախաձեռնութեան համար։ Ձեր վարձքը կատար եւ մնաք բարով մինչեւ 2011 թուականի խաղերը։

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ ՄԸ

ԹԷՅԱՐԻԿ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Զ.

Շրջապատը յեղաշրջում մը բերաւ ու վայլեց իրեն. նախ, բնավայրը, կլիման կորսնցնող մէկը դարձաւ. մէջքը շատ նեղ եկաւ իրեն ու փէշը շատ լայն. առջի օրերը չկրցաւ շարժիլ. մասնաւոր ուշադրութիւն մը կ'ընէր ծիծաղելի չըլլալու համար իր քալուածքին մէջ. չփակը կուրծքին շնորհալի մանրամասնութիւնները ի յայտ բերելուն՝ ամէնքը իր լանջքին ակամատես եղածի տպաւորութիւնը կը թողուր իրեն։

Իր գեղեցկութեանը այս ծագումին առջեւ ամէնքս ապշեր էինք. ինքը՝ իր աղուորութեան համար տրուած վկայութիւնները լսելով կը կարմրէր, գլուխը ծռելով մեղմիւ ուսին վրայ։

Ու քիչ քիչ աւելի վայելուչ երեւալու ջանք մը սկսաւ ընել. զարթում մը եկաւ իր սրտին մէջ. ինքն ալ գիտէր Պոլսի հանըմներուն պէս գեղեցիկ ըլլալ, սիւս ընել. իր գիւղացիի պարզամտութեամբը սպասուհիի դիրքին մէջ ունեցած պզտիկ միջոցներովը՝ պչրանքով լեցուն արդուզարդ մը ունէր հիմա. միշտ մաքուր հագուած ու սանտրուած էր օրուան ամէն ժամուն. մութ կապոյտ եազման, դէպի ետեւ շրջած, հազիւ թէ կը կենար պզտիկ սիրուն կապով մը ու կը սպառնար ամէն վայրկեան վար սահիլ ուսին վրայ, բոլորովին արձակելով անոր առատ մազերուն կոհակները, մինչդեռ մաս մը ճակտին, մինչեւ աչքերուն վրայ կը թափէր, կամա՞յ թէ ակամայ, ու վարը, ծոծրակին քով նուրբ աղուամազի թաւիշ մը մորթին կաթի ճերմակութիւնը ցոյց կու տար իր նոր բուսած մարդադեռնի մեղկ ու կակուղ խաւերուն մէջէն։

Ու հոտեր կը քսուէր, անծանօթ ու բոլորովին տարբեր մեր գիտցածներէն, հազիւ թէ զգալի, որոնք իր մարմնին արտաբուրումը ըլլալ կը թուէին. եւ այս չինական իւղազօծութիւնը մեր քաղքենիի հոտաւորումներէն աւելի խորհրդաւոր ու մեղկ ու ցանկացուցիչ բան մը ունէր։

Է.

Այս արդուզարդի պերճանքը ու խռովիչ ձգտումները բոլոր ինծի համար էին. իր սրտի հին վէրքերը սպիացած կը թուէին հիմա բոլորովին ինծմով լեցուն այդ հոգւոյն մէջ։

Իր սէրը դողահար եւ չիկնոտ բան մըն էր, անձնուրացում մը ամբողջ, կատարեալ. անձնուրացում մը որ չի բարբառիր ու քեզի համար ըրած զոհողութիւնները երբեւիցէ չի դարներ ապերախտութիւնդ ցոյց տալու համար, ո՛չ, դրեթէ գաղտնի ու ծածուկ զգացում մը որ իր սաստկութեանը համար կ'ամչնայ, կը պահուըտի, երկրաշարժ մը որ հրաբուխի բոլոր սաստկութիւնը ունի առանց անոր աղմկալից ու բոցավառ արտայայտութիւնները ունենալու։

Բան մը չէր պահանջեր իր սիրոյն փոխարէն, ոչ իսկ իմ սէրս. իր բոլոր ուզածը թոյլտուութիւն մըն էր յաւիտեան զիս շրջապատելու իր անհուն խանդաղատանքովը, հսկելու վրաս, թող չտալով որ հիւանդանամ, իր խնամքներէն շինուած տեսակ մը խանձարուրի մէջ ամփոփելով իմ բոլոր կեանքս ու շարժումներս, որպէս զի ցաւ մը կամ վիշտ մը չունենամ երբեք։

Այսպէս ամիս մը տեւեց. գետինը կը նստէր միշտ ծունկիս վրայ թափելով իր սեւ մազերը, ածուխի կտորտուքի պէս փայլուն, ու ձեռքերուս գգուանքին տակ կը հպարտանար, կ'ուռէր, փայփայանքէ ախորժող կատուի մը պէս։

Յետոյ ձանձրացայ – քսան տարու էի այն ատեն ու անկեղծ սիրոյ մը յարգը չէի գիտեր – այս հովուերգութենէն. այս աղախնին անձնուիրութիւնը անտանելի լուծի մը ձեւը կ'առնէր քիչ քիչ. փախչիլ անհնար էր իր խնամող խանդաղատանքէն. հիւանդանոցի մէջ գտնուելու պէս բան մը կը զգայի ու ազատութիւնս վերստանալու ապարդիւն ջանքեր կ'ընէի։

Բան մը չէր հասկնար իմ խուսափումներէս. իր միամտութեանը մէջ կը խորհէր անշուշտ որ գէշութիւն մը ըրած չէր ու պատճառ մը չունէի իրմէ երես պահելու. ու չէր գիտեր թէ ճիշդ իր սիրոյն մեծութիւնն էր որ զիս կը ճնշէր այն ամառուան պայծառ օրերուն պէս որոնց ջերմութեան ու անդորրութեանը մէջ կը խեղդուիս։

Չէր գիտեր խեղճը որ մեզի խարբեբայ գգուանքներ, կեղծ հրապոյրներ պէտք են, խենթեցնելու համար մեզ սիրով. չէր հասկնար որ իր անմեղ անձնուիրութիւնը ձանձրութիւն պատճառէ. բայց գիտէր, կը զգար որ կը հեռանայի իրմէ ու փորձ մը փորձել կու զար, վերջին ջանք մը՝ չխզելու մեր մտերմութեան կապերը։

(Շար. 3)

LEGS - DONATIONS - ASSURANCES-VIE

Anaïde n'a pas eu d'enfants, pourtant ils sont 200 à crier son nom tous les jours !

Anaïde vit dans le sud de la France, elle n'a jamais eu d'enfants.
En 2006 elle décide avec son frère Varoujan de faire une donation au Fonds Arménien de France, afin de financer la reconstruction de l'école du village de Mrgachen (nord-ouest d'Erevan) qui porte désormais leurs noms.

Depuis, elle a deux cents "petits-enfants" qui, tous les jours, disent son nom avec reconnaissance. En regardant les photos, elle imagine, leurs frimousses réjouies et leurs regards attentifs. Elle entend même parfois leurs rires dans la cour de l'école.

Entre la France et l'Arménie, Anaïde et son frère ont tissé un lien d'amour indestructible qui redonne la joie de vivre et le bonheur d'apprendre aux enfants ainsi que l'espoir à leurs familles. Une donation qui a gravé leurs noms dans la terre et dans la mémoire.

Contactez notre conseiller au 01 48 83 51 06
Renseignements sur les modalités. Confidentialité assurée.

FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE
Faire un legs ou une donation au Fonds Arménien de France, c'est inscrire son nom sur la terre d'Arménie !

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝

ՖՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13էն 26

- Դասախօսութիւններ, զրոյցներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պտոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ:

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ. –
– 01· 42· 29· 10· 24
– 06· 14· 74· 92· 97

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la
SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

CETTE ANNEE, L'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazdijian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) ծնունդներուն:

Աւելորդական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս.թ. Յունիսի 22-23ը Երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հայաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք: Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին:

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան - Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտների համահայկական ընկերակցութիւն:

Դիմելով նշուած տարիների հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ:

Հաւաքին մասնակցելու ձեր դիմումը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք. Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ էլեկտրոնային փոստով՝
hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ
www.mindiaspora.am
համացանցի կայքից:

Postes vacants à la Fondation pour la compétitivité nationale d'Arménie

La Fondation Nationale pour la Compétitivité en Arménie (FNCA) recrute pour les postes à plein-temps suivants à Erevan (Arménie) : **Chefs de projets, Directeurs de programmes, Responsable promotion publicité - Directeur de la communication, Assistant(e) administrative.** Les descriptifs de poste sont disponibles sur le site internet :
www.jobs.competearmenia.org.

A PROPOS DE LA FONDATION POUR LA COMPETITIVITE NATIONALE D'ARMENIE

La FCNA est une organisation nouvelle ayant pour mission la percée de la compétitivité de l'Arménie. Notre mandat est d'élaborer et de réaliser des projets innovateurs dans des secteurs comme le tourisme, l'éducation, la science, la santé et les soins médicaux. Le Président de notre Conseil d'administration est le premier ministre de la République d'Arménie. Le Conseil d'administration comprend également des hauts fonctionnaires du gouvernement, et des hommes d'affaires importants dans le monde.

COMMENT POSER SA CANDIDATURE

Les candidats intéressés sont priés d'envoyer leur C.V. et une lettre de motivation succincte à l'adresse suivante :
hr@competearmenia.org

Prière d'indiquer le poste pour lequel vous souhaitez poser votre candidature dans la ligne «Sujet» de votre courriel. La date limite d'envoi des dossiers est le 4 mai 2009.

REMUNERATION, DEBUT DU CONTRAT

La rémunération sera concurrentielle par rapport aux salaires offerts par les organismes internationaux qui opèrent en Arménie. Pour les expatriés, la rémunération sera négociée cas par cas. Le poste est libre immédiatement, mais la date de démarrage du contrat pourra être modifiée en fonction de la disponibilité du candidat au plus tôt.

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 28

MARDI
28 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տարեկան 70 եւրօ
Արտասահման : Տարեկան 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069 82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·193 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N 22·193

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս այլեւս սովորութիւն դարձած է, փարիզեան ոգեկոչումները սկսան Ապրիլ 23ի երեկոյեան երիտասարդներուն հսկումով որ այս տարի վայր ունեցաւ Հանրապետութեան Հրապարակը։ Ելոյթներ, երգ, երաժշտութիւն հնչեցին մինչեւ ուշ ժամեր. հայկական երիտասարդական կազմակերպութիւններուն զօրակցութեան ցոյցով մասնակից էին երիտասարդական այլ շարժումներու ներկայացուցիչներ։

Ապրիլ 24ի առաւօտուն իններորդ տարին ըլլալով Փարիզի քաղաքապետը հիւրընկալեց համայնքը քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։ Ներկայ էին հայկական երեք յարանուանութիւններու հոգեւոր պետերը, Նորվան Արք. Զաքարեան, Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան եւ Վեր. Ժոզէֆ Միքայէլեան, Ղարաբաղի քաղաքաշինութեան նախարարուհին, նաեւ՝ Հայաստանի դեսպանատունէն, Ղարաբաղի ներկայացուցչութենէն, հայկական քաղաքական կուսակցութիւններէ, Ֆրանսահայ խորհուրդի, կազմակերպութիւններու, ընկերակցութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներ, ժողովրդային բազմութիւն մը։

Նորաբաց Երեւանեան պարտէզին լուսարձակուած տեսարաններով ենթախորքին վրայ բեմ բարձրացան Պ. Տըլանօյէի հետ Հայաստանի դեսպանութեան հաւատարմատար Հ. Գասպարեան եւ Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահ Ա. Կէօվճեան։ Քաղաքապետը իր ուղերձին մէջ ծանրացաւ իրողութիւններու իրենց անունով կոչելու արիութեան, մշակոյթ, ինքնութիւն եւ ոգի պահելու կարեւորութեան վրայ։ Ըսաւ թէ վերջերս Պոլիս գտնուած էր ու ֆրանսական համալսարանին մէջ ելոյթ ունեցած. կոչ ուղղած էր Թուրք մտաւորականներու որ 1915ի իրողութիւնը ճանչնալու կոչ ուղղեն իրենց իշխանութիւններուն։ Ապա կրկնեց հայկական ներկայութեան նպաստը Փարիզի հարստացման։

Ա. Կէօվճեան ծանրացաւ Թուրքիոյ ժխտողականութեան երեւոյթին վրայ որ կը մղէր հետամուտ ըլլալու այդ երեւոյթը պատժելի արարք հռչակելու կոչուած օրէնքին վաւերացումին։ Յիշեցուց թէ օրէնքը երկու տարիէ ի վեր մնացած է Ծերակոյտին մօտ եւ առենն է որ օրակարգի առնուի, վաւերացուի, ունենայ Կէսոյի օրէնքին համարժէք կիրարկում։ Ակնարկելով նման բանի պատմաբաններու աշխատանքը խոչընդոտելու պնդումին, ըսաւ թէ Կէսոյի օրէնքին ընդունուելէն ի վեր ոչ մէկ պատմաբան արգելքի բախած էր իր աշխատանքին մէջ։

Հ. Գասպարեան անդրադարձաւ 1915 Ապրիլ 24ի օրը Պոլսոյ մէջ կատարուածին զոր հայութեան գլխատումը նկատեց ու մեծ ողբերգութեան նախաբանը։ Ըսաւ թէ կատարուածը խոր հետքեր ձգած է Հայուն մտքին ու հոգիին մէջ։ Ժամանակը հասած նկատեց որ հայ եւ թուրք նոր սերունդները խաղաղութեամբ ապրին։ Այդ ուղղութեամբ յոյս յայտնեց որ Հայաստան – Թուրքիա նոր կարգաւորութիւնը հաշտութեան ճամբայ մը բանայ։ Շեշտեց թէ առիկա չի կրնար մոռցնել Ցեղասպանութիւնը։

Ելոյթը աւարտեց լաւատեսութեան ձգտումով մաղթելով որ հայ եւ թուրք նախագահները օր մը միասին խոնարհին 1915ի զոհերուն յիշատակին եւ Պոլսոյ կեդրոնին մէջ յուշարձան մը ոգեկոչէ Դ. Վարուժանը, Զօհրապը, Սիամանթօն եւ բոլոր միւսները։

Բոյժ արծարծումի աւանդական արարողութենէն ետք՝ օրուան քաղաքական մասին համար ցուցարարներու բազմութիւնը ժամը 18էն առաջ սկսած էր խմբուիլ Շան զ'Էլիզէի եւ Ժորժ Ե. պողոտաներուն անկիւնը. հոն հաստատուած բեմէն նախ ելոյթ ունեցաւ Մ. Փափազեան յանուն Ֆրանսահայ խորհուրդին։ Ծանրանալով մէկ կողմէն ցեղասպանութեան ոճիրին անժամանցելիութեան ու հատուցումի պարտքին, միւս կողմէ Թուրքիոյ յամառ ժխտողականութեան վրայ, ան տեղին պահանջ մը ուղղեց յաջորդ ատենախօսներուն. քանի որ անոնք Ֆրանսայի քաղաքական հոսանքներու ներկայացուցիչներ էին, Մ. Փափազեան ուզեց որ խօսքով, խոստումներով չգոհանան, այլ գործեն։ Իսկ եթէ առիկա ընելու կարող չեն, խոստումներ չտան։

Յաջորդ ճառախօսները եղան Ֆր. Լըֆէվր (Իւ.ԷՄ.Փէ.), Մ. Լոյետու (ՄՈՏԷՄ), Հ. Մարսէյ, Ռ. Ռուքէ (ընկերվար), Ե. Պուճնա (համայնավար), Ն. Տիւփոն-Էնեան (կօլեան). անխտիր դատապարտեցին ժխտողականութիւնը, նեցուկ արտայայտեցին այդ երեւոյթը պատժելու կոչուած օրէնքին յայտարարման, երբեմն մինչեւ իսկ ամօթ խոստովանելով որ տակաւին Ծերակոյտը օրակարգի չէ առած զայն։ Շեշտեցին ժխտողականութեան քաղաքական բնոյթը, ըսող իսկ եղաւ թէ Թուրքիա առանց ճանաչումին պէտք չէ անդամակցի Եւրոպական միութեան։

Այնքան անկեղծ էր դատապարտումի, զօրակցութեան իրենց խօսքերուն շեշտը որ մարդ կը զարմանար, մտածելով թէ քանի որ բոլոր հոսանքները ա՛յս աստիճան համախոհ էին Ցեղասպանութեան ժխտումը եւս քրէական արարք հռչակող օրէնքին, ինչո՛ւ կարելի չէր եղած ու չէր ըլլար զայն օրակարգի առնել ու վաւերացնել...

Ժամը 19.30ի շուրջ երբեմն անտանելի ըլլալու չափ ուժգին (եւ անհաճոյ) երաժշտութեան մը ընկերակցութեամբ մօտ երեք հազարնոց բազմութիւնը թափօր կազմած սկսաւ դիմել դէպի Կոմիտասի յուշարձանը։ Երթը կ'առաջնորդէին արիներ, արենոյշներ ու նախկին ռազմիկներ. կը հետեւէր Նորվան Արք.է եւ համայնքի ներկայացուցիչներէն գլխաւորուած երթը, պաստառներով, ֆրանսական ու հայկական զոյգ եռագոյններով։

Կոմիտասով խորհրդանշուած Ցեղասպանութեան կոթողին (որուն մետաղին վրայ արդէն բազմաթիւ արատներ գոյացած են եւ պատուանդանին աջ երեսի արձանագրութենէն «ցեղասպանութիւն» բառը քերծելու, ջնջելու ջանքի մը հետքերը ակներեւ են) առջեւ եւս հաստատուած էր բեմ մը որմէ նախ բաւական թունդ ելոյթ մը ունեցաւ Արա Թորանեան։ Ըսելէ ետք թէ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն Հայաստան ու Արցախ, քաղաքական, տնտեսական, պատերազմի սպառնալիքի փափուկ կացութիւններով, անդրադարձաւ նման պահու մը Թուրքերու խաղը խաղալու մեր մէջ յայտնուած ախորժակներուն։ Թելադրեց շատ ուշադիր ըլլալ, ընդունելով հանդերձ թէ կան Թուրք անկեղծ մտաւորականներ ալ։ Կոչ ըրաւ ամէն առենէ աւելի պայքարի պատրաստ գտնուիլ, ի հարկին կրկնելով Սարդարապատի ոգին։

Իրմէ ետք ելոյթներ ունեցան Ռուանտայէն վերապրող Ա. Տիլէչութի՝ որ պախարակեց ժխտողականութեան երեւոյթը. ապա բազմութեան (որ սկսած էր նօսրանալ արդէն) խօսք ուղղեց Քիւրտերու ներկայացուցիչ Ֆ. Ժիսքան։ Այս վերջինը Ցեղասպանութեան մէջ Քիւրտերու պատասխանատուութիւնը խոստովանելով, կրկին ու կրկին շեշտեց թէ այնքան ատեն որ հայութիւնը ներած չէ զիրենք, հանգիստ քուն պիտի չունենան, եւլն.։

Պէտք է նշել որ բազմութեան մէջ ուշագրաւ ներկայութիւն էին շատ երիտասարդները։ Ինկարէս մեծ էր անոնց թիւը։ Թէ ձեռնարկը քիչ մը աղմկոտ, Փարիզի կեդրոնական փողոցներուն մէջ հայկականութիւն մը պտըտցնելու ինքնատիպ բնոյթէն անդին, իր միջուկով ի՛նչ իմաստ ունէր իրենց համար, հետաքըրքրական պիտի ըլլար գիտնալ։

«Հայկական զգօնութեան» կազմակերպութիւնը (ՎԱՆ) ինչպէս նախորդ տարիները, Նոթր-Տամ տաճարի ընդարձակ բացատին վրայ ինքնատիպ նախաձեռնութիւն մը պատրաստած էր, շեշտելով Թուրքիոյ ժխտողականութեան անընդունելի, դատապարտելի բնոյթը։ Բազմաթիւ ցուցանակներով ու ամփոփ տողերով յիշեցումը կ'ըլլար թէ Թուրքիա ապրող փոքրամասնութիւնները, նաեւ ճշմարտութիւնը ընդունած Թուրքերը ճնշումներու, անարդարութեան, սպառնալիքներու թիրախ էին։ Իսկ Ֆրանսա ապրող Թուրքը, Հայը եւս դէմ յանդիման էին Թրքական ազգայնամոլութեան։ Ժխտողականութեան ու բոլոր պարագաներուն համար հարց կը տրուէր թէ ի՛նչ կ'ընէ Եւրոպան արգիլելու համար չարիքը։ Բոլոր ցուցանակներուն ետեւի երեսներուն վրայ ալ զետեղուած էին նկարիչ Վաչէ Տէմիրճեանի կորաստ տիպարները։

* * *

Ինչպէս ամէն տարի, Ապրիլ 26ին ալ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան պատարագ մատոյց Նոթր-Տամի մայր տաճարին մէջ։ Հոգեւոր ճառը արտասանեց Մարսէյլի արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Ժորժ Փոնթիէ։

ՊՈԼԻՍ

94ամեակի նշումներուն ամէնէն ցնցողէջը Պոլսոյ ոգեկոչումինն է։ Ճիշդ է որ ան չէ եղած ուղղակի 1915ի թիրախով, բայց բաւական մօտեցած է անոր, նախընթաց մը հանդիսանալով։ Ապրիլ 24ի առաւօտուն «Ակօս»ի խմբագրութեան շուրջ քսան անդամներ ծաղկեպսակներ զետեղած են Հ. Տինքի Պալըքլըի հայկական գերեզմանատան շիրիմին, նաեւ համիտեան կոտորածներու զոհերու յուշարձանին։

Իրենց ընկերացած են հրատարակիչ Ռ. Զարաքօլու եւ Վանէն յատկապէս Պոլիս գացած քիւրտ լրագրող մը։ Ոգեկոչումի արարքը ընդգրկած է Հ. Տինքի ու համիտեան զոհերուն հետ Ատանայի կոտորածին եւ 1915ի զոհերը։

Յայտնի յուզումով ելոյթ ունեցած է «Ակօս»ի հայկական բաժնի պատասխանատու Սարգիս Սերոբեան։ Ան ընդգծած է ոգեկոչումին պատմական բնոյթը եւ շեշտած թէ Պոլսոյ հայ համայնքի պատմութեան մէջ նախընթացի արժէք ունի ան։ Ըսած է թէ ուզած են ցոյց տալ թէ Պոլսոյ հայութիւնը չէ մոռցած իր պատմութիւնը։ Ցետոյ կրկնած է թէ Հրանդը մէկուկէսմիլիոնմէկերորդ զոհն էր։ Միաբերան երգուած Հայր մերով աւարտած է ոգեկոչումը։

Ինչպէս կը տեղեկացնէ Տիգրան Էկաւեան, Ռ. Զարաքօլու այց մը տուած է նոյն գերեզմանատան մէջ գտնուող Մ. Մեծարենցի շիրիմին, յայտարարելով որ հոն ծաղում առած է հայ արդիականութիւնը։ Ապա ըսած է. «Զէի կրնար բացակայիլ այս ժամադրութենէն, ոգեկոչելու համար բարեկամիս՝ Հ. Տինքի ու Ատանայի եւ 1915ի զոհերուն յիշատակը»։

Պ. ՕՊԱՄԱ ԴԺԳՈՀ ՁԳեՑ ԹԷ՛ ՀԱՅԵՐԸ, ԹԷ՛ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԱՄՆ-ու նախագահ Պ. Օպամայի Ապրիլ 24ի այնքան սպասուած յայտարարութիւնը հրապարակուեցաւ Փարիզի ժամով բաւական ուշ։ Ամէն տարուընէ աւելի քաղաքական գրաւարկի արժէքով այդ յայտարարութիւնը այս անգամ ալ չըրջանցեց «Ցեղասպանութիւն» բառը, սակայն Օպամայի տարազումը կարելի չէ միայն այդ չափանիշով դատել։

Ան ըսաւ. «94 տարի առաջ ծայր առաւ Ի. դարու մեծագոյն վայրագութիւններէն մէկը։ Ամէն տարի կ'ոգեկոչենք յիշատակը այն 1,5 միլիոն Հայերուն որոնք Օսմանեան կայսրութեան վերջին օրերուն բնաջնջուեցան, կամ քալեցին դէպի իրենց մահը։ «Մեծ եղեռն»ը ինչպէս հայ ժողովուրդին սրտին մէջ կը պահպանէ իր ներկայութիւնը, պէտք է մնայ մեր միտքերուն մէջ եւս։

Անլոյծ ձգուած պատմական հարցերը շատ ծանր բեռ կրնան ըլլալ։ 1915ի ահաւոր դէպքերը մինչ մեզի կը յիշեցնեն մարդուն դէմ մարդկային վայրագութեան մռայլ երեսը, նոյն ատեն կը ներշնչեն յոյսը թէ անցեալի հաշուեյարդարը հաշտութեան կրնայ առաջնորդել։ Ես կը պահպանեմ անձնական կարծիքս 1915ին կատարուածին ու պատմութեան անփոփոխելի բնոյթին մասին։ Իմ կարծիքով՝ իրականութիւնները հարկ է անկեղծօրէն ու արդարօրէն ընդունուին։

Այս նպատակը իրագործելու լաւագոյն ձեւը այն է որ Հայերն ու Թուրքերը անցեալի իրականութիւնները նկատի ունենան որպէս այսօրուան ջանքերուն մէկ մասնիկը։ Ես զօրավիգ եմ որ Հայերն ու Թուրքերը իրենց ջանքերով այս ցաւոտ անցեալը պարկեշտութեամբ, ամբողջ մերկութեամբ և չինիչ մօտեցումով ձեռք առնեն։ Արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ Հայերու եւ Թուրքերու, նաեւ Թուրքերու ի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԱԳՆ ՉԱԽԱԼԵԱՆ ԽՈՇՏԱՆԳՈՒԱԾ

Ջաւախքի ազգային գործիչներէն Վ. Չախալեան որ անարդարօրէն բանտարկըւած է եւ վերջերս ալ տասը տարուան դատապարտուեցաւ, Ապրիլ 16ին Թիֆլիսի իր բանտին մէջ դաժանօրէն խոշտանգուած է բանտապահներուն կողմէ։

Անոր երեք փաստաբաններուն՝ Փաթրիք Արապեանի (Ֆրանսա), Ստեփան Ոսկանեանի (Հայաստան) եւ Ջուրաբ Ռոստիաշվիլիի (Վրաստան) ստորագրութեամբ Ապրիլ 25ի յայտարարութեամբ ըսուած է թէ խոշտանգումը վրացական իշխանութիւններու իւրօրինակ «պատասխան»ն է Վ. Չախալեանի ենթարկուած անարդարութեան դէմ դժգոհութեան ալիքին որուն մաս կազմեց Ապրիլ 14ին Վրաստանի դեսպանատան դէմ Փարիզի ցոյցը։

Դատապարտելով կատարուածը եւ դիմելով Վրաստանի պատկան մարմիններուն որ լուռ չմնան եւ հարկաւոր միջոցներուն ձեռնարկեն, փաստաբանները կը դիմեն նաեւ միջազգային Կարմիր խաչի, պահանջելով որ անյապաղ այցելէ հայ բանտարկեալին ու ստուգէ անոր առողջական վիճակը։

ՀԱԼԷՊԵԱՆ ՕՐԱԳԻՐ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԱՆՏԷՐ ՈՒ ԱՆՊԱՇՏՊԱ՞Ն Է ԱՅԼԵՒՍ...

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Այս հրատապ օրակարգով եթէ փորձուինք հարցախոյզ մը կատարել Սփիւռքի գրական–մտաւորական շրջանակներուն մէջ, վստահաբար հարցապնդուողներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը սրտցաւօրէն պիտի հաստատէ, որ ի՛սկապէս Հայոց լեզուն կը թուի կորսնցուցած ըլլալ իր ապահովութեան երկաթեայ վահանները, իր զրահանդերձը (բառը Թէքէեանինն է), իր անվտանգ ու առողջ գոյատեւման հիմնական քանի մը երաշխիքները:

Վերեւի միեւնոյն հարցումը եթէ փորձենք ուղղել մեր «մշակութային» միութիւններու պատասխանատուներուն, ապա անոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը զարմացկոտ հայեացքով մը պիտի նայի մեր աչքերուն, անճրկի ու շուարումի մատնուի պատասխան մը գտնելու իր անզօր ճիգերուն մէջ, ի վերջոյ յայտնելով թերեւս՝ որ «մշակութային միութիւնները պատնէշի վրայ են օրն ի բուն. հանգի՛ստ քրնացէք»...:

Բայց պիտի կարենա՞նք այդ «հանգիստ քուն»ը վայելել երբ գրեթէ ամէն ամիս, ամէն շաբաթ, նոյնիսկ ամէ՛ն օր՝ մեր սիրտը կ՚արիւնի հայերէն լեզուին անչքացումին ու խողխողումին ի տես, մերթ հրատարակուած գիրքերու էջերէն, մերթ թերթերու սիւնակներէն, մերթ հայատառ ծանուցումներու պաստառներէն, եւ ամէնէն շատ ալ՝ մեր շուրջը, մեր չորս դին լսուող առօրեայ խօսակցութիւններէն, մեծերուն թէ փոքրերուն բերնին մէջ հաւասարապէս:

* * *

Հալէպի մեր մշակութային ու մարզական միութիւնները բարի եւ աւանդական սովորութիւն մը ունին,— քարտաբաշխում:

Տարուան ընթացքին երկու անգամ, Ս. Ծննդեան եւ Զատկի առիթներով, միութիւնները կը պատրաստեն ու տպագրել կու տան շնորհաւորական սիրուն քարտեր ու զանոնք կը ցրուեն հայ ընտանիքներուն անխտիր: Այս քարտերը միշտ ալ կը կրեն հայաշունչ կնիք մը, հայկականութեան հետ առընչուող նկարազարդումով կամ գրութիւններով: Հալէպի գաւիկներուն անբաժան մասը ու խորհրդանիշն են այս քարտերը, որոնց բաշխումը եւս կ՚իրագործուի այնքա՜ն օգտաշատ եւ թելադրական կերպով: Միութիւններու կողմէ պաշտօնի կոչուած պարման–պարմանուհիներ, բոլորն ալ ճառագայթող ու փայլուն աչքերով դեռահաս տղաք ու աղջիկներ, զոյգ տուներու առաւօտեան ժամերէն սկսեալ խումբ առ խումբ կը դեգերին Հալէպի հայահոծ թաղամասերը, կը հնչեցնեն հայկական բնակարաններու զանգերը ու քարտ մը երկարելով՝ կը յղեն իրենց շնորհաւորանքը,— «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ» կամ «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»: Կը յիշեցնեն, թէ այդ օր Հայոց Զատիկն է:

Միշտ ալ անօրինակ խանդավառութեամբ դիտած եմ քարտաբաշխումի այս երեւոյթը, որ հաւանաբար «Երազային Հալէպ»ի աննման առանձնայատկութիւններէն մէկն է: Դիտած եմ քարտաբաշխումը կատարող դպրոցական մեր տղոց հպարտաբար տողանցքը թաղէ թաղ, շէնքէ շէնք, տունէ տուն, հոն՝ ուր «եան» վերջածանցով մականունի մը կը հանդիպին: Դիտած եմ զիրենք՝ քարտին փոխարէն իրենց ստացած նիւթական համեստ նուէրին մանկունակ բերկրանքին մէջ, նիւթական նուէրի այդ կաթիլները՝ առաւելագոյն չափով կոկիկ ու շօշափելի գումարի մը վերածելու իրենց մրցակցութեանը մէջ արբշիռ...:

* * *

Վերջին քանի մը տարիներուն սակայն, զատկական քարտերն ու քարտաբաշխումը անդրադարձումներու մղեցին զիս: Հետզհետէ աւելի յաճախակիօրէն սկսայ նշմարել, թէ քարտ տպող ու բաշխող միութիւններէն ոմանք այլեւս անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չէին ընծայեր իրենց անունով հրապարակուող ու բազմահարիւր տուներէ ներս մուտք գործող այդ բացիկներուն պարունակութեան: Անոնց վրայ տպուած քանի մը տողնոց գրութիւնները մի՛շտ ալ գլուխ կը ցցէին տպագրական անընդունելի վրէպներով կամ ուղղագրական կոպիտ սխալներով...:

Անձնապէս, միշտ ալ կ՚ընդվզէի քարտաբաշխումի գեղեցիկ երեւոյթը լղրճող այս անփութութեան դիմաց, ու միաժամանակ շատ կը զարմանայի, թէ գրեթէ ո՛չ ոք կը նկատէր այդ սխալագրութիւնները, մինչ սակաւաթիւ նկատողներն ալ (գիրի ու մամուլի աշխարհին մօտիկ կանգնած մարդիկ) չէին ուզեր կարեւորութիւն ընծայել, չէին համարձակեր դիտողութիւն արձանագրել միութենական պատասխանատուներու հասցէին: Է՜հ, կ՚արժէ՞ր ձայն ու աղմուկ բարձրացնել, «դէշ մարդ» դառնալ՝ այսօրինակ «մանրուք» հարցերու համար...:

Այս տարուան Զատկին (Ապրիլ 12) կրկնուեցաւ քարտաբաշխումի աւանդական արշաւը: 5–6 հալէպահայ միութիւններ գունագեղ բացիկներ տպագրեցին ու իրենց պատանի կամաւորները ճամբայ հանեցին դէպի հայ տուները: Ցաւ ի սիրտ, կրկնուեցաւ նաեւ միւս «աւանդութիւն»ը: Բաշխուած քարտերէն մին լեցուն էր ուղղագրական սխալներով, այն տարբերութեամբ սակայն՝ որ ընդվզեցուցիչ երեւոյթը այս անգամ դուրս յորդած էր «մանրուք»ներու սահմանէն ու կը սպառնար դառնալ լեզուական աղէտի մը նախընթացը:

Մեր ակնարկած քարտը հրապարակ իջած էր Հալէպի Գերմանիկ – Վասպուրական Մշակ. Միութեան անունով: Իր 75ամեակի սեմին գտնուող պատկառահասակ միութիւն մը որ կը համախմբէ առաւելաբար Մարաշէն գաղթած Հալէպի այսօրուան յետնորդները: Երկծալ քարտը նուիրուած էր Կոմիտասի ծննդեան 140ամեակին: Ա. երեսին վրայ տպուած էր երգահանին մէկ լուսանկարը, իսկ Գ. եւ Դ. երեսները յատկացուած էին Կոմիտասի մասին զանազաններու վկայութեանց:

Հարցն այն էր աճաւասիկ, որ բոլոր այդ գրութիւնները շարուած ու տպուած էին Հայաստանի մէջ գործածուող ԱԲԵՂԵԱՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ:

Հարիւրաւոր ընթերցողներ կարդալով այդ տասնեակ մը տողերը՝ դէմ յանդիման եկան «մեծագույն»ի, «պետք»ի, «որպեսզի»ի, «իրուչակավոր»ի, «եվ»ի, «արվեստագետ»ի, «ավազան»ի, «գավազան»ի, «աղբյուր»ի, կամ «կարոտ»ի նման անհեթեթութիւններու...:

Ի՞նչ ըսել:

Շրջանի մը մէջ, երբ սփիւռքահայ թէ հայաստանեան ճակատներու վրայ գիտակից մտաւորականութիւն մը դժուարին պայքար կը մղէ Անկախ Հայաստանի մէջ վերահաստատելու համար Մեսրոպեան դասական ճշգրիտ ուղղագրութիւնը, աղէն, Սփիւռքի ամէնէն աւանդապաշտ գաղութէն ներս մշակութային միութիւն մը իր շնորհաւորական բացիկները կը տպէ Հայաստանէն ներածուած խորթ ու անճոռնի ուղղագրութեամբ...: Ու ատիկա՝ դպրոցական մեր պատանիներուն ձեռամբ եւ ճամբով:

Դիւրաւ կրնանք ենթադրել, թէ պատահածը դիտաւորեալ ու գիտակից արարք մը չէ, այլ պարզապէս՝ անփութութեան հետեւանք ու լեզուի նկատմամբ կատարեալ անտարբերութեան արդիւնք:

Գիտենք, որ նմանօրինակ վտանգաւոր երեւոյթներ արագընթաց հող սկսած են շահիլ Սփիւռքի ոստաններէն ներս, սկսեալ Միացեալ Նահանգներէն, ուր արդէն իսկ շարք մը թերթեր ու պարբերականներ կը հրատարակուին ամբողջովին Աբեղեանական խեղագրութեամբ: Նոյնը ի զօրու է Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Չեխիոյ եւ Յունաստանի մէջ ալ, ուր հոծ թիւով հաստատուող Հայաստանի քաղաքացիներ իրենց հետ ներմուծեր են նաեւ ուղղագրական երկուութիւնը: Գոլմպոսի երկրին մէջ թերթեր ունինք, որոնց էջերուն վրայ հաւասարապէս փռուած կը գտնենք թէ՛ Աբեղեանականով, թէ՛ Մեսրոպեան դասականով շարադրուած յօդուածներ կամ ծանուցումներ: Երբեմն կրնանք հանդիպիլ նաեւ գրութիւններու, ուր «գիրկընդխառնուած» են երկու հակադիր ուղղագրութիւնները եւ ծընունդ տուած՝ երրորդ տեսակի ուղղագրական համակարգի մը, նախորդներէն շատ աւելի «դիւրին» եւ «գործնական»...: Իսկական քաոս եւ խառնապուր...: Այս արտասովոր ու չնաշխարհիկ կացութեան մէջ կա՞յ մէկը որ կը համարձակի պնդել, թէ «Հայ Մամուլը դպրոցի դեր կը կատարէ տուներէ ներս»:

Ո՞ւր պիտի հասցնէ մեզ այս ողբալի գնացքը: Եթէ Սփիւռքի մէջ արմատաւորուած մեր մշակութային միութիւններն անգամ իրենց ձեռքով պիտի խեղդեն մեր լեզուն ու կոխկռտեն ուղղագրական համակարգ ու կանոն, կը նշանակէ որ սին քարոզներ են «Հայապահպանում»ի, «Հայակերտում»ի, «Հայ դպրոց»ի անունով բացուած վերտառութիւնները:

Հայերէն լեզուն վիրաւոր է ու արիւն կը կորսնցնէ շարունակ: Ցրնծացէ՛ք ու հանգի՛ստ քնացէք:

Հալէպ

ԻՐԱՔ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱԶԱՏԱԳՐՈ՞ՒՄ ԹԷ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄ

Իրաքցի լրագրող մը ամերիկեան ներխուժումին հետեւած փոփոխութիւններուն մէկ հաշուեկշիռը ըրած է, թուելով դրականներն ու ժխտականները: Ճիշդ է որ այդ ներխուժումէն մինչեւ այսօր անցած վեց տարին ժողովուրդի մը կեանքին մէջ շատ մեծ բան չէ, բայց պարագան կը տարբերի երբ սովորական տարիներ չեն անոնք: Իրաքի համար այդ տարիները կ՚ամփոփեն ծանր փոփոխութիւններ. պատմական վերիվայրումներ, դրաւում, հարիւր հազարաւոր զոհեր, միլիոնաւոր մեկնողներ, քանդուած քաղաքներ, կողոպտուած ազգային հարստութիւն: Տարապայմանօրէն բարձր գին մը որ վճարուեցաւ որպէսզի ժողովուրդը մուտք գործէ նոր ժամանակէ մը ներս:

Այսօր բազմակուսակցական իրականութիւն մը կայ երկրին մէջ, աւելի քան յիսուն կուսակցութիւններով. կայ խորհրդարան մը որ կ՚ընտրէ իր Նախագահը, վարչապետը եւ երկրին Նախագահը: Այս վերջինէն առնուած է բանակի հրամանատարութիւնը. իսկ վարչապետը ենթակայ է խորհրդարանին: Կազմակերպուած է Սահմանադրական ատեան մը որուն կը պատկանի վերջին խօսքը երբ խնդրոյ առարկայ է իշխանութեան ուժերուն միջեւ հակամարտութեան վէճակ մը:

Կարելի է այսօր խօսիլ մամուլի ազատութեան մասին: Ոչ ոք կրնար մտածել այդ մարզին հարուստ բազմազանութեան մասին, երբ տասնամեակներով երեք օրաթերթ կար ու հեռատեսիլի երկու կայան, բոլորն ալ միակ կուսակցութեան հակակշռին տակ ու գիշեր-ցերեկ միայն նախագահին մասին խօսող: Այսօր արբանեակային տասնեակ կայաններ կան որոնք քաղաքական մեծ կուսակցութիւններուն կը պատկանին, կան նաեւ անկախ կայաններ եւ ուրիշներ որոնք շրջաններու կը պատկանին: Օտար լրասփիւներն ալ ներկայ են շուկային վրայ: Քաղաքական ու լրասփիւռային այս բազմազանութիւնը քաղաքացիին ու վարչամեքենային միջեւ նոր որակով յարաբերութիւններ հաստատած է. այլեւս կարելի չէ որ ոստիկանական ուժեր իր գաղա-

փարներուն, կամ դաւանական պատկանելիութեան մասին հարցաքննեն քաղաքացի մը:

Այս դրավկանները նոյն ընկալումը չունին ժողովուրդի բոլոր հատուածներէն. կայ ոչ արհամարհելի համեմատութիւն մը որ վարչակազմի տապալումը ազատագրութիւն, և Ամերիկացիները բարբարոս վարչակազմէ մը փրկողներ կը նկատէ: Այս հատուածի մէջ գլխաւորն է Քիւրտիստանը որ օգտուեցաւ ամերիկեան միջամտութենէն գրեթէ պետութեան մը տիրանալով. ունի իր կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը, տնտեսական աճ արձանագրած է: Ատոր փոխարէն, շիիներու մեծամասնութիւնը դէմ է լաւատես այս մօտեցումին: Իսկ սիւննիները ընդհանուր առմամբ ամերիկեան ներկայութիւնը գրաւում կը նկատեն, անոր ետին տեսնելով Իրաքը մասնատելու ձգտումը որ պիտի յանգի անջատ փոքր պետութիւններու. ատիկա պիտի ըլլայ Իսրայէլի ապահովութեան, իրանեան սպառնալիքին ու քարիւղի հաշիւներու հեռանկարով:

Այս բաները արգելք չեն սակայն որ ապահովութիւնը կամաց-կամաց հաստատուի, կեանքը աւելի հանդարտ ընթացք մը առնէ, եկամուտները սկսին աւելնալ, անհատական եւ քաղաքական ազատութիւններ գոյութիւն ունենան: Կարելի է ըսել թէ աստիճանաբար գետին կը շահի համոզումը որ Ս. Հիւսէյնի տապալումը անհրաժեշտութիւն էր:

Ամերիկացիները պատճառներ կրնան ունենալ, պնդելու թէ յաջողած են իրենց նպատակին մէջ. տապալած են Ս. Հիւսէյնը, Պաաս կուսակցութեան գոյութեան վերջ տուած, ալ-Քաիտայի դէմ պայքար մղած, զինուորական գործակցութեան դաշինք ստորագրած, եւ այլն: Սակայն իրաքեան ակնոցով կը նշմարուին կործանած ենթակառոյցները, քանդուած պետութիւնը, աւելի քան մէկ միլիոն զոհերը, հոգեբանական խոր հետքերը եւ ընկերային հենքը որ վերջնական կերպով քայքայուելու վտանգին ենթակայ է: Ու Իրաքցիները հարց կու տան թէ Ս. Հիւսէյնը տապալելու համար ա՛յքան բարձր գին մը վճարելէ ուրիշ ճամբայ չկա՞ր...

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ–ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 3ին, տեղի ունեցած է հայ–թրքական յարաբերութիւններու նուիրուած հրապարակային քննարկումը, կազմակերպութեամբ Ս.Դ.Հ.Կուսակցութեան «Արշէն Կիտուր» մասնաճիւղին: Ներկայ եղած են Հայաստանի աւագ հիւպատոս Գրիգոր Յովհաննիսեան, հայկական մամուլի ներկայացուցիչներ եւ մտաւորականներ: Երեկոյթը համադրած է տոքթ. Յարութիւն Սադըրեան: Զեկուցումներով հանդէս եկած են Յարութ Սասունեան, Զաւէն Խանճեան եւ տոքթ. Համբիկ Սարաֆեան, անդրադառնալով հայ–թուրք յարաբերութիւններու տարբեր երեսներուն՝ Ցեղասպանութեան ճանաչում, Օսմանեան կառավարութեան վերաբերում Թուրքիոյ մէջ ապրող փոքրամասնութեանց, յատկապէս հայ ժողովուրդի նկատմամբ, հայ–թուրք յարաբերութիւններ պատմութեան ընթացքին եւ այլն: Այնուհետեւ ներկաներուն կողմէ ուղղուած բազմաթիւ հարցումներուն պատասխանած են զեկուցողները:

* * *

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 89ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆՇՈՒՄԸ

Փասատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. Ալեք Մանուկեան կեդրոնի «Պոյաճեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 5ին, նշուած է Այնթապի հերոսամարտի 89րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հայ այնթապցիներու մշակութային միութեան: Բացումը կատարած է միութեան ատենապետը՝ Ալեքս Տէմիրճեան: Հանդիսավարուհի Թագուհի Արզումանեան նաեւ խօսած է Այնթապի աղջկանց վարժարաններու մասին, բարձր գնահատելով կանանց կրթական, մշակութային եւ կենցաղագիտական կեանքին զարգացման գծով Այնթապի հայութեան ընձեռած ուսումնական աշխատանքները: Բանախօսած է Ալիծ Ճէպէճեան–Աղպապեան, ներկայացնելով Այնթապի բարքերը, աւանդութիւնները եւ կրթական ու մշակութային կեանքը, մեկնաբանելով նաեւ Այնթապի ազգագրական եւ կրօնական երգերէն նմոյշներ: Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած է Երուանդ Պապայեան:

* * *

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Կլէնտէյլի «Փասիֆիք» համայնքային կեդրոնին մէջ, Մարտ 29ին, տեղի ունեցած է Հարաւային Գալիֆորնիոյ հայ երիտասարդներու գիտաժողովը, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական խորհուրդին: Մասնակցած են հայկական 12 կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Ձեռնարկին համադրողը եղած է Կլէնտէյլ քաղաքի քարտուղար Արտաշէս Քասախեան: Բացումը կատարելով խորհուրդին ատենապետը՝ Միքօ Մելքոնեան, նշած է թէ «գիտաժողովին նպատակն է հայկական գըլխաւոր կազմակերպութեանց ծանօթացնել հայ երիտասարդութեան դիմագրաւած իրականութիւնը եւ նոյն ատեն նոր սերունդին առընչուող շարք մը հարցերու շուրջ երկխօսութեան մը սկիզբը դնել»: Քննարկուած են Միացեալ Նահանգներու հայ երիտասարդութեան վերաբերող մարտահրաւէրները՝ սկըսելով կրօնական ու քաղաքական հարցերէ, հասնելով մինչեւ հրոսակախումբերու, թմրեցուցիչի, մշակոյթի պահպանութեան եւ կրթական հարցերու: Որոշուած է նման գիտաժողով մը եւս կազմակերպել, այս անգամ ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով յատկապէս հայկական վարժարաններու, եկեղեցիին եւ հայ երիտասարդութեան դիմագրաւած ընկերային հարցերուն վրայ:

ԼՐԱՏՈՒ

ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ ԲՈՒԺԻՉ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԵՌԱՍԸ կը վերաշխուժացնէ ծուլացած մարսողական գործարանները: Ճաշէն 20 վայրկեան առաջ քանի մը կեռաս ուտելը կը կանխարգիլէ անմարսողութիւնը:

ՎԱՐՈՒՆԳԻ ԹԹՈՒԱՇԸ եւ ձիթենիի տերեւները հետեւողական կերպով սպառելու պարագային կը նըւազեցնէք շաքարի բարձր տոկոսը:

Ճաշէն վերջ խմուած գաւաթ մը ԹԷՅԸ կը նպաստէ մարսողութեան:

ԱՆԻՍՈՆԸ կը հանդարտեցնէ: Արդարեւ, օրական երկու գաւաթ անիսոն խմելով՝ առտու եւ իրիկուն, կը հանդարտին մեր ջիղերը, կը չքանան խիթերը, կը դարմանուի հազը, կը կանոնաւորուի մարսողական դրութիւնը:

ՔԻՄԻՈՆԸ ախորժակը կը գրգռէ, մարսողութիւնը կը դիւրացնէ եւ կազերը կը չքացնէ:

ՄԱԾՈՒՆԸ մարմնին դիմադրականութիւնը կը զօրացնէ, պայմանաւ որ օրական երկու գաւաթ ուտենք: Մածունը նաեւ սքանչելի դեղ է աղիքներուն:

ՀԱՃԱՐԸ, շնորհիւ իր պարունակած կենսանիւթերուն եւ հանքայիններուն, կ՚օգնէ մարսողութեան, ախորժակ կը գրգռէ եւ ջիղերը կը հանդարտեցնէ: Կը թելադրուի զայն ուտել հում, աղցանի ձեւով, ձէթ աւելցնելով:

ՄԵՂՐԸ կը դարմանէ այրուածքները: Արդարեւ, եթէ եռացած ջուր կամ որեւէ տաք հեղուկ թափի ձեր վրայ, վնասուած բաժինը անմիջապէս օծեցէք մեղրով:

Մեղրը ունի նաեւ գեղեցկագիտական յատկութիւններ. անիկա մածունին հետ խառնուելով՝ սքանչելի ծեփուկ մը կը դառնայ դէմքի մորթին համար՝ անոր շնորհելով առողջ տեսք եւ սնունդ:

Կասիային հետ խառնուած մեղրը յանձնարարելի է սրտանօթային հիւանդութիւններէ տառապողներուն: Օրական նախաճաշին կտոր մը հացի հետ մեղր ուտելով, կը պաշտպանէք ձեր սիրտը, կը կանոնաւորէք անոր զարկերը, ինչպէս նաեւ՝ ձեր շնչառութիւնը:

ԹԷՑԱՐԻԿ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Է.

Երբոր սենեակէս մտաւ տեսայ որ իր արդուզարդին բոլոր հրապոյրները չեղած, բազմապատկած է այն օրը՝ հաճելի երեւալու համար աչքիս: Միշտ այն գեղեցիկ կինն էր, բարձրահասակ ու ճերմկոտիկ, իր երերուն քալուածքովը որ նազանքի կը նմանէր. իր եղնիկի մեծ մեծ բացուած աչքերուն մէջ տրտմութիւն կար. բայց իրմէ առաջ Թէֆարիկի ուժգին հոտ մը ծաւալեցաւ օդին մէջ, ծանրատաղտուկ հոտ մը որ շնչառութիւնը կ՚արգիլէր:

Ինչպէ՞ս եղաւ որ այս հեղձուցիչ բուրումը բաւական եղաւ ինծի ատելի դարձնելու այս կինը. պարզ բարուրանքի՞ մը պէտք ունէի արդեօք ամէն յարաբերութիւն դադրեցնելու համար իրեն հետ, թէ ոչ հին ատենի կանանց յատուկ այս խղազօծումը իր շնորհներուն, իր արդուզարդին բոլոր շինծու կողմը, ծիծաղելի հանգամանքը երեւան հանեց. չեմ գիտեր: Թէֆարի՜կ. ուսկի՞ց գտաւ Թէֆարիկը, ու ինքը բերանը չբացած դեռ, ես պոռացի հեռուէն, բարբարոս ու վայրենի ձայնով մը.

– Ի՞նչ հոտ է ատ վրադ. գնա՛ լուացուէ շուտով:

Բառ մը չկրցաւ պատասխանել. դրան առջին զամուած մնաց, չրկնալով առաջ գալ, երեսս նայեցաւ ապշած, չըմբռնելով որ ինչ յանցանքի մը համար այսքան անողորմ գտնուիմ իրեն դէմ. վարանոտ կեցաւ հոն, պատերազմի մէջ զարնուած զինուորին պէս որ վիրաւորուելէն ետքը դեռ քիչ մը ատեն կանգուն կը կենայ ու յանկարծ գետին կը փռուի:

Ը.

Ինչ կ՚ուզէք որ ձեզի ըսեմ ասկէ աւելի. կ՚ուզէ՞ք անպատճառ լսել վերջին բառը այս միամիտ սիրոյ պատմութեան:

Շաբաթ մը հիւանդ պառկած էր իր խուցին մէջ, սաստիկ Թոքատապով մը որուն ես էի միակ պատճառը. խոհանոցին մէջ գիշեր ատեն վերէն վար լուացուեր էր, ազատելու համար Թէֆարիկի կպչուն հոտէն, իմ պատուէրիս համաձայն. ու Տօքթորը, բարեկամ մը քան թէ բժիշկ մը, կը զարմանար այս գիւղացիներուն տարօրինակ սովորութիւններուն վրայ:

– Խենթ է, ի՞նչ է այս կինը. խոհանոցին մէջ կը լուացուի՞ն,

Չէի պատասխաներ եւ բժիշկը կը յամառէր իր զարմանքին մէջ, ու իմ ալ կարծիքս առնել ուզելով, կը կրկնէր շարունակ:

– Ի՞նչ կ՚ըսես, խենթ չէ՞:

Ես, մահուան վտանգին առջեւ ահաբեկ՝ իր կեանքը փրկել կը խորհէի միայն:

– Պիտի ազատի՞, Տօքթոր:

Ութ օր ամբողջ այս տագնապին մէջ անցուցի. յետոյ ապաքինութիւնը սկսաւ, դանդաղ ա՛յնքան որ նոր հիւանդութեան մը կը նմանէր:

Հիմա երբ երթայի սենեակը որպիսութիւնը հարցնելու, իր անոյշ նայուածքը դեռ անհուն գորովով կը զեղուր. յանդիմանութեամբ չէր նայեր երեսս, ու կարծես ա՛լ աւելի գոհ էր հիմա, անձնըւիրութեան նոր ապացոյցով մը ա՛լ աւելի երախտապարտ ընելու զիս: Անձնըւիրութիւն, ճակատագրական բաժին մը կը խնդրէր այս կինը իր զոհողութիւններուն մեծութեամբը, անձնըւիրութիւն մը որ քաղցր խօսքի մը փոխարէն իր բոլոր պահանջը ներելու յօժար ու պատրաստ է:

Երբեք չխօսեցաւ հետս այն օրուան դէպքին վրայ զոր բոլորովին մոռցած էր կարծես. բայց իր տկարութիւնը կ՚երկարէր ու չէր վերադառնար առջի ուժը: Հիւծում մը կար որ կը սպառէր զինքը մեղմիւ, տակաւ առ տակաւ, ու բժիշկը գլուխը կ՚երերցնէր, չարագուշակ նշան, առաջուց գիտցուած, գուշակուած աղէտի մը ներկայ գտնուելու ձեւով. Թոքատապէն վերջի անխուսափելի ցաւն էր այս նորեկ հիւանդութիւնը որ անընդհատ ջերմով ու բարակ քրտինքով մը կը սկսի:

Թ.

Մեռաւ իր գիւղին մէջ ուր ղրկեցինք զինքը բժիշկին պատուէրին համաձայն. մեռաւ անհուն խղճի խայթ մը թողլով սրտիս որ ահաւասիկ տասը տարի վերջը կը թելադրէ վարանող գրիչս, ու իմ կամքիս հակառակ առաջ կը մղէ զայն գրով պահելու անշահասէր, աննման սիրոյ մը դէմ ցուցուած ապերախտութեանս յիշատակը:

Ու կը խորհիմ որ կեանքը լեցուն է այս կերպ աղէտներով. իրար չհասկնալէ առաջ եկած ցաւեր որ անդարմանելի կ՚ըլլան. անպատճառ գորովներ հո՛ս հո՛ն թափուած, անօգուտ ու աւելորդ դատուելով, եւ փճացնելով սէրը զոր պէտք էին ամուր ու տեւական դարձնել. Նպատակէն շեղած սպառումներ, իրարու չհամապատասխանող երթեւեկ մը զոհողութեանց որոնք, փոխադարձ չըլլալուն համար, կը վատնուին ու խղճի տառապանքներով լեցուն յիշատակներ կը թողուն միայն:

(Շար. 4 եւ ՎԵՐՋ)

(Շար․ Ա․ էջէն)

րենց միջեւ խիզախ ու կարեւոր երկխօսութեան հոլովոյթ մը ծայր կ'առնէ։ Նաեւ անվերապահութեամբ զօրավիգ եմ իրենց փոխյարաբերութիւնները բնականոնացնելու Հայաստանի ու Թուրքիոյ ջանքերուն։ Երկու երկիրները Զուիցերիոյ միջնորդութեամբ համաձայնութեան շրջանակ մը եւ ուղեգիծ մը յաջողեցան ստորագրել։ Կը գնահատեմ այս հոլովոյթը եւ կը հրաւիրեմ որ անյապաղ իրականացնեն զայն։

Հայաստան եւ Թուրքիա կրնան միասնաբար արդիւնաւոր ու բարոր յարաբերութիւններ մշակել։ Հայ եւ Թուրք ժողովուրդները իրենց հասարակաց պատմութիւնը ընդունելով եւ անդրադառնալով իրենց միասնական քաղաքակրթութեան, աւելի կը հզօրանան։

Ոչինչ կրնայ ետ բերել «Մեծ Եղեռն»ի զոհերը։ Սակայն, վերջին 94 տարուան ընթացքին Հայերու ընթացքը ապացոյցը եղած է անոնց տաղանդին, ուժականութեան եւ դիմադրելու կարողութեան, դերագոյն պատասխանը հանդիսանալով զիրենք ոչնչացնել ձգտողներուն։ ԱՄՆ-ը 1915էն ետք գաղթած հայ քաղաքացիներու մասնակցութեամբ բարգաւաճ երկիր մը դարձած է։ Այսօր անոնց ու աշխարհի բոլոր ծագերու Հայերուն նկատմամբ բարեկամութեամբ, զօրակցութեամբ ու խոր յարգանքով համակուած եմ»։

Այս յայտարարութիւնը, ինչպէս սպասելի է, դժգոհ ձգած է թէ՛ հայութիւնը, թէ՛ Թուրքիան։ Հայ Դատի Եւրոպայի մարմինը Ապրիլ 25 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը յայտնած է թէ Պ. Օպամա դրժեց իր խոստումը, նոյնը ըրած են ամերիկահայ կազմակերպութիւնները, նաեւ ուրիշներ։ Ինչ կը վերաբերի Թուրքերուն, սկսած նախագահ Ա. Կիւլէ եւ վարչապետ Թ. Էրտողանէ, քաղաքական դասը դժգոհ է բնականաբար. ատով

ԼՕՐԱՆՍ ՖԵՐՍԱՐԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՐԲԵՐԸ

Ֆիկառոյի հեռատեսիլի յաւելուածը (Ապրիլ 26-Մայիս 2) կողքին էջին վրայ արդէն հրատարակած էր հեռատեսիլի Ա. կայանի լրատուութիւնը հաղորդող Լ. Ֆերարիի նկարը հայ որբ մը գրկած։ Ներսի էջերուն վրայ ալ բացատրութիւնները կար իր տարած պայքարին ի նպաստ որբերու եւ Հայաստանի որբանոցները կատարած իր այցելութիւններուն։

Նկարազարդ նկարագրութիւնը ցոյց կու տայ որբուկներ, որոնք առաւելաբար գուրգուրանքի պէտք ունին։

հանդերձ, ԱՄՆ-ու նախագահին յայտարարութեան ուղղուած առարկութիւններուն մէջ նկատառելի բան չկայ։ Օրինակ, Ա. Կիւլ ափսոսանք յայտնած է թէ ան 1915ի Թուրք եւ մահմետական հարիւր հազարաւոր զոհերուն չէ անդրադարձած։

Թուրք մամուլն ալ լեցուն է մեծ մասով դժգոհութեան, բողոքի արտայայտութիւններով։ Կան սակայն հետեւեալին նման մեկնաբանութիւններ ալ. Մեհմէ Ալիք ստորագրութեամբ «Մեծ Եղեռն» խորագրուած էջի մը մէջ ըսուած է. «Նախագահ Օպամա ցեղասպանութիւն չըսաւ, սակայն գործածեց "Մեծ Եղեռն"ը որ շատ տարբեր չէ։ Ինչպէս որ Հրեաները ցեղասպանութեան փոխարէն կը գործածեն "Շօա"ն, նոյնն է Հայերուն պարագան. "Մեծ Եղեռն"ը նոյն նշանակութիւնը ունի։ Արդէն Երեւանի յուշակոթողն ալ նոյն անունով կոչուած է»։

ԲՈՂՈՔԻ ՆՈՐ ՑՈՅՑ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՌՋԵՒ

Ֆրանսահայ խորհուրդը բողոքելու համար անարդարօրէն բանտարկուած Վ. Չախալեանի կիրարկուած խոշտանգումին դէմ, ցոյցի կը հրաւիրէ

Ապրիլ 28 Երեքշաբթի,

ժամը 18·30ին

Վրաստանի դեսպանատան առջեւ

104 avenue Raymond Poincaré,
75016 Paris

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԹԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ASSEMBLEE EXTRAORDINAIRE DES DELEGUES DIOCESAINS

Հ Ր Ա Ւ Ի Ր Ա Գ Ի Ր

Շաբաթ, 2009 Մայիս 16, ժամը 15:45ին
Պարսամեան կեդրոն, Նիս

Սիրելի Թեմական պատգամաւոր,

Հրաւիրուած էք մասնակցելու արտակարգ Թեմական պատգամաւորական ժողովի նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 2009 Մայիս 16ին, ժամը 15:45էն 16:30 Պարսամեան կեդրոն, 281 Bld de la Madeleine, 06000 Nice.

(Այս արտակարգ ժողովը անմիջապէս պիտի յաջորդէ տարեկան Թեմական ժողովին, նոյն օրը)։

Ակնկալելով Ձեր մասնակցութիւնը, որուն մասին կը խնդրենք որ տեղեկահնէք մեզի, մինչեւ 2009 Մայիս 8, հաճեցէք ընդունիլ մեր եղբայրական ողջոյնները։

Սոյն Թեմական պատգամաւորական ժողովին Թեմական խորհուրդին կողմէ հրաւիրուած է նաեւ հայ մամուլը։

Անձամբ ներկայ չկարենալ ըլլալու պարագային հաճեցէք Թղթակից մը նշանակել։

Տ. Նորվան Արք. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Թեմին
Mgr Norvan Zakarian
Primat du Diocèse

Գրիգոր ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Թեմական խորհուրդի Ատենապետ
Grégoire Krikor Papazian
Président Exécutif du
Conseil Diocésain

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Sossé Mayrig» de Marseille Ville vous convie à la

SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille

Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant

Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne

Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol

Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar
suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ցարդ անծանօթ ղուժ մը երեւան ելած է Մեքսիքա, որ առաջին օրէն իսկ սկսած է աւեր գործել։ Ապրիլ 27ին 103 մեռեալ կար եւ քանի մը հարիւր ալ վարակուածներ։ Երկրին մէջ դպրոց, թանգարան եւ ընդհանրապէս հանրային վայրերը փակ կը մնան եւ ժողովուրդն ալ դիմակներով օժտուած է։ Ապրիլ 26ին Փարիզ ժամանած ճամբորդ մըն ալ, որ Մեքսիքայէն կու գար, վարակուած էր եւ քննութիւններ բացուած էին։ Առողջապահութեան նախարարուհին յայտարարած է թէ վախ չկայ, բայց հարկ է աչալուրջ ըլլալ։ Մեքսիքայի մէջ ոտնկողական վիճակ հռչակուած է եւ վախ կայ որ համաճարակը տարածուի։ Արդէն պարագաներ յայտնաբերուած են Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ հաստատուած է նաեւ որ հակառակ իր անունին (կռիփ փորսին) մանրէն ոչ մէկ կապ ունի խոզին հետ, բայց փոխանցիկ է մարդէ մարդ։

ՍԱՐՔՈԶԻ ամոլը Ապրիլ 27ին պետական երկօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Մատրիտ եւ կը թուի որ սիրալիր մթնոլորտը վերահաստատուած է ծագած անհամ բանավէճէն ետք, երբ Լիպէրասիոն կը գրէր թէ Սարքոզի ըսած է որ Զափաթերօ «շատ խելացի չէ», ինչ որ հերքուեցաւ, բայց բանավէճը ծագած էր «շնորհիւ» Սեկոլէն Ռուայալի «ներողութեան»։

ԺԱԳ ՏԸԼՈՐ դատապարտած է Սարքոզին, որ դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան Եւրոպական միութեան ու յայտարարած է. «Անոնք որոնք վերջնական ոչ մը ըսին Թուրքիոյ, այդ ըրին քաղաքական կամ գաղափարական պայքարէ մըղուած»։

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս.թ. Յունիսի 22-23ը Երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հայաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք։ Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին։

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան - Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտների համահայկական ընկերակցութիւն։

Դիմելով նշուած տարիների Հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ։

Հաւաքին մասնակցելու ձեր դիմումը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք. Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ ելեկտրոնային փոստով՝

hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ

www.mindiaspora.am

համացանցի կայքից։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝

ՖՈՐՈՒՄ 2009

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն
ՅՈՒԼԻՍ 13էն 26

- Դասախօսութիւններ, զրոյցներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պտոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ. –
– 01· 42· 29· 10· 24
– 06· 14· 74· 92· 97

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches
et les lundis et le 1er mai)
Avec le soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

CETTE ANNEE, L'UCFAF VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 29
MERCREDI
29 AVRIL
2009

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տարեկան 70 եւրօ
Արտասահման : Տարեկան 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15060-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·194
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22·194

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՆՈՐ ՆՇՈՒՄ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Տպաւորիչ հաւաքոյթ մը եղած է 1915 Ապրիլ 24ին Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած ու աքսորուած, յետոյ մեծ մասով չարաչար սպաննուած հայ մտաւորականներուն յիշատակին Մարդկային իրաւունքներու միութեան մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած: Ներկայ եղած է մօտաւորապէս 300 հոգի. մեծ մասով Թուրք մտաւորականներ: Նախ հայկական ներկայութեան զանազան պատմական նկարներ լուսարձակուած են պաստառի վրայ, յետոյ Պողազիչի համալսարանի «Գարտէշ Թիւրքիւլէր» (եղբայր երգեր) խումբին անդամները պատմած են Հայաստանի իրենց ելոյթները, տեղացիներու հետ հանդիպումները, եզրակացնելով որ պատմութիւնը երբեք չի մոռցուիր, որպէս ճըշգըրտօրէն արձանագրուած իրողութիւն: Ապա երգած են հայերէն, արաբերէն, քրտերէն, ասորերէն, Թրքերէն:

Ելոյթներու բաժինը բացած է միութեան նախագահուհի իրաւաբան Է. Քէսքին, ըսելով. «Բոլորս ալ շատ մեղաւոր ենք կատարուածին համար ու բիւր ներողութիւն կը խնդրենք»: Յիշած է Ապրիլ 24ին ձերբակալուածները, անոնց տարագրութիւնը, սպանութիւնը: Թուած է շարք մը անուններ:

Երեկոյթին տրուած է Թուային պատկերներ. ըսուած է թէ մօտ երեք հազար բնակավայրի մէջ մօտ 2 միլիոն Հայ կ՚ապրէր 1913ին, ըստ պատրիարքարանի մարդահամարին: Անոնք ունէին 1996 դպրոց, 173 հազար աշակերտութեամբ: Ունէին 2·528 եկեղեցի ու վանք:

Յաջորդ բաժնին մէջ կազմակերպիչ միութեան անդամներէն երբեակ մը կենսագրութիւնները կարդացած է Ռ. Սեւակի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Զօհրապի, Թէոդիկի, Կոմիտասի: Անոնցմէ էջեր ալ ներկայացուած են, Ռոպէր Գոփթաշի թարգմանութեամբ:

Յայտնի մտաւորական ու հրատարակիչ Ռ. Զարաքօլու առանձին ելոյթ ունեցած է Թէոդիկի մասին, ցոյց տուած անոր «Յուշարձան Ապրիլ 11ի» հատորը, խօսած անոր տարեցոյցերուն, «Կաղանդ», «Տիպ ու տառ» հատորներուն մասին:

Մանրամասնօրէն պատմուած է թէ Ապրիլ 24ի օրը հաւաքուած հայ մտաւորականները ի՛նչ պարագաներու տակ սպաննուած են:

Յայտագիրը աւարտած է Ա. Շահմուրադեանի երգած «Գարուն ա»յով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱԽՈՀՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՔ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի կառավարութեան մասնակից երեք կուսակցութիւնները՝ Հանրապետական, Բարգաւաճ Հայաստան եւ Օրինաց երկիր, Հ.Յ.Դ.-ի հրաժարականէն ետք յայտարարութիւն մը հրապարակած են: Հոն համամտութիւն կը յայտնեն տարուած արտաքին քաղաքականութեան, զայն գտնելով «պետութեան ազգային շահերին համապատասխան»: Այդ մօտեցումով կ՚ողջունեն հայեւթուրք յարաբերութիւններու մարզին մէջ նախագահ Ս. Սարգսեանի քայլերը եւ կը բաժնեն համոզումը թէ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւն հաստատել չի նշանակեր մոռնալ Ցեղասպանութիւնը, կամ անոր միջազգային ճանաչումին, դատապարտումին կարեւորութիւնը: Ասոր հետ կը նշեն թէ յարգանքով կը վերաբերին Հ.Յ.Դ.-ի դիրքին:

ԱՆԳԱՐԱ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱ՞Յ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ

Բացայայտ է որ Թուրքիոյ ղեկավարները, յատկապէս վարչապետ Թ. Էրտողան, շատ լաւ ըմբռնած են Պ. Օպամայի յայտարարութեամբ վերջնականապէս շրջանառութեան դրուած «Մեծ Եղեռն»ին իմաստը: Ըմբռնած են թէ այդ որակումը Թրքերէն «մեծ դժբախտութիւն» կամ «մեծ փորձանք» նախընտրուած թարգմանութեամբ մօտաւոր իմաստ մը միայն կը ստանայ. իսկ բուն նշանակութիւնը «մեծ ոճիր»ն է: Այսպէս, անոնք այնքան բուռն կերպով հակազդելու շատ պատճառ պիտի չունենային ԱՄՆ-ու նախագահին Ապրիլ 24ի յայտարարութեան:

Այդ հակազդեցութիւնը մինչեւ իսկ օրակարգի բերած է ԱՄՆ-ու բողոքագիր մը յղելու հարցը, ըստ Թրքական աղբիւրներու: Անոնք Ապրիլ 28ին կը տեղեկացնէին թէ Անգարա բողոքագիր կը պատրաստէ, յայտնելու համար Ուաշինկթընի թէ դժգոհ է «Մեծ եղեռն» եզրին գործածութենէն, թէ Պ. Օպամայի յայտարարութիւնը անընդունելի կը նկատէ: Արդէն այս պարագաները բերանացի յայտնուած են ԱՄՆ-ու Անգարայի դեսպան Ճէֆրիի, որ կանչուած է արտաքին գործերու նախարարութիւն: Պ. Օպամայի յայտարարութիւնը գայրոյթի հետ յուսախաբութիւն ալ պատճառած է, քանի որ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնը մինչեւ վերջին պահը ամէն բան ըրած է, որպէսզի Թուրքիան վրդովելու բնոյթով բան չարտասանուի: Ուաշինկթընէն ալ ապահովութիւն տրուած է այդ մասին: Սակայն նոյն նախարարութիւնը այսօր կը նկատէ որ Պ. Օպամայի Ապրիլ 24ի յայտարարութեան ոճը բաւական խիստ էր ու նկատի չէր առնուած Թուրքիոյ զգայնութիւնը:

Ըստ նոյն աղբիւրներուն, Ուաշինկթընէն հայկական նոր բանաձեւերին մասին ալ ապահովութիւն տրուած է Անգարայի: Բայց նախագահին ելոյթէն ետք այդ մասին ալ վախ կը յայտնուի եւ սեղան բերուած է յանկերգը թէ «Օպամա բնականաբար չի փափաքիր կորսնցնել Թուրքիան»: Մանաւանդ, Թրքական հակազդեցութիւններ կան արդէն այն մասին թէ նոր բանաձեւը Ցեղասպանութեան համար կու տայ 1915-1923 տարիները, եւ ոչ նախկիններուն նման 1915-1919 շրջանը, Այլ խօսքով՝ Թուրքիոյ հանրապետութիւնն ալ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ եւ հարցը չի սահմանափակուիր Օսմանեան կայսրութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳ ԿԷՏԵՐԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Թրքական լրատուները Զուիցերիոյ միջնորդութեամբ կայացած հայեւթուրք համաձայնութեան հինգ կէտերը հրապարակած են անոր ստորագրութեան յաջորդ օրն իսկ, Ապրիլ 23ին: Ըստ այդ աղբիւրին, այդ կէտերը հետեւեալներն են.

ա.– Հայաստան կը ճանչնայ 1921ի Կարսի դաշնագիրը որ ստորագրըուած է Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ. անով ճշդուած է երկու երկիրներուն ներկայի սահմանը:

բ.– Քննարկելու համար Ցեղասպանութեան հարցը, երկու երկրէն պատմաբաններով պիտի կազմուի յանձնախումբ մը. երրորդ երկիրներու մասնագէտներ եւս կրնան անոր մաս կազմել:

գ.– Կը նախատեսուի սահմանը բանալ եւ առեւտական յարաբերութիւններու համաձայնութեան պատրաստութիւն տեսնել:

դ.– Մինչեւ որ փոխադարձ դեսպանութիւններ բացուին, Հայաստանի ու Թուրքիոյ Թիֆլիսի դեսպանները պիտի լիազօրուին Անգարայի ու Երեւանի դիւանագիտական յարաբերութիւններու մարզերը ստանձնելու:

ե.– Նշուած քայլերը պէտք է վաւերացուին երկու երկիրներու խորհրդարաններուն կողմէ:

Հ. Յ. Դ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Հայաստանի ու Թուրքիոյ, նաեւ Զուիցերիոյ արտաքին գործերու նախարարներուն կողմէ ստորագրուած այս համաձայնութեան եթէ ոչ միակ, գլխաւոր պարտականութիւնն էր կանխել ԱՄՆ-ու նախագահին կողմէ «ցեղասպանութիւն» եզրին գործածութիւնը: Այդ առումով պէտք է ըսել որ յաջողած է նախաձեռնութիւնը: Սակայն ներհայկական ճակատին վրայ քաղաքական լուրջ ընդդիմութեան պատճառ եղած է: Ասոր առաջին հետեւանքը Հ.Յ.Դ.-ի որոշումն է համախոհական կառավարութեան կազմէն դուրս գալու: Այդ մասին յայտարարուած է Ապրիլ 27ին: Այսուհետեւ կուսակցութիւնը կը գործէ որպէս ընդդիմադիր ուժ: Նոյն օրը Հ.Յ.Դ. բոլոր պաշտօնատարները սկսած էին ներկայացնել իրենց հրաժարականները: Այդ պաշտօնատարներուն մէջ կային նախարարներ, խորհրդարանի փոխնախագահը, յանձնաժողովներու նախագահներ, տարածքային կառավարման պատասխանատուներ:

Գերագոյն մարմնի ներկայացուցիչ Ա. Ռուստամեան յայտնած է թէ որպէս ընդդիմադիր ուժ Հայ ազգային գոնկրէսի հետ գործակցութիւնը բացառուած է: Իսկ «Ժառանգութեան» հետ գործակցելու մասնաւոր հարց չկայ:

Ապրիլ 27ին Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցութիւնն ալ անհամաձայնութիւն յայտնած է հայեւթուրք յարաբերութիւններու առընչութեամբ իշխանութեան վարած քաղաքականութեան:

«Ժառանգութիւն»ն ալ Ապրիլ 24ին իսկ յայտարարած էր թէ վրդովումով ընդունած էր արտաքին գործերու նախարարներուն միասնական համաձայնագիրը, ան ալ «Ցեղասպանութեան տարելիցի եւ դրա միջազգային ճանաչման վըճռորոշ ալիքի նախաշեմին՝ Ապրիլի 22ին»:

* * *

Վերոնշեալ երեք կուսակցութիւնները որոնք Ապրիլ 27ին արդէն արտայայտած էին Թրքական խաղէն չտարուելու եւ այդ քաղաքականութիւնը մերժելու իրենց կեցուածքը, դրական տուեալ՝ կ՚ապահովեն այն մասին թէ կան անընդունելիներու սահմանը զանցել մերժող ուժեր: Ասոր հետ, սակայն, տնտեսական տագնապով ու քաղաքական ազդակներով ծանրացած Հայաստանի կացութիւնը աւելի փափուկ վիճակի կը մատնուի, շնորհիւ Թրքական բեմադրութեան որ յայտնապէս անարգել գործեց:

Ինչ կը վերաբերի ուղեգիծին կէտերուն, հայեւթուրք սահմանի ճանաչումին ու Ցեղասպանութեան քննարկումի միասնական մարմնին առընչուած պայմանները արդէն ամէնէն լաւատեսին ալ բաց դուռ չեն ձգեր ըսելու թէ Թրքական կանոնով չէ չափուած ամէն բան: Գրեթէ կէս-բերան նշուած սահմանի բացումն ալ այնքան անորոշ է որ կարելի չէ որպէս դրական տուեալ ընդունիլ զայն: Տակաւին հազիւ շաբաթ մը առաջ Թրքական աղբիւրներ սահմանը ամիսը անգամ մը բանալու մասին կը յայտնէին: Հայաստանի համաձայնութիւնը ունենալէ ետք, ինչո՞ւ, օրինակ, տարին մէկի չվերածուի ան: Եւ ըսել որ այս թէական, ամբողջովին Թրքական կամայականութեան ձըգուած կարգադրութեան խոստումին կը փոխուին Ցեղասպանութիւն եւ Արեւմտահայաստանի հարցը, անշուշտ եթէ որպէս ստոյգ տեղեկութիւն ընդունուին Թրքական աղբիւրներու լուրերը:

Այս մասին հարցականները փարատելու համար հարկ է Երեւան անյապաղ ու հանգամանաւոր հերքում հրապարակէ, կանխելով Թրքական ստերու տարածումը:

Այսպէս, «առումի՛տար»ի քաղաքականութեան նոր էջ մը ունեցած կ՚ըլլանք, «ուղեգիծ» խորագրուած: Այդ պարագային անարդար կ՚ըլլա՞յ հարց տալ թէ ուղիին համաձայնողները մտածա՞ծ են թէ ո՛ւր կը տանի ան:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆ

Ապրիլ 23ին Հ.Յ.Դ. երիտասարդական եւ ուսանողական միութիւններու կազմակերպած ջահերով երթը հազարաւորներ խմբած է. անոնք Մատենադարանէն քալած են մինչեւ Ծիծեռնակաբերդ, տեղատարափ անձրեւի մը տակ: Նախօրէին հրապարակուած հայեւթուրք համաձայնութիւնը յայտնապէս մեծ զայրոյթ արթնցուցած է երիտասարդներուն մօտ, որոնք ի նշան բողոքի Թրքական դրօշ մը հրկիզած են:

Ապրիլ 24ին Գարեգին Բ.ի գլխաւորութեամբ Թեմակալ առաջնորդներ, Մայր Աթոռի միաբաններ, պետական աւագանիին հետ այց տուած են Եղեռնի յուշահամալիրը, յարգանք մատուցանելու բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Կաթողիկոսն ու նախագահ Ս. Սարգսեան ծաղկեպսակներ զետեղելէ ետք անմար կրակին մօտ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուած է: Էջմիածնի մէջ ալ պատարագ մատուցանուած է: Մայր տաճարին կից Նահատակաց յուշարձանին առջեւ ալ հոգեհանգստեան կարգ կատարուած է Գարեգին Բ.ի կողմէ:

Օրուան առթիւ ղեկավար դէմքեր ուղերձներ հրապարակած են: Ս. Սարգսեան իր ուղերձին մէջ շեշտելէ ետք Ցեղասպանութեան անժամանցելիութիւնը, ըսած է. «Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումն ու դատապարտումը հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան համար պատմական արդարութեան վերականգնման խնդիր է»: Ապա Թրքական կողմին տուրք տալու արարքը շարունակած է ուղերձին մէջ ալ, շարունակելով. «Աջակցութիւն ենք յայտնում պատմական ճշմարտութեան համար պայքարող այն Թուրք մտաւորականներին, ովքեր կիսում են մեր ցաւը: Մենք բազմիցս նշել ենք թէ Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման գործընթացն ուղղուած չէ Թուրք ժողովուրդի դէմ եւ Թուրքիայի կողմից Ցեղասպանութեան ճանաչումը մեր երկկողմ յարաբերութիւնների հաստատման նախապայման չէ»:

Ժողովրդային բազմութիւններ ամբողջ օրը անդադրում հոսքերով բարձրացած

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՍԻԿԱ ԱՅԲ Է ԱՍԻԿԱ ԱԼ... ԿՏԱԿ Է

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Բացի իր վէպերէն, թատերգութիւններէն եւ պատմուածքներէն, որոնք իրենց ինքնուրոյն տեղը ունին սփիւռքահայ գրականութեան մէջ, Ռոպէր Հատտէճեան հայ ժամանակակից լրագրութեան մէջ ըստեղծեց ամէնօրեայ սիւնակ մը, կը կարծենք աննախընթաց սիւնակ մը, որ անդին կ՚անցնի լրագրութեան սահմաններէն, ըլլալու համար հրապարակագրական արուեստի իւրօրինակ եղանակ մը: Սիւնակը, ուր իրարու կը զուգորդուին խոհական սուզումները եւ զգացական - յուզական ապրումները, կը կոչուի «Յուշատետր»:

Օրը-օրին կարդացուող այս սիւնակին մէջ, Հատտէճեան բազմակողմանի ու բազմերես պեղումի կ՚ենթարկէ մարդն ու իր շրջապատը՝ ամէնէն աննշան կացութիւններէն մինչեւ ծանրագոյն պահերը, մարդկային սովորական ու պարզ իրավիճակներէն, բնութեան յարափոփոխ երեւոյթներէն մինչեւ քաղաքակրթութեան թէ արդի ճարտարագիտութեան նուաճումները, յանգելու համար մարդը խաղաղեցնող լուծումներու, կեանքի ներդաշնակութեան: Անհրաժեշտ է ընդգծել այս վերջին եզրը՝ կեանքի ներդաշնակութիւնը: Արդարեւ, իր բոլոր վերլուծումներուն թէ իմաստասիրական պարզացումներուն մէջ՝ Հատտէճեան կը շեշտէ լաւն ու բարին, դրականն ու մարդասիրականը, բայց նաեւ կը մատնանշէ յոռին ու վատը, առանց կիրքի ու թշնամութեան, խաղաղասիրական շունչով, ձգտելով վերոյիշեալ ներդաշնակութեան: Լաւատեսութիւնն ու համերշխական ոգին անխզելի յատկանիշներն են իր ոճին:

Տարօրինակ պիտի ըլլար, եթէ Հատտէճեան, որ Հայ Եկեղեցւոյ հանդէպ խոր պաշտամունք ունեցող հաւատացեալ մըն է, հայ լեզուի, մշակոյթի ու գրականութեան նուիրումով ծառայող գրագէտ մը, իր «Յուշատետր»ի շղթային մէջ անտես առնէր մեր ժողովուրդը՝ իր արժէքներով ու աւանդութիւններով, հայ մարդը՝ ներկայ իր մըտմըտուքներով ու մարտահրաւէրներով, բայց մանաւանդ հայ գրականութիւնը՝ իր երախտաւոր ու տաղանդաւոր դէմքերով:

Ներկայ յօդուածին առաջադրանքը ա՛յդ է արդէն. - Անդրադառնալ Յուշատետրներու շարքի այն հատորներուն, որոնց մէջ Հատտէճեան կը պտըտի եւ ընթերցողը կը պտըտցնէ Հայ Գրականութեան քուլիսներուն մէջ: Այլապէս արդէն, բաւական դժուար է հակիրճ ակնարկի մը մէջ խօսիլ աւելի քան 60 հատորներու մէջ ամփոփուած գրական բերքի մը մասին, թէ՛ իբրեւ բովանդակութիւն, թէ իբրեւ իմացական, լեզուական ու ոճական նըւաճում:

Արդ, յուշատետրներու շղթային 43րդ օղակին մէջ, որուն խորագիրն է «Ասիկա ԱՅԲ է», Ռոպէր Հատտէճեան կը գրէ.-

«Բսան տարեկան էի, երբ խորհրդաւոր այդ դատաւորը օր մը յանկարծ դիմացս ելաւ իր անյայտ դէմքով եւ ինծի փոխանցեց այսքան երկար ժամանակ գաղտնի պահուած իր պատգամը.

- Ասիկա "Այբ" է եւ դուն անոր սպասարկուն ես այսուհետեւ»:

Մենք եւս հետեւելով այս այլաբանութեան կ՚երեւակայենք, որ խորհրդաւոր եւ «անյայտ դէմքով» նո՛յն դատաւորը, օր մը, դարձեալ ներկայացաւ «այբ» եւ «բեն»ի մեծահարուստ սպասարկու Հատտէճեան գրագէտին եւ այս անգամ հըրահանգեց՝ խիստ, բայց քաղցրաբարոյ շեշտով.-

- Ասիկա... «Կտակ» է եւ դուն անոր յուշարարն ես այսուհետեւ:

Յուշարար եւ ամէնօրեայ յուշարար:

Յուշարար՝ ազգային մեր ինքնութիւնը կերտող ներքին, հոգեկան ու ոգեկան հնոցներուն, մեր պատմութեան ու աշխարհագրութեան, մեր հողին ու ջուրին գաղտնի թելադրանքներուն, մեր մշակոյթի գանձերուն ու վառարաններուն, մեր այբուբենի, մեր գիր ու գրականութեան, մեր տաղի ու բանաստեղծութեան ճառագայթներուն:

Վերջապէս՝ յուշարար ազգային մեր խղճմտանքին եւ իմացութեան:

Վերեւի այս խոհերը մեզի ներշնչեցին Ռոպէր Հատտէճեանի վերջին երկու գիրքերը.- «Պտոյտ մը հայ գրականութեան քուլիսներուն մէջ» խորագիրով:

Այս գիրքերուն մէջ, ինչպէս եւ նախորդ երեք հատորներուն, ժըրաջան ու բազմավաստակ գրագէտը իր ընթերցողներուն կը յուշէ այն դէմքերուն մասին, որոնք «Այբ»ով ու «Բեն»ով ոգեղէն փառաւոր ապարանք մը կառուցանած են, եւ այնուհետեւ ոմանք նահատակուած՝ անծանօթ ձորերու մէջ, ոմանք հիւծած՝ հիւանդանոցներու թախծոտ պատերուն նոսեւ, ուրիշներ՝ թոքախտի ճանկերուն մէջ... եւ այսպէս շարունակաբար, բայց հիւծելով վառ պահած՝ յարատեւութեան կրակը...

Այս վերջին զոյգ հատորները կը կազմեն Հայ գրականութեան ու գեղարուեստի քուլիսները հետախուզող հինգ հատորներու չորրորդ եւ հինգերորդ եւ «Յուշատետր»ներու 62րդ եւ 63րդ գիրքերը: Վաթսուն երեք գիրք՝ այսինքն ամբողջ աշխարհ մը, որուն հինգ հաւաքածոները կը վերաբերին հայ գրական թէ մշակութային երախտաւոր գործիչներու կեանքին, գործին ու մըտերմիկ ապրումներուն, սէրերուն թէ կենցաղային-ընկերային պայմաններու շարադասութեան, գըրուած ամենայն համակրանքով եւ փափկանկատութեամբ:

Ամէնէն առաջ կ՚ուզենք ընդգծել, որ այս հինգ հատորներու մէջ, Հատտէճեանի առաջադրանքը չէ եղած ներկայացուած դէմքերու մշակած գրականութեան վերլուծումը (ինչ որ գրականագիտական իմաստով նորութիւն պիտի չըլլար), այլ ան գլխաւորաբար կեդրոնացած է անոնց կենսագրութեան ներքին-մտերմիկ պահերուն, ընտանական-աշխատանքային պայմաններուն, յարաբերութեանց, նամակագրութեանց, սիրային-սեռային կապերուն, եւայլն, եւայլն, պարագայ մը, որուն գծով նկատառելի կերպով ժլատ է հայ գրականագիտութեան կալուածը, նոյնիսկ նկատի ունենալով անհատ գրագէտներու նուիրուած մենագրութիւնները (ի հակադրութիւն այն իրողութեան, որ այլ ժողովուրդներու մօտ գրագէտները ամէնօրեայ ներկայութիւն են իրենց նոյնիսկ ամէնէն աննշան շարժումներով):

Ասիկա տարապայման ճիգ մըն է Ռոպէր Հատտէճեանի մօտ, որ իրագործելու համար իր այս սկըզբունքը հետախուզած պէտք է ըլլայ մատենագրական աղբիւրներու հըսկայական պաշար մը՝ յուշագրութիւն, մենագրութիւն, ամբողջական գործեր, տարեգիրքեր, մամլոյ հաւաքածոներ, եւայլն: Սրտագին նուիրում մը, արժանի՝ ամէն գնահատանքի:

Յիշեալ հինգ հատորներու առաջին երեքին մէջ հեղինակը խօսած է հայ մշակոյթի եւ գրականութեան աւելի քան քսան կարկառուն դէմքերու մասին, ինչպէս՝ Արշակ Չօպանեան, Շահան Շահնուր, Զապէլ Եսայեան, Տիրան Չրաքեան, Լեւոն Շանթ, Վահան Թէքէեան, Գրիգոր Զօհրապ, Արփիար Արփիարեան, Երուանդ Օտեան (Ա. հատոր), Թէոդիկ, Սիամանթօ, Սիպիլ, Անդրանիկ Ծառուկեան, Գուրգէն Մահարի, Յակոբ Ճ. Սիրունի, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան (Բ. հատոր), Կոմիտաս, Թլկատինցի, Եղիշէ Չարենց, Գարեգին Պէշկէօթիւրեան (Գ. հատոր):

Իսկ չորրորդ եւ հինգերորդ հատորներու մէջ սեւեռումի տակ առնուած են հետեւեալ դէմքերը.- Աւետիք Իսահակեան, Գրիգոր Օտեան, Հրանդ Ասատուր, Սիպիլ, Մատթէոս Մամուրեան, Վահան Տէրեան (Դ. հատոր), Եղիա Տէմիրճիպաշեան, Պետրոս Դուրեան եւ Պետրոս Ադամեան (Ե. հատոր): (Յիշենք՝ որ իր «Առագաստ դէպի բանաստեղծութիւն» գրքին մէջ Հատտէճեան վերլուծման ենթարկած է Դանիէլ Վարուժանի, Պարոյր Սեւակի, Ռուբէն Սեւակի, Միսաք Մեծարենցի, Իգնա Սարըասլանի, Սիլվա Կապուտիկեանի եւ ուրիշ դէմքերու ստեղծագործութիւնները):

Իսկապէս «Այբ»ի գործածութեան պատկառելի աշխատանք մը:

Այս հատորներէն մէկուն մէջ, հեղինակը սրտցաւօրէն կը գրէ հետեւեալը.- «Որքան ցաւալի է անգամ մը եւս հաստատել, թէ այս աշխարհի տարածքին վրայ հայ ժողովուրդի զաւակները այսօր որքան անտարբեր դարձած են երբեմնի յոգնավաստակ գրագէտներու ու գործիչներու ստեղծած հարստութիւններուն նկատմամբ»:

Անշուշտ կը ճանչնայինք այս հաստատումին. փաստօրէն վերեւի «յոգնավաստակ» գրագէտներէն, շատերը անծանօթ կը մնան մեր ժողովրդային զանգուածներուն, եւ այս հանգամանքին մէջ միակ յանցաւորը անոնք չեն: Զանցառութեան եւ հեռանկարային գործօնի յատակ թերացում կայ նաեւ բոլոր այն կառոյցներուն կողմէ՝ մշակութային կազմակերպութիւն, կրթական հաստատութիւն, հրատարակչական, մամուլ, եւն., որոնց առաջնահերթ պարտականութիւնն էր ժողովրդականացնել մեր մշակոյթի ու անոր գործիչներու ծանօթացումը: Պէտք է նաեւ նկատի ունենալ, որ վերեւի դէմքերէն շատերուն նուիրուած հատափոր մենագրութիւնները մատչելի չեն բոլորին, եթէ նոյնիսկ պահ մը մտածենք, որ ընթերցասիրութիւնը անպայման ընդհանրացած սովորութիւն է մեր մօտ: Այլ առակ լուարուք: Եթէ այդ մենագրութիւնները կը կարդացուին հայերէնին ծանօթ ընթերցողներու կողմէ, հապա անո՞նք, որ չեն իմանար մայրենի լեզուն...

Ռոպէր Հատտէճեանի այս փորձը՝ հակիրճ բայց ամբողջական ակնարկով ներկայացնել այդ գործիչները (չմոռնանք օրը-օրին, մամուլով) զգալիօրէն կը դիւրացնէ այդ ծանօթացումը: Բայց... չենք կրնար չարձանագրել պատեհ-անպատեհ հետեւեալ խորհրդածութիւնը.- Անենը չէ՞ մտածելու այս ակնարկներու թարգմանութեան մասին (ֆրանսերէնի, անգլերէնի, սպաներէնի, թրքերէնի, եւն.) այս լեզուներով արտայայտուող մեր ազգակիցներուն մատչելի դարձնելու համար հայ մշակոյթի, արուեստի ու գրականութեան գործիչներու եթէ ոչ բոլորին, բայց գոնէ ականաւորներուն վաստակն ու ծառայութիւնները:

Փակելէ առաջ մեր յօդուածը, կ՚ուզենք կատարել քանի մը նշումներ.

Ինչպէս պարզեցինք վերը, Հատտէճեան կը կեդրոնանայ ներկայացուող դէմքերու անհատական կեանքին վրայ, ուրուագծելով անոնց նկարագիրը, պարզելով անոնց ընտանեկան-ընկերային-նիւթական պայմանները, ուսման կատարած ճիգերը, յարաբերութիւնները, սէրերը, նամակագրութիւնը, վերջապէս իբրեւ մարդ, բայց նաեւ իբրեւ գարգէտ ունեցած դժուարութիւնները, եւայլն: Եւ այս գործը Հատտէճեան կ՚ընէ ամենայն բծախնդրութեամբ ու հոգածութեամբ, ջերմ համակրանքով՝ միշտ ընդգծելով ենթակային բարեմասնութիւնները, գրական շնորհներն ու տաղանդը, առանց անտեսելու թերութիւնները, զորս կը մատնանշէ բարեմտութեամբ եւ նրբութեամբ: Այս բոլորը կատարելու համար Հատտէճեան ունի պարզ եւ զուլալ հայերէն մը, դիւրահաղորդ ու հըրապուրիչ ոճ մը եւ իր հոգեբանական վերլուծումները, սիրային նամակներէն կատարուած մէջբերումները եւ գրողի կեանքէն քաղուած խիստ յատկանշական դրուագները կը շարայարէ այնպիսի վարպետութեամբ եւ անձանձրոյթ եղանակով, որ ընթերցողը մէյ մը որ սկսի կարդալու, չի կրնար վար ձգել գիրքը: Աւելցնենք, որ ջերմութիւնն ու յուզականութիւնը գլխաւոր յատկանիշներն են իր ոճին, որոնք կը փարաքեն ընթերցողը: Կարեւոր է աւելցնել, որ ներկայացուած դէմքերու կապերուն ու շարժումներուն ընդմէջէն ընթերցողը յստակ պատկերացում կ՚ունենայ ժամանակի հայ կեանքի մասին, մամլոյ, քաղաքական-ընկերային պայմաններու, հանրային գործիչներու, ինչպէս եւ հայաշատ քաղաքներու մէջ (Պոլիս, Իզմիր, Բաքու, Թիֆլիս) տիրող ազգային հարցերու մասին: Կ՚ափսոսայ առենին հայաշատ, այսօր հայաթափ քաղաքներու կամ գիւղաքաղաքներու վրայ (Պարտիզակ, եւն.): Հատտէճեանի առատահոս գրիչը զեփիւռի պէս կը ծփայ գրողներու կեանքին, սէրերուն ու տրտունջներուն վրայ, անոնց հետ կը շրջի Եւրոպայէն մինչեւ սառուցեալ Օրէնպուրկները... (Թէեւ, տեղն է այժմ յիշելու, որ Հատտէճեան միայն հարեւանցիօրէն կ՚անդրադառնայ որոշ դէմքերու հանրային-քաղաքական գործունէութեան, ինչպէս օրինակ

ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԸ ԳՆՈՒՄ Է ՍԻՒՆԻՔԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Խ. Աբովեան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանը հետեւողական ուշադրութիւն է դարձնում ուսուցիչների ետհամալսարանական մասնագիտական եւ մանկավարժահոգեբանական վերապատրաստութեան դասընթացներին: «Սփիւռք» գիտաուսումնական կենտրոնը համալսարանի այն օղակն է, որը իրականացնում է հայրենի ուսուցիչների՝ արեւմտահայ լեզուի, արեւմտահայ գրականութեան դասական շրջանի եւ ընփիւռքահայ գրականութեան գծով մասնագիտական վերապատրաստութիւնը, ինչի անհրաժեշտութիւնը, ցաւօք, ազգային կրթութեան ռազմավարութեան մէջ տասնամեակներ շարունակ դիտուել է երկրորդական:

2002 թուականից այստեղ վերապատրաստուել են Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Լեռնային Ղարաբաղի հանրակրթական դպրոցների աւելի քան 400 Հայոց լեզուի, գրականութեան, պատմութեան ուսուցիչներ: Կենտրոնում մշակուած 144 ընդհանուր ժամաքանակով եզակի այս ծրագիրը հնարաւորութիւն է տալիս ուսուցչին մէկ ամսուայ ընթացքում ձեռք բերելու բաւարար գիտելիքներ, տիրապետելու լեզուական հմտութիւնների, Մեսրոպեան ուղղագրութեան հիմնական սկզբունքներին եւ խորութեամբ իւրացնելու գրականութեան դասական եւ ժամանակակից երկու շրջանները:

«Սփիւռք» գիտաուսումնական կենտրոնը 2009թ. Մարտի 9ից մինչեւ Ապրիլի 4ը իր աշխատանքային ծրագրերին համապատասխան, Սիւնիքի մարզի ուսուցիչների համար կազմակերպեց արեւմտահայ վերապատրաստութեան մէկամսեայ դասընթացներ, որին մասնակցեց 16 ուսուցիչ: Ստուգումների արդիւնքներով բարձր նիշեր ստացան Արմինէ Կոլեանը, Կարինէ Գրիգորեանը եւ Նինէլ Սարգսեանը:

Անհրաժեշտ է նշել, որ այս տարի մանկավարժական համալսարանը հոգացել էր ուսուցիչների ուսման, սննդի, կեցութեան եւ հանգստի բոլոր ծախսերը, նուիրել տարաբնոյթ մեթոդական եւ ծրագրային գրքեր: Նրանց գրքեր են նուիրել նաեւ կենտրոնը, փրոֆ. Հիլտա Գալֆայեանը (Ֆրանսիա), Թոմ Սամուէլեանը (ԱՄՆ), բանաստեղծ Մերուժանը եւ արձակագիր Լեւոն Խեչոյեանը:

Դասաւանդման համար հրաւիրուած էին՝ Հայաստանի ԳԱԱ համակարգի, Երեւանի պետական եւ Խ. Աբովեան մանկավարժական համալսարանների առաջատար մասնագէտներ, գիտութեան դոկտորներ, փրոֆ. Կիմ Աղաբեկեանը, Վազգէն Գաբրիէլեանը, Սուրէն Դանիէլեանը, Լաուրա Մուրադեանը, Սամուէլ Մուրադեանը, Սերժ Սրապիոնեանը, գիտութիւնների թեկնածուներ Սուսան Ղարիբեանը (Խ. Աբովեան ՀՊՀՀ) եւ Վարդուհի Դաւթեանը («Հիւսիսային» համալսարան), կենտրոնի մեթոդիստներ Քնարիկ Աբրահամեանը եւ Յովհաննէս Եղոյեանը:

Վերապատրաստութեան ընթացքում ուսուցիչների համար կազմակերպուել են հանդիպումներ կրթական եւ մշակութային գործիչների հետ. Համալսարանի ռեկտոր փրոֆ. Արտուշ Ղուկասեանը ներկայացրել է կրթական նորագոյն ծրագրերը, համալսարանի դերակատարութիւնը, ՀՀ ԳԱԱ Գրականութեան ինստիտուտի նախկին տնօրէն Ազատ Եղիազարեանը խօսել է կրթական առարկայական ծրագրերի հիմնախնդիրների եւ անհրաժեշտ փոփոխութիւնների մասին, ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստուհի Վարդուհի Վարդերեսեանը անցկացրել է արեւմտահայերէնի ուղղախօսութեանը, հնչերանգներին նուիրուած դասախօսութիւն–սեմինար, Սիամանթոյի եւ Շ. Շահնուրի բնագրերի վրայ բացել Մեծասքանչի հմայքը: Կենտրոնն ուսուցիչների համար ցուցադրել է Մ. Առլէնի «Կանաչ գլխարկը» ստեղծագործութեան հենքով 1924թ. նկարահանուած «Դաւաճանութիւնների հակուած կինը» ամերիկեան համր ֆիլմը՝ համընթաց թարգմանութեամբ: Սիւնիքի ուսուցիչները եղան Գառնիի հեթանոսական տաճարում, Գեղարդում, այցելեցին Ա. Խաչատրեան համերգասրահ:

Փակման հանդիսութեանը նրանց պետական նմուշի վկայագրեր յանձնեցին սփիւռքի նախարարի տեղակալ Ստ. Պետրոսեանը, համալսարանի ռեկտորը, կենտրոնի տնօրէնը, ԵՊՀ հայ գրականութեան ամպիոնի վարիչ Ս. Մուրադեանը:

ՌՈԶԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
«ՍՓԻՒՌՔ» ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ

Վահան Տէրեանի կամ Աւետիք Իսահակեանի):

Անշուշտ առատահոս այդ գրիչը լոյսի կը բերէ տաղանդներ ու պայծառ պահերու բաւարարութիւն եւ հոգեկան հրճուանքներ, բայց նաեւ կը յիշեցնէ ողբերգութիւններ, արցունք, թախիծ եւ խոր տրտմութիւններ...

Իբրեւ օրինակ կ'ուզենք յիշել երկու պարագաներ.–

Անկարելի է առանց յուզուելու կարդալ Պետրոս Դուրեանի ողբերգութիւնն ու մահուան նկարագրութիւնը: Իսկ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի կեանքը, արտասովոր արարքները, առեղծուածային կապը հունգարուհի Հելլէն Նիսսընի հետ, ապա ինքնասպանութիւնը պատմըւած են այնքան սպառիչ կերպով, առարկայօրէն եւ հոգեբանական վերլուծումներով, որ այս գլուխը ինքնին մենագրութիւն մըն է, եթէ քիչ մը աւելի ընդարձակուի գրագէտի ստեղծագործութիւններուն քննութիւնը: Ընդհանրապէս, բոլոր դէմքերու ներկայացումը կը կատարուի այնպիսի ճշգրտութեամբ և յստակատեսութեամբ, որ ընթերցողը պատրանքը կ'ունենայ զանոնք դիտելու տեսերիզի վրայ:

Եզրափակելով մեր տպաւորութիւնը, կ'ուզենք ըսել, որ Ռոպէր Հատտէճեանի «Յուշատետր»ներու շարքը ամէնօրեայ եւ մնայուն յուշարարութիւն մըն է ոչ միայն մարդկային կեանքի վեհութեան, համամարդկային արժէքներու անժամանցելիութեան, այլեւ ու մանաւանդ՝ մեր ժողովուրդի ոգեկան եւ իմացական հարստութիւններուն, ուժերուն, արժանաւոր ու տաղանդաւոր զաւակներուն.

Ողջ մնայ Յուշարարը:

Պ. Հ.

Ա ՕԿԷ ԱՆԿԷ

ՎԵ՞ՐՋ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒՆ

Այս խորագրին տակ «Լը Մոնտ» (Ապրիլ 24) կ'անդրադառնայ երկու հատորներու որոնք կը ծանրանան մտահոգիչ երեւոյթի մը վրայ, որ կը վերաբերի Արեւելքի քրիստոնեաներուն: Անոնցմէ մէկն է Ռընէ Կիթոնի «Այս քրիստոնեաները զորս կը սպաննեն», երկրորդը՝ «Արեւելքի քրիստոնեաները: Իսկ եթէ անհետանային» (Անթուան Սֆէյր):

Յօդուածագիրը կ'արձագանգէ բովանդակութեան, Բենեդիկտոս ԺԶ. այցելութեան նախօրեակին (Մայիս 8 էն 15), այցելութիւն մը, որ պիտի լուսաբանէ քրիստոնեաներու կացութիւնը: Անոնք հաստատուած են երկիրներու մէջ, այլ եւս մեծամասնութեամբ մահմետական եւ հատորները մատը կը դնեն քրիստոնեայ համայնքներու տեւական աքսորին վրայ, դէմ յանդիման գտնուելով օրէ օր աւելի աճող խումի մը հետ եւ տնտեսական տագնապի մը, որ կը մղէ մեծաթիւ քրիստոնեաներ միանալու Սփիւռքի մը հաստատուած հիւսիսային Ամերիկա, հարաւային Ամերիկա կամ Եւրոպա: Բացատրութիւնը կուգայ նաեւ այն իրողութենէն, որ մահմետական բնակչութեան ծնունդներու տոկոսը բաղդատած քրիստոնեաներու ծնունդներու նուազումին մեծ դեր կը խաղայ: Ռընէ Կիթոն կը ներկայացնէ նաեւ համայնապատկեր մը, որ կ'երկարի Մաղրէպէն Միջին–Արեւելք քրիստոնեաներու կացութեան մասին, ընդգրկելով նաեւ Ասիա (Փաքիստան, Հնդկաստան, Չինաստան, Ինտոնեզիա) եւ պարզուած պատկերը յոռետես է, ըլլայ հալածանքներուն, ըլլայ յարձակումներուն մասին պաշտամունքի վայրերուն վրայ: Միայն, Յորդանան է որ ենթակայ չէ այս մեղադրանքներուն: Կիթոն կ'անդրադառնայ նաեւ այն գրաւարկին, որ «պատմական» քրիստոնեաները կը կրեն յարձակումը եւ մրցակցութիւնը աւետարանական եկեղեցիներուն, եկած Միացեալ Նահանգներէն 1990ական թուականներուն ընկերը:

Սֆէյրի հատորը, աւելի մանկավարժական բնոյթ ունի եւ կը միտի բացատրելու անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին, Արեւելքի զանազան եկեղեցիներու բարդութիւնները եւ իրենց պառակտումը: Պատմականը կ'ընէ ղպտի, ասորական, սիրիաք, հայկական, մարոնի, մելքիթ, լատին եւ բողոքական եկեղեցիներու ստեղծման:

ՔԱՂԱՔԸ ՈՐ Կ'ԱՊՐԻ ԻՐ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՎ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Ատանայէն Իսթանպուլ երկար ճամբորդութենէն թէեւ յոգնած՝ բայց խանդավառ ու քիչ մըն ալ շփոթ հոգեվիճակով մըն էր որ մայրամուտին կը մտնէինք Պոլիս:

Շաբաթ էր ու երեկոյ: Զուարթ էր լոյսը՝ «Ցուշիկ փախչող իրիկուան»: Այնքա՞ն մօտ էինք ուրեմն հիմա Մեծարենցին:

Դիմացը՝ Վոսփորն էր, շղարշուած թեթեւ ծուխովը երկու ափերը իրարու կապող նաւերուն: Ու աւելի անդին, երկինքին դիմաց, գիծերը՝ վեր սլացող մինարէներուն: Վոսփորն էր, կապոյտ, երկինք'ն ալ էս կապոյտ, երկու փէշերուն վրայ տարածուող պատկերովը Պոլիսին՝ «Որուն կապոյտը կ'առնէ մերթ զմրուխտի երանգներ», արուեստով մը՝ որ բնութի՛ւնը կրնայ իրագործել միայն:

* * *

Դպրոցական դրասեղաններուն առջեւէն դիմացող հմայք մըն էր Պոլիսինը, հմայք մը՝ որ պտըտցուցած էինք միասին տարիներով, առանց զայն գիջելու կեանքին մէջ, աւելի վերջ յայտնուող գրաւչութիւններու:

Մենք ճանչցած էինք Պոլիսը գիրքերուն ճամբով, այնքա՜ն հարազատ ու իրական: Գծած էինք պատկերը անոր թաղերուն, փողոցներուն, Սկիւտարին ու Ալէմտաղին, Թաղականներուն ու Արխողոմ Աղային:

Կարծած էինք սակայն միշտ ալ, թէ ժամանակը շատ բան փոխած պիտի ըլլար այդ բոլորէն այսօր: Վերջին հաշուով, մեր գաղութներուն մէջ Պոլիսը եղած էր ամէնէն հիներէն, ու մանաւանդ ամէնէն աւելի ինքն իր մէջ ամփոփուածը, գոնէ անցնող քառասնամեակին. եւ սակայն յաճախ այնքա՜ն չնշուած կերպով՝ որ տուած էր գուցէ սխալ տպաւորութիւն մը այլամերժութեան:

Ահա թէ ինչու, առաջին վայրկեանէն իսկ այնպէս թուեցաւ թէ ծանօթներ էինք արդէն իրարու, թէ կը ճանչնայի նոյնիսկ մարդերը՝ որոնց կը հանդիպէի հիմա փողոցներուն մէջ:

Ծի՞շդ էր ուրեմն որ այստեղ ապրած էին ու նոյն այս փողոցներէն անցած, աշխատած, խանդավառուած, երազներ ունեցած, սիրած ու տառապած՝ Թէքէեանն ու Վարուժանը, Մեծարենցն ու Սիամանթօն, Դուրեանն ու Զարիֆեանը, եւ դեռ ամբողջ խումբը տղոց՝ որոնք իրենց կեանքին գինով պատմութիւն մը գրեցին, պատմութիւն մը տխուր ու գեղեցիկ:

Կեանքը դաժան եղաւ անոնցմէ ոմանց հանդէպ՝ թիզ մը հող անգամ զլանալու չափ: Այսօր կարելի չէր երթալ նոյնիսկ անոնց հողակոյտի՛ն...

Նախորդ գիշեր, ուշ ատեն, քիչ մը վախով՝ բայց յուզումո՛վ էր մանաւանդ որ անցանք Պօղանդիէն: Առանձին էինք Վաչէն ու ես, քառասունհինգ հոգինոց խումբին ինքնաշարժին մէջ: Միւսները կ'երգէին, կը խօսէին, կը հայհոյէին, բոլորն ալ թրքերէն:

Նախորդ գիշեր էր ատիկա սակայն. այսօր՝ Պոլիսը կը մնար նոյնը, մեզի ծանօթ Պոլիսը, առանց Զօհրապի, առանց Վարուժանի:

Պոլիսը նոյնն էր միշտ:

* * *

Որոշած ենք մեր այցելութիւնները սկըսիլ գերեզմանատուներէն: Կը գծենք ամբողջ օրուան ծրագիրը երկու տեղացի ծանօթներու հետ ու կ'ելլենք ճամբայ հանդիպելու համար նախ Սկիւտարի գերեզմանատունը: Սեպտեմբերի պայծառ երկինքին տակ՝ նոճիները լուրջ ու խաղաղ նազանք մը ունին:

(Շար. 1)

(Շար. Ա. էջէն)

էն Մխենուակարերը, ծաղիկներ զետեղած անմար կրակին շուրջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարիներու բեռը, 94 տարի, կը ճնշէ նաեւ գաղութին վրայ։ Ապրիլ 23էն 24 կազմակերպուած զանազան ձեռնարկներուն մասնակցողներուն թիւը սովորականէն քիչ էր։ Եւ այդ քիչը զգալի էր։ Յոգնութի՞ւն, կրկնութի՞ւն, ուծակութի՞ւն, անտարբերութի՞ւն...։ Մարսէյլի հայութիւնը տարօրինակ է։ Երբ հաւաքական մը շուրջ, այս պարագային ՍԷ.ՍԷ.Ա.ԷՖ., կը միանան կազմակերպութիւններ, կը կարծէք թէ նոր արեւ մը պիտի ծագի, եւ սակայն...

Ապրիլ 23ը երիտասարդներուն օրն էր։ Ժամը 14էն 18 քաղաքին չորս տարբեր վայրերուն վրայ տեղեկատուութեան տաղաւարներ հաստատուած էին՝ ցրուելու Թուղթիկներու, հանրագրութիւններու ստորագրութիւն Եւրախորհրդարանի օրակարգին վրայ բերելու համար ժխտողականութեան հարցը, եւլն.։

Ժամը 19ին, Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ երեք յարանուանութիւններու մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ հսկումի արարողութիւն, ապա բոցի արծարծում Նահատակաց յուշարանին եւ թափօրի մը կազմութիւն ջահերով եւ տողանցք դէպի Թրքական հիւպատոսարան, ուր խօսք առին Ազատ Պալյարս (Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդ) եւ Նորիկ Զամանթեան (Ժ.Ա.Ֆ.)։ Հուսկ տեղի ունեցաւ փչուկներու արձակում զանազան արձանագրութիւններով։

Ապրիլ 24, ժամը 11.30ին համախմբում եւ ոգեկոչում կազմակերպուած էր Մարսէյլի 12րդ թաղամասի Հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած յուշակոթողին առջեւ։ Հանդիսութիւնը բացաւ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը «Ով Հայոց աշխարհ» երգով։ Ապա, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան կարգ, նախագահութեամբ վեր. Ժիլպէր Լեւոնեանի, Եղիա Վրդ. Դերձակեանի եւ Զատիկ Վրդ. Աւետիքեանի։ Այս վերջինը արտասանեց Հոգւոցը եւ երգչախումբին (ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եղմազեանի) «Հայր մեր»ով փակուեցաւ աղօթքի բաժինը։ Յետոյ յաջորդաբար խօսք առին՝ Մաքսիմ Սիւավալեան (ՍԷ. ՍԷ. Ա. ԷՖ.), Ռընէ Օլմէթա (Պուշ-տիւ-Ռոնի Ընդհանուր խորհուրդ), Միշէլ Վօզէլ (Նախագահ՝ Փրովանս – Ալփ – Կոթ տ'Ազիւրի եւ երեսփոխան) եւ հուսկ քաղաքապետը՝ Ժան-Գլօտ Կոտէն։ Բազմաթիւ քաղաքական անձնաւորութիւններ ներկայ եղան։ Տեղի ունեցաւ ծաղկեպսակներու զետեղում եւ ապա դպրոցներու աշակերտութիւնը, հայ սկաուտները, երիտասարդական կազմակերպութիւններու անդամները մէկական մեխակ զետեղեցին յուշակոթողի աղբիւրին շուրջ։

Ժամը 15.30ին, «Սաքրէ Քէօր» մայր տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ պատարագ, ձեռամբ Եղիա Վրդ. Դերձակեանի։ Օրուան հոգեւոր ճառը արտասանեցին Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան (հայերէն) եւ վեր. Ժիլպէր Լեւոնեան (ֆրանսերէն)։ Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Վարուժան Պատուհասեանի։ Ներկայ գտնուեցան այլ կաթողիկէ եկեղեցականներ որոնց մէջ ներկայացուցիչը Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսին՝ Հայր Տընի Հոնորա։

Ժամը 17ին, Փրատօ պողոտայի ծայրը համախմբումի ընթացքին խօսք տրուեցաւ զանազան տեղական քաղաքական դէմքերու եւ ժամը 18ին ցոյցը ճամբայ ելաւ դէպի Թրքական հիւպատոսարան։ Առջեւէն քալեցին դպրոցներու աշակերտութիւնը ցուցատախտակներով, հայ սկաուտները, եկեղեցականները եւ քաղաքական անձնաւորութիւնները։ Ցոյցը կանգ առաւ Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ ուր խօսք առաւ ՍԷ. ՍԷ. Ա. ԷՖ.ի նախագահը՝ Փասքալ Շամասեան։ Յետոյ, ժողովուրդը ուղղուեցաւ Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին ուր կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, որուն աւարտին բոցը մարուեցաւ, վերջ տալով ոգեկոչումներու շարքին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Ապրիլ 24ի առթիւ պատարագը մատոյց Ֆրանսահայ Թեմի առաջնորդ Նորվան Արք. Զաքարեան։ Պատարագին ներկայ էին Հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Աւետարանչական եկեղեցիներու նախագահ Վեր. Ժոէլ Միքայէլեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատան հաւատարմատար՝ Պ. Համլէթ Գասպարեան, Լեռնային Ղարաբաղէն Ֆրանսա ժամանած նախարարուհին եւ ներկայացուցիչ Պ. Յ. Գէորգեան։

Կիրակի, Ապրիլ 26ին, խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր եկեղեցին։ Պատարագիչ Առաջնորդը իր քարոզին մէջ շեշտը դրաւ կեանքի յաղթանակին վրայ։ Ան ի միջի այլոց ըսաւ.– «Ցեղասպանութեան ճանաչումը առանց ցեղասպանութեան ինքնաճանաչման, բո՛ւն նպատակին յաղթանակը չէ։ Ի՞նչ օգուտ ունի աշխարհի ազգերու կողմէ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը, եթէ պիտի մահանայ հայութիւնը Հայուն մէջ»։ Ապա, յորդորեց հաւատացեալները որ կենդանի պահեն հաւատք, լեզու եւ այն ամէն ինչը որոնք կ'ապահովեն Հայու ստեղծագործութեան շարունակականութիւնը։

Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան յատուկ աղօթք եւ պաշտամունք որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին հիւր եկեղեցականները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԸ ԴԱՏ ԲԱՑԱԾ ԵՆ ՔԱՏԱՄԹՐԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Սասունցի Հայերու միութեան նախագահը Ա. Տաղճը յայտնած է թէ դատ բացած են Պաթմանի քատամթրի տնօրէնութեան դէմ որ շրջանին մէջ երկու հայկական եկեղեցի անտառային գօտի հռչակած է։ Առկէ զատ հայութեան պատկանող եկեղեցիներու եւ գերեզմաններու արձանագրութեան ընթացքին զանց առնուած է «հայ» նշումը։ Երբ առարկած են, իրենց հարց տրուած է. «Գերեզմանոցներու կրօնական հաւատալիքները ինչպէս կարելի է ճշդել»։ Մինչդեռ Ա. Տաղճը կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ գերեզմանոցներուն մէջ խաչեր ու իրենց պատկանող նկարներ կան, իր մեծ հայրը, հայրը, մերձաւորները հոն թաղուած են։

Ան դժգոհած է տակաւին որ եկեղեցիներն ու գերեզմանոցները վերջին տարիներուն գանձախոյզերու աւերումին թիրախ են, չեն կրնար քահանայ հրաւիրել ու իրենց մեռեալները առանց քահանայի կը թաղեն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ԿՐԻՓԻ համաճարակը սկսած է տարածուիլ եւ Ապրիլ 28ին 150 մեռեալ կար եւ 1600 ալ վարակուածներ, որոնք քննութեան տակ էին։ Եւրոպան ալ սկըսած է վարակուիլ եւ երկու Սկովտացիներ ու Սպանացի մը վարակուած են. նոր կը վերադառնային Մեքսիքայէն։ Կասկածելի երկու պարագաներ ալ կան Ֆրանսա։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը Մարտին ալ զգալի յաւելում մը արձանագրեց 63.400 նոր գործազուրկներով, այլ խօսքով 2,7% համեմատութեամբ։ Ամէնէն աւելի կը տուժեն երիտասարդները։ Ամբողջ տարուան ընթացքին տընտեսական պաշտօնազրկումները 46%ի համեմատութեան հասած են։

ԷՔՈՒԱԹՈՐԻ նախագահ վերընտրուած է ընկերվարական Ռաֆայէլ Գորէա, ձայներու 51,7%ով։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մելինէ Փինթօ ժան-ժագ Փիւփելայի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE

2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝

ՖՈՐՈՒՄ 2009

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն
ՅՈՒԼԻՍ 13էն 26

- Դասախօսութիւններ, զրոյցներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պտոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ.
– 01. 42. 29. 10. 24
– 06. 14. 74. 92. 97

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԹԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ASSEMBLEE EXTRAORDINAIRE DES DELEGUES DIOCESAINS

Հ Ր Ա Ւ Ի Ր Ա Գ Ի Ր

Շաբաթ, 2009 Մայիս 16, ժամը 15:45ին
Պարսամեան կեդրոն, Նիս

Սիրելի Թեմական պատգամաւոր,

Հրաւիրուած էք մասնակցելու արտակարգ Թեմական պատգամաւորական ժողովի նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 2009 Մայիս 16ին, ժամը 15:45էն 16:30 Պարսամեան կեդրոն, 281 Bld de la Madeleine, 06000 Nice.

(Այս արտակարգ ժողովը անմիջապէս պիտի յաջորդէ տարեկան Թեմական ժողովին, նոյն օրը)։

Ակնկալելով Ձեր մասնակցութիւնը, որուն մասին կը խնդրենք որ տեղեկացնէք մեզի, մինչեւ 2009 Մայիս 8, հաճեցէք ընդունիլ մեր եղբայրական ողջոյնները։

Սոյն Թեմական պատգամաւորական ժողովին Թեմական խորհուրդին կողմէ հրաւիրուած է նաեւ հայ մամուլը։

Անձամբ ներկայ չկարենալու պարագային հաճեցէք թղթակից մը նշանակել։

Տ. Նորվան Արք. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Թեմին
Mgr Norvan Zakarian
Primat du Diocèse

Գրիգոր ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Թեմական խորհուրդի Ատենապետ
Grégoire Krikor Papazian
Président Exécutif du Conseil Diocésain

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**

Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la

SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures

à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 30
JEUDI
30 AVRIL
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տարեկան 70 եւրօ
Արտասահման : Տարեկան 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84րդ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22.195 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22.195

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Ապրիլ 24ի նախօրեակին Թուրքիոյ հետ ստորագրուած համաձայնութեան առաջին հետեւանքը եղաւ հայութեան մէջ յայտնուած տարակարծութիւններու, հակադրութիւններու պատկերը: Ոչ միայն Սփիւռքը լայն չափով մերժող դիրք ունի այդ քայլին նկատմամբ, այլեւ քաղաքական ոլորտը թէր ու դէմ կեցուածքներով խառնուած է: Հ.Յ.Դ.-ի իշխանութենէն հեռանալու որոշումին յաջորդածներէն ետք Ռ.Ա.Կ.-ը եւ Ս.Դ.Հ.Կ.-ը եւս յայտարարութիւններ հրապարակեցին:

Առաջինը կը շեշտէ հայեւթուրք «ուղեգիծ»ին հրապարակման թուականին չահագործումը որ ապահովեց Պ. Օպամայի կողմէ «ցեղասպանութիւն» եզրին շրջանցումը: Կը պահանջուի որ մինչեւ ստորագրուած համաձայնութեան խորհրդարանէն վաւերացումը նախագահ Ս. Սարգսեան այդ մասին բացատրութիւն տայ ժողովուրդին:Ատով հանդերձ, կ'ըսուի թէ Ռ.Ա.Կ.-ը հաւատք ու վստահութիւն ունի նախագահին, հիմնուելով անոր տուած երաշխիքին թէ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու բնականոնացումը Ցեղասպանութենէ հրաժարիլ, կամ այդ մասին կասկած թոյլատրել չի նշանակեր:

Իսկ Ս.Դ.Հ.Կ.-ի Կեդր. վարչութիւնը «խիստ մտահոգիչ ու դատապարտելի» կը նկատէ հայեւթուրք յայտարարութիւնը որուն մասին յստակ տուեալներ կը բացակային: Կը պահանջէ որ հայեւթուրք յարաբերութիւնները քննարկուին ազգային ընդհանուր քաղաքականութեան շրջանակներուն մէջ ու բանակցութիւնները տարուին բաց, թափանցիկ, առիթ տալով համազգային քննարկումներու, թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ:

Այս վրդովումին մէջ, «Արմէնփրէս» իր տնօրէն Հրայր Զօրեանի կողմէ արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեանի հետ կատարուած հարցազրոյց մը հրապարակեց (Ապրիլ 27): Գլխաւոր նիւթը Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարզն է, անոր առընչուած հարցականներով, մտահոգութիւններով:

Է. Նալպանտեան կը մերժէ խաբուած ըլլալու տեսակէտը: Ամիսներէ ի վեր Երեւան կը յայտարարէ թէ կը ձգտի առանց որեւէ նախապայմանի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները կարգաւորել, սահմանի բացում ապահովել: Կ'աւելցնէ թէ եթէ Թուրքիան կը համարուի խաբողը, այդ կը նշանակէ որ կը խաբէ ինքզինք, յետոյ միջազգային հանրութիւնը, ԱՄՆ-ը, Ռուսաստանը, Եւրոպական միութիւնը: Այս տրամաբանութեան հետ նախարարը յոյս ալ կը յայտնէ որ օր մը Թուրքիոյ ղեկավարները Հայաստանի ղեկավարներուն կը միանան Ծիծեռնակաբերդ ծաղիկ զետեղելու համար:

Երբ զրուցավարը կը պնդէ թէ ինչո՛ւ Ապրիլ 22ի գիշերը ընտրուեցաւ յայտարարութեան հրապարակումին համար, Է. Նալպանտեան առօք-փառօք կ'անտեսէ հարցումին բուն միջուկը, կեդրոնանալով «գիշեր»ուան վրայ, ու կը բացատրէ թէ դիւանագիտութեան մէջ ո՛չ գիշեր, ո՛չ ցերեկ կայ... Ու Հ. Զօրեան արդարօրէն կը նշէ թէ պարզունակ այդ բացատրութիւնը վիրաւորած է զիրենք:

«Պատասխանուած» ըլլալով հանդերձ, անպատասխան մնացած է համաձայնութեան պարունակութեան մասին հարցումն ալ (մինչ թրքական աղբիւրներէ տրուած հինգ կէտերը աշխարհը կը շրջին): Է. Նալպանտեան կ'ըսէ. «այդ քարտէսի մէջ որեւէ դրոյթ կամ սկզբունք չկայ»: Բայց թէ ուրեմն ինչի՞ տակ ըստորագրած են երեք նախարարները, յայտնի չէ:

Հարցազրոյցին նիւթ եղած են Պ. Օպամայի Ապրիլ 24ի յայտարարութիւնը եւ Ղարաբաղի բանակցութիւններն ալ: Առաջինը նախորդ նախագահներուն համեմատութեամբ յառաջդիմութիւն կը նկատուի: Իսկ Ղարաբաղի բանակցութիւններուն մէջ տեղքայլին պատճառը

(Շար.-ը Դ. էջ)

ՓԱՐԻԶ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ ՆՈՐ ՑՈՅՑԸ

Ջաւախքի ազգային գործիչ Վահագն Չախալեանի բանտին մէջ խոշտանգումի լուրը նոր ցոյցի մը դրդապատճառ եղաւ, վերջին պահու որոշումով մը: Ֆրանսահայ խորհուրդին նախաձեռնութեամբ քանի մը տասնեակ հոգի կրկին խմբուեցաւ Վրաստանի դեսպանատան դիմաց, Ապրիլ 28ի երեկոյեան, պահանջելով անարդարօրէն բանտարկուած հայ գործիչին ազատ արձակումը:

Դեսպանատան կողմէ ընդունուեցան Ա. Կէօվճեան եւ «Գոփէս» երիտասարդական կազմակերպութենէն Թանիա Պապանազարեան: Այս վերջինը ցուցարարներուն տեղեկացուց թէ նախորդ ցոյցին յայտնուած պահանջը դրական պատասխան ունեցած էր ու Փարիզէն փաստաբան Փ. Արապեանի պիտի արտօնուէր Վ. Չախալեանի դատին մասնակցիլ: Իրենք ալ յայտնած էին թէ կ'ուզէին մինչեւ յաջորդ ցոյցը, Մայիս 5ին, ստոյգ տեղեկութիւն ունենալ Վ. Չախալեանի վիճակին մասին:

Փաստաբան Փ. Արապեան որ ներկայ էր ցոյցին, յայտնեց թէ դատին իրեն մասնակցութեան արտօնութիւնը մեծ յոյս պէտք չէ թելադրէ, քանի որ պաշտպան փաստաբանի ներկայութիւնը սկիզբի փուլին կարեւոր դեր կը կատարէ: Ատով հանդերձ ինք պիտի երթայ Թիֆլիս, կարելին ընելու:

Ինչպէս յայտարարուեցաւ, Մայիս 5ինը ազդարարութեան վերջին ցոյցը պիտի ըլլայ ու վրացական իշխանութիւններու անդրդուելի մնալու պարագային, աւելի ծաւալուն բողոքի շարժումներու պիտի ձեռնարկուի, ի հարկին նաեւ այլ գաղութներու մէջ:

Կարեւոր է որ Մայիս 5ին աւելի բազմամարդ ներկայութեամբ փաստը տրուի թէ Սփիւռքի հայութիւնը մօտէն շահագրգռուած է իր մէկ հայրենակիցին բաժին հանուած անարդարութեան, հակահայ վարկաբեկումին երեւոյթով:

ԿԻՊՐՈՍ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԿՈՉԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ

Խորհրդարանի նախագահ Մարիոս Գարոյեան Ապրիլ 24ի առիթով ունեցած ելոյթին մէջ ըսած է թէ Հայերը կը նըշեն Ցեղասպանութեան տարելիցը ու կը շարունակեն պայքարիլ Ի. դարու ամէնէն սարսափելի ոճիրներէն այդ մէկուն միջազգային ճանաչումին համար: Ան կոչ ուղղած է Անգարայի որ ընդունի իր յանցանքը եւ նախ Հայերէն, յետոյ ամբողջ մարդկութենէն ներողութիւն խընդրէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը ամիս առաջ թրքական, նաեւ այլ լրատուներ արար-աշխարհին իմացուցին թէ եթէ ոչ ուղղակի Ցեղասպանութեան, այլ գոնէ Հայերուն տրուած տառապանքին համար Թուրքեր հրապարակաւ ներողութիւն կը խնդրեն: Ատիկա [illegible] բնագիր մը զետեղուած էր կայքէջի մը վրայ, հանրագրութիւնն ալ կ'ըլլար համացանցի համբով:

Այս լուրը ջերմօրէն ընդունուեցաւ "հայեւթուրք երկխօսութեան" ախտէն վարակուածներու մեր խմբակէն. անոնք կարծեցին վերջապէս իրենց անհեռատես կեցուածքին ամուր պատուանդան գտած ըլլալ այդ հանրագրութեամբ: Եւ առանց սպասելու գոնէ թուական արդիւնքին, շնորհակալութեան սրբատանմլիկ արձագանգ մը բանաձեւեցին: Նախատեսուած բեմադրութեամբ քալեց ամէն բան. Թուրքեր ներողութիւն կը խնդրէին, Հայերն ալ մեծահոգաբար շնորհակալ կ'ըլլային:

Սակայն կարճ ատեն մը ետք այս առեւտուրը կէս ճամբան մնաց, երբ թրքական հանրագրութիւնը 30 հազարի շուրջ ստորագրութեամբ լռեց: Լուրեր ալ հասան թէ ձեռնարկողները հետապնդումի ենթակայ են, եւլն.: Հերթական այդ բեմադրութենէն խանդավառուողները մտածեցի՞ն արդեօք թէ 30 հազարը, ի վերջոյ, Հ. Տինքին յուղարկաւորութեան մասնակիցներուն մէկ երրորդն էր հազիւ: Յայտնապէս, երբ կարճատեսութիւնն ու պատեհապաշտութիւնը կ'ընտրուին որպէս ուղեցոյց, տրամաբանութիւնը չի կրնար նոյն ճամբայէն քալել:

Վերջերս նոր հանրագրութեան մը ձեռնարկուեցաւ Կեսարիոյ մէջ. այս անգամ Հայաստանի նախագահին Հայաստան – Թուրքիա փութպոլի փոխվրէժի մրցումը դիտելու հոն երթալու հեռանկարին դէմ: Առաջարկուած էր որ այդ մրցումը Կեսարիոյ նորակառոյց մարզադաշտին վրայ տեղի ունենայ, քանի որ Ա. Կիւլ կեսարացի է ու իր քաղաքին մէջ ընդունի Ս. Սարգսեանը:

Հանրագրութիւնը կ'ըսէ. "Հայաստանի սահմանը թող չբացուի, եղբօրս ոճրագործը չեմ ուզեր քաղաքիս մէջ տեսնել": 250 հազարէն աւելի մարդ ստորագրեց զայն, քանի մը օրուան ընթացքին:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ մեր երկխօսիկները ինչ կը մտածեն թրքական երկու հանրագրութեան տրուած ստորագրութիւններու համեմատութեան մասին:

Որպէս յաւելեալ լուսաբանութիւն, կ'արժէ անդրադառնալ հետեւեալին. թուրք ծանօթ լրագրող Մ. Ա. Պիրանտ Պ. Օպամայի ելոյթին առընչութեամբ Ապրիլ 28ին կը գրէր թէ Թուրքիա Ցեղասպանութեան ճամբուն վրայ վերջին դարձուածքին հասած է: ԱՄՆ-ու նախագահը, ըստ թուրք լրագրողին, առանց բառը գործածելու ըսած է թէ Թուրքերը ցեղասպանութիւն գործած են: Մնացածը փոքր քայլ մըն է որ կրնայ դատապարտումէ դատապարտում տանիլ Թուրքիան: Ու Պիրանտ կը գրէ. "Պ. Օպամայի այդ վտանգաւոր կէտէն քայլ մը առաջ կենալը շատ մը պատճառներ ունի. սակայն, անոնց մէջ, չեմ գիտեր թէ ձեր ուշադրութիւնը գրաւե՞ց որ ակներեւօրէն մեծ դեր կատարեց "Հայերէ ներողութիւն կը խնդրենք" խորագրուած հանրագրութիւնը որուն ձեռնարկողները դուք դատարանէ դատարան քաշքշեցիք":

Եզրակացութի՞ւն. Թուրքեր Հայերու հետ հաշտուելու որպէս նորագոյն փաստ բեմադրեցին ներողութեան հանրագրութիւն մը որուն նպատակն էր կանխել սարսափեցնող բառին արտասանութիւնը: Բեմադրութիւնը նպատակին ծառայեց, բառը շրջանցուեցաւ: Հայերու շնորհակալութիւնն ալ տակաւին զինք ընդունող երդիք կը փնտռէ:

Թ. ԱՐՖԻ

Ի. ԱԼԻԵՒԻ ՔՕՂԱՐԿՈՒԱԾ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

Ատրպէյճանի նախագահը Ի. Ալիեւ Եւրոպական յանձնախումբի նախագահ Ժ. Մ. Պարոզոյի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած ու նիւթ ըրած է Հայաստան – Թուրքիա վերջին զարգացումն ալ: Ըսած է թէ այդ զարգացումին նկատմամբ իրենց դիրքը բազմիցս յայտնած են. իրենց համար որեւէ ձեւով խնդրոյ առարկայ չէ այլ երկիրներու ներքին հարցերուն եւ դերիշխան երկիրներու յարաբերութիւններու միջամուխ ըլլալ: Այդ հարցին մէջ որոշումը կը պատկանի Հայաստանի ու Թուրքիոյ: Այսուհանդերձ, աւելցուցած է. «Շրջանային զարգացումներուն համաձայն պիտի գործածենք մեր քաղաքականութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու մեր իրաւունքը»: Յետոյ կրկնած է թէ ատրպէյճանական հողերը մօտ քսան տարիէ ի վեր հայկական գրաւման տակ են, պէտք է առանց նախապայմանի ազատագրուին: Ըսած է նաեւ թէ Հայերը կողմնակից են որ Ղարաբաղցիները իրենց ճակատագիրը իրենք որոշեն, սակայն ատիկա չի կրնար արդարացնել Ատրպէյճանի հողային ամբողջականութեան բռնաբարումը: «Հայերը որպէս ժողովուրդ արդէն իրենց ապագան որոշած են. կայ անկախ Հայաստանի պետութիւնը» ըսած է Ի. Ալիեւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՎԱՅՐ ՄԸ՝ «ԱՆԱՔՕ» ՏԱՓԱՆԱԻԸ

Վերջին շաբաթներուն լոյս տեսած ծանուցումներու մէջ որպէս ձեռնարկի վայր, տրուած էր տափանաւ(*) մը հասցէն: Այդպէս էին «Կոչնակ» համոյթին երեկոյթին, Անահիտ Սարգիսեանի ներկայացումներուն պարագան: Միութեան, մշակոյթի տան, այլինչ հաստատութեան սրահներուն վրայ կ՚աւելնար նաւ մը. «Անաքօ» տափանաւը: Քիչ մը ամէն տաք ու պաղ տեսած այս համայնքը ունեցա՞ծ էր այդ տեսակի նախընթաց մը: Զանազան ձեռնարկներու համար վարձուած նաւեր եղած էին, այո՛: Սակայն, եղա՞ծ էր համայնքին մէկ կազմակերպութեան սեփականութիւն նաւ մը: «Անաքօ»ն առաջինն է վստահաբար:

Անկախ աննախընթաց ու ինքնատիպ ըլլալու, Փարիզի 19րդ թաղամասին մէջ ալ հայկական հասցէ մը տրամադրելու պարագաներէն (ան խարսխած է Վիլէթի աւազանին մէջ), տափանաւը ուշագրաւ նորութիւն է նաեւ ընծայած բազմապիսի ու բազմաթիւ կարելիութիւններով: Յաւելեալ՝ խորհրդանշական իմաստը որ անմիջապէս միտք կու գայ, Սփիւռքի մեր հատուածներուն ամէն ջուրի վրայ նաւարկելու կարողութեան, տատանումներու, ինչ որ ըլլայ չընկղմելու վճռակամութեան պատկերով:

Այսքան բան, բնական է որ վրոյց մը կ՚արժէր: Առաւել՝ «Անաքօ»ի մասին հասկնալի հետաքրքրութիւնները. ի՞նչպէս, ո՞վ, ե՞րբ…

Նաւուն պատասխանատու կազմէն Ժիրայր Զոլաքեան պատասխանեց մեր հարցումներուն:

* * *

Հ.— Ի՞նչպէս ծնաւ նաւ մը ունենալու գաղափարը եւ ի՞նչպէս ներկայացաւ գաղափարը կիրարկութեան դնելու առիթը:

Պ.— Երեք տարիէ ի վեր նաւու մը ծրագիրը ունէինք, որպէսզի կարելի ըլլար կիրարկութեան դնել հայկական մշակութային ներկայութեան վայր ստեղծելու նպատակը:

Հ.— Բայց ինչո՞ւ ոչ որեւէ վայր, այլ նաւ մը:

Պ.— Նաւը առաւելութիւններ ունի: Պէտք է ըսել որ փարիզեան շրջանի հայահոծ վայրերը Սէնի ափին են, ինչպէս՝ Ալֆորվիլ, Իսի, նոյնիսկ Ս. Յովհ.-Մկրտիչ մայր տաճարը որ հեռու չէ Ալմայի քարափէն: Նաւը, նաեւ այն պատճառով որ կրնար ինքնուրոյն անտեսութիւն մը ըլլալ. կարելի էր վարձու տալ ու եկամուտ ունենալ. կարելի էր իջեւանիլ հոն, աշխատիլ, նաեւ անով պտըտիլ. շատ կարելիութիւն ունէր. շարժուն եւ անկախ ըլլալու կարելիութիւնները, գլխաւորաբար:

Գաղափարը երեք տարի առաջ ծնաւ, բայց զայն իրականացնելու նիւթական միջոցները չունէինք: Այլ հնարաւորութիւն փնտռեցինք, վերջը պատահմամբ համացանցի վրայ տեսանք որ աճուրդական պատճառներով մշակութային բնոյթի նաւ մը ծախու էր:

Հ.— Ի՞նչ տեսակ նաւ մըն էր:

Պ.— Տափանաւ (փէնիշ) մըն էր, 39×5,05 մ. չափերով: Խարսխած էր Վիլէթի աւազանին ափին: Այսօր ալ հոն է: Ունի հարիւր քառ. մեթր տարածքով սրահ մը որ հարիւր հոգի կրնայ ընդունիլ: Իրականութեան մէջ ցուցասրահ մըն է, ունի մեծ պաստառ մը որ կարելիութիւն կու տայ զանազան ցուցադրութիւններու:

Տափանաւը շինուած է 1953ին. հացահատիկի փոխադրութեան գործածուած է: Յետոյ ծանօթ քանդակագործ Սէզարի աշակերտներէն Մարուզելի գնած է ու աշխատանոցի վերածած: Անկէ ալ գնած է ազգագրագէտ Փաթրիք Պէռնար: Ան կը զբաղի բնատիրական վարչակարգերու հալածանքին ենթակայ ու անհետացման վտանգի տակ ժողովուրդներով. ամբողջ աշխարհի զանազան անկիւններէն յիշուն ժապաւէն ունի:

Նաւուն սրահը ունի բեմ, լսատեսողական ամէն յարմարութիւն. պառ մը, պատասխանատուին համար բնակութեան բաժին մը: Մուտքի հարթակը որ շուրջ 50 քառ. մեթր է, ամառը պիտի գործածուի որպէս սրճարան:

Ներսը կայ նաեւ փոքր գրադարան մը, մշակութային ծրագիրներու վերաբերող գիրքերով. կան նաեւ ֆիլմեր, Տի.Վի.Տի.ներ, եւլն.:

Հ.— Եւ ո՞վ է այսօր տէրը այս նաւուն:

Պ.— Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան յանձնախումբը: Անոր Նորմանտիի արձակուրդի կայանը կազմակերպութեան նախագահ Վահան Նաւասարդեանի մահէն ետք ծախուեցաւ: Գումարը պահուած կը մնար:

Այսօր թերեւս շատ մարդ չի յիշեր Հայ կարմիր խաչը: Ան Բ. աշխարհամարտի տարիներուն Փարիզի եկեղեցիի կողքին բուժարան մը ունէր. տոքթ. Գոլոլեանի գլխաւորութեամբ բժիշկներու խումբ մը պատերազմէն վերադարձողներու եւ համայնքէն կարօտեալներու առողջական ծառայութիւն կու տար: Երբ բուժարանը կը փակուի, Նորմանտիի կայանը կը գնեն: Վերջին տարիներուն այդ շէնքը անգործածելի էր. լուրջ նորոգութեան, հետեւաբար կարեւոր պիւտճէի կը կարօտէր: Ուստի մտածուեցաւ Փարիզի մէջ երիտասարդներուն համար մշակութային վայր մը ունենալու մասին:

«Անաքօ» տափանաւը գնուեցաւ արձակուրդի կայանի շէնքին վաճառքին գումարով: Յանձնառութիւն կայ նախորդ տիրոջ՝ Փ. Պէռնարի մշակած ծրագիրներն ալ գործադրելու: Անոնց կերպով մը հովանաւոր է Փարիզի քաղաքապետարանը որ խարսխավայրը տրամադրած է: Ի վերջոյ, այդ ծրագիրներն ու Հայ կարմիր խաչի կողմէ մշակելի ծրագիրները զիրար պիտի լրացնեն:

Երբ նաւը գնելու թեկնածու ներկայացանք, կային ուրիշ թեկնածուներ ալ: Բայց մեզ նախընտրեցին, ճիշդ այս հանգամանքին պատճառով:

Հ.— Պիտի պահո՞ւի «Անաքօ» անունը:

Պ.— Կ՚ուզենք զայն պահպանել: Անաքօ անունն է ամազոնեան ցեղախումբի մը կրօնապետին (շաման): Այդ ցեղախումբի անդամներուն թիւր նուագելով գրեթէ հարիւր հոգի մնացած է: Ամերիկայի միսիոնարներ զիրենք դաւանափոխ կ՚ընեն. իրենց կրօնապետը կը լքէ ցեղախումբը եւ անտառին մէջ կը մեկուսանայ: Անաքօն կը ներկայացնէ ինքնութեան կորուստին ու ձուլումին ընդդիմութիւնը. անոր խորհրդանիշն է: Կը կարծեմ թէ մեզի համար այսօր խօսուն պատկեր մըն է, քանի որ մենք ալ ինքնութեան կորուստի վտանգին սպառնալիքին տակ ենք:

Հ.— Ներկայիս ծրագիրներ կը կիրարկուի՞ն արդէն:

Պ.— Գնումէն մինչեւ տարի մը ետքի համար ծրագիր կար արդէն: Կը շարունակենք զայն: Որպէս հայկական բաժին, «Կոչնակ»ի համերգը եղաւ, ապա Անահիտ Սարգիսեանի ներկայացումները: Կը մշակենք ուրիշներ ալ: Յունուարէն Յունիս նաւուն ծրագիրը պիտի պահպանուէր (Սահարայի, Եէմէնի մասին, եւլն.). մեզի համար ալ պատրաստութեան շրջան էր: Յունիսին հայկական 4-5 խումբի համերգներ տեղի կ՚ունենան, նկատի ունինք «Մկնիկ» շաբաթօրեայի աշխատանոցներ. յետոյ 2010 Հոկտեմբերին, որ Թարգմանիչներու ամիս է, հայկական ամիս մը կ՚ուզենք կազմակերպել. համերգներով, գրական հանդիպումներով, ընթերցումներով, ֆիլմերով, գիրքերու ներկայացումով: Կը նախատեսենք շաբաթը երկու հայկական ծրագիր ունենալ: Ֆրանսայի Հայկական տարին ցոյց տուաւ որ անտեսուած հսկայական կարողականութիւն մը հանրութեան լայն շերտերու անծանօթ մնացած է: Կ՚ուզենք այդ կարողականութիւնը հրաւիրել նաւուն վրայ, որպէսզի իրենց յայտագրերով հանդէս գան: «Լաւաշ»ը, «Գուսան»ը, «Տըլէ եաման»ը, «Փափիէ տ՚Արմէնի»ն եւ միւսները ելոյթներ ունենան: Յետոյ, կան հէքեաթասացներ, զորս չենք ալ ճանչնար: Կը ցուցադրենք հայկական ֆիլմեր, հայկական նիւթերով ֆիլմեր: Կը խորհինք հրաւիրել տոքթորայի ուսանողները, որպէսզի իրենց թեզերը ներկայացնեն: Պատմաբաններով հարուստ համայնք ենք. կ՚ուզենք պատմութեան դասընթացք կազմակերպել:

Նպատակը՝ զանազան ձեւերով երիտասարդներուն մշակութային ինքնութիւն մը յայտնաբերելու կարելիութիւն ապահովել է.ատոր հետ, Փարիզի բազմամշակութային իրականութեան մէջ հայկական ներկայութիւն մը, վայր մը ունենալ:

Մեր ծրագիրներուն զուգահեռ, Երկուշաբթի օրերը ընկերակցութիւններու յատկացուած պիտի ըլլան. օրինակ, անոնցմէ մէկը երբ ժողովի վայրի մը պէտք ունենայ, պիտի կարենայ մեր սրահը անվճար գործածել:

Հ.— Ի՞նչ լեզուով պիտի ըլլան բոլոր այս բաները:

Պ.— Երկու լեզուով ալ: Ամէն մէկ ծրագրի համար պիտի նշուի գործածուելիք լեզուն:

Հ.— Ի՞նչ կարելի է ըսել առաջին ձեռնարկներու արթնցուցած տպաւորութեան մասին:

Պ.— Հետաքրքրութիւնը մեծ է. սպասումներն ալ: Կարեւորը ծրագիր մշակելն է եւ պատահականի չթողնել: Կ՚ուզենք որ վայրը քաղաքական գոյն չունենայ, նաեւ՝ խզուած չըլլայ Փարիզի 19րդ թաղամասի ներկայութիւններէն. անոնց հետ շփումներ հաստատուին եւ այդ շփումներուն հայկականը դիմանայ:

Հ. Գործունէութեան ի՞նչ ձեւեր կը մտածուին այդ նպատակներուն համար:

Պ.— Կ՚ուզենք մեր չափերով արձագանգել Փարիզի մշակութային մեծածաւալ ձեռնարկներուն: Օրինակ՝ մասնակցիլ քաղաքապետարանի «Գիրքի տօն»ին որ ընթերցումի ձեռնարկ մըն է. մասնակցիլ նաւուն վրայ, հայկական տարբերակով: Նոյն ձեւով՝ Գիրքի տօնավաճառին, Երաժշտութեան տօնին մէյմէկ էջը հանդիսանալ, նաւուն վրայ կազմակերպուած ձեռնարկներով: Ասոնց զուգահեռ, նաեւ կամուրջներ պահել հայկական հաստատութիւններու, կազմակերպութիւններու հետ:

Ասոնցմէ զատ, պէտք է ըսել որ նաւուն նախկին տիրոջ մշակած ծրագիրներու մարզը՝ անհետանալու սպառնալիքին ենթակայ քաղաքակրթութիւններու պաշտպանութիւնը, շատ հետաքրքիրներ ունի: Արդէն կան թանգարաններ, որոնք գործակցութեան դիմում կը ներկայացնեն:

Կայ նաեւ նաւը տարբեր ձեռնարկներու — հարսնիք, կնունք, համաժողով, եւլն. — համար վարձու տալու կարելիութիւնը:

Հ.— Եզրակացնելու, փակումի խօսք մը…

Պ.— Իտէալական, կողմ մըն ալ կայ այս բոլորին մէջ: Դարերու ընթացքին համաշխարհային ընդհանրական շարժումներ գոյութիւն ունեցած են, ինչպէս՝ քրիստոնէութիւն, ընկերվարութիւն, մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութիւն, ազգային ազատագրական պայքարներ, որոնցմէ անբաժան մնացած է Հայութիւնը: Ներկայիս կ՚ապրինք ընդհանրական գաղափարական սնանկութեան մէջ, համաշխարհայնացման տնտեսական գերիշխանութիւնը սպառողական հասարակաց շուկայի վերածած է երկրագունդը, որուն առաջին ու գլխաւոր զոհերը պաշտպանութենէ զուրկ փոքր ժողովուրդներն են ու ինքնութեան տէր փոքրամասնութիւններու մշակութային արժէքները:

«Անաքօ» տափանաւը կը մասնակցի բազմամշակութայնութեան ինքնութենական պայքարին եւ անհետանալու վտանգին ենթակայ ժողովուրդներու իրաւունքներուն պաշտպանութեան:

Մենք իբր Ֆրանսա հաստատուած Հայութիւն, կտրուած մնացած ենք ֆրանսական մշակութային ազդեցութենէն, որուն անշուշտ պատճառները շատ են, տակաւին միջին ճամբայ մը չէ գտնուած ինքնամեկուսացումին եւ բոլորովին կլանուելու միջեւ: Ահաւասիկ փորձ մը մասնակցելու Փարիզի հարուստ մշակութային կեանքին, օգտուելու անոր կազմակերպչական բարիքներէն ու տրամադրած ստեղծագործական կարելիութիւններէն վերագտնելու լիարժէք երկմշակոյթ ինքնութիւն մը:

Բանաստեղծին (**) «ստեղծել վայրը ուր ըլլալ» հրահանգը շատ իւրայատուկ կիրարկում մը կը գտնէ այս տափանաւուն օրինակով: Յաջողութի՛ւն ձեր ծրագիրներուն եւ անվթար նաւարկում Անաքօ-ին, Սէնէն դէպի Արաքս եւ փոխադարձաբար:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Անաքօ տափանաւը խարսխած է Սէնի քարափին թիւ 61ին դէմ, 19րդ թաղամասը, Վիլէթի աւազանին մէջ: Ամէնէն մօտիկ մեթրոյի կայաններն են Ռիքէ, Սթալինկրատ, Ժորէս:
Հեռ. – 01·42·06·74·26
Իմակ – info@penicheanako.org

(**) «Վայրեր» – Գր. Պըլտեան:

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՄԷՆ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

Ռումէն հողի վրայ տպագրուած հայ գրքի հանդիպելու համար պէտք է գալ անցեալ դարու քառասնական թուականներուն, ճիշդ այն տարիներուն երբ Մոլտովայի Հայերը ազգային եւ մշակութային վերածնունդի մը փորձերը կ'ընէին, շարժում, որ 1840էն սկսած, նպատակ ունէր բարեկարգութիւն մըտցնել Մոլտովայի հայ համայնքներուն կեանքէն ներս, քաղաքական եւ քաղաքային իրաւունքներ ապահովել հայ տարրին եւ դպրոցներու ցանցով մը օժտել Մոլտովայի հայ համայնքները: Մոլտովայի Հայերը վերելքի իրենց այս փորձերուն մէջ թանկագին աջակից մը ունեցան: Այդ աջակիցը, ինչպէս յայտնի է Կէօրկէ Ասաքին էր, Մոլտովայի մշակութային վերածնունդին մեծ ռահվիրան: Չենք կրնար մոռացութեան տալ աջակցութիւնը, զոր ան չզլացաւ Մոլտովայի հայութեան, շնորհիւ բացառիկ դիրքին, զոր կը վայելէր իշխանապետութեան մէջ: Արդարեւ առաւելապէս իր ջանքերով էր որ Մոլտովայի Հայերը տիրացան իրենց ազգային կանոնադրութեան եւ յաջողեցան իրենց կրթական յարկերն ստեղծել՝ իշխանութեանց հսկողութեանն ու պաշտպանութեանը տակ: Մոլտովայի Հայերը Ասաքիի աջակցութիւնը վայելեցին նաեւ ծաղկեցնելու համար իրենց ստեղծած վարժարանները, ինչպէս նաեւ իրենց փորձերը դասագրքերով օժտելու համար զանոնք: Անոր աջակցութեամբ էր դարձեալ որ անոնք Եաշի մէջ 1847ին պիտի ըստեղծէին առաջին հայ տպարանը: Մեր ձեռքն հասած է կոչը, զոր հայ եւ ռումէն լեզուներով 1847 Յունուարին տարածեցին Մոլտովայի Հայերը՝ յայտարարելու համար հայ տպարանի մը հիմնադրութիւնը Եաշի մէջ: Այդ կոչը կ'ըսէր. «Գիտելի է որ Հայոց ազգը բռնակալութիւններէ խուսափելու համար հին ժամանակները օտարանալով հայրենեացը, երկրէն գտաւ Մոլտովիոյ մէջը նոր հայրենիք մը, ժողովրդեան կողմանէ եղբայրական սիրով ընդունելութիւն մը եւ իշխաններուն ալ հոգատար պաշտպանութիւնը, վասնզի իր հեզ բնաւորութիւնը եւ վաճառականութեան ու արհեստներու ունեցած ջանքը հասցուց զինքը այս երկրին ժողովրդեանը մէկ օգտակար մասը ըլլալու»: Կոչը կը մատնանշէր յետոյ, թէ Հայերը կրթական օճախներ ստեղծեցին, ինչպէս ուրիշ վայրերու (Վենետիկ, Վիէննա, Փատովա, Փարիզ, Մոսկուա, Իզմիր, Պոլիս), նոյնիսկ Մոլտովայի զանազան քաղաքներուն մէջ (Եաշ, Պոթոշան, Ռոման, Ֆոքշան) եւ կը շարունակէր. «Հայերէն ուսումնական գրքերը ուրիշ երկիրներէն բերելու եղած դժուարութիւններուն նայելով, որոնք չեն կրնար ալ ամենայն մասամբ յարմար ըլլալու այս կողմերուն համար, հարկաւոր եղած գրքերուն, ազգին գլխաւորներուն եւ լուսաւորութեան փափաքողներուն բարեհաճութիւնը ուզեց հայերէն գրերով տպարանի մը հաստատութիւնն ալ, որ եւ բարձր հրամանով ծնուցեալ յարգի տէրութեան քարտուղարութիւնը 171 համարով յայտարարութեանը մէջ, հաստատեցաւ Եաշ քաղաքը՝ «Ինսթիթութուլ Ալպինէյ» անուանուած տպարանին մէջը: Այս նոր հաստատութեան այսպէս կարգի դըրուիլը կը յայտնուի ամէն հայկական գրականութեան եռանդ ըլլողներուն, որպէսզի կարենան անոր շահը վայելելու, որն որ տէրութեան մօտ ակնածութեանը տակ ըլլալով ազգիս թէ՛ բարոյական ու նիւթական օգուտներ եւ թէ կրթեալ ժողովրդոց առջեւը պարծանք կը բերէ»: Ակնարկուած տպարանը, որ «Արամեան» անունը պիտի կրէր, իրականին մէջ մէկ բաժանմունքն էր Կէօրկէ Ասաքիի համբաւաւոր «Ինսթիթութուլ Ալպինէյ»ին, այսինքն, ինչպէս կոչը կ'ըսէր ծանօթութեան մը մէջ, «Հաստատութիւն Մեղուի», «Իբր թէ գործած էր մեղուն պէս–պէս անուշահոտ ծաղիկներէ ժողովեալ հիւթէն բաղկացեալ մեղրը հոս կը բերէ ու ասկէ ազգին անդին կը տարածուի. այս նմանաբանութեան մեկնութիւնը ամէն ուշիմ ընթերցողը դիւրաւ կրնայ իմանալ»: Արդ, սոյն տպարանին մէջ էր որ լոյս պիտի տեսնէր շուտով 32 էջերէ բաղկացած գրքոյկ մը հետեւեալ տիտղոսաթերթով. «Բանալի ընթերցանութեան Մեսրոպեան տառից է որ այբբենարան եւ հեգերէն Հայկեան լեզուի. տիպ առաջին. Եաշ յամի Տեառն 1847 "Institutul Albinei". Գրքոյկին կցուած էր հայ այբուբենը պարունակող առանձին թուղթ մը: Այդ մասին հետեւեալ բացատրութիւնը կու տար գրքոյկը. «Շատ դիպուածներու փորձէն տեսնուեցաւ որ տղան գրերը դեռ չի ճանչցած՝ Քերականին եւ հեգերէնին մէկ քանի թերթը եւ կամ կէսը կը պատռէ, այնպէս որ ծնողքը մէկ՝ երկու եւ կամ աւելի լաւ Քերականի ստակ վճարելու՝ մինչեւ որ տղան գիրերը ճանչնայ: Ուստի այս գրքոյկիս քովը հաստ մագաղաթի կպած զատ թերթի մը վրայ միայն Այբուբենքը թէ՛ բոլորագիր եւ թէ երկաթագիր տպուեցաւ, որպէսզի տղան առաջ անոր վրայ գըրերը աղէկ սորվելէն ու ճանչնալէն վերջը՝ սկսի այս գրքոյկիս մէջը ընթերցանութեան ուրիշ պիտանացու կարգը եւ կանոնը սորվելու»: Գրքոյկին մէջ տեղ գտած էին նաեւ զանազան գիտելիքներու կարգին, ինչ–ինչ ծանօթութիւններ հայ ժողովրդի անցեալին մասին: «Ջանացինք որ, կ'ըսէր գրքոյկը իր առաջաբանին մէջ, տղան կարդալու սկսածին պէս սորվի ու հասկնայ իրեն ինչպիսի ազգի, ինչ երկրի եւ ո՛ր աւազանին որդին եղածը, որպէսզի չըլլայ թէ անխելք ազգատեաց մարդիկներուն օրինակին հետեւելով՝ ամօթ սեպէ իրեն ինչ ազգէ եղածը օտար ազգաց առջեւը համարձակ խոստովանելու»: Այբբենարան–Հեգերէնին հեղինակը չէ մատնանշուած որեւէ տեղ: Պատճառներ ունինք ենթադրելու, թէ զայն յօրինողը Խաչիկ Գարագաշն եղած է, որ այդ օրերուն Մոլտովայի դպրոցներուն տեսչութիւնը կը վարէր եւ մէկն էր Մոլտովայի հայութեան վերելքին լծուած հայ մտաւորականներէն – աւելի ճիշդ ամէնէն կարկառունն անոնց: Գըրքոյկին լեզուն այն օրերուն գործածուող արեւմտահայ աշխարհաբարն է: Աւելցնենք որ սոյն տպարանին մէջ պիտի տպուէր քանի մը տարի յետոյ, այն է 1850ին, ուրիշ գիրք մը, բաղկացած 172 էջերէ, սա տիտղոսաթերթով. «Աղօթագիրք հոգեշահ խնդրուածոց առ Աստուած ի պէտս Քրիստոսէր ժողովրդեան Արամեան ցեղիս. Եաշ յամի Տեառն 1850. Տպագրեալ Արամեան Տպարանի»: Ինչպէս կ'ըսուէր գրքին առաջաբանին մէջ՝ ան լոյս կը տեսնէր քլուչեր Կարապետ Խաչիկեանի ծախքով, եւ կոչ կ'ըլլար հայ ունեւորներու՝ ուրիշ գրքերու մեկենասութիւնն ստանձնել:

* * *

Ասաքիի տպարանին հայկական բաժինը հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ քսան տարի միայն տեւած, այն է 1868ին: Պէտք է անցնէր եւս քսան տարի, որպէսզի տպագրութեան ալիքը այս ափերը նետէր հայ տարագրութեան ուրիշ մէկ վաստակաւորը, Ղեւոնդ Փափազեան քահանան, այն որ Յակոբ Պարոնեանի գործակիցն ու առաջին հրատարակիչն էր եղեր Էտիրնէի մէջ, յետոյ տպարան բացեր եւ թերթ հրատարակեր էր Նեղոսի ափերուն վրայ, 1889ին փոխադրուելու համար Կալաց եւ հոն եւս տպարան հիմնելու եւ հրատարակութիւններ ընելու համար ամբողջ տասնամեակ մը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր աթոռի հրատարակչականէն լոյս տեսած է ԺԳ.–ԺԴ. դարերու փիլիսոփայ, մեկնիչ, քերական եւ մանկավարժ Յովհաննէս Ծործորեցիի Մատթէոսի աւետարանի մեկնութիւնը: Ան շարունակութիւնն է Ն. Շնորհալիի մեկնութեան:

Հրատարակութիւնը եղած է Գոհար Ղազարեանի, Սեդա Ստամբոլցեանի, Գայեանէ Ներսիսեանի աշխատասիրութեամբ եւ Հայաստանի Աստուածաշնչական ընկերութեան շնորհիւ: Աշխատասիրողները Ծործորեցիի բնագրին 1825ի Պոլսոյ հրատարակութիւնը համեմատած են Մատենադարանի երկու հնագոյն ձեռագիրներուն հետ:

Հատորին մեկենասն է Արմէն եւ Նունէ Սարգսեան զոյգը:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՍՊԱՆԻԱ

Ապրիլ 19ին Վալէնսիայի կեդրոնը Ցեղասպանութեան 94րդ տարելիցի ցոյց–երթ մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ «Արարատ» միութեան: Մասնակցած է շուրջ 250 հոգի: Երթը անցած է քաղաքին կեդրոնական փողոցներէն ու հասած Հրապարակ: Հոն հինգ լեզուով – հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, սպաներէն եւ տեղական լեզուով – դիմում եղած է Թուրքիոյ կառավարութեան որ ճանչնայ Ցեղասպանութիւնը: Ելոյթներ ունեցած են հայ, ռուս եւ սպանացի քաղաքական դէմքեր, գործիչներ: Հայաստանի պատուակալ հիւպատոս Լ. Պ. Զափաթերօ բացման խօսքը արտասանած է: Նախաձեռնարկ միութեան նախագահ Արարատ Ղուկասեանի ուղերձը ղրկուած է քաղաքապետին, կառավարութեան ու Սպանիոյ Թագաւոր Խուան Գարլոսին:

ՔԱՂԱՔԸ ՈՐ Կ'ԱՊՐԻ ԻՐ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՎ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Մայր դուռէն հազիւ մտած ներս, ձախ կողմի պզտիկ խցիկէն կը յայտնուի սպիտակ մազերով բայց առոյգ ծերունի մը: Պահակն է ըստ երեւոյթին: Կը փոխադարձենք իր բարեւը բայց կը մնանք անտարբեր իր ներկայութեան՝ երբ անդին կան միւսները, շատ, շա՛տ աւելի կարեւոր, որոնց համար եկած ենք մասնաւորաբար: Յայտնի է սակայն որ ծերուկը ամէն ձեւով կը փորձէ գրաւել մեր ուշադրութիւնը:

– Մասնաւո՞ր մէկը կը փնտռէք, կը հարցնէ խեղճը, հաճելի ըլլալու յատուկ ճիգ մը դնելով իր ձայնին մէջ: Հո՛ս է Դուրեանը, ճիշդ ձեր ետեւը, դուռին մօտ: Եթէ վայրկեան մը այս կողմ գալու ըլլաք՝ կը տեսնէք կոթողին վրայի բանաստեղծութիւնն ալ: Ամբողջը գոց գիտեմ ես, ծայրէ ծայր. կ'ուզէ՞ք որ արտասանեմ:

– Շատ գոհ կ'ըլլանք, կ'ըսեմ:

Ու պահ մը լուռ, այնտեղ մօտիկ կ'ընենք ծերունին՝ որ կ'արտասանէ, անկեղծ՝ թէեւ անտաշ ապրումով բայց մաքուր առոգանութեամբ: Եթէ աշակերտ եղած ըլլար՝ վստահաբար իննսունէն վեր պիտի ըլլար ստացած իր նիշը:

Գնահատական մեր արտայայտութիւնները յայտնապէս կը խանդավառեն ծերունին մանուկի մը պէս: Յետոյ կը հանդիպինք Ռէթէոս Պէրպէրեանին, Հինդլեանին ու Պալեաններուն դամբաններուն:

– Անանկ կ'երեւի որ դուք բանաստեղծ կը փնտռէք, կ'ըսէ ծերունին յանկարծ, չեմ գիտեր ինչէ՞ն հետեւցնելով ատիկա: Իրեն համար անշուշտ դասախարակ կամ մտաւորական բանաստեղծ են բոլոր:

Կը հետեւինք հիմա մեր առաջնորդին՝ որ կարճ միջոցի մը մէջ արդէն յաջողած է դառնալ կեդրոնական դէմքը խումբին:

– Քանի՞ տարի է մեր մեռելները կը պահպանես, կը հարցնէ Վաչէն:

– Ասիկա չորրորդ տարին է, անկէ առաջ Խարբերդ էի, անկէ եկայ ուղղակի: Օտարին ողջերուն հետ ապրելէն նախընտրելի է մեր մեռելներուն հետ ապրիլը: Անցեալ տարի զաւակս ու թոռներս ալ բերի: Բոլորն ալ հայերէն կը խօսին ու կը գրեն: Ե՛ս սորվեցուցած եմ: Ես շատ կը սիրեմ գիրն ու գրականութիւնը, բայց ինչ օգուտ, եկուր տես որ բախտ չեմ ունեցած կարդալու:

Ու դէպի Զարիֆեանին դամբանը մեր ճամբուն վրայ՝ կը լսենք ամփոփ պատմութիւնը Խարբերդի Հայրիկին: Կ'ուզէ տակաւին որ գիտնանք թէ մեր հին երգերը գոց գիտէ բոլոր, թէ գիտէ նաեւ բանաստեղծութիւններ Դուրեանէն ու Վարուժանէն:

– Զարիֆեանէն ալ կրնա՞ս բան մը արտասանել, կը հարցնեմ խումբին խորհրդաւոր լռութիւնը խզելով:

– Շիտակը ըսելով, մինչեւ հիմա մա՛րդ Զարիֆեանին բանաստեղծութիւններէն չէ տուած որ սորվիմ:

– Լաւ, կ'ըսեմ, քանի որ այդպէս է, ե՛ս տամ քեզի: Ու հոն, Զարիֆեանի գերեզմանին վրայ նիհար իր շուքը տարածող միմոզային տակ, թուղթի կտորի մը վըրայ կը գրեմ դանդաղօրէն, ընթեռնլի գիրով մը.

Հոգիս բնար մ'է անհուն,
Որուն վըրայ ցուրտ, դժնէ
Ձեռք մը ամէն իրիկուն,
Մութ կտորներ կը զարնէ:

– Ահաւասիկ, կ'ըսեմ, թուղթը երկարելով իրեն. պիտի սորվիս ասիկա մինչեւ մեր յաջորդ այցելութիւնը, կ'ըլլա՞յ:

– Անշուշտ, անպայման, շատ շնորհակալ եմ: Միշտ ուզած էի Զարիֆեանէն ալ բան մը գոց գիտնալ, լաւ բանաստեղծ է, կ'ըսեն, չիտա՞կ է. ես չեմ հասկնար աս բաներէն: Եկողները անպայման Զարիֆեանին գերեզմանը կը փնտռեն: Կեցէք, մէյ մը ե՛ս կարդամ:

Ու կը կարդայ, գրեթէ անսխալ: Կը ծալէ յետոյ՝ հազիւ ափի մը մեծութիւնը ունեցող թղթիկը երկուքի, ու խնամքով կը տեղաւորէ զայն քանի մը տեղերէ կարկտնուած իր շապիկին կուրծքի գրպանը:

Ժամ մը վերջ, մեր այցելութեան աւարտին, կը նկատեմ որ Վաչէն, ծերուկին ափին մէջ կը սահեցնէ դումար մը՝ որ շատ մեծ կը թուի ինծի: Ու նկատելով զարմանքս, որ իր շռայլութեան հանդէպ մեղադրանք մը կը համարէ, կը փորձէ բացատրել ցած ձայնով.

– Իր առաջնորդութեան համար չէր ատիկա. հայ բանաստեղծութեան հանդէպ ունեցած իր սիրոյն գնահատանքը պարզապէս:

(Շար. 2)

(Շար. Ա. էջէն)

Բաքուն էր, այսօր որոշ դրական միտում կայ ու Հայաստանի եւ Ազրբէջանի նախագահներուն հաւանական մօտակայ նոր հանդիպումը կ'աշխուժացնէ բանակցութեան հոլովոյթը, կը մօտեցնէ կողմերու դիրքերը:

Զրոյցը կ'աւարտի հետեւեալ երկու նըշումով. պետութեան ղեկավարութիւնը պատասխանատուութիւն ստանձնելու համարձակութիւն պէտք է ունենայ. կարեւոր որոշումներ տայ ու իրականացնէ զանոնք: Այսօր միջազգային հանրութիւնը յարգանքով կը վերաբերի Հայաստանի: Կարեւորը այդ վերաբերումն է:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Անթիլիասի մայրավանքին Ապրիլեան նահատակներու յուշակոթողին շուրջ հաւաքուած բազմութեան ուղղելով իր խօսքը, Արամ Ա. Կաթողիկոսը շեշտած է ժողովուրդի հաւաքական յիշողութեան եւ քաղաքական կեցուածքներու տարբերութիւնը. անկարելի նկատած է առաջինին ջնջումը առանց արդարութեան, հատուցումի: Ան ըսած է. «Սահմանի վերաբացումը, այսպէս կոչուած "ճամբու քարտէս"ները եւ փոխադարձ այցելութիւնները չեն կրնար ի հեճուկս Ցեղասպանութեան ճանաչման ու մեր արդար իրաւունքներու հատուցման ըլլալ»:

Ներկայ բազմութիւնը հետեւած է ծաղկեպսակի զետեղումին, մոմ վառելով, աղօթքով յարգանք մատուցանած է 1915ի զոհերուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի փողերախումբին ընկերակցութեամբ սկաուտները տողանցած են:

Նախորդ օրն ալ ազգային վարժարաններու աշակերտութիւնը Անթիլիասի մայրավանքին մէջ ներկայ գտնուած է Նահատակաց մատրան առջեւ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնին:

ՋԱՒԱԽՔ

Ախալքալաքի Ս. Խաչ եկեղեցիին բակը ոգեկոչումի հաւաքի վայր եղած է Ապրիլ 24ին: Քաղաքապետական ժողովի նախագահ Խաչիկ Այվազեան դատապարտած է Թուրքերու ոճիրը ու հրաւիրած աշխարհը որ ճանչնայ Եղեռնը: Ըսած է թէ Թուրքիա եթէ իրապէս զարգացած, ժողովրդավար պետութիւն է, պէտք է ճանչնայ նոյնպէս եւ հայ ազգէն ներողութիւն խնդրէ:

Շրջանի խորհրդարանի երեսփոխան Ստեփան Ցակոբեան ալ ծանրացած է ճանաչումի հարցին վրայ: Ապա ելոյթ ունեցած է Ջաւախքի մտաւորականութեան միութեան նախագահ Ազատ Տիպակցեան: Խօսելէ ետք Թուրքերու արարքին պատճառած զոհերուն ու նիւթական վնասին մասին, անդրադարձած է ներկային. ըսած է թէ Թուրքերը իրականութիւնը ժխտելու համար ամէն միջոցի կը դիմեն, խորհրդանշան Ցեղասպանութեան 94ամեակին:

Ախալքալաքի դպրոցներուն մէջ ալ զանազան ձեռնարկներով նշուած է 1915ի տարելիցը: Կարծիկամ գիւղի ուսուցչական կազմը եւ աշակերտութիւնը 94 ծառ տնկած են դպրոցի պարտէզը, որպէս խորհրդանշական Ցեղասպանութեան 94ամեակին:

Ախալցխայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Մեծ Պամաճ գիւղի Ս. Խաչ եկեղեցիներուն մէջ խաղաղական ժամերգութիւն կատարուած է, յետոյ Ախալցխայի Հայ երիտասարդական կեդրոնը հաւաքուած բազմութիւնը ջահերով թափօր կազմած, դիմած է դէպի Ցեղասպանութեան յուշակոթող խաչքարը: Կոչ ուղղուած է Վրաստանի իշխանութիւններուն որ ճանչնան 1915ի իրողութիւնը:

Նինոծմինդայի աշակերտներէն, ուսուցիչներէն, ձեռնարկութիւններու աշխատողներէն կազմուած սղերթը դիմած է մշակոյթի տուն ուր կը գտնուի Ցեղասպանութեան զոհերու կոթողը: Մասնակցած են շրջանային խորհրդարանի, վարչութեան դէմքերը: Միացած են նաեւ Ջիգրաշէն, Սաթխա, Մեծ Խանչալի գիւղերէն եկածները: Ծաղկեպսակներ զետեղուած են ու ելոյթներ արտասանուած: Ցիշատակուած են Աստանայի կոտորածին զոհերն ալ: Ներկաները պահանջած են ճանաչում, Թրքական պատմութեան մէջ ճիշդ տուեալներու արձանագրութիւն եւ հատուցում:

Կէսօրուան մօտ Ախալքալաքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է, յետոյ մտաւորականներ, դպրոցի տնօրէններ, աշակերտներ ելոյթներ ունեցած:

ՄՈՍԿՈՒԱ

Կատարուած ոգեկոչումի ցոյցերու զուգահեռ Ռուսաստանի Հայերու միութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է. հոն Թուրքիոյ յաջորդական իշխանութիւնները կը մեղադրուին Հայերու ծրագրուած բնաջնջումով, Հայկական հարցը վերջնականապէս լուծելու մտադրութեամբ: Ըսուած է նաեւ թէ շատ երկիրներ ճանչցած են Ցեղասպանութիւնը: Կրկնելով նաեւ Թուրք ժողովուրդին հետ կառուցողական յարաբերութիւն հաստատելու հայկական ձգտումը, յայտարարութեամբ կը շեշտուի թէ ատոր համար Թուրքիա պէտք է պաշտօնապէս ճանչնայ անկնյայտը եւ վերականգնէ պատմական արդարութիւնը: Ցայտարարութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ նշումով. «Առանց ապաշխարութեան ներում չկայ, առանց ներման չկայ վստահութիւն, առանց վստահութեան չկայ բարիդրացնութիւն»:

Մոսկուայի ոգեկոչումին ելոյթ մը ունենալով Դումայի փոխ նախագահ Վլ. Ժիրինովսկի եւս ըսած է. «Պատմական արդարութիւնը պէտք է կիրարկուի. Հայերը իրենց հողերուն վրայ պէտք է ապրին: Թուրքերը Միջին Ասիոյ տափաստաններէն եկան հոս. թող վերադառնան իրենց եկած տեղը: Արարատը հայկական հող է»:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(29 avril)

NOUVELLE DONNE DIPLOMATIQUE DANS LE SUD DU CAUCASE

Վերոնշեալ խորագրին տակ, թերթին Մոսկուայի թղթակիցը՝ Մարի Ժեկօ կը վերլուծէ Հարաւային Կովկասի նոր պատկերը հայեւթուրք նոր համաձայնութեան լոյսին տակ:

Կ'ընդգծէ որ Ազրբէջան լաւ աչքով չի նայիր այս նոր կացութեան եւ այդ իսկ պատճառով, նախագահ Ալիեւ ջնջած է Անգարա կատարելիք այցելութիւնը: Ցօդուածը մասնաւոր նորութիւն մը չի բերեր անոնց որոնք տեղեակ են տեղւոյն վիճակին եւ ծագած հետեւանքներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, տպաւորիչ ցոյց մը ըրին, Ապրիլ 28ին, հիւանդանոցներու բժշկապետերն իսկ, ինչ որ նախընթաց չունէր: Ցուցարարները 8000 էին ուսումնութեան համար եւ 15000 կազմակերպիչներուն համար: Բողոքը հիմնուած է նախատեսուած նոր օրէնքին վրայ, որ ըստ շահակից կողմերուն, հիւանդանոցը կը վերածէ ձեռնարկութեան մը, նսեմացնելով բժիշկներու դերը: Ցուցարարներուն մէջ էին նաեւ աջի ծանօթ անձեր, ինչպէս փրոֆ. Պ. Տըպրէ եւ ուրիշներ: Կառավարութիւնը եւ Ծերակոյտին մեծամասնութիւնը կը ջանան միջին ճամբայ մը գտնել: Բողոքողներու բուն դրդապատճառը այն է, որ տնօրէնները նախընտրութիւն կրնան տալ լաւ մատակարարութեան մը, անտեսելով առողջական մարզը:

ՌՈՊԷՐ ՖԻՍՔ որ միջազգային համբաւի տէր լրագրող մըն է, ծանրօրէն քննադատած է ԱՄՆ-ու նախագահը, ըսելով թէ հայ ընտրողներուն ըրած խոստումը չյարգեց Ապրիլ 24ին: Իսկ հեգնելով Օպամայի հայեւթուրք յարաբերութիւնները բնականոնացնելու ջանքերուն յայտնած զօրակցութիւնը, ըսած է թէ իրական բարելաւումը ֆութպոլի մրցումէ մը կը բաղկանայ ընդամէնը:

ԻՍՐԱՅԷԼ վրդոված է Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միասնական ռազմափորձերէն. սպառնացած է կասեցնել Անգարայի առանց օդաչուի պատերազմական օդանաւ վաճառելու եւ հրասայլ արդիացնելու գործակցութեան համաձայնութիւններ: Զինուորական բարձրաստիճան պատասխանատու մը ըսած է թէ իրենց նպատակն է արգելք ըլլալ որ թշնամի երկիր Սուրիան եւ արաբական միւս երկիրները Թուրքիոյ միջոցով տեղեակ դառնան իսրայէլեան զինուորական թէք նոլոժիի գաղտնիքներուն:

VOYAGES EN ARMÉNIE

PARIS EREVAN PARIS

à partir de 325euros TTC

WEEK-END à partir de 460 euros TTC, comprenant l'avion + 3 nuits hôtel 4*

CIRCUITS ACCOMPAGNES de 8 et 11 jours à partir de 1540 euros

Voyages personnalisés, sur mesure.

Renseignement et réservation:

SABERATOURS
11 rue des Pyramides — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 61. 51. 13.
E-mail : armenie@saberatours.fr
Site web : www.saberatours.fr
En partenariat avec Armavia.

L'UCFAF ET LA JAF
vous invitent à la présentation
du livre de GILBERT SINOUE

«EREVAN»

ARMENIE : LE GRAND ROMAN
D'UN PEUPLE

Jeudi 7 mai à 20 heures

La présentation sera suivie d'un débat avec l'auteur et d'une dédicace de son livre.

— Entrée libre —

6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Métro République

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝

ՖՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13էն 26

- Դասախօսութիւններ, զրոյցներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պտոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ:

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ.
– 01. 42. 29. 10. 24
– 06. 14. 74. 92. 97

Date à retenir

Samedi 23 mai
REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une
JOURNEE DE DETENTE A LA MER
le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la
SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13